

Розділ 37

Періодизація сучасних Олімпійських ігор

Сучасний олімпійський рух пройшов складний шлях розвитку, відтак олімпійський спорт й Олімпійські ігри не відразу здобули популярність у світі й притаманні їм риси й масштаби. Тому аналіз розвитку олімпійського руху й вивчення історії сучасних Олімпійських ігор потребує чіткої їх періодизації.

Різні історики й соціологи неоднаково підходять до періодизації Олімпійських ігор і розвитку олімпійського спорту. Одні фахівці пропонують пов'язувати ці періоди з часом діяльності президентів Міжнародного олімпійського комітету. Інші вважають, що у періодизації Олімпійських ігор слід орієнтуватися на роль, вплив і авторитет олімпійського руху в житті світової спільноти. Треті вважають за доцільне пов'язувати періоди розвитку олімпійського руху та олімпійського спорту з найбільшими подіями, які кардинально вплинули на хід сучасної історії людства – наприклад, період до Першої світової війни, період між Першою і Другою світовими війнами, період після Другої світової війни.

Однак ми вважаємо, що при визначенні періодів розвитку такого складного явища, як сучасний олімпійський спорт, не можна орієнтуватися лише на якийсь один критерій, попри усю його значущість.

Необхідно враховувати весь комплекс політичних, економічних і спортивних факторів, які у сукупності суттєво впливають на розвиток олімпійського руху та олімпійського спорту на конкретному історичному етапі.

З огляду на такий підхід, оптимальною й закономірною є наведена нижче періодизація Олімпійських ігор сучасності:

- перший період: 1896–1912 рр. (Ігри I–V Олімпіад);
- другий період: 1920–1948 рр. (Ігри VII–XIV Олімпіад і I–V зимові Олімпійські ігри);

- третій період: 1952–1988 рр. (Ігри XV–XXIV Олімпіад і VI–XV зимові Олімпійські ігри);
- четвертий період: 1992–2000 рр. (Ігри XXV–XXVII Олімпіад і XVI–XVIII зимові Олімпійські ігри);
- п'ятий період: з 2002 р. до сьогодні (Ігри XXVIII–XXXI Олімпіад і наступні Ігри Олімпіад, XIX–XXIII і наступні зимові Олімпійські ігри).

Перший період сучасних Олімпійських ігор

Перший період сучасних Олімпійських ігор, який охоплює Ігри I–V Олімпіад (Афіни-1896, Париж-1900, Сент-Луїс-1904, Лондон-1908, Стокгольм-1912), характеризується порівняно невисокою популярністю як самих Ігор, так і міжнародного олімпійського руху, а сформульована П'єром де Кубертеном ідея проведення таких Ігор щочотири роки в різних містах різних країн пройшла тернистий шлях до свого втілення.

У червні 1894 р. у Парижі пройшов установчий Олімпійський конгрес, на якому було ухвалено рішення про проведення Ігор I Олімпіади сучасності в 1896 р. в Афінах. Більша частина жителів Греції таке рішення схвалила. Однак ані адміністрація Афін, ані грецький уряд, очолюваний Трикупісом, не змогли взяти на себе витрати, необхідні для проведення Ігор. Уряд не погоджувався на виділення додаткових коштів, мотивуючи відмову тим, що афіняни, мовляв, погано розуміються на спорті, що в місті немає необхідних спортивних споруд для проведення змагань, а фінансове становище Греції не дозволяє запросити на свято

Ференц Кемень (Угорщина) – член установчої ради МОК

Будапешт запропонував свої послуги для проведення Ігор I Олімпіади сучасності 1896 р., які могли пройти в рамках святкування 1000-річчя Угорської держави у випадку, якщо Греція відмовиться від їх проведення

представників інших країн. Багато видатних державних і політичних діячів Греції підтримали заяву уряду. Відомий політик Стефанос Драгомис писав, що Греція поки не в змозі втілити в життя чудову ідею П'єра де Кубертена, і тому проведення Ігор краще відкласти до 1900 р., розглядаючи їх як складову частину всесвітньої виставки в Парижі.

П'єр де Кубертен був змушений звернутися з листом до Ференца Кемєня з проханням знайти можливість проведення Ігор 1896 р. на території Угорщини. Кемєнь відповів Кубертєну, що у разі відмови Греції проводити Ігри у себе Угорщина погодиться провести їх у 1896 р. у Будапешті в рамках урочистого святкування тисячоліття Угорської держави. Однак угорська влада прохання категорично відхилила, мотивуючи свою відсутністю коштів. Після цього Кубертен продовжував наполягати на проведенні перших Олімпійських ігор сучасності в Греції.

На думку Кубертєна, під час організації Ігор можна було б обійтися без особливих урядових витрат і розраховувати тільки на допомогу приватних осіб. Таку думку поділяв і грецький кронпринц Константин, який створив спеціальну комісію сприяння Олімпійським іграм. Він призначив колишнього мера Афін Тімолеона Філімона генеральним секретарем цієї комісії і звернувся до народу із закликом жертвувати кошти у фонд підготовки Олімпійських ігор.

Гроші стали надходити не лише від жителів Греції, але й з Лондона, Марселя, Константинополя (Стамбула) й інших міст, де мешкали багаті грецькі громади. На гроші (мільйон драхм, що тоді дорівнювало 184 тис. доларів США), що надійшли з Александрії від багатого торговця, мецената і грецького патріота Георгіоса Авероффа, було відновлено древній Панафінейський стадіон, який мав стати

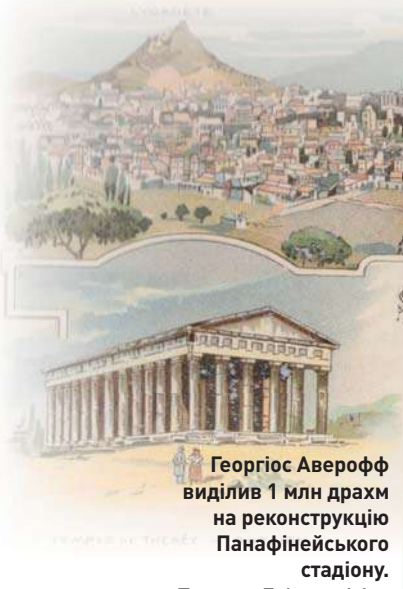
головним спортивним об'єктом Ігор I Олімпіади. В Афінах було споруджено велодром і стрільбище. У центрі міста розміщено тенісні корти. Для проведення змагань з веслування спортсменам надано павільйони з елінгами і роздягальнями.

Підготовкою місць для проведення змагань Ігор I Олімпіади опікувався грецький Національний олімпійський комітет, який зумів завершити всі підготовчі роботи за один рік.

МОК і національні олімпійські комітети інших країн відбирали учасників Ігор, що виявилось непростою задачею. Але зрештою вдалося подолати численні труднощі – і перші Олімпійські ігри сучасності було з успіхом проведено.

Карикатура на прем'єр-міністра Греції Харілаоса Трикупіса, який всіляко лавірував у безодні економічних потрясінь Греції з метою пошуку фінансових можливостей для проведення Ігор

Георгіос Аверофф
виділив 1 млн драхм
на реконструкцію
Панафінейського
стадіону.

Портрет Г. Авероффа.
П. Просалентіс.
Кінець XIX ст.

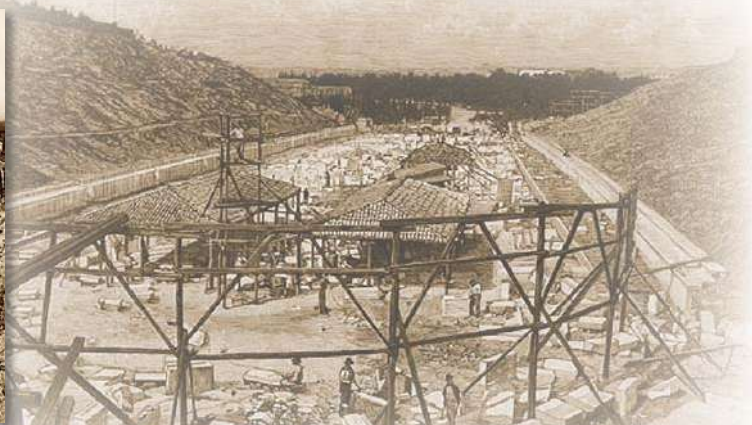
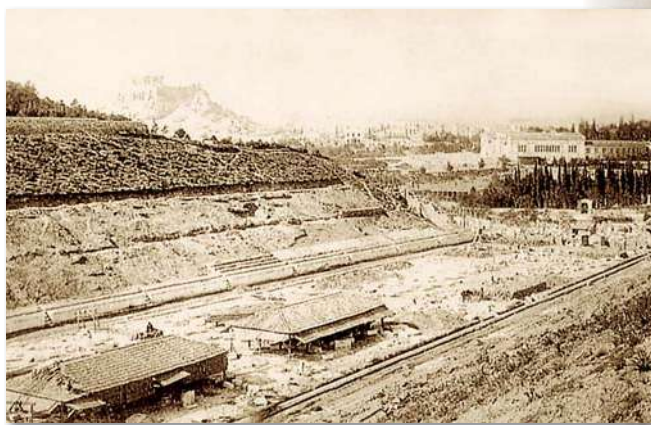
Греція віддає
почесті Георгіосу
Авероффу за його
пожертвування
заради
відродження
Олімпійських ігор.
Сторінка з "Нового
Аристофана".
Афіни. 1896 р.

Присутній на Іграх I Олімпіади член МОК для Росії Олексій Бутовський, який входив до першого складу Міжнародного олімпійського комітету, у своєму нарисі "Афіни навесні 1896 р." зокрема писав: "День відкриття Ігор, понеділок Великоднього тижня, збігся зі святкуванням 75-ї річниці звільнення Греції від турецького ярма. Вранці королівська сім'я була в соборі на урочистому богослужінні, був парад... За кілька хвилин до моменту, призначеного для відкриття Ігор, біля входу в стадіон зібралися причетні до організації Ігор особи, щоб урочисто зустріти короля. Члени Міжнародного комітету (нас приїхало до Афін 7 із 14) прибули на стадіон всі разом, прямицько до першого засідання, і перед нашими очима постало чудове, небачене до нині видовище. Потрібно скласти собі поняття про те, що таке стадіон. Уявіть собі природну довгасту улоговину, відкриту з одного боку. Дно цієї улоговини – майже правильний еліпс, це – арена. По колу арени йде шлях для змагань з бігу. Внутрішній її простір призначений для інших атлетичних змагань: стрибків, метання, боротьби, гімнастичних вправ. За сивої давнини глядачі так і сиділи на схилах цих гір на голій землі. Але потім ці схили стали одягати в мармуровий одяг, вони суцільно оперізували арену у вигляді неосяжної воронки, що складається з розташованих один над одним ярусів сидінь. Все це просто неба. Саме такий Панафінейський стадіон (біля самісінького міста, з його південно-східного боку), одна з найвеличніших споруд серед подібних. Арена його була близько 200 метрів завдовжки і до 50 метрів завширшки. Виходом своїм він відкривається до міста, на берег річки Ілісса. І ось цей амфітеатр стадіону, що вміщує на своїх сходах до 50 тисяч глядачів (за необ-

хідності навіть до 70), був переповнений народом. Не лише місця всередині, але і вся навколишня місцевість, схили і пагорби над амфітеатром кишіли густо згуртованим натовпом. Все місто й околиці перебралися на цей час до стадіону. Було щось навіть загрозливе в цій суцільній хмарі люду, яка пеленою вкрила і білі сходи амфітеатру, і зелені околиці. Якось одразу стало зрозуміло, що лише така цікавість юрби, яка добровільно тут зібралася, здатна підняти цю нову справу... на щабель справжньої, непересячної події. Враження було приголомшливе. Люди з дещо розбурханою уявою, здатні перейматися усім новим, віддаючись враженню цієї грандіозної картини, говорили, що сьогодні тут вони переживають знаменний момент, який зумовить новий напрямок у культурному житті народів".

Кронпринц Константин
очолив організаційний
комітет Ігор I Олімпіади
сучасності

Вигляд Панафінейського стадіону під час реконструкції до I Міжнародних Олімпійських ігор 1896 р.

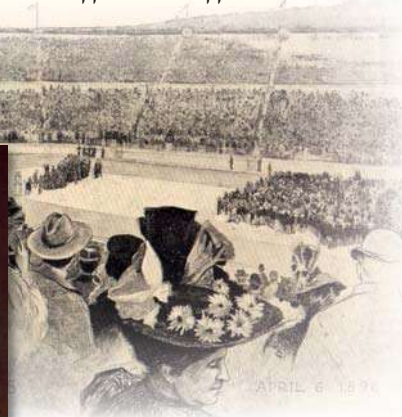
А ось як (за описом того ж Олексія Бутовського) відбувалася церемонія відкриття перших Олімпійських ігор сучасності: “Точно в призначений час музика почесної варти біля входу в стадіон сповістила про прибуття королівської родини. Сто тисячний натовп примовк, люди встали й поскидали шапки. Король у супроводі королеви, принців, принцеси Марії та її нареченого, великого князя Георгія Михайловича, поруч із вищими сановниками держави, дипломатичним корпусом та комітетом Ігор – грецьким і міжнародним, під звуки народного гімну, повільно пройшов арену, по всій її довжині, й сів на почесне місце в головній частині амфітеатру. Всі погляди в очікуванні були звернені до цього головного пункту. Королевич Константин, який стояв на чолі грецького комітету Ігор, вийшов до центру заокруглення і виразним, гучним голосом виголосив коротку промову, в якій згадав, що грецькому народу випала щаслива доля відновити традицію, яка мала таке велике й благородне значення в житті його предків, засвідчив, що всі приготування до майбутнього торжества завершено і що народ та іноземні гості чекають тільки санкції Його Величності для початку перших відновлених Олімпійських ігор. У словах його прозвучала відчутно патріотична нота, і він ще раз, тепер уже з великої висоти і перед цілим народом, висловив надію на те, що така значуща урочиста подія покликана об’єднувати народи”.

Далі кронпринц Константин висловив надію на те, “щоб відродження Олімпійських ігор скріпило взаємною дружбою еллінський народ з іншими народами, представників яких ми маємо щастя приймати тут... Дай Бог, щоб воно підняло тілесні вправи і народне почуття і щоб воно сприяло утворенню нового грецького покоління, гідного своїх предків”.

Під схвальні крики багатотисячного натовпу король Греції Георг I проголосив відкриття “Перших міжнародних Олімпійських ігор в Афінах”.

“Це був хвилюючий момент, – згадував пізніше П’єр де Кубертен. – Тисяча п’ятсот два роки тому імператор Феодосій I заборонив Олімпійські ігри, без сумніву, переконаний, що, знищуючи цей ненависний пережиток язичництва, він сприяє справі прогресу. Тепер же християнський монарх оголосив про формальне скасування імператорського указу... Коли король знову сів, хор у 150 голосів виконав Олімпійську оду, яку навмисно до цієї події написав грецький композитор Самарас”.

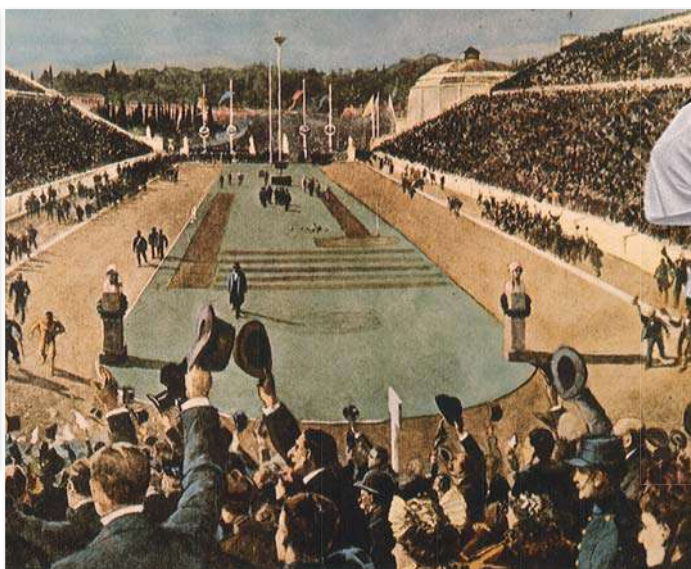
В Іграх I Олімпіади сучасності, урочисто відкритих на стадіоні в Афінах 6 квітня 1896 р., взяли участь 245 спортсмени (лише чоловіки) з 14 країн – Австралії, Австрії, Болгарії, Великої Британії, Угорщини, Німеччини, Греції, Данії, Італії, США, Франції, Чилі, Швейцарії, Швеції. Вони змагалися в дев’яти видах

Король Греції Георг I 6 квітня 1896 р. оголосив міжнародні Ігри I Олімпіади відкритими

Легкоатлет зі США Джеймс Конноллі – перший олімпійський чемпіон сучасності, який на Іграх-1896 переміг у потрійному стрибку

Поява переможця в марафонському бігу Спиридона Луїса на стадіоні

Герой Ігор I Олімпіади Спиридон Луїс (Греція) – переможець у марафонському бігу

спорту (греко-римській боротьбі, велосипедному спорті, гімнастиці, легкій атлетиці, плаванні, кульовій стрільбі, тенісі, важкій атлетиці, фехтуванні).

Можна відзначити і те, що близько 70% учасників цих Ігор представляли Грецію.

Першим олімпійським чемпіоном сучасності став американський легкоатлет Джеймс Конноллі, який переміг у потрійному стрибку.

Центральною подією цих Ігор (особливо для їх господарів-греків) стали змагання легкоатлетів у марафонському бігу, де найшвидше подолав дистанцію (вона становила тоді 40 км) грецький спортсмен Спиридон Луїс, який став воістину національним героєм своєї країни і був удостоєний високих почесностей. Ось як описав його перемогу П'єр де Кубертен: "Коли Луїс з'явився на стадіоні, усі 60 тисяч глядачів, які очікували на нього, схопилися зі своїх місць, охоплені надзвичайним хвилюванням. Знову здійнялася зграя випущених з кліток голубів... Деякі глядачі, які опинилися ближче за інших до Луїса, спробували пробратися до нього, щоб з тріумфом винести з поля. Луїса задушили би в обіймах, якби кронпринц і принц Георгій не супроводили його з арени".

До речі, під час змагань з марафонського бігу сталося досить серйозне порушення принципів спортивної етики та правил проведення змагань. Угорський легкоатлет Дьюла Кельнер, який фінішував четвертим, подав протест, звинувативши у порушенні грецького спортсмена С. Васілакоса, який фінішував третім завдяки ривку на завершальному етапі дистанції. Почате після цього розслідування виявило (знайшлися свідки), що грецький бігун Васілакос значну частину марафон-

ської дистанції подолав у візку, запряженому жвагими кіньми, і лише на завершальному відрізку траси знову включився в змагання. За таке шахрайство Васілакоса було дискваліфіковано. А бронзовим призером у марафоні проголосили Дьюлу Кельнера.

На Іграх I Олімпіади сучасності вперше на честь переможців змагань виконувався державний гімн країни, яку представляв олімпійський чемпіон, і піднімався її державний прапор.

Церемонія нагородження відбувалася в день закриття Ігор I Олімпіади – 15 квітня 1896 р. Кожного переможця увінчували лавровим вінком. Олімпійським чемпіонам вручали золоті медалі й оливкові гілки, зрізані в священному гаю в Олімпії.

Звичайно, не все на Іграх I Олімпіади, незважаючи на ентузіазм і великі зусилля їх організаторів, пройшло легко. Однак ці Ігри дозволили домогтися головного – відродити олімпійську ідею і показати її життєздатність. Це відзначив перший президент МОК Дімітріос Вікелас, який сказав: "Відродження Олімпійських ігор знаменує перемогу елінізму. Труднощів було більше, ніж достатньо, але Афіни з гідністю продемонстрували, що зв'язок із стародавньою Олімпією не було втрачено".

На початку XX ст. вельми відчутні негативні для олімпійського руху та олімпійського спорту явища були викликані тим, що і в Парижі, і в Сент-Луїсі, яким МОК надав право прийняти, відповідно, Ігри II Олімпіади (1900) і Ігри III Олімпіади (1904), Олімпійські ігри були приурочені до проведення в цих містах всесвітніх промислових виставок і розглядалися їх організаторами лише як додаток до виставкових заходів.

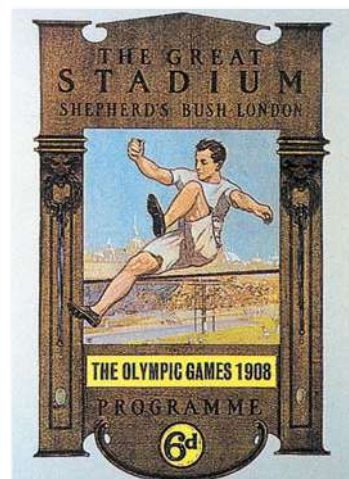
Плакат Ігор II Олімпіади

Плакат Ігор III Олімпіади

Плакат неофіційних Ігор 1906 р.

Плакат Ігор IV Олімпіади

Президент МОК П'єр де Кубертен сумно підкреслював, що "в світі є місце, де байдуже ставляться до Олімпійських ігор, і це місце – Париж". У своїх "Олімпійських мемуарах" – у тій частині, що присвячена Іграм II Олімпіади, – Кубертен говорив про французьких діячів того часу: "для них спорт був чимось на кшталт незначної розваги... Що ж стосується олімпізму, то вони вважали його абсолютно непотрібним, ексцентричним неологізмом... Було досягнуто цікавих результатів, але в них не було нічого олімпійського. Як зазначив один з наших колег, "нашу ідею використовували, але в процесі розірвали на шматочки". Сказано було надзвичайно правильно. Саме так і сталося 1900 року. Хай там як, ми зрозуміли, що ніколи більше Олімпійські ігри не повинні бути підпорядковані ярмарку (виставці) або залежати від нього, бо тоді їх філософське наповнення зникає, а виховне значення дорівнює нулю".

Однак варто зазначити, що стосовно організації, підготовки та проведення наступних Ігор III Олімпіади 1904 р. у Сент-Луїсі Міжнародний олімпійський комітет, очолюваний Кубертенем, на жаль, не зробив належних висновків з негативних паризьких уроків Ігор. У підсумку Ігри в Сент-Луїсі знову стали таким собі додатком до Всесвітньої виставки 1904 р. На Іграх навіть не було урочистих церемоній їх відкриття і закриття. Багато спортсменів з різних європейських країн через високу вартість трансатлантичної океанської подорожі в Америку змушені були відмовитися від участі в Іграх, внаслідок чого з 689 їх учасників 533 спортсмени представляли США. На цих Іграх були присутні тільки три члени Міжнародного олімпійського комітету; не приїхав у Сент-Луїс і президент МОК П'єр де Кубертен.

Темною плямою на Ігри III Олімпіади лягла спроба їх організаторів провести так звані "антропологічні дні" – змагання "кольорових спортсменів"

(негрів, індіанців тощо). З цього приводу на засіданні МОК з різкою критикою подібних дій виступив Кубертен: "Якого дідька було розпочинати все це, якщо расисти, людиноненависники плюють на нас і вводять на Олімпіадах "антропологічні дні?" Обпльовано велику ідею. Обпльовано Хартію...".

Такі неприємні для МОК і всього олімпійського руху ситуації, що були пов'язані з Іграми II і III Олімпіад, вдалося змінити на краще на Іграх IV Олімпіади (1908) у Лондоні і на Іграх V Олімпіади (1912) у Стокгольмі.

Після невдало проведених Ігор III Олімпіади представники Греції прагнули переконати П'єра де Кубертена в доцільності проведення в їхній країні міжнародних змагань, які згодом стали називатися неофіційними Іграми (вони відбулися в грецькій столиці у 1906 р. й офіційно не були визнані міжнародним олімпійським комітетом).

На жаль, ні участь жінок у змаганнях Олімпійських ігор (починаючи з Ігор II Олімпіади й надалі), ні проведення в цей період чотирнадцяти сесій МОК і трьох олімпійських конгресів (II – у 1897 р. у Гаврі, III – у 1905 р. у Брюсселі, IV – у 1906 р. у Парижі), ні ґрунтовні статті президента МОК П'єра де Кубертена не змогли компенсувати не дуже привабливу концепцію організації Ігор, програма яких була нестабільною, а Ігри II–V Олімпіад були за часом дуже розтягнуті – на кілька місяців кожні (Париж-1900 – з 20 травня по 28 жовтня; Сент-Луїс-1904 – з 1 липня по 23 листопада; Лондон-1908 – з 27 квітня по 31 жовтня; Стокгольм-1912 – з 5 травня по 22 липня). Принципу єдності часу і дії античних Ігор не дотримувалися. У багатьох видах спорту не було єдиних міжнародних правил. А Міжнародний олімпійський комітет у перший період своєї діяльності взагалі не мав у своїй системі такої структури, яка контролювала б Олімпійські ігри і визначала їх програму. До

того ж тривала епоха, заражена націоналізмом, а політичне напруження тим часом зростає.

Гучним скандалом завершився на Іграх-1904 виступ американського легкоатлета Фреда Лорца, який фінішував першим у марафонському бігові. Аж потім з'ясувалося, що на дванадцятому кілометрі дистанції Лорц зупинився через судоми – і хтось із глядачів, їдучи автомобілем, вирішив підвезти спортсмена, внаслідок чого вони обігнали всіх марафонців. А за кілька кілометрів до фінішу Лорц попросив водія висадити його з автомашини і під оплески вболівальників першим перетнув фінішну лінію. Коли це шахрайство було викрито, Лорца дискваліфікували і йому довелося повернути золоту медаль, володарем якої став справжній переможець – американець Томас Гікс, справедливо визнаний олімпійським чемпіоном у цьому виді легкоатлетичних змагань.

Ігри IV Олімпіади спочатку планувалося провести в Римі. Однак столиця Італії відмовилася від проведення цих Ігор, посилаючись на труднощі у будівництві олімпійських спортивних споруд. Тоді прийняті Ігри-1908 погодились Лондон. У цьому місті за порівняно короткий проміжок часу побудували стадіон "Вайт-сіті" з гаровою (для легкоатлетичних змагань) і цементною (для змагань з велосипедного спорту) доріжками і трибунами на 70 тис. глядачів, а також плавальний басейн, зал для змагань з боротьби й інші об'єкти.

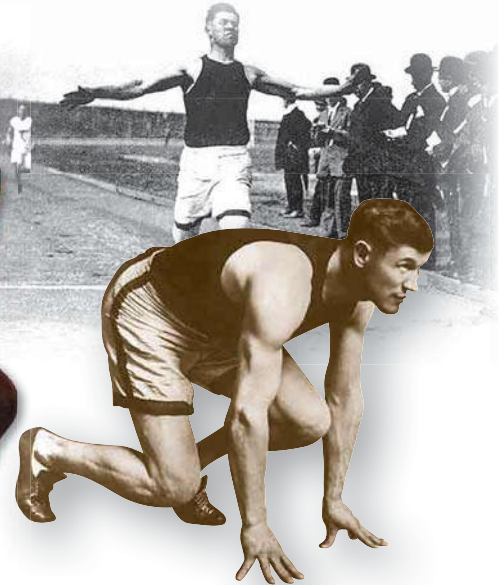
І хоча у 1908 р. у передмісті Лондона проходила французько-британська виставка, занепокоєння керівників МОК тим, що Олімпійські ігри знову (як у Парижі і Сент-Луїсі) перетворяться на другорядний захід, виявилися безпідставними. Ігри пройшли на високому рівні і в багатьох аспектах перевершили попередні.

Коли МОК у 1904 р. надав Стокгольму право проведення Ігор V Олімпіади 1912 р., шведи взялися за їх організацію з великим ентузіазмом. У результаті столиця Швеції змогла повністю підготуватися до цих Ігор: олімпійські спортивні споруди були на належному рівні, а система проведення змагань вирізнялася продуманістю й чіткістю.

На Іграх Олімпіад, що відбулися в першому періоді сучасних Олімпійських ігор (1896–1912), у неофіційному командному заліку країн-учасниць (за кількістю золотих медалей, при їх рівності – за кількістю срібних медалей; при рівності золотих і срібних медалей – за кількістю бронзових) першими були: в Афінах-1896 – США; у Парижі-1900 – Франція; у Сент-Луїсі-1904 – США; у Лондоні-1908 – Велика Британія; у Стокгольмі-1912 – США.

На Іграх-1912 дві золоті медалі – в легкоатлетичному п'ятиборстві і легкоатлетичному десятиборстві – впевнено, з великою перевагою над суперниками, виграв спортсмен з США Джеймс Торп. Король Швеції, вручаючи Торпу олімпійські нагороди, назвав його найбільшим атлетом всіх часів. Однак американських расистів тріумф Торпа (індіанця за походженням), який спростував "теорію" про расову перевагу білих, спонукав ініціювати довічну дискваліфікацію спортсмена (під приводом того, що він у студентські роки, граючи в бейсбол, отримував за це гроші), відтак його позбавили завойованих золотих олімпійських медалей, які повернули в МОК. Цю несправдливую дискваліфікацію було скасовано лише в 1973 р. – більше ніж через 60 років після перемоги Джеймса Торпа на Іграх-1912 і через 20 років після смерті видатного легкоатлета.

На Іграх-1900 у Парижі в змаганнях з академічного веслування серед володарів золотих медалей виявився наймолодший чемпіон в історії Олімпій-

Американський спортсмен (індіанець за походженням) Джеймс Торп у Стокгольмі у 1912 р. з великою перевагою виграв змагання в легкоатлетичному п'ятиборстві і легкоатлетичному десятиборстві, ставши дворазовим олімпійським чемпіоном, але згодом несправедливо був позбавлений золотих олімпійських медалей

Плакати Ігор V Олімпіади

Шведський стрілець, майстер стрільби по “оленю, що біжить” Оскар Сван – триразовий олімпійський чемпіон, найстарший чемпіон і найстарший призер в історії Олімпійських ігор. Він брав участь в Іграх Олімпіад 1908, 1912 і 1920 рр. У віці 72 років брав участь у своїх останніх Іграх VII Олімпіади в Антверпені

ських ігор: французові Марселю Депаїє – стерновому нідерландсько-французького екіпажу двійки розпашної – не було тоді й десяти років.

А в змаганнях Ігор-1912 з кульової стрільби одним з учасників збірної Швеції, яка перемогла в Стокгольмі в командній першості у стрільбі з гвинтівки довільного зразка по “оленю, що біжить”, був Оскар Сван, який завоював золоту медаль у віці 64 роки 258 днів і став найстаршим чемпіоном за всю історію Олімпійських ігор.

Перший період сучасних Олімпійських ігор та олімпійського руху, незважаючи на всі труднощі й проблеми, в цілому відіграв найважливішу роль у розвитку міжнародного спорту та спорту в окремих країнах, сприяв підвищенню авторитету спорту як однієї із значущих галузей суспільної діяльності, сприяв розвитку масового спорту і фізичного виховання населення.

Під впливом олімпійського руху створювалися різні міжнародні об'єднання та національні організації, метою яких був розвиток спорту. Досить зауважити, що в ці роки було створено такі найбільші об'єднання, як Міжнародна федерація футболу (FIFA) – 1904 р., Міжнародна любительська федерація плавання (FINA) – 1908 р., Міжнародна любительська легкоатлетична федерація (IAAF) – 1912 р., Міжнародна любительська федерація боротьби (FILA) – 1912 р. та ін.

Тоді ж для олімпійських видів спорту почали розробляти міжнародні правила змагань, було введено реєстрацію світових і олімпійських рекордів та

інших спортивних досягнень, уніфіковані вимоги до спортивних споруд.

Проведення Олімпійських Ігор та інших найбільших міжнародних і національних змагань стимулювало розвиток матеріальної бази спорту в різних країнах – будівництво стадіонів, гімнастичних залів, плавальних басейнів, стрілецьких тирів та інших спортивних споруд.

Почала інтенсивно розвиватися система підготовки спортсменів. Високорезультативний досвід їхньої підготовки в деяких країнах став загальним надбанням, досягнення різних національних шкіл спорту вивчалися в інших країнах, що сприяло вдосконаленню спортивної техніки, підвищенню ефективності фізичної і тактичної підготовки.

Олімпійський спорт сучасності вже в перший період свого становлення перетворюється на арену не лише спортивного суперництва, а й співпраці спортсменів, фахівців та любителів спорту різних країн. Завдяки розвитку олімпійського спорту став виявлятися взаємний інтерес спортсменів з різних країн, налагоджувалася співпраця не лише в спорті, а й в інших сферах суспільного життя – культурі, науці тощо.

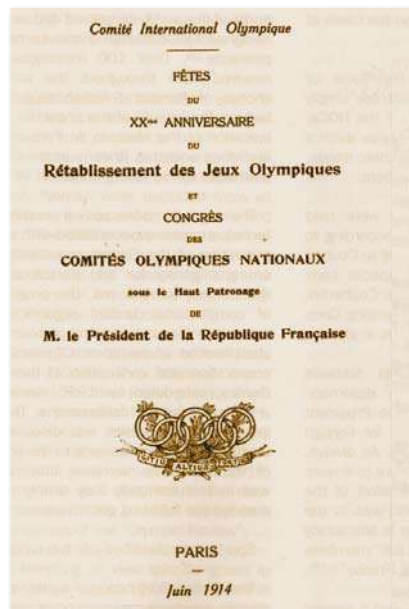
Становлення олімпійського спорту з організаційної та змістової точок зору у вигляді регулярних чотирирічних циклів – Олімпіад, а не окремих змагань, розділених чотирирічними часовими проміжками, зробило процес міжнародної співпраці в цій галузі безперервним і мало величезну консолідуючу силу.

Другий період сучасних Олімпійських ігор

Другий період сучасних Олімпійських ігор припадає на складний історичний проміжок часу (1920–1948), для якого характерні такі явища і події, як гостре протистояння політичних сил на міжнародній арені, розбудова більшовицького режиму у Радянському Союзі і націонал-соціалізму у Німеччині, Друга світова війна.

Проведенню Ігор VI Олімпіади 1916 р. у Берліні завадила Перша світова війна, яка почалася влітку 1914 р. і тривала до 1918 р. З огляду на це до другого періоду сучасних Олімпійських ігор належать Ігри VII–XI Олімпіад (Антверпен-1920, Париж-1924, Амстердам-1928, Лос-Анджелес-1932, Берлін-1936) і I–IV зимові Олімпійські ігри (Шамоні-1924, Санкт-Моріц-1928, Лейк-Плесід-1932, Гарміш-Партенкірхен-1936). Також цей період охоплює роки Другої світової війни (1939–1945), через яку в 1940 і 1944 рр. не відбулися Ігри XII і XIII Олімпіад і відповідні зимові Олімпійські ігри. Після закінчення війни в 1948 р. пройшли Ігри XIV Олімпіади в Лондоні і V зимові Олімпійські ігри в Санкт-Моріці.

Військові, політичні, економічні, моральні та інші потрясіння, які людство переживало в той період, негативно позначилися на міжнародному олімпійському русі і на олімпійському спорті.

Програма VI Олімпійського конгресу, який відбувся в 1914 р. у Парижі

Comité International Olympique	
Président M. le Baron Pierre de Coubertin.	
Membres	
MM. Le comte A. F. Sierstorff	(Allemagne)
Le comte C. de Wartensleben	—
Le baron de Venningen	(Angleterre)
Le duc de Somerset	—
Le Rev ^e de Courcy Laiffan	—
Theodore A. Cook	(Australiasie)
R. Coombs	(Autriche)
Le prince Othon de Windisch Graetz	—
Le comte Rod. de Coloredo Mannfeld	—
Le Dr Juri Guth (c. o. r.)	(Belgique)
Le comte Henry de Baillet-Latour	—
Le baron de Laveleye	(Brésil)
R. do Rio Branco	(Bulgarie)
D. Stancioff	(Cecoslo)
Le St Général Sir Hanbury Williams	(Chili)
Le prof. O. N. Garcia	(Danemark)
Le colonel Hansen	(Espagne)
Ang. C. Bolanochi	(Etats-Unis)
Le marquis de Villamejor	—
Le prof. W. M. Sloane	(France)
Allison V. Armour	—
Evert jansen Wendell	—
A. Hallif	(Grece)
Le comte Alb. de Bertier de Sauvigny	(Hollande)
Alb. Glanzer	(Hongrie)
Le comte Alex. Merzoni	—
Le baron F. W. de Tuijl	(Italie)
Le comte Gena Andrassey	—
Jules de Muzas	(Japon)
Le comte Brunetta d'Usseaux	(Luxembourg)
Le Conseiller d'Etat A. Brunialti	(Mexique)
Igoro Kano	(Munich)
Maurice Pescatore	(Norvège)
Miguel de Beistogui	(Pérou)
Le comte Gautier-Vignal	(Portugal)
Le capitaine Sverre	(Roumanie)
Carlos F. de Candamo	(Russie)
Le comte de Penha-Garcia	—
Georges A. Flagino	(Finlande)
Le comte de Ribeauxpierre	(Serbie)
Le prince Leon Ourousoff	(Suède)
Georges Duperron	—
Le baron Rb. de Willibrand	(Suisse)
Le capitaine Sw. Djoukitch	(Turquie)
Le colonel Balck	—
Le comte Clavens de Rosen	—
Le baron Godfrey de Blonay	—
Selim Sirri Bey	—

Після завершення Першої світової війни президент МОК П'єр де Кубертен прагнув захистити олімпійський рух від впливу політики, оскільки був переконаний, що політичні проблеми не повинні переноситися в олімпійські зали. Проте у Міжнародному олімпійському комітеті на той час переважала позиція членів МОК, які наполягали, щоб на Ігри VII Олімпіади 1920 р. не були допущені команди країн, які розв'язали Першу світову війну (і програли її), а також команди країн – їхніх союзників. На сесії МОК, що пройшла навесні 1919 р. у Лозанні, було ухвалено рішення про зміну місця проведення Ігор VII Олімпіади: замість призначеної раніше столиці Угорщини Будапешта це право отримало бельгійське місто Антверпен. Організаційний олімпійський комітет Антверпена не запросив на Ігри-1920 команди з п'яти країн – Німеччини, Австрії, Угорщини, Болгарії, Туреччини (тобто, по суті, вони не були допущені до Ігор VII Олімпіади).

З політичних причин до Ігор-1920 (як і до низки наступних Ігор) Міжнародний олімпійський комітет не допустив і Радянську Росію, а згодом і СРСР – державу, керовану комуністичним більшовицьким режимом.

У другому періоді сучасних Олімпійських ігор МОК узяв на себе визначення видів спорту, спортивних дисциплін і видів змагань, які входили до олімпійської програми (тоді як її зміст у першому періоді визначали оргкомітети відповідних Ігор).

Значне місце в організаційній складовій діяльності МОК під керівництвом П'єра де Кубертена посідали олімпійські конгреси, які мали консультативне значення і збирали представників різних структур,

Плакат Ігор VII Олімпіади

Урочиста церемонія відкриття VIII Олімпійського конгресу 1925 р. у Празі

що входили в олімпійський рух. У цей період відбулося чотири таких форуми: V Олімпійський конгрес (Лозанна, 1913), VI Олімпійський конгрес (Париж, 1914), VII Олімпійський конгрес (Лозанна, 1921) і VIII Олімпійський конгрес (Прага, 1925).

У своїй промові на відкритті VIII Олімпійського конгресу в Празі президент МОК Кубертен визначив сфери діяльності та ролі кожної з трьох складових частин олімпійського руху – Міжнародного олімпійського комітету, національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій – і підкреслив, що сучасний олімпізм процвітає саме тому, що його очолює цілком незалежна рада, яка не субсидується ніким із її членів, що дозволяє уникнути всіх виборчих перипетій і бути незалежним від усіляких націоналістичних пристрастей і тиску корпоративних інтересів.

П'єр де Кубертен ще на початку ХХ століття висунув ідею проведення Олімпійських ігор із зимових видів спорту. Ця ідея неодноразово обговорювалася в Міжнародному олімпійському комітеті. За її втілення боролися і фахівці, і шанувальники зимових видів спорту.

Але проти цього наполегливо виступали спортивні діячі зі скандинавських країн, особливо Швеції та Норвегії, стверджуючи, що традиційні Північні ігри, які регулярно проводяться з 1901 р., і так збирають усіх найсильніших спортсменів у зимових видах спорту, а тому немає потреби започатковувати ще одні змагання під назвою “зимові Олімпійські ігри”. Наприклад, на засіданні Міжнародного олімпійського комітету в 1911 р. ініціатор проведення Північних ігор – член МОК для Швеції Віктор Густав Бальк на запитання про можливість проведення зимових Ігор Олімпіади 1912 р. дав таку відповідь: “Про олімпійські змагання із зимових видів спорту ніяк не може йтися, оскільки в 1913 році відбудуться Північні гри”. Ігнорувати таку позицію скандинав-

ських країн на той час було неможливо, адже перевага їхніх спортсменів у зимових видах спорту була очевидною, тому будь-які міжнародні зимові змагання без участі скандинавів не мали б авторитету.

Переконливим аргументом проти проведення зимових Олімпійських ігор було також те, що змагання із зимових видів спорту не мало стародавніх витоків, а саме слово “Олімпійські” стосовно таких зимових змагань не відображало традиційної суті цього поняття.

Певною перешкодою розвитку зимових олімпійських змагань була також відсутність у багатьох країнах відповідної матеріальної бази.

Проте Кубертену зрештою вдалося переконати членів Міжнародного олімпійського комітету в необхідності і доцільності організації окремих від Ігор Олімпіад олімпійських змагань із зимових видів спорту. Отож на сесії МОК, що пройшла в 1922 р. у Парижі, було ухвалено рішення провести такі зимові олімпійські змагання під назвою “Міжнародний спортивний тиждень з нагоди VIII Олімпіади”, а місцем їх проведення в січні-лютому 1924 р. було обрано місто Шамоні у Франції.

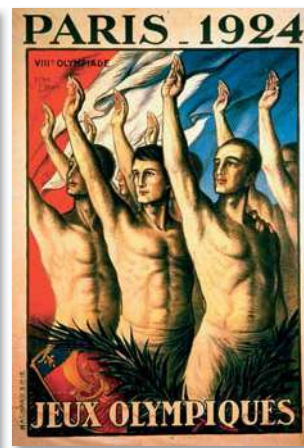
Після успішного проведення цих змагань МОК під час VIII Олімпійського конгресу ухвалив рішення про постійне (раз на чотири роки) проведення зимових Олімпійських ігор. А змагання “Міжнародного спортивного тижня з нагоди VIII Олімпіади” були офіційно класифіковані як I зимові Олімпійські ігри.

Відтоді зимові Олімпійські ігри проводилися раз на чотири роки – в ті ж роки, що й Ігри Олімпіад.

У I зимових Олімпійських іграх, які проходили в Шамоні з 25 січня до 4 лютого 1924 р., взяли участь 258 спортсменів (245 чоловіків і 13 жінок) з 16 країн.

Плакат I зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор VIII Олімпіади

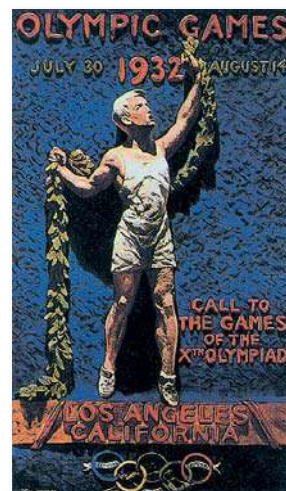
Плакат II зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор IX Олімпіади

Плакат III зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор X Олімпіади

Вони змагалися за олімпійські нагороди в 14 видах змагань з таких семи видів спорту: бобслей, лижні гонки, стрибки на лижах з трампліна, лижне двоборство, швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання на ковзанах, хокей на льоду.

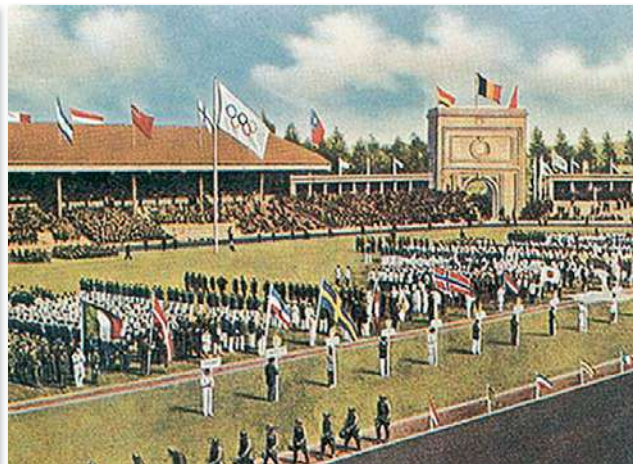
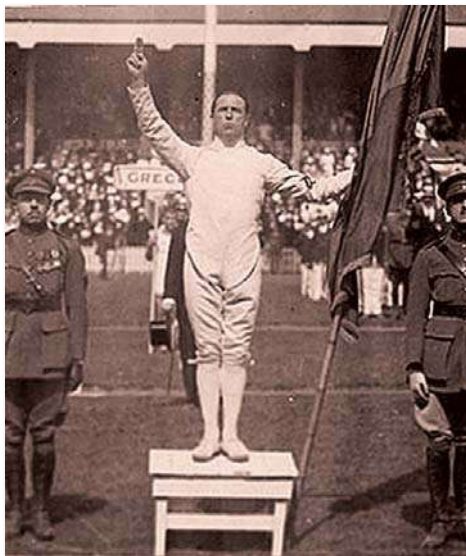
Першу золоту медаль на I зимових Олімпійських іграх завоював американський ковзаняр Чарлз Джу-троу, який переміг на дистанції 500 м.

У 1925 р. П'єр де Кубертен подав у відставку з посади президента Міжнародного олімпійського комітету. Ось що він написав у своїй заяві, яку багато хто з істориків називає "заповітом": "Хоча я і є офіційно президентом МОК, я полишаю справу, якій віддав багато років... Та спершу хочу застерегти вас, хто хоч якось визначає долю спорту, від впливу сучасних тенденцій, які стають на заваді його розви-

тку. Впродовж 30 років я боровся за справу спорту. Я стикався з ворожим спротивом, мені доводилося долати навіть ненависть. Однак я досяг того, що МОК нараховує нині 52 члени, і в ньому представлена 41 країна Європи, Африки, Америки, Азії. Одній й ті ж небезпеки загрожують спорту: з одного боку, небезпека полягає в тому, що, втомившись підтримувати спорт, громадськість, чия прихильність вкрай необхідна спорту, відвернеться від нього, з іншого боку – це прагнення організувати видовища, корумпувати спортсмена, щоб краще задовольняти глядача... Попри низку розчарувань, я продовжую вірити в мирні і морально-виховні чесноти спорту".

У цей період пропозиції щодо проведення в Греції проміжних Ігор, як це було в 1906 р., всерйоз вже не виникали. Однак активність греків не припини-

На церемонії відкриття Ігор VII Олімпіади в Антверпені (1920) олімпійську клятву вперше виголосив бельгійський фехтувальник Віктор Буан

Вперше в історії олімпійського спорту на церемонії відкриття Ігор VII Олімпіади над стадіоном було піднято олімпійський прапор з п'ятьма кільцями

лася. На початку 1920-х років Іоаніс Хрисафіс і група його однодумців з грецького Античного педагогічного товариства поставили собі за мету відродити гімнасій і на його базі заснувати популярний університет з міжнародним статусом. Кубертен з ентузіазмом підтримав цю ідею, проте лише через багато років їй вдалося втілити в життя й створити Міжнародну олімпійську академію, яка розпочала свою діяльність у 1961 р.

Для Міжнародного олімпійського комітету у 1920-ті роки було характерним прагнення у своїй діяльності враховувати політичну ситуацію у світі. Зокрема, Німеччину після Першої світової війни не було допущено не тільки до Ігор VII Олімпіади 1920 р. в Антверпені, а й до наступних Ігор VIII Олімпіади 1924 р. у Парижі і до I зимових Олімпійських ігор 1924 р. у Шамоні.

Анрі де Байє-Латур змінив П'єра де Кубертена на посаді президента Міжнародного олімпійського комітету в 1925 р. За його керівництва продовжився бойкот Радянського Союзу і його спортсменів, до того ж МОК проводив політику активного неприйняття міжнародного робочого спортивного руху та недопущення СРСР в олімпійський рух. Ці тенденції були відображені у відомих словах третього президента МОК Анрі де Байє-Латура: "Більшовики поставили себе поза суспільством. Допоки я президент МОК, радянський прапор не з'явиться на олімпійському стадіоні".

Стосовно ж німецьких спортсменів, то їм МОК дозволив взяти участь у II зимових Олімпійських іграх (Санкт-Моріц-1928) й у Іграх IX Олімпіади (Амстердам-1928) тільки після того, як Німеччина вступила в Лігу націй та в інші міжнародні організації.

Завдяки діяльності МОК було впорядковано програму Олімпійських ігор та систему нагородження переможців. На Іграх 1920 р. в Антверпені вперше

пролунала олімпійська клятва від імені спортсменів, що стало початком традиції здійснювати цей урочистий ритуал на церемонії відкриття Ігор. Виголосив клятву бельгійський фехтувальник Віктор Буан (згодом він став президентом НОК Бельгії): "Від імені всіх спортсменів я обіцяю, що ми будемо брати участь у цих Іграх, поважаючи правила, за якими їх проводять, і дотримуватись їх, в істинно спортивному дусі, на славу спорту і в ім'я честі своїх команд".

На Іграх VII Олімпіади 1920 р. в Антверпені не лише вперше пролунала олімпійська клятва, текст якої склав президент МОК П'єр де Кубертен у 1913 р., а й уперше над олімпійським стадіоном було піднято олімпійський прапор – біле полотнище з п'ятьма переплетеними кільцями блакитного, жовтого, чорного, зеленого й червоного кольорів, що символізують єднання спортсменів п'яти континентів – Європи, Азії, Африки, Австралії й Америки.

На церемонії відкриття Ігор IX Олімпіади-1928 вперше випустили голубів як символ миру. А на стадіоні в Амстердамі вперше запалили олімпійський вогонь, що горів там впродовж усіх цих Ігор.

У 1936 р. у Берліні напередодні Ігор XI Олімпіади вперше відбулася олімпійська факельна естафета з вогнем, запаленим у Стародавній Олімпії, яка вирушила з Греції через низку європейських країн до столиці Німеччини.

У 1926–1927 рр. було впорядковано діяльність виконкому МОК, його рішення публікувалися в спеціальному бюлетені. Різні заходи з координації діяльності МОК, національних олімпійських комітетів і міжнародних спортивних федерацій були спрямовані на вдосконалення програм Ігор. Вперше перед Іграми IX Олімпіади 1928 р. було введено практику проводити попередні наради керівників МОК з представниками міжнародних спор-

На церемонії відкриття Ігор IX Олімпіади-1928 в Амстердамі вперше було випущено голубів – символ миру

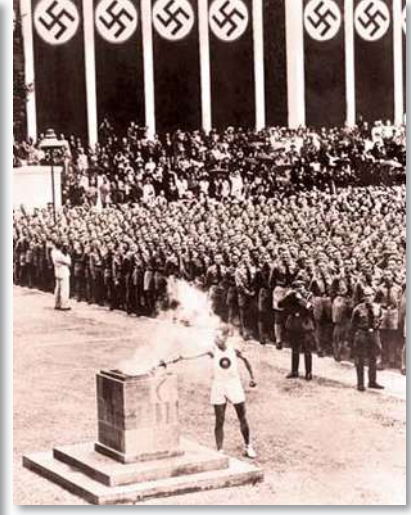
Під час відкриття Ігор-1928 було запалено символічний олімпійський вогонь. Спеціально сконструйована чаша для вогню розташовувалася у верхній частині вежі Олімпійського стадіону в Амстердамі

Фрагмент факельної ходи в Олімпії

Олімпійський вогонь в афінському Акрополі

Німецький спортсмен Фріц Шільген запалює олімпійський вогонь

тивних федерацій і національних олімпійських комітетів.

Під керівництвом МОК було розроблено систему підготовки до наступних Олімпійських ігор. Також впроваджувалася практика проведення тренувальних зборів і спільного поселення в Олімпійському селищі спортсменів, які беруть участь в Іграх.

Організатори Олімпійських ігор і засоби масової інформації постійно заявляли про значення Ігор у справі зміцнення міжнародної співпраці, але попри їхні старання самі Ігри часто використовувалися певними колами і країнами для розпалювання національного антагонізму.

Політика Міжнародного олімпійського комітету в цей період заслуговує серйозної критики. Апогеєм його моральної кризи стали події, пов'язані з проведенням у 1936 р. у Німеччині IV зимових Олімпій-

ських ігор (у Гарміш-Партенкірхені) та Ігор XI Олімпіади (у Берліні). Право провести Ігри МОК надав цим містам ще в 1931 р., тобто до приходу до влади в Німеччині партії націонал-соціалістів на чолі з Адольфом Гітлером.

Після того, як у 1933 р. до влади в Німеччині прийшов нацистський режим, прогресивна світова громадськість почала оскаржувати правомірність проведення Олімпійських ігор 1936 р. у цій країні – відтак виникли серйозні суперечності між німецькою владою та Міжнародним олімпійським комітетом, який вимагав гарантій дотримання організаторами Ігор-1936 у Німеччині положень Олімпійської хартії.

У 1933 р. МОК звернувся до уряду Німеччини з письмовою вимогою відновити право Німецького олімпійського комітету займатися підготовкою до Ігор-1936, якого він був примусово позбавлений,

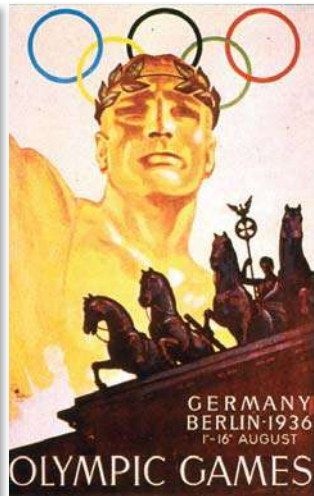
Рудольф Гесс, президент МОК Анрі де Байє-Латур і Адольф Гітлер на церемонії відкриття IV зимових Олімпійських ігор у Гарміш-Партенкірхені. 1936 р.

Рейхканцлер Німеччини Адольф Гітлер оголошує Ігри XI Олімпіади відкритими. 1936 р.

Плакат IV зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XI Олімпіади

інакше їх організація буде доручена містам інших країн. Світова преса надала широкого розголосу таким фактам, як розпуск Німецького спортивного союзу і створення нацистського Спортивного комітету, конфлікт між Німецьким олімпійським комітетом і нацистським урядом, пов'язаний з Іграми, відсторонення спортсменів-євреїв від членства в спортивних організаціях Німеччини.

Того ж 1933 р. на сесії МОК у Відні представник німецького уряду подав фальшиві запевнення, що спортсмени-євреї будуть допущені до участі в Іграх. Однак на той час МОК вже мав численними факти порушень Олімпійської хартії, тому для їхньої перевірки створив на місці спеціальну комісію на чолі з президентом Олімпійського комітету США Ейвері Брендеджем. У свою чергу Аматорська атлетична федерація США попередила, що відмовиться брати участь в Іграх, якщо не буде знято заборону на участь у них спортсменів-євреїв, ініційовану нацистським урядом Німеччини, який сповідував ідеологію антисемітизму. У США спортсмени-євреї публічно виступили проти проведення Олімпійських ігор у Берліні.

Спеціальна комісія МОК встановила численні факти насильства й злочинів, скоєних нацистами проти євреїв у Німеччині. Однак в опублікованому в американській пресі попередньому висновку комісії МОК стверджувалося, що Німеччина може організувати Олімпійські ігри, отож на своїй сесії в Осло 1935 р. МОК ухвалив рішення не переносити Ігри-1936 до іншої країни.

У червні 1936 р. у Парижі відбулася конференція на захист ідей олімпійського руху, учасники якої визнали проведення Ігор Олімпіади в нацистській країні несумісним з принципами олімпізму і закликали організувати Народну олімпіаду в Барселоні. Серед тих, хто виступав на паризькій конференції,

був відомий німецький письменник Генріх Манн, який говорив про олімпійський дух як символ миру, про античні традиції фізичної та моральної досконалості людей, про антигуманну суть нацизму, який використовує спорт для своїх ганебних цілей. На завершення письменник сказав: "Повірте мені: кожен спортсмен, який їде до Берліна, стане там не інакше, як гладіатором, бранцем, блазнем диктатора, який вже відчуває себе володарем світу. Той, хто їде до Берліна, підтримує не лише партію узурпаторів і гнобителів, він зрікається всіх борців проти жахливого режиму Гітлера... Олімпійський дух повинен бути духом миру".

У Нью-Йорку було створено Раду боротьби за перенесення Ігор XI Олімпіади з Берліна до іншого міста, яким пропонувалося обрати Барселону.

У липні 1936 р. до Барселони прибуло понад двадцять команд з різних країн, але франкістський заколот фалангістів в Іспанії, розпочатий 18 липня 1936 р. напередодні відкриття Народної олімпіади, завадив її проведенню.

На Іграх-1936 у Берліні олімпійська програма поповнилася змаганнями з таких видів спорту, як баскетбол (чоловічі команди), веслування на байдарках і каное (чоловіки), гандбол (у варіанті 11 x 11 – чоловічі команди), а на зимових Іграх-1936 у Гармш-Партенкірхені новим був гірськолижний спорт (змагання серед чоловіків і серед жінок).

Аналізуючи ситуацію, що склалася навколо берлінських Ігор, варто зазначити, що МОК не зумів перешкодити гітлерівському режиму використати Ігри XI Олімпіади та IV зимові Олімпійські ігри в своїх політичних інтересах. Ще в 1933 р. Гітлер вказував на те, що Німеччина, з огляду на зовнішню політику, виявилася в дуже скрутному становищі, а Олімпійські ігри й пов'язані з ними культурні заходи можуть сприяти утвердженню авторитету Німеччини у світі. Простіше кажучи, було порушено питання про використання авторитету олімпійського руху, його ідеалів, гасел для міжнародного визнання тоталітарної системи і відвертання уваги від агресивних намірів Німеччини.

Особливої гостроти процес політизації в олімпійському русі набув після Ігор-1936, які було піддано гострій критиці через націонал-шовіністичні прояви та політичні махінації. Ця проблема загострилася на сесії МОК, яка відбулася в Каїрі у 1938 р. На сесії було ухвалено спеціальну заяву, у якій зазначалося, що використання результатів Ігор для виділення якоїсь країни являє велику небезпеку для ідей олімпізму.

Політична ситуація у світі, що виникла зі створенням військово-політичного блоку Берлін-Рим-Токіо, його мілітаристськими спрямуваннями та конкретними агресивними діями, призвела до різкої зміни атмосфери навколо олімпійського руху. Японія відмовилася від проведення Ігор XII Олімпіади 1940 р. у

Токію, тому їх планували провести в Гельсінкі. Складна ситуація склалася і навколо майбутніх Ігор XIII Олімпіади 1944 р. Рим наполегливо домагався права проведення цих Ігор. Однак на сесії МОК, що відбулася в 1939 р., столицею Ігор-1944 було обрано Лондон.

Друга світова війна, яка розпочалася 1 вересня 1939 р., найнегативнішим чином позначилася на олімпійському спорті. До того ж МОК залишився без свого президента: Анрі де Байє-Латур помер 6 січня 1942 р. у Бельгії, окупованій у 1940 р. гітлерівською Німеччиною. Ігри Олімпіад і зимові Олімпійські ігри не відбулися ні в 1940, ні в 1944 р.

На початку Другої світової війни керівництво справами Міжнародного олімпійського комітету взяв на себе віце-президент МОК швед Юханнес Зігфрід Едстрем, який надзвичайно багато зусиль доклав для відродження олімпійського руху після закінчення війни. Уже в серпні 1945 р. у Лондоні було проведено засідання виконкому МОК, на якому право проведення V зимових Олімпійських ігор 1948 р. надавалося швейцарському місту Санкт-Моріц, а Ігор XIV Олімпіади 1948 р. – Лондону. Це рішення було схвалено на сесії МОК у 1946 р.

У грудні того ж року президент МОК Едстрем звернувся до спортсменів різних країн світу із закликом взяти участь у майбутніх Олімпійських іграх.

Попри всю складність політичної ситуації в світі і її негативний вплив на спорт, другий період сучасних Олімпійських ігор (1920–1948) можна вважати інтенсивним з точки зору вдосконалення міжнародного олімпійського руху – його структури, організаційно-правових основ, відносин МОК з державами, з національними олімпійськими комітетами й міжнародними спортивними федераціями.

МОК врахував негативний досвід політизації олімпійського руху в 1930-х роках і доклав зусиль для дотримання принципів олімпійського спорту, сформульованих свого часу Кубертеном. Уся діяльність МОК була спрямована на те, аби поставити олімпійський рух на службу розвитку взаєморозуміння між народами, мирної співпраці та взаємодопомоги.

Країни, які обрали шлях демократичного розвитку, отримали можливість замінювати членів МОК для своїх країн, що сприяло активізації в цих державах діяльності національних олімпійських комітетів і спортивних організацій, інтеграції цих структур у міжнародну олімпійську систему.

Але в той самий час мали місце спроби розділити Олімпійські ігри на різні самостійні напрями – за регіональними або гендерними ознаками або ж за географічною належністю. Йшлося про проведення жіночих олімпіад, студентських олімпіад, латиноамериканських, балканських тощо. МОК виступив проти розвитку напрямків, які б конкурували один з одним, і зберіг цілісність олімпійського спорту.

Олімпійський комітет СРСР було засновано 23 квітня 1951 р.

Виконком МОК доклав неабияких зусиль для того, щоб участь жінок в Олімпійських іграх стала реальною, а не символічною. До програм Ігор Олімпіад було включено багато видів змагань для жінок – у легкій атлетичі, плаванні, фехтуванні, спортивній гімнастиці.

Разом із тим у цей період загострилася складна і суперечлива проблема аматорства в спорті. МОК не зміг знайти єдиного підходу до вирішення цієї проблеми, що призвело до виключення з олімпійської програми бейсболу, регбі та тенісу. Гостра дискусія виникла і з приводу гірськолижного спорту та футболу, хоча ці види спорту все ж залишилися в олімпійській програмі.

Серйозно оцінивши політичну ситуацію, що склалася після Другої світової війни, МОК на чолі з Едстремом почав активно залучати Радянський Союз до міжнародного олімпійського руху. Представників СРСР було запрошено як спостерігачів на Ігри XIV Олімпіади 1948 р. у Лондоні.

Почався активний процес залучення спортивних федерацій СРСР у міжнародні спортивні федерації, а потім і Олімпійського комітету СРСР – у Міжнародний олімпійський комітет.

Одночасно здійснювалося відновлення в МОК прав національних олімпійських комітетів Німеччини та Японії – країн, що розв'язали Другу світову війну, і які не були запрошені до участі в Олімпійських іграх 1948 р.

У 1951 р. МОК визнав Олімпійський комітет СРСР, а членом МОК для СРСР було обрано Костянтина Андріанова. Того ж року було визнано національні олімпійські комітети Японії і Федеративної Республіки Німеччини.

Важливою подією другого етапу розвитку олімпійського спорту стало рішення про створення Міжнародної олімпійської академії. Пропозицію створити таку академію, яка б розвивала спортивну науку, проводила дослідження в галузі олім-

пійського спорту, поширювала ідеї олімпізму, вніс грецький вчений Іоаннес Кетсеас у 1949 р. на сесії МОК у Римі (свою діяльність Міжнародна олімпійська академія розпочала пізніше – в 1961 р.).

Підсумки другого етапу розвитку олімпійського руху сучасності підбила сесія МОК, проведена в Гельсінкі у 1952 р. напередодні Ігор XV Олімпіади. Там Юханнес Зігфрід Едстрем, якому йшов 82-й рік, подав у відставку з посади президента МОК. Новим президентом було обрано Ейвері Брендеджа зі США.

Другий період розвитку олімпійського спорту попри всі його труднощі і суперечності переконливо продемонстрував зростання авторитету міжнародного олімпійського руху, велику зацікавленість у його розвитку і використанні досягнутих результатів у різних країнах світу. Лише кількість країн, представлених у МОК, за цей період зросла з 23 до 52. Багато країн Латинської Америки, Азії, низка європейських держав активно включилися до олімпійського руху.

Саме в цей період сформувалася думка, що ефективний розвиток олімпійського руху може бути тільки в умовах збереження ідеалів олімпізму, сформульованих Кубертеном і його соратниками, забезпечення реальної незалежності олімпійського спорту від політичної кон'юнктури. Пройшовши через складні випробування, пов'язані з наслідками Першої світової війни і ситуацією, що склалася в 1930-х роках, під час Другої світової війни і після неї, міжнародний олімпійський рух не тільки встояв, чого не вдалося досягти багатьом

іншим міжнародним структурам, а й істотно зміцнив свої позиції у світі.

Принципове значення для другого періоду сучасних Олімпійських ігор мало вдосконалення міжнародної олімпійської системи. Було здійснено реорганізацію діяльності МОК, забезпечено реальну співпрацю Міжнародного олімпійського комітету, національних олімпійських комітетів і міжнародних спортивних федерацій, вдосконалено систему підготовки та проведення Олімпійських ігор, впорядковано програму олімпійських змагань.

Було створено міжнародні спортивні об'єднання з різноманітних олімпійських видів спорту – Міжнародний союз стрілецького спорту (ISSF) – 1921 р., Міжнародну федерацію хокею (хокей на траві, FIH) – 1924 р., Міжнародну федерацію лижного спорту (FIS) – 1924 р., Міжнародну аматорську федерацію баскетболу (FIBA) – 1932 р., Міжнародну аматорську асоціацію боксу (AIBA) – 1946 р. тощо.

На Іграх Олімпіад у другому періоді сучасних Олімпійських ігор (1920–1948) у неофіційному командному заліку країн-учасниць були першими: в Антверпені-1920 – США; у Парижі-1924 – США; в Амстердамі-1928 – США; у Лос-Анджелесі-1932 – США; у Берліні-1936 – Німеччина; у Лондоні-1948 – США.

На зимових Олімпійських іграх того періоду були першими: у Шамоні-1924 – Норвегія; у Санкт-Моріці-1928 – Норвегія; у Лейк-Плесіді-1932 – США; у Гарміш-Партенкірхені-1936 – Норвегія; у Санкт-Моріці-1948 – Норвегія і Швеція (у команд цих країн були однакові показники кількості золотих, срібних і бронзових медалей).

У період з 1920 по 1948 рр. було засновано Міжнародний союз стрілецького спорту (ISSF) – у 1921 р., Міжнародну федерацію хокею на траві (FIH) – у 1924 р., Міжнародну федерацію лижного спорту (FIS) – у 1924 р., Міжнародну аматорську федерацію баскетболу (FIBA) – у 1932 р., Міжнародну аматорську асоціацію боксу (AIBA) – у 1946 р. тощо

Підсумовуючи огляд другого періоду сучасних Олімпійських ігор, варто зазначити, що він проходив здебільшого в несприятливий для розвитку спорту час, в умовах політичної напруженості, війни, повоєнної руїни й інших перешкод. Але всупереч усім труднощам світової політики і суспільного життя спорт – особливо олімпійський – продовжував поступально розвиватися.

Зміцнілий авторитет олімпійського спорту послужив своєрідним прискорювачем розвитку фізичної культури і масового спорту в багатьох країнах, і в колоніальних також (про що свідчить збільшена кількість їхніх представників у міжнародних змаганнях, зокрема в Олімпійських іграх), де спорт з величезними труднощами торував собі шлях у визнанні громадські установи.

Саме в цей період у багатьох країнах з'явилися дорогі спортивні споруди (стадіони, тенісні корти, спеціалізовані спортивні зали, закриті плавальні басейни тощо), удосконалювалася система спортивної підготовки майбутніх учасників Олімпійських ігор.

Варто також зауважити, що для другого періоду сучасних Олімпійських ігор характерним був активний розвиток наукових досліджень у галузі спорту, особливо його олімпійської частини. У них використовувалися новітні досягнення з фізіології, анатомії, інших медичних і біологічних наук, з психології і педагогіки. Почали інтенсивно розвиватися загальна теорія спортивного тренування, теорія і методика підготовки спортсменів в окремих видах спорту, що, безумовно, позитивно вплинуло на подальший розвиток олімпійського спорту.

Третій період сучасних Олімпійських ігор

Третій період сучасних Олімпійських ігор охоплює проміжок часу з 1952 по 1988 рр. Тоді було проведено Ігри XV–XXIV Олімпіад: Гельсінкі-1952, Мельбурн-1956, Рим-1960, Токіо-1964, Мехіко-1968, Мюнхен-1972, Монреаль-1976, Москва-1980, Лос-Анджелес-1984, Сеул-1988; і VI–XV зимові Олімпійські ігри: Осло-1952, Кортіна-д'Ампеццо-1956, Скво-Веллі-1960, Інсбрук-1964, Гренобль-1968, Саппоро-1972, Інсбрук-1976, Лейк-Плесід-1980, Сараєво-1984, Калгарі-1988.

Цей період був доволі неоднозначним, адже характеризувався як незмінністю загальних тенденцій у спорті, так і доволі різкими переходами олімпійського руху з одного стану в інший.

Складність і суперечливість цього етапу розвитку олімпійського спорту виявилася в усіх його сферах – від політичних аспектів до спортивних, пов'язаних з олімпійською програмою і підсумками олімпійських змагань. На той час Міжнародний олімпійський комітет усе частіше ставав ареною для великої політики, а загальні проблеми і протиріччя політичного життя світової спільноти надзвичайно гостро позначалися на діяльності МОК, міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів.

Після приєднання Радянського Союзу у 1951 р. до олімпійського руху виникли гострі питання: чи зможе олімпійський спорт стати полем для мирної співпраці антагоністичних політичних систем, чи вдасться МОК впевнено провадити свою діяльність, залучати до свого складу й забезпечувати співпрацю представників капіталістичних, соціалістичних країн і країн, що розвиваються? Саме ця сфера відносин в олімпійському русі та олімпійському спорті значною мірою визначила їх розвиток впродовж усього третього періоду.

В Іграх XV Олімпіади 1952 р. у Гельсінкі вперше брали участь спортсмени Радянського Союзу. Саме тоді в умовах “холодної війни” на світовій політичній арені стало проявлятися войовниче суперництво, а почасти гостре, з ідеологічно акцентованою пропагандою, протистояння між СРСР і державами соціалістичної співдружності, та західноєвропейськими й іншими капіталістичними країнами на чолі з США.

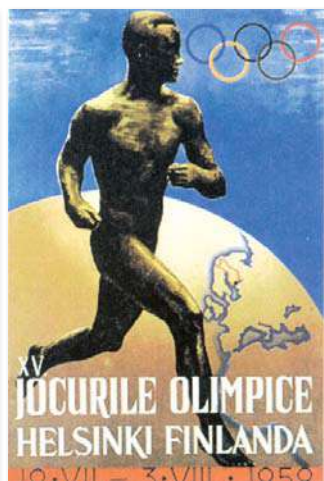
З початку 1950-х років МОК не раз врегулював суперечки й конфлікти суто політичного характеру.

Наприклад, після утворення в 1949 р. Китайської Народної Республіки виникла проблема визнання легітимності її Національного олімпійського комітету Міжнародним олімпійським комітетом. Проблема полягала в тому, що СРСР визнавав лише Китайську Народну Республіку, а США підтримували колишній, повалений під час революції і громадянської війни уряд Китаю. Радянський Союз, східноєвропейські та деякі інші держави доклали чимало зусиль для об'єктивного вирішення проблеми, в результаті чого КНР посіла належне місце в міжнародному олімпійському русі. На Іграх XV Олімпіади 1952 р., ще до визнання Національного олімпійського комітету КНР (1956) Китайську Народну Республіку представляв лише один спортсмен. Після визнання Міжнародним олімпійським комітетом НОК Республіки Китай (на острові Тайвань) КНР відмовилася від участі в олімпійському русі. Відновлення НОК КНР відбулося аж у 1979 р.

Не менш гостра ситуація була пов'язана і з “корейським питанням”. Національний олімпійський комітет Республіки Корея (Південна Корея) був визнаний Міжнародним олімпійським комітетом у

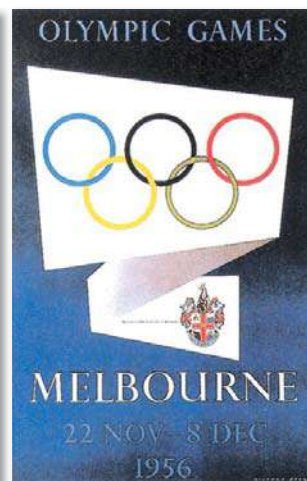
Плакат VI зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XV Олімпіади

Плакат VII зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XVI Олімпіади

1947 р. під назвою цієї країни “Корея”, а її команди з 1948 р. брали участь в олімпійських змаганнях з більшості видів спорту, що входять до олімпійської програми. Північна Корея (КНДР) бойкотувала V зимові Олімпійські ігри та Ігри XIV Олімпіади 1948 р. на знак протесту проти рішення МОК називати команду КНДР “Північною Кореєю”. Тільки після виконання вимоги КНДР прийняти офіційну назву команди спортсмени цієї країни знову взяли участь в Олімпійських іграх. НОК Корейської Народно-Демократичної Республіки був визнаний МОК у 1963 р., а в 1964 р. спортсмени цієї країни вперше виступили на Олімпійських іграх.

Однак у зв'язку з рішенням МОК проводити Ігри XXIV Олімпіади (1988) у Сеулі, столиці Республіки Корея, знову виникли гострі суперечки між Корейською Народно-Демократичною Республікою, Республікою Корея і МОК, оскільки КНДР висунула вимогу провести ці Ігри на території обох корейських держав. Зрештою ця вимога не була виконана Міжнародним олімпійським комітетом – і КНДР бойкотувала Ігри XXIV Олімпіади, отримавши підтримку лише кількох країн, зокрема Куби та Ефіопії.

Так само гострим виявилось для МОК і “німецьке питання”. Після закінчення Другої світової війни й утворення в 1949 р. двох німецьких держав – ФРН і НДР – питання участі команд цих країн в Олімпійських іграх також було пов'язано з політичними проблемами.

У 1950 р. НОК ФРН був визнаний Міжнародним олімпійським

комітетом, і з 1952 р. спортсмени цієї країни беруть участь в Олімпійських іграх.

Вирішення питання про участь спортсменів НДР в Олімпійських іграх виявилось дещо складнішим, й потребувало величезних зусиль світової спортивної спільноти для відновлення справедливості. Перешкодою стала політика дискримінаційних обмежень щодо НДР, що проводилася на той час країнами, що входили до блоку НАТО.

Першим кроком до участі команди НДР в Олімпійських іграх стало рішення сесії МОК у 1955 р. допустити спортсменів НДР до Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор у складі Об'єднаної німецької команди, яка й брала участь в Іграх 1956–1964 рр. Але штучне об'єднання олімпійських команд ФРН і НДР призвело до політичних кон-

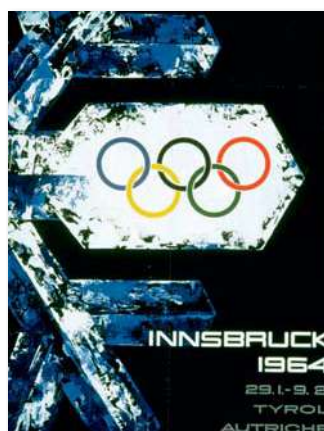
Команда НДР отримала право виступати на Іграх XIX Олімпіади 1968 р. самостійною командою під назвою “Східна Німеччина”, однак без права виступати під своїм державним прапором

Плакат VIII зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XVII Олімпіади

Плакат IX зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XVIII Олімпіади

фліктів, створило нездорову атмосферу у взаєминах між спортивними керівниками, тренерами і спортсменами обох держав. У такій ситуації це відбивалося у несумісності позицій щодо визначення керівників делегацій, тренерів, склад команд через небажання сторін іти на поступки і домовлятися. Це погіршувало відносини не лише між спортсменами, але й між державами.

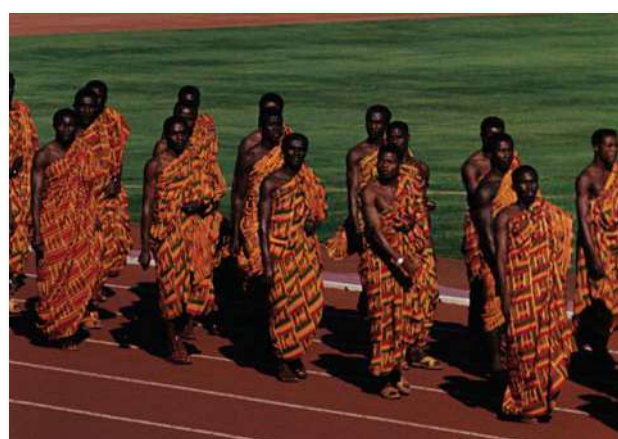
МОК засудив дискримінацію Німецької Демократичної Республіки державами, які входили до блоку НАТО, тому в 1965 р. ухвалив рішення дозволити спортсменам НДР взяти участь в Олімпійських іграх самостійною командою, щоправда, під назвою "Східна Німеччина" і без права виступу під своїм державним прапором. Тоді ж було ухвалено рішення про те, що відмова країни, яка проводить чемпіонат світу з якого-небудь виду спорту, прийняти спортсменів НДР означає перенесення змагань в іншу країну. До честі МОК, він домігся реалізації свого рішення. Наприклад, США були позбавлені

права проведення чемпіонату світу з важкої атлетики, Франція – чемпіонату світу з лижного спорту. Також було знято всі обмеження і заборони щодо команди НДР, яка стала виступати під назвою своєї держави, під своїм державним прапором і зі своїм державним гімном. Варто зауважити, що звинувачення НДР у 1970–1980-х роках у політизації спорту багато в чому були спровоковані дискримінаційною політикою щодо Німецької Демократичної Республіки в 1950–1960-х роках.

Негативний вплив політичних конфліктів на міжнародний олімпійський рух змусив МОК і міжнародні спортивні федерації на спільній нараді в Лозанні з питання "Спорт і політика" ухвалити таке рішення: "МОК і міжнародні федерації рішуче виступають проти будь-якого втручання в спорт з політичних, расових і релігійних причин й особливо проти такого втручання, яке перешкоджає вільному обміну спортсменів й офіційних осіб. МОК уже поширив це правило на Олімпійські ігри

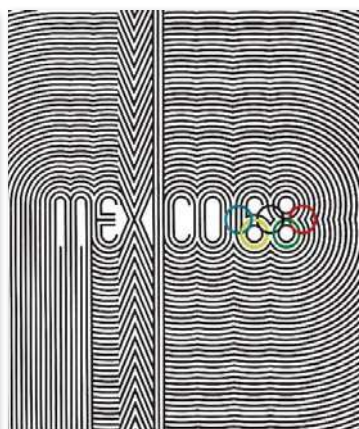
Японський поліцейський перевіряє знаки, які мають використовувати делегації під час параду відкриття Ігор XVIII Олімпіади у Токіо. 1964 р.

Команда Гани на параді під час церемонії відкриття Ігор XVIII Олімпіади у Токіо. 1964 р.

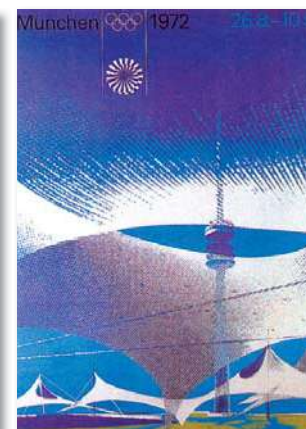
Плакат X зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XIX Олімпіади

Плакат XI зимових Олімпійських ігор

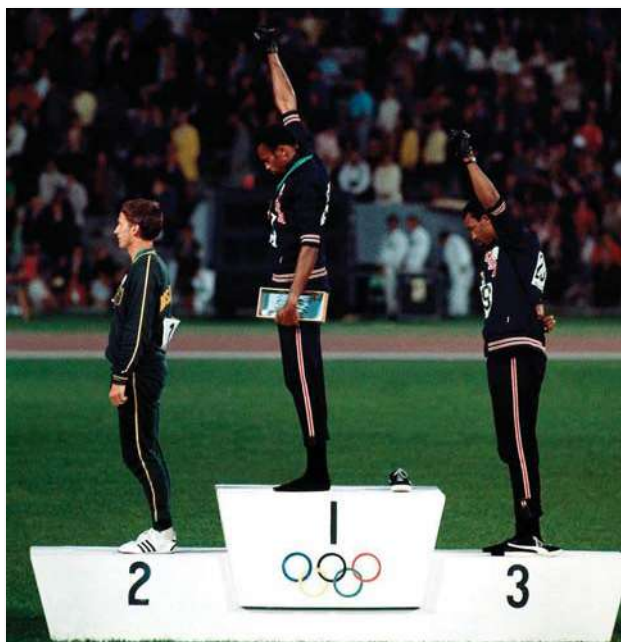
Плакат Ігор XX Олімпіади

й надалі рішуче впроваджуватиме його, вдаючись у разі необхідності до перенесення місця проведення Ігор або навіть їх скасування. Багато міжнародних федерацій дотримуються аналогічних правил. Іншим федераціям наполегливо рекомендується визнати ці правила і неухильно їх дотримуватись. МОК постановив не надавати право на проведення Олімпійських ігор місту і не опікуватись регіональними іграми, якщо не буде гарантовано рівні права всім спортсменам. Міжнародні федерації висловили згоду працювати в якомога тіснішому кон-

такті, аби забезпечити виконання цих рішень. Проведення регіональних ігор, регіональних і світових першостей доручається тільки тим країнам, відповідальні керівники яких гарантують вільний в'їзд спортсменів і офіційних осіб й організаційні комітети яких зобов'язуються надіслати запрошення всім, хто має право на участь у змаганнях. Невиконання цих зобов'язань дозволяє відповідній міжнародній федерації визначити запобіжні заходи. У разі порушення цих принципів відповідні міжнародні федерації зобов'язані негайно поінформувати МОК та інші міжнародні федерації; питання про порушення ставиться на порядок денний чергового засідання виконкому МОК; якщо останній визнає, що порушення має серйозний характер, може бути ухвалено рішення про виключення країни, яка несе відповідальність за порушення, з наступних Олімпійських ігор".

МОК і міжнародні спортивні федерації намагалися відстоювати свою позицію і в подальшому. Це певною мірою дозволило міжнародному олімпійському руху зберегти єдність попри напружену атмосферу навколо Олімпійських ігор у 1976–1988 рр.

Ще одним випробуванням для Міжнародного олімпійського комітету стало протистояння апартеїду – расистській політиці, що проводилася з 1948 р. правлячими реакційними колами в Південно-Африканському Союзі (з 1961 р. – Південно-Африканській Республіці, або ПАР). Апартеїд у цій країні мав місце й у спорті. Згідно з визначенням ООН, апартеїд означає систему узаконеної расової сегрегації та дискримінації з метою встановлення і підтримки панування однієї расової групи. У ПАР це виявлялося у тотальному пригніченні "білою" меншістю "чорної" більшості. Наслідок апартеїду в спорті – недопуск "чорних" спортсменів до спортивної діяльності як серед професіоналів, так і серед аматорів.

Американські спортсмени – переможець у бігу на 200 м Томмі Сміт і бронзовий призер Джордж Карлос під час церемонії нагородження на Іграх XIX Олімпіади виразили свій протест проти расової дискримінації афро-американців у США

Президент МОК Ейвері Бренджедж виступає з промовою на церемонії вшанування пам'яті ізраїльських спортсменів і членів команди, які загинули від рук палестинського терористичного угруповання "Чорний вересень" на Іграх XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені

На сесіях МОК у 1959 і 1964 рр. представники Олімпійського комітету СРСР за підтримки інших країн домоглися ухвалення рішення про відсторонення спортсменів ПАР від участі в Олімпійських іграх 1964 р. через тривалу в цій країні расову дискримінацію. Однак на 66-й сесії в 1967 р. МОК усе ж дозволив спортсменам ПАР брати участь в Олімпійських іграх 1968 р., що викликало негативну реакцію багатьох держав, насамперед СРСР і східноєвропейських країн. Через небезпеку розколу в олімпійському русі в Лозанні відбулося надзвичайне засідання виконкому МОК. Тоді було ухвалено рекомендацію, яка практично скасувала рішення МОК про допуск ПАР до Ігор 1968 р. й, від-

повідно, запрошення НОК ПАР взяти в них участь було анульовано.

Боротьба МОК з апартеїдом у спорті ПАР тривала впродовж і наступних років – аж до краху расистського режиму й приходу до влади в цій країні політичних сил, які представляли інтереси темношкірої більшості населення Південно-Африканської Республіки.

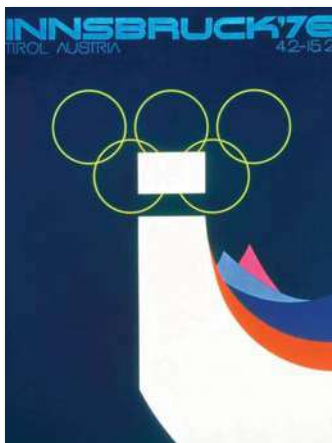
Спільна діяльність МОК, міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН у 1977 р. Міжнародної декларації проти апартеїду в спорті, а в 1985 р. – Міжнародної конвенції проти апартеїду в спорті, створення у 1988 р. Комісії ООН проти апартеїду в спорті – все це врешті призвело до зміни ситуації в ПАР, дало підставу відновити її права в олімпійській спільноті і допустити її спортсменів до Ігор 1992 р.

Багато зусиль потребувало від МОК вирішення досить складної проблеми політичного характеру, з якою постійно стикався олімпійський спорт на третьому етапі свого розвитку: йдеться про бойкоти Олімпійських ігор і спроби їх використання для досягнення політичних цілей.

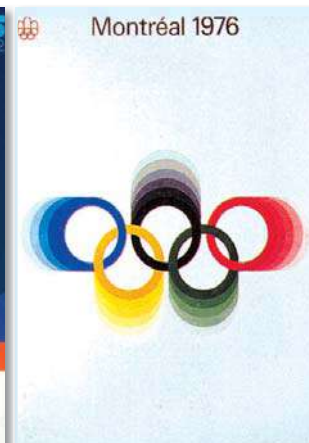
На знак протесту проти придушення радянськими військами народного повстання в Угорщині в 1956 р. Нідерланди, Швеція й Іспанія відмовилися від участі в Іграх XVI Олімпіади в Мельбурні. Радянська преса зберігала мовчання з цього приводу, однак у світі цей бойкот не залишився без уваги й визнавався потужною акцією протесту.

Перед Іграми XIX Олімпіади 1968 р. у Мехіко група темношкірих спортсменів мала намір бойкотувати олімпійські змагання на знак протесту проти расової дискримінації, але надалі вони вирішили використовувати олімпійську арену для того, щоб привернути увагу світової спільноти до проблем прав людини.

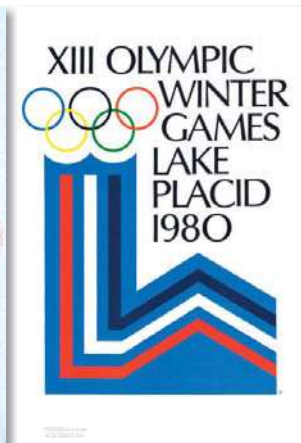
Найтрагічніший інцидент за всю новітню історію олімпійського руху стався на Іграх XX Олімпіади

Плакат XII зимових Олімпійських ігор

Плакат Ігор XXI Олімпіади

Плакат XIII зимових Олімпійських ігор

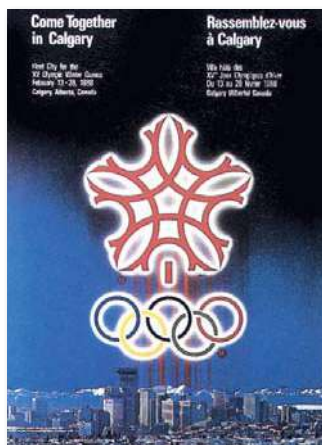
Плакат Ігор XXII Олімпіади

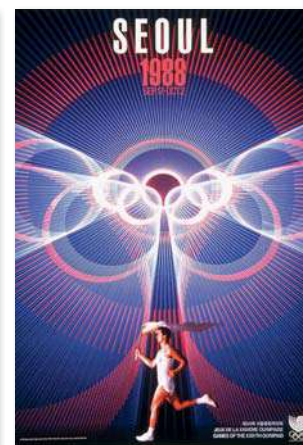
Плакат XIV зимових
Олімпійських ігор

Плакат Ігор
XXIII Олімпіади

Плакат XV зимових
Олімпійських ігор

Плакат Ігор XXIV Олімпіади

в Мюнхені в 1972 р. Спокійна, доброзичлива атмосфера олімпійських змагань була порушена захопленням заручників з числа спортсменів, тренерів та інших учасників делегації Ізраїлю членами арабської терористичної організації “Чорний вересень”. Таким чином терористи намагалися чинити політичний тиск на Ізраїль. Незграбна спроба німецької влади врегулювати конфлікт і припинити провокацію призвели до загибелі одинадцяти ізраїльтян. Нелюдська акція викликала бурхливу реакцію в світі. На олімпійському стадіоні Мюнхена президент ФРН Г. Хайнеманн у своєму виступі звернувся до учасників міжнародного олімпійського руху із закликом об’єднуватися, не потурати руйнуванню ідей олімпізму, сприяти широкій взаємодії в галузі спорту. Президент МОК Е. Брендедж закликав учасників Ігор продовжити змагання: “Ми не можемо дозволити, щоб Олімпіада стала ареною торгу, політичних акцій чи злочинних дій, не можемо дозволити, щоб купка терористів знищила чи не найвагоміший канал міжнародної співпраці”. У Натанії, біля Тель-Авіва, на території головного навчально-спортивного центру Ізраїлю встановлено пам’ятник загиблим спортсменам – жертвам терору.

Кризова ситуація, пов’язана з Іграми XXI Олімпіади 1976 р. у Монреалі, була спровокована тим, що національні олімпійські комітети шістнадцяти африканських країн: Танзанії, Нігерії, Уганди, Замбії та ін. висловили вимогу заборонити брати участь в Іграх-1976 команді Нової Зеландії. Ново-зеландських спортсменів-регбістів звинувачували в спортивних контактах з расистською Південно-Африканською Республікою під час їхнього турне цією країною. Ряд країн зажадали взагалі виключити Нову Зеландію з олімпійського руху. Однак МОК, мотивуючи тим, що НОК Нової Зеландії не порушував правил Олімпійської хартії (і до того ж регбі тоді не був олімпійським видом спорту),

не знайшов підстав ні для того, щоб не допускати спортсменів цієї країни до Ігор XXI Олімпіади, ні, тим більше, для її виключення з олімпійського руху. У відповідь на таке рішення МОК деякі африканські держави бойкотували Ігри-1976, а делегації ще 21 країни, які вже прибули в Монреаль, залишили Ігри та виїхали з Канади.

Та найбільше бойкоти стосувалися Ігор XXII Олімпіади 1980 р. в Москві та Ігор XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі. США, Канада, ФРН, Японія, Китай, Іран, Аргентина, Туреччина, Єгипет, Індонезія, Республіка Корея, Марокко, Норвегія, Пакистан і чимало інших країн відмовилися від участі в Іграх XXII Олімпіади в Москві на знак протесту проти вторгнення радянських військ до Афганістану. СРСР відповів аналогічною акцією щодо Ігор-1984 у Лос-Анджелесі, в чому Радянський Союз підтримали тоді 14 держав: НДР, Угорщина, Болгарія, Польща, Чехословаччина, Куба, Монголія та деякі інші, які не взяли участі в Іграх XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі, хоча формально слово “бойкот” при мотивуванні відмови не вживалося.

На сесії МОК у 1981 р. право проведення Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. було надано Сеулу – столиці Республіки Корея, але деякі країни, зокрема КНДР і Куба, висловили вимогу скасувати ухвалене рішення. Ситуацію загострило й те, що близько трьох десятків країн, чий національний олімпійський комітет були визнані МОК, не мали дипломатичних відносин з Республікою Корея. Погіршилися й відносини між Республікою Корея і СРСР (через збитий на Дальньому Сході радянським винищувачем корейський пасажирський авіалайнер, який залетів у повітряний простір СРСР). Але МОК відкинув усі вимоги про перенесення Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. Тоді від участі в Іграх відмовилися КНДР, Куба, Ефіопія та ще декілька країн, але цей бойкот пройшов майже непоміченим і, на відміну від двох попередніх, сут-

Найважливішою тенденцією розвитку міжнародного олімпійського руху в його третьому періоді стало поширення олімпійського спорту в країнах Африки, Азії та Латинської Америки, кількість яких збільшувалася за рахунок країн, що звільнилися від колоніального ярма

тево не вплинув ні на політичну, ні на спортивну атмосферу Олімпійських ігор.

Варто зауважити витримку й гідність членів МОК, тому що в жодному випадку бойкотів Олімпійських ігор вони не дозволили змінити своє рішення і домоглися проведення олімпійських змагань у затверджених містах, демонструючи безперспективність використання подібних акцій. В Іграх XXIV Олімпіади в Сеулі взяли участь 159 країн, ці Ігри пройшли досить успішно, й цьому сприяла тверда позиція МОК, спрямована на стабілізацію міжнародного олімпійського руху, який у 1980–1988 рр. випробував на собі вплив складної політичної боротьби.

У третьому періоді програма Ігор Олімпіад поповнилася такими новими видами спорту: волейбол (з 1964 р.), дзюдо (з 1964 р.), гандбол у варіанті 7 x 7 (з 1972 р.), синхронне плавання (з 1984 р.), художня гімнастика (з 1984 р.), настільний теніс (з 1988 р.). Після тривалої відсутності до олімпійської програми знов повернулися стендова стрільба (в 1952 р.), стрільба з лука (в 1972 р.), теніс (у 1988 р.). Тоді ж до олімпійської програми поряд зі змаганнями серед чоловіків вперше було включено змагання серед жінок, зокрема – з баскетболу (з 1976 р.), гандболу (з 1976 р.), академічного веслування (з 1976 р.), хокею на траві (з 1980 р.), велосипедного спорту (з 1984 р.), кульової стрільби (з 1984 р.).

На зимових Олімпійських іграх олімпійська програма поповнилася такими видами спорту, як біатлон (з 1960 р.) і санний спорт (з 1964 р.). Також на зимових Іграх вперше змагалися жінки у лижних гонках (з 1952 р.) та швидкісному бігу на ковзанах (з 1960 р.).

Найважливішою тенденцією розвитку міжнародного олімпійського руху в його третьому періоді стало поширення олімпійського спорту в країнах Африки, Азії та Латинської Америки. Кількість країн-учасниць збільшувалась майже кожні Олімпійські

ігри. Наприклад, в Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. у Токіо вперше взяли участь Домініканська Республіка, африканські й азіатські країн, що звільнилися від колоніального ярма: Алжир, Камбоджа, Непал, Камерун, Кот-д'Івуар (Берег Слонової Кістки), Конго (колишнє Французьке Конго), Мадагаскар, Малі, Нігер, Сенегал, Танганьїка і Занзібар (надалі – Танзанія), Чад. На Іграх XIX Олімпіади 1968 р. у Мехіко вперше виступали спортсмени Барбадосу, Британського Гондурасу, Віргінських островів, Гвінеї, Гондурасу, Конго (колишнього Бельгійського Конго; надалі ця країна отримала назву Заір, а з 1997 р. – Демократична

Республіка Конго), Кувейту, Нікарагуа, Парагваю, Сальвадору, Суринаму, Сьєрра-Леоне, Центрально-Африканської Республіки. На Іграх XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені дебютували Верхня Вольга, Дагомея, Лесото, Малаві, Свaziленд, Сомалі, Того та ін.

Зростання популярності олімпійського спорту, прискорення процесу залучення до нього щоразу більшої кількості країн без сумніву є позитивними явищами – як з точки зору політики, так і самого спорту. Проте водночас саме ці явища принесли в олімпійський спорт комплекс проблем та протиріч.

Насамперед не підтвердився прогноз 1960-х років щодо активної участі спортсменів з країн третього світу, особливо африканських, у боротьбі за олімпійські медалі. Спортсмени країн Африканського континенту, за винятком Кенії, Ефіопії і Марокко, практично не брали участі в боротьбі за олімпійські нагороди. Скажімо, на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі представники 107 зі 159 країн-учасниць не отримали жодної олімпійської нагороди. П'ятнадцять країн, що розвиваються, зуміли в цілому завоювати близько 3% загальної кількості медалей. Решту 97% нагород здобули представники менш ніж 40 розвинених капіталістичних і небагатьох соціалістичних країн.

Чимало олімпійських медалей, які дісталися представникам країн, що розвиваються, є не стільки результатом розвитку олімпійського спорту в цих країнах, скільки наслідком позитивного впливу географічних умов (середньогір'я і високогір'я) – наприклад, досягнення в бігу на довгі дистанції спортсменів Ефіопії, Кенії і Джибуті. Деякі спортсмени країн, що розвиваються, також здобували перемоги (наприклад, золота медаль у плаванні, завойована на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. плавцем із Суринаму Ентоні Несті) завдяки підготовці в найбільших спортивних центрах США та інших розвинених країн.

Це пояснюється відсутністю в країнах, що розвиваються, сучасної матеріально-технічної бази для олімпійського спорту, кваліфікованих тренерів, системи підготовки фахівців, наукового забезпечення підготовки спортсменів. Елементарна нестача коштів і невисокий життєвий рівень у цих регіонах планети не дозволяють підняти спорт до сучасного рівня.

Інтенсивний розвиток спорту в найрозвиненіших країнах і в країнах, де активно зростає економіка, став надважливим фактором підвищення національного престижу, наприклад, у Республіці Корея, Китайській Народній Республіці. Проте фінансова прірва між заможними й бідними країнами не зменшувалась.

МОК, звісно ж, не стояв осторонь цієї проблеми. У 1960-х роках проблема підтримки олімпійського руху в країнах, що розвиваються, постійно була у сфері діяльності Міжнародного олімпійського комітету. Щоправда, багато членів МОК поставилися байдуже до цієї проблеми, а деякі пропонували рішення, що не потребували від МОК значних зусиль: створення спеціального фінансового фонду, виділення невеликих сум для підтримки найбільш нужденних національних олімпійських комітетів. Однак поступово МОК, міжнародні спортивні федерації та національні олімпійські комітети найсильніших у спорті країн усвідомили необхідність надання комплексної допомоги для розвитку спорту в економічно слабозрозвинених країнах.

МОК визнав також необхідність тісної співпраці з іншими організаціями, діяльність яких спрямована на оздоровлення населення, розвиток масового спорту, вдосконалення фізичної підготовки.

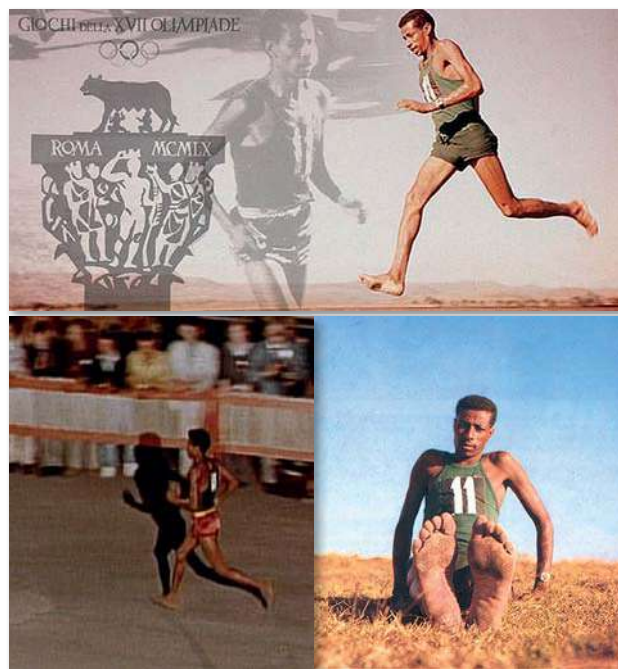
Регулярна допомога країнам, що розвиваються, у поширенні олімпійського спорту розпочалася з 1961 р., коли МОК за пропозицією Олімпійського комітету СРСР створив спеціальний фонд для організаційного, технічного та матеріального сприяння розвитку олімпійського руху. Олімпійський фонд було створено завдяки значним суммам, виділеним СРСР, Болгарією, Чехословаччиною, Францією, Швейцарією, організаціями ряду інших країн, а також приватним пожертвам. Однак цих коштів було, вочевидь, недостатньо – і допомога обмежувалася разовими заходами.

Значну роль відігравали й двосторонні зв'язки між провідними спортивними державами та слабозрозвиненими країнами. Вагомою в цьому процесі була діяльність СРСР, який відряджав до таких країн своїх фахівців і запрошував молодь до навчання у своїх фізкультурно-спортивних вищих навчальних закладах. Наприклад, у ті роки студенти і фахівці в галузі спорту з багатьох країн навчалися і стажувалися в Київському державному інституті фізичної культури. Протягом цього періоду цей виш закінчили більш як 500 іноземців із понад 50 країн:

НДР, Польщі, Болгарії, Чехословаччини, Угорщини, Китаю та ін. Багато викладачів і тренерів цього інституту передавали свій досвід в Індії, КНР, КНДР, Болгарії, Польщі, Алжирі, на Кубі, в інших країнах Африки, Азії та Латинської Америки.

Вагомим внеском у справу допомоги країнам “третього світу” стало зміцнення матеріальної бази МОК за рахунок фінансових коштів від телекомпанії після підписання в 1973 р. угод на право телевізійних трансляцій з олімпійських змагань. Значна частина коштів спрямовується на реалізацію програми МОК з розвитку олімпійського спорту в різних країнах, що отримала назву “Олімпійська солідарність”. У рамках цього фонду і програми надається велика постійно зростаюча допомога багатьом країнам у розвитку олімпійського спорту. Наприклад, лише в 1978 р. завдяки фонду “Олімпійської солідарності” було виділено тисячу стипендій на підготовку тренерів, у 32 країнах було організовано навчальні курси тренерів (навчалися близько 7,5 тис. осіб). Матеріальна допомога різним країнам становила близько 700 тис. доларів США. Крім того, національні олімпійські комітети ста країн безкоштовно отримали проектну документацію для будівництва спортивних споруд у своїх країнах.

Спортсменів і тренерів країн, що розвиваються, почали відряджати до провідних навчально-тренувальних центрів для спільної підготовки та обміну досвідом. Кваліфіковані фахівці в галузі спорту з

Героєм Ігор XVII Олімпіади 1960 р. у Римі став ефіопський бігун Абебе Бекіла. Йому вдалося виграти марафонську дистанцію босим

розвинених країн регулярно відвідували країни, що розвиваються, для практичної роботи зі спортсменами, проведення семінарів і консультацій. У цю роботу активно включилися й різні міжнародні спортивні федерації, особливо федерації футболу, гімнастики, легкої атлетики, плавання.

У розвитку олімпійського й масового спорту, оздоровчої фізичної культури, науки в галузі спорту значну роль відіграла також діяльність ЮНЕСКО. У середині 1970-х років було ліквідовано суперечності між МОК і ЮНЕСКО. Спочатку деякі діячі Міжнародного олімпійського комітету вважали, що діяльність ЮНЕСКО в галузі фізичної культури і спорту підриває суверенітет МОК. Однак згодом необхідність у спільній діяльності було усвідомлено – і в 1979 р. підписано спеціальну угоду між МОК, ЮНЕСКО та заснованою в 1976 р. Міжурядовою комісією з фізичної культури та спорту. У подальші роки ЮНЕСКО активізувала свою діяльність у розвитку науки, публікації праць і проведенні наукових конференцій з актуальних проблем фізичної культури й олімпійського руху. Під егідою ЮНЕСКО напередодні Олімпійських ігор стало звичним проводити олімпійські наукові конгреси.

Попри таку увагу світової спільноти до олімпійського спорту в країнах, що розвиваються, практика показала, що між спортом у провідних країнах світу і спортом у слаборозвинених країнах дистанція не зменшується, а збільшується. Сучасний спорт стає дедалі дорожчим заняттям. Проведення змагань, підготовка спортсменів, їхнє екіпірування, система наукового забезпечення щороку вимагають дедалі більших асигнувань. Складнішим і дорожчим стає обладнання сучасних навчально-тренувальних центрів. Цілком зрозуміло, що в цих спортивних перегонах більшість країн світу мають скромні можливості й їм не під силу рівнятися з розвиненими країнами.

Наприклад, про такі найгостріші невідповідності говорив в одному зі своїх виступів (1985) тодішній лідер Куби Фідель Кастро: “Олімпійський рух виник в епоху колоніалізму. До цього часу Олімпійські ігри служили здебільшого засобом виставлення напоказ багатства, доброго харчування, зразкової техніки багатих, промислово розвинених країн. Варто було б провести аналіз медалей, отриманих спортсменами третього світу, де немає пристойних спортивних споруд, викладачів фізкультури та спорту, раціонального харчування для дітей і молоді, з лав яких повинні виходити спортсмени. Варто було б розглянути, скільки медалей завоювали вони на Олімпійських іграх і скільки – США та інші промислово розвинені країни. Найчастіше ці змагання мають на меті сприяти стимулюванню зневаги до країн третього світу, до країн Азії, Африки, Латинської Америки – до такої міри відсталих, безсилих, аж так обмежених з культурної точки зору, що

вони, вочевидь, не здатні завоювати жодної медалі на Олімпійських іграх. На таких зустрічах кожен чотири роки підкреслюється неповноцінність індіанців, негрів, жовтих, метисів і перевага білого суспільства, незважаючи на те, що більшість медалей здобувають американські негри від імені білого суспільства, промислово розвиненого, багатого суспільства Сполучених Штатів. Я виступаю за те, щоб Організація Об'єднаних Націй не стояла осторонь цієї справи. У наших країнах є достатній розумово-фізичний потенціал для занять спортом, але немає достатнього соціально-економічного розвитку, немає спортивних споруд і немає достатнього харчування, я вже не кажу, – для широких мас населення, часом навіть і для спортсменів. Я думаю, що у спорті відбувається те саме, що й в економіці країн третього світу. Ось і зараз ми спостерігаємо ганебну, розгнудану конкуренцію за отримання права на проведення Ігор Олімпіади 1992 р. між великими європейськими містами. То Лондон, то Барселона, то Париж – столиці метрополій колишніх колоній, сперечаються, де буде організовано спортивний маскарад за участю невеликої кількості спортсменів неокolonій. Яку ж можливість мають Ефіопія, Мозамбік, Ангола, Конго, Республіка Гвінея, Танзанія, Замбія, Зімбабве стати місцем проведення Олімпійських ігор? Яку можливість має Еквадор, Перу, Гайана, Панама, Нікарагуа й ще більше ста країн третього світу організувати Олімпіаду? Коли ж вони будуть мати таку можливість? Тому я ще раз повторюю, що Організація Об'єднаних Націй повинна брати участь у цій справі”.

Варто зауважити, що попри всю односторонність і необ'єктивність такого підходу, він таки має підтримку в багатьох країнах, що розвиваються.

Однією з гострих проблем олімпійського руху в третьому періоді його розвитку став персональний склад Міжнародного олімпійського комітету, що безпосередньо впливало на діяльність МОК. На

Баскетболісти збірної команди Куби разом із лідером країни Фіделем Кастро

початку 1950-х років МОК складався з громадян відносно невеликої кількості країн, переважно західних, і в нього не входили представники більшості міжнародних федерацій. Але склад МОК практично неможливо було змінити, оскільки, відповідно до існуючого порядку, національні олімпійські комітети й міжнародні спортивні федерації не делегують своїх представників у МОК, який, згідно з Олімпійською хартією, самостійно поповнює членство в ньому і визначає своїх представників у країнах-учасниках міжнародного олімпійського руху.

У 1950-х роках Радянський Союз, інші соціалістичні держави, низка країн, що розвиваються, виступали за розширення складу МОК з урахуванням ситуації, що склалася в олімпійському спорті, – збільшення числа національних олімпійських комітетів, визнаних МОК, різкого зростання ролі східноєвропейських країн у міжнародному олімпійському русі й активного залучення країн Азії та Африки. У 1959 р. Радянський Союз запропонував до розгляду МОК відповідну добре розроблену програму. Багато пропозицій з неї було відкинуто більшістю членів МОК, які вважали їх занадто радикальними. Однак поступово ситуація почала змінюватися, що призвело до активного залучення країн, які розвиваються, в міжнародний олімпійський рух, до вдосконалення програми олімпійських змагань в інтересах всієї світової спільноти, й зрештою, входження до складу МОК спортивних діячів із соціалістичних країн, країн, що розвиваються, та міжнародних спортивних федерацій.

У 1966 р. у Римі відбулася перша сесія Генеральної Асамблеї національних олімпійських комітетів, рішення якої згодом стали однією з найважливіших рушійних сил в олімпійському спорті.

Постійно розширювалася олімпійська програма, чому сприяла поява нових міжнародних спортивних федерацій і нових олімпійських видів спорту: 1952 р. – 21 вид спорту, 149 видів змагань, 1988 р. – 29 видів спорту, 237 видів змагань. Міжнародні спортивні федерації з олімпійських видів спорту почали відігравати активнішу роль не лише в проведенні Олімпійських ігор, але й у діяльності міжнародної олімпійської системи.

У 1973 р. після 43-річної перерви відбувся X Олімпійський конгрес, що проходив у Варні, де особливо жваво обговорювалося питання відносин між МОК, національними олімпійськими комітетами й міжнародними спортивними федераціями, розглядалися пропозиції про місця проведення Олімпійських ігор тощо. У роботі цього конгресу взяли участь 61 член МОК і представники 26 міжнародних спортивних федерацій і 82 національних олімпійських комітетів.

У 1981 р. у Баден-Бадені пройшов XI Олімпійський конгрес, на якому порушувались питання міжнародної співпраці в спорті, враховуючи відносини

між МОК, національними олімпійськими комітетами та міжнародними спортивними федераціями, питання аматорства й професіоналізму в олімпійському спорті, програм Олімпійських ігор тощо.

У результаті відбулися принципові зміни в міжнародному олімпійському русі, який набував всеосяжного характеру. Значну роль у ньому тепер відігравали східноєвропейські соціалістичні країни та країни, що розвиваються. Змінився також і склад МОК: до нього увійшли 13 членів МОК для країн тодішньої соціалістичної співдружності та 17 членів МОК для африканських країн. Вперше членами Міжнародного олімпійського комітету стали жінки. Це були серйозні кроки на шляху до подальшої демократизації діяльності МОК відповідно до реалій і вимог часу.

Розвиток олімпійського руху протягом третього періоду багато в чому визначався особами, які в різний час очолювали Міжнародний олімпійський комітет. На цей період припала діяльність трьох президентів МОК: Ейвері Брендеджа (1952–1972), Майкла Морріса Кілланіна (1972–1980) і Хуана Антоніо Самаранча (1980–2001).

Якщо діяльність Кілланіна на посаді президента вирізнялася поміркованістю, то стратегія розвитку олімпійського спорту, реалізована Брендеджем і Самаранчем, мала зовсім інший характер.

Діяльність Ейвері Брендеджа можна назвати ортодоксальною, він далеко не завжди враховував зміни, що відбувалися в період його президентства. Прагнучи зробити діяльність МОК незалежною від політики і національних проблем, Брендедж істотно ускладнив вирішення багатьох питань, що стосуються демократизації олімпійського спорту, визнання національних олімпійських комітетів низки країн, болючих проблем, пов'язаних зі спортом КНР і Республіки Китай, КНДР (Північної Кореї) і Республіки Корея (Південна Корея), ФРН і НДР, налагодження співпраці між країнами з різних політичних систем, між високорозвиненими і країнами, що розвиваються.

До краю ускладнив Ейвері Брендедж і проблему аматорства в олімпійському спорті. Нав'язуючи ідеалістичне уявлення про спортсменів-олімпійців як про "абсолютних аматорів", які не одержують жодної матеріальної підтримки, Брендедж дав привід деяким діячам міжнародного олімпійського руху, а також представникам преси розгорнути інтенсивну кампанію із звинувачення спортсменів СРСР, Угорщини, НДР, Польщі, Чехословаччини та інших соціалістичних країн у так званому псевдоаматорстві, "державному аматорстві". Часто навіть порушувалося питання про професійний характер спорту в цих країнах. Тільки після виходу Брендеджа у відставку з посади президента МОК у цьому питанні було розставлено крапки над "і": заохочувалася участь держави в забезпеченні підготовки спортсменів, дозволялася компенсація заробітку на час підготовки тощо.

Майкл Морріс Кілланін дотримувався досить поміркованої політики, не допускаючи радикальних реформ, однак завжди враховував ті реальні зміни, які відбувалися у світі і в спорті. Він дуже багато зробив для розвитку співпраці між МОК і міжнародними спортивними федераціями, МОК і національними олімпійськими комітетами, МОК і ЮНЕСКО й цим значно розширив продуктивну діяльність у сфері олімпійського спорту.

Неоціненні заслуги Кілланіна в розвитку міжнародної співпраці, особливо в наданні допомоги країнам, що розвиваються, у створенні програми МОК "Олімпійська солідарність". Йому вдалося значною мірою залагодити найгостріші проблеми, пов'язані з бойкотами Ігор XXI Олімпіади в Монреалі й Ігор XXII Олімпіади в Москві. Кілланін також зумів м'яко відійти від дотримання ортодоксальних принципів аматорства в олімпійському спорті, почав активно розвивати фінансову базу МОК за рахунок співпраці з телекомпаніями.

Коли очільником МОК став Хуан Антоніо Самаранч, його діяльність спочатку шокувала навіть багатьох радикально налаштованих діячів міжнародного олімпійського руху, не кажучи вже про прихильників класичних уявлень про ідеали й цінності олімпізму. Відмова від поняття "спортсмен-аматор", тісна співпраця з лідерами різних держав у прагненні зберегти цілісність олімпійського руху, розгортання всебічного процесу комерціалізації олімпійського спорту, зближення олімпійського спорту з професійним, допуск спортсменів-професіоналів до участі в Олімпійських іграх та інші принципи зміни дозволили говорити про олімпійський спорт 1980–1990-х років як про епоху Самаранча, епоху "олімпійської революції".

Оцінювати ці зміни можна по-різному, що й робили фахівці спорту, журналісти, політичні діячі, представники комерційних й інших кіл. Однак не можна не бачити, що діяльність Самаранча дозволила тісно пов'язати олімпійський спорт із різними напрямками життя світової спільноти. МОК зумів провести величезну дипломатичну й організаційну роботу щодо усунення розбіжностей як у самому олімпійському русі, так і між багатьма країнами, які традиційно розігрують "олімпійську карту" для досягнення своїх політичних цілей. Наприкінці 1980-х років політичний тиск на олімпійський спорт став дуже непопулярним, тому що весь світ на той час уже усвідомив необхідність збереження міжнародного олімпійського руху.

Ігри XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі швидко підняли авторитет олімпійського спорту як найважливішого фактора внутрішньої та зовнішньої політики держав, що згладжує політичні суперечності, піднімає авторитет країни в міжнародній спільноті, розширює міжнародну співпрацю, а також прино-

сить істотні економічні зиски. Найбільші телекомпанії, які розширили співпрацю з системою олімпійського спорту, не лише сприяли його популяризації та помітному збільшенню його фінансування, а й багато зробили для зміцнення єдності олімпійського руху.

Підвищенню авторитету, стабільності та фінансового добробуту олімпійського спорту сприяли також найбільші фірми, які поєднали з олімпійським спортом свої комерційні програми, ставши спонсорами Олімпійських ігор й офіційними постачальниками товарів та екіпірування для спортсменів.

Стабільності міжнародного олімпійського руху в третьому його періоді сприяла дедалі тісніша співпраця МОК з національними олімпійськими комітетами, міжнародними спортивними федераціями, регіональними спортивними об'єднаннями. Це дало можливість глибше координувати систему олімпійського спорту у вирішенні доволі гострих проблем.

До заслуг МОК і його сьомого президента Хуана Антоніо Самаранча варто зарахувати й те, що вони не прагнули уникати проблем і суперечностей або не помічати їх, а постійно вели практичну роботу, щоб їх усунути.

Так було у Лос-Анджелесі під час Ігор XXIII Олімпіади 1984 р., коли МОК зумів вирішити чимало нагальних проблем, які могли б порушити єдність олімпійського руху, й уже до Ігор XXIV Олімпіади 1988 р.у Сеулі він дійшов згуртованим і досить монолітним.

Непроста ситуація склалася перед XVI зимовими Олімпійськими іграми 1992 р. в Альбервілі та Іграми XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні, коли в олімпійському спорті знову загострилися питання, пов'язані з ліквідацією НДР і об'єднанням Німеччини, розпадом Радянського Союзу й утворенням на його території незалежних держав. Самаранч та інші діячі міжнародного олімпійського руху багато зробили для того, щоб в Іграх взяли участь команда Німеччини, а також Об'єднана команда Співдружності Незалежних Держав (ОК СНД), яка успадкувала права колишнього СРСР. Хуан Антоніо Самаранч кілька разів побував у Москві і Києві, зустрічався й обговорював стан справ з президентом Росії Борисом Єльциним і президентом України Леонідом Кравчуком, провів численні зустрічі з керівниками національних олімпійських комітетів країн, що входили до СНД. Вся ця колосальна робота мала неабиякий вплив на подальше зміцнення стабільності олімпійського руху.

Можна було б виділити час діяльності Самаранча на посаді президента МОК в окремий період розвитку олімпійського спорту сучасності, якби на межі 1980–1990-х років не сталися події, що кардинально змінили ситуацію в усьому світі й, звісно, у спорті.

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч доклав багато зусиль для того, щоб на зимових Іграх в Альбервілі та Іграх Олімпіад у Барселоні у 1992 р. могли виступити (як Об'єднана команда СНД) спортсмени незалежних держав, які утворилися на території СРСР, що розпався наприкінці 1991 р.

Йдеться про занепад соціалістичної системи, виникнення на території колишнього СРСР нових держав, об'єднання Німеччини, зміну соціально-політичних систем у східноєвропейських країнах, поділ Югославії на декілька держав тощо.

Характеризуючи третій період розвитку олімпійського спорту, потрібно звернути увагу на вагомі зміни, які відбулися в програмах олімпійських змагань, у системі підготовки спортсменів-олімпійців, її науково-методичному та медичному забезпеченні, розвитку матеріальної бази, в суддівстві змагань тощо. Все це позитивно вплинуло на зростання масовості спорту і популярності олімпійського спорту в світі, призвело до інтенсивного підвищення майстерності спортсменів, до надвисокого рівня спортивних досягнень і гострої конкуренції на олімпійських аренах.

У першому десятилітті третього періоду (Ігри 1952–1960 рр.) програма змагань залишалася відносно стабільною (21 вид спорту, 149–150 видів змагань). На початку 1960-х років відбувається планомірне розширення програми Ігор Олімпіад. Уже в 1964 р. змагання проводилися з 23 видів спорту, було розіграно комплект зі 163 золотих медалей. У 1972 р. кількість видів спорту зросла до 26, а кількість видів змагань – до 195. На Іграх XXII Олімпіади 1980 р. у Москві ці показники становили 25 і 203, а на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі – відповідно 29 і 237.

Зміни визначалися багатьма факторами: активністю окремих міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, більшим поширенням тих чи інших видів спорту, праг-

ненням розширити участь в Іграх жінок, зацікавленістю телекомпаній і окремих представників ділових кіл.

Постійне зростання конкуренції на олімпійській арені й підвищення значущості олімпійських нагород стало потужним стимулом для вдосконалення організаційних засад і методики спортивної підготовки олімпійців. Це багато в чому обумовлювалося успіхами спортсменів СРСР на Олімпійських іграх 1956–1964 рр., що значною мірою визначалися ефективною, науково обґрунтованою системою підготовки.

У наступні роки основні принципи спортивної підготовки спортсменів СРСР використовувалися спортсменами й тренерами інших країн, насамперед НДР, Куби, Болгарії, Угорщини. Представники цих та інших країн не обмежилися використанням досвіду СРСР, а цілеспрямовано пішли шляхом подальшого науково-практичного вдосконалення системи підготовки спортсменів, які спеціалізуються в різних видах спорту.

Було виділено основні напрями роботи з удосконалення системи підготовки:

- відбір талановитих юних спортсменів і організація підготовки резерву збірних команд;
 - планування багаторічної підготовки спортсменів, оптимізація структури та змісту олімпійських циклів підготовки;
 - ефективні засоби й методи вдосконалення різних сторін підготовленості спортсмена;
 - використання додаткових факторів (тренування в умовах середньогір'я, тренажерів, спеціального харчування тощо) з метою підвищення ефективності підготовки спортсменів;
 - створення системи науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів;
 - будівництво комплексних і спеціалізованих спортивних центрів для підготовки найсильніших спортсменів;
 - створення системи моральних і матеріальних стимулів для тренерів, спортсменів та інших фахівців.
- Цілком природно, що реалізація такої комплексної програми вимагала серйозної державної підтримки, яка й була забезпечена в СРСР, практично у всіх країнах Східної Європи й на Кубі.

У 1960–1970-х роках у багатьох країнах зводилися сучасні спортивні споруди, організовувалися потужні спортивні центри олімпійської підготовки спортсменів з усіма необхідними умовами для здійснення повноцінного тренувального процесу, відпочинку, відновлення, проведення наукових досліджень тощо. Спортивні зали, басейни, стадіони оснащувалися новітнім устаткуванням. За відносно короткий час систему таких центрів було створено в СРСР, НДР, Болгарії, Угорщині й деяких інших країнах, завдяки чому стало можливим централізувати

У 1960–1970-х роках у різних країнах розпочали роботу потужні спортивні комплекси, наприклад: а – “Бельмекен” (Болгарія); б – “Стайки” (Білорусія, СРСР); в – “Цахкадзор” (Вірменія, СРСР)

підготовку найбільш талановитих спортсменів, різко збільшити обсяги тренувальних навантажень, забезпечити атмосферу жорсткої конкуренції протягом усього періоду підготовки, створити необхідні умови для повноцінного харчування, відновлення, медичних обстежень, наукових досліджень тощо. У центрах підготовки спортсменів почалося інтенсивне співробітництво з обміну досвідом тренерів, спортсменів, наукових працівників різних країн.

Можна стверджувати, що саме успіхи олімпійців соціалістичних держав багато в чому послужили підставою для перебудови системи підготовки спортсменів: у різних країнах стали створювати потужні центри олімпійської підготовки, з'явилися державні програми розвитку спорту й національні фонди підтримки олімпійського спорту, різко зросло фінансування олімпійської підготовки, широко впроваджувалися у практику результати наукових досліджень. Особливо активну роботу в цих напрямках проводили в США, ФРН, Італії, Канаді, Франції, Великій Британії, Фінляндії, де за відносно короткий період (кінець 1970-х – початок 1980-х років) відбулися кардинальні зміни у всій системі підготовки спортсменів збірних команд до Олімпійських ігор. У наступні роки аналогічну роботу було проведено в Республіці Корея, Китайській Народній Республіці, Іспанії, Австралії та інших країнах.

За багатьма показниками (фінансування підготовки збірних команд, стимулювання праці спортсменів і тренерів, оснащення спортивних центрів науковою апаратурою, реманентом і устаткуванням, залучення для роботи відомих фахівців) у 1980-х роках провідні капіталістичні країни суттєво перевершили соціалістичні, але темп був загублений, і принципово змінити ситуацію капіталістичним країнам не вдалося. Незважаючи на бойкоти Ігор Олімпіад 1980 і 1984 рр., перевага представників соціалістичних країн повною мірою відчувалася на чемпіонатах світу й інших найбільших змаганнях, що особливо яскраво виявилось на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі, хоча світова соціалістична система в цей час уже перебувала на грані руйнування. На Іграх-1988 переконливу перемогу в неофіційному командному заліку здобула збірна СРСР, а збірна США задовольнилася третім місцем, пропустивши вперед ще й команду НДР.

Однак у цілому загострення протистояння у спорті між капіталістичними й соціалістичними країнами, а наприкінці 1970-х і в 1980-х роках – між збірними командами СРСР і НДР, а також Угорщини, Румунії й Болгарії, КНР та інших країн на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, найбільших регіональних змаганнях, сприяло інтенсивному вдосконаленню організаційно-методичних і матеріально-технічних

засад спортивної підготовки, перетворюючи її на високоєфективну науково обґрунтовану систему.

Сучасна система підготовки спортсменів і проведення змагань в олімпійському спорті перетворила його на унікальну царину дослідження резервних можливостей людини, її здатності до адаптації в різних екстремальних умовах. Розмаїття видів спорту й особливостей змагань, величезні тренувальні та змагальні навантаження, непередбачуваність ситуацій у змагальній боротьбі й багато інших чинників залучили в спорт велику кількість учених, які вивчають адаптаційні можливості, приховані і явні резерви людського організму. І в цьому – одна з особливостей третього періоду розвитку олімпійського спорту, що свідчить про його велику роль у розвитку науки про людину.

Спеціальні дослідження, проведені в різних лабораторіях різних країн, переконливо показали, що не існує видів професійної діяльності, які могли б зрівнятися за своїм тренувальним ефектом із тренувальними та змагальними навантаженнями сучасного спорту. Навіть важка фізична праця, збільшена екстремальними кліматичними умовами, не здатна викликати в організмі людини таких адаптаційних перебудов, які спостерігаються у спортсменів високої кваліфікації. Це стосується багатогодинної праці лісорубів у тропіках, сільськогосподарських робітників на висотах 3000–4000 м над рівнем моря, шерпів у високогір'ї Гімалаїв, рикш у країнах Південної і Південно-Східної Азії. Ніхто з осіб з таким характером професійної діяльності за рівнем адаптаційної перебудови серцево-судинної й дихальної систем не може зрівнятися з бігунами на довгі дистанції, велогонщиками, лижниками і спортсменами, які виступають в інших видах спорту, пов'язаних із проявом витривалості. Доведено, що екстремальні умови тренувальної та змагальної діяльності в сучасному олімпійському спорті не мають аналогів у трудовій і життєвій практиці, крім окремих випадків, пов'язаних із боротьбою людини за життя.

У цьому зв'язку інтерес до спорту з боку вчених з різних лабораторій світу, які займаються вивченням можливостей людини, виявився дуже корисним і для самого спорту, різко збільшивши обсяг і якість знань у галузі спортивної фізіології, біохімії, морфології, біомеханіки, психології, медицини, що дозволило вивести на новий рівень систему підготовки спортсменів вищого класу.

На Іграх Олімпіад, що відбулися в третьому періоді сучасних Олімпійських ігор (1952–1988), у неофіційному командному заліку країн-учасниць першими були: у Гельсінкі-1952 – США; у Мельбурні-1956 – СРСР; у Римі-1960 – СРСР; у Токіо-1964 – США; у Мехіко-1968 – США; у Мюнхені-1972 – СРСР; у Монреалі-1976 – СРСР; у Москві-1980 – СРСР; у Лос-Анджелесі-1984 – США; у Сеулі-1988 – СРСР.

На зимових Олімпійських іграх, що відбулися в тому ж періоді, першими були: в Осло-1952 – Норвегія; у Кортіна-д'Ампеццо-1956 – СРСР; у Скво-Веллі-1960 – СРСР; в Інсбруку-1964 – СРСР; у Греноблі-1968 – Норвегія; у Саппоро-1972 – СРСР; в Інсбруку-1976 – СРСР; у Лейк-Плесіді-1980 – СРСР; у Сараєво-1984 – НДР; у Калгарі-1988 – СРСР.

На жаль, Ігри XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі були затьмарені кількома допінговими скандалами. Найгучніший із них був пов'язаний з легкоатлетичними змаганнями з бігу на 100 м серед чоловіків. У фіналі першим фінішував канадець Бен Джонсон, який був нагороджений золотою медаллю. Однак потім допінг-контроль виявив, що цей канадський бігун використовував один із заборонених препаратів – станозолол. Після дискваліфікації Бену Джонсону довелося повернути в МОК золоту нагороду, отриману нечесним шляхом, а олімпійським чемпіоном Ігор-1988 у бігу на 100 м був проголошений американець Карлтон Льюїс, який фінішував у фіналі другим.

На змаганнях Ігор-1988 з важкої атлетики під час допінг-контролю було виявлено використання забороненого препарату (фуросемід) двома болгарськими штангістами – Мітко Граблевим (який посів перше місце у ваговій категорії до 56 кг) і Ангелом Генчевим (був першим у ваговій категорії до 67,5 кг). Обоє болгарських спортсменів дискваліфікували – і їм довелося повернути золоті медалі, здобуті за допомогою недозволених засобів, а олімпійськими чемпіонами були проголошені, відповідно, Оксен Мірзоян (СРСР) і Йоахім Кунц (НДР), які посіли другі місця у згаданих вагових категоріях.

Підбиваючи підсумки огляду третього періоду сучасних Олімпійських ігор, слід зазначити, що при

Момент фінішу легкоатлетів у фіналі змагань з бігу на 100 м на Іграх-1988 у Сеулі. Першим фінішував канадський спринтер Бен Джонсон (на фото він з піднятою рукою). Але допінг-контроль виявив використання спортсменом забороненого препарату, внаслідок чого канадця дискваліфікували

всіх складностях протистояння різних політичних систем, що відбувалося в ті роки, при всіх гострих протиріччях між окремими країнами, що постійно відображалося на міжнародному олімпійському русі, олімпійський спорт все ж став ареною мирного вирішення контактів між багатьма державами. Для світового співтовариства досвід такого співробітництва є неоціненним з погляду можливості його використання в інших сферах людської діяльності. Сучасний олімпійський спорт переконливо показав, що кропітка робота з пошуку компромісів і взаємних інтересів здатна призвести до взаєморозуміння й плідного співробітництва без застосування методів силового тиску.

Цілком зрозуміло, що стан справ в олімпійському спорті не міг задовольнити всіх його учасників. Складність і багатогранність міжнародного олімпійського руху, неоднорідність його учасників за соціально-економічними, політичними, расовими, демографічними та іншими ознаками породжували таку кількість проблем і протиріч, що говорити про стабільність і повне благополуччя олімпійського спорту було б помилково.

Однак, порівнюючи стан олімпійського руху на початку 1950-х років і наприкінці 1980-х років, було б помилкою не бачити того величезного прогресу, якого він досяг у своєму розвитку протягом цього періоду.

Четвертий період сучасних Олімпійських ігор

У четвертому періоді сучасних Олімпійських ігор, що охоплює 1992–2000 рр., відбулися XVI зимові Олімпійські ігри (Альбервіль-1992), Ігри XXV Олімпіади

(Барселона-1992), XVII зимові Олімпійські ігри (Ліллегаммер-1994), Ігри XXVI Олімпіади (Атланта-1996), XVIII зимові Олімпійські ігри (Нагано-1998) та Ігри XXVII Олімпіади (Сідней-2000) – останні Ігри у XX ст. й останні, які Міжнародний олімпійський комітет проводив під керівництвом сьомого президента МОК Хуана Антоніо Самаранча.

Однією з найзначніших подій організаційної діяльності Міжнародного олімпійського комітету цього періоду стало рішення МОК про розведення по роках Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор. Було вирішено, що Ігри Олімпіад і надалі будуть проводитися у високосні роки, а зимові Олімпійські ігри (починаючи з 1994 р.) – теж раз на чотири роки, але в роки посередині чергових чотирирічних циклів між Іграми Олімпіад.

Наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років у світі відбулися серйозні суспільно-політичні зміни, які торкнулися багатьох країн, що займають стрижневі позиції в олімпійському спорті. Закінчилася епоха “холодної війни”, змінилися політичні системи в ряді країн Східної Європи, відбулося об’єднання Німеччини, розпався СРСР, а потім і Югославія, світова громадськість засудила бойкоти Олімпійських ігор і т. д.

Олімпійські ігри перестали бути аренами найгостріших протистоянь між СРСР і США, між НДР і ФРН, між країнами соціалістичної співдружності і провідними капіталістичними державами.

З Ігор 1992 р. почався принципово новий етап у розвитку олімпійського спорту. Насамперед – завершилося 40-річне протистояння на Олімпійських іграх соціалістичної й капіталістичної систем. Соціалізм у тому його вигляді, у якому він розвивався в Радянському Союзі й деяких інших країнах соціалістичної співдружності, зійшов з політичної сцени. Однак феномен олімпійського спорту цих країн залишився в історії спорту як яскрава, хоча й суперечлива його частина.

Плакат XVI зимових Олімпійських Ігор

Плакат Ігор XXV Олімпіади

Плакат XVII Зимових Олімпійських Ігор

Плакат Ігор XXVI Олімпіади

У 1992 р. на XVI зимових Олімпійських іграх і Іграх XXV Олімпіади більшість колишніх радянських союзних республік, які здобули державну незалежність (окрім трьох прибалтійських – Литви, Латвії й Естонії, що відновили своє членство в міжнародному олімпійському співтоваристві, втрачене після окупації цих країн Радянським Союзом у 1940 р. і їх перетворення на радянські союзні республіки, – знову були представлені на Іграх самостійними командами), виступали як Об'єднана команда Співдружності Незалежних Держав (ОК СНД).

Починаючи з XVII зимових Олімпійських ігор 1994 р. у Ліллегаммері й Ігор XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті, дванадцять країн, спортсмени яких на Іграх 1992 р. виступали в складі Об'єднаної команди СНД, одержали можливість брати участь в Олімпійських іграх самостійними командами (їх національні олімпійські комітети були визнані Міжнародним олімпійським комітетом).

Аналогічні трансформації відбулися й з колишніми республіками Югославії, які здобули державну незалежність (у різні роки) і стали виступати на Іграх Олімпіад і зимових Олімпійських іграх самостійними командами.

На Іграх Олімпіад, що відбулися в четвертому періоді сучасних Олімпійських ігор, у неофіційному командному заліку країн-учасниць першими були: у Барселоні-1992 – Об'єднана команда СНД; в Атланті-1996 – США; у Сідней-2000 – США.

На зимових Олімпійських іграх, проведених у тому ж періоді, передували: в Альбервілі-1992 – Німеччина; у Ліллегаммері-1994 – Росія; у Нагано-1998 – Німеччина.

Якщо на Іграх XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні Об'єднана команда СНД (за рахунок потенціалу олімпійського спорту колишнього СРСР) у неофіційному командному заліку країн-учасниць посіла перше місце (45 золотих, 38 срібних і 29 бронзових медалей), залишивши на другій позиції збірну США

(37, 34, 37), а на третьому місці – команду Німеччини (33, 21, 28), то на наступних Іграх Олімпіад (у яких усі країни, що виникли на пострадянському просторі після розпаду СРСР і здобули на початку 1990-х років державну незалежність, виступали вже самостійними командами) ситуація відчутно змінилася.

Ігри-1996 в Атланті, здавалося б, переконали в тому, що після розпаду СРСР і ліквідації НДР Сполучені Штати Америки надовго будуть гегемоном на спортивних аренах Ігор Олімпіад. В Атланті збірна США завоювала 101 олімпійську медаль різного ґатунку, серед яких 44 золоті нагороди, тоді як у команди Росії, що посіла на цих Іграх друге місце (найвище серед пострадянських держав) було 63 медалі різного ґатунку (з них 26 золотих), а у збірній Німеччини, що залишилася на третій позиції, – 65 нагород (з них 20 золотих медалей).

Цікаво порівняти відсоткові співвідношення між кількістю золотих олімпійських нагород, завойованих на Іграх-1996 спортсменами тієї або іншої країни, і загальною кількістю видів змагань (271), що входили до програми цих Ігор. Спортсмени США виграли в Атланті у 16,2% видів змагань олімпійської програми, тоді як у Росії цей показник становив 9,6%, у Німеччини – 7,4%, а у збірній Китаю, що посіла четверте загальнокомандне місце, – 5,9%.

Організаційні й інші заходи щодо вдосконалення національних систем олімпійського спорту, здійснені у Франції, Італії та Австралії, дозволили командам цих країн на Іграх-1996 відчутно поліпшити свої результати. Так, якщо на Іграх у Барселоні команда Франції (8 золотих медалей) була на дев'ятому місці, то на Іграх в Атланті – уже на п'ятій позиції (15 золотих нагород). Команда Італії із дванадцятого місця, яке вона посіла на Іграх-1992 (6 золотих медалей), піднялася за підсумками Ігор-1996 на шосту позицію (13 золотих нагород), а команда Австралії, на Іграх у Барселоні опинившись на десятому місці (7 золотих медалей), в Атланті посіла сьоме місце (9 золотих медалей).

Члени Об'єднаної команди СНД на параді під час церемонії відкриття XVI зимових Олімпійських ігор в Альбервілі (1992)

На Іграх XXVII Олімпіади, що відбулися в 2000 р. у Сіднеї, збірна США знову посіла перше місце в неофіційному командному заліку, хоча з 40 золотих медалей, вручених американським спортсменам у Сіднеї, у наступні роки залишилося 37 (три золоті і дві бронзові медалі команда США втратилася за результатами тривалих антидопінгових розслідувань стосовно американської легкоатлетки Меріон Джонс, що завершилися її дискваліфікацією і позбавленням п'яти олімпійських медалей). Проте, навіть із урахуванням цієї (негативної для американців) корекції кількості золотих медалей, збірна США за підсумками Ігор-2000 випередила своїх основних суперників – команди Росії й Китаю, що посіли в Сіднеї друге й третє місця і завоювали, відповідно, 32 і 28 золотих медалей. Що ж стосується відсоткового відношення кількості золотих олімпійських нагород, завойованих на Іграх-2000 спортсменами країн-учасниць, до загальної кількості видів змагань (300) Ігор, що входили до їх програми, то ці показники у лідерів були такими: США – 12,0%; Росія – 10,7%; Китай – 9,3%.

Команда Австралії (у якої, на додаток до всіх організаційних та інших позитивних аспектів, на Іграх-2000 додався ще й “домашній” фактор проведення олімпійських змагань у звичних для її спортсменів умовах) посіла в Сіднеї досить високе четверте місце (16 золотих медалей – 5,3% загальної кількості видів змагань).

На п'яту позицію вийшла команда Німеччини (13 золотих нагород – 4,3%). При цьому підсумки виступів німецьких спортсменів у Сіднеї-2000 виявилися відчутно слабшими, ніж у Барселоні-1992 (12,8%) і в Атланті-1996 (7,4%), де збірна Німеччини посідала третє місце. Так негативно позначилося те, що в Німеччині одночасно із руйнуванням недосконалих політико-економічних основ колишньої Німецької Демократичної Республіки було ліквідовано одну з найефективніших у світі систем підготовки спортсменів до Олімпійських ігор, що успішно функціонувала, а чимало досвідчених і висококваліфікованих тренерів і фахівців, які працювали раніше в НДР і займалися науково-методичним і медико-біологічним забезпеченням олімпійської підготовки спортсменів, виїхали в інші країни.

На шостому й сьомому місцях за підсумками Ігор-2000 виявилися команди Франції й Італії (у кожної з них – по 13 золотих медалей, що склало по 4,3% загальної кількості видів змагань у програмі цих Ігор). На восьму позицію несподівано вийшла збірна Нідерландів (12 золотих нагород – 4,0%).

Куба, яка, незважаючи на свій малий економічний потенціал та інші складності, на Іграх-1992 у Барселоні в загальнокомандному заліку вийшла на високе п'яте місце (14 золотих медалей, що становило 5,5% загальної кількості 257 видів змагань у програмі Ігор), на Іграх-1996 в Атланті посіла восьму

позицію (9 золотих нагород при 271 виді змагань – 3,3%), а в Сіднеї на Іграх-2000 зуміла зберегти місце в першій десятці – дев'яте (11 золотих медалей при 300 видах змагань – 3,7%).

Помітного прогресу досягла на Іграх XXVII Олімпіади команда Великої Британії. Якщо в Атланті-1996 на рахунок збірної цієї країни була 1 золота медаль, 8 срібних і 6 бронзових – у підсумку 36-те місце, то результати, показані британськими спортсменами в Сіднеї-2000, виявилися набагато кращими: 11 золотих, 10 срібних і 7 бронзових медалей, що вивело Велику Британію на 10-те місце у неофіційному командному заліку.

Помітний спад протягом четвертого періоду на Іграх Олімпіад відбувся в результатах ряду тих східноєвропейських країн, які раніше входили до табору соціалістичної співдружності, – Болгарії, Угорщини, Польщі, Румунії, Чехословаччини (що розділилася потім на Чехію й Словаччину). Наприклад, якщо на Іграх-1988 у Сеулі Угорщина посіла в неофіційному командному заліку 6-те місце, то в Барселоні-1992 – 8-ме, в Атланті-1996 – 12-те, у Сіднеї-2000 – 13-те. Ще більш відчутний спад результатів на Іграх Олімпіад відбувся у Болгарії: 1988 р. – 7-ме місце, 1992 р. – 18-те, 1996 р. – 22-ге, 2000 р. – 33-те. Румунія на Іграх-1988 посіла 8-ме місце, а потім ситуація погіршилася: 1992 р. – 14-те місце, 1996 р. – 14-те, 2000 р. – 11-те. Польща після Ігор-1988 (20-те місце) і Ігор-1992 (19-те місце) на Іграх-1996 вийшла на 11-те місце, однак потім знову погіршила свою позицію: на Іграх-2000 – 14-те місце. Чехословаччина на Іграх-1988 була на 17-му місці, на Іграх-1992 – на 15-му; після її поділу на дві держави результати їх команд на Іграх Олімпіад були такими: Чехія в 1996 р. – 17-те місце, а в 2000 р. – 28-ме; Словаччина в 1996 р. – 42-ге–43-ге, а в 2000 р. – 38-ме.

У четвертому періоді на Іграх Олімпіад, що відбулися в ці роки, до олімпійської програми вперше було включено такі види спорту, як бадмінтон (з 1992 р.), бейсбол (з 1992 р.), софтбол (з 1996 р.), пляжний волейбол (з 1996 р.), стрибки на батуті (з 2000 р.), тхеквондо (з 2000 р.), триатлон (з 2000 р.). Крім того, веслувальний слалом – уперше включений до програми Ігор Олімпіад в 1972 р., потім відсутній у ній у 1976–1988 рр. – знову був повернутий у 1992 р. До програм Ігор Олімпіад, поряд зі змаганнями серед чоловіків, у деяких видах спорту вперше було включено змагання серед жінок, зокрема – з футболу (з 1996 р.), водного поло (з 2000 р.), сучасного п'ятиборства (з 2000 р.), важкої атлетики (з 2000 р.).

На зимових Олімпійських іграх до олімпійської програми вперше було включено такі види спорту, як фрістайл (з 1992 р. – серед чоловіків і серед жінок), шорт-трек (з 1992 р. – серед чоловіків і серед жінок), сноубординг (з 1998 р. – серед чоловіків і

серед жінок), кьорлінг (з 1998 р. – серед чоловіків і серед жінок). У деяких видах спорту поряд зі змаганнями серед чоловіків уперше стали проводити змагання серед жінок, зокрема – з біатлону (з 1992 р.) і з хокею на льоду (з 1998 р.).

Цікаво розглянути, якою була динаміка результатів країн-учасниць зимових Олімпійських ігор у неофіційному командному заліку протягом четвертого періоду сучасних Олімпійських ігор.

На XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р. в Альбервілі трійку команд-лідерів склали Німеччина (10 золотих, 10 срібних, 6 бронзових медалей), ОК СНД (9, 6, 8) і Норвегія (9, 6, 5).

Лідерські позиції на цих Іграх збірні Німеччини (що об'єднала кращих спортсменів НДР і ФРН у зимових видах спорту) і Об'єднаної команди СНД (що збрала у своєму складі чимало сильних спортсменів з колишнього СРСР, на території якого утворився ряд незалежних держав) не стали сюрпризом для фахівців і розглядалися ними як цілком закономірні.

Але багатьох здивував стрімкий прогрес спортсменів Норвегії, у якої виявилася однакова з ОК СНД кількість золотих (по 9) і срібних (по 6) медалей, а другим місцем норвежці поступилися Об'єднаній команді СНД тільки через дещо меншу кількість бронзових нагород. При цьому не зайвим є нагадати, що в 1970–1980-і роки збірні команди Норвегії не відрізнялися стабільністю у виступах на зимових Олімпійських іграх (якщо в Греноблі-1968 було 1-ше місце, то в Саппоро-1972 – 7-ме, в Інсбруку-1976 – 4-те, у Лейк-Плесіді-1980 – 8-ме, у Сараєво-1984 – 6-те, а в Калгарі-1988 не було жодної золотої медалі й спортсмени цієї країни із трьома срібними й двома

бронзовими нагородами опинилися в неофіційному командному заліку на 12-му місці).

Слід підкреслити, що стрімкий підйом збірної Норвегії з 12-ї позиції, яку вона посіла на зимових Іграх-1988 у Калгарі, на 3-ю позицію за підсумками зимових Ігор-1992 в Альбервілі пояснюється не тільки давньою високою популярністю в цій країні зимових видів спорту й наявністю в Норвегії досвідчених фахівців і прекрасної матеріально-технічної бази для розвитку зимових видів спорту. Справа ще й у тому, що норвезькі фахівці й керівники спорту зрозуміли: для того, щоб досягти значних успіхів на міжнародній арені, необхідно формувати струнку, науково й методично обґрунтовану систему підготовки найсильніших, найбільш талановитих спортсменів країни. У Норвегії було визначено групу найбільш обдарованих спортсменів – і саме для них створювалися всі необхідні умови для повноцінної підготовки. Крім того, якщо раніше планування підготовки норвезьких спортсменів здійснювалося в інтересах їх успішних виступів на чемпіонатах світу й у змаганнях Кубків світу з різних зимових видів спорту, то в новій системі підготовки всі її складові (як і спортивні змагання) підпорядковувалися головному завданню – планомерній, без непотрібного форсування, олімпійській підготовці – з виходом на пік спортивної форми до Олімпійських ігор.

Помітно поліпшили свої результати на зимових Іграх-1992 олімпійці Австрії, США, Італії й Франції. Збірна Австрії (6 золотих, 7 срібних, 8 бронзових медалей) у неофіційному командному заліку вийшла на 4-те місце, тоді як у Калгарі-1988 у неї було 6-те місце. Збірна США посіла 5-ту позицію (5,

Шістнадцятирічна фігуристка Оксана Баюл завоювала першу золоту медаль для національної збірної команди України, яка вперше виступала під прапором своєї незалежної держави (Ліллегаммер, 1994)

4, 2), хоча за чотири роки до цього перебувала на 9-му місці. Команда Італії вийшла на 6-те місце (4, 6, 6), тоді як на попередніх Іграх-1988 у неї була 10-та позиція. Збірна Франції (3, 5, 1) посіла 7-ме місце, а в Калгарі-1988 у неї було 11-те місце.

Хоча медальний підсумок Фінляндії в Альбервілі (3, 1, 3) виявився дещо меншим, ніж був у Калгарі (4, 1, 2), однак вона опустилася з 4-го місця, яке вона посіла на Іграх-1988, на 8-му позицію за підсумками Ігор-1992.

Збірна Канади в Альбервілі-1992 вийшла на 9-те місце (2, 3, 2), тоді як у Калгарі-1988 (на "домашніх" зимових Іграх) у неї була 13-та позиція.

На зимових Олімпійських іграх-1992 вперше в десятку кращих країн-учасниць у неофіційному командному заліку ввійшла збірна Республіки Корея, якій 2 золоті медалі, 1 срібна й 1 бронзова нагороди принесли 10-те місце.

На наступних позиціях за підсумками зимових Ігор-1992 виявилися команди Японії (1, 2, 4 – і 11-те місце) і Нідерландів (1, 1, 2 – і 12-ге місце).

Помітним виявився спад у результатах виступів на Іграх-1992 команд Швеції (1, 0, 3) і Швейцарії (1, 0, 2). Якщо в Калгарі-1988 збірна Швеції була на 5-му місці, то в Альбервілі-1992 – тільки на 13-му. Ще більш помітним був регрес у підсумках виступів на зимових Іграх-1992 команди Швейцарії: у неї в Калгарі було 3-тє місце, а в Альбервілі – лише 14-та позиція.

На наступних зимових Олімпійських іграх – у Ліллегаммері-1994 – трійка лідерів у неофіційному командному заліку мала такий вигляд: Росія, Норвегія, Німеччина. В активі збірної Росії було 11 золотих медалей (18,0% загальної кількості видів змагань на цих Іграх), а також 8 срібних і 4 бронзові нагороди. У команди Норвегії, що посіла в Ліллегаммері 2-ге місце, – 10 золотих медалей (16,4% загальної кількості видів змагань), 11 срібних і 5 бронзових. А в команди Німеччини, що опинилася на 3-й позиції, – 9 золотих нагород (14,8% загальної кількості видів змагань), 7 срібних і 8 бронзових медалей (нагадаємо, що на попередніх зимових Іграх збірна цієї країни була на 1-му місці).

Слід зазначити, що команди, які ввійшли на зимових Іграх-1994 до трійки лідерів (Росія, Норвегія, Німеччина) загалом завоювали майже половину (49,2%) розіграних золотих медалей.

На 4-те місце вийшла команда Італії (7 золотих, 5 срібних, 9 бронзових медалей), яка на попередніх Іграх була на 6-й позиції.

Збірна США (6, 5, 2) на зимових Іграх-1994 виявилася на тому ж 5-му місці, як і на зимових Іграх-1992.

А на 6-ту позицію в Ліллегаммері піднялася команда Республіки Корея (4, 1, 1, причому всі медалі були завойовані в одному виді спорту – шорт-треку), тоді як в Альбервілі збірна цієї країни була на 10-му місці.

На 7-ме місце вийшла команда Канади (3, 6, 4), яка за чотири роки до цього була 9-ю.

Поліпшила свою позицію й Швейцарія (3, 4, 2), що посіла в Ліллегаммері 8-ме місце, тоді як в Альбервілі вона була 14-ю.

Гірше, ніж на зимових Іграх-1992, виступила в Ліллегаммері-1994 збірна Австрії (2, 3, 4), що опинилася на 9-му місці (в Альбервілі вона була на 4-му місці).

Команда Японії (1, 2, 2) на Іграх-1994 посіла те ж саме 11-те місце, як і на Іграх-1992.

У Ліллегаммері-1994 суттєво гіршими були виступи команд Фінляндії (опустилася з 8-го місця на 16-те), Франції (з 7-го на 17-те) і Нідерландів (з 12-го – на 18-те). Причому у жодної з цих країн не виявилось жодної золотої медалі: Фінляндія – 1 срібна й 5 бронзових; Франція – 1 срібна й 4 бронзові; Нідерланди – 1 срібна й 3 бронзові.

На наступних зимових Олімпійських іграх – у Нагано-1998 – трійка країн-лідерів у неофіційному командному заліку мала такий вигляд: Німеччина, Норвегія, Росія, причому спортсмени цих країн загалом завоювали 45,6% усіх розіграних золотих медалей.

Порівняно з Ліллегаммером-1994, де збірна Німеччини була на 3-й позиції (9, 7, 8), вона в Нагано-1998, посівши 1-ше місце, збрала більш рясний медальний урожай – 12 золотих (17,7% загальної кількості нагород найвищого ґатунку), 9 срібних і 8 бронзових.

На високій 2-й позиції, як і на попередніх зимових Іграх-1994, виявилася збірна Норвегії – 10 золотих медалей (14,7% загальної кількості видів змагань), 10 срібних і 5 бронзових нагород.

Збірна Росії з 1-го місця, яке вона посіла в Ліллегаммері-1994, опустилася в Нагано-1998 на дві позиції, посівши 3-тє місце – 9 золотих медалей (13,2% загальної кількості видів змагань), 6 срібних і 3 бронзові нагороди.

З сьомої позиції в Ліллегаммері-1994 на 4-ту за підсумками Ігор у Нагано-1998 піднялася команда Канади (6, 5, 4).

П'яте місце, як в Альбервілі-1992 і в Ліллегаммері-1994, зберегла за собою в Нагано-1998 збірна США (6, 3, 4).

З 18-го місця, яке команда Нідерландів посіла на Іграх-1994 у Ліллегаммері, збірна цієї країни на Іграх-1998 у Нагано значно піднялася – на 6-ту позицію (5 золотих, 4 срібні й 2 бронзові медалі, причому всі ці 11 нагород були здобуті в одному виді спорту – швидкісному бігу на ковзанах).

Поліпшила результати в Нагано (7-ме місце), порівняно з Ліллегаммером (11-те місце), збірна Японії, в активі якої на Іграх-1998 – 5 золотих, 1 срібна й 4 бронзові медалі.

Дещо поліпшила свої позиції й команда Австрії: якщо в Ліллегаммері-1994 у неї було 9-те місце, то в Нагано-1998 – 8-ме (3, 5, 9).

З 6-го місця в Ліллегаммері на 9-ту позицію в Нагано опустилася збірна Республіки Корея (3, 1, 2, причому всі шість нагород спортсмени цієї країни на Іграх-1998 завоювали в одному виді спорту – шорт-треку).

Помітно слабше, ніж на Іграх-1994, виступила на Іграх-1998 збірна Італії: якщо за підсумками виступів у Ліллегаммері вона була на 4-му місці, то в Нагано виявилася на 10-й позиції (2, 6, 2).

Команда Фінляндії, яка на Іграх-1994 посіла 16-те місце, за підсумками Ігор-1998 вийшла на 11-те (2, 4, 6).

Поліпшила свої результати й збірна Франції: якщо в Ліллегаммері-1994 вона була на 17-й позиції, то в Нагано-1998 вийшла на 11-те місце (2, 1, 5).

Збірна Швейцарії, що посідала в Ліллегаммері-1994 8-му позицію, опустилася в Нагано-1998 на 13-те місце (2, 1, 4).

Надзвичайно важливою подією – не тільки для четвертого періоду сучасних Олімпійських ігор, а й для всього міжнародного олімпійського руху – став проведений у 1994 р. у Парижі XII Олімпійський конгрес. Він був присвячений 100-річному ювілею того знаменного першого (установчого) Олімпійського конгресу, що відбувся у французькій столиці в 1894 р., на якому було ухвалено рішення про відродження Олімпійських ігор на сучасному етапі, створено Міжнародний олімпійський комітет і затверджено Олімпійську хартію.

У роботі ювілейного Олімпійського конгресу взяли участь члени МОК на чолі із президентом Хуаном Антоніо Самаранчем, почесні члени Міжнародного олімпійського комітету, делегації національних олімпійських комітетів, представники міжнародних спортивних федерацій, відомі спортсмени, тренери, судді, учені, журналісти, члени комісії МОК, представники оргкомітетів Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор. На конгресі були ухвалені резолюції з чотирьох основних тем. Серед них тема I – “Внесок олімпійського руху в сучасне суспільство” (“Олімпізм і його етика. Структура олімпійського руху”; “Спорт і навколишнє середовище”; “Майбутнє Олімпійських ігор, їх програми”; “Олімпійський рух і міжнародне взаєморозуміння”); тема II – “Сучасний спортсмен” (“Становлення, місце й роль спортсмена в суспільстві”; “Спорт вищих досягнень і його організація”; “Спортивна наука й сучасне тренування”; “Потенційні небезпеки для спортсменів”); тема III – “Спорт і його суспільний зміст” (“Спорт і політика”; “Спорт і економіка”; “Спорт для всіх”; “Спорт у країнах, що розвиваються”); тема IV – “Спорт і засоби масової інформації”.

У підсумковому документі XII Олімпійського конгресу було відображено основні напрямки й аспекти олімпійського руху й олімпійського спорту, перспективи подальшої спільної діяльності МОК, національних олімпійських комітетів, міжнародних

Пам'ятна медаль офіційного учасника Олімпійського конгресу, що відбувся у Парижі у 1994 р. і був присвячений 100-річчю відродження Олімпійських ігор

спортивних федерацій та інших учасників олімпійського руху. Зокрема, конгрес констатував, що ідеї олімпізму з моменту відродження Олімпійських ігор зробили значний внесок у розвиток сучасного суспільства, і рекомендував усім членам олімпійського руху об'єднати зусилля у справі інтенсифікації етичних, культурних і виховних цінностей олімпізму, а також у розширенні сфери спорту. Було підкреслено, що основною ланкою олімпійського руху є спортсмени й що необхідно захищати їхні інтереси. Відзначено, що організацію олімпійського спорту й управління ним повинні здійснювати незалежні спортивні організації, що відповідають за цю роботу на національному й міжнародному рівнях. Конгрес у своїй резолюції вказав на необхідність підтримувати єдність Олімпійських ігор не тільки як спортивної події, але і як всесвітнього форуму спорту, дружби, солідарності спортсменів світу – для того щоб їх головною метою було бажання брати участь в Іграх. Також відзначено, що для включення до програм Ігор головним критерієм повинні бути популярність і універсальність виду спорту й що разом із тим слід урахувувати фактори розвитку виду спорту в сучасному суспільстві й повагу певних традицій. Було підтверджено внесок олімпійського руху в міжнародне взаєморозуміння й мир за допомогою продовження діалогу між націями й окремими людьми, а також те, що структури олімпійського руху разом з урядовими й міжнародними організаціями повинні співпрацювати у справі встановлення миру в усьому світі, утвердження людської гідності, побудованої на принципах взаємоповаги й компетентності. Підкреслено, що структури олімпійського руху повинні зробити все можливе для зниження нерівномірності розвитку спорту в передових і країнах, що розвиваються, й що “Олімпійська солідарність” повинна координувати свої дії з міжнародними спортивними федераціями, національними олімпійськими комітетами й іншими організаціями на підставі програм надання допомоги для розвитку спорту, а засоби масової інформації мають допомогти керівни-

Презентація першого у світі підручника "Олімпійський спорт" на Олімпійському конгресі, присвяченому 100-річчю МОК (Париж, 1994). Від лівої: перший президент НОК України Валерій Борзов, автори підручника перший віце-президент НОК України професор В. М. Платонов і професор С. І. Гуськов, президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, віце-президент МОК Ун-Юн Кім

кам країн, що розвиваються, усвідомити значення спорту і його сприятливий вплив на економіку й громадське життя цих країн.

У розділі "Спорт і економіка" у резолюції конгресу було відзначено, що доходи від спорту необхідно спрямовувати тільки на розвиток спорту. А в розділі "Спорт і політика" акцентовано увагу на тому, що спорт і спортсмени не повинні використовуватися в політичних цілях.

До характерних особливостей четвертого періоду сучасного олімпійського руху належать інтенсивна комерціалізація олімпійського спорту і його професіоналізація.

Критики таких тенденцій у діяльності керівництва МОК стверджували, що комерціалізація олімпійського спорту веде до зміни його ціннісних орієнтацій і до того ж суттєво знижує його виховні функції.

Докладніше про проблеми комерціалізації й професіоналізації олімпійського спорту мова йде у відповідних главах цього підручника. Тут же відзначимо, що професіоналізація олімпійського спорту, крім усього іншого, відкрила можливість для участі в Олімпійських іграх найсильніших у світі спортсменів-професіоналів майже у всіх видах спорту, що входять до програм Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор, – за винятком хіба що професійного боксу й професійного бейсболу, а також – частково – футболу, де щодо включення гравців в олімпійські команди країн існують деякі вікові обмеження (тільки три спортсмени віком понад 23 роки), що не дозволяє більшості найсильніших футболістів виступати в олімпійських збірних командах своїх країн.

Що ж стосується комерціалізації олімпійського спорту, то вона, попри відзначені вище негативні нюанси морального характеру, має ряд вагомих позитивних чинників, що дозволяють залучати в олімпійський спорт солідні фінансові кошти (платежі телекомпаній за право трансляцій з Олімпійських ігор, відрахування різних компаній і фірм за право використання олімпійської символіки на своїй продукції, спонсорська діяльність бізнесу в олімпійському спорті тощо). Завдяки цьому зростають можливості МОК для надання фінансової допомоги національним олімпійським комітетам різних країн і проведення різноманітних заходів, спрямованих на розвиток олімпійського спорту в різних регіонах. Однак слід сказати, що розміри надаваної МОК фінансової підтримки

розвитку олімпійського спорту в різних країнах поки що помітно менші, ніж могли б бути з урахуванням нинішніх великих можливостей Міжнародного олімпійського комітету, який має у своєму розпорядженні – завдяки процесам комерціалізації – досить значні фінансові кошти.

Інтенсивна комерціалізація і політизація олімпійського спорту, його зближення з професійним спортом загострили суперечності між правовими й нормативними актами спорту й міжнародними та національними юридичними нормами, а також органами державної влади.

Ці протиріччя оголили багато проблем олімпійського спорту – бойкоти Олімпійських ігор, обмеження прав спортсменів на участь в Олімпійських іграх з політичних причин і через військові конфлікти, взаємодія між урядовими й неурядовими організаціями, порушення правил чесної гри, фінансова діяльність МОК і міжнародних спортивних федерацій, взаємини з телебаченням і спонсорами, права й обов'язки журналістів, поширення допінгу, корупція й насильство, залучення й поведінка глядачів, трансфер спортсменів і свобода їх пересування, незалежність спортивних організацій, стабільність правового середовища спорту, "надзвичайний стан" спорту, олімпійське перемир'я тощо.

Усе це загострило увагу до спорту вищих досягнень і, особливо, олімпійського, з боку ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи, регіональних міжнародних організацій, Європейського суду із прав людини й інших організацій. Стало зрозуміло, що політика минулих років, яка проявляється у відторгненні співробіт-

Плакат Зимових Ігор
XVIII Олімпіади

Плакат Ігор
XXVII Олімпіади

ництва із представниками держав і міжнародними організаціями й активно використовувалася МОК у часи президентства Ейвері Брендеджа (1952–1972), завела у глухий кут, вихід з якого припускає відкритість олімпійського спорту, розуміння того, що його розвиток неможливий без співробітництва з авторитетними міжнародними організаціями й вищими урядовими органами, як і без відходу від ілюзорної концепції й “надзвичайного стану” спорту.

Президент МОК Хуан Антоніо Самаранч прекрасно розумів, що перспективи й авторитет олімпійського руху визначаються його місцем у житті світового співтовариства, співробітництвом з авторитетними міжнародними організаціями, владою держав, політичними й діловими колами, засобами масової інформації. Міжнародний олімпійський комітет розвинув винятково активну діяльність, спрямовану на інтенсивне міжнародне співробітництво в різних напрямках і підкріплену відповідними угодами. Особливо інтенсивно розвивалося

співробітництво з ООН, ЮНЕСКО, Радою Європи, урядами багатьох країн, особливо з високорозвиненим спортом або тими, що висували кандидатури міст на проведення Олімпійських ігор.

Події четвертого періоду сучасного олімпійського руху засвідчили також виникнення принципових протиріч між інтересами держав, які орієнтуються насамперед на олімпійську підготовку провідних спортсменів своїх країн і тією чи іншою мірою фінансують цю підготовку, а також національних олімпійських комітетів, з одного боку, а з іншого – інтересами федерацій з видів спорту (як національних, так і міжнародних), а часто й самих спортсменів, які декларують націленість на підготовку до головних змагань чотирирічного циклу – Олімпійських ігор, але фактично будують свою діяльність, виходячи із власних інтересів, обумовлених підготовкою до дуже великої кількості комерційних змагань, а також до чемпіонатів світу й континентальних чемпіонатів. Через це нерідко суттєво знижується ефективність олімпійської підготовки – і такі спортсмени набагато гірше, ніж могли б, виступають на Іграх Олімпіад або зимових Олімпійських іграх.

Цілком зрозуміло, що національні федерації з видів спорту орієнтуються на спортивні календарі відповідних міжнародних і континентальних (європейських, азіатських, африканських тощо) спортивних федерацій, які, крім своїх головних змагань (чемпіонатів світу й чемпіонатів континентів), планують також велику кількість комерційних змагань. Різні комерційні структури разом із національними федераціями з видів спорту з багатьох країн організовують змагання, до участі в яких із зрозумілих причин намагаються залучити провідних спортсменів.

У той же час досягнення спортивної науки й накопичений за кілька останніх десятиліть практичний досвід підготовки видатних спортсменів дозво-

Австралійське місто Сідней, у якому в 2000 р. відбулися Ігри XXVII Олімпіади

ляють створити й реалізувати систему компромісного характеру, що дає можливість гармонійно поєднувати планомірну підготовку до головних змагань – Олімпійських ігор і чемпіонатів світу – з інтенсивною змагальною діяльністю протягом 8–10 міс. у році. Однак фахівцям потрібно ще багато працювати, щоб, сформувавши таку систему, зробити її максимально ефективною. Для цього засадами такої системи необхідно зробити дотримання фундаментальних закономірностей підготовки спортсменів до головних змагань, використовуючи проміжні змагання (серед яких і комерційні) не як самоціль, а як елементи підготовки до головних стартів року (чемпіонату світу) або чотирирічного циклу (Олімпійських ігор).

Підводячи підсумки огляду четвертого періоду сучасних Олімпійських ігор (1992–2000), підкреслимо, що Ігри XXVII Олімпіади 2000 р. у Сідней – останні в ХХ ст., що завершували цей період, стали значущою подією, яка символізувала торжество політики МОК, спрямованої на перетворення олімпійського руху на більш авторитетну й високоефективну форму міжнародного співробітництва й дозволила зустріти початок ХХІ ст. й третього тисячоліття з упевненістю у перспективах подальшого розвитку олімпійського спорту.

П'ятий період сучасних Олімпійських ігор

У п'ятому періоді сучасних Олімпійських ігор, що почався після завершення в 2001 р. "епохи Самаранча" в олімпійському русі й олімпійському спорті й тривав при його спадкоємцях на посту президента МОК Жака Рогге (2001–2013) і Томаса Баха (із серпня

2013 р. й понині), відбулися ХІХ зимові Олімпійські ігри (Солт-Лейк-Сіті-2002), Ігри XXVIII Олімпіади (Афіни-2004), ХХ зимові Олімпійські ігри (Турин-2006), Ігри ХХІХ Олімпіади (Пекін-2008), ХХІ зимові Олімпійські ігри (Ванкувер-2010), Ігри ХХХ Олімпіади (Лондон-2012), ХХІІ зимові Олімпійські ігри (Сочі-2014), Ігри ХХХІ Олімпіади (Ріо-де-Жанейро-2016), ХХІІІ зимові Олімпійські ігри (Пхьончхан-2018).

У п'ятому періоді (відповідно до прийнятих МОК рішень про вибір міст, яким надається право приймати Олімпійські Ігри) мають відбутися Ігри ХХХІІ Олімпіади (Токіо-2020), ХХІV зимові Олімпійські ігри (Пекін-2022), Ігри ХХХІІІ Олімпіади (Париж-2024), ХХV зимові Олімпійські ігри (Мілан і Кортіна-д'Ампеццо-2026), Ігри ХХХІV Олімпіади (Лос-Анджелес-2028).

Олімпійська програма на Іграх Олімпіад, проведених у п'ятому періоді, поповнилася змаганнями з жіночої вільної боротьби (з 2004 р.), жіночого боксу (з 2012 р.), з гольфу серед чоловіків і серед жінок (з 2016 р.), з регбі 7 x 7 серед чоловічих і жіночих команд (з 2016 р.). На Іграх 2012 і 2016 рр. в олімпійській програмі були відсутні бейсбол і софтбол (однак надалі МОК повернув їх – і олімпійські змагання із цих видів спорту будуть проводитися на Іграх-2020 у Токіо).

На зимових Олімпійських іграх, що відбулися в п'ятому періоді, після 54-річної перерви в олімпійську програму в Солт-Лейк-Сіті-2002 на постійних засадах було повернуто скелетон – вид спорту, з якого олімпійські змагання до цього проводилися двічі – в 1928 і 1948 рр. (обидва рази в Санкт-Моріці). На Іграх-2014 у Сочі вперше було проведено олімпійські змагання серед жінок зі стрибків на лижах із трампліна.

На чотирьох Іграх Олімпіад (2004–2016) у неофіційному командному заліку країн-учасниць найбільш сильно виступила збірна США (яка й наприкінці попереднього четвертого періоду – на Іграх 1996 і 2000 рр. – була першою); у 2004 р. – 1-ше місце; у 2008 р. – 2-ге; у 2012 р. – 1-ше; у 2016 р. – 1-ше.

Плакат ХІХ зимових Олімпійських Ігор

Плакат Ігор XXVIII Олімпіади

Плакат ХХ зимових Олімпійських Ігор

Плакат Ігор ХХІХ Олімпіади

Плакат XXI зимових
Олімпійських Ігор

Плакат Ігор
XXX Олімпіади

Плакат XXII зимових
Олімпійських Ігор

Плакат Ігор
XXXI Олімпіади

Досить успішно виступала на Іграх Олімпіад цього періоду команда Китаю: Афіни-2004 – 2-ге місце; Пекін-2008 – 1-ше; Лондон-2012 – 2-ге; Ріо-де-Жанейро-2016 – 3-тє. При цьому слід зазначити, що тріумф збірної Китаю, яка завоювала 51 золоту медаль у неофіційному командному заліку на Іграх-2008 у Пекіні, що перевищив за своїми масштабами усі прогнози, пояснюється не тільки “домашнім” характером цих Ігор, звичними для них природно-кліматичними й іншими умовами, а й комплексом різних (організаційних, економічних, науково-методичних та ін.) факторів, успішно реалізованих у Китаї. Збірна США на цих Іграх посіла 2-ге місце (36 нагород вищого ґатунку).

У п'ятому періоді намітився деякий спад у результатах виступів на Іграх Олімпіад команди Росії: у 2004 р. – 3-тє місце; у 2008 р. – 3-тє; у 2012 р. – 4-тє; у 2016 р. – 4-тє (слід зазначити, що до участі в Іграх-2016 через попередні допінгіві скандали не були допущені легкоатлети цієї країни).

Явний прогрес на Іграх Олімпіад показала збірна Великої Британії: якщо в Афінах-2004 (як і в Сідней-2000) вона була на 10-му місці, то в Пекіні-2008 – на 4-му; у Лондоні-2012 – на 3-му; а в Ріо-де-Жанейро-2016 – на 2-му.

Стабільні результати демонструвала команда Німеччини: Афіни-2004 – 6-тє місце; Пекін-2008 – 5-тє; Лондон-2012 – 6-тє; Ріо-де-Жанейро-2016 – 5-тє.

Деяке зниження рівня позицій у неофіційному командному заліку на Іграх Олімпіад відбулося у збірній Австралії: якщо в Афінах-2004 (як і в Сідней-2000) вона посіла 4-тє місце, то в Пекіні-2008 – 6-тє, у Лондоні-2012 – 8-ме, а в Ріо-де-Жанейро-2016 – 10-тє.

Приблизно на одному рівні (з незначними коливаннями) виступали у п'ятому періоді французькі й італійські спортсмени.

Зокрема, збірна Франції в Афінах-2004 була на 7-му місці, у Пекіні-2008 – на 10-му, у Лондоні-2012 – на 7-му і в Ріо-де-Жанейро-2016 – також на 7-му.

А збірна Італії в 2004 р. посіла 8-ме місце, у 2008 р. – 9-тє, у 2012 р. – 9-тє, у 2016 р. – також 9-тє.

Збірна Республіки Корея протягом п'ятого періоду на Іграх Олімпіад завжди опинялася в першій десятці. Однак результати команди цієї країни характеризуються деяким коливанням: Афіни-2004 – 9-тє місце; Пекін-2008 – 7-ме; Лондон-2012 – 5-тє; Ріо-де-Жанейро-2016 – 8-ме.

Також не відрізнялися стабільністю й результати в неофіційному командному заліку на Іграх Олімпіад збірної Японії: Афіни-2004 – 5-тє місце; Пекін-2008 – 8-ме; Лондон-2012 – 11-тє; Ріо-де-Жанейро-2016 – 6-тє.

На п'ятьох зимових Олімпійських іграх, що відбулися в п'ятому періоді, найбільш успішними (хоча й не завжди стабільними) були виступи збірних Німеччини й Норвегії.

Зокрема, команда Німеччини в Солт-Лейк-Сіті-2002 посіла 2-ге місце; у Турині-2006 – 1-ше; у Ванкувері-2010 – 2-ге; у Сочі-2014 – 6-тє; у Пхьончхані-2018 – 2-ге.

На Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. в Афінах вперше до олімпійської програми було включено змагання з вільної боротьби серед жінок. Однією з перших олімпійських чемпіонок у цьому виді спорту стала Ірині Мерлені (Україна)

Плакат XXIII зимових Олімпійських Ігор

У збірної Норвегії результати на зимових Олімпійських іграх були такими: у 2002 р. – 1-ше місце; у 2006 р. – значний спад (лише 13-та позиція); у 2010 р. – 4-те місце; у 2014 р. – 2-ге місце (причому у збірної Норвегії, як і в Росії, було 11 золотих медалей – і вона поступилася першістю лише за меншою кількістю срібних нагород – відповідно, 9 і 5). Однак через кілька років вибухнув допінговий скандал, пов'язаний із виявленням у 2015 р. у ході проведеного розслідування кількох підмін проб сечі російських спортсменів у сочинській лабораторії під час XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р. Це призвело до дискваліфікацій і позбавлення нагород ряду російських медалістів, у тому числі спортсменів, що посіли перші місця в чоловічому бобслеї (двійка й четвірка) і спортсменок, що були на других місцях у жіночому біатлоні (спринт і естафета). Збірна Росії, втративши декілька медалей, опустилася в неофіційному командному заліку цих зимових Ігор з 1-го місця на 4-те, а три команди, відповідно, піднялися у підсумковій таблиці, – і Норвегія зрештою посіла підсумкове 1-ше місце. На 1-й позиції збірна Норвегії була й за результатами зимових Ігор-2018 у Пхьончхані, де у неї виявилось стільки ж золотих медалей, як і у команди Німеччини (по 14), однак норвежці випередили німців завдяки більшій кількості срібних нагород (відповідно 14 і 10).

Команда Великої Британії на параді під час церемонії відкриття Ігор XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 2016)

Помітний прогрес протягом п'ятого періоду продемонструвала на зимових Олімпійських іграх команда Канади: після 4-ї позиції в Солт-Лейк-Сіті-2002 і 5-ї – у Турині-2006, у неї було 1-ше місце у Ванкувері-2010, 3-тє – у Сочі-2014 (перетворене потім на 2-ге місце – після згаданої втрати збірою Росії декількох медалей у зв'язку з допінговим скандалом і дискваліфікацією викритих російських спортсменів) і в Пхьончхані-2018 – 3-тє місце.

Стабільно високими були позиції в неофіційному командному заліку на зимових Олімпійських іграх у збірної США: у 2002 р. – 3-тє місце; у 2006 р. – 2-ге; у 2010 р. – 3-тє; у 2014 р. – 4-те, що перетворилося потім на 3-тє; у 2018 р. – 4-те.

На проведених протягом п'ятого періоду зимових Олімпійських іграх позиції збірної Росії в неофіційному командному заліку були такими: Солт-Лейк-Сіті-2002 – 5-те; Турин-2006 – 5-те; Ванкувер-2010 – тільки 11-те; Сочі-2014 – 1-ше, що перетворилося надалі на 4-те місце. На XXIII зимові Олімпійські ігри 2018 р. у Пхьончхані збірна Росії Міжнародним олімпійським комітетом не була допущена (з допінгових причин) – і лише окремі російські спортсмени, які не були замішаними в допінгових скандалах, що підтверджувалося допінг-контролем, були допущені Міжнародним олімпійським комітетом до участі в зимових Іграх-2018 як олімпійські атлети з Росії.

Протягом п'ятого періоду дещо поліпшила свої позиції в неофіційному командному заліку на зимових Олімпійських іграх збірна Нідерландів: у 2002 р. – 9-те місце, у 2006 р. – поділ 11-го місця, у 2010 р. – 10-те місце, то в 2014 і 2018 рр. – 5-те місце.

Не відрізнялися стабільністю позиції на зимових Олімпійських іграх 2002–2018 років збірних Республіки Корея (відповідно, 14-те, 7-ме, 5-те, 13-те, 7-ме місця), Швейцарії (11-те, 8-ме, 6-те, 7-ме, 8-ме), Швеції

Команда Норвегії на параді під час церемонії відкриття XXIII зимових Олімпійських ігор (Пхьончхан, 2018)

(19-те, 6-те, 7-ме, 8-ме, 14-те, 6-те), Франції (6-те, 11-те, 12-те, 10-те, 9-те), Австрії (10-те, 3-тє, 9-те, 9-те, 10-те), Італії (7-ме, 9-те, 16-те, 23-тє, 12-те), Японії (22-ге, 18-те, 20-те, 17-те, 11-те), Фінляндії (8-ме, 19-те, 24-те, 18-те, 18-те).

Восьмий президент МОК Жак Рогге неодноразово висловлювався про необхідність припинення кількісного зростання програми Ігор Олімпіад – для того, щоб кількість видів змагань у ній не перевищувала 300 (як було на Іграх-2000 у Сіднеї). Реалізуючи цю позицію, МОК намагався стабілізувати кількість видів змагань на Іграх Олімпіад, що проводилися в п'ятому періоді: Афіни-2004 – 301; Пекін-2008 – 302, Лондон-2012 – 302, Ріо-де-Жанейро-2016 – 306 (їх програма визначалася ще під час перебування Жака Рогге на посту президента МОК).

Однак на майбутніх Іграх-2020 у Токіо, програму яких Міжнародний олімпійський комітет визначав уже тоді, коли на чолі його став дев'ятий президент МОК Томас Бах, передбачено набагато більшу кількість видів змагань – 339.

Відбулося це не тільки у зв'язку з поповненням олімпійської програми такими новими для неї видами спорту, як скейтбординг, серфінг, карате, спортивне скелелазіння, баскетбол 3 x 3, а також поверненням бейсболу й софтболу, але ще й тим, що МОК, поступаючись тиску з боку різних міжнародних спортивних федерацій, пішов на суттєве збільшення кількості видів змагань у різних олімпійських видах спорту, що вже входять до програми Ігор Олімпіад, – за рахунок появи чималої кількості нових видів змагань серед жінок і змішаних видів змагань.

У п'ятому періоді неухильно збільшуються показники загальної кількості спортсменів, які беруть участь в Іграх Олімпіад: Афіни-2004 – 10 625; Пекін-2008 – 10 903; Лондон-2012 – 10 919; Ріо-де-Жанейро-2016 – 11 000. На майбутніх Іграх XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо очікується участь 12 500 спортсме-

На Іграх XXX Олімпіади (Лондон, 2012) до олімпійської програми вперше було включено змагання з боксу серед жінок

нів. Таким чином, регулярно перевищується задекларований керівництвом МОК на початку XXI ст. намір обмежити кількість учасників Ігор Олімпіад на рівні 10,5 тис. спортсменів.

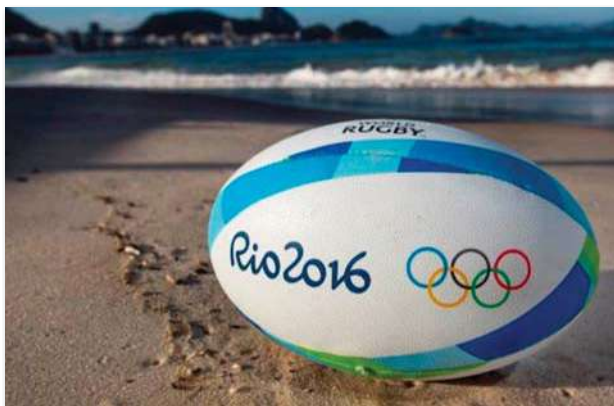
Загальна кількість видів спорту в програмі зимових Олімпійських ігор, що досягла 15 у Солт-Лейк-Сіті-2002, протягом п'ятого періоду сучасних Олімпійських ігор залишалася незмінною.

Однак кількість видів змагань у програмі зимових Олімпійських ігор постійно збільшувалася: якщо в Солт-Лейк-Сіті-2002 їх було 78, то в Турині-2006 – 84, у Ванкувері-2010 – 86, у Сочі-2014 – 98, а в Пхьончхані-2018 – 102. Відбувалося це переважно за рахунок збільшення жіночих і змішаних видів змагань, а також розширення програми змагань серед чоловіків у тих зимових видах спорту, які вже входили до олімпійської програми.

Протягом п'ятого періоду сучасних Олімпійських ігор постійно зростають показники кількості спортсменів, які беруть участь у зимових Олімпійських іграх: Солт-Лейк-Сіті-2002 – 2399; Турин-2006 –

На Іграх XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 2016) після дуже тривалої перерви (з 1904 р.) до олімпійської програми повернулося змагання з гольфу

На Іграх XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 2016) після тривалого антракту (з 1924 р.) до олімпійської програми повернулося змагання з регбі (цього разу у варіанті регбі-7)

На Іграх XXXII Олімпіади, які проходять у Токіо у 2020 р., вперше відбудуться олімпійські змагання з баскетболу 3 x 3

2500; Ванкувер-2010 – 2536; Сочі-2014 – 2876; Пхьончхан-2018 – 2959.

На сесії МОК, що відбулася в липні 2017 р. у Лозанні, Міжнародний олімпійський комітет уперше у практиці своєї діяльності одночасно ухвалив рішення щодо місць проведення двох Ігор Олімпіад – Ігор-2024 (у Парижі) і Ігор-2028 (у Лос-Анджелесі).

Значущою для олімпійського руху подією п'ятого періоду сучасних Олімпійських ігор стало проведення Юнацьких олімпійських ігор.

Проект проведення олімпійських змагань для юних атлетів було ініційовано восьмим президентом МОК Жаком Рогге. На 119-й сесії Міжнародного олімпійського комітету, яка проходила у 2007 р. у Гватемалі, ця пропозиція отримала одностайне схвалення її учасників – і МОК прийняв рішення про регулярне проведення Юнацьких олімпійських ігор.

Юнацькі олімпійські ігри – спортивний форум молоді віком від 14–18 років, що поєднує в собі спорт, освіту і культуру. Це каталізатор спортивних, освітніх і культурних ініціатив, спрямованих на розвиток та виховання молодого покоління. Їх мета – збирати разом найкращих молодих атлетів світу та проводити унікальні змагання за найвищими міжнародними спортивними стандартами.

Основна ідея Ігор – втілення в життя молоді олімпійських цінностей, популяризація спорту, міжнародне співробітництво, розширення зв'язків спорту з культурою і мистецтвом.

За задумом Міжнародного олімпійського комітету спортивна складова цих змагань, на відміну від Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор, не повинна бути основною, а має слугувати лише ареною для вирішення інших завдань, пов'язаних із впровадженням освітніх програм, спрямованих на вивчення олімпійських цінностей, формування свідомості молоді щодо необхідності активних занять спортом протягом життя, поширення надбань культур народів світу.

Юнацькі олімпійські ігри відбуваються кожні чотири роки: літні – у рік проведення зимових Олімпійських Ігор, зимові – у рік проведення Ігор Олімпіад.

Юнацькі олімпійські ігри мають свої особливості:

- до програми можуть входити спортивні дисципліни і види змагань як з олімпійських, так і з неолімпійських видів спорту;
- відсутність реєстрації рекордів (акцент робиться на спортивній майстерності та перемогах);
- обов'язкова участь усіх спортсменів у культурно-освітніх програмах;
- можливість участі змішаних команд – не лише за статтю, а й за належністю до різних країн певного континенту;

На Іграх-2020 у Токіо до олімпійської програми включено змагання зі скейтбордингу і серфінгу

На Іграх-2020 у Токіо до олімпійської програми включено змагання з карате та спортивного скелелазіння

- програми, реалізовані під час Ігор, орієнтовані на продовження їх дії у роботі освітніх та інших структур (національних олімпійських комітетів, національних олімпійських академій, закладів освіти тощо).

I літні Юнацькі олімпійські ігри відбулися у 2010 р. у Сінгапурі. В них взяли участь 3522 спортсмени (1846 юнаків та 1676 дівчат), які представляли 204 країни світу. Юні атлети змагалися за 201 комплект медалей у 26 видах спорту.

I зимові Юнацькі олімпійські ігри відбулися у 2012 р. в Інсбруку. 1020 юних спортсменів із 69 країн світу виборювали 63 комплекти олімпійських нагород у 15 дисциплінах із 7 видів спорту.

Загалом у п'ятому періоді сучасних Олімпійських ігор відбулися I літні Юнацькі олімпійські ігри (Сінгапур, 2010), I зимові Юнацькі олімпійські ігри (Інсбрук-2012, Австрія), II літні Юнацькі олімпійські ігри (Нанкін-2014, Китайська Народна Республіка), II зимові Юнацькі олімпійські ігри (Ліллегаммер-2016, Норвегія), III літні Юнацькі олімпійські ігри (Буенос-Айрес-2018, Аргентина).

Найближчі зимові Юнацькі олімпійські ігри відбудуться у 2020 р. у Лозанні (Швейцарія), а літні Юнацькі олімпійські ігри – у 2022 р. у Дакарі (Сенегал).

Протягом п'ятого періоду сучасних Олімпійських ігор ряд змін було внесено до Олімпійської хартії. Зокрема, у редакції 2004 р. у цьому документі було сформульовано лише чотири критерії для включення виду спорту до програми Ігор – його поширеність у світі, відсутність штучного командного заліку, відповідність олімпійським традиціям, неприйнятність видів спорту, у яких результат залежить від механічної сили.

На сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася влітку 2019 р. у Лозанні, МОК вніс до Олімпійської хартії зміни, що стосуються вибору

олімпійських столиць (міст, яким надається право проведення Ігор Олімпіади або зимових Олімпійських ігор): із документу виключено вимогу про те, що столиця Ігор має бути обрана за сім років до їхнього проведення. Крім того, видалено пункт про те, що олімпійські змагання повинні проходити саме в олімпійській столиці, – тепер для МОК більш пріоритетним буде наявність постійних або тимчасових спортивних і інфраструктурних об'єктів.

Значущою для олімпійського руху подією п'ятого періоду сучасних Олімпійських ігор став XIII Олімпійський конгрес "Олімпійський рух у суспільстві", що відбувся в столиці Данії Копенгагені в жовтні 2009 р. На цьому форумі зібралося більше 1000 представників, що представляли різних членів олімпійської родини – Міжнародний олімпійський комітет, національні олімпійські комітети, міжнародні спортивні федерації, організаційні комітети Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор, спортсменів, тренерів, спортивних суддів, медиків, технічний персонал, спортивних чиновників (менеджерів), учених та інших фахівців. На конгресі було обговорено актуальні аспекти міжнародного олімпійського руху, що стосуються його структури, Олімпійських ігор, атлетів, а також питань цифрової революції в цій сфері й такої теми, як "Олімпізм і молодь".

Процеси професіоналізації й комерціалізації олімпійського спорту, що інтенсивно розвивалися в ті роки, коли президентом МОК був Хуан Антоніо Самаранч, продовжилися й помітно посилювалися в XXI ст.

Слід зазначити, що комерціалізація олімпійського спорту, яка сприяла, зокрема, зміцненню фінансових позицій Міжнародного олімпійського комітету, призводить і до негативних наслідків для олімпійського руху: посилювалися спроби ділових кіл (великих компаній та інших структур, включаючи

У 2009 р. у Копенгагені відбувся XIII Олімпійський конгрес

телебачення) ставити свої бізнес-інтереси вище від інтересів олімпійського руху й олімпійського спорту й у зв'язку із цим – спроби чинити (у тих або інших формах) тиск на МОК. Причому, якщо в “епоху Самаранча” Міжнародному олімпійському комітету вдавалося протидіяти таким спробам, стримуючи їх негативні наслідки, то в XXI ст. керівництву МОК все важче протидіяти цим спробам і мінімізувати їхні негативні наслідки.

Ігри Олімпіад і зимові Олімпійські ігри, що відбулися в п'ятому періоді, продемонстрували більшу залежність рівня спортивних результатів не тільки від таланта спортсменів, їх природних даних і якості олімпійської підготовки, але й від оперативного впровадження у тренувальний процес і у змагальну практику різних досягнень науково-технічного прогресу.

Сучасні конструкції велосипедів і використовувани в них матеріали, конструктивні та інші якості вітрильних яхт, веслувальних човнів і весел, спеціальні костюми для плавців і легкоатлетів, що допомагають підвищити швидкість плавання й гонок, спеціальні тренажери, сучасні методи й засоби фізіологічного, біохімічного та біомеханічного контролю у підготовці спортсменів, ефективні засоби профілактики спортивного травматизму й для реабілітації спортсменів після травм, медико-біологічні, спортивно-педагогічні та психологічні засоби, що стимулюють підвищення ефективності тренувальної і змагальної діяльності спортсменів і їхніх відновно-адаптаційних реакцій, спеціальне харчування й багато чого іншого – усе це в наш час відчутно впливає на спортивні результати, причому не менше, ніж природні задатки спортсменів і система їхньої підготовки.

Цей висновок, що сьогодні є цілком очевидним навіть для людей, які через відсутність необхідних спеціальних знань скептично ставляться до досягнень науки й схильні перебільшувати роль організаційних і матеріально-технічних компонентів системи спортивної (також і олімпійської) підготовки, здава-

лося б, робить досить примарними успішні олімпійські перспективи для країн, що відстають у сферах розробки та виробництва сучасного спортінвентарю й спортивного устаткування, спеціальної амуніції для спортсменів (одягу, взуття тощо), діагностичних і тренажерних комплексів, фармакологічних засобів, продуктів спеціального харчування тощо.

У цьому плані з кожним роком – насамперед через соціально-економічні причини – усе більше й більше відстають країни Східної Європи і держави, що утворилися на початку 1990-х років на території колишнього Радянського Союзу. У той же час багато економічно й технологічно високорозвинених країн, у яких (останніми десятиліття особливо активно) проводять фундаментальні та прикладні наукові дослідження у всіх відзначених вище галузях, розробляють і постійно удосконалюють високоефективні технології, призначені для використання в тренувальній і змагальній діяльності спортсменів, і інтенсивно розвивають відповідні галузі промисловості, повинні, здавалося б, отримати незаперечні переваги на спортивних аренах.

Однак, слід констатувати й те, що спортивні підсумки Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор, що проходили в п'ятий період сучасних Олімпійських ігор, продемонстрували відсутність прямої залежності між досягненнями спортсменів з тих або інших країн і рівнем науково-технічного прогресу в цих країнах, а також розвитком у них промисловості в сферах, що забезпечують спорт вищих досягнень.

І в цьому немає жодного протиріччя. Справа в тому, що промисловість орієнтована зазвичай на широкий міжнародний спортивний ринок, а не на внутрішні (найчастіше, досить обмежені) потреби національного ринку й, тим більше, не на ще вужчі потреби національних олімпійських команд своїх країн. Спортсмени з технологічно високорозвинених країн мають певні переваги, якщо враховувати можливості налагодження оперативних зв'язків між спортом вищих досягнень (з його постійно зростаючими вимогами) і сучасними досягненнями науки й техніки, реалізованими промисловістю. Але щойно нова продукція (спортивна форма, спортінвентар, продукти спеціального харчування, діагностична апаратура, фармакологічні засоби тощо) підтверджує свою ефективність, вона – відповідно до законмірностей ринкової економіки – у найкоротший термін з'являється на міжнародному ринку, де й використовується для потреб спортсменів різних країн.

Така ситуація принципово відрізняється від тієї, що мала місце за старих часів у таких закритих соціально-політичних і економічних системах, як, наприклад, у Німецькій Демократичній Республіці, де потужна наука й промисловість, що працювали на сферу спорту вищих досягнень, були орієнтовані

Учасники сесії МОК, що відбулася у Лозанні у 2017 р.

лише на інтереси збірних команд НДР, а наукові, технічні, технологічні та інші досягнення фахівців цієї країни всіляко ховалися від закордонних конкурентів (причому не тільки з капіталістичних держав, але й від колег із СРСР та інших країн соціалістичної співдружності).

У сучасних умовах ефективність використання в олімпійському спорті різноманітних досягнень науково-технічного прогресу прямо пов'язана зі здатністю спортивно-педагогічних шкіл різних країн оперативно впроваджувати в систему спортивної підготовки конкретні нові засоби, роблячи їх елементами передових спортивних технологій, використовуваних у тренувальному процесі. У цьому плані перевагу здобувають спортсмени тих країн, у яких добре розвинені теорія й методика спортивної підготовки і є висококваліфіковані тренери, здатні до прийняття й оперативного впровадження досягнень науково-технічного прогресу в практику.

У п'ятому періоді сучасних Олімпійських ігор ще більше, ніж раніше, загострилася одна з проблем спорту вищих досягнень, пов'язана з негативними наслідками фізичних і психічних перевантажень спортсменів, зі зростаючим травматизмом внаслідок значних обсягів тренувальної й змагальної діяльності.

Спортивний травматизм зламав кар'єру багатьох видатних спортсменів, знецінив їхню багаторічну самовіддану, украй важку (у фізичному і в морально-психологічному плані) працю. Глядачі втрачають яскраві видовища, пов'язані з виступами таких спортсменів у змаганнях, а спонсори, спортивні федерації, телебачення, інші засоби масової інформації й власне травмовані спортсмени зазнають фінансових втрат. І якщо в 1970–1980-х роках ця проблема, що стояла тоді менш гостро, була здебільшого наслідком величезних обсягів тренуваль-

ної роботи, то в 1990-х роках і в XXI ст. основний фактор ризику в цій сфері перемістився у бік різко збільшених обсягів змагальної діяльності. Участь спортсмена у надто великій кількості змагань не тільки сама по собі стала фактором підвищеного ризику, але й негативно позначається на якості спортивної підготовки, призводить до порушень її принципів закономірностей – особливо в сферах управління навантаженнями й відпочинком, стомлення й відновлення спортсмена, формування раціональної адаптації тощо. Усе це стає додатковими факторами, які ще більше посилюють негативний вплив надлишкових тренувальних і змагальних навантажень.

Виходу з такого положення сприятиме активна робота у двох напрямках. Перший з них пов'язаний з оптимізацією процесу підготовки спортсменів і їх змагальною діяльністю – у напрямку профілактики травматизму, оптимізації адаптаційних і відновних реакцій, харчування спортсменів, застосування ними фармакологічних і фізіотерапевтичних засобів і т.д. Другий напрямок, без якого важко говорити про реалізацію першого, пов'язаний з формуванням високо-ефективної системи підготовки спортивних лікарів і підвищення їхньої кваліфікації.

Протягом п'ятого періоду сучасних Олімпійських ігор, на жаль, було чимало скандалів, пов'язаних із виявленням (як під час Ігор, так і через кілька років після них) численних фактів використання спортсменами допінгу. Застосування допінгу у спорті залишається однією з найгостріших проблем, з якими як і раніше доводиться боротися Міжнародному олімпійському комітету разом із Всесвітнім антидопінговим агентством, міжнародними спортивними федераціями, національними олімпійськими комітетами та іншими організаціями.

З кожним роком розширюється перелік препаратів і інших засобів, віднесених до категорій заборонених, удосконалюються методи їх виявлення, усе більш тотальним стає контроль (перевірки стали проводитися вже не тільки на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу й інших змаганнях, але й, раптово, без попередження – у позатренувальних умовах), а рішучі санкції – від дискваліфікації на певний строк до довічної дискваліфікації.

Усе це спрямоване на те, щоб Олімпійські ігри (й інші змагання) не перетворилися на арену аж ніяк не спортивної конкуренції, де, з одного боку – фармакологічні фірми, фахівці медико-біологічного профілю, тренери, спортсмени (іноді й національні системи допінг-контролю), які в прагненні за будь-яку ціну досягти перемоги в престижних міжнародних змаганнях орієнтовані на широке застосування допінгу, а з іншого – Всесвітнє антидопінгове агентство, медична й дисциплінарна комісії МОК, сертифіковані антидопінгові лабораторії, діяльність яких спрямована на виявлення фактів застосування заборонених засобів і покарання порушників (як самих спортсменів, так і лікарів і тренерів, причетних до використання спортсменами допінгу).

Багаторічна практика показала, що самими лише санкціями допінгову проблему розв'язати неможливо й, поряд із цим (удосконаленням контролю, покаранням порушників і т.д.), необхідно розширювати й активізувати роз'яснювальну й виховну роботу.

У той же час слід підкреслити, що ні позиція Всесвітнього антидопінгового агентства (WADA), що фактично поставило себе над олімпійським спортом і поза яким-небудь реальним контролем з боку Міжнародного олімпійського комітету, ні практична діяльність WADA, що триває вже чимало років, не можуть бути визнані нормальними, не є науково обґрунтованими – і тому викликають слушне невдоволення, а нерідко й обурення більшості спортсменів, вчених і інших фахівців спорту (більш докладно комплекс цих проблем розглянуто у відповідних тематичних розділах підручника).

Тут не тільки відзначимо, що Міжнародний олімпійський комітет припустився серйозної помилки, затвердивши WADA як монопольну, незалежну й комерційну організацію, покликану боротися з допінгом, і давши цьому агентству запровадити в міжнародну олімпійську систему Всесвітній антидопінговий кодекс – документ відверто тенденційний і науково не обґрунтований, що протирічить і нормам міжнародного права, і національному законодавству різних країн.

Завершуючи розгляд характерних рис п'яти періодів сучасних Олімпійських ігор, слід зазначити, що попри всі ускладнення, які виникали в різний час, і різноманітні проблеми, які з'являлися всередині олімпійської системи і які впливають на неї ззовні, з різних сфер, Міжнародному олімпійському комітету все ж вдалося й нині вдається не тільки зберігати свій вплив в олімпійському спорті й у світі, але й забезпечувати зацікавленість у збереженні стабільності, самостійності, авторитету олімпійського руху й поваги до нього з боку керівників держав, міжнародних і громадських організацій, політичних і ділових кіл.

Разом із тим було б помилкою не зауважити, що нинішня трансформація тих олімпійських цінностей і олімпійського духу, які були закладені у свій час П'єром де Кубертеном, є дуже серйозною проблемою для олімпійського спорту, а тому сьогодні перед МОК стоять актуальні завдання щодо зміцнення ідеалів олімпізму в сучасних умовах.

Разом із тим було б помилкою не зауважити, що нинішня трансформація тих олімпійських цінностей і олімпійського духу, які були закладені у свій час П'єром де Кубертеном, є дуже серйозною проблемою для олімпійського спорту, а тому сьогодні перед МОК стоять актуальні завдання щодо зміцнення ідеалів олімпізму в сучасних умовах.

Сталість розвитку Олімпійських ігор та олімпійського руху і фактори ризику

В останні десятиліття олімпійський рух і Олімпійські ігри перетворилися на виключно популярне і значуще явище життя світового співтовариства. Їх розвиток вийшов за межі інтересів представників міжнародної олімпійської системи, втягнув впливові політичні ділові та фінансові кола, інтереси, можливості і перспективи яких досить тісно пов'язані з олімпійським спортом та його розвитком.

У цих умовах дуже сумнівно розглядати розвиток олімпійського спорту після закінчення "епохи Самаранча" і приходу до керівництва МОК Жака Рогге, а потім Томаса Баха як природне продовження політики, ініційованої і реалізованої Хуаном Антоніо Самаранчем. Справа в тому, що період правління Самаранча, характерний постійно зростаючим політичними і комерційними складовими Олімпійських ігор, не був пов'язаний з втратою МОК та іншими складовими Міжнародної олімпійської системи своєї керівної ролі в розвитку олімпійського руху, не дозволяючи зовнішнім силам перетворити його на область своїх комерційних і політичних інтересів. Багато в чому це було обумовлено самою особистістю президента МОК, його авторитетом і стійкістю щодо факторів зовнішнього впливу, здатних негативно позначитися на політиці МОК і авторитеті Олімпійських ігор. Чималу роль, звичайно, відіграло і те, що представники бізнесу і капіталу, політичних кіл ще не повною мірою усвідомили свої можливості і розробили засоби впливу на процеси, що відбуваються в олімпійському спорті.

Логотип програми Всесвітнього антидопінгового агентства

Ситуація почала змінюватися після відходу Х. А. Самаранча з поста президента МОК. Нове керівництво цієї організації, прагнучи зберегти і розвинути досягнення минулих років, на жаль, виявилось менш стійким і менш принциповим щодо впливу зовнішніх сил політичного і комерційного характеру, які не тільки активізували свою діяльність з підпорядкування Олімпійських ігор, а й розробили ефективні засоби впливу, спираючись на потенціал засобів масової інформації, спонсорів, окремих спортивних федерацій і різних організацій тією чи іншою мірою пов'язаних зі спортом, зокрема, Всесвітнього антидопінгового агентства і Спортивного арбітражного суду.

У зв'язку з цим виникає проблема забезпечення сталості олімпійського спорту, його довгострокового розвитку в позитивному руслі, яке задовольняє потреби нинішнього світового співтовариства і не ставить під загрозу інтереси майбутніх поколінь. Сталий розвиток олімпійського спорту передбачає збільшення його популярності і соціальної значущості, забезпечення рівноваги історичних, культурних, освітніх, виховних, політичних, економічних і екологічних складових у довготривалій перспективі.

Забезпечення сталості розвитку олімпійського спорту передбачає, з одного боку, збереження і зміцнення його історичної спадщини, відбитої в багатій історії і яскравій сучасності, традиціях, досягненнях і принципах, а з іншого – недопущення консерватизму, слідування реаліям мінливого світу, інтересам різних кіл, залучених в олімпійський спорт з їх далеко не завжди однозначними інтересами, поглядами і діями.

Відсутність системності в діяльності представників міжнародної олімпійської системи і пов'язаних з нею численних представників політичного, ділового і фінансового світу, політики ухвалення незбалансованих рішень будь-якою зі сторін здатне перевести спорт в умови несталого розвитку, який проявляється в зіткненні інтересів усередині міжнародної олімпійської системи, порушенні історично сформованих підходів, принципів і традицій, формуванні протидіючих груп, нездатності протиді-

яти тиску зовнішніх сил. Звідси – волюнтаристські рішення, відірвані від громадської думки, досягнень науки, історичного досвіду. В таких умовах неминує криза, на кшталт тієї, що її зазнав олімпійський спорт наприкінці 1970-х–1980-х років – політичні протистояння і бойкоти Олімпійських ігор, фінансові проблеми, негативне ставлення широких верств громадськості та засобів масової інформації, відсутність монолітності в середовищі самої міжнародної олімпійської системи.

На жаль, доводиться констатувати, що МОК та іншим представникам міжнародної олімпійської системи явно бракує чіткої і жорсткої концепції збереження та розвитку олімпійського спорту, стійкої до тиску зовнішніх сил, зацікавлених в Олімпійських іграх і олімпійському русі як сфері досягнення власних цілей. Активність низки представників політичних і фінансових кіл, громадських рухів призводить до знецінення історичних, культурних, освітніх і виховних основ олімпійського спорту, розмивання його монолітності, цілісності і самодостатності. На зміну їм приходять комерційні та політичні складові, корпоративні інтереси, в тому числі і обумовлені одномоментною кон'юнктурою і тиском різних сил, інтереси яких дуже далекі від забезпечення сталого розвитку олімпійського спорту.

Прикладів, що відображають цю негативну тенденцію, більш ніж достатньо, і належать вони до різних напрямів діяльності в галузі олімпійського спорту. Позначимо деякі з них.

Перш за все слід зазначити, що різке збільшення в останні десятиліття політичної та економічної складових олімпійського руху втягнуло в нього дуже велику кількість впливових представників ділового, політичного і фінансового світу, які посіли стрижневі позиції в численних організаціях, пов'язаних з управлінням і розвитком олімпійського спорту. Це, звичайно, зміцнило його потенціал, однак і призвело до ризику сумнівних, а іноді й помилкових рішень, що є цілком природним для людей, що мають політичну владу і фінансові ресурси, проте не мають ні освіти, ні досвіду в спорті. Тому не слід дивуватися проблемам, які виникли в низці міжнародних спортивних федерацій, неоднозначне ставлення членів МОК до ініціатив, що висуваються, і прийнятих рішень, численних конфліктних ситуацій, пов'язаних з діяльністю WADA і CAS, вибором столиць Олімпійських ігор або формуванням їх програм.

Протягом останніх двох десятиліть МОК провів величезну за масштабами та ефективністю роботу, спрямовану на популяризацію Олімпійських ігор, підвищення значущості олімпійського руху в сучасному світі, розвиток зв'язків з національними олімпійськими комітетами і міжнародними спортивними федераціями, зміцнення фінансової потуж-

ності олімпійського руху, підвищення ролі спортсменів і турботу про їхнє майбутнє, розвиток системи олімпійської освіти, зміцнення зв'язків зі світовими лідерами і найважливішими міжнародними організаціями – ООН, ЮНЕСКО, Радою Європи тощо.

Разом з тим серед пріоритетів діяльності МОК не виявилось ефективних програм протидії факторам ризику, пов'язаним з втручанням зовнішніх сил у розвиток олімпійського спорту, а також внутрішніми протиріччями всередині самої міжнародної олімпійської системи, подоланням амбіцій, корпоративних і особистих інтересів її окремих представників. В результаті в олімпійському спорті розвинулися явища і процеси, що входять у протиріччя з фундаментальними основами олімпійського руху, сформованими всієї його історією, що викликають нерозуміння як фахівців, так і широких верств світової громадськості, які щиро вболівають за долю олімпійського спорту.

Наявні проблеми, протиріччя і фактори ризику розглянуті в різних розділах цієї книги. Тут же ми позначимо лише ті напрями діяльності МОК, які викликають обґрунтоване занепокоєння, а часто – і обґрунтовану критику щодо сталості і стабільності олімпійського спорту. Пов'язані вони в основному з явно недостатньою активністю міжнародної олімпійської системи, в першу чергу, МОК, у протидії негативному впливу на стан і розвиток олімпійського спорту окремих представників політичних і комерційних сил.

Йдеться про гігантизм Олімпійських ігор, з яким МОК активно боровся протягом багатьох років, не допускаючи розширення олімпійських програм (не більше 300 видів змагань) і збільшення кількості учасників. За останні кілька олімпійських циклів яка програма змагань, так і кількість учасників різко зросли. Ігри стали недоступними для багатьох міст і країн, що раніше претендували на їх проведення, викликають активне несприйняття населення, природоохоронних організацій. Сумнівним, що пору-

шує історично сформовані принципи, виглядає введення в програми Ігор малопопулярних у більшості країн видів спорту, розширення програм окремих видів (плавання, легка атлетика), які і без цього є надлишковими.

Порушено порядок відбору та конкуренції міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор, багато в чому у зв'язку з відсутністю бажання багатьох міст проводити Ігри Олімпіади. Адже реальний конкурс в боротьбі за право стати столицею Олімпійських ігор, в якому протягом низки років багато міст і країн боролися за право на їх проведення, був потужним стимулом для розвитку і популяризації олімпійського спорту, розвитку його матеріальної бази.

Важко зрозумілим через велику кількість суто спортивних історичних, культурних, соціальних, медичних причин є інтенсивне розширення програм жіночих видів змагань у повній відповідності до чоловічих. Повне ототожнення чоловічої та жіночої частин олімпійської програми не тільки не відображає розвиток спорту серед чоловіків та серед жінок (олімпійськими видами спорту займається близько 30% жінок від загальної кількості спортсменів, а в деяких видах – не більше 2–3%, в окремих країнах – не більше 10–15%), воно є відображенням вкрай небезпечної для сучасного світу тенденції зведення чоловіків і жінок в одну біологічну і соціальну групу.

Вкрай небезпечною для сьогодення і майбутнього Олімпійських ігор стала політика МОК у питанні боротьби з допінгом. Гострота проблеми пов'язана не з самим допінгом, а з тим, що МОК віддав право на боротьбу з цим явищем WADA – приватній, комерційній та незалежній від МОК організації, яка побудувала всю роботу з боротьби з цим явищем в своїх комерційних і політичних інтересах. Шляхом політичних маніпуляцій і, на жаль, за постійної підтримки МОК, WADA практично стало над МОК, позбавило його низки найважливіших функцій, передбачених Олімпійською хар-

На сесії Міжнародного олімпійського комітету (Лозанна, 2017) президент МОК Томас Бах оголосив, що Ігри XXXIII Олімпіади 2024 р. прийме Париж, а Ігри XXXIV Олімпіади 2028 р. – Лос-Анджелес

тією, виключило зі своєї системи фахівців спорту та спортивної медицини, а боротьбу з допінгом довело до абсурду, якщо її розглянути з наукових, медичних та правових позицій.

Серйозні проблеми, що стоять перед МОК, стосуються долі спортсменів, які присвятили себе олімпійському спорту. Однією з них є форсована підготовка юних спортсменів, орієнтована на успіх в підліткових та юнацьких змаганнях. Мережа таких змагань, вершиною в якій є Юнацькі олімпійські ігри, постійно розширюється, залучаючи в напружену спеціальну підготовку дітей, підлітків і юнаків. Орієнтація на спортивні досягнення в таких змаганнях неминуче призводить до порушення базових принципів раціонального багаторічного вдосконалення, що спираються на закономірності спортивного тренування, вікового розвитку і статевого дозрівання. Це не тільки позбавляє перспективну молодь спортивного майбутнього, а й руйнівно позначається на її здоров'ї.

На жаль, ця проблема стосується і дитячого спорту. Свавілья і безвідповідальність багатьох дитячих тренерів, перфекціонізм батьків, які не мають необхідних знань, проте поспішають побачити в своїй дитині особливі здібності, призводить до неадекватного тренування 5–10-річних дітей і масового полишення ними спорту у віці 10–12 років через психічні і фізичні причини. Цю проблему стосовно дитячого спорту в США оприлюднив один з відомих фахівців в галузі дитячо-юнацького спорту: "Ми повинні врятувати наших дітей від божевільних батьків і тренерів" (Woods, 2016).

Не менш серйозним викликом для міжнародної олімпійської системи є становище дорослих спортсменів. Справа в тому, що за останні кілька десятиліть через багато причин тривалість спортивної кар'єри різко зросла. Якщо в 1950–1980-х роках переважна кількість спортсменів завершувала спортивну кар'єру у віці 22–25 років, то сьогодні середня тривалість спортивної кар'єри зросла в більшості видів спорту в середньому на 8–10 років, а багато хто продовжує напружену підготовку й у віці 35–40 і більше років. Природно, що турбота про цих спортсменів, їх здоров'я, матеріальне і сімейне благополуччя, життєві перспективи лягає тягарем на Міжнародний олімпійський комітет, міжнародні та національні спортивні федерації, національні олімпійські комітети. І тут не можна обмежитися тільки ініціативами в галузі паралельних кар'єр (спортивної та освітньої або трудової) і окремими акціями, пов'язаними з допомогою спортсменам.

Проблема посилюється тим, що на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, інших найбільших змаганнях, враховуючи комерційні, виступає не більше 10–15% спортсменів різних країн, які перебувають у сфері спорту протягом 20–30 і більше років і зазнають величезних фізичних навантажень, не підкріплені моральними і матеріальними стимулами, які доступні найсильнішим атлетам. На жаль, ця категорія спортсменів, яка несе практично такі ж витрати, як і атлети, успішні на світовій арені, практично залишається поза увагою з погляду їхнього здоров'я, освіти, трудової діяльності, матеріального, сімейного та соціального благополуччя.

Розділ 38

Спортивні змагання, представлені в програмах Ігор Олімпіад

В олімпійському спорті зустрічаються різні класифікації його видів. Найбільш обґрунтованою і популярною є класифікація, в основі якої лежить групування видів спорту та окремих дисциплін на основі спорідненої структури рухових дій.

Більшість видів спорту (крім легкої атлетики та кінного спорту) належать лише до однієї з груп.

Легка атлетика об'єднує спортивні дисципліни, що належать до різних груп видів спорту, – циклічних (біг, спортивна ходьба), швидкокісно-силових (стрибки, метання), багатоборств (десятиборство у чоловіків, семиборство у жінок).

Кінний спорт включає як види змагань, які належать до складнокоординаційних видів спорту (виїздка, подолання перешкод), так і вид змагань, що належить до багатоборства, – триборство (до нього входять манежна їзда, польові випробування і подолання перешкод).

Наведена вище класифікація за групами видів спорту, що входять до програм Ігор Олімпіад, є найбільш поширеною і науково обґрунтованою, відображає специфіку рухів спортсменів, а також структуру їх змагальної і тренувальної діяльності, характерної для різних видів спорту, її вплив на організм, методику підготовки спортсменів, критерії визначення переможців тощо.

На відміну від цієї класифікації Міжнародний олімпійський комітет класифікує види спорту за їх належністю до тієї чи іншої міжнародної спортивної федерації (у віданні деяких із них перебуває по декілька видів спорту). В основу такої класифікації покладено підхід, який можна було б назвати адміністративно-організаційним, оскільки він орієнтований на впорядкування відносин МОК з міжнародними спортивними федераціями. Однак за подібної класифікації нерідко до одного виду спорту зара-

ховують два або більше його різновидів, які мають принципові відмінності за характером тренувальної та змагальної діяльності спортсменів, за специфікою їх рухів тощо. Наприклад, у класифікації МОК є “водні види спорту”, до яких Міжнародний олімпійський комітет зараховує низку видів спорту, які перебувають під егідою Міжнародної федерації плавання (FINA). Це не тільки плавання, а й стрибки у воду, синхронне плавання, водне поло. Ще один приклад: у класифікації МОК фігурує “гімнастика”, до якої зараховують кілька видів спорту, що перебувають у віданні Міжнародної федерації гімнастики (FIG), у тому числі гімнастику спортивну, гімнастику художню, стрибки на батуті. Під егідою Міжнародної федерації каное (ICF) знаходяться як веслування на байдарках і каное, так і веслувальний слалом. Обидва різновиди боротьби – вільна і греко-римська – у віданні Об'єданого світу боротьби (UWW). Стрільба кульова і стендова перебувають під егідою Міжнародного союзу стрілецького спорту (ISSF), і на цій підставі МОК розглядає ці різновиди стрільби як один вид спорту. Подібною є ситуація з класичним волейболом і волейболом пляжним – обидва види спорту підвідомчі Міжнародній федерації волейболу (FIVB). Решта літніх видів спорту належать до відання відповідних міжнародних федерацій.

Легка атлетика

Легка атлетика є комплексним видом спорту, що включає в себе циклічні дисципліни (біг, спортивна ходьба), швидкокісно-силові дисципліни (стрибки, метання) і багатоборства (десятиборство, семиборство).

Змагання з легкої атлетики входять до програм усіх Ігор Олімпіад, починаючи з Ігор I Олімпіади, що відбулися в Афінах у 1896 р.

У період 1896–1924 рр. олімпійські змагання з легкої атлетики проходили тільки серед чоловіків. Змагання серед жінок стали проводити, починаючи з Ігор IX Олімпіади (1928).

Для керівництва розвитком легкої атлетики та організацією змагань з цього виду спорту 17 липня 1912 р. (через два дні після завершення легкоатлетичних змагань Ігор V Олімпіади в Стокгольмі) було засновано Міжнародну аматорську легкоатлетичну федерацію (International Amateur Athletics Federation, або IAAF). Засновниками IAAF стали представники сімнадцяти національних федерацій. Першим президентом IAAF був обраний один з ініціаторів її створення швед Юханнес Зігфрід Едстрем, який керував цією федерацією протягом 34 років – з 1912 до 1946 рр. (коли його обрали президентом Міжнародного олімпійського комітету).

У 1999 р. Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація (IAAF) змінила свою назву і відтоді стала Міжнародною асоціацією легкоатлетичних федерацій (International Association Athletics Federation), зберігши таким чином аббревіатуру IAAF. Нині (станом на 1 січня 2019 р.) IAAF об'єднує 214 національних федерацій легкої атлетики, будучи однією з найбільших серед міжнародних спортивних федерацій.

Легка атлетика – не лише один із наймасовіших видів спорту, а й найбільш медалемісткий серед всіх видів спорту, що входять до олімпійської програми. Програма олімпійських змагань з легкої атлетики неодноразово змінювалася і неухильно розширювалася. Якщо на Іграх I Олімпіади (Афіни-1896) легкоатлети (тільки чоловіки) виборювали 12 комплектів олімпійських нагород, то на Іграх XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро-2016) до олімпійської програми з легкої атлетики входили 47 видів змагань (24 – серед чоловіків і 23 – серед жінок).

На Іграх I Олімпіади першими олімпійськими чемпіонами з легкої атлетики стали: біг на 100 м – Томас Берк (США), біг на 400 м – Томас Берк (США), біг на 800 м – Едвін Флек (Австралія), біг на 1500 м – Едвін Флек (Австралія), марафонський біг – Спиридон Луїс (Греція), біг на 110 м з бар'єрами – Томас Кертіс (США), стрибок у довжину – Еллері Кларк (США), стрибок у висоту – Еллері Кларк (США), стрибок із жердиною – Вільям Віллс Хойт (США), потрійний стрибок – Джеймс Коноллі (США), метання диска – Роберт Гаррет (США), штовхання ядра – Роберт Гаррет (США).

На Іграх IX Олімпіади (Амстердам-1928) першими олімпійськими чемпіонками з легкої атлетики (в п'яти видах змагань серед жінок) стали: біг на 100 м – Елізабет Робінсон (США), біг на 800 м – Кароліна Радке-Батшауер (Німеччина), естафета 4 x 100 м – команда Канади (Фанні Розенфелд, Етел

Юханнес Зігфрід Едстрем (Швеція) – один із двох ініціаторів створення в 1912 р. IAAF (разом із співвітчизником Леопольдом Еглундом) і перший президент цієї федерації (1912–1946); у 1946–1952 рр. – четвертий президент Міжнародного олімпійського комітету

Сміт, Флоренс Белл, Мертле Кук), стрибок у висоту – Етел Кетервуд (Канада), метання диска – Халіна Конопацька (Польща).

На Іграх XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро-2016) легкоатлети-чоловіки змагалися за олімпійські медалі в таких 24 видах змагань: біг на 100, 200, 400, 800, 1500, 5000, 10 000 м, марафонський біг, біг на 110 м з бар'єрами, біг на 400 м з бар'єрами, біг на 3000 м з перешкодами, естафета 4 x 100 м, естафета 4 x 400 м, спортивна ходьба на 20 і 50 км, стрибок у довжину, стрибок у висоту, стрибок із жердиною, потрійний стрибок, метання диска, штовхання ядра, метання списа, метання молота, десятиборство (воно включає біг на 100 м, стрибок у довжину, штовхання ядра, стрибок у висоту, біг на 400 м, біг на 110 м з бар'єрами, метання диска, стрибок із жердиною, метання списа, біг на 1500 м).

На тих самих Іграх XXXI Олімпіади жінки-легкоатлетки змагалися за нагороди в таких 23 видах змагань: біг на 100, 200, 400, 800, 1500, 5000, 10 000 м, марафонський біг, біг на 100 м з бар'єрами, біг на 400 м з бар'єрами, біг на 3000 м з перешкодами, естафета 4 x 100 м, естафета 4 x 400 м, спортивна ходьба на 20 км, стрибок у довжину, стрибок у висоту, стрибок із жердиною, потрійний стрибок, метання диска, штовхання ядра, метання списа, метання молота, семиборство (воно включає біг на 100 м з бар'єрами, штовхання ядра, стрибок у висоту, біг на 200 м, стрибок у довжину, метання списа, біг на 800 м).

У різні роки на Іграх Олімпіад легкоатлети змагалися за медалі і в таких видах змагань, які в подальшому було виключено з олімпійської програми (наприклад, у чоловіків – в бігу на 60 м, командному бігу на 5000 м, бігу на 200 м з бар'єрами, бігу на 2500 м з перешкодами, бігу на 4000 м з перешкодами, у стрибку в довжину з місця, стрибку у висоту з місця, потрійному стрибку з місця, бігу на п'ять миль, командному бігу на три милі, спортивній ходьбі на 3500 м, спортивній ходьбі на 10 миль, кросі

Дев'ятиразовий олімпійський чемпіон з бігу на середній й довгій дистанції (на Іграх 1920–1928 рр.) Пааво Нурмі з Фінляндії, який загалом здобув 12 олімпійських нагород та ще три срібні

Володар вісьмох золотих олімпійських медалей у стрибках у довжину з місця, стрибках у висоту з місця, потрійному стрибку з місця (на Іграх 1900–1908 рр.) Реймонд Юрі (США)

Восьмиразовий олімпійський чемпіон з бігу на 100 і 200 м та в естафеті 4 x 100 м (на Іграх 2008–2016 рр.) Усейн Болт з Ямайки

Чотириразова олімпійська чемпіонка з бігу на 100, 200 і 400 м та в естафеті 4 x 100 м (на Іграх 1956, 1964 рр.) Елізабет Катберт з Австралії

на 12 000 м, командному бігу на 12 000 м, командному бігу на 3000 м, штовханні ядра правою і лівою рукою, метанні диска правою і лівою рукою, метанні списа правою і лівою рукою, метанні ваги 56 фунтів, перетягуванні канату, в п'ятиборстві та ін.) або ж було замінено (наприклад, у жінок біг на 80 м з бар'єрами (1932–1968) у 1972 р. замінили на біг на 100 м з бар'єрами, а змагання жінок у п'ятиборстві, що проводилися на Іграх Олімпіад в 1964–1980 рр., у подальшому, починаючи з Ігор XXIII Олімпіади в 1984 р., було замінено на змагання в семиборстві).

За 120-річну історію легкоатлетичних змагань на Іграх Олімпіад (1896–2016) найбільшу кількість

золотих олімпійських медалей – по дев'ять у кожного – завоювали двоє спортсменів: Пааво Нурмі (Фінляндія) – в бігу на середній і довгій дистанції (на Іграх VII, VIII, IX Олімпіад – в 1920, 1924, 1928 рр.) і Карлтон Льюїс (США) – в бігу на 100, 200 м, в естафеті 4 x 100 м і стрибках у довжину (1984, 1988, 1992, 1996).

По вісім золотих олімпійських медалей завоювали двоє легкоатлетів: Реймонд Юрі (США) – в стрибку в довжину з місця, стрибку у висоту з місця, потрійному стрибку з місця (1900, 1904, 1908) і Усейн Болт (Ямайка) – в бігу на 100 і 200 м і в естафеті 4 x 100 м (2008, 2012, 2016).

Деякий час після Ігор XXXI Олімпіади Усейн Болт у світовій пресі фігурував як дев'ятиразовий олім-

Дев'ятиразовий олімпійський чемпіон з бігу на 100 і 200 м, в естафеті 4 x 100 м та в стрибках у довжину (на Іграх 1984–1996 рр.) Карлтон Льюїс зі США

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з бігу на 200 м і в естафетах 4 x 100 та 4 x 400 м (на Іграх 2008–2016 рр.) Еллісон Фелікс (США)

Український легкоатлет Валерій Борзов, який виступав у складі збірної СРСР, завоював дві золоті медалі (у бігу на 100 і 200 м) на Іграх Олімпіади 1972 р.

Володарем двох золотих медалей у ходьбі на 20 км (на Іграх 1960 і 1968 рр.) став український легкоатлет Володимир Голубничий, який виступав у складі збірної команди СРСР

Володарка чотирьох золотих олімпійських медалей з бігу на 200 м і в естафеті 4 x 100 м (на Іграх 1976, 1980 рр.) Бербель Еккерт-Вьоккель з Німецької Демократичної Республіки

Чотириразова олімпійська чемпіонка з бігу на 100 м і в естафеті 4 x 100 м (на Іграх 1984–1992 рр.) Евелін Ешфорд зі США

пійський чемпіон (малися на увазі по три його золоті медалі – в бігу на 100 і 200 м і в естафеті 4 x 100 м на трьох Іграх поспіль – в 2008, 2012 і 2016 рр.). Однак у результаті нового, проведеного через вісім років після Ігор-2008, дослідження проб допінг-контролю, взятих у Пекіні у команди Ямайки, що фінішувала там першою в естафеті 4 x 100 м, в одного спортсмена з квартету (не у Болта) було виявлено наявність забороненого препарату. Це спричинило за собою анулювання результату збірної Ямайки у фіналі естафети 4 x 100 м на Іграх-2008 – із позбавленням усіх чотирьох учасників команди вручених їм тоді золотих медалей. Так Усейн Болт – аж ніяк не

Володарка чотирьох золотих олімпійських медалей (всі на Іграх 1948 р. у бігу на 100 і 200 м, в естафеті 4 x 100 м та в бігу на 80 м з бар'єрами) Франсіна Бланкерс-Кун з Нідерландів

зі своєї вини – з дев'ятиразового олімпійського чемпіона став восьмиразовим.

В олімпійських змаганнях з легкої атлетики серед жінок найбільшу кількість золотих медалей – п'ять – у спортсменки зі США Елісон Фелікс – у бігу на 200 м, естафетах 4 x 100 м і 4 x 400 м (2008, 2012, 2016).

По чотири золоті медалі в олімпійських змаганнях з легкої атлетики серед жінок вибороли четверо спортсменок: Франсіна Бланкерс-Кун (Нідерланди) – у бігу на 100 і 200 м, в естафеті 4 x 100 м і в бігу на 80 м з бар'єрами (1948); Елізабет Катберт (Австралія) – у бігу на 100, 200 і 400 м, в естафеті 4 x 100 м (1956, 1964); Бербель Еккерт-Вьоккель (Німецька Демократична Республіка) – двічі в бігу на 200 м і двічі в естафеті 4 x 100 м (1976, 1980); Евелін Ешфорд (США) – у бігу на 100 м і в естафеті 4 x 100 м (1984, 1988, 1992).

Володарем найбільшої серед легкоатлетів-чоловіків загальної кількості олімпійських медалей різного ґатунку став уже згадуваний спортсмен з Фінляндії Пааво Нурмі, у якого було дванадцять таких нагород (дев'ять золотих і три срібні), здобутих ним на Іграх VII–IX Олімпіад (1920, 1924, 1928).

В олімпійських змаганнях серед жінок-легкоатлеток найбільшу загальну кількість медалей різного ґатунку – дев'ять – завоювала Мерлін Отті (Ямайка) на Іграх XXII, XXIII, XXV–XXVII Олімпіад (1980, 1984, 1992, 1996, 2000), але так склалося, що серед її олімпійських нагород немає жодної золотої (три срібні, шість бронзових).

Спринтерка з Ямайки Мерлін Отті, яка здобула найбільшу серед жінок-легкоатлеток кількість олімпійських медалей різного ґатунку – 9, але серед цих нагород не було жодної золотої (3 срібних, 6 бронзових на Іграх 1980–2000 рр.)

Спортсмен з Фінляндії Вілхо Ейно Рітола на Іграх-1924 у Парижі завоював чотири золоті олімпійські медалі (у бігу на 10 000 м, бігу на 3000 м з перешкодами та командному бігу понад 10 000 м)

Стаєр з Фінляндії Ханнес Колехмайнен на Іграх 1912 р. у Стокгольмі здобув чотири золоті олімпійські медалі (у бігу на 3000, 5000 і 10 000 м та у кросі на 12 000 м)

Спортсмен зі США Джеймс Оуенс на Іграх-1936 у Берліні здобув чотири золоті олімпійські медалі (в бігу на 100 і 200 м, естафеті 4 x 100 м та в стрибках у довжину)

Найбільшу серед легкоатлетів-чоловіків кількість золотих олімпійських медалей, завойованих на одних Іграх, – у Пааво Нурмі (Фінляндія): він виграв п'ять нагород найвищого ґатунку в 1924 р. на Іграх VIII Олімпіади (в бігу на 5000 і 10 000 м, у кросі на 10 000 м, у командному бігу на 3000 м, у командному бігу понад 10 000 м).

По чотири золоті олімпійські медалі на одних Іграх завоювали шестеро легкоатлетів: Елвін Кренцлейн (США) – у 1900 р. на Іграх II Олімпіади (у бігу на 60 м, в бігу на 110 м з бар'єрами, в бігу на 200 м з

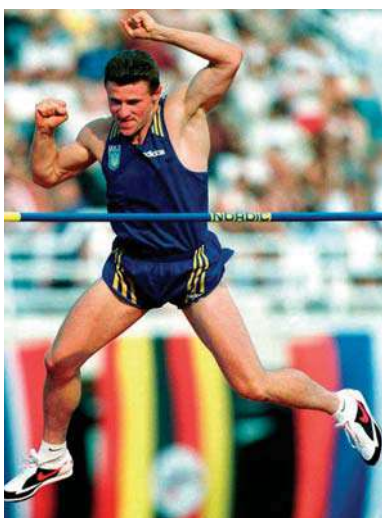
бар'єрами, в стрибку в довжину з розбігу); Ханнес Колехмайнен (Фінляндія) – у 1912 р. на Іграх V Олімпіади (у бігу на 3000, 5000 і 10 000 м і в кросі на 12 000 м); Вілхо Ейно Рітола (Фінляндія) – у 1924 р. на Іграх VIII Олімпіади (у бігу на 10 000 м, бігу на 3000 м з перешкодами, командному бігу на 3000 м, командному бігу понад 10 000 м); Джеймс Оуенс (США) – у 1936 р. на Іграх XI Олімпіади (у бігу на 100 і 200 м, в естафеті 4 x 100 м, стрибках у довжину); згадувані вже Франсіна Бланкерс-Кун (Нідерланди) – у 1948 р. на Іграх XIV Олімпіади (у бігу на 100 і 200 м, на 80 м з бар'єрами, в естафеті 4 x 100 м) і Карлтон Льюїс (США) – у 1984 р. на Іграх XXIII Олімпіади

Спортсмен зі США Елвін Кренцлейн на Іграх 1900 р. у Парижі завоював чотири золоті олімпійські медалі (у бігу на 60 м, бігу на 110 м з бар'єрами, у стрибках у довжину з розбігу)

На чотирьох Іграх Олімпіад поспіль (у 1956–1968 рр.) легкоатлет зі США Елфред Ортер перемагав у метанні диска

Український спортсмен Сергій Бубка увіслався не лише тим, що на Іграх 1988 р. у Сеулі здобув золоту олімпійську медаль у стрибках з жердиною, але й своїми 35 світовими рекордами у цьому виді легкоатлетичних змагань і десятима перемогами на чемпіонатах світу

Спортсмен з Чехословаччини Еміль Затопек завоював чотири золоті олімпійські медалі (одну на Іграх – 1948 у Лондоні в бігу на 10 000 м, три на Іграх-1952 у Гельсінкі – в бігу на 5000 і 10 000 м і в марафоні)

(у бігу на 100 і 200 м, в естафеті 4 x 100 м і стрибках у довжину).

Двом легкоатлетам вдалося перемогти на чотирьох Іграх Олімпіад поспіль в одному і тому ж виді змагань: Елфред Ортер (США) завоював чотири золоті олімпійські медалі в метанні диска (1956, 1960, 1964, 1968), а Карлтон Льюїс (США) чотири рази виборював першість у стрибках у довжину (1984, 1988, 1992, 1996).

До книги рекордів Гіннеса – як спортсмен, який встановив найбільшу кількість світових рекордів у легкій атлетиці (35), – внесений український стрибун із жердиною Сергій Бубка: на його рахунок 17 світових рекордів на стадіонах і 18 – у приміщеннях. Він не тільки став олімпійським чемпіоном (на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р.), а й переміг на шести чемпіонатах світу і на чотирьох чемпіонатах світу в приміщеннях. Сергій Бубка першим подолав у стрибках з жердиною 6-метрову висоту (1985), а його світовий рекорд на стадіоні, встановлений у 1994 р., – 6 м 14 см – не перевищено досі.

Говорячи про різні цікаві факти з історії легкої атлетики як олімпійського виду спорту, можна згадати і про деякі подружні пари, що вельми успішно виступали на Іграх Олімпіад. Один із прикладів цього – чехословацькі легкоатлети Еміль Затопек і його дружина Дана Затопкова, що завоювали загалом сім олімпійських нагород (п'ять золотих і дві срібні). Еміль виграв чотири золоті медалі (одну з них – у бігу на 10 000 м на Іграх XIV Олімпіади 1948 р. у Лондоні, а ще три золоті – у бігу на 5000 і 10 000 м і в марафонському бігу – на Іграх XV Олімпіади 1952 р. у Гельсінкі), а також одну срібну (у бігу на 5000 м на Іграх-1948), Дана ж виграла одну золоту медаль у метанні списа (у на Іграх XV Олімпіади) та одну срібну – у тому ж виді змагань на Іграх XVII Олімпіади 1960 р. у Римі.

У сімейній колекції українських легкоатлетів – подружжя Ольги та Віктора Бризгіних – загалом п'ять олімпійських медалей (чотири золоті та одна срібна). З них Ольга завоювала три олімпійські нагороди найвищого ґатунку: дві золоті – в бігу на 400 м і в естафеті 4 x 400 м (у складі команди СРСР) – на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р., ще одну золоту – в естафеті 4 x 400 м (у складі Об'єднаної команди СНД) – на Іграх XXV Олімпіади 1992 р., а також одну срібну медаль – там же в Барселоні-1992 – у бігу на 400 м. У Віктора одна золота олімпійська нагорода – в естафеті 4 x 100 м (у складі команди СРСР) на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р.

Протягом 120-річної історії олімпійських змагань з легкої атлетики неухильно поліпшувалися досягнення в цьому виді спорту. Перерахувати їх всі немає можливості, тому обмежимося декількома прикладами (про один із них – Сергія Бубку в стрибках із жердиною – вже згадувалося раніше).

На Іграх I Олімпіади 1896 р. Томас Берк (США) переміг в бігу на 100 м, подолавши дистанцію за 12,0 с. А на Іграх XXX Олімпіади 2012 р. Усейн Болт (Ямайка) завоював золоту медаль на цій дистанції, показавши результат 9,63 с (його ж світовий рекорд, встановлений в 2009 р., – 9,58 с).

На Іграх II Олімпіади 1900 р., де в змаганнях з легкої атлетики спортсмени вперше виборювали олімпійські нагороди в бігу на 200 м, Джон Волтер Тьюксбері (США) став олімпійським чемпіоном з результатом 22,2 с. На Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. легкоатлет із США Майкл Джонсон (чотириразовий олімпійський чемпіон) завоював золоту медаль на 200-метровій дистанції, подолавши її за 19,32 с. А на Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. Усейн Болт (Ямайка) став олімпійським чемпіоном у бігу на 200 м з результатом 19,30 с (а в 2009 р. цей же спортсмен довів світовий рекорд на 200-метрівці до 19,19 с).

Український спортсмен Юрій Сєдих, виступаючи за збірну СРСР, двічі ставав олімпійським чемпіоном у метанні молота (на Іграх-1976 у Монреалі та на Іграх-1980 у Москві); на Іграх-1988 у Сеулі він здобув срібну олімпійську медаль, а його світовий рекорд, встановлений у 1986 р., – 86 м 74 см – не перевершений і досі

Спортсмен зі США (індіанець за походженням) Джеймс Торп на Іграх-1912 у Стокгольмі став дворазовим олімпійським чемпіоном, перемігши у легкоатлетичному п'ятиборстві та легкоатлетичному десятиборстві, але згодом несправедливо був дискваліфікований і позбавлений цих нагород. Рішення МОК про відновлення Торпа у статусі дворазового олімпійського чемпіона сталося лише у 1983 р. – через тридцять років після смерті видатного легкоатлета

Джон Фленеган (США) на Іграх II Олімпіади (1900), де легкоатлети вперше виборювали олімпійські медалі в метанні молота, переміг у цьому виді змагань, пославши снаряд на 49 м 73 см.

А на Іграх XXII Олімпіади (1980) український легкоатлет Юрій Сєдих, що виступав за збірну СРСР і став дворазовим олімпійським чемпіоном, виграв золоту медаль, метнувши молот на 81 м 80 см (світовий рекорд, встановлений цим же спортсменом у 1986 р., – 86 м 74 см – не поліпшено досі).

На Іграх I Олімпіади (1896) легкоатлет із США Еллері Кларк став олімпійським чемпіоном у стрибках у висоту з результатом 1 м 81 см. А на Іграх XXV Олімпіади (1992) суперництво в цьому виді змагань завершилося перемогою Хав'єра Сотомайора (Куба), який подолав планку на висоті 2 м 34 см (світовий рекорд кубинського спортсмена, встановлений ним у 1993 р., – 2 м 45 см – ніким досі не покращений).

Згадуваний уже американський легкоатлет Еллері Кларк на Іграх I Олімпіади виборов першість і в стрибках у довжину – з результатом 6 м 35 см. У 1936 р. на Іграх XI Олімпіади Джеймсу Оуенсу (США) золоту медаль у стрибках у довжину приніс результат 8 м 06 см, що став тоді новим олімпійським рекордом (на той час встановлений у 1935 р. світовий рекорд, що належав тому самому американському спортсменові, дорівнював 8 м 13 см). На Іграх XIX Олімпіади 1968 р. олімпійським чемпіоном у стрибках у довжину став Роберт Бімон (США), який вже в першій спробі показав феноменальний результат – 8 м 90 см (на той момент світовий рекорд американця Ральфа Бостона, повторений радянським спортсменом Ігорем Тер-Ованесяном, дорівнював 8 м 35 см). Досягнення Бімона журналісти назвали "стрибком в XXI століття". Однак ще до кінця XX ст. світовий рекорд Роберта Бімона був перевершений на п'ять сантиметрів – у 1991 р. на

чемпіонаті світу в Токіо американським легкоатлетом Майклом Пауеллом, який переміг у стрибках у довжину з результатом 8 м 95 см, – цей його світовий рекорд не перевершений досі (на Іграх Олімпіад 1988 і 1992 рр. Майкл Пауелл обмежився срібними медалями, обидва рази програвши своєму співвітчизникові Карлтону Льюїсу).

Подібних прикладів встановлення вражаючих досягнень в історії легкої атлетики є ще чимало.

В історії олімпійського спорту, в тому числі в легкій атлетиці, відомі випадки, коли спортсменів несправедливо позбавляли заслужених ними олімпійських нагород. Однією з ілюстрацій цього може слугувати гірка і несправедлива доля легкоатлета з США – індіанця за походженням Джеймса Торпа. На Іграх V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі він став дворазовим олімпійським чемпіоном, перемігши з великою перевагою в легкоатлетичному п'ятиборстві і в легкоатлетичному десятиборстві. Однак потім, вже після Ігор-1912, американські расисти здійняли галас, звинувативши Торпа в порушенні статусу атлета-аматора (причепившись до того, що він ще до цих Ігор виступав у бейсбольних змаганнях за гроші). Внаслідок цього видатний спортсмен у 1913 р. був дискваліфікований і позбавлений двох золотих олімпійських медалей. Справедливість запанувала лише через 70 років після несправедливої дискваліфікації Джеймса Торпа і, на жаль, через 30 років після його смерті. Міжнародний олімпійський комітет у 1983 р. своїм рішенням відновив Джеймса Торпа в статусі дворазового олімпійського чемпіона.

Також можна навести ще один приклад того, як спортсмен не зі своєї вини втратив перемогу. На Іграх-2004 в Афінах заключним видом змагань з легкої атлетики серед чоловіків був марафонський біг (42 км 195 м). У ньому лідував бразильський легкоатлет Вандерлей де Ліма, який цілком міг розрахо-

увати на олімпійську золоту медаль, оскільки приблизно на 30 с випереджав найближчих суперників, а більша частина марафонської дистанції була вже позаду. Але на 39-му кілометрі на трасу марафону – там, де біг Вандерлей де Ліма, – вискочив нетверезий уболівальник з Ірландії Корнеліус Хоран, на вчинок якого не встигли своєчасно зреагувати співробітники служби безпеки. Хоран схопив бразильського бігуна і виштовхнув його з траси до глядачів. Поки Вандерлей де Ліма, який під час інциденту втратив біговий ритм і збив дихання, був звільнений від хулігана і зміг продовжити біг по дистанції, його обігнали двоє суперників – італієць Стефано Бальдіні і бігун із США Мебратор Кефлезігі, які в підсумку і посіли, відповідно, перше і друге місця. А невинно постраждалий бразильський марафонець Вандерлей де Ліма фінішував лише третім, ставши володарем бронзової медалі.

Легка атлетика (дуже популярний у світі вид спорту) широко відома не тільки своїми уславленими мультичемпіонами і їх видатними рекордними досягненнями, а й тим, що, на жаль, досить багато легкоатлетів і легкоатлеток – особливо в останні кілька десятиліть – були залучені в допінгові скандали. Чимало спортсменів, які ставали на різних Іграх Олімпіад чемпіонами або призерами в тих чи інших видах олімпійських змагань з легкої атлетики, потім – за результатами допінг-контролю – були дискваліфіковані, і МОК позбавив їх олімпійських медалей.

Кінний спорт

Кінний спорт (змагання у верховій їзді на конях) як вид спорту, що входить до олімпійської програми, має комплексний характер і включає в себе такі дві складнокоординаційні дисципліни, як виїздка (вища школа верхової їзди) і подолання перешкод (конкур), а також багатоборство (триборство, що складається з манежної їзди, польових випробувань і подолання перешкод).

Змагання з кінного спорту, в яких чоловіки і жінки виступають разом у всіх змагальних дисциплінах, входять до програм Ігор Олімпіад, починаючи з Ігор II Олімпіади (1900) і донині, за винятком Ігор III і IV Олімпіади (1904 і 1908 рр.). Змагання з кінного спорту, що входили до програми Ігор XVI Олімпіади (1956) у Мельбурні (Австралія), за рішенням Міжнародного олімпійського комітету проводилися в Стокгольмі (Швеція) – у зв'язку з тим, що тодішнє австралійське законодавство передбачало тривалий (шість місяців) карантин для коней, що ввозяться в цю країну.

Програма з кінного спорту на Іграх II Олімпіади (1900) включала три види змагань: подолання перешкод, стрибки у висоту, стрибки в довжину. Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали Еме Хегеман (Бельгія) – у подоланні перешкод, Домінік Максим'єн Гардер (Франція) – у стрибках у висоту, Констант ван Лангедонк (Бельгія) – у стрибках у довжину. Надалі змагання зі стрибків у висоту і стрибків у довжину не включалися до олімпійських програм з кінного спорту.

На Іграх V Олімпіади (1912) у змаганнях з кінного спорту їх учасники змагалися за п'ять комплектів олімпійських нагород: у подоланні перешкод – два (в особистій та командній першостях), у триборстві – два (в особистій та командній першостях), у виїзді – один (в особистій першості).

На Іграх VII Олімпіади (1920), крім тих п'яти видів змагань, які були на Іграх V Олімпіади-1912, до програми з кінного спорту було включено також два види змагань у вольтижуванні (в особистій та командній першостях), які в подальшому ніколи не включалися в олімпійські програми з кінного спорту.

На Іграх VIII Олімпіади (1924) програма з кінного спорту включала п'ять видів змагань: два – в подоланні перешкод (особиста і командна першості), два – в триборстві (особиста і командна першості), один – у виїзді (особиста першість).

А на Іграх IX Олімпіади (1928) до програми з кінного спорту додався, порівняно з попередніми Іграми-1924, ще один – шостий – вид змагань – командна першість у виїзді.

Відтоді і донині олімпійська програма з кінного спорту включає шість видів змагань: два – в подоланні перешкод (особиста і командна першості), два – у виїзді (особиста і командна першості), два – в триборстві (особиста і командна першості) – за винятком Ігор XVII Олімпіади (1960), де не проводилися командні змагання з виїздки – тому вершники змагалися за п'ять комплектів олімпійських нагород. Слід зазначити, що хоча програма з кінного спорту Ігор X Олімпіади (1932) включала шість видів змагань, проте в одному з них – у командній першості з подолання перешкод – олімпійські нагороди нікому не було вручено, оскільки жодній з команд не вдалося завершити змагання в повному складі.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1921 р. була заснована Міжнародна федерація кінного спорту – FEI (аббревіатура утворена від назви Federation Equestre International, а слово equestre в перекладі з французької – верхова їзда). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) Міжнародна федерація кінного спорту об'єднує 132 національні федерації.

За 116-річну історію змагань з кінного спорту на Іграх Олімпіад (1900–2016) володарями найбільшої кількості золотих олімпійських медалей – по шість

Райнер Клімке (Федеративна Республіка Німеччина) – шестиразовий олімпійський чемпіон з виїздки, а також володар двох бронзових медалей (на Іграх 1964, 1968, 1984, 1988 рр.)

Вершниця з Німеччини Ізабель Верт – шестиразова олімпійська чемпіонка з виїздки, а також володарка чотирьох срібних олімпійських медалей (на Іграх 1992–2000, 2008 і 2016 рр.)

у кожного – є двоє спортсменів: Райнер Клімке (Федеративна Республіка Німеччина) – у виїздки, причому з шести його нагород найвищого ґатунку одна – в особистій першості (на Іграх XXIII Олімпіади 1984 р.), а п'ять – у командній першості (1964, 1968, 1976, 1984, 1988), та Ізабель Верт (Німеччина) – також у виїздки, причому з шести її нагород найвищого ґатунку одна – в особистій першості (1996), а п'ять – у командній першості (1992, 1996, 2000, 2008, 2016).

По п'ять золотих олімпійських медалей завоювали два вершники: Ганс-Гюнтер Вінклер (ФРН) – у подоланні перешкод, з п'яти його нагород найвищого ґатунку одна – в особистій першості (на Іграх XVI Олімпіади 1956 р., у яких олімпійські змагання з кінного спорту проводилися в Стокгольмі), а чотири – в командній першості (1956, 1960, 1964, 1972) і Людгер Беєрбаум (Німеччина) – також у подоланні перешкод, з п'яти його нагород найвищого ґатунку одна – в особистій першості (на іграх XXV

Олімпіади 1992 р. у Барселоні), а чотири – у командній першості (1988, 1996, 2000, 2004).

По чотири золоті олімпійські медалі в змаганнях з кінного спорту виграли троє спортсменів: Шарль Пахюд де Мортанж з Нідерландів – у триборстві, причому з чотирьох його нагород найвищого ґатунку дві – в особистій першості (на Іграх IX Олімпіади 1928 р. і на Іграх X Олімпіади 1932 р.), а дві – в командній першості (на Іграх VIII і IX Олімпіад – у 1924 і 1928 рр.), Хенрі Сен-Сір (Швеція) – у виїздки, з чотирьох його золотих медалей дві – в особистій першості (на Іграх XV Олімпіади 1952 р. і на Іграх XVI Олімпіади 1956 р., коли олімпійські змагання з кінного спорту проводилися в Стокгольмі), а дві – в командній першості (на тих самих Іграх XV і XVI Олімпіад – у 1952 і 1956 рр.); Ніколь Упхофф (ФРН – Німеччина) – у виїздки, з чотирьох її золотих медалей дві – в особистій першості (на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. і на Іграх XXV Олімпіади 1992 р.), а дві – у командній першості (1988, 1992).

Німецький вершник Ганс-Гюнтер Вінклер – п'ятиразовий олімпійський чемпіон з подолання перешкод, а також володар однієї срібної та однієї бронзової медалей (на Іграх 1956–1976 рр.)

Людгер Беєрбаум – вершник з Німеччини, п'ятиразовий олімпійський чемпіон з подолання перешкод (на Іграх 1988–2004 рр.)

Вершниця з Нідерландів Анкі ван Грюнсвен – володарка дев'яти олімпійських медалей різного ґатунку з виїздки (трьох золотих, п'яти срібних і однієї бронзової) – на Іграх 1992–2012 рр.)

Найбільша кількість олімпійських медалей різного ґатунку в змаганнях з кінного спорту – 10 – у спортсменки з Німеччини Ізабель Верт – у виїздки (шість золотих і чотири срібні), завойованих на Іграх Олімпіад у 1992, 1996, 2000, 2008, 2016 рр.

Дев'ять олімпійських медалей різного ґатунку завоювала – також у виїздки – спортсменка з Нідерландів Анкі ван Грюнсвен (три золоті, п'ять срібних і одна бронзова) – на Іграх Олімпіад у 1992, 1996, 2000, 2004, 2008, 2012 рр.

Вершник з ФРН Райнер Клімке в олімпійських змаганнях із виїздки завоював вісім медалей різного ґатунку (шість золотих і дві бронзові) – на Іграх Олімпіад у 1964, 1968, 1976, 1984, 1988 рр.

Сім олімпійських нагород різного ґатунку – на рахунку Ганса-Гюнтера Вінклера з ФРН – у подоланні перешкод (п'ять золотих медалей, одна срібна та одна бронзова), завойовані на Іграх Олімпіад у 1956, 1960, 1964, 1968, 1972, 1976 рр.

Циклічні види спорту

Велосипедний спорт

Велосипедний спорт – це вид спорту, в якому спортсмени на велосипедах прагнуть якомога швидше подолати ту чи іншу змагальну дистанцію.

Змагання з велосипедного спорту входять до програм усіх Ігор Олімпіад, починаючи з Ігор I Олімпіади.

На Іграх I–XXII Олімпіад (з 1896 р. по 1980 р. включно) за олімпійські нагороди в змаганнях з цього виду спорту змагалися лише чоловіки. Олімпійські змагання з велосипедного спорту серед

жінок проводяться, починаючи з Ігор XXIII Олімпіади, що проходили в 1984 р. у Лос-Анджелесі.

Розвитком велосипедного спорту керує Міжнародний союз велосипедистів (Union Cycliste Internationale – UCI), заснований у 1900 р. У складі UCI діяли (до 1992 р. включно) Міжнародна аматорська федерація велосипедного спорту і Міжнародна федерація професійного велосипедного спорту. Від 1993 р. поділ UCI на дві федерації – аматорську і професійну – було визнано недоцільним – і відтоді Міжнародний союз велосипедистів діє як єдина організація. Нині (станом на 1 січня 2019 р.) UCI об'єднує 186 національних федерацій велосипедного спорту.

На Іграх I Олімпіади у змаганнях з велосипедного спорту їх учасники змагалися за шість комплектів олімпійських нагород, із них п'ять – на треку і один – на шосе. На треку тоді проводилися спринтерська гонка на 2000 м, гіт з місця на 333,3 м, гонка на 10 км, гонка на 100 км, 12-годинна гонка, а на шосе – групова гонка на 87 км.

Першими олімпійськими чемпіонами у велосипедному спорті стали: Поль Массон (Франція) – на треку тричі (у спринті, в гіті з місця і в гонці на 10 км), Леон Фламан (Франція) – у 100-кілометровій гонці на треку, Адольф Шмаль (Австрія) – у 12-годинній гонці на треку, Арістідіс Константінідіс (Греція) – у 87-кілометровій груповій шосейній гонці.

Надалі програма олімпійських змагань із велосипедного спорту неодноразово змінювалася. Наприклад, на Іграх II Олімпіади в Парижі (1900) велогонщики змагалися тільки за один комплект нагород – на треку в спринті на дистанції 2000 м.

У програмі з велосипедного спорту на Іграх III Олімпіади (1904) було вже сім видів змагань (всі на

У змаганнях з велосипедного спорту на Іграх I Олімпіади в Афінах (1896) француз Поль Массон (від лівої) здобув три золоті медалі, а його співвітчизник Леон Фламан – одну золоту, одну срібну й одну бронзову олімпійські нагороди

треку) – на дистанціях 1/4 милі, 1/3 милі, 1/2 милі, 1, 2, 5 і 25 миль (1 миля в США відповідає 1609,3 м у метричній системі вимірювань). Тріумфаторами олімпійських змагань з велоспорту на Іграх-1904 стали двоє американських велогонщиків – Маркус Херлі, який завоював чотири золоті медалі та одну бронзову (загалом п'ять), і Бартон Даунінг, на рахунку якого дві золоті нагороди, три срібні та одна бронзова (загалом шість).

На Іграх IV Олімпіади (1908) суперництво у велосипедному спорті велося за сім комплектів нагород (всі на треку) – у спринтерській гонці, гіті з місця на 603,5 м, гонці на тандемі (двомісних велосипедах) на 2000 м, у командній гонці переслідування на 1810,5 м, у гонках на 5000 м, на 20 км і 100 км.

На Іграх V Олімпіади (1912) до програми з велосипедного спорту входили лише два види змагань, причому обидва – на шосе: групова гонка на 320 км (індивідуальна першість) і командна гонка (у ній першість серед команд визначалася за сумою часу подолання дистанції їх учасниками).

У програмі з велосипедного спорту на Іграх VII Олімпіади (1920) було шість видів змагань, з них чотири – на треку (спринт на 1000 м, командна гонка переслідування на 4000 м, гонка на тандемах на 2000 м, гонка на 50 км) і два – на шосе (групова гонка і командна гонка).

Такою ж була програма в цьому виді спорту на Іграх X, XI, XIV–XVII Олімпіад.

На Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. програма з велосипедного спорту збільшилася з шести до семи видів змагань: у її трековій частині додалася індивідуальна гонка переслідування на 4000 м.

Такою ж була програма змагань у цьому виді спорту на Іграх XIX Олімпіади (1968) і на Іграх XX Олімпіади (1972).

Зірками олімпійського велосипедного спорту того періоду (1960–1970-ті рр.) були французькі спортсмени Даніель Морелон (п'ять медалей, у тому числі три золоті, одна срібна, одна бронзова, завойовані на Іграх в 1964, 1968, 1972, 1976 рр.) і П'єр Трантен (чотири медалі, в тому числі дві золоті та дві бронзові, завойовані на Іграх в 1964, 1968, 1972 рр.), що виступали на треку в спринті і в гіті з місця, а також на тандемі.

На Іграх XXI Олімпіади 1976 р. з трекової частини програми з велосипедного спорту прибрали гонку на тандемах – і в подальшому цього виду змагань на Іграх вже не було. Аналогічною (чотири види змагань на треку і два на шосе) була програма з велосипедного спорту на Іграх XXII Олімпіади в Москві (1980).

На Іграх XXIII Олімпіади 1984 р. суперництво за нагороди у велосипедному спорті велося вже не за шість комплектів олімпійських медалей, а за вісім. У чоловічій частині трекової програми (сім видів зма-

Перша олімпійська чемпіонка з велосипедного спорту – Хелен Карпентер-Фінні (США), яка на Іграх XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі перемогла у груповій шосейній гонці на 76 км

гань) з'явилася групова гонка за очками на 50 км. А найпримітнішим було те, що на цих Іграх за олімпійські нагороди у велосипедному спорті вперше змагалися жінки (групова шосейна гонка). Першою олімпійською чемпіонкою в цьому виді змагань стала спортсменка із США Хелен Карпентер-Фінні.

Програма з велосипедного спорту на Іграх XXIV Олімпіади (1988) розширилася з восьми до дев'яти видів змагань. Причому чоловіча частина програми залишилася без змін (сім видів програми), а в жіночій частині, крім наявної в ній групової шосейної гонки, додалася спринтерська гонка на треку.

На Іграх XXV Олімпіади (1992) програма з велоспорту включала вже не дев'ять, а десять видів змагань: в її жіночу частину додали індивідуальну гонку переслідування на треку (дистанція – 3000 м).

Суттєве розширення олімпійської програми у велосипедному спорті сталося на Іграх XXVI Олімпіади (1996), де загальна кількість видів змагань велогонщиків збільшилася з 10 до 14. У чоловіків додалася індивідуальна шосейна гонка на час з роздільним стартом і була виключена з олімпійської програми командна шосейна гонка на 100 км. А у жінок додалися групова гонка за очками на треку й індивідуальна шосейна гонка на час з роздільним стартом. Крім того, вперше до олімпійської програми з цього виду спорту було включено два види змагань (один серед чоловіків і один серед жінок) з маунтінбайку (велокросу) (англійською *bike* – велосипед, а *mountain* – гора). Таким чином, з 14 олімпійських видів змагань з велоспорту вісім становили чоловічу частину програми, а шість – жіночу.

На Іграх XXVII Олімпіади (2000) програма з велосипедного спорту знову суттєво розширилася – з

14 до 18 видів змагань. При цьому в жіночій її частині було вже не шість, а сім видів змагань – додався гіт на 500 м з місця на треку. У чоловічій частині програми кількість видів змагань збільшилася з восьми до 11 – додалися на треку олімпійський спринт (три кола), парна гонка за очками (медісон) і гонка за лідером (кейрін).

На Іграх XXVIII Олімпіади в Афінах (2004), як і на попередніх Іграх-2000, програма з велосипедного спорту включала 18 видів змагань (11 у чоловіків і сім у жінок), у тому числі 12 видів змагань – на треку (вісім у чоловіків, чотири у жінок), чотири види змагань – на шосе (два у чоловіків, два у жінок) і два види змагань у маунтінбайку (один у чоловіків, один у жінок).

Олімпійська програма з велоспорту на Іграх XXIX Олімпіади (2008) за загальною кількістю видів змагань залишилася такою самою, якою була на Іграх-2004 (18), проте дещо відрізнялася за змістом. З треккової частини програми було виключено гіт з місця на 500 м у жінок, після чого суперництво на треку велося за 10 комплектів олімпійських медалей (сім у чоловіків і три у жінок). Без змін залишилися шосейна частина програми – чотири види змагань (два у чоловіків і два у жінок) і програма з маунтінбайку – два види змагань (один у чоловіків і один у жінок). У той же час в олімпійській програмі з велосипедного спорту з'явився ще один – четвертий (крім гонок на треку, гонок на шосе і маунтінбайку) різновид велоспорту – BMX, де спортсмени на спеціальних велосипедах стартують з узвишся групами по вісім чоловік, долаючи дистанцію, на якій є гірки, круті повороти й інші складності. На Іграх-2008 суперництво в класі BMX велося за два комплекти олімпійських медалей (один серед чоловіків і один серед жінок).

На Іграх XXX Олімпіади (2012) у програмі з велосипедного спорту збереглася та сама загальна кількість видів змагань (18), як і на попередніх Іграх-2008, але знову відбулися зміни у змісті програми – зокрема, в її трековій частині. Якщо на Іграх-2008 десять видів змагань на треку розподілялися так: сім у чоловіків і три у жінок, то на Іграх-2012 розподіл десяти видів змагань на треку був іншим: п'ять у чоловіків і п'ять у жінок. У чоловіків було виключено індивідуальну гонку переслідування і медісон (парну гонку), а залишено індивідуальний спринт, командний спринт, кейрін (гонку за лідером), командну гонку переслідування й омніум (групову гонку за очками). У жінок було виключено індивідуальну гонку переслідування, залишено індивідуальний спринт і омніум (групова гонка за очками), а додано командний спринт, кейрін (гонку за лідером) і командну гонку переслідування. Без змін залишилися шосейна частина програми – чотири види змагань (два у чоловіків, два у жінок), маунтінбайк – два

види змагань (один у чоловіків, один у жінок) і BMX – два види змагань (один у чоловіків, один у жінок).

На Іграх XXXI Олімпіади 2016 р. програма з велосипедного спорту залишилася такою самою, якою була на попередніх Іграх-2012, – і кількісно (18 видів змагань, у тому числі дев'ять у чоловіків і дев'ять у жінок), і за змістом.

За 120-річну історію олімпійських змагань з велосипедного спорту (1896–2016) володарями найбільшої кількості золотих медалей на Іграх Олімпіад – по шість у кожного – стали двоє спортсменів: Кріс Хой з Великої Британії – на треку (2004 р. – гіт на 1000 м з місця; 2008 р. – спринтерська гонка на 1000 м, кейрін, олімпійський спринт на три кола; 2012 р. – кейрін, командний спринт) і Джейсон Кенні з Великої Британії – також на треку (2008 р. – олімпійський спринт на три кола; 2012 р. – індивідуальний спринт, командний спринт; 2016 р. – індивідуальний спринт, командний спринт, кейрін).

П'ять золотих олімпійських медалей має на своєму рахунку Бредлі Віггінс (Велика Британія), який чотири нагороди найвищого ґатунку завоював на треку, а одну – на шосе. Він на треку в 2004 р. переміг в індивідуальній гонці переслідування; у 2008 р. завоював дві золоті медалі – в індивідуальній гонці переслідування і в командній гонці переслідування; у 2016 р. став олімпійським чемпіоном у командній гонці переслідування, а в змаганнях на шосе в 2012 р. виграв індивідуальну гонку на час (з роздільним стартом).

Серед жінок найбільшу кількість золотих медалей в олімпійських змаганнях з велосипедного спорту – чотири – завоювала спортсменка з Нідерландів Леонт'єн Зейлард ван Морсел: вона на Іграх

Шестиразовий олімпійський чемпіон з велосипедного спорту (трек) Кріс Хой із Великої Британії (на Іграх 2004–2012 рр.)

Шестиразовий олімпійський чемпіон з велосипедного спорту (трек) Джейсон Кенні з Великої Британії (на Іграх 2008–2016 рр.)

Бредлі Віггінс з Великої Британії, який у змаганнях з велосипедного спорту завоював п'ять золотих олімпійських медалей – чотири на треку і одну на шосе, а також одну срібну нагороду й одну бронзову – загалом вісім (на Іграх 2000–2016 рр.)

XXVII Олімпіади (2000) перемогла тричі – один раз на треку (в індивідуальній гонці переслідування) і двічі на шосе (в індивідуальній гонці на час з роздільним стартом і в груповій гонці), а на Іграх XXVIII Олімпіади (2004) була першою в індивідуальній шосейній гонці на час з роздільним стартом.

Можна також відзначити досягнення спортсменки з США Крістін Армстронг, яка тричі поспіль – на Іграх XXIX–XXXI Олімпіад – завоювала три золоті медалі, причому всі – в індивідуальних шосейних гонках на час (з роздільним стартом).

Найбільшу загальну кількість олімпійських медалей різного ґатунку в змаганнях Ігор Олімпіад з велосипедного спорту серед чоловіків виборов Бредлі Віггінс з Великої Британії – вісім, серед них п'ять золотих, одна срібна і дві бронзові (2000–2016).

Чотириразова олімпійська чемпіонка з велосипедного спорту (на треку і на шосе) Леотьєн Зейлард ван Морсел, на рахунку якої також одна срібна і одна бронзова нагороди – загалом шість (на Іграх 2000, 2004 рр.)

Сім олімпійських медалей різного ґатунку має в своєму активі Кріс Хой (Велика Британія), серед них шість золотих і одна срібна (2000–2012).

Серед жінок-велогонщиць найбільша кількість олімпійських медалей різного ґатунку – у спортсменки з Нідерландів Леонтін Зейлард ван Морсел – шість, у тому числі чотири золоті, одна срібна та одна бронзова.

Починаючи з 1980–1990-х років велосипедний спорт став одним із тих видів спорту, де суттєво збільшилася тривалість успішних виступів спортсменів на високому міжнародному рівні і де нерідко перемогу здобували велогонщики 35–40-річного віку і навіть старші. Одним з прикладів цього може бути російський спортсмен В'ячеслав Єкімов, який виступав у змаганнях з велосипедного спорту – і на треку, і на шосе. Єкімов, який народився в лютому 1966 р., перемагав на чемпіонатах світу 1985–1987 рр. у гонках переслідування на треку. У 1988 р. на Іграх XXIV Олімпіади став олімпійським чемпіоном у командній гонці переслідування на треку – в складі збірної СРСР. Потім переміг на чемпіонаті світу 1989 р., після чого в 1990 р. перейшов у професійний велоспорт. Там Єкімов також досяг помітних успіхів – як на треку, де він у 1990 р. переміг на чемпіонаті світу в гонці переслідування на треку, а в 1991 р. – у гонці за очками (на треку), так і в шосейних гонках, де досить довго, в 1990–2006 рр., виступав у різних професійних командах. У 2000 р. на Іграх XXVII Олімпіади В'ячеслав Єкімов, якому тоді йшов 35-й рік, представляв Росію і переміг в індивідуальній шосейній гонці на час з роздільним стартом, завоювавши другу в своїй біографії золоту олімпійську медаль. Надалі він продовжив виступи в різних міжнародних змаганнях, а в 2004 р. (на 39-му році життя) успішно виступив на Іграх XXVIII Олімпіади, де, представляючи Росію, в індивідуальній шосейній гонці на час з роздільним стартом

Олімпійський чемпіон з велосипедного спорту український спортсмен Олександр Кириченко, який на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р., представляючи в Сеулі СРСР, переміг на треку в гиті на 1000 м з місця

Лідирує французька спортсменка Жанні Лонго-Кіпреллі (в центрі на передньому плані), яка у змаганнях з велосипедного спорту (шосе) здобула чотири олімпійські медалі різного ґатунку – одну золоту, дві срібні та одну бронзову (на Іграх 1992–2000 рр.)

фінішував з другим результатом. Оскільки оголошений тоді переможцем Тайлер Хемілтон із США за результатами допінг-контролю був дискваліфікований, перемогу в цьому виді змагань присудили В'ячеславу Єкімову, який таким чином став триразовим олімпійським чемпіоном.

Французька велогонщиця Жанні Лонго-Кіпреллі свою першу олімпійську медаль – срібну нагороду в груповій шосейній гонці на Іграх XXV Олімпіади 1992 р. – завоювала в 34-річному віці. Потім вже у віці 38 років виграла на Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. ще дві олімпійські нагороди – золоту в груповій шосейній гонці і срібну в індивідуальній шосейній гонці на час з роздільним стартом. На Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. 42-річна Жанні Лонго-Кіпреллі завоювала четверту в своїй біографії олімпійську медаль – бронзову нагороду в індивідуальній шосейній гонці на час з роздільним стартом.

Веслування академічне

Веслування академічне є таким видом веслувального спорту, в якому спортсмени змагаються на човнах, сидючи в них на рухомих сидіннях спиною вперед у напрямку руху, і гребуть веслами, закріпленими у виносних кочетах. Змагання у веслуванні академічному проводяться на човнах з різною чисельністю екіпажу – в одиночках, двійках, четвірках, вісімках; у деяких класах човнів – зі стерновим, а в деяких – без стернового. Крім того, розрізняють човни парні (коли кожен спортсмен гребе

двома веслами) і розпашні (кожен спортсмен має по одному веслу).

До олімпійської програми академічне веслування входить, починаючи з Ігор II Олімпіади.

На Іграх II–XX Олімпіад (1900–1972) олімпійські нагороди у веслуванні академічному виборювали лише чоловіки.

Олімпійські змагання з академічного веслування серед жінок проводяться, починаючи з Ігор XXI Олімпіади (Монреаль-1976).

Для керівництва розвитком академічного веслування в 1892 р. було засновано Міжнародну федерацію веслувальних товариств (Fédération Internationale des Sociétés D'Aviron – FISA). У 1996 р. вона отримала нове найменування – Міжнародна федерація веслувального спорту, але зберегла колишню аббревіатуру FISA, і нині (станом на 1 січня 2019 р.) об'єднує 137 національних федерацій.

Програма з академічного веслування на Іграх II Олімпіади (1900) включала п'ять видів змагань, що проводилися на дистанції 2000 м, – на одиночках, двійках парних із стерновим, четвірках розпашних без стернового, четвірках розпашних зі стерновим, вісімках.

Першими олімпійськими чемпіонами у веслуванні академічному стали: Анрі Барреле з Франції (в одиночці); нідерландсько-французький екіпаж у двійці розпашній зі стерновим (Рулоф Клайн, Франсуа Бранд, стерновий Херманус Брокман); французький екіпаж у четвірці розпашній без стернового (Еміль Дельшамбр, Анрі Бюскер, Жан Ко, Анрі Азібрук); екіпаж з Німеччини у четвірці розпашній зі стерновим (Оскар Госслер, Вальтер Катценштайн, Вальдемар Тітгенс, Густав Госслер, стерновий Карл-Альфред Госслер); екіпаж зі США в змаганнях вісімок

Французький спортсмен Анрі Барреле, який став олімпійським чемпіоном в академічному веслуванні, перемігши у змаганнях на одиночках у 1900 р. на Іграх II Олімпіади у Парижі

(Харрі Дебекке, Вільям Карр, Джон Екслі, Джон Гейгер, Едвін Хедлі, Джеймс Джувенал, Роско Локвуд, Едвард Марш, стерновий Луїс Абель).

Надалі олімпійська програма у веслуванні академічному неодноразово змінювалася. Так, на Іграх III Олімпіади (1904) спортсмени (переважна більшість учасників змагань у цьому виді спорту були із США і лише один із двох екіпажів вісімок представляв Канаду) змагалися в п'яти класах човнів, але, порівняно з попередніми Іграми-1900, серед них не було змагань на двійках розпашних зі стерновим і на четвірках розпашних зі стерновим, а замість них були двійки парні і двійки розпашні без стернового.

На двох наступних Іграх IV і V Олімпіад програма з академічного веслування була меншою – по чотири види змагань (на Іграх-1908 це були одиночки, двійки розпашні без стернового, четвірки розпашні без стернового і вісімки, а на Іграх-1912 – одиночки, четвірки розпашні зі стерновим, четвірки (з внутрішніми кочетами) зі стерновим і вісімки).

На Іграх VII Олімпіади (1920) у змаганнях з академічного веслування спортсмени виборювали п'ять комплектів олімпійських медалей (в одиночках, двійках парних, двійках розпашних зі стерновим, четвірках розпашних зі стерновим і вісімках), а на Іграх VIII Олімпіади 1924 р. – вже в семи видах змагань (додалися двійки розпашні без стернового і четвірки розпашні без стернового).

Програма олімпійських змагань у веслуванні академічному не змінювалася протягом багатьох років, залишаючись стабільною на Іграх Олімпіад 1928–1972 рр.

На Іграх XXI Олімпіади 1976 р. програма з академічного веслування серед чоловіків (як і раніше на дистанції 2000 м) збільшилася з семи до восьми видів змагань (додалися четвірки парні без стернового). На цих Іграх вперше було проведено олімпійські змагання з академічного веслування серед жінок (на дистанції 1000 м) – у шести класах човнів (одиночки, двійки парні, двійки розпашні без стернової, четвірки парні зі стерновою, четвірки розпашні зі стерновою, вісімки).

Першими олімпійськими чемпіонками у веслуванні академічному стали: спортсменка з Німецької Демократичної Республіки Крістіна Шайблїх (в одиночці); екіпаж з Болгарії в двійці парній (Светла Оцетова, Здравка Йорданова); екіпаж з Болгарії в двійці розпашній без стернової (Сійка Келбечева, Стояна Груйчева); екіпаж НДР у четвірці парній зі стерновою (Анке Борхман, Ютта Лау, Віола Пол, Розвіта Цобельт, стернова Ліана Вайгелт); екіпаж НДР у четвірці розпашній зі стерновою (Карін Метце, Біанка Шведе, Габріеле Лос, Андреа Курт, стернова Сабіна Хей); екіпаж НДР у вісімці (Віола Горецкі, Крістіна Кьопке Кнеч, Ілона Ріхтер, Брігітта Аренхольц,

Моніка Келлі, Хенрієтта Еберт, Хельма Леман, Ірина Міллер, стернова Марина Вік).

На Іграх XXII–XXV Олімпіад (1980–1992) програма з академічного веслування залишалася без змін і включала ті самі 14 видів змагань (вісім у чоловіків і шість у жінок), що і на Іграх-1976. Зазначимо лише, що, починаючи з Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі, довжина дистанції в змаганнях у жінок була збільшена і стала такою самою, як у чоловіків, – 2000 м.

На Іграх XXVI Олімпіади (1996) кількість видів змагань (14), що входили до програми з веслування академічного, залишилася такою ж, як раніше, проте дещо змінився зміст олімпійської програми в цьому виді спорту. Зміни були обумовлені тим, що деякі національні федерації веслувального спорту порушили питання про те, щоб у програмі змагань з'явилися класи човнів, у яких була б обмежена маса спортсменів. Пропонувалося це для того, щоб в змаганнях з академічного веслування могли брати участь і спортсмени легкої ваги, які в існуючих класах човнів (тобто без введення обмеження маси веслувальників) не мали шансів на перемогу. Такі пропозиції були прийняті Міжнародною федерацією веслувального спорту (FISA) і Міжнародним олімпійським комітетом. Наслідком цього стало виключення з чоловічої частини олімпійської програми двох видів змагань (на двійках розпашних зі стерновим і на четвірках розпашних зі стерновим), замість яких було введено два нових види змагань – на двійках парних (легка вага) і на четвірках парних (легка вага), а також виключення з жіночої частини олімпійської програми одного виду змагань (на четвірках розпашних зі стерновою), замість якого було введено новий вид змагань – на двійках парних (легка вага).

Таким чином, у програмі Ігор-1996 з академічного веслування чоловіки змагалися за олімпійські медалі в таких восьми видах змагань: на одиночках, двійках парних, двійках парних (легка вага), двійках розпашних без стернового, четвірках розпашних без стернового, четвірках парних, четвірках парних (легка вага), вісімках, а жінки – в шести видах змагань: на одиночках, двійках парних, двійках парних (легка вага), двійках розпашних без стернової, четвірках парних, вісімках.

На Іграх XXVII Олімпіади (Сідней-2000) у чоловічій частині програми з веслування академічного було замінено один вид змагань: замість четвірок парних (легка вага) було включено четвірки розпашні без стернового (легка вага), а жіноча частина програми залишилася без змін.

Такою самою, як на Іграх-2000, залишилася олімпійська програма в цьому виді спорту на Іграх XXVIII–XXXI Олімпіад (2004–2016).

За 116-річну історію змагань з веслування академічного на Іграх Олімпіад (1900–2016) володарем

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з академічного веслування Стівен Редгрейв з Великої Британії (на Іграх 1984–2000 рр.)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з академічного веслування Меттью Пінсент з Великої Британії (на Іграх 1992–2004 рр.)

найбільшої кількості золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту серед чоловіків став спортсмен з Великої Британії Стівен Редгрейв, у якого п'ять нагород найвищого ґатунку (Ігри-1984 – у четвірці розпашній зі стерновим; Ігри-1988, Ігри-1992 і Ігри-1996 – у двійці розпашній без стернового; Ігри-2000 – у четвірці розпашній без стернового).

Чотири золоті олімпійські медалі завоював веслувальник з Великої Британії Меттью Пінсент (Ігри-1992 і Ігри-1996 – у двійці розпашній без стернового; Ігри-2000 і Ігри-2004 – у четвірці розпашній без стернового).

Серед жінок в олімпійських змаганнях з веслування академічного найбільшу кількість золотих медалей – по п'ять у кожній – завоювали дві румунські спортсменки – Елізабета Ліпа (Оленюк) (Ігри-1984 – у двійці парній; Ігри-1996 – у вісімці; Ігри-2000 двічі – у двійці розпашній без стернової й у вісімці; Ігри-2004 – у вісімці) і Георгета Андруначе (Даміан)

(на Іграх-2000 двічі – у двійці розпашній без стернової й у вісімці; на Іграх-2004 двічі – у двійці розпашній без стернової й у вісімці; на Іграх-2008 – у двійці розпашній без стернової).

Найбільшу серед жінок загальну кількість олімпійських нагород різного ґатунку у веслуванні академічному завоювала румунська спортсменка Елізабета Ліпа (Оленюк) – вісім медалей, у тому числі п'ять золотих, дві срібні та одну бронзову (на Іграх 1984–2004 рр.).

По шість олімпійських нагород різного ґатунку мають у своєму активі дві румунські спортсменки – Вероніка Кокеля-Кожяну (дві золоті, три срібні, одна бронзова) – на Іграх 1988–2000 рр. – і Георгета Андруначе (Даміан) (п'ять золотих, одна бронзова) – на Іграх 2000–2008 рр.

Найбільша серед чоловіків загальна кількість олімпійських нагород різного ґатунку у веслуванні

Румунська спортсменка Елізабета Ліпа (Оленюк) – п'ятиразова олімпійська чемпіонка з академічного веслування, а також володарка двох срібних олімпійських медалей і однієї бронзової нагороди (на Іграх 1984–2004 рр.)

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з академічного веслування румунська спортсменка Георгета Андруначе (Даміан) (від лівої), яка здобула золоті медалі на Іграх 2000–2008 рр. Поруч з нею – партнерша по екіпажу Румунії у двійці розпашній без стернового Дойна Ігнат

П'ять олімпійських медалей різного ґатунку на п'яти Іграх Олімпіад поспіль (у 1920–1936 рр.) здобув у змаганнях з академічного веслування спортсмен з Великої Британії Джек Бересфорд, в активі якого загалом три золоті і дві срібні нагороди

академічному – у спортсмена з Великої Британії Стівена Редгрейва – шість, у тому числі п'ять золотих і одна бронзова (на Іграх 1984–2000 рр.).

П'ять медалей різного ґатунку (три золоті і дві срібні) в олімпійських змаганнях з веслування академічного завоював Джек Бересфорд (Велика Британія) – на Іграх 1920, 1924, 1928, 1932, 1936 рр.

Цікавими є олімпійські досягнення спортсмена з США Конрада Фінлі. Спочатку він виграв три медалі на трьох поспіль Іграх Олімпіад у веслуванні академічному, де, виступаючи (з різними партнерами) у двійках розпашних зі стерновим, завоював золоту нагороду в Мельбурні-1956, бронзову – в Римі-1960 і знову золоту – в Токіо-1964. А через 12 років після цього – на Іграх-1976 у Монреалі – американець Конрад Фінлі став олімпійським призером в іншому виді спорту – вітрильному, де був нагороджений бронзовою медаллю за третє місце в класі яхт “Темпест”.

Веслування на байдарках і каное

Під час веслування на байдарках спортсмени веслують, сидячи в човні і використовуючи дволопатеві весла, а під час веслування на каное – стоячи у човні на коліні і використовуючи однолопатеві весла.

Для керівництва розвитком веслування на байдарках і каное в 1924 р. було засновано Міжнародну

федерацію каное (International Canoe Federation – ICF), яка нині (станом на 1 січня 2019 р.) об'єднує 158 національних федерацій.

Змагання з веслування на байдарках і каное проводяться на човнах з різною чисельністю екіпажу: на байдарках – в одиночках, двійках і четвірках, на каное – в одиночках і двійках.

До олімпійської програми веслування на байдарках і каное входить, починаючи з Ігор XI Олімпіади (Берлін-1936).

На Іграх-1936 спортсмени (тільки чоловіки) у змаганнях з веслування на байдарках виборювали шість комплектів олімпійських медалей, на каное – три.

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на цих Іграх стали: Грегор Храдецкі (Австрія) – у байдарці-одиночці на дистанції 1000 м; Ернст Кребс (Німеччина) – у байдарці-одиночці на дистанції 10 000 м; Грегор Храдецкі (Австрія) – у байдарці-одиночці розбірній на дистанції 10 000 м; Адольф Кайнц, Альфонс Дорфнер (Австрія) – у байдарці-двійці на дистанції 1000 м; Пауль Веферс, Людвіг Ланден (Німеччина) – у байдарці-двійці на дистанції 10 000 м; Свен Юханссон, Ерік Бладстрем (Швеція) – у байдарці-двійці розбірній на дистанції 10 000 м; Френсіс Аміот (Канада) – у каное-одиночці на дистанції 1000 м; Володимир Сироватка, Ян Брзак-Фелікс (Чехословаччина) – у каное-двійці на дистанції 1000 м; Вацлав Моттл, Зденек Шкрланд (Чехословаччина) – у каное-двійці на дистанції 10 000 м.

На Іграх XIV Олімпіади 1948 р. програма з веслування на байдарках і каное також включала дев'ять видів змагань, проте за своїм змістом вона відрізнялася від тієї, яка була на Іграх-1936 у Берліні. Вперше в цьому виді спорту олімпійські нагороди виборювали не лише чоловіки, а й жінки, у яких на цих Іграх був один вид змагань – у веслуванні на байдарці-одиночці (дистанція 500 м). Першою олімпійською чемпіонкою у веслуванні на байдарках стала спортсменка з Данії Карен Хофф. А в чоловічу частину програми в цьому виді спорту входили вісім видів змагань: байдарка-одиночка – на дистанціях 1000 м і 10 000 м; байдарка-двійка – на дистанціях 1000 м і 10 000 м; каное-одиночка – на дистанціях 1000 м і 10 000 м; каное-двійка – на дистанціях 1000 м і 10 000 м.

Зазначимо, що змагання з веслування на байдарках (на цих Іграх і надалі) проводилися серед чоловіків і серед жінок, а змагання з веслування на каное – тільки серед чоловіків.

На Іграх XV і XVI Олімпіад (Гельсінкі-1952 і Мельбурн-1956) програма змагань з веслування на байдарках і каное була такою самою, як на Іграх-1948 у Лондоні.

Олімпійська програма з веслування на байдарках і каное зазнала дуже серйозних змін на Іграх

XVII Олімпіади в Римі (1960), де суперництво в цьому виді спорту велося за сім комплектів медалей (п'ять у чоловіків і два у жінок). У жіночій частині олімпійської програми до змагань на байдарках-одиночках (дистанція 500 м) додалися змагання на байдарках-двійках (та ж дистанція 500 м). А з чоловічої частини олімпійської програми в цьому виді спорту було виключено всі чотири види змагань на дистанції 10 000 м (два на байдарках і два на каное), а до чотирьох видів змагань на дистанції 1000 м, що залишилися (байдарки-одиночки, байдарки-двійки, каное-одиночки, каное-двійки), було додано естафету 4 x 500 м на байдарках-одиночках.

На Іграх XVIII Олімпіади в Токіо (1964) з чоловічої частини програми в цьому виді спорту було виключено естафету 4 x 500 м на байдарках-одиночках, але включено змагання серед чоловіків на байдарках-четвірках (дистанція 1000 м). Решта видів олімпійських змагань у веслуванні на байдарках і каное залишилися без змін.

Такою самою, як на Іграх-1964, залишилася програма змагань з веслування на байдарках і каное на Іграх XIX і XX Олімпіад (1968 і 1972 рр.).

На Іграх XXI Олімпіади в Монреалі (1976) жіноча частина програми в цьому виді спорту залишилася незмінною (два види змагань – на байдарках-одиночках та на байдарках-двійках), тоді як чоловіча частина програми була суттєво розширена: до п'яти видів змагань на дистанції 1000 м, що входили до неї (байдарки-одиночки, байдарки-двійки, байдарки-четвірки, каное-одиночки, каное-двійки), було додано ще чотири види змагань на дистанції 500 м (байдарки-одиночки, байдарки-двійки, каное-одиночки, каное-двійки). Таким чином, загальна кількість видів змагань в олімпійській програмі з веслування на байдарках і каное сягнула одинадцяти (дев'ять у чоловіків і два у жінок).

На Іграх XXII Олімпіади (Москва-1980) програма змагань у цьому виді спорту залишилася такою самою, якою вона була на Іграх-1976 у Монреалі.

На Іграх XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі суперництво велося вже не за 11, а за 12 комплектів олімпійських нагород: у жіночій частині програми додався третій вид змагань – на байдарках-четвірках (дистанція та сама – 500 м), тоді як чоловіча частина програми (дистанції 500 м і 1000 м) залишилася без змін і включала дев'ять видів змагань (п'ять – на байдарках і чотири – на каное).

Такою самою, як на Іграх-1984 (12 видів змагань), олімпійська програма змагань з веслування на байдарках і каное залишалася на Іграх XXIV–XXIX Олімпіад (1988–2008).

На Іграх XXX Олімпіади (Лондон-2012) програма з веслування на байдарках і каное, зберігши загальну кількість видів змагань (12), зазнала суттєвих змін за змістом, насамперед – за рахунок чоловічої час-

тини всіх видів змагань на дистанції 500 м і появи і у чоловіків, і у жінок спринтерської дистанції 200 м. У чоловічу частину програми тепер входили вісім видів змагань: байдарки-одиночки (дистанції 200 і 1000 м); байдарки-двійки (200 і 1000 м); байдарки-четвірки (1000 м); каное-одиночки (200 і 1000 м); каное-двійки (1000 м). А в жіночу частину програми входили чотири види змагань: байдарки-одиночки (200 і 500 м); байдарки-двійки (500 м); байдарки-четвірки (500 м).

На Іграх XXXI Олімпіади 2016 р. у Ріо-де-Жанейро програма змагань залишилася такою самою, як на попередніх Іграх-2012 у Лондоні.

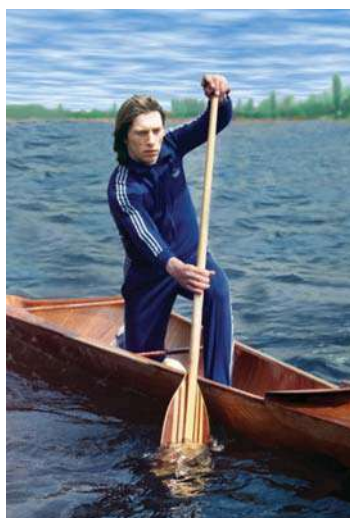
За 80-річну історію змагань із веслування на байдарках і каное на Іграх Олімпіад (1936–2016) найбільшу серед чоловіків кількість золотих олімпійських медалей завоював спортсмен-байдарочник із Швеції Герт Фредрікссон – шість (на Іграх-1948 двічі – у байдарці-одиночці на дистанціях 1000 і 10 000 м; на Іграх-1952 – у байдарці-одиночці на дистанції 1000 м; на Іграх-1956 двічі – у байдарці-одиночці на дистанціях 1000 і 10 000 м; на Іграх-1960 – у байдарці-двійці на дистанції 1000 м).

По чотири золоті олімпійські медалі завоювали двоє спортсменів: каноїст Іван Пацайкін (Румунія) – на Іграх-1968 (у каное-двійці на дистанції 1000 м), на Іграх-1972 (у каное-одиночці на дистанції 1000 м), на Іграх-1980 (у каное-двійці на дистанції 1000 м), на Іграх-1984 (у каное-двійці на дистанції 1000 м) – і байдарочник Йан Фергюсон (Нова Зеландія) – на Іграх-1984 тричі (у байдарці-одиночці на дистанції 500 м, у байдарці-двійці на дистанції 500 м, у байдарці-четвірці на дистанції 1000 м) і на Іграх-1988 (у байдарці-двійці на дистанції 500 м).

Володар шести золотих олімпійських медалей у веслуванні на байдарці, а також однієї срібної та однієї бронзової нагород спортсмен зі Швеції Герт Фредрікссон (на Іграх 1948–1960 рр.)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з веслування на каное, а також володар трьох срібних нагород румунський спортсмен Іван Пацайкін (на Іграх 1968, 1972, 1980, 1984 рр.)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з веслування на байдарці, а також володар однієї срібної медалі Іан Фергюсон з Нової Зеландії (на Іграх 1984, 1988 рр.)

Серед жінок найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – вісім – має в своєму активі німецька байдарочниця Біргіт Фішер (НДР, Німеччина): на Іграх-1980 – у байдарці-одиночці, на Іграх-1988 – у байдарці-двійці і байдарці-четвірці, на Іграх-1992 – у байдарці-одиночці, на Іграх-1996 – у байдарці-четвірці, на Іграх-2000 – двічі – у байдарці-двійці і байдарці-четвірці, на Іграх-2004 – у байдарці-четвірці (все – на 500-метровій дистанції).

П'ять золотих олімпійських медалей завоювала байдарочниця з Угорщини Данута Козак, з них дві – на Іграх-2012 (у байдарці-одиночці на дистанції 500 м і в байдарці-четвірці на дистанції 500 м) і три – на Іграх 2016 (у байдарці-одиночці на дистанції 500 м, у байдарці-двійці на дистанції 500 м, у байдарці-четвірці на дистанції 500 м).

Володаркою найбільшої загальної кількості олімпійських медалей різного ґатунку стала вже згадувана байдарочниця Біргіт Фішер (НДР, Німеччина) – їх у неї 12, у тому числі вісім золотих і чотири срібні (на Іграх 1980, 1988–2004 рр.).

Серед чоловіків найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку завоював байдарочник зі Швеції Герт Фредрікссон – вісім, у тому числі шість золотих, одну срібну та одну бронзову (на Іграх 1948–1960 рр.).

По сім олімпійських медалей різного ґатунку вибороли каноеїст з Румунії Іван Пацайкін (чотири золоті та три срібні – на Іграх 1968, 1972, 1980, 1984 рр.) і байдарочниця зі Швеції Агнета Андерссон (три золоті, дві срібні, дві бронзові – на Іграх 1984, 1992, 1996 рр.).

Володарка дванадцяти олімпійських медалей різного ґатунку – вісьмох золотих і чотирьох срібних – з веслування на байдарці Біргіт Фішер (НДР, Німеччина), яка здобула ці нагороди на Іграх 1980–2004 рр.

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з веслування на байдарках угорська спортсменка Данута Козак (на Іграх 2012, 2016 рр.)

Екіпаж збірної команди СРСР у веслуванні на байдарці-четвірці, який здобув золоті олімпійські нагороди на Іграх-1972 у Мюнхені (від правої): Юрій Стеценко, Юрій Філатов, Володимир Морозов (всі троє з України) та Валерій Діденко (з Росії)

В олімпійському спорті відомі випадки, коли спортсмени були позбавлені заслуженої перемоги не тому, що суперники були сильнішими, а з причин, скажімо так, зовнішнього характеру (необ'єктивне суддівство, втручання сторонніх тощо). Одним із прикладів може слугувати випадок у змаганнях з веслування на байдарках і каное на Іграх ХІХ Олімпіади 1968 р. у Мехіко. Там серед фаворитів олімпійських змагань серед чоловіків у байдарках-четвірках був екіпаж збірної СРСР, до складу якого входили троє українських веслувальників – Юрій Філатов, Юрій Стеценко, Володимир Морозов і російський спортсмен Валерій Діденко. Однак під час фінального заїзду в човні цього екіпажу раптово лопнув стерновий трос (ймовірно, кимось попередньо підпиляний), що не залишило веслувальникам СРСР будь-яких шансів на продовження суперництва у фіналі Ігор-1968. І лише за чотири роки – на Іграх ХХ Олімпіади в Мюнхені – у змаганнях байдарок-четвірок екіпаж у тому ж складі зумів довести, що є найсильнішим, вигравши олімпійську золоту медаль.

Веслувальний слалом

Веслувальний слалом – різновид спортивного веслування, що полягає в проходженні на швидкість дистанції, яка визначається порядком розташування воріт, які виставляються на річці з порогом або на спеціально облаштованому каналі.

Триразовий олімпійський чемпіон з веслувального слалому на каное-одиночці французький спортсмен Тоні Естанже (на Іграх 2000–2012 рр.)

Розвитком веслувального слалому, як і звичайного веслування на байдарках і каное, керує Міжнародна федерація каное (FIC).

До олімпійської програми змагання з веслувального слалому вперше було включено на Іграх ХХ Олімпіади (Мюнхен-1972). Тоді спортсмени змагалися за чотири комплекти нагород, у тому числі три – серед чоловіків (байдарки-одиночки, каное-одиночки, каное-двійки) і один – серед жінок (байдарки-одиночки).

Першими олімпійськими чемпіонами у веслувальному слаломі на Іграх-1972 у всіх чотирьох видах змагань стали спортсмени з НДР: у чоловіків Зігберт Хорн – на байдарці-одиночці, Райнхард Айбен – на каное-одиночці, Вальтер Хофман, Рольф-Дітер Аменд – на каное-двійці, у жінок Ангеліка Баман – на байдарці-одиночці.

Потім була двадцятирічна перерва (з 1972 до 1992 рр.): веслувальний слалом був відсутній у програмах Ігор Олімпіад 1976–1988 рр. Повернувся цей вид спорту до олімпійської програми в 1992 р. на Іграх ХХV Олімпіади в Барселоні, де суперництво велося в тих самих чотирьох видах змагань, як і за 20 років до цього на Іграх-1972: у чоловіків – у трьох (байдарки-одиночки, каное-одиночки, каное-двійки), у жінок – в одному виді змагань (байдарки-одиночки).

На Іграх ХХVІ–ХХХІ Олімпіад (1996–2016) програма з веслувального слалому залишалася такою самою, якою була на Іграх-1992.

Найбільшу кількість разів – по три – олімпійськими чемпіонами з веслувального слалому ставали французький спортсмен Тоні Естанже – на каное-одиночці (Ігри Олімпіад 2000, 2004, 2012 рр.) і спортсмени зі Словаччини Павол Хохшорнер і Петер Хохшорнер – на каное-двійці (Ігри 2000–2008 рр.).

По дві золоті олімпійські медалі завоювали троє спортсменів: Міхал Мартікан (Словаччина) –

Володар п'яти олімпійських медалей різного ґатунку – двох золотих, двох срібних, однієї бронзової – з веслувального слалому на каное-одиночці спортсмен зі Словаччини Міхал Мартікан (на Іграх 1996–2012 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з веслувального слалому на байдарці-одиночці спортсменка з Чехії Штепанка Гілгертова (1996, 2000 рр.)

Володарі трьох золотих олімпійських медалей та однієї бронзової нагороди у змаганнях з веслувального слалому на каное-двійці спортсмени зі Словаччини Павол Хохшорнер і Петер Хохшорнер (у 2000–2012 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з веслувального слалому на байдарці-одиночці спортсменка зі Словаччини Єлена Каліска (на Іграх 2004, 2008 рр.)

на каное-одиночці (Ігри 1996 і 2008 рр.), Штепанка Гілгертова (Чехія) – на байдарці-одиночці (1996 і 2000 рр.), Єлена Каліска (Словаччина) – на байдарці-одиночці (2004 і 2008 рр.).

Найбільшу загальну кількість олімпійських медалей різного ґатунку в веслувальному слаломі у спортсмена зі Словаччини Міхала Мартікана – п'ять (дві золоті, дві срібні, одна бронзова) – на Іграх 1996–2012 рр.

Дует зі Словаччини на каное-двійці – Павол Хохшорнер і Петер Хохшорнер, крім уже згаданих трьох олімпійських перемог у веслувальному слаломі (на Іграх 2000–2008 рр.), мають у своєму активі ще одну олімпійську нагороду – бронзову – за третє призове місце на Іграх-2012.

Плавання

Змагання з плавання входили до програм всіх Ігор Олімпіад.

На Іграх I–IV Олімпіад (1896–1908) олімпійські нагороди в змаганнях з плавання виборювали лише чоловіки.

Олімпійські змагання з плавання серед жінок проводяться, починаючи з Ігор V Олімпіади (Стокгольм-1912).

Для керівництва розвитком плавання як виду спорту в 1908 р. було засновано Міжнародну аматорську федерацію плавання (FINA). Нині Міжнародна федерація плавання (Fédération Internationale de Natation), позбавившись у своїй назві слова “аматорська”, але зберігши аббревіатуру FINA, об'єднує (станом на 1 січня 2019 р.) 208 національних федерацій.

У змаганнях на Іграх I Олімпіади плавці виборювали чотири комплекти нагород – на дистанціях

100, 500 і 1200 м, а також на 100 м для матросів в одязі – все вільним стилем (учасникам тоді дозволялося плисти у будь-який спосіб).

Першими олімпійськими чемпіонами в змаганнях Ігор-1896 з плавання стали: на дистанції 100 м – Альфред Хайош (Угорщина); на 500 м – Пауль Нойман (Австрія); на 1200 м – Альфред Хайош (Угорщина); на 100 м (для матросів в одязі) – Іоанніс Малокініс (Греція).

Надалі програма олімпійських змагань з плавання неодноразово змінювалася. У різні роки до неї входили різні види змагань, які в подальшому було виключено: наприклад, плавання на 500 і 1200 м, плавання на 100 м (для матросів в одязі), плавання вільним стилем на 1000 і 4000 м, командне плавання вільним стилем на 200 м, плавання з перешкодами на 200 м, плавання під водою на 60 м, пірнання зі стартового стрибка тощо.

На Іграх II Олімпіади (1900) до програми олімпійських змагань у цьому виді спорту вперше було включено плавання на спині. А на Іграх IV Олімпіади (1908) спортсмени вперше змагалися за олімпійські нагороди у плаванні брасом.

У 1912 р. на Іграх V Олімпіади до олімпійської програми вперше було включено змагання в цьому виді спорту серед жінок, які виборювали два комплекти нагород – у плаванні на 100 м вільним стилем та в естафеті 4 x 100 м вільним стилем. Першими олімпійськими чемпіонками в плаванні стали: на 100 м вільним стилем – Фанні Дьюрек, яка представляла Австралазію (так тоді називалася об'єднана команда Австралії і Нової Зеландії), а в жіночій естафеті 4 x 100 м – команда Великої Британії (Ізабелла Мур, Дженні Флетчер, Енні Спірс, Айрін Стір).

І жіноча, і чоловіча частини програми олімпійських змагань з плавання дедалі розширювалися.

На Іграх XVI Олімпіади (1956) у до програми олімпійських змагань вперше було включено плавання батерфляєм, а на Іграх XVIII Олімпіади (1964) – комплексне плавання.

Починаючи з Ігор XXIX Олімпіади (2008), до 32 видів змагань з плавання в басейні (16 у чоловіків і 16 у жінок) було додано два нові види змагань – у плаванні на відкритій воді (дистанція 10 км), де за один комплект медалей змагалися чоловіки, а за інший – жінки.

На Іграх XXXI Олімпіади (2016) програма з плавання включала 34 види змагань, у тому числі 17 – серед чоловіків (16 у басейні і один на відкритій воді) і 17 – серед жінок (16 у басейні і один на відкритій воді). Таким чином, за медалеємністю в олімпійській програмі плавання посідає друге місце серед видів спорту, поступаючись лише легкій атлетиці.

Чоловіча частина програми олімпійських змагань з плавання зараз включає: плавання вільним стилем – на 50, 100, 200, 400 і 1500 м, плавання на спині – на 100 і 200 м, плавання брасом – на 100 і

200 м, плавання батерфляєм – на 100 і 200 м, комплексне плавання – на 200 і 400 м, естафету 4 x 100 м вільним стилем, естафету 4 x 200 м вільним стилем, комбіновану естафету 4 x 100 м, а також плавання у відкритій воді на 10 км.

Жіноча частина програми олімпійських змагань з плавання нині включає: плавання вільним стилем – на 50, 100, 200, 400 і 800 м, плавання на спині – на 100 і 200 м, плавання брасом – на 100 і 200 м, плавання батерфляєм – на 100 і 200 м, комплексне плавання на 200 і 400 м, естафету 4 x 100 м вільним стилем, естафету 4 x 200 м вільним стилем, комбіновану естафету 4 x 100 м, а також плавання у відкритій воді на 10 км.

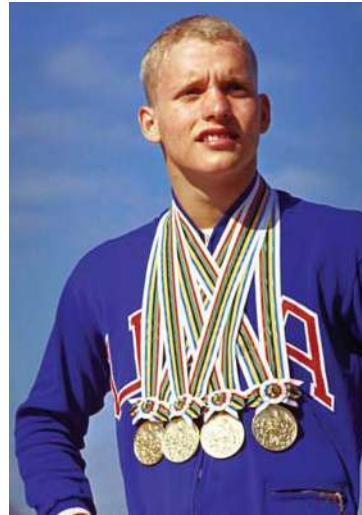
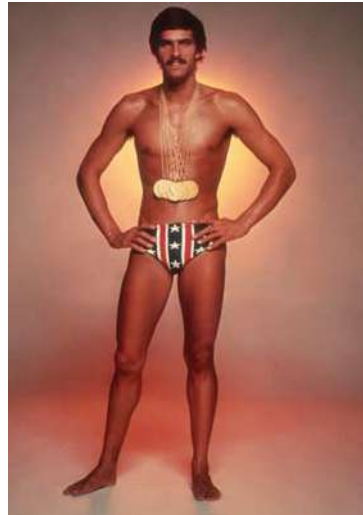
Досягнення, продемонстровані спортсменами різних країн у змаганнях з плавання на Іграх Олімпіад, красномовно свідчать про неухильно поліпшувани спортивні результати і прогресуючий розвиток цього виду спорту в світі. Наприклад, на Іграх II Олімпіади австралієць Фредерік Лейн став олімпійським чемпіоном у плаванні на 200 м вільним стилем, подолавши дистанцію за 2 хв 25,2 с, а на Іграх XXIX Олімпіади американець Майкл Фелпс виграв золоту медаль у плаванні на 200 м вільним стилем, встановивши новий світовий рекорд – 1 хв 42,96 с. На Іграх II Олімпіади в плаванні на 200 м на спині Ернст Хоппенберг з Німеччини переміг, подолавши дистанцію за 2 хв 47,0 с, а на Іграх XXIX Олімпіади на цій же дистанції американець Райан Лохте став олімпійським чемпіоном з новим світовим рекордом – 1 хв 53,94 с. Подібних прикладів можна навести дуже багато.

Володарем найбільшої кількості завойованих на Іграх Олімпіад золотих медалей у плаванні є американський спортсмен Майкл Фелпс, в активі якого –

23-разовий олімпійський чемпіон, а також володар трьох срібних і двох бронзових нагород, здобутих на Іграх 2004–2016 рр. видатний американський плавець Майкл Фелпс

Дев'ятиразовий олімпійський чемпіон з плавання (1968 і 1972 рр.) спортсмен зі США Марк Спітц

Семиразовий олімпійський чемпіон – американський плавець Дональд Шоллендер, який завоював медалі на Іграх 1964 і 1968 рр.

23 олімпійські нагороди найвищого ґатунку (набагато більше, ніж у будь-якого спортсмена в світі, незалежно від виду спорту). З них Майкл Фелпс завоював шість на Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. (у плаванні батерфляєм на 100 і 200 м, у комплексному плаванні на 200 і 400 м, в естафеті 4 х 200 м вільним стилем та в комбінованій естафеті 4 х 100 м), вісім – на Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. (у плаванні батерфляєм на 100 і 200 м, у плаванні на 200 м вільним стилем, у комплексному плаванні на 200 і 400 м, в естафеті 4 х 100 м вільним стилем, в естафеті 4 х 200 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 х 100 м), чотири – на Іграх XXX Олімпіади 2012 р. (у плаванні на 100 м батерфляєм, у комплексному плаванні на 200 м, в естафеті 4 х 200 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 х 100 м), п'ять – на Іграх XXXI Олімпіади 2016 р. (у плаванні на 200 м батерфляєм, у комплексному плаванні на 200 м, в естафетах 4 х 100 м і 4 х 200 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 х 100 м).

Свого часу протягом досить тривалого періоду володарем найбільшої кількості золотих медалей, завойованих на Іграх Олімпіад у змаганнях з плавання, був спортсмен з США Марк Спітц, який виграв дев'ять олімпійських нагород найвищого ґатунку, в тому числі дві – на Іграх XIX Олімпіади 1968 р. (в естафетах 4 х 100 м і 4 х 200 м вільним стилем) і сім – на Іграх XX Олімпіади 1972 р. (у плаванні вільним стилем на 100 і 200 м, у плаванні батерфляєм на 100 і 200 м, в естафетах 4 х 100 м і 4 х 200 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 х 100 м).

Вісім золотих олімпійських медалей виграв американський плавець Меттью Біонді, в тому числі одну – на Іграх XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі (в естафеті 4 х 100 м вільним стилем), п'ять – на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі (в плаванні вільним стилем на 50 і 100 м, в естафетах 4 х 100 м і 4 х 200 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 х 100 м), дві – на Іграх XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні (в естафеті 4 х 100 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 х 100 м).

Володар восьми золотих олімпійських медалей з плавання Меттью Біонді (США), який здобув ці нагороди на Іграх 1984–1992 рр.

Шестиразовий олімпійський чемпіон з плавання (на Іграх 2004–2016 рр.) американський спортсмен Райан Лохте

Спортсменка з Німецької Демократичної Республіки Крістін Отто, яка здобула шість золотих олімпійських медалей у змаганнях з плавання на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з плавання угорська спортсменка Крістіна Егерсегі (у 1988, 1992, 1996 рр.)

Сім золотих олімпійських медалей у плаванні завоював спортсмен із США Доналд Шоллендер, у тому числі чотири – на Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. (у плаванні вільним стилем на 100 і 400 м, в естафетах 4 x 100 м і 4 x 200 м вільним стилем), а три – на Іграх XIX Олімпіади 1968 р. (в естафетах 4 x 100 м і 4 x 200 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 x 100 м).

Шість золотих олімпійських медалей має в своєму активі американський плавець Райан Лохте (на Іграх в 2004–2016 рр.). П'ятиразовими олімпійськими чемпіонами в плаванні в різні роки ставали американці Джонні Вайсмюллер (1924 і 1928 рр.), Стівен Кларк (1960 і 1964 рр.), Томас Джеггер (1984 і 1988 рр.), Гері Холл (1996–2004 рр.), австралієць Йен Торп (2000 і 2004 рр.), американець Аарон Пірсол (на Іграх 2004 і 2008 рр.).

В олімпійських змаганнях з плавання серед жінок найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у американської спортсменки Дженніфер Томпсон – вісім (всі – в естафетах), у тому числі дві – на Іграх XXV Олімпіади 1992 р. (в естафеті 4 x 100 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 x 100 м), дві – на Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. (в естафеті 4 x 100 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 x 100 м), три – на Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. у Сідней (в естафеті 4 x 100 м вільним стилем, в естафеті 4 x 200 м вільним стилем та в комбінованій естафеті 4 x 100 м) і одна – на Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. (в естафеті 4 x 200 м вільним стилем).

Шість золотих олімпійських медалей у плаванні завоювала (причому всі шість – на одних Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі) спортсменка з Німецької Демократичної Республіки Крістін Отто (у плаванні вільним стилем на 50 і 100 м, у плаванні на 100 м батерфляєм, у плаванні на 100 м на спині, в естафеті 4 x 100 м вільним стилем і в комбінованій естафеті 4 x 100 м).

П'ятиразовими олімпійськими чемпіонками в плаванні ставали угорська спортсменка Крістіна Егерсегі (на Іграх 1988–1996 рр.), американки Емі ван Дайкен (1996 і 2000 рр.) і Кеті Ледекі (на Іграх 2012 і 2016 рр., причому в Ріо-де-Жанейро спортсменка завоювала чотири золоті олімпійські медалі – на дистанціях 200, 400 і 800 м вільним стилем та в естафеті 4 x 200 м вільним стилем).

Серед групи плавців (чоловіків і жінок), що стали чотириразовими олімпійськими чемпіонами, можна згадати українську спортсменку Яну Клочкову, яка на Іграх-2000 в Сідней завоювала дві золоті медалі в комплексному плаванні (на 200 і 400 м), а на Іграх-2004 в Афінах повторила свій триумф на тих самих двох дистанціях комплексного плавання.

Володарем найбільшої кількості олімпійських медалей різного ґатунку серед плавців є американський спортсмен Майкл Фелпс – їх у нього

Володарка восьми золотих олімпійських медалей, а також трьох срібних і однієї бронзової нагород з плавання спортсменка зі США Дженніфер Томпсон (на Іграх 1992–2004 рр.)

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з плавання Емі ван Дайкен зі США (на Іграх 1996 і 2000 рр.)

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з плавання Кеті Ледекі зі США (на Іграх 2012 і 2016 рр.)

28 (23 золоті, три срібні, дві бронзові), завойовані вони на Іграх 2004–2016 рр.

Володарками найбільшої кількості олімпійських медалей різного ґатунку в плаванні серед жінок – по 12 у кожної – є дві американські спортсменки – Дара Торрес (п'ять золотих, чотири срібні, три бронзові – на Іграх 1984–1992, 2000, 2008 рр.) і Дженніфер Томпсон (вісім золотих, три срібні, одна бронзова – на Іграх 1992–2004 рр.).

Досить цікавим видається й те, що п'ятиразовий олімпійський чемпіон (1924 і 1928 рр.) плавець із США Джон Вайсмюллер мав ще й шосту олімпійську медаль – бронзову, але не в плаванні, а в іншому виді спорту – водному поло: цей американський спортсмен виступав у складі команди своєї країни, яка посіла третє місце у ватерпольному турнірі Ігор-1924 у Парижі.

23 липня 2018 р. у США сталася резонансна для світу спорту подія, персонажем якої став відомий

американський плавець – шестиразовий олімпійський чемпіон (і володар 12 олімпійських медалей різного ґатунку), 18-разовий чемпіон світу Райан Лохте. Відповідно до офіційного повідомлення антидопінгового агентства США (USADA), Лохте було дискваліфіковано на 14 міс. за порушення антидопінгових правил. Слід пояснити, що, хоча спортсмен не вживав допінг, однак встановлені правила таки порушив. Скандал почався з того, що влітку 2017 р. Лохте на своїй сторінці в соціальних мережах (Instagram) розмістив фото, що зафіксувало, як він в одній із клінік у травні 2017 р. отримував внутрішньовенне вливання, і вказав назву відновлювального центру і назву того вітамінного препарату, який допомагає краще справлятися з тренувальними навантаженнями. Розслідування, проведене USADA, показало, що плавець було зроблено внутрішньовенне вливання незабороненого препарату, але в об'ємі, що перевищує 100 мл, у часовому

Чотириразова олімпійська чемпіонка з плавання українська спортсменка Яна Клочкова (на Іграх 2000 і 2004 рр.)

Володарка дванадцяти олімпійських медалей різного ґатунку – п'яти золотих, чотирьох срібних і трьох бронзових, здобутих на Іграх 1984–1992, 2000, 2008 рр. у змаганнях з плавання – американська спортсменка Дара Торрес

проміжку менше ніж 12 год, що правилами заборонено, – за винятком тих випадків, коли є спеціальні медичні показання, під час стаціонарного лікування або хірургічних операцій (Лохте ж лікування не проходив і під згадані винятки жодним чином не підпадав).

Складнокоординаційні види спорту

Вітрильний спорт

Вітрильний спорт являє собою змагання на спортивних вітрильних суднах, що приводяться в рух вітром за допомогою вітрил.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1907 р. було засновано Міжнародний союз парусного спорту, який у 1996 р. було перейменовано на Міжнародну федерацію парусного спорту (ISAF). У 2015 р. організація змінила назву на Світовий вітрильний спорт (World Sailing – WS). Сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) WS об'єднує 140 національних федерацій.

До олімпійської програми змагання з вітрильного спорту входять, починаючи з Ігор II Олімпіади і донині, за винятком Ігор III Олімпіади.

На Іграх II Олімпіади (Париж-1900) місцями змагань з вітрильного спорту були Мелан і Гавр. Спортсмени виборювали вісім комплектів олімпійських нагород – на яхтах, розділених на класи відповідно до водотоннажності: до 0,5 т, від 0,5 до 1 т, від 1 до 2 т, від 2 до 3 т, від 3 до 10 т, від 10 до 20 т, понад 20 т, а також у так званому відкритому класі.

Першими олімпійськими чемпіонами у вітрильному спорті на Іграх-1900 стали: французи П'єр Жерве і Еміль Сакре (клас до 0,5 т), Джон Греттон, Лорн Каррі, Елджернон Модслі і Лінтон Хоул з Великої Британії (від 0,5 до 1 т), Бернар де Пурталє, Елен де Пурталє, Ерман де Пурталє зі Швейцарії (від 1 до 2 т), змішана команда Едвард Вільям Іксшоу, Фредерік Бланші і Жак Ле Лявассьє (від 2 до 3 т), Х. Н. Джефферсон, Говард Тейлор і Едвард Хор з Великої Британії (від 3 до 10 т), французи Еміль Біяр і Пол Перкю (від 10 до 20 т), екіпаж з Великої Британії, який очолював Сесіл Квентін (понад 20 т), екіпаж із Великої Британії, до складу якого входили Лорн Каррі, Джон Греттон, Елджернон Модслі і Лінтон Хоуп, – у відкритому класі.

Надалі класифікація яхт в олімпійських змаганнях з вітрильного спорту зазнавала неодноразових змін. Так, на Іграх-1908 у районі острова Вайт біля

південного узбережжя Великої Британії яхтсмени змагалися за чотири комплекти олімпійських медалей – в класах яхт 6, 7, 8 і 12 м, а на Іграх-1912 (місцем олімпійських змагань з вітрильного спорту був Нюнесхамн) – також за чотири комплекти нагород – у класах яхт 6, 8, 10 і 12 м.

На Іграх VII Олімпіади (Антверпен-1920) місцем змагань з вітрильного спорту була акваторія біля міста Остенде, розташованого на узбережжі Північного моря, а суперництво за олімпійські медалі велось в 14 класах яхт: 12 футів, 18 футів, 30 м², 40 м², 6 м (у класифікації 1907 р.), 6 м (у класифікації 1919 р.), 6,5 м (у класифікації 1919 р.), 7 м (у класифікації 1907 р.), 8 м (у класифікації 1907 р.), 8 м (у класифікації 1919 р.), 10 м (у класифікації 1907 р.), 10 м (у класифікації 1919 р.), 12 м (у класифікації 1907 р.) та 12 м (у класифікації 1919 р.).

На Іграх VIII Олімпіади (1924) змагання з вітрильного спорту проводилися також у Мелані і Гаврі, як і на Іграх II Олімпіади. За олімпійські нагороди яхтсмени змагалися в трьох класах – 12 футів, 6 і 8 м.

Такими самими, як на Іграх-1924 (за кількістю комплектів олімпійських нагород і за класами яхт), були змагання з вітрильного спорту на Іграх IX Олімпіади (1928).

На Іграх X Олімпіади (Лос-Анджелес, 1932) змагання з вітрильного спорту проводилися в бухті Сан-Педро, де яхтсмени змагалися за олімпійські медалі в чотирьох класах яхт. З них два (6 і 8 м) вже були раніше в олімпійській програмі, а вперше в ній з'явилися два нових класи яхт – “Фанберд” і “Зоряний”.

На Іграх XI Олімпіади (Берлін, 1936) місцем змагань з вітрильного спорту було розташоване на півночі Німеччини портове місто Кіль (на узбережжі Балтійського моря). На цих Іграх змагання проходили в чотирьох класах яхт, причому три з них були тими самими, що на Іграх-1932 (6 і 8 м, “Зоряний”), а на зміну класу “Фанберд” прийшов клас “Олімпік”.

На Іграх XIV Олімпіади (Лондон, 1948), де змагання з вітрильного спорту проводилися на акваторіях у районах Райда і Торбі (біля південного узбережжя Великої Британії), яхтсмени змагалися за п'ять комплектів олімпійських нагород, у тому числі в двох класах, які раніше вже були в олімпійській програмі (6 м і “Зоряний”), і в трьох нових класах (“Файрфлай”, “Своллоу”, “Дракон”).

На Іграх XV Олімпіади (Гельсінкі, 1952), де місцем змагань з вітрильного спорту була акваторія біля Хармая, суперництво велось також за п'ять комплектів медалей, але з програми попередніх залишилися лише три класи яхт (6 м, “Зоряний” і “Дракон”), а два класи були новими – “Фінн” і 5,5 м.

У 1956 р. на Іграх XVI Олімпіади в Мельбурні, де місцем змагань з вітрильного спорту була визначена акваторія порту Порт-Філіпп, з п'яти класів яхт, у яких розігрувалися олімпійські нагороди,

чотири були тими самими, що і на попередніх Іграх (“Фінн”, “Зоряний”, “Дракон” і 5,5 м), а замість класу 6 м в олімпійській програмі Ігор-1956 з’явився клас 12 м “Шарпі”.

На Іграх XVII Олімпіади (Рим, 1960) змагання з вітрильного спорту проводилися в Неаполі – портовому місті, розташованому на узбережжі Тірренського моря. Яхтсмени змагалися за п’ять комплектів олімпійських медалей, причому чотири класи яхт залишилися колишніми (“Фінн”, “Зоряний”, “Дракон” і 5,5 м), а на зміну класу 12 м “Шарпі” до олімпійської програми було включено клас “Летючий голландець”.

Такою самою, як і на Іграх-1960, і за кількістю комплектів олімпійських медалей (п’ять), що розігрувалися у вітрильному спорті, і за класами яхт (“Фінн”, “Зоряний”, “Дракон”, 5,5 м, “Летючий голландець”), була програма з цього виду спорту і на Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. у Токіо (місцем змагань яхтсменів була Еносіма), і на Іграх XIX Олімпіади (Мехіко-1968), де яхтсмени змагалися в Акапулько – портовому місті на тихоокеанському узбережжі Мексики.

Змагання з вітрильного спорту на Іграх XX Олімпіади (Мюнхен, 1972) проводилися в Кілі на узбережжі Балтійського моря, де проходили олімпійські змагання в цьому виді спорту на Іграх-1936. Яхтсмени на Іграх-1972 змагалися за шість комплектів олімпійських нагород, причому чотири класи яхт були тими самими, як і на Іграх 1960–1968 рр. (“Фінн”, “Дракон”, “Летючий голландець”, “Зоряний”), один клас (5,5 м) було виключено, проте до олімпійської програми було додано два нові класи – “Темпест” і “Солінг”.

Місцем змагань з вітрильного спорту на Іграх XXI Олімпіади (Монреаль, 1976) стала акваторія озера Онтаріо, що біля міста Кінгстона. Кількість видів змагань (шість), у яких змагалися яхтсмени, була такою самою, як і на попередніх Іграх, проте з минулої олімпійської програми залишилися тільки чотири класи яхт (“Фінн”, “Летючий голландець”, “Темпест” і “Солінг”), два класи було виключено (“Зоряний” і “Дракон”), а замість них з’явилося два нових – “Торнадо” та “470”.

За шість комплектів олімпійських нагород змагалися яхтсмени на Іграх XXII Олімпіади (Москва, 1980). Місцем змагань з вітрильного спорту було визначено Фінську затоку Балтійського моря біля Талліна. Порівняно з попередніми Іграми, в олімпійській програмі цих Ігор збереглися п’ять класів яхт (“Фінн”, “Летючий голландець”, “Солінг”, “Торнадо” та “470”), було виключено клас “Темпест”, а замість нього повернуто “Зоряний”.

На Іграх XXIII Олімпіади (Лос-Анджелес, 1984) змагання з вітрильного спорту проводилися в акваторії Лонг-Біч біля Тихоокеанського узбережжя США. Суперництво велося вже не за шість, а за сім комплектів нагород: в олімпійській програмі

додалися змагання на вітрильній дошці – у класі “Вінглейдер”.

На Іграх XXIV Олімпіади (Сеул-1988) місцем змагань з вітрильного спорту було портове місто Пусан, розташоване на південному сході Республіки Корея. Кількість комплектів олімпійських медалей, за які змагалися яхтсмени, збільшилася з семи до восьми: збереглися п’ять класів яхт (“Фінн”, “Летючий голландець”, “Зоряний”, “Солінг”, “Торнадо”), клас “470” було розділено на два (“470” чоловічий та “470” жіночий), а в змаганнях на вітрильних дошках замість класу “Вінглейдер” введено інший клас – “Division II”.

У 1992 р. змагання з вітрильного спорту Ігор XXV Олімпіади проводилися в акваторії порту Барселони. До олімпійської програми входили вже не вісім, а десять класів яхт: збереглися сім (“Фінн”, “Летючий голландець”, “Зоряний”, “Солінг”, “Торнадо”, “470” чоловічий та “470” жіночий), додався жіночий клас “Європа”, а в змаганнях на вітрильних дошках клас “Division II” було розділено на два – “Division I” (чоловічий) і “Division II” (жіночий).

Місцем змагань з вітрильного спорту на Іграх XXVI Олімпіади (Атланта, 1996) стала затока Вассау Саунд, неподалік якої розташоване місто Саванна. Яхтсмени змагалися за десять комплектів олімпійських медалей: у програмі було збережено сім класів – “Фінн”, “Солінг”, “Зоряний”, “Торнадо”, “470” (чоловічий), “470” (жіночий), “Європа” (жіночий), виключено клас “Летючий голландець”, замість нього введено новий клас “Лазер” (чоловічий), а в змаганнях на вітрильних дошках замість класу “Division I” (чоловічого) і “Division II” (жіночого) були введені два нових – “Містраль” (чоловічий) і “Містраль” (жіночий).

На Іграх XXVII Олімпіади в Сіднеї (2000) олімпійська програма в парусному спорті була збільшена з колишніх десяти видів змагань до одинадцяти: з’явився новий клас яхт – “49-й” (чоловічий).

У 2004 р. на Іграх XXVIII Олімпіади в Афінах місцем проведення змагань з вітрильного спорту став розташований на узбережжі Егейського моря олімпійський центр “Агіос Космас Олімпік Сілінг Сентр”. Яхтсмени змагалися за одинадцять комплектів нагород, причому жіноча частина олімпійської програми розширилася з трьох до чотирьох видів змагань (було додано новий клас “Інглінг”), а чоловіча частина програми скоротилася з восьми до семи видів змагань (виключено клас “Солінг”).

На Іграх XXIX Олімпіади (Пекін, 2008) змагання з вітрильного спорту проводилися в акваторії, прилеглій до курортного портового міста Циндао, розташованого на узбережжі Жовтого моря. Кількість комплектів нагород, за які змагалися яхтсмени, залишилася таким самим (11), як і на попередніх Іграх. Однак на змаганнях 2008 р. відбулося кілька

Чотириразовий олімпійський чемпіон з вітрильного спорту яхтсмен із Данії Пауль Берт Ельвстрьом, який на Іграх-1948 переміг у класі “Файрфлай”, а на Іграх 1952–1960 рр. – тричі у класі “Фінн”

змін в олімпійській програмі: в її жіночій частині було виключено клас “Європа” і введено новий клас – “Лазер Радіал”; у змаганнях на вітрильних дошках класи “Містраль” (чоловічий) і “Містраль” (жіночий) було замінено на нові класи – “RS: X” (чоловічий) і “RS: X” (жіночий). Решта вісім класів яхт залишилися без змін: “Фінн”, “Зоряний”, “Торнадо”, “49-й”, “470” (чоловічий), “470” (жіночий), “Лазер” (чоловічий), “Інглінг” (жіночий).

На Іграх XXX Олімпіади (Лондон, 2012) місцями проведення змагань яхтсменів були Веймут і Портленд. Олімпійська програма в вітрильному спорті включала вже не 11 видів змагань, а 10 (шість серед чоловіків і чотири серед жінок). У чоловічій частині програми було виключено клас “Торнадо”, а залишилися “Фінн”, “Зоряний”, “470”, “Лазер”, “49-й”, “RS: X”. У жіночій частині програми замість виключеного класу “Інглінг” було введено новий клас – “Елліотт 6М”, а залишилися “470”, “Лазер Радіал”, “RS: X”.

На Іграх XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 2016) змагання яхтсменів проходили в Марина де Глорія у затоці Гуанабара. Загальна кількість видів змагань, що входили до олімпійської програми з вітрильного спорту, не змінилася (10), проте в її змісті відбулося кілька змін. У чоловічій частині програми стало вже не шість класів, а п'ять (було виключено “Зоряний”), залишилися “Фінн”, “470”, “Лазер”, “49-й”, “RS: X”. У жіночій частині програми замість виключеного класу “Елліотт 6М” з'явився клас “49-й”, залишилися “470”, “Лазер Радіал”, “RS: X”. Крім того, до олімпійської програми з цього виду спорту вперше було включено змагання в змішаному (мікст) класі “Накра 17”, де в екіпажі виступають разом спортсмен і спортсменка.

За 116-річну (1900–2016) історію олімпійських змагань з вітрильного спорту найбільшу кількість золотих медалей – по чотири у кожного – завою-

Чотириразовий олімпійський чемпіон з вітрильного спорту яхтсмен із Великої Британії Бен Ейнслі, який на Іграх-2000 переміг у класі “Лазер”, а на Іграх 2004–2012 рр. – тричі у класі “Фінн”

вали двоє яхтсменів: Пауль-Берт Ельвстрьом з Данії (1948 р. – у класі “Файрфлай”, а потім тричі – в 1952–1960 рр. – у класі “Фінн”) і Бен Ейнслі з Великої Британії (2000 р. – у класі “Лазер”, а потім тричі – в 2004–2012 рр. – у класі “Фінн”).

По три золоті медалі виграли троє яхтсменів: український спортсмен Валентин Манкін, який виступав за збірну СРСР (1968 р. – у класі “Фінн”; 1972 р. – у класі “Темпест”; 1980 р. – у класі “Зоряний”); німецький спортсмен Йохен Шуман, який виступав за НДР, а потім за Німеччину (1976 р. – у класі “Фінн”; 1988 і 1996 рр. – у класі “Солінг”); Хосе Луїс Доресте Бланко з Іспанії (1984 р. – у класі “470”, 1988 р. – у класі “Фінн”, 1992 р. – у класі “Летючий голландець”).

Триразовий олімпійський чемпіон з вітрильного спорту український яхтсмен Валентин Манкін, який, виступаючи за збірну СРСР, на Іграх-1968 переміг у класі “Фінн”, на Іграх-1972 – у класі “Темпест”, а на Іграх-1980 – у класі “Зоряний”

Триразовий олімпійський чемпіон з вітрильного спорту Йохен Шуман (НДР, згодом Німеччина), який на Іграх-1976 переміг у класі "Фінн", а на Іграх 1988 і 1996 рр. – двічі у класі "Солінг"

Триразовий олімпійський чемпіон з вітрильного спорту яхтсмен з Іспанії Хосе Луїс Доресте Бланко, який на Іграх-1984 переміг у класі "470", на Іграх-1988 – у класі "Фінн", а на Іграх-1992 – у класі "Летючий голландець"

Володар п'яти олімпійських медалей різного ґатунку, здобутих у змаганнях з вітрильного спорту, бразильський яхтсмен Торбен Граел, на рахунку якого дві золоті нагороди (на Іграх 1996 і 2004 рр. – обидві у класі "Зоряний"), одна срібна (на Іграх-1984 – у класі "Солінг") і дві бронзові (на Іграх 1988 і 2000 рр. – обидві у класі "Зоряний")

Дворазова олімпійська чемпіонка з вітрильного спорту іспанка яхтсменка Тереса Сабель Лукас (від правої), яка перемогла на Іграх 1992 і 1996 рр. – обидва рази у класі "470"

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по п'ять у кожного – у змаганнях Ігор з вітрильного спорту завоювали двоє яхтсменів: Торбен Граел з Бразилії (1984 р. – срібна нагорода у класі "Солінг", 1988 р. – бронзова медаль у класі "Зоряний", 1996 р. – "золото" у класі "Зоряний", 2000 р. – бронзова нагорода у тому ж класі, 2004 р. – золота медаль у тому ж "Зоряному"; загалом у нього дві золоті, одна срібна, дві бронзові медалі) і Бен Ейнслі з Великої Британії (1996 р. – срібна нагорода у класі "Лазер", 2000 р. – золота медаль у тому ж класі "Лазер", а потім тричі – в 2004, 2008, 2012 рр. – золоті нагороди в класі "Фінн"; загалом у нього чотири золоті медалі та одна срібна).

По чотири олімпійські нагороди різного ґатунку вибороли п'ять яхтсменів: Торе Хольм зі Швеції (дві золоті та дві бронзові медалі – в 1920, 1928,

Дворазові олімпійські чемпіонки з вітрильного спорту яхтсменки з Великої Британії Сара Ейтон і Сара Вебб, які перемогли на Іграх 2004 і 2008 рр. – обидва рази у класі "Інглінг"

Володарка трьох олімпійських медалей різного ґатунку, здобутих на змаганнях з вітрильного спорту, яхтсменка з Нової Зеландії Барбара Енн Кендел, на рахунок якої одна золота нагорода (на Іграх-1996 у класі "Division II"), одна срібна (на Іграх-1996 у класі "Містраль") та одна бронзова (на Іграх-2000 у тому ж класі "Містраль")

1932, 1948 рр.); Пауль-Берт Ельвстрьом з Данії (згадувані вже чотири золоті медалі – в 1948–1960 рр.); Валентин Манкін із СРСР (три золоті медалі та одна срібна – в 1968–1980 рр.), німець Йохен Шуман (три золоті медалі та одна срібна – в 1976, 1988, 1996, 2000 рр.); Роберт Шейдт з Бразилії (дві золоті та дві срібні медалі – в 1996–2008 рр.).

Найбільшу серед жінок-яхтсменок кількість золотих олімпійських медалей – по дві у кожній – мають у своєму активі три спортсменки: Тереса Сабель Лукас з Іспанії (в класі "470" – в 1992 і 1996 рр.); Сара Ейтон і Сара Вебб з Великої Британії (в класі "Інґлінг" – в 2004 і 2008 рр.).

Найбільшу серед жінок-яхтсменок кількість олімпійських нагород різного ґатунку – по три – завоювали двоє спортсменок: Барбара Енн Кендел з Нової Зеландії (1992 р. – золоту медаль у класі "Division II";

Володарка трьох олімпійських медалей різного ґатунку, завойованих на змаганнях з вітрильного спорту, українська яхтсменка Руслана Таран, яка на Іграх 1996 і 2000 рр. здобула дві бронзові нагороди (обидві у класі "470"), а на Іграх 2004 – срібну (у класі "Інґлінг")

1996 р. – срібну нагороду в класі "Містраль"; 2000 р. – бронзову медаль у тому ж класі "Містраль") і Руслана Таран з України (1996 р. – бронзову нагороду в класі "470"; 2000 р. – знову "бронзу" в тому ж класі "470"; 2004 р. – срібну медаль у класі "Інґлінг").

Стрибки у воду

Стрижки у воду – вид спорту, що включає виконання стрибків з трампліна і з вишки з різноманітними обертаннями і входом у воду головою або ногами.

Стрижки у воду розрізняють за вихідним положенням спортсмена (з передньої стійки, із задньої стійки, зі стійки на руках), за напрямком обертань (вперед, назад, з гвинтами), за складністю виконання – коефіцієнтом труднощів (кількість і складність обертань). Судді оцінюють якість виконуваних спортсменами стрибків (висота вильоту, швидкість і точність виконання фігур, вертикальний вхід у воду з найменшою кількістю бризок тощо).

Керівництво розвитком стрибків у воду як виду спорту здійснює Міжнародна федерація плавання (FINA), яка керує розвитком плавання, водного поло та синхронного плавання. У складі FINA функціонує комітет зі стрибків у воду.

До олімпійської програми змагання зі стрибків у воду входять, починаючи з Ігор III Олімпіади в Сент-Луїсі (1904).

На Іграх III і IV Олімпіад нагороди в стрибках у воду виборювали лише чоловіки. Олімпійські змагання в цьому виді спорту серед жінок були вперше проведені в 1912 р. на Іграх V Олімпіади.

Олімпійська програма в цьому виді спорту на Іграх-1904 включала тільки один вид змагань – стрибки з вишки. Першим олімпійським чемпіоном зі стрибків у воду став спортсмен зі США Джордж Шелдон.

На Іграх IV Олімпіади в Лондоні (1908) стрибуни у воду змагалися вже за два комплекти нагород – у стрибках з вишки і стрибках з трампліна.

Програма в цьому виді спорту на Іграх V Олімпіади включала чотири види змагань. З них три – серед чоловіків (стрижки з трампліна, стрибки з вишки, прості стрибки з вишки), і один – серед жінок, що змагалися в стрибках з вишки, де першою олімпійською чемпіонкою зі стрибків у воду стала Маргарета Юханссон зі Швеції.

На Іграх VII і VIII Олімпіади (у 1920 і 1924 р.) програма зі стрибків у воду включала вже п'ять видів змагань: три – серед чоловіків (ті самі, що і на Іграх-1912 – стрибки з трампліна, стрибки з вишки, прості стрибки з вишки) і два – серед жінок (стрижки з трампліна і стрибки з вишки).

Надалі з олімпійської програми було виключено змагання серед чоловіків у простих стрибках з вишки – і, починаючи з Ігор IX Олімпіади 1928 р. в Амстердамі,

Чотириразовий олімпійський чемпіон зі стрибків у воду спортсмен із США Грегорі Луганіс, який двічі перемагав (на трампліні та вишці) у 1984 р. і ще двічі (на трампліні та вишці) – у 1988 р.

суперництво в стрибках у воду велося в чотирьох видах змагань, у тому числі в двох – серед чоловіків (стрибки з трампліна і стрибки з вишки) і в двох – серед жінок (стрибки з трампліна і стрибки з вишки).

Олімпійські змагання в цьому виді спорту проводяться на триметровому трампліні і на 10-метровій вишці.

Такою незмінною (з чотирма видами змагань) олімпійська програма в стрибках у воду була на Іграх IX–XI, XIV–XXVI Олімпіад (1928–1936, 1948–1996).

На Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. олімпійську програму зі стрибків у воду було розширено – з чотирьох видів змагань до восьми. Додали синхронні стрибки, в яких змагаються дуети: у двох видах змагань – з трампліна (серед чоловіків і серед жінок) і в двох – з вишки (серед чоловіків і серед жінок).

Такою самою була олімпійська програма в цьому виді спорту і на Іграх XXVIII–XXXI Олімпіад (2004–2016).

За 112-річну історію змагань зі стрибків у воду на Іграх Олімпіад (1904–2016) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків – чотири – виграв спортсмен із США Грегорі Луганіс, який дві нагороди завоював на Іграх-1984 (у стрибках з трампліна і стрибках з вишки), а ще дві – на Іграх-1988 (також у стрибках з трампліна і стрибках з вишки).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у змаганнях зі стрибків у воду серед жінок – п'ять – має в своєму активі спортсменка з Китаю Ву Мінся (на Іграх-2004 – у синхронних стрибках з трампліна, одна на Іграх-2008 – у синхронних стрибках з трампліна; дві – на Іграх-2012 – у стрибках з трампліна і в синхронних стрибках з трампліна; одна на Іграх-2016 – у синхронних стрибках з трампліна).

По чотири золоті медалі в олімпійських змаганнях зі стрибків у воду вибороли три спортсменки: Патрісія Мак-Кормік із США – на Іграх-1952 (у стриб-

П'ятиразова олімпійська чемпіонка зі стрибків у воду спортсменка з Китаю Ву Мінся, яка свої нагороди здобула на Іграх 2004–2016 рр.

Чотириразова олімпійська чемпіонка зі стрибків у воду спортсменка з Китаю Го Цзиньцзинь, яка двічі перемогла на Іграх-2000 і двічі – на Іграх-2004

ках з трампліна і стрибках з вишки) і на Іграх-1956 (також у стрибках з трампліна і стрибках з вишки); Фу Мінся з Китаю – на Іграх-1992 (у стрибках з вишки), на Іграх-1996 (у стрибках з трампліна і стрибках з вишки) і на Іграх-2000 (у стрибках з трампліна); Го Цзиньцзинь з Китаю – на Іграх-2004 (у стрибках з трампліна і синхронних стрибках з трампліна) і

Володарка чотирьох золотих олімпійських медалей зі стрибків у воду американська спортсменка Патрісія Мак-Кормік, яка двічі (на трампліні та вишці) перемогла на Іграх-1952, і двічі (на трампліні та вишці) на Іграх-1956

Чотириразова олімпійська чемпіонка зі стрибків у воду спортсменка з Китаю Фу Мінся, яка один раз перемогла на Іграх 1992, двічі на Іграх 1996 і один раз – на Іграх 2000 рр.

Вісім олімпійських медалей різного ґатунку – дві золоті, дві срібні, чотири бронзові у стрибках у воду здобув російський спортсмен Дмитро Саутін (у 1992 р. – у складі Об'єднаної команди СНД, у 1996–2008 рр. – у складі збірної Росії)

на Іграх-2008 (у стрибках з трампліна і синхронних стрибках з трампліна).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку в змаганнях зі стрибків у воду серед чоловіків – вісім – завоював російський спортсмен Дмитро Саутін (який на Іграх-1992 виступав за Об'єднану команду СНД, а на Іграх 1996–2008 рр. – за команду Росії) – дві золоті, дві срібні та чотири бронзові медалі.

Сім олімпійських нагород різного ґатунку має в своєму активі спортсмен з Китаю Тянь Лян (дві золоті, чотири срібні, одна бронзова) – на Іграх 1984–2000 рр.

По п'ять олімпійських медалей різного ґатунку завоювали в стрибках у воду троє спортсменів: італієць Клаус Дібіасі (три золоті і дві срібні) – на Іграх 1964–1976 рр.; американець Грегорі Луганіс (чотири золоті та одна срібна) – на Іграх 1976, 1984, 1988 рр.; Сюн Ні з Китаю (три золоті, одна срібна та одна бронзова) – на Іграх 1988–2000 рр.

Спортсмен з Китаю Тянь Лян, який в олімпійських змаганнях зі стрибків у воду на Іграх 1984–2000 рр. завоював сім медалей різного ґатунку

В олімпійських змаганнях зі стрибків у воду серед жінок найбільшу кількість медалей різного ґатунку – сім – завоювала спортсменка з Китаю Ву Мінся (п'ять золотих, одну срібну та одну бронзову) – на Іграх 2004–2016 рр.

Шість олімпійських медалей різного ґатунку виграла китайська стрибунка у воду Го Цзіньцзінь – чотири золоті та дві срібні (на Іграх 2000–2008 рр.).

По п'ять олімпійських нагород різного ґатунку завоювали спортсменка з Китаю Фу Мінся – чотири золоті, одну срібну (на Іграх 1992–2000 рр.) і росіянка Юлія Пахаліна – одну золоту, три срібні, одну бронзову (на Іграх 2000–2008 рр.).

Стрибки на батуті

Стрибки на батуті – вид спорту, в якому спортсмени, використовуючи пружні властивості сітки цього снаряда, виконують стрибки з різного роду обертаннями навколо поздовжньої та поперечної осей тіла.

Спочатку стрибки на батуті розвивалися як один з видів акробатики. У 1964 р. було засновано Міжнародну федерацію стрибків на батуті. З 1973 р. стрибки на батуті стали самостійним видом спорту.

У 1988 р. Міжнародна федерація стрибків на батуті увійшла до складу Міжнародної федерації гімнастики (FIG). Відтоді FIG керує розвитком стрибків на батуті, як і спортивної гімнастики, і художньої гімнастики.

До олімпійської програми змагання зі стрибків на батуті вперше було включено на Іграх XXVII Олімпіади (Сідней, 2000). Суперництво велося за два комплекти олімпійських нагород: один – у змаганнях серед чоловіків, інший – серед жінок.

На Іграх-2000 першим олімпійським чемпіоном у стрибках на батуті серед чоловіків став Олександр Москаленко з Росії, а першою олімпійською чемпіонкою – його співвітчизниця Ірина Караваєва.

Перший олімпійський чемпіон зі стрибків на батуті росіянин Олександр Москаленко, який переміг на Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. у Сідней, а на Іграх 2004 р. в Афінах став срібним призером

Перша олімпійська чемпіонка зі стрибків на батуті росіянка Ірина Караваєва, яка здобула золоту медаль на Іграх-2000 у Сіднеї

Спортсмен з Китаю Дон Дон, який на Іграх-2012 у Лондоні у змаганнях зі стрибків на батуті здобув золоту олімпійську медаль, а на Іграх-2016 у Ріо-де-Жанейро – срібну нагороду

Надалі кількість видів змагань (два) в олімпійській програмі зі стрибків на батуті залишилася незмінною.

На Іграх XXVIII Олімпіади (2004) чемпіоном у стрибках на батуті серед чоловіків став Юрій Нікітін (Україна), а чемпіонкою серед жінок – Анна Догондзе (Німеччина).

У 2008 р. на Іграх XXIX Олімпіади у змаганнях зі стрибків на батуті серед чоловіків переміг спортсмен з Китаю Лу Чуньлун, а серед жінок – його співвітчизниця Хе Веньян.

На Іграх XXX Олімпіади (2012) володарем золотої медалі в стрибках на батуті серед чоловіків став китайський спортсмен Дон Дон, а серед жінок нагороду найвищого ґатунку виграла Розанна Мак-Леннан з Канади.

У 2016 р. на Іграх XXXI Олімпіади змагання зі стрибків на батуті серед чоловіків завершилися перемо-

гою Владислава Гончарова (Білорусь), а серед жінок знову перемогла канадка Розанна Мак-Леннан.

Таким чином, канадська спортсменка Розанна Мак-Леннан стала першою – і поки єдиною – дворазовою олімпійською чемпіонкою в стрибках на батуті.

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку в цьому виді спорту в змаганнях серед жінок – три – завоювала спортсменка з Канади Карен Кокбьорн (на Іграх-2000 – бронзова нагорода, на Іграх-2004 – срібна, на Іграх-2008 – знову “срібло”).

У змаганнях зі стрибків на батуті серед чоловіків володарями найбільшої кількості олімпійських нагород різного ґатунку – по дві у кожного – стали Олександр Москаленко з Росії (на Іграх-2000 – золота медаль, на Іграх-2004 – срібна) і спортсмен з Китаю Дон Дон (на Іграх-2012 – “золото”, на Іграх 2016 – срібна нагорода).

Український спортсмен Юрій Нікітін, який на Іграх-2004 в Афінах став олімпійським чемпіоном зі стрибків на батуті

Дворазова (Лондон-2012 і Ріо-де-Жанейро-2016) олімпійська чемпіонка зі стрибків на батуті канадська спортсменка Розанна Мак-Леннан

Три олімпійські медалі різного ґатунку здобула у змаганнях зі стрибків на батуті спортсменка з Канади Карен Кокбьорн – дві срібні (2004 і 2008 рр.) і одну бронзову (2000)

Синхронне плавання

Синхронне плавання – вид спорту, в якому спортсменки у воді виконують під музику різні фігури.

Змагання в синхронному плаванні проводяться тільки серед жінок.

Розвитком синхронного плавання (як і плавання, і стрибків у воду, і водного поло) керує Міжнародна федерація плавання (FINA). В її складі функціонує комітет з синхронного плавання.

До олімпійської програми змагання з синхронного плавання входять, починаючи з Ігор XXIII Олімпіади, що проводилися в 1984 р. у Лос-Анджелесі. Спортсменки змагалися за два комплекти медалей – в одиночному розряді (соло) і в парному розряді (дуети). Першими олімпійськими чемпіонками в цьому виді спорту на Іграх-1984 стали Трейсі Руїс зі США (соло), Трейсі Руїс і Кенді Кості зі США (в змаганнях дуетів).

На Іграх XXIV і XXV Олімпіад (1988 і 1992 рр.) програма в синхронному плаванні залишилася такою самою, якою була на Іграх-1984.

На Іграх XXVI Олімпіади в програмі з синхронного плавання не було ні соло, ні дуетів, а тільки один новий вид змагань – у групових вправах.

На Іграх XXVII Олімпіади (2000) спортсменки в змаганнях з синхронного плавання знову виборювали два комплекти олімпійських нагород: до програми було повернуто змагання дуетів і збереглися групові вправи.

Такою самою залишалася програма в цьому виді спорту на Іграх XXVIII–XXXI Олімпіад (2004–2016).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у синхронному плаванні – п'ять – завоювала спортсменка з Росії Анастасія Давидова (дві на Іграх-2004 – у змаганнях дуетів і групових вправах, дві на Іграх-2008 – у змаганнях дуетів і групових вправах, одну на Іграх-2012 – у групових вправах).

По чотири золоті олімпійські медалі мають у своєму активі три російські спортсменки: Анаста-

П'ятиразова олімпійська чемпіонка з синхронного плавання росіянка Анастасія Давидова (на Іграх 2004–2012 рр.)

сія Єрмакова (дві на Іграх-2004 – в змаганнях дуетів і групових вправах, дві на Іграх-2008 – у змаганнях дуетів і групових вправах), Наталія Іщенко (дві на Іграх-2012 – у змаганнях дуетів і групових вправах, дві на Іграх 2016 – у змаганнях дуетів і групових вправах) і Світлана Ромашина (дві на Іграх-2012 – у змаганнях дуетів і групових вправах, дві на Іграх-2016 – у змаганнях дуетів і групових вправах).

По три золоті олімпійські медалі в синхронному плаванні завоювали спортсменка з Росії Ольга Бруснікіна (дві на Іграх-2000 – у змаганнях дуетів і групових вправах, одну на Іграх-2004 – у групових вправах) та її співвітчизниця Марія Кисельова (дві на Іграх-2000 – у змаганнях дуетів і групових вправах, одну на Іграх-2004 – у групових вправах).

Японські спортсменки Мія Тачибана і Міхо Такеда в олімпійських змаганнях з синхронного плавання завоювали по п'ять медалей різного ґатунку кожна (по одній бронзовій нагороді на Іграх-1996 – у групових вправах, по дві срібні медалі на Іграх-2000 –

Чотириразова олімпійська чемпіонка з синхронного плавання росіянка Наталія Іщенко (на Іграх 2012 і 2016 рр.).

Чотириразова олімпійська чемпіонка з синхронного плавання росіянка Світлана Ромашина (на Іграх 2012 і 2016 рр.).

Японські спортсменки Мія Тачибана і Міхо Такеда в олімпійських змаганнях з синхронного плавання здобули по п'ять медалей різного ґатунку (по одній "бронзі" на Іграх-1996, по два "срібла" на Іграх-2000 і по два "срібла" на Іграх-2004)

у змаганнях дуетів і групових вправах і ще по два "срібла" на Іграх-2004 – у змаганнях дуетів і групових вправах).

Спортивна гімнастика

Спортивна гімнастика – вид спорту, в якому спортсмени змагаються в різних видах гімнастичних вправ.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1881 р. було засновано Міжнародну федерацію гімнастики (Fédération Internationale de Gymnastique – FIG), яка нині (станом на 1 січня 2019 р.) об'єднує 148 національних федерацій.

До олімпійської програми змагання зі спортивної гімнастики входять, починаючи з Ігор I Олімпіади, і проводяться на всіх Іграх Олімпіад.

На Іграх I–VIII Олімпіад (1896–1924) у змаганнях зі спортивної гімнастики олімпійські нагороди виборювали тільки чоловіки. Олімпійські змагання серед жінок стали проводити, починаючи з Ігор IX Олімпіади (1928) і донині, за винятком Ігор X Олімпіади (1932).

До програми зі спортивної гімнастики на Іграх I Олімпіади входили вісім видів змагань, у тому числі шість в особистій першості (вправи на перекладині, брусах, кільцях, коні з ручками, опорний стрибок, лазіння по канату) і два в командній першості (вправи на перекладині і на брусах).

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1896 стали: Герман Вайнгартнер (Німеччина) – у вправах на перекладині; Альфред Флатов (Німеччина) – у вправах на брусах; Карл Шуман (Німеччина) – в опорному стрибку; Луїс Цуттер (Швейцарія) – у вправах на коні з ручками; Іоан-

ніс Мітропулос (Греція) – у вправах на кільцях; Ніколаос Андріакопулос (Греція) – в лазінні по канату. В обох видах командної першості – у вправах на перекладині та у вправах на брусах – перемогу здобули команди Німеччини. Таким чином, троє німецьких гімнастів, що входили до їх складу, – Герман Вайнгартнер, Альфред Флатов і Карл Шуман – стали триразовими олімпійськими чемпіонами, а решта учасників тих двох команд Німеччини – дворазовими олімпійськими чемпіонами.

На Іграх II Олімпіади у Парижі (1900) програма зі спортивної гімнастики передбачала тільки один вид змагань – в особистій першості в багатоборстві, в яке тоді входило 11 складових: вправи на брусах, перекладині, коні, кільцях, опорний стрибок, вільні вправи, стрибок у довжину, комбінований стрибок у висоту і довжину, стрибок із жердиною, лазіння по канату, підняття 50-кілограмової ваги.

На Іграх III Олімпіади у Сент-Луїсі (1904) в змаганнях зі спортивної гімнастики їх учасники виборювали 12 комплектів олімпійських нагород, у тому числі одну – в командній першості і 11 – в особистій. Командна першість розігрувалася в шестиборстві, яке включало вправи на перекладині, вправи на брусах, опорний стрибок, стрибок у довжину, штовхання ядра, біг на 100 ярдів (1 ярд дорівнює 91,44 см). Змагання гімнастів в особистій першості на тих Іграх були такими: вправи на коні, брусах, кільцях, перекладині, опорний стрибок, лазіння по канату, вправи з булавами, а також шестиборство, триборство, змагання на трьох снарядах і змагання на чотирьох снарядах.

Програма зі спортивної гімнастики на Іграх IV Олімпіади у Лондоні (1908) включала два види

Карл Шуман з Німеччини (сидить на плечах товаришів по команді) у змаганнях зі спортивної гімнастики на Іграх I Олімпіади в Афінах (1896) завоював три золоті медалі

змагань – в особистій першості в багатоборстві (в нього входили вправи на перекладині, брусах, коні, кільцях і лазіння на канату) і в командній першості.

На Іграх V Олімпіади у Стокгольмі (1912) учасники змагань зі спортивної гімнастики боролися за чотири комплекти олімпійських нагород, з них один в особистій першості (у багатоборстві) і три в командній першості, у тому числі в багатоборстві (яке включало вправи на перекладині, брусах, коні і кільцях), за довільною (з вільним вибором снарядів і вправ) і шведською системами. Програма зі спортивної гімнастики в Антверпені на Іграх VII Олімпіади (1920) включала чотири види змагань, з них один в особистій першості (у багатоборстві, яке включало вправи на перекладині, брусах, коні, кільцях) і три в командній першості, у тому числі за європейською, шведською, довільною системами (з вільним вибором снарядів і вправ).

На Іграх VIII Олімпіади (Париж, 1924) учасники змагань зі спортивної гімнастики (які, як і раніше, проводилися тільки серед чоловіків) розігрували дев'ять комплектів олімпійських нагород, у тому числі вісім в особистій першості (у багатоборстві, у вправах на перекладині, брусах, коні, кільцях, в опорному стрибку, в стрибку через коня, що стоїть поперек, і в лазінні по канату) і один у командній першості.

Програма зі спортивної гімнастики на Іграх IX Олімпіади (1928) в Амстердамі включала вісім видів змагань, у тому числі сім серед чоловіків і один – вперше – серед жінок. До чоловічої частини програми входили шість видів змагань в особистій першості (у багатоборстві, у вправах на перекладині, брусах, коні, кільцях, в опорному стрибку) і один у командній першості, а до жіночої частини програми – змагання в командній першості. Першими олімпійськими чемпіонками в цьому виді спорту стали гімнастки команди Нідерландів.

На Іграх X Олімпіади (1932) в Лос-Анджелесі у змаганнях зі спортивної гімнастики (які проводилися тільки серед чоловіків) суперництво велося за 11 комплектів олімпійських нагород. Із них 10 у особистій першості, в тому числі в багатоборстві, у вправах на перекладині, брусах, коні, кільцях, в опорному стрибку, вільних вправах, в лазінні по канату, у вправах з булавами і в акробатиці (з підкидним мостом), а один – у командній першості.

До програми Ігор XI Олімпіади зі спортивної гімнастики (1936) в Лос-Анджелесі входили дев'ять видів змагань, з них вісім серед чоловіків і один серед жінок. Чоловіча частина програми включала сім видів змагань в особистій першості (у багатоборстві та в шести його окремих видах – вправах на перекладині, брусах, кільцях, коні, в опорному стрибку і вільних вправах) і один – у командній першості, а жіноча частина програми – тільки змагання в командній першості.

На Іграх XIV Олімпіади (1948) у Лондоні до програми зі спортивної гімнастики було включено ті самі дев'ять видів змагань (вісім у чоловіків і один у жінок), які були на Іграх-1936.

Суттєво розширилася програма змагань зі спортивної гімнастики у Гельсінкі на Іграх XV Олімпіади 1952 р., що включала вже 15 видів змагань. При цьому чоловіча частина програми залишилася без змін (вісім видів змагань, як і на Іграх-1948), тоді як жіноча частина програми істотно розширилася: спортсменки змагалися тепер не за один комплект олімпійських нагород (у командній першості), як було раніше, а за сім: до командної першості додалися п'ять видів змагань в особистій першості (у багатоборстві, у вправах на брусах, на колоді, в опорному стрибку й у вільних вправах), а також змагання в командних обов'язкових вправах з предметами.

На Іграх XVI Олімпіади (1956) у Мельбурні програма зі спортивної гімнастики була такою самою (15 видів змагань, у тому числі вісім у чоловіків і сім у жінок), як і на попередніх Іграх.

Надалі з програми в цьому виді спорту серед жінок було виключено командні обов'язкові вправи з предметами. Після цього олімпійська програма зі спортивної гімнастики, починаючи з Ігор XVII Олімпіади 1960 р., стала стабільною і включала 14 видів змагань, у тому числі вісім у чоловіків (у командній першості і сім в особистій першості – у багатоборстві, у вправах на брусах, коні, кільцях, перекладині, в опорному стрибку, вільних вправах) і шість у жінок (у командній першості та п'ять в особистій першості – у багатоборстві, у вправах на брусах, колоді, в опорному стрибку і вільних вправах).

Аналогічною була програма олімпійських змагань зі спортивної гімнастики на Іграх XVIII–XX Олімпіад (1964–1972).

Надалі Міжнародна федерація гімнастики (FIG), що прагнула розширити географію представництва тих учасників олімпійських змагань у цьому виді спорту, які можуть претендувати на медалі, ввела, починаючи з Ігор XXI Олімпіади 1976 р. у Монреалі, правило, згідно з яким до участі в змаганнях в особистій першості в багатоборстві допускаються – за результатами виступів спортсменів (спортсменок) у командній першості – не більше трьох гімнастів (гімнасток) від однієї країни. Аналогічні кількісні обмеження було поширено і на змагання в особистій першості на окремих гімнастичних снарядах – і у чоловіків, і у жінок. Варто зазначити, що одним із факторів, що підштовхнули FIG до ухвалення таких обмежувальних рішень, стало те, що за результатами змагань зі спортивної гімнастики на Іграх XX Олімпіади 1972 р. володарями всіх 42 олімпійських медалей (золотих, срібних, бронзових) стали гімнасти та гімнастки тільки з чотирьох країн – Японії, СРСР, НДР, Угорщини (у чоловіків: Японія – 16 наго-

род, СРСР – 6 і НДР – 2, у жінок: СРСР – 10 нагород, НДР – 7, Угорщина – 1).

На Іграх XXII–XXV Олімпіад (1980–1992) програма зі спортивної гімнастики, як і раніше, включала 14 видів змагань (вісім серед чоловіків і шість серед жінок).

Протягом тривалого часу олімпійські змагання зі спортивної гімнастики склалися з виконання спортсменами та спортсменками обов'язкової і довільної програм. На Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. гімнасти та гімнастки востаннє виконували обов'язкову програму, яку в подальшому було скасовано. Це сприяло тому, що спортсмени могли зосереджувати свої зусилля на вдосконаленні довільних програм, а це додавало видовищності змаганням, оскільки сприяло зростанню складності виконуваних вправ, підвищенню віртуозності комбінацій із включенням до них нових оригінальних елементів тощо.

Аналогічною (14 видів змагань) була програма зі спортивної гімнастики на Іграх XXVII і XXVIII Олімпіад (2000 і 2004 рр.).

На Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. кількість змагань у програмі зі спортивної гімнастики залишилася колишньою (14, у тому числі вісім у чоловіків і шість у жінок), але змінилася система оцінки вправ.

Програма зі спортивної гімнастики на Іграх XXX і XXXI Олімпіад (2012 і 2016 рр.) була такою самою, як на Іграх-2008.

За 120-річну історію змагань зі спортивної гімнастики на Іграх Олімпіад (1896–2016) найбільшу кількість золотих медалей серед чоловіків-гімнастів у цьому виді спорту – вісім – виграв спортсмен з Японії Савао Като (у тому числі три нагороди на Іграх-1968 – в особистій першості в багатоборстві, у вільних вправах і в командній першості; три на Іграх-1972 – в осо-

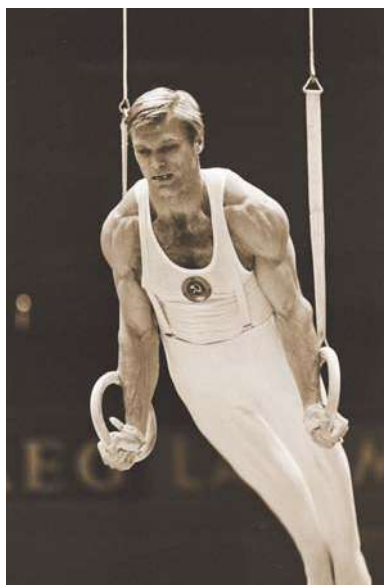
Японський гімнаст Савао Като, в активі якого – найбільша серед спортивних гімнастів кількість здобутих золотих олімпійських медалей – вісім, які були завойовані на Іграх 1968 р. (три), 1972 р. (три) і 1976 р. (дві), також на його рахунку три срібні та одна бронзова нагороди

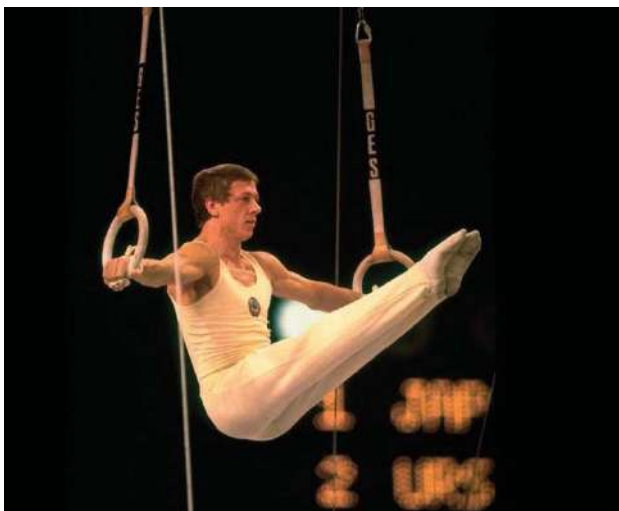
Семиразовий олімпійський чемпіон зі спортивної гімнастики український спортсмен Віктор Чукарін, який, виступаючи за збірну СРСР, здобув ці нагороди на Іграх 1952 і 1956 рр. (відповідно чотири і три)

бистій першості в багатоборстві, у вправах на брусах і в командній першості; дві на Іграх-1976 – у вправах на брусах і в командній першості).

По сім золотих медалей в олімпійських змаганнях серед чоловіків у цьому виді спорту завоювали троє спортсменів: український гімнаст зі збірної СРСР Віктор Чукарін (чотири нагороди на Іграх-1952 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на коні, в опорному стрибку і в командній першості; три на Іграх-1956 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на брусах і в командній першості); україн-

Семиразовий олімпійський чемпіон зі спортивної гімнастики український спортсмен Борис Шахлін, який, виступаючи за збірну СРСР, завоював ці медалі на Іграх 1956–1964 рр. (відповідно дві, чотири та одну), також у його активі були чотири срібні і дві бронзові нагороди

Семиразовий олімпійський чемпіон зі спортивної гімнастики російський спортсмен Микола Андріанов, який, виступаючи за збірну СРСР, здобув ці нагороди на Іграх 1972–1980 рр. (відповідно одну, чотири та дві), також в його активі п'ять срібних і три бронзові медалі (загалом 15)

ський гімнаст зі збірної СРСР Борис Шахлін (дві нагороди на Іграх-1956 – у вправах на коні і в командній першості; чотири на Іграх-1960 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на коні, на брусах і в опорному стрибку; одну на Іграх-1964 – у вправах на перекладині); російський гімнаст зі збірної СРСР Микола Андріанов (одну нагороду на Іграх-1972 – у вільних вправах; чотири на Іграх-1976 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на кільцях, в опорному стрибку і у вільних вправах; дві на Іграх 1980 – в опорному стрибку і в командній першості).

Шестиразовий олімпійський чемпіон зі спортивної гімнастики японський спортсмен Акінорі Накаяма, який завоював ці медалі на Іграх 1968 і 1972 рр. (відповідно чотири та дві), також здобув дві срібні і дві бронзові нагороди

В активі української гімнастки Лариси Латиніної, яка виступала за збірну СРСР, – найбільша серед жінок у спортивній гімнастиці кількість здобутих золотих олімпійських медалей – дев'ять, що були завойовані на Іграх 1956–1964 рр. (відповідно чотири, три та дві); також на її рахунку – п'ять срібних і чотири бронзові нагороди (загалом 18)

По шість золотих медалей в олімпійських змаганнях зі спортивної гімнастики серед чоловіків виграли двоє: спортсмен з Японії Акінорі Накаяма (чотири нагороди на Іграх-1968 – у вправах на перекладині, брусах, кільцях і в командній першості; дві на Іграх-1972 – у вправах на брусах і в командній першості) і білоруський гімнаст Віталій Щербо з Об'єднаної команди СНД (всі шість нагород були ним завойовані на Іграх-1992 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на брусах, коні, кільцях, в опорному стрибку і в командній першості).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей в змаганнях зі спортивної гімнастики серед жінок на Іграх Олімпіад – дев'ять – виграла українська гімнастка зі збірної СРСР Лариса Латиніна (чотири нагороди на Іграх-1956 – в особистій пер-

Шестиразовий олімпійський чемпіон зі спортивної гімнастики білоруський спортсмен Віталій Щербо, який всі нагороди здобув на Іграх-1992 у Барселоні, де виступав за об'єднану команду СНД; крім того, в його активі – чотири бронзові медалі на Іграх-1996

Семиразова олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики Віра Чаславська (Чехословаччина), яка завоювала ці нагороди на Іграх 1964 і 1968 рр. (відповідно три та чотири), а також здобула чотири срібні медалі

Володарка п'яти золотих олімпійських медалей у спортивній гімнастиці Агнеш Келеті (Угорщина), яка здобула їх на Іграх 1952 і 1956 рр. (відповідно одну та чотири), на її рахунок також три срібні і дві бронзові нагороди

шості в багатоборстві, в опорному стрибку, у вільних вправах та в командній першості; три на Іграх-1960 – в особистій першості в багатоборстві, у вільних вправах і в командній першості; дві на Іграх-1964 – у вільних вправах і в командній першості).

Сім золотих олімпійських медалей у змаганнях зі спортивної гімнастики завоювала Віра Чаславська з Чехословаччини (три нагороди на Іграх-1964 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на колоді, в опорному стрибку; чотири на Іграх-1968 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на брусах, в опорному стрибку й у вільних вправах).

По п'ять золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту виграли чотири спортсменки: Агнеш Келеті з Угорщини (одну нагороду на Іграх-1952 – у вільних вправах і чотири на Іграх-1956 – у вправах на брусах, на колоді, у вільних вправах і в командних обов'язкових вправах з предметами); українська гімнастка зі збірної СРСР Поліна Астахова (одну нагороду на Іграх-1956 – в командній першості; дві

на Іграх-1960 – у вправах на брусах і в командній першості; дві на Іграх-1964 – у вправах на брусах і в командній першості); спортсменка з Румунії Надя Коменеч (три нагороди на Іграх-1976 – в особистій першості в багатоборстві, у вправах на брусах і на колоді; дві на Іграх-1980 – у вправах на колоді й у вільних вправах); гімнастка зі збірної СРСР Неллі Кім, яка представляла в ній спочатку Казахстан у 1976 р., а потім Білорусію у 1980 р. (три нагороди на Іграх-1976 – в опорному стрибку, у вільних вправах і в командній першості; дві на Іграх 1980 – у вільних вправах і в командній першості).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку, завойованих у змаганнях зі спортивної гімнастики серед чоловіків, – 15 – має в своєму активі російський спортсмен Микола Андріанов зі збірної СРСР (сім золотих, п'ять срібних, три бронзові – на Іграх 1972–1980 рр.).

По 13 олімпійських медалей різного ґатунку завоювали в змаганнях зі спортивної гімнастики

П'ятиразова олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики українська спортсменка Поліна Астахова, яка, виступаючи за збірну СРСР, завоювала ці медалі на Іграх 1956–1964 рр. (відповідно одну, дві та дві); в її активі також були дві срібні і три бронзові нагороди

П'ятиразова олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики румунська спортсменка Надя Коменеч, яка здобула ці нагороди на Іграх 1976 і 1980 рр. (відповідно три та дві), а також три срібні й одну бронзову медалі

П'ятиразова олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики Неллі Кім, яка, представляючи у збірній СРСР спочатку Казахстан, а згодом Білорусію, завоювала ці медалі на Іграх 1976 і 1980 рр. (відповідно, три та дві)

Японський гімнаст Такасі Оно, який на Іграх 1952–1964 рр. здобув загалом 13 олімпійських медалей різного ґатунку (5 золотих, 4 срібні, 4 бронзові)

двоє: японський спортсмен Такасі Оно (п'ять золотих, чотири срібні, чотири бронзові – на Іграх 1952–1964 рр.) і український гімнаст зі збірної СРСР Борис Шахлін (сім золотих, чотири срібні, дві бронзові – на Іграх 1956–1964 рр.).

По 12 олімпійських медалей різного ґатунку в змаганнях зі спортивної гімнастики серед чоловіків завоювали японець Савао Като (вісім золотих, три срібні, одна бронзова – в 1968–1976 рр.) і Олексій Немов з Росії (чотири золоті, дві срібні, шість бронзових – в 1996 і 2000 рр.), 11 – Віктор Чукарін зі збірної СРСР (сім золотих, три срібні, одна бронзова – в 1952 і 1956 рр.), по 10 – японець Акінорі Накаяма (шість золотих, дві срібні, дві бронзові – в 1968 і 1972 рр.), російський спортсмен Олександр Дитятин зі збірної СРСР (три золотих, шість срібних, одна бронзова – в 1976 і 1980 рр.), Віталій Щербо з Об'єднаної команди СНД (1992) і команди Білорусі (1996) (шість золотих і чотири бронзові).

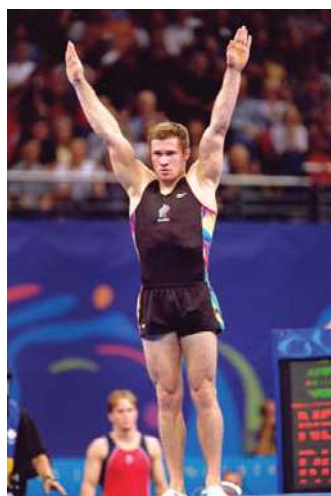
Найбільша загальна кількість олімпійських медалей різного ґатунку, завойованих у змаганнях

зі спортивної гімнастики серед жінок, – 18 – в української гімнастики зі збірної СРСР Лариси Латиніної (дев'ять золотих, п'ять срібних, чотири бронзові – на Іграх 1956–1964 рр.).

Віра Чаславська з Чехословаччини завоювала в олімпійських змаганнях зі спортивної гімнастики 11 медалей різного ґатунку (сім золотих і чотири срібні – на Іграх 1960–1968 рр.).

По десять олімпійських медалей різного ґатунку в змаганнях зі спортивної гімнастики серед жінок вибороли угорка Агнеш Келеті в 1952 і 1956 рр. (п'ять золотих, три срібні, дві бронзові) і українська спортсменка Поліна Астахова зі збірної СРСР в 1956–1964 рр. (п'ять золотих, дві срібні, три бронзові), по дев'ять – російська гімнастка Людмила Турищева зі збірної СРСР у 1968, 1972, 1976 рр. (чотири золоті, три срібні, дві бронзові) і румунка Надя Коменеч у 1976 і 1980 рр. (п'ять золотих, три срібні, одна бронзова).

У спортивній гімнастиці – через специфіку цього виду спорту – допінгові скандали на Іграх Олімпіад

Російський гімнаст Олексій Немов, який на Іграх 1996 і 2000 рр. завоював загалом 12 олімпійських медалей різного ґатунку (4 золоті, 2 срібні, 6 бронзових)

Російський гімнаст Олександр Дитятин, який, виступаючи за збірну СРСР, завоював на Іграх 1976 і 1980 рр. загалом 10 олімпійських медалей (3 золоті, 6 срібних, 1 бронзову)

Людмила Турицева, яка, виступаючи за збірну СРСР зі спортивної гімнастики, здобула на Іграх 1968–1976 рр. загалом 9 олімпійських медалей різного ґатунку (4 золоті, 3 срібні, 2 бронзові)

Румунська спортсменка Андреа Радукан, виступаючи у змаганнях зі спортивної гімнастики на Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. у Сіднеї, набрала найбільшу суму балів у багатоборстві в особистій першості й отримала золоту медаль, але згодом за результатами допінг-контролю була дискваліфікована й позбавлена цієї олімпійської нагороди

трапляються набагато рідше, ніж, скажімо, у важкій і легкій атлетіці або в різних видах боротьби. Але на Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. один із найгучніших допінгових скандалів стався саме в спортивній гімнастиці – після завершення змагань серед жінок в особистій першості в багатоборстві, де перемогла гімнастка з Румунії Андреа Радукан. Однак потім їй довелося повернути цю золоту медаль, оскільки під час допінг-контролю в організмі спортсменки було виявлено ефедрин – заборонений препарат, внаслідок чого відбулася дискваліфікація гімнастки. А олімпійською чемпіонкою Ігор-2000 в особистій першості в багатоборстві було проголошено румунську гімнастку Сімону Аманар, яка показала напередодні другий результат.

Стрільба з лука

Стрільба з лука – вид спорту, в якому спортсмени змагаються в якомога більш влучному попаданні стрілами в мішені.

До олімпійської програми змагання зі стрільби з лука вперше було включено на Іграх II Олімпіади 1900 р. у Парижі, де за олімпійські нагороди в цьому виді спорту змагалися тільки чоловіки. Програма зі стрільби з лука на Іграх-1900 включала шість видів змагань, а першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали: француз Анрі Еруен (у вправі “Кордон доре” на дистанції 50 м), бельгійець Хуберт ван Інніс – двічі (у вправі “Кордон доре” на дистанції 33 м і у вправі “Шапеле” на дистанції 33 м), француз Ежен Мужен (у вправі “Шапеле” на дистанції 50 м), його співвітчизники Еммануель Фулон (у вправі “А ля ерш”) і Еміль Грюм’є (у вправі “А ля пірамід”).

На Іграх III Олімпіади (1904) за нагороди у стрільбі з лука змагалися не тільки чоловіки, а й жінки. Змагання в цьому виді спорту велися за шість комплектів олімпійських медалей (три у чоловіків і три у жінок). Чоловіча частина програми включала три види змагань, з яких два – в особистій першості (“Подвійне американське коло” зі стрільбою на дистанціях 60, 50 і 40 ярдів і “Подвійне йоркське коло” – зі стрільбою на дистанціях 100, 80 і 60 ярдів) і одне – в командній першості (“Командне коло” – зі стрільбою на дистанції 60 ярдів). До жіночої частини програми входили також три види змагань, з яких два – в особистій першості (“Подвійне колумбійське коло” зі стрільбою на дистанціях 50, 40 і 30 ярдів і “Подвійне національне коло” зі стрільбою на дистанціях 60 і 50 ярдів) і одне – в командній першості (“Командне коло” зі стрільбою на дистанціях 60, 50 і 40 ярдів).

Хуберт ван Інніс з Бельгії, який в олімпійських змаганнях зі стрільби з лука здобув шість золотих медалей (з них дві на Іграх-1900 і чотири на Іграх-1920), а також три срібні нагороди – одну на Іграх-1900 і дві на Іграх-1920 (загалом 9)

Анрі Еруен з Франції у змаганнях зі стрільби з лука на Іграх-1900 завоював золоту олімпійську медаль у вправі “Кордон доре” на дистанції 50 м

Матільда Хауелл (США) на Іграх-1904 у змаганнях зі стрільби з лука стала триразовою олімпійською чемпіонкою

Першими володарками золотих олімпійських медалей в змаганнях зі стрільби з лука серед жінок на цих Іграх стали: Матільда Хауелл зі США – у вправі “Подвійне колумбійське коло”, а в командній першості (“Командне коло”) – збірна США-1, в складі якої виступали Матільда Хауелл, Джессі Поллок, Лора Вудрафф, Луїза Тейлор. Таким чином американська спортсменка Матільда Хауелл стала триразовою олімпійською чемпіонкою в цьому виді спорту.

На Іграх IV Олімпіади (1908) програма зі стрільби з лука включала три види змагань (всі – в особистій першості), в тому числі два – серед чоловіків (“Подвійне йоркське коло” зі стрільбою на дистанціях 100, 80 і 60 ярдів і “Континентальний стиль” зі стрільбою на дистанції 50 м) і одне – серед жінок (“Подвійне національне коло” зі стрільбою на дистанціях 60 і 50 ярдів).

На Іграх V Олімпіади 1912 р. змагань зі стрільби з лука не було в олімпійській програмі.

У 1920 р. на Іграх VII Олімпіади в змаганнях зі стрільби з лука суперництво велося за дев'ять комплектів олімпійських нагород, причому всі – тільки серед чоловіків, у тому числі п'ять – в особистій першості і чотири – в командній. В особистій першості спортсмени змагалися в стрільбі по нерухомій мішені “Малий птах”, по нерухомій мішені “Великий птах”, по рухомій мішені “Птах” – у трьох видах змагань (на дистанціях, відповідно, 28, 33 і 50 м). У командній першості стрільба велася по рухомій мішені “Птах” – у трьох видах змагань (на дистанціях, відповідно, 28, 33 і 50 м) і по нерухомих мішенях “Великий птах” і “Малий птах”.

Після Ігор-1920 настала тривала (52-річна) перерва, протягом якої змагання зі стрільби з лука не входили до олімпійської програми.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1931 р. було засновано Міжнародну федерацію

стрілки з лука (FITA), яку в 2011 р. було перейменовано на Всесвітню федерацію стрільби з лука (World Archery – WA). Сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) WA об'єднує 163 національних федерацій.

Змагання зі стрільби з лука знову було включено до олімпійської програми на Іграх XX Олімпіади 1972 р. Суперництво велося за два комплекти нагород, причому обидва – в особистій першості, у вправі “Подвійне коло FITA”, один вид змагань – серед чоловіків і один – серед жінок.

Аналогічною була програма олімпійських змагань у цьому виді спорту і на Іграх XXI–XXIII Олімпіад (1976–1984).

На Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. програму зі стрільби з лука було розширено вдвічі: суперництво за нагороду в цьому виді спорту велося вже не за два комплекти олімпійських медалей, а за чотири. І в чоловічій, і в жіночій частині олімпійської програми, крім особистої першості, було включено змагання в командній першості.

Аналогічною була олімпійська програма змагань зі стрільби з лука на Іграх XXV–XXXI Олімпіад (1992–2016).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей за всю історію проведення змагань зі стрільби з лука серед чоловіків на Іграх Олімпіад завоював бельгійський спортсмен Хуберт ван Інніс – шість нагород, у тому числі дві – на Іграх-1900, а чотири (серед них дві в особистій першості і дві в командній) – через двадцять років, на Іграх-1920.

У змаганнях з цього виду спорту серед жінок на Іграх Олімпіад найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – чотири – виграла спортсменка з Республіки Корея Кім Су Ньон (дві на Іграх-1988 – в особистій та командній першостях, одну на Іграх-1992 – у командній першості, одну на Іграх-2000 – у командній першості).

Чотириразова олімпійська чемпіонка зі стрільби з лука спортсменка з Республіки Корея Кім Су Ньон, яка дві золоті медалі здобула на Іграх-1988, одну на Іграх-1992 і одну на Іграх-2000, а також завоювала одну срібну й одну бронзову нагороди (загалом 6)

Триразовими олімпійськими чемпіонками, крім уже згадуваної Матільди Хауелл із США (три золоті медалі на Іграх-1904), стали спортсменка з Республіки Корея Пак Сон Хьон, яка дві золоті нагороди завоювала на Іграх-2004 (в особистій та командній першостях), а одну – на Іграх-2008 (у командній першості), і її співвітчизниця Кі Бо Бе, яка дві золоті медалі завоювала на Іграх-2012 (в особистій та командній першостях), а одну нагороду – на Іграх-2016 (у командній першості).

Найбільшу кількість медалей різного ґатунку в олімпійських змаганнях зі стрільби з лука серед чоловіків виграв вже згадуваний спортсмен з Бельгії Хуберт ван Інніс – дев'ять (шість золотих і три срібні – на Іграх 1900 і 1920 рр.).

Триразова олімпійська чемпіонка зі стрільби з лука спортсменка з Республіки Корея Пак Сон Хьон, яка дві золоті медалі здобула на Іграх-2004, а одну – на Іграх-2008

Триразова олімпійська чемпіонка зі стрільби з лука спортсменка з Республіки Корея Кі Бо Бе, яка дві золоті нагороди завоювала на Іграх-2012, а одну – на Іграх-2016

В олімпійських змаганнях з цього виду спорту серед жінок найбільшу кількість медалей різного ґатунку має в своєму активі вже згадувана Кім Су Ньон з Республіки Корея – шість (чотири золоті, одну срібну, одну бронзову), завойовані на Іграх 1988–2000 рр.

Стрільба кульова

Стрільба кульова – вид стрілецького спорту, в якому спортсмени змагаються у влучності стрільби з нарізної зброї (гвинтівок, револьверів, пістолетів) кульами по нерухомих і рухомих мішенях.

До олімпійської програми змагання з кульової стрільби входять, починаючи з Ігор I Олімпіади і понині (за винятком Ігор III і IX Олімпіад, які пройшли у 1904 і 1928 рр.).

На Іграх I–XVIII Олімпіад (1896–1964) у змаганнях з кульової стрільби брали участь тільки чоловіки. Жінки стали брати участь у змаганнях з цього виду спорту на Іграх Олімпіад з 1968 р. (разом із чоловіками).

Починаючи з Ігор XXIII Олімпіади (1984), олімпійські змагання з кульової стрільби проводяться окремо серед чоловіків і серед жінок.

Олімпійська програма з кульової стрільби на Іграх-1896 включала п'ять видів змагань. Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали: у стрільбі з армійської гвинтівки з дистанції 300 м, 4 x 40 пострілів – Георгіос Орфанідіс (Греція); у стрільбі з армійської гвинтівки з дистанції 200 м, 4 x 60 пострілів – Пентеліс Карасевдас (Греція); у стрільбі з малокаліберного пістолета (револьвера) з дистанції 50 м, 60 пострілів – Самнер Пейн (США); у стрільбі з великокаліберного револьвера з дистан-

Три грецькі спортсмени, які на Іграх I Олімпіади в Афінах (1896) стали олімпійськими чемпіонами у змаганнях з кульової стрільби (від лівої): Пантеліс Карасевдас, Іоніс Франгудіс, Георгіос Орфанідіс

ції 25 м, 30 пострілів – Джон Пейн (США); у стрільбі з швидкісного пістолета з дистанції 25 м, 30 пострілів – Іоаніс Франгудіс (Греція).

До програми з кульової стрільби на Іграх II Олімпіади (1900) входили дев'ять видів змагань. Серед них п'ять – з армійської гвинтівки на дистанції 300 м, де в двох видах змагань стрільба велася з трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи), 3 x 40 пострілів: один комплект нагород – в особистій першості і один – у командній, а також ще три комплекти медалей – у кожному з трьох згаданих вище положень (в особистій першості). Ще по чотири комплекти олімпійських нагород розігрувалося: в стрільбі з великокаліберного револьвера з дистанції 50 м, 60 пострілів (два види змагань – в особистій та командній першості); у стрільбі з револьвера

Джон Пейн зі США на Іграх-1896 здобув золоту олімпійську медаль у змаганнях з кульової стрільби (з великокаліберного револьвера, 30 пострілів з дистанції 25 м)

з дистанції 20 м, 60 пострілів (в особистій першості); у стрільбі з довільної гвинтівки по рухомій мішені – вправа “кабан, що біжить” (в особистій першості).

Для керівництва розвитком кульової стрільби, як і стрільби стендової, в 1907 р. було засновано Міжнародний союз стрілецького спорту, який згодом перетворився на Міжнародну федерацію стрілецького спорту (International Shooting Sport Federation – ISSF). Сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) ISSF об'єднує 161 національну федерацію.

На Іграх IV Олімпіади (1908) програма з кульової стрільби, порівняно з Іграми-1900, знову розширилася: в ній стало 13 видів змагань. Між спортсменами розігрувалося: два комплекти нагород – у стрільбі з армійської гвинтівки з дистанції 300 м з трьох положень, 3 x 40 пострілів (особиста і командна першості); один комплект – у стрільбі з армійської гвинтівки, положення лежачи, дистанції 200, 500, 600, 800, 900, 1000 ярдів, 90 пострілів (командна першість); один – у стрільбі з армійської гвинтівки, положення лежачи, дистанція 1000 ярдів (особиста першість); два – в стрільбі з малокаліберної гвинтівки, положення лежачи, дистанції 50 і 100 ярдів, 40 пострілів (особиста і командна першості); три – в стрільбі з малокаліберної гвинтівки, дистанція 100 ярдів, вправа “кабан, що біжить” (одиночні постріли – особиста першість, одиночні постріли – командна першість, дуплетна стрільба – особиста першість); один – у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 25 м по мішені, що зникає; один – у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 25 ярдів по рухомій мішені, два комплекти медалей – у стрільбі з малокаліберного пістолета (револьвера) з дистанції 50 ярдів (особиста і командна першості).

На Іграх V Олімпіади 1912 р. програма з кульової стрільби розширилася ще більше – до 16 видів змагань. Серед них два комплекти нагород у стрільбі з гвинтівки довільного зразка (з трьох положень, дистанція 300 м, 3 x 40 пострілів – в особистій та командній першостях); три – в стрільбі з армійської гвинтівки в положенні лежачи, 90 пострілів, дистанції 200, 400, 500, 600 м; дистанція 600 м; дистанція 300 м – все в особистій першості); два – в стрільбі з малокаліберної гвинтівки в положенні лежачи (дистанція 50 м, 20 пострілів – в особистій та командній першостях); два – в стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 25 м по мішені, що зникає (в особистій та командній першості); три – в стрільбі з гвинтівки довільного зразка з дистанції 100 м – вправа “олень, що біжить” (одиночні постріли – особиста першість, одиночні постріли – командна першість, дуплетна стрільба – особиста першість); два – у стрільбі з малокаліберного пістолета (револьвера) з дистанції 50 м, 60 пострілів (в особистій та командній першостях); два комплекти нагород – у “дуельній” стрільбі з пістолетів, дистанція 30 м (в особистій та командній першостях).

Програма з кульової стрільби на Іграх VII Олімпіади 1920 р. знову розширилася порівняно з Іграми-1912 – спортсмени в цьому виді спорту змагалися вже за 19 комплектів олімпійських нагород. Серед них: два види змагань – у стрільбі з армійської гвинтівки з дистанції 300 м з трьох положень, 3 x 40 пострілів (особиста і командна першості); два – в стрільбі з армійської гвинтівки з дистанції 600 м, положення лежачи (особиста і командна першості); два – в стрільбі з армійської гвинтівки з дистанції 300 м, положення лежачи (особиста і командна першості); один – у стрільбі з армійської гвинтівки, положення лежачи, дистанції 300 м і 600 м (особиста першість); два – у стрільбі з армійської гвинтівки, положення стоячи, дистанція 300 м (особиста і командна першості); два – в стрільбі з малокаліберної гвинтівки, положення лежачи, дистанція 50 м, 40 пострілів (особиста і командна першості); чотири види змагань – у стрільбі з гвинтівки довільного зразка з дистанції 100 м – вправа “олень, що біжить” (одиначні постріли – особиста і командна першість, дуплетна стрільба – особиста і командна першості); два – у стрільбі з малокаліберного пістолета (пістолета) з дистанції 50 м, 60 пострілів (особиста і командна першості); два – у швидкісній стрільбі з револьвера (пістолета) з дистанції 30 м, 30 пострілів (особиста і командна першості).

На Іграх VIII Олімпіади (1924) програма з кульової стрільби, порівняно з Іграми-1920, була суттєво скорочена і включала тільки вісім видів змагань. Серед них були: стрільба з гвинтівки довільного зразка, в положенні лежачи, дистанція 600 м (особиста першість); стрільба з гвинтівки довільного зразка, в положенні лежачи, дистанції 400, 600, 800 м (особиста першість); стрільба з малокаліберної гвинтівки, в положенні лежачи, дистанція 50 м, 40 пострілів (особиста першість); чотири види змагань – у стрільбі з гвинтівки довільного зразка з дистанції 100 м – вправа “кабан, що біжить” (одиначні постріли – особиста і командна першість, дуплетна стрільба – особиста і командна першості); один вид змагань – у швидкісній стрільбі з пістолета з дистанції 25 м (особиста першість).

Починаючи з Ігор-1932, олімпійські змагання з кульової стрільби почали проводити тільки в особистій першості.

У змаганнях з цього виду спорту на Іграх X Олімпіади (1932) спортсмени боролися лише за два комплекти олімпійських нагород: у стрільбі з малокаліберної гвинтівки, в положенні лежачи, з дистанції 50 м, 30 пострілів і в стрільбі з пістолета (револьвера) з дистанції 50 м.

На Іграх XI Олімпіади 1936 р. програма з кульової стрільби включала три види змагань: один – у стрільбі з малокаліберної гвинтівки, в положенні лежачи, з дистанції 50 м, 30 пострілів; один – у стрільбі з малокаліберного пістолета (револьвера)

з дистанції 50 м, 60 пострілів; один – у швидкісній стрільбі з пістолета (револьвера) з дистанції 25 м.

До програми з кульової стрільби на Іграх XIV Олімпіади (1948) входили чотири види змагань: один – у стрільбі з великокаліберної гвинтівки з трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи), дистанція 300 м, 3 x 40 пострілів; один – у стрільбі з малокаліберної гвинтівки, положення лежачи, дистанція 50 м, 60 пострілів; один – у стрільбі з малокаліберного пістолета з дистанції 50 м, 60 пострілів; один – у швидкісній стрільбі з малокаліберного пістолета по п'яти силуетних мішенях, дистанція 25 м, 2 x 30 пострілів.

У 1952 р. на Іграх XV Олімпіади програму зі стрільби кульової було дещо розширено, і до неї входило вже шість видів змагань: у стрільбі з великокаліберної гвинтівки (з трьох положень), дистанція 300 м, 3 x 40 пострілів; у стрільбі з малокаліберної гвинтівки (з трьох положень), дистанція 50 м, 3 x 40 пострілів; у стрільбі з малокаліберної гвинтівки (у положенні лежачи), дистанція 50 м, 40 пострілів; у стрільбі з гвинтівки довільного зразка – вправа “олень, що біжить”, дистанція 100 м, 50 одиначних і 25 подвійних пострілів; у стрільбі з малокаліберного пістолета з дистанції 50 м, 60 пострілів; у швидкісній стрільбі з малокаліберного пістолета по п'яти силуетних мішенях, 60 пострілів.

На Іграх XVI Олімпіади 1956 р. програма з кульової стрільби включала ті самі шість видів змагань, що і на Іграх-1952, єдиною зміною було те, що в стрільбі з малокаліберної гвинтівки в положенні лежачи з дистанції 50 м кількість виконуваних кожним спортсменом пострілів була вже не 40, а 60.

До програми з кульової стрільби на Іграх XVII Олімпіади (1960) входило вже не шість, а п'ять видів змагань (у ній, порівняно з Іграми-1956, не було стрільби з гвинтівки довільного зразка по рухомій мішені – вправи “олень, що біжить”).

Такими самими, як і програма з кульової стрільби на Іграх-1960 (і за кількістю видів змагань – п'ять, і за їх змістом), були програми в цьому виді спорту на Іграх XVIII і XIX Олімпіад (1964 і 1968 рр.).

На Іграх XX Олімпіади 1972 р. до тих п'яти видів змагань з кульової стрільби, які входили до програми цього виду спорту на Іграх 1960–1968 рр., було додано шостий вид змагань – у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 50 м по рухомій мішені – вправа “кабан, що біжить”, 30 пострілів на його повільному бігу плюс 30 пострілів на швидкому бігу.

Надалі з олімпійської програми в цьому виді спорту було виключено стрільбу з великокаліберних гвинтівок довільного зразка і в програмах олімпійських змагань з кульової стрільби залишилася тільки стрільба з малокаліберної зброї.

На Іграх XXI і XXII Олімпіад (1976 і 1980 рр.) програми в цьому виді спорту включали по п'ять видів змагань: у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з

трьох положень (лежачи, з коліна, стоячи), дистанція 50 м, 3 x 40 пострілів; у стрільбі з малокаліберної гвинтівки (у положенні лежачи), дистанція 50 м, 60 пострілів; у стрільбі з малокаліберної гвинтівки по рухомій мішені – вправа “кабан, що біжить”, 30 пострілів на його повільному бігу і 30 пострілів на швидкому бігу; у стрільбі з малокаліберного пістолета, дистанція 50 м, 60 пострілів; у швидкісній стрільбі з малокаліберного пістолета по п'яти силуетних мішенях, дистанція 25 м, 2 x 30 пострілів.

Якщо в кульовій стрільбі на Іграх XIX–XXII Олімпіад (1968–1980) жінки могли виборювати нагороди в цьому виді спорту в одних змаганнях разом із чоловіками, то, починаючи з Ігор XXIII Олімпіади 1984 р., олімпійські змагання з кульової стрільби стали проводити окремо – серед чоловіків і серед жінок.

На Іграх-1984 програма з кульової стрільби включала суперництво в дев'яти видах змагань, у тому числі в шести – у чоловіків і в трьох – у жінок. При цьому в чоловічій частині програми до тих п'яти видів змагань, які в цьому виді спорту були на попередніх Іграх-1980, було додано шостий – у стрільбі з пневматичної гвинтівки з дистанції 10 м, 60 пострілів. У жіночій частині програми спортсменки змагалися за олімпійські нагороди в таких трьох видах змагань: у стрільбі з малокаліберної гвинтівки (з трьох положень) з дистанції 50 м, 3 x 20 пострілів; у стрільбі з пневматичної гвинтівки з дистанції 10 м, 40 пострілів; у стрільбі з малокаліберного пістолета з дистанції 25 м, 60 пострілів.

Беручи до уваги те, що в змаганнях з кульової стрільби спортсмени показували все більш високі спортивні результати, причому часто відзначалася їх велика щільність у конкуруючих стрільців, Міжнародний союз стрілецького спорту (ISSF) кілька разів ухвалював рішення, покликани услагодити умови стрільби в окремих вправах (було зменшено габарити мішеней, скорочено час, що відводиться на виконання вправ, введено більш жорсткі вимоги до допуску зброї і до екіпіровки стрільців). А з 1988 р. ISSF ввів нове положення про визначення переможців змагань – із проведенням додаткових фінальних серій.

На Іграх XXIV Олімпіади (1988) програма з кульової стрільби, порівняно з Іграми-1984, була розширена з дев'яти видів змагань до одинадцяти. У чоловічій частині програми було додано новий вид змагань – у стрільбі з пневматичного пістолета з дистанції 10 м (60 + 10 пострілів). У жіночій частині програми також додано новий вид змагань – у стрільбі з пневматичного пістолета з дистанції 10 м (40 + 10 пострілів). Додаткові фінальні серії (по 10 пострілів) з'явилися і в інших видах олімпійських змагань з кульової стрільби – як у чоловічій частині програми, так і в жіночій.

На Іграх XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні кількість видів змагань у кульовій стрільбі (11, у тому числі сім у чоловіків і чотири у жінок), не змінилася, як і

зміст усіх видів змагань, за винятком одного – у змаганнях серед чоловіків у стрільбі по рухомій мішені (вправа “кабан, що біжить”) – на зміну малокаліберній гвинтівці прийшла пневматична гвинтівка.

Аналогічною, як і на Іграх-1992, була програма змагань з кульової стрільби на Іграх XXVI–XXVIII Олімпіад (1996–2004).

На Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. програму в цьому виді спорту було скорочено з 11 до 10 видів змагань. З чоловічої частини програми було виключено стрільбу з пневматичної гвинтівки по рухомій мішені, а решта шість видів змагань залишилися без змін. Жіноча частина програми (чотири види змагань) не зазнала змін.

На Іграх XXX і XXXI Олімпіад (2012 і 2016) програма з кульової стрільби включала, як і на Іграх-2008, 10 видів змагань. Чоловіки змагалися за шість комплектів олімпійських медалей: у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 50 м (з трьох положень); у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 50 м (з положення лежачи); у стрільбі з пневматичної гвинтівки з дистанції 10 м; у стрільбі з малокаліберного пістолета з дистанції 50 м; у стрільбі з пневматичного пістолета з дистанції 10 м; у швидкісній стрільбі з малокаліберного пістолета з дистанції 25 м. Жінки змагалися за олімпійські нагороди в чотирьох видах змагань: у стрільбі з малокаліберної гвинтівки з дистанції 50 м (з трьох положень); у стрільбі з пневматичної гвинтівки з дистанції 10 м; у стрільбі з малокаліберного пістолета з дистанції 25 м по нерухомій мішені і мішені, що з'являється; у стрільбі з пневматичного пістолета з дистанції 10 м.

За 120-річну історію проведення змагань з кульової стрільби (серед чоловіків) на Іграх Олімпіад (1896–2016) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту – по п'ять у кожного – в різні роки виграли п'ятеро спортсменів. Серед них четверо стрільців із США: Алфред Лейн (три нагороди на Іграх-1912, у тому числі дві в стрільбі з малокаліберного пістолета (револьвера) – в особистій та командній першостях, одна в “дуельній” стрільбі з пістолета – в особистій першості та ще дві золоті медалі на Іграх-1920, у тому числі одна в стрільбі з малокаліберного пістолета

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з кульової стрільби Алфред Лейн зі США (на Іграх 1912 і 1920 рр.)

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з кульової стрільби Карл Таусенд Осберн зі США (на Іграх 1912 і 1920 рр.)

(револьвера) – в командній першості і одна в швидкісній стрільбі з револьвера (пістолета) – в командній першості); Карл Таусенд Осберн (одна нагорода на Іграх-1912 у стрільбі з армійської гвинтівки, дистанції 200, 400, 500, 600 м (з положення лежачи) – у командній першості і чотири золоті медалі на Іграх-1920, у тому числі в стрільбі з армійської гвинтівки (з положення стоячи), дистанція 300 м – в особистій першості, в стрільбі з армійської гвинтівки (з трьох положень), дистанція 300 м – у командній першості, в стрільбі з армійської гвинтівки (з положення лежачи), дистанції 300 і 600 м – у командній першості, у стрільбі з армійської гвинтівки (з положення лежачи), дистанція 300 м – у командній першості); Вілліс Огастес Лі (всі п'ять його нагород найвищого ґатунку – на Іграх-1920, у тому числі в стрільбі з армійської гвинтівки (з трьох положень), дистанція 300 м – у командній першості, у стрільбі з армійської гвинтівки (з положення лежачи), дистанція 600 м – у командній першості, у стрільбі з

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з кульової стрільби Оле Андреас Ліллу-Ольсен з Норвегії (у 1920 і 1924 рр.)

армійської гвинтівки (з положення лежачи), дистанції 300 і 600 м – у командній першості, у стрільбі з армійської гвинтівки (з положення лежачи), дистанція 300 м – у командній першості, у стрільбі з дрібнокаліберної гвинтівки (з положення лежачи), дистанція 50 м – у командній першості); Морріс Фішер (три нагороди найвищого ґатунку на Іграх-1920, у тому числі дві в стрільбі з армійської гвинтівки (з трьох положень) дистанція 300 м – в особистій та командній першостях, одна – в стрільбі з армійської гвинтівки (з положення лежачи), дистанція 300 м – у командній першості, і дві золоті медалі на Іграх-1924, у тому числі одна в стрільбі з гвинтівки довільного зразка (з положення лежачи), дистанція 600 м – в особистій першості і одна в стрільбі з гвинтівки довільного зразка (з положення лежачи), дистанція 400, 600, 800 м – у командній першості); Оле Андреас Ліллу-Ольсен з Норвегії (три нагороди найвищого ґатунку – на Іграх-1920, у стрільбі з гвинтівки довільного зразка по рухомій мішені – у вправі “олень, що біжить”, у тому числі одна в стрільбі одиночними пострілами – в командній першості і

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з кульової стрільби Вілліс Огастес Лі зі США (на Іграх-1920)

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з кульової стрільби Морріс Фішер зі США (на Іграх 1920 і 1924 рр.)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з кульової стрільби Чжин Чжон О з Республіки Корея (на Іграх 2008–2016 рр.)

дві в дуплетній стрільбі – в особистій та командній першостях, дві золоті медалі на Іграх-1924 у вправі “олень, що біжить”, у дуплетній стрільбі – в особистій та командній першостях).

Цікаво зазначити, що перелічені вище п'ятиразові олімпійські чемпіони у кульовій стрільбі Ігор Олімпіад, що проходили в першій чверті XX ст. (1912, 1920, 1924), були удостоєні великої кількості золотих медалей за перемоги в командних видах змагань. Так, у Алфреда Лейна на командну першість припадають три з п'яти його золотих олімпійських нагород, у Карла Таунсенда Осборна – чотири з п'яти, у Вілліса Огастеса Лі – з п'яти всі п'ять, у Морріса Фішера – три з п'яти, у Оле Андреаса Ліллу-Ольсена – три з п'яти. До того ж тоді досить широкою (за кількістю видів змагань) була олімпійська програма з кульової стрільби.

Починаючи з Ігор-1932, змагання з кульової стрільби стали проводити тільки в особистій першості, командну ж було скасовано, а потім ще й

кількість олімпійських видів змагань у цьому виді спорту, порівняно з Іграми Олімпіад в першій чверті XX ст., значно скорочено, у зв'язку з чим ускладнилися можливості для появи олімпійських мультичемпіонів у кульовій стрільбі в другій половині XX ст. – на початку XXI ст. Проте з'явився спортсмен, який на трьох поспіль Іграх Олімпіад (XXIX–XXXI) зумів у цьому виді спорту стати чотириразовим олімпійським чемпіоном, – Чжин Чжон О з Республіки Корея: одну золоту медаль він виборов на Іграх-2008 (у стрільбі з малокаліберного пістолета), дві нагороди – на Іграх-2012 (у стрільбі з малокаліберного пістолета і в стрільбі з пневматичного пістолета), а четверту золоту медаль – на Іграх-2016 (у стрільбі з малокаліберного пістолета).

Перемігши на трьох Іграх Олімпіад (1992, 1996, 2004 рр.), триразовим олімпійським чемпіоном у швидкісній стрільбі з малокаліберного пістолета став німецький спортсмен Ральф Шуман. А італієць Нікколо Кампріані зумів завоювати три золоті олімпійські медалі на двох Іграх Олімпіад: у 2012 р. він здобув першість у стрільбі з малокаліберної гвинтівки (з трьох положень), а в 2016 р. домігся подвійного успіху, перемігши не лише у стрільбі з малокаліберної гвинтівки, а і в стрільбі з пневматичної гвинтівки.

Історія проведення олімпійських змагань з кульової стрільби серед жінок набагато коротша, ніж серед чоловіків, й охоплює 32-річний період Ігор XXIII–XXXI Олімпіад (1984–2016). При цьому серед спортсменок, що спеціалізуються в кульовій стрільбі, поки немає жодної триразової олімпійської чемпіонки. По дві золоті медалі в змаганнях з цього виду спорту на Іграх Олімпіад завоювали п'ять спортсменок: росіянка Марина Логвиненко (Добранчева) з Об'єднаної команди СНД, яка дві нагороди здобула на Іграх-1992 (у стрільбі з малокаліберного пістолета і в стрільбі з пневматичного пістолета); Рената Майер (Ружанська) з

Дворазова олімпійська чемпіонка з кульової стрільби російська спортсменка Марина Логвиненко (Добранчева), яка обидві золоті медалі здобула на Іграх-1992, виступаючи за Об'єднану команду СНД

Дворазова олімпійська чемпіонка з кульової стрільби Рената Майер (Ружанська) з Польщі, яка одну з двох золотих медалей завоювала на Іграх-1996, а другу – на Іграх-2000

Дворазова олімпійська чемпіонка з кульової стрільби болгарська спортсменка Марія Гроздева (на Іграх 2000 і 2004 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з кульової стрільби спортсменка з Китаю Ду Лі (на Іграх 2004 і 2008 рр.)

Польщі – завоювала одну золоту медаль на Іграх-1996 (у стрільбі з пневматичної гвинтівки) і одну на Іграх-2000 (у стрільбі з малокаліберної гвинтівки); Марія Гроздева (Болгарія) обидві золоті медалі – у стрільбі з малокаліберного пістолета (на Іграх-2000 і на Іграх-2004); спортсменка з Китаю Ду Лі – одна золота медаль на Іграх-2004 (у стрільбі з пневматичної гвинтівки) і одна на Іграх-2008 (у стрільбі з малокаліберної гвинтівки), а її співвітчизниця Го Веньцзюнь обидві золоті медалі виграла у стрільбі з пневматичного пістолета (на Іграх-2008 і на Іграх-2012).

Найбільшу загальну кількість олімпійських медалей різного ґатунку в кульовій стрільбі серед чоловіків виграв спортсмен з США Карл Таунсенд Осберн – 11 (п'ять золотих, чотири срібні, дві бронзові – на Іграх Олімпіад у 1912, 1920, 1924 рр.).

А в олімпійських змаганнях з кульової стрільби серед жінок найбільшу кількість медалей різного ґатунку (по п'ять) мають у своєму активі три спортсменки: росіянка Марина Логвиненко (Добранчева), яка виступала в 1988 р. за збірну СРСР, у 1992 р. – за Об'єднану команду СНД, а в 2000 р. – за збірну

Сербка Ясна Шекарич (Брайкович) має в своєму активі п'ять олімпійських медалей різного ґатунку (одну золоту, три срібні, одну бронзову), здобутих на Іграх 1988, 1992 і 2000 рр., коли ця спортсменка виступала за Югославію, та у 2004 р., коли вона виступала за команду Сербії і Чорногорії

Росії (загалом – дві золоті, одна срібна, дві бронзові медалі); сербка Ясна Шекарич (Брайкович), яка виступала в 1988, 1992 і 2000 рр. за Югославію, а в 2004 р. – за Сербію і Чорногорію (одна золота, три срібні, одна бронзова); болгарка Марія Гроздева (дві золоті, три бронзові) – на Іграх 1992–2004 рр.

Унікальне "сімейне" досягнення вписали в історію олімпійських змагань у цьому виді спорту двоє шведських спортсменів – Оскар Сван і його син Альфред-Гомер Сван, на рахунку яких загалом 15 олімпійських медалей різного ґатунку (шість золотих,

Швед Оскар Сван, який на Іграх 1908–1920 рр. у змаганнях з кульової стрільби здобув шість олімпійських медалей різного ґатунку (три золоті, одну срібну, дві бронзові)

Швед Альфред-Гомер Сван, який на Іграх 1908–1924 рр. завоював дев'ять золотих олімпійських медалей, у тому числі вісім – у змаганнях з кульової стрільби (три золоті, три срібні, дві бронзові), а одну (бронзову) – у стендовій стрільбі

Батько Оскар Сван та його син Альфред-Гомер Сван на кількох Іграх Олімпіад виступали разом у збірній Швеції

чотири срібні, п'ять бронзових). У Оскара Свана було шість нагород у кульовій стрільбі (три золоті, одна срібна, дві бронзові), завойовані на Іграх 1908–1920 рр., а в Альфреда-Гомера Свана – дев'ять медалей на Іграх 1908–1924 рр., у тому числі вісім (три золоті, три срібні, дві бронзові) – у кульовій стрільбі, а ще одна бронзова нагорода – у стендовій стрільбі.

Стрільба стендова

Стрільба стендова – вид стрілецького спорту, в якому стрільба ведеться на спеціально обладнаних майданчиках – стендах (траншейному або круглому) з гладкоствольних рушниць дробом по мішенях, що швидко летять – тарілочках, які викидаються в повітря за допомогою спеціальних металевих пристроїв.

Розвитком стендової стрільби, як і стрільби кульової, керує Міжнародна федерація стрілецького спорту (ISSF).

Бельгієць Леон де Лунден на Іграх-1900 став олімпійським чемпіоном зі стендової стрільби по живих голубах

До олімпійської програми змагання зі стендової стрільби входять, починаючи з Ігор II Олімпіади, що відбулися в 1900 р. у Парижі. Там стрілки-стендовики (тільки чоловіки) змагалися за два комплекти олімпійських нагород: один – у стрільбі по живих голубах і один – у стрільбі по штучних “голубах” (виготовлених з глини мішенях). Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали бельгієць Леон де Лунден (у стрільбі по живих голубах) і француз Роже де Барбарен (у стрільбі по штучних “голубах”).

У програмі Ігор III Олімпіади 1904 р. змагання зі стендової стрільби були відсутні.

На Іграх IV Олімпіади (1908) у стендовій стрільбі суперництво велося (тільки серед чоловіків) за два комплекти олімпійських медалей, причому обидва – в стрільбі по штучних “голубах” (в особистій та командній першостях).

Француз Роже де Барбарен на Іграх II Олімпіади-1900, де вперше відбулися змагання зі стендової стрільби, здобув золоту медаль у стрільбі по штучних “голубах” (мішенях, виготовлених з глини)

Джеймс Грем зі США – дворазовий олімпійський чемпіон зі стенової стрільби (обидві золоті медалі – на Іграх-1912)

Такою самою, як на Іграх-1908 (в особистій та командній першостях) була програма олімпійських змагань зі стенової стрільби (тільки серед чоловіків) на Іграх V, VII та VIII Олімпіад (1912–1924).

Потім настала тривала перерва, протягом якої змагання в цьому виді спорту не входили в програми Ігор IX–XI, XIV Олімпіад (1928–1936, 1948).

На Іграх XV Олімпіади 1952 р. змагання зі стенової стрільби було повернуто до олімпійської програми – і вони входять до неї й донині. У Гельсінкі-1952 спортсмени (тільки чоловіки) змагалися лише за один комплект олімпійських медалей – на траншейному стенді (в особистій першості). Олімпійські змагання в цьому виді спорту в командній першості, що відбулися в 1908–1924 рр., у подальшому ні в Гельсінкі-1952, ні на наступних Іграх Олімпіад не проводилися.

Аналогічно, як і на Іграх-1952 (один комплект олімпійських нагород на траншейному стенді), була програма змагань зі стенової стрільби (серед чоловіків) на Іграх XVI–XVIII Олімпіад (1956–1964).

На Іграх XIX Олімпіади суперництво спортсменів у стеновій стрільбі велося вже за два комплекти олімпійських нагород: до стрільби на траншейному стенді було додано стрільбу на круглому стенді.

Такою самою, як на Іграх-1968, була програма змагань у стеновій стрільбі на Іграх XX–XXV Олімпіад (1972–1992). Починаючи з 1988 р., в олімпійських змаганнях зі стенової стрільби отримали можливість брати участь жінки (разом із чоловіками), які також досягали успіху. Наприклад, на Іграх-1992 у Барселоні золоту медаль у змаганнях на круглому стенді виграла, випередивши всіх суперників-чоловіків, спортсменка з Китаю Чжан Шань.

Починаючи з Ігор XXVI Олімпіади 1996 р., змагання зі стенової стрільби проводяться окремо серед чоловіків і серед жінок. При цьому олімпій-

Марк Ейрі (США) на Іграх-1920 став дворазовим олімпійським чемпіоном зі стенової стрільби

ська програма в даному виді спорту в Атланті-1996 включала вже не два види змагань, як раніше, а чотири. Чоловіки змагалися за три комплекти олімпійських медалей – у звичайній стрільбі на траншейному стенді (треп), у дуплетній стрільбі на траншейному стенді (дабл-треп) і в стрільбі на круглому стенді (скит). У жіночій частині олімпійської програми зі стенової стрільби суперництво велося за один комплект нагород – у дуплетній стрільбі на траншейному стенді (дабл-треп).

На Іграх XXVII Олімпіади (2000) до програми зі стенової стрільби входили вже шість видів змагань. Чоловіча її частина залишилася без змін (три види змагань). Жіноча частина програми включала не один вид змагань, як було на попередніх Іграх-1996, а три: у звичайній стрільбі на траншейному стенді (треп), у дуплетній стрільбі на траншейному стенді (дабл-треп), у стрільбі на круглому стенді (скит).

Програма зі стенової стрільби на Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. була такою самою, як на попередніх Іграх-2000, – шість видів змагань, у тому числі три у чоловіків і три у жінок.

На Іграх XXIX Олімпіади (2008) програму в цьому виді спорту скоротили з шести до п'яти видів змагань: з жіночої її частини було виключено дуплетну стрільбу на траншейному стенді (дабл-треп).

Такою самою, як на Іграх-2008, залишилася програма в стеновій стрільбі на Іграх XXX Олімпіади 2012 р. (п'ять видів змагань, у тому числі три у чоловіків і два у жінок).

А на Іграх XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро (2016) у змаганнях зі стенової стрільби суперництво велося вже не за п'ять, а за чотири комплекти олімпійських медалей (два у чоловіків і два у жінок). З чоловічої частини програми було виключено дуплетну стрільбу на траншейному стенді (дабл-треп). У чоловічій і жіночій програмі залишилися

Дворазовий олімпійський чемпіон зі стенової стрільби італієць Лучано Джованетті (на Іграх 1980 і 1984 рр.)

Дворазовий олімпійський чемпіон зі стенової стрільби (на Іграх 2008 і 2012 рр.) Вінсент Хенкок зі США

змагання у стрільбі на траншейному стенді (треп) і на круглому стенді (скит).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у стеновій стрільбі серед чоловіків – по дві у кожного – завоювали п'ятеро спортсменів: Джеймс Грем із США на Іграх-1912 у стрільбі по штучних “голубах” (дві нагороди – в особистій та командній першостях); Марк Ейрі зі США на Іграх-1920 у стрільбі по штучних “голубах” (два “золота” – в особистій та командній першостях); Лучано Джованетті з Італії – двічі в стрільбі на траншейному стенді (на Іграх-1980 і на Іграх-1984); австралієць Майкл Даймонд – двічі в стрільбі на траншейному стенді (на Іграх-1996 і на Іграх-2000); Вінсент Хенкок із США – двічі в стрільбі на круглому стенді (на Іграх-2008 і на Іграх-2012).

Найбільшу кількість золотих медалей в олімпійських змаганнях зі стенової стрільби серед жінок – три – виграла спортсменка із США Кімберлі Роуд: дві

Єдина в світі триразова олімпійська чемпіонка зі стенової стрільби Кімберлі Роуд зі США (на Іграх 1996, 2004 і 2012 рр.), яка, крім трьох золотих медалей, здобула на Іграх 1996–2016 рр. також одну срібну та дві бронзові нагороди (загалом 6)

Дворазовий олімпійський чемпіон зі стенової стрільби (на Іграх 1996 і 2000 рр.) австралієць Майкл Даймонд

Італійський спортсмен Джованні Пелльєло, який на Іграх 2000–2016 рр. у змаганнях зі стенової стрільби завоював чотири олімпійські медалі різного ґатунку (три срібні та одну бронзову)

з них у дуплетній стрільбі на траншейному стенді (на Іграх-1996 і на Іграх-2004), а ще одну нагороду – у стрільбі на круглому стенді (на Іграх-2012), ставши таким чином єдиною в цьому виді спорту триразовою олімпійською чемпіонкою.

У змаганнях зі стендової стрільби серед чоловіків найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – завоював італійський спортсмен Джованні Пеллієло (три срібні, одна бронзова – на Іграх у 2000–2008 і 2016 рр.).

Найбільша кількість олімпійських нагород різного ґатунку в цьому виді спорту в змаганнях серед жінок – у спортсменки зі США Кімберлі Роуд – шість (три золоті, одна срібна, дві бронзові – на Іграх 1996–2016 рр.).

Художня гімнастика

Художня гімнастика – вид спорту, який є різновидом гімнастики (змагання тільки серед жінок) і включає виконання спортсменками вправ з різними предметами (м'яч, скакалка, булави, стрічка, обруч).

Розвитком художньої гімнастики (а також спортивної гімнастики і стрибків на батуті) керує Міжнародна федерація гімнастики (FIG), у складі якої функціонує комісія з художньої гімнастики.

До олімпійської програми змагання в цьому виді спорту входять, починаючи з Ігор XXIII Олімпіади, що відбулися в 1984 р. у Лос-Анджелесі. Тоді в програмі з художньої гімнастики був один вид змагань – в особистій першості у багатоборстві, який включав виконання вправ з чотирма предметами (оцінки за ці чотири вправи підсумовувалися). Першою олімпійською чемпіонкою з художньої гімнастики стала Лорі Фанг з Канади.

На Іграх XXIV і XXV Олімпіад (1988 і 1992 рр.) програма в цьому виді спорту, як і на Іграх-1984, вклю-

Перша олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в особистій першості у багатоборстві (на Іграх-1984) Лорі Фанг з Канади

чала один вид змагань – в особистій першості в багатоборстві. Олімпійською чемпіонкою на Іграх-1988 стала білоруська спортсменка зі збірної СРСР Марина Лобач, а на Іграх-1992 – українська спортсменка з Об'єднаної команди СНД Олександра Тимошенко.

Програма змагань з художньої гімнастики на Іграх XXVI Олімпіади (1996) була, порівняно з Іграми-1992, розширена і включала вже не один, а два види змагань: у ній, крім особистої першості в багатоборстві, з'явилися групові вправи. Олімпійською чемпіонкою в багатоборстві на Іграх-1996 стала спортсменка з України Катерина Серебрянська, а в групових вправах – команда Іспанії.

Надалі – на Іграх XXVII–XXXI Олімпіад (2000–2016) програма з художньої гімнастики кожен раз передбачала суперництво за два комплекти олімпійських нагород – в особистій першості (багатоборство) і в групових вправах.

Олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в особистій першості у багатоборстві (1992 р.) і бронзова призерка (1988 р.) українська спортсменка Олександра Тимошенко

Олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в особистій першості у багатоборстві (1996 р.) українська спортсменка Катерина Серебрянська

Олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в особистій першості у багатоборстві і бронзова призерка (2000) російська спортсменка Аліна Кабаєва

Дворазова олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в особистій першості у багатоборстві (2008 і 2012 рр.) російська спортсменка Євгенія Канаєва

Дворазова олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в групових вправах у складі команди Росії (2000 і 2004 рр.) Наталія Лаврова

Дворазова олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в групових вправах у складі команди Росії (2012 і 2016 рр.) Анастасія Близнюк

Олімпійськими чемпіонками ставали: на Іграх-2000 – росіянка Юлія Барсукова (в особистій першості у багатоборстві) і команда Росії (у групових вправах); на Іграх-2004 – росіянка Аліна Кабаєва (в особистій першості у багатоборстві) і команда Росії (у групових вправах); на Іграх-2008 – росіянка Євгенія Канаєва (в особистій першості у багатоборстві) і команда Росії (у групових вправах); на Іграх-2012 – знову росіянка Євгенія Канаєва (в особистій першості у багатоборстві) і команда Росії (у групових вправах); на Іграх-2016 – росіянка Маргарита Мамун (в особистій першості у багатоборстві) і команда Росії (у групових вправах).

За 32-річну історію змагань з художньої гімнастики на Іграх Олімпіад (1984–2016) дворазовими олімпійськими чемпіонками в цьому виді спорту стали чотири спортсменки. Причому тільки одна з них є володаркою двох золотих олімпійських медалей в особистій першості у багатоборстві – Євгенія Канаєва з Росії, яка перемогла на Іграх-2008 і на Іграх-2012. Три спортсменки завоювали в олімпійських змаганнях з художньої гімнастики по дві золоті медалі, виступаючи у складах команд Росії в

групових вправах: це Наталя Лаврова (на Іграх-2000 і Іграх-2004), Олена Посєвіна (на Іграх-2004 і Іграх-2008), Анастасія Близнюк (на Іграх-2012 і Іграх-2016).

Дворазова олімпійська чемпіонка з художньої гімнастики в групових вправах у складі команди Росії (2004 і 2008 рр.) Олена Посєвіна

Українська спортсменка Анна Безсонова, яка в олімпійських змаганнях з художньої гімнастики двічі (2004 і 2008 рр.) здобула бронзові медалі в особистій першості у багатоборстві

По дві олімпійські медалі різного ґатунку в змаганнях з художньої гімнастики в особистій першості (у багатоборстві) завоювали три спортсменки: українка Олександра Тимошенко (СРСР, ОК СНД) – одна золота (на Іграх-1992) і одна бронзова (на Іграх-1988); Аліна Кабаєва (Росія) – одна золота (на Іграх-2004) і одна бронзова (на Іграх-2000); Анна Безсонова (Україна) – дві бронзові нагороди (на Іграх-2004 і на Іграх-2008).

Швидкісно-силові види спорту

Важка атлетика

Важка атлетика – силовий вид спорту, у якому атлет робить спробу підняти штангу якомога більшої ваги.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1920 р. було засновано Міжнародну федерацію важкоатлетів (FIF). У період з 1950 по 1969 рр. вона називалася Міжнародна федерація важкоатлетів і туристів (FIFTC), з 1969 по 1972 рр. – Міжнародна федерація важкоатлетів (FIFL), а з 1972 р. – Міжнародна федерація важкої атлетики (International Weightlifting Federation – IWF). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) IWF об'єднує 192 національні федерації.

До олімпійської програми змагання з важкої атлетики входять, починаючи з Ігор I Олімпіади, і понині – за винятком Ігор II, IV і V Олімпіад (1900, 1908 і 1912 рр.).

Олімпійські змагання з важкої атлетики на Іграх I–XXVI Олімпіад (1896–1996) проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з Ігор XXVII Олімпіади (Сідней-2000), олімпійські змагання в цьому виді спорту проходять серед чоловіків і серед жінок (окремо).

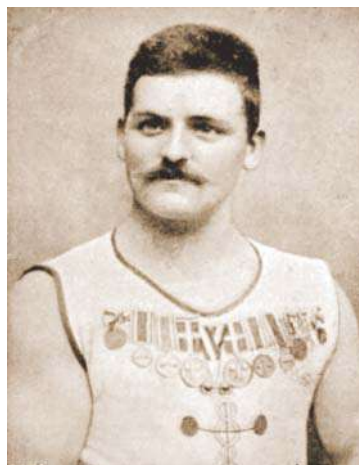
Спортсмен з Великої Британії Елліот Лонсестон, який у змаганнях з важкої атлетики на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах став олімпійським чемпіоном, перемігши у підніманні штанги однією рукою

На Іграх I Олімпіади в змаганнях з важкої атлетики спортсмени боролися за два комплекти олімпійських нагород – у підніманні штанги однією рукою і в підніманні штанги двома руками (без поділу штангістів за їхньою масою на вагові категорії).

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали Елліот Лонсестон з Великої Британії, який підняв однією рукою штангу вагою 71,0 кг, і Вігго Єнсен (Данія), який підняв двома руками штангу вагою 111,5 кг (такий самий результат – 111,5 кг – показав і британець Елліот Лонсестон, якому судді відвели в цьому виді змагань друге місце).

У 1904 р. на Іграх III Олімпіади програма з важкої атлетики включала два види змагань – у поштовху гирі однією рукою і в жимі штанги двома руками (як і раніше, без поділу спортсменів на вагові категорії).

На Іграх VII Олімпіади 1920 р. спортсмени вперше були розділені (залежно від їх маси) на вагові категорії (до 60 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, понад 82,5 кг). У кожній з п'яти вагових категорій спортсмени змагалися за олімпійські нагороди в трибор-

Спортсмен з Данії Вігго Єнсен, який у змаганнях з важкої атлетики на Іграх-1896 став олімпійським чемпіоном, перемігши у підніманні штанги двома руками

стві (за сумою результатів у ривку штанги однією рукою, поштовху штанги однією рукою і поштовху штанги двома руками).

У змаганнях з важкої атлетики на Іграх VIII Олімпіади (1924) спортсмени були розділені на ті ж п'ять вагових категорій, що і на Іграх-1920, але змагалися за олімпійські нагороди вже не в триборстві, а в п'ятиборстві, що включало ривок однією рукою, поштовх однією рукою, жим двома руками, ривок двома руками, поштовх двома руками.

Надалі з олімпійської програми в цьому виді спорту було виключено всі вправи, в яких штангу піднімали однією рукою, і, починаючи з Ігор IX Олімпіади 1928 р., учасники змагань з важкої атлетики виборювали олімпійські нагороди в сумі триборства, що включало жим, ривок, поштовх (всі ці вправи з підйому штанги виконувалися двома руками).

На Іграх IX–XI Олімпіад (1928–1936) програма з важкої атлетики включала поділ спортсменів на ті самі п'ять вагових категорій.

У змаганнях з важкої атлетики на Іграх XIV Олімпіади (1948) суперництво велося не в п'яти вагових категоріях, а в шести. Додалася вагова категорія до 56 кг.

На Іграх XV Олімпіади (1952) важкоатлети змагалися вже в семи вагових категоріях: до 56 кг, до 60 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, до 90 кг, понад 90 кг.

Такою самою, як на Іграх-1952 (у тих же семи вагових категоріях) програма олімпійських змагань з важкої атлетики була на Іграх XVI–XIX Олімпіад (1956–1968).

На Іграх XX Олімпіади 1972 р. кількість видів змагань у важкій атлетиці знову збільшилася – до дев'яти (до 52 кг, до 56 кг, до 60 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, до 90 кг, до 110 кг, понад 110 кг).

Починаючи з Ігор XXI Олімпіади (1976), важкоатлети змагалися вже не в триборстві, як було на Іграх IX–XX Олімпіад (1928–1972), а в двоборстві: залишилися ривок і поштовх, а жим було виключено з програми. Кількість вагових категорій (дев'ять) та їх межі, в яких проходили олімпійські змагання з важкої атлетики на Іграх-1976, збереглися тими ж, що й на Іграх-1972.

На Іграх XXII Олімпіади 1980 р. кількість вагових категорій у змаганнях важкоатлетів збільшилася з дев'яти до десяти (до 52 кг, до 56 кг, до 60 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, до 90 кг, до 100 кг, до 110 кг, понад 110 кг).

Аналогічними – і за кількістю вагових категорій (десять), і за їх межами – були програми олімпійських змагань у цьому виді спорту на Іграх XXIII–XXV Олімпіад (1984–1992).

На Іграх XXVI Олімпіади (1996) програма змагань з важкої атлетики включала таку саму, як і раніше,

кількість вагових категорій (десять), проте було змінено їхні межі: до 54 кг, до 59 кг, до 64 кг, до 70 кг, до 76 кг, до 83 кг, до 91 кг, до 99 кг, до 108 кг, понад 108 кг. Однією з причин того, що Міжнародна федерація важкої атлетики з 1993 р. ввела нові межі вагових категорій, була реакція IWF на посилення антидопінгової кампанії в спорті, спрямованої на боротьбу з використанням спортсменами анаболічних стероїдів та інших заборонених препаратів. При цьому ситуація склалася так, що важкоатлетам, які не використовували допінг, стало складно, а часом і неможливо перевищити колишні світові, олімпійські та інші рекорди – ще тоді, коли допінг-контроль був не настільки ефективним і в досягненні багатьох рекордних результатів у цьому виді спорту вагому роль відіграло використання спортсменами анаболічних стероїдів. Наслідком здійсненої в 1993 р. Міжнародною федерацією важкої атлетики зміни меж вагових категорій стало те, що це рішення IWF ніби “стерло” в таблицях світових, олімпійських та інших рекордів всі досягнення, встановлені раніше (в колишніх вагових категоріях), – і таким чином було відкрито новий літопис рекордів.

На Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. змагання з важкої атлетики було проведено не тільки серед чоловіків, а й – уперше – серед жінок. Загалом в олімпійській програмі в цьому виді спорту на Іграх-2000 було 15 видів змагань, у тому числі вісім у чоловіків і сім у жінок.

Жінки-важкоатлетки на Іграх-2000 змагалися за олімпійські нагороди в таких вагових категоріях: до 48 кг, до 53 кг, до 58 кг, до 63 кг, до 69 кг, до 75 кг, понад 75 кг.

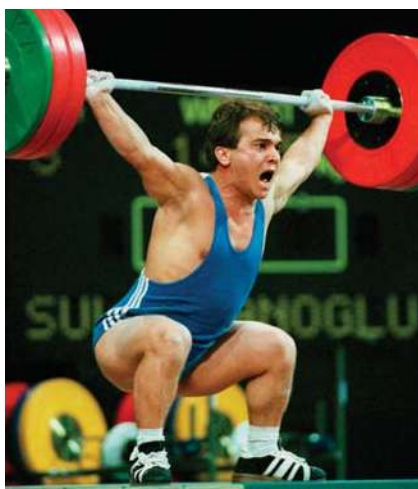
Першими олімпійськими чемпіонками в цьому виді спорту стали (в порядку вагових категорій): Тара Нотт (США), Ян Ся (Китай), Сорая Хіменес Мендівіл (Мексика), Чен Сяомін (Китай), Лін Вейнінь (Китай), Марія Ісабель Уррутія (Колумбія), Дін Мейюань (Китай).

У чоловічій частині олімпійської програми в цьому виді спорту на Іграх-2000 не тільки скоротили кількість вагових категорій (з десяти до восьми), а й знову змінили їх межі, які стали такими: до 56 кг, до 62 кг, до 69 кг, до 77 кг, до 85 кг, до 94 кг, до 105 кг, понад 105 кг.

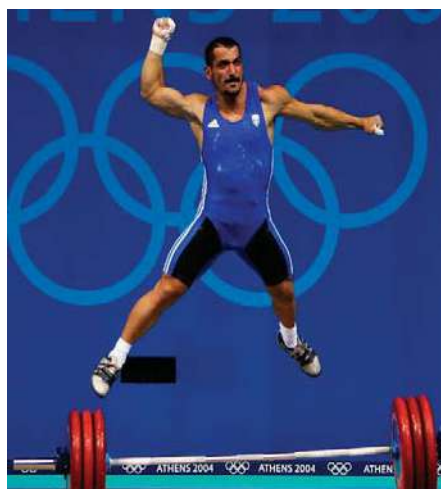
На Іграх XXVIII–XXXI Олімпіад (2004–2016) програма змагань з важкої атлетики залишилася такою ж, якою була на Іграх-2000: збереглася як кількість видів змагань – 15 (вісім у чоловіків і сім у жінок), так і згадані вище межі вагових категорій.

За 120-річну історію проведення змагань з важкої атлетики на Іграх Олімпіад (1896–2016) найбільшу серед штангістів-чоловіків кількість золотих олімпійських медалей – по три – виграла четверо атлетів: Наїм Сулейманоглу з Туреччини (на Іграх 1988,

Триразовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики (на Іграх 1988, 1992, 1996 рр.) турецький штангіст Наїм Сулейманоглу

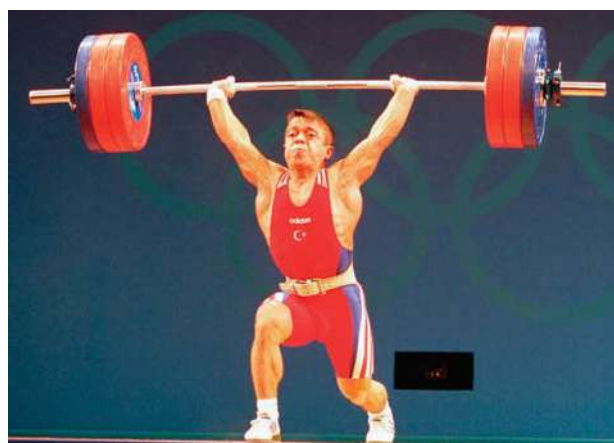

Триразовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики (на Іграх 1992, 1996, 2000 рр.) грецький штангіст Піррос Дімас, в активі якого є також одна бронзова медаль (на Іграх-2004)

1992 і 1996 рр.); Піррос Дімас з Греції (на Іграх 1992, 1996, 2000 рр.); Акакіос Кахіашвіліс (на Іграх-1992, де цей грузинський спортсмен виступав за Об'єднану команду СНД, а потім на Іграх-1996 і на Іграх-2000, де атлет представляв Грецію); Халіл Мутлу з Туреччини (на Іграх 1996, 2000 і 2004 рр.).

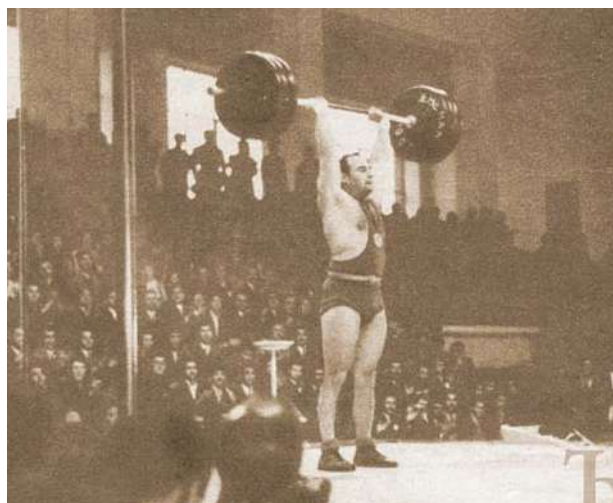
П'ятнадцять важкоатлетів-чоловіків у різні роки ставали дворазовими олімпійськими чемпіонами: Луї Остен з Франції (1932 і 1936 рр.); три спортсмени зі США – Джон Девіс (1948 і 1952 рр.), Томі Коно (1952 і 1956 рр.); Чарлз Вінчі (1956 і 1960 рр.); росіянин Аркадій Воробйов зі збірної СРСР (1956 і 1960 рр.); японець Йосі-

Триразовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики (1996, 2000 і 2004 рр.) спортсмен із Туреччини Халіл Мутлу

Триразовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики Акакіос Кахіашвіліс, який свою першу золоту олімпійську медаль здобув на Іграх-1992, де він – з тодішнім іменем і прізвищем Акакій Кахіашвілі – представляв Грузію в Об'єднаній команді СНД, а другу і третю золоті олімпійські медалі завоював на Іграх-1996 та на Іграх-2000, де цей спортсмен, змінивши громадянство, виступав – вже як Акакіос Кахіашвіліс – за Грецію

Дворазовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики (1956 і 1960 рр.) російський штангіст зі збірної СРСР Аркадій Воробйов

Дворазовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики (1964 і 1968 рр.) український штангіст зі збірної СРСР Леонід Жаботинський

Дворазова олімпійська чемпіонка з важкої атлетики (2004 і 2008 рр.) спортсменка з Китаю Чень Янцінь

Дворазовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики (1972 і 1976 рр.) російський штангіст зі збірної СРСР Василь Алексєєв

Дворазовий олімпійський чемпіон з важкої атлетики білоруський штангіст Олександр Курлович, який першу золоту медаль здобув на Іграх-1988, виступаючи за збірну СРСР, а другу золоту медаль завоював на Іграх-1992, виступаючи за Об'єднану команду СНД

нобу Міяке (1964 і 1968 рр.); поляк Вальдемар Башановський (1964 і 1968 рр.); штангісти зі збірної СРСР українець Леонід Жаботинський (1964 і 1968 рр.) і росіянин Василь Алексєєв (1972 і 1976 рр.); Нораір Нурікян з Болгарії (1972 і 1976 рр.); білоруський атлет Олександр Курлович (1988 р. – СРСР, 1992 р. – Об'єднана команда СНД); Чжань Суйган з Китаю (1996 і 2000 рр.); іранець Хусейн Резазаде (2000 і 2004 рр.); Ілля Ільїн з Казахстану (2008 і 2012 рр.); Лун Цинцюань з Китаю (2008 і 2016 рр.).

У змаганнях з важкої атлетики серед жінок найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по дві – завоювали дві спортсменки: Чень Янцінь з Китаю (2004 і 2008 рр.) і Сім Лім Йон з Кореїської Народно-Демократичної Республіки (2012 і 2016 рр.).

По чотири олімпійські нагороди різного ґатунку в змаганнях з важкої атлетики серед чоловіків заво-

Дворазова олімпійська чемпіонка (2012 і 2016 рр.) спортсменка з Кореїської Народно-Демократичної Республіки Сім Лім Йон

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з важкої атлетики штангіст зі США Норберт Шеманські, в активі якого одна золота нагорода (1952), одна срібна (1948) та дві бронзові (1960 і 1964 рр.)

ювали четверо: Норберт Шеманські з США (одна срібна – в 1948 р., одна золота – в 1952 р., дві бронзові – в 1960 і 1964 рр.); Роні Веллер, який представляв НДР, а потім Німеччину (одна бронзова – в 1988 р., одна золота – в 1992 р., дві срібні – у 1996 і 2000 рр.); Піррос Дімас з Греції (згадувані вже три золоті медалі – в 1992, 1996, 2000 рр. і одна бронзова – у 2004 р.); Ніколай Пешалов (одна срібна – в 1992 р. і одна бронзова – в 1996 р., коли він представляв Болгарію, одна золота – в 2000 р. і одна бронзова – в 2004 р., коли цей атлет виступав вже за Хорватію).

Серед жінок-важкоатлеток поки немає жодної спортсменки, яка виграла б понад дві олімпійські медалі. Крім трьох вже згаданих дворазових олімпійських чемпіонок, володаркою трьох олімпійських медалей різного ґатунку є спортсменка з

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з важкої атлетики штангіст Роні Веллер, що представляв НДР, а згодом Німеччину, й на рахунок якого одна золота нагорода (1992), дві срібні (1996 і 2000 рр.) та одна бронзова (1988)

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з важкої атлетики штангіст Ніколай Пешалов, який виступаючи за Болгарію у 1992 р. здобув срібну медаль, а у 1996 р. – бронзову, після чого, виступаючи вже за Хорватію, у 2000 р. завоював золоту нагороду, а у 2004 р. – бронзову

Іспанії Лідія Валентин (2008 р. – срібна нагорода, 2012 р. – золота, 2016 р. – бронзова медаль) (слід зазначити, що на Іграх-2012 іспанка посіла 4-те місце, однак через кілька років, коли за результатами повторного допінг-контролю проб 2012 р. були дискваліфіковані всі три призерки, Лідія Валентин стала олімпійською чемпіонкою). По дві олімпійські нагороди різного ґатунку вибороли шість спортсменок: Раема Ліса Румбевас з Індонезії (дві срібні медалі – в 2000 і 2004 рр.); Лі Сон Хі з КНДР (дві срібні – у 2000 і 2004 рр.); росіянка Валентина Попова (одна срібна – в 2000 р., одна бронзова – у 2004 р.), Агата Врубель з Польщі (одна срібна – в 2000 р. і одна бронзова – у 2004 р.), Чан Мі Ран з Республіки Корея (одна срібна – в 2004 р., одна золота – в 2008 р.), Сюй Шуцзін з Тайваню (одна срібна – в 2012 р., одна золота – в 2016 р.).

На жаль, важка атлетика належить до видів спорту, у яких протягом десятиліть розгорілися допінгові скандали. У різні роки чимало важкоатлетів, що ставали на Іграх Олімпіад чемпіонами або призерами, потім за результатами допінг-контролю були дискваліфіковані – і МОК позбавив їх олімпійських медалей.

Спортивні єдиноборства

Бокс

Бокс – вид спорту, який являє собою кулачний бій двох спортсменів на рингу, які боксиують у спеціальних рукавичках певної маси. Правилами дозволяється наносити удари супернику в передню і бічну частини голови і тулуба, але не нижче пояса. Учас-

ники змагань з боксу розділені на вагові категорії. Змагання проводяться за системою з вибуванням.

До олімпійської програми змагань з боксу входять, починаючи з Ігор III Олімпіади і донині (за винятком Ігор V Олімпіади 1912 р.).

На Іграх III–XXIX Олімпіад (1904–2008) за олімпійські нагороди в цьому виді спорту змагалися тільки чоловіки. Починаючи з Ігор XXX Олімпіади 2012 р., до олімпійської програми з боксу поряд зі змаганнями серед чоловіків було включено змагання серед жінок.

На Іграх-1904 боксери змагалися за олімпійські нагороди у семи вагових категоріях (до 47,6 кг, до 52,2 кг, до 56,7 кг, до 61,2 кг, до 65,8 кг, до 71,7 кг, понад 71,7 кг). Оскільки в змаганнях з боксу на цих Іграх брали участь спортсмени тільки з однієї країни – США, то, зрозуміло, всі медалі дісталися американцям. Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали (у порядку вагових категорій): Джордж Фіннеген, Олівер Кірк (він переміг двічі, виступаючи у двох вагових категоріях – до 52,2 кг і до 56,7 кг, що тоді дозволялося), Харрі Спенджер, Алберт Янг, Чарлз Мейер, Семюел Бергер.

На Іграх IV Олімпіади (1908) змагання з боксу проводилися в п'яти вагових категоріях (до 52,6 кг, до 57,2 кг, до 63,5 кг, до 71,7 кг, понад 71,7 кг).

У змаганнях з цього виду спорту на Іграх VII Олімпіади 1920 р. суперництво велося у восьми вагових категоріях (до 50,8 кг, до 52,6 кг, до 57,2 кг, до 61,2 кг, до 66,7 кг, до 72,6 кг, до 79,4 кг, понад 79,4 кг).

На Іграх VIII Олімпіади змагання з боксу проходили, як і на попередніх Іграх-1920, у восьми вагових категоріях, причому в семи з них збереглися їхні межі, і тільки в одній замість колишніх “до 52,6 кг” стало “до 53,5 кг”.

Спортсмен зі США Олівер Кірк, який у 1904 р. на Іграх III Олімпіади у Сент-Луїсі, де відбувся олімпійський дебют змагань з боксу, переміг одразу в двох вагових категоріях, що тоді дозволялося правилами, – і таким чином став дворазовим олімпійським чемпіоном

Якщо на Іграх III, IV, VII і VIII Олімпіад (1904, 1908, 1920, 1924 рр.) в олімпійських змаганнях з боксу в одній ваговій категорії могли брати участь по кілька спортсменів від однієї країни, то, починаючи з Ігор IX Олімпіади 1928 р., було введено обмеження – і з того часу в кожній ваговій категорії країну може представляти лише один боксер.

На Іграх IX–XI Олімпіад (1928–1936) змагання з боксу проводилися в тих самих восьми вагових категоріях (зі збереженням їх меж), як і на Іграх-1924.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1946 р. було засновано Міжнародну асоціацію аматорського боксу (AIBA), яка згодом перетворилася на Міжнародну асоціацію боксу (Association Internationale de Boxe) – із збереженням абревіатури AIBA. Нині (станом на 1 січня 2019 р.) AIBA об'єднує 201 національну федерацію.

На Іграх XIV Олімпіади 1948 р. змагання у цьому виді спорту проходили, як і до цього, у восьми вагових категоріях, але було змінено їхні межі: до 51 кг, до 54 кг, до 58 кг, до 62 кг, до 67 кг, до 73 кг, до 80 кг, понад 80 кг.

Як уже зазначалося, олімпійські змагання з боксу проводяться за системою з вибуванням, однак на Іграх III–XIV Олімпіад (1904–1948) боксери, що програли в півфіналах, зустрічалися між собою в поєдинку за третє призове місце – і переможець отримував бронзову медаль. Починаючи з Ігор XV Олімпіади (1952), такі поєдинки було скасовано – і бронзові медалі стали вручати обом боксерам, які програли у півфіналах.

На Іграх XV Олімпіади 1952 р. змагання з боксу проводилися вже не в восьми, а в десяти вагових категоріях: до 51 кг, до 54 кг, до 57 кг, до 60 кг, до 63,5 кг, до 67 кг, до 71 кг, до 75 кг, до 81 кг, понад 81 кг.

У тих самих десяти вагових категоріях (зі збереженням їх меж) проходили олімпійські змагання в цьому виді спорту на Іграх XVI–XVIII Олімпіад (1956–1964).

На Іграх XIX Олімпіади 1968 р. боксери змагалися вже за 11 комплектів олімпійських нагород: до десяти колишніх було додано вагову категорію “до 48 кг”.

Така сама (і за кількістю вагових категорій – 11, і за їх межами) була програма змагань з боксу на Іграх XX–XXII Олімпіад (1972–1980).

На Іграх XXIII Олімпіади 1984 р. боксери змагалися за олімпійські медалі вже не в одинадцяти, а в дванадцяти вагових категоріях: до 48 кг, до 51 кг, до 54 кг, до 57 кг, до 60 кг, до 63,5 кг, до 67 кг, до 71 кг, до 75 кг, до 81 кг, до 91 кг, понад 91 кг.

З другої половини 1980-х років в аматорському боксі спортсмени – для профілактики травматизму – виступають у спеціальних захисних шоломах.

На Іграх XXIV–XXVII Олімпіад (1988–2000) у змаганнях з боксу кількість вагових категорій (12) і їх межі залишилися без змін (такими самими, якими вони були на Іграх-1984).

Триразовий олімпійський чемпіон з боксу угорський спортсмен Ласло Папп – на Іграх 1948–1956 рр. (у ваговій категорії до 71 кг)

На Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. у змаганнях з цього виду спорту кількість вагових категорій було скорочено з дванадцяти до одинадцяти, а межі вагових категорій набули такого вигляду: до 48 кг, до 51 кг, до 54 кг, до 57 кг, до 60 кг, до 64 кг, до 69 кг, до 75 кг, до 81 кг, до 91 кг, понад 91 кг.

У тих самих одинадцяти вагових категоріях (зі збереженням їх меж) проходили змагання з боксу на Іграх XXIX Олімпіади (2008).

На Іграх XXX Олімпіади змагання з боксу проводилися не тільки серед чоловіків, а й – уперше – серед жінок. Жіноча частина олімпійської програми включала змагання у трьох вагових категоріях – до 51 кг, до 60 кг, до 75 кг. Першими олімпійськими чемпіонками з боксу стали (у порядку вагових категорій): Нікола Адамс (Велика Британія), Кеті Тейлор (Ірландія), Кларесса Шилдс (США).

Чоловіча частина олімпійської програми в цьому виді спорту на Іграх-2012 була скорочена, порівняно з попередніми Іграми-2008, з одинадцяти до десяти видів змагань, у яких боксери виступали в таких вагових категоріях: до 49 кг, до 52 кг, до 56 кг, до 60 кг, до 64 кг, до 69 кг, до 75 кг, до 81 кг, до 91 кг, понад 91 кг.

На Іграх XXXI Олімпіади (2016) програма з боксу включала ті самі 13 видів змагань (10 – серед чоловіків та три – серед жінок), як і на Іграх-2012. Не змінилися і межі вагових категорій (і у чоловіків, і у жінок).

За 112-річну історію проведення змагань з цього виду спорту на Іграх Олімпіад (1904–2016) найбільшу серед боксерів-чоловіків кількість золотих медалей – по три такі нагороди – виграли три спортсмени: Ласло Папп (Угорщина) – на Іграх в 1948, 1952 і 1956 рр. (у ваговій категорії до 71 кг); Теофіло Стівенсон (Куба) – на Іграх в 1972, 1976 і 1980 рр. (у ваговій категорії понад 81 кг); Фелікс Савон (Куба) – на Іграх в 1992, 1996 і 2000 рр. (у ваговій категорії до 91 кг).

Чотирнадцять боксерів-чоловіків виграли по дві золоті олімпійські медалі: Олівер Кірк зі США (на Іграх-1904 у двох вагових категоріях), Харрі Меллін з Великої Британії (на Іграх 1920 і 1924 рр.), польський спортсмен Єжи Кулей (на Іграх 1964 і 1968 рр.), росіянин Борис Лагутін зі збірної СРСР (на Іграх 1964 і 1968 рр.), кубинські боксери Анхель Еррера (на Іграх 1976 і 1980 рр.), Ектор Вінент (на Іграх 1992 і 1996 рр.), Аріель Ернандес (на Іграх 1992 і 1996 рр.), росіянин Олег Саїтов (на Іграх 1996 і 2000 рр.), кубинці Гільєрмо Рігондо (на Іграх 2000 і 2004 рр.) і Маріо Сесар Кінделан (на Іграх 2000 і 2004 рр.), російський спортсмен Олексій Тищенко (на Іграх 2004 і 2008 рр.), Цзоу Шимін з Китаю (на Іграх 2008 і 2012 рр.), український боксер Василь Ломаченко (на Іграх 2008 і 2012 рр.), кубинець Робейсі Рамірес (на Іграх 2012 і 2016 рр.).

Серед жінок в олімпійських змаганнях з боксу вже є дві дворазові олімпійські чемпіонки, які завоювали нагороди найвищого ґатунку як у Лондоні-2012, так і в Ріо-де-Жанейро-2016, – Нікола Адамс з Великої Британії (у ваговій категорії до 51 кг) і Кларесса Шилдс із США (у ваговій категорії до 75 кг).

Крім вже згаданих трьох триразових олімпійських чемпіонів у цьому виді спорту (Ласло Папп, Теофіло Стівенсон і Фелікс Савон), по три олімпійські медалі, але різного ґатунку, вибороли шість боксерів: поляк Збігнев Петшиковський (бронзова нагорода в 1956 р., срібна – в 1960 р., бронзова – в 1964 р.), росіянин Борис Лагутін зі збірної СРСР (бронзова нагорода в 1960 р. і два “золота” – в 1964 і 1968 рр.), Арнольд ван дер Лейде з Нідерландів (три бронзові медалі – у 1984, 1988 і 1992 рр.), російський боксер Олег Саїтов (дві золоті нагороди – у 1996 і 2000 рр., бронзова –

Триразовий олімпійський чемпіон з боксу кубинський спортсмен Теофіло Стівенсон (від лівої) – на Іграх 1972–1980 рр. (у ваговій категорії понад 81 кг)

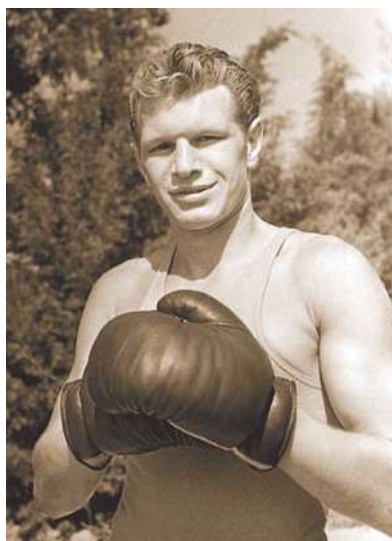

Триразовий олімпійський чемпіон з боксу кубинський спортсмен Фелікс Савон – на Іграх 1992–2000 рр. (у ваговій категорії до 91 кг)

Дворазовий олімпійський чемпіон з боксу (2008 і 2012 рр.) спортсмен із Китаю Цзоу Шимін, який також здобув бронзову медаль у 2004 р.

Дворазовий олімпійський чемпіон з боксу (1964 і 1968 рр.) російський спортсмен Борис Лагутін зі збірної СРСР, який також здобув бронзову медаль у 1960 р.

Володар трьох олімпійських медалей різного ґатунку з боксу польський спортсмен Збігнєв Петшиковський, який здобув одну срібну нагороду (1960 р.) і дві бронзові (1956 і 1964 рр.)

Дворазовий олімпійський чемпіон з боксу (1996 і 2000 рр.) російський спортсмен Олег Сaitов, який також здобув бронзову медаль у 2004 р.

Дворазовий олімпійський чемпіон з боксу (2008 і 2012 рр.) український спортсмен Василь Ломаченко (від правої), який досяг великих успіхів в аматорському і професійному спорті

Дворазова олімпійська чемпіонка з боксу (2012 і 2016 рр.) спортсменка з Великої Британії Нікола Адамс

Дворазова олімпійська чемпіонка (2012 і 2016 рр.) спортсменка зі США Кларесса Шилдс

Володар трьох олімпійських медалей різного ґатунку з боксу (1984–1992) спортсмен із Нідерландів Арнольд ван дер Лейде

Спортсмен зі США Едвард Іген, який у 1920 р. на Іграх VII Олімпіади в Антверпені став олімпійським чемпіоном з боксу (у ваговій категорії до 79,4 кг), а у 1932 р. на III зимових Олімпійських іграх у Лейк-Плесіді – олімпійським чемпіоном з бобслею (у складі екіпажу четвірки США)

Володар трьох олімпійських медалей різного ґатунку з боксу італійський спортсмен Роберто Каммарелле (від лівої), який здобув одну золоту медаль (2008), одну срібну (2012) і одну бронзову нагороду (2004)

у 2004 р.), Цзоу Шимін з Китаю (бронзова у 2004 р. та дві золоті медалі у 2008 і 2012 рр.), Роберто Каммарелле з Італії (бронзова нагорода у 2004 р., золота медаль у 2008 р. і "срібло" у 2012 р.).

Цікавими є олімпійські досягнення спортсмена з США Едварда Ігена, який на Іграх VII Олімпіади (1920) у змаганнях з боксу виграв золоту медаль у напівважкій ваговій категорії (до 79,4 кг). Але він не обмежився цією перемогою – і через 12 років, у 1932 р., на III зимових Олімпійських іграх завоював ще одну в своїй спортивній біографії золоту нагороду – в бобслеї, де виступав у складі екіпажу США, що переміг у змаганнях четвірок, і став дворазовим олімпійським чемпіоном (у двох різних видах спорту).

Чимало видатних боксерів після своїх олімпійських перемог в аматорському боксі переходили у професіонали, де також домагалися великих успіхів. Одним із найяскравіших прикладів цього був спортсмен зі США Кассіус Клей, який на Іграх XVII

Боксер зі США Кассіус Клей (від лівої) у 1960 р. на Іграх XVII Олімпіади в Римі став олімпійським чемпіоном у напівважкій ваговій категорії (до 81 кг), а згодом, перейшовши в професіонали, і прийнявши ісламську віру, він – вже як Мохаммед Алі – увійшов в історію світового професійного боксу багатьма славетними перемогами у суперважкій вазі

Олімпіади 1960 р. став олімпійським чемпіоном у напівважкій ваговій категорії (до 81 кг), а потім перейшов у професійний бокс, де, змінивши після прийняття ісламу ім'я і прізвище на Мохаммед Алі, прославився своїми неодноразовими перемогами в суперважкій ваговій категорії.

Великих успіхів на професійному рингу домоглися і такі боксери, як Джордж Формен зі США (олімпійський чемпіон Ігор-1968 у ваговій категорії понад 81 кг), канадець Леннокс Льюїс (олімпійський чемпіон Ігор-1988 у ваговій категорії понад 91 кг), Оскар де ла Хойя зі США (олімпійський чем-

Боксер зі США Джордж Формен (від правої) у 1968 р. на Іграх XIX Олімпіади в Мехіко став олімпійським чемпіоном у важкій ваговій категорії (понад 81 кг), а потім здобув чимало перемог і на професійному рингу в суперважкій вазі

Український боксер Володимир Кличко у 1996 р. на Іграх XXVI Олімпіади в Атланті став олімпійським чемпіоном у другій важкій вазі (понад 91 кг), після чого перейшов у професіонали, де завоював і протягом тривалого часу відстоював титул найсильнішого в світі у суперважкій вазі

пійон Ігор-1992 у ваговій категорії до 60 кг), український спортсмен Володимир Кличко (олімпійський чемпіон Ігор-1996 у ваговій категорії понад 91 кг) і чимало інших, у тому числі ряд кубинських боксерів (яким у різні роки для того, щоб після олімпійських перемог перейти у професіонали, довелося втекти з Куби, використавши для цього виступ на змаганнях за кордоном).

Великих успіхів досягли у професійному боксі після своїх перемог на Олімпійських іграх і такі українські боксери, як Василь Ломаченко та Олександр Усик.

Український боксер Олександр Усик у 2012 р. на Іграх XXX Олімпіади в Лондоні став олімпійським чемпіоном у напівважкій ваговій категорії, а згодом, перейшовши в професіонали, став абсолютним чемпіоном світу у важкій вазі, після чого вирішив випробувати свої сили у суперважкій ваговій категорії

Вільна боротьба

Вільна боротьба – вид спорту, який являє собою єдиноборство двох спортсменів з допомогою різних технічних прийомів (захоплення, кидків, переворотів, підніжок, підсічок тощо), у якому кожний з борців прагне покласти суперника на лопатки (чиста перемога) або ж досягти виграшу за очками (нараховується суддями за ті чи інші виконані прийоми). У вільній боротьбі, на відміну від боротьби греко-римської, дозволені захоплення нижче пояса, в тому числі і захоплення ніг, а також прийоми, що виконуються за допомогою ніг.

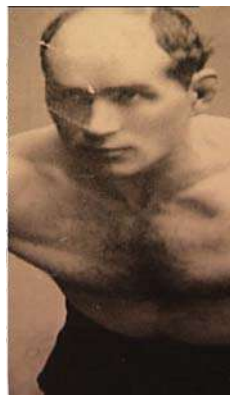
До олімпійської програми змагання з вільної боротьби входять, починаючи з Ігор III Олімпіади 1904 р., і донині (за винятком Ігор V Олімпіади).

На Іграх III–XXVII Олімпіад (1904–2000) змагання з вільної боротьби проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з Ігор XXVIII Олімпіади в Афінах (2004) змагання в цьому виді спорту проходять як серед чоловіків, так і серед жінок.

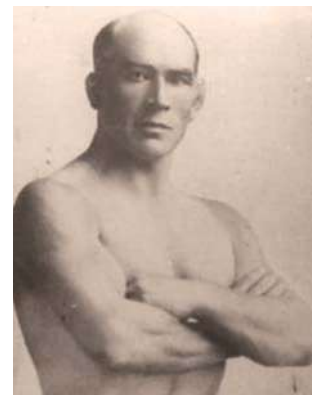
У змаганнях з вільної боротьби на Іграх III Олімпіади суперництво за олімпійські нагороди велося у семи вагових категоріях: до 47,6 кг, до 52,2 кг, до 56,7 кг, до 61,2 кг, до 65,8 кг, до 71,7 кг, понад 71,7 кг. Оскільки в змаганнях з цього виду спорту на Іграх-1904 брали участь спортсмени тільки однієї країни – США, то, зрозуміло, що володарями всіх олімпійських нагород стали американці. Першими олімпійськими чемпіонами з вільної боротьби були (у порядку вагових категорій): Роберт Каррі, Джордж Менерт, Ісидор Ніфло, Бенджамін Бредшоу, Отто Рем, Чарлз Еріксон, Бернхатф Хенсен.

На Іграх IV Олімпіади 1908 р. змагання з вільної боротьби проводилися у п'яти вагових категоріях: до 54 кг, до 60,3 кг, до 66,6 кг, до 73 кг, понад 73 кг.

Для керівництва розвитком боротьби (як вільної, так і греко-римської) у 1912 р. було засновано Міжнародну любительську федерацію боротьби (FILA). Надалі FILA (зберігши свою колишню абревіатуру) стала називатися по-новому – Міжнародна феде-

Спортсмен зі США Чарлз Еріксон, який на Іграх-1904 став олімпійським чемпіоном з вільної боротьби у ваговій категорії до 71,7 кг

Спортсмен зі США Бернхатф Хенсен, який на Іграх-1904 став олімпійським чемпіоном з вільної боротьби у ваговій категорії до 71,7 кг

рація асоціацій боротьби. У 2017 р. вона була перейменована й отримала нову назву – Об'єднаний світ боротьби (United World Wrestling – UWW). На сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) UWW об'єднує 176 національних федерацій й асоціацій.

У 1920 р. на Іграх VII Олімпіади змагання в цьому виді спорту, як і на Іграх-1908, проходили в п'яти вагових категоріях, але їх межі було змінено: до 60 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, понад 82,5 кг.

Також слід зазначити, що на Іграх III і IV Олімпіад (1904 і 1908 рр.) кількість спортсменів, яких кожна країна могла виставити в одній ваговій категорії, була не лімітована, а вже на Іграх-1920 ця кількість була обмежена двома борцями від однієї країни у кожній ваговій категорії.

На Іграх VIII Олімпіади (1924 р.) у змаганнях з вільної боротьби кількість вагових категорій збільшилася до семи, а їхні межі були такими: до 56 кг, до 61 кг, до 66 кг, до 72 кг, до 79 кг, до 87 кг, понад 87 кг. При цьому,

Спортсмен зі США Джордж Менерт, який на Іграх-1904 у Сент-Луїсі, де вільна боротьба дебютувала як олімпійський вид спорту, завоював золоту медаль у ваговій категорії до 52,2 кг

Спортсмен зі США Ісидор Ніфло, який на Іграх-1904 став олімпійським чемпіоном з вільної боротьби у ваговій категорії до 56,7 кг

як і на попередніх Іграх, у кожній ваговій категорії від однієї країни могли виступати по два спортсмени.

Починаючи з Ігор IX Олімпіади (1928), у змаганнях з вільної боротьби стало діяти нове обмеження: в кожній ваговій категорії країну міг представляти тільки один борець (у той час спортсмену надавалося право брати участь в олімпійських змаганнях як з вільної, так і з греко-римської боротьби).

На Іграх IX–XI Олімпіад (1928–1936) програма змагань з вільної боротьби була такою самою, як на Іграх-1924.

У 1948 р. на Іграх XIV Олімпіади змагання з вільної боротьби проводилися вже не в семи, а у восьми вагових категоріях, причому змінилися їхні межі: до 52 кг, до 57 кг, до 62 кг, до 67 кг, до 73 кг, до 79 кг, до 87 кг, понад 87 кг.

Такою самою була програма змагань у цьому виді спорту на Іграх XV–XVII Олімпіад (1952–1960).

На Іграх XVIII Олімпіади 1964 р змагання з вільної боротьби проводилися, як і до цього, у восьми вагових категоріях, але було змінено межі деяких із них: до 52 кг, до 57 кг, до 63 кг, до 70 кг, до 78 кг, до 87 кг, до 97 кг, понад 97 кг.

Аналогічною була програма змагань в цьому виді спорту на Іграх XIX Олімпіади в Мехіко (1968)

На Іграх XX Олімпіади (1972) у змаганнях з вільної боротьби кількість вагових категорій збільшилася з восьми до десяти, а їхні межі було визначено у такий спосіб: до 48 кг, до 52 кг, до 57 кг, до 62 кг, до 68 кг, до 74 кг, до 82 кг, до 90 кг, до 100 кг, понад 100 кг.

Такою самою, як на Іграх-1972, була програма змагань у цьому виді спорту на Іграх XXI–XXIII Олімпіад (1976–1984).

На Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. було змінено межі найважчої вагової категорії: якщо до цього вона позначалася “понад 100 кг”, то відтепер стала іменуватися “до 130 кг” (тобто із зазначенням верхньої межі). Така зміна була обґрунтована тим, що FILA прагнула обмежити масу тіла спортсменів, які виступають у суперважкій ваговій категорії, – з тим, щоб борці, які відрізняються від суперників набагато більшою масою і використовують цей фактор для досягнення переваги на килимі, постали перед дилемою: або зменшити свою масу нижче від рівня 130 кг, або залишитися “за бортом” олімпійських та інших змагань у цьому виді спорту.

Такою самою, як на Іграх-1988, була програма змагань з вільної боротьби на Іграх XXV і XXVI Олімпіад (1992 і 1996 рр.).

На Іграх XXVII Олімпіади (2000 р.) кількість вагових категорій у змаганнях з цього виду спорту було скорочено з десяти до восьми, а їх межі виглядали так: до 54 кг, до 58 кг, до 63 кг, до 69 кг, до 76 кг, до 85 кг, до 97 кг, до 130 кг.

На Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. у програмі з вільної боротьби, крім олімпійських змагань серед

чоловіків уперше було проведено олімпійські змагання серед жінок.

Жіноча частина програми в цьому виді спорту на Іграх-2004 включала змагання в чотирьох вагових категоріях: до 48 кг, до 56 кг, до 63 кг, до 72 кг. Першими олімпійськими чемпіонками з вільної боротьби стали (в порядку вагових категорій): Ірині Мерлені (Україна), Саорі Йосіда (Японія), Каорі Іто (Японія), Ван Сюй (Китай).

Чоловічу частину програми змагань на Іграх-2004 було скорочено, порівняно з Іграми-2000, з восьми до семи вагових категорій, а їх межі виглядали так: до 55 кг, до 60 кг, до 66 кг, до 74 кг, до 84 кг, до 96 кг, до 120 кг (верхня межа суперважкої вагової категорії, яка до цього дорівнювала 130 кг, була знижена ще на 10 кг).

На Іграх XXIX і XXX Олімпіад (2008 і 2012 рр.) програма з цього виду спорту, як і на Іграх-2004, включала 11 видів змагань, у тому числі в семи вагових категоріях – серед чоловіків і в чотирьох – серед жінок.

На Іграх XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро загальна кількість видів змагань з вільної боротьби становила 12, у тому числі серед чоловіків – шість (порівняно з Іграми-2012 стало на одну вагову категорію менше), і серед жінок теж шість (порівняно з Іграми-2012 стало на дві вагові категорії більше). Межі вагових категорій у змаганнях серед чоловіків були такими: до 57 кг, до 65 кг, до 74 кг, до 86 кг, до 97 кг, до 125 кг (тобто верхню межу суперважкої категорії, яка до цього дорівнювала 120 кг, підвищили на 5 кг). Межі вагових категорій у змаганнях серед жінок мали такий вигляд: до 48 кг, до 53 кг, до 58 кг, до 63 кг, до 69 кг, до 75 кг (тобто верхню межу найважчої в жіночих змаганнях вагової категорії, яка до цього дорівнювала 72 кг, підвищили на 3 кг).

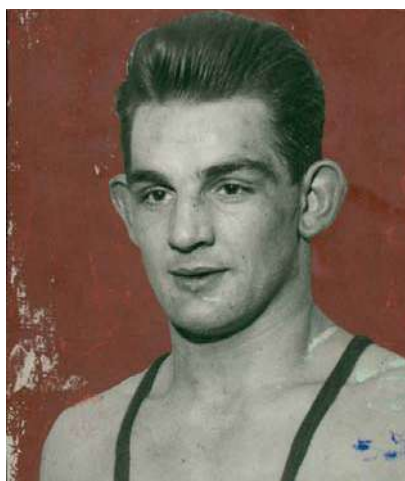
За 112-річну історію проведення змагань з вільної боротьби серед чоловіків на Іграх Олімпіад (1904–2016) найбільшу кількість золотих медалей – по три – завоювали троє спортсменів: білоруський борець Олександр Медведь зі збірної СРСР (1964 р. –

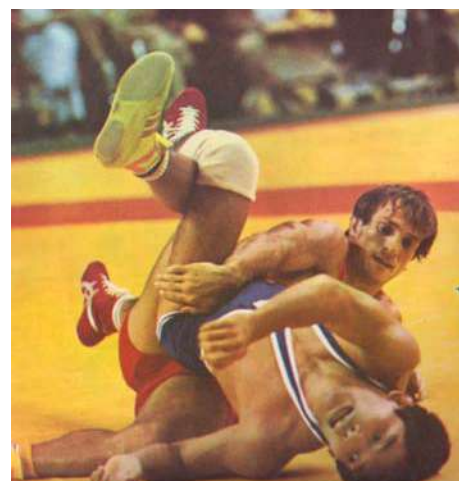
Триразовий олімпійський чемпіон з вільної боротьби (1964–1972) білоруський спортсмен Олександр Медведь, який виступав за збірну СРСР

Триразовий олімпійський чемпіон з вільної боротьби (1996, 2004, 2008 рр.) спортсмен з Росії Бувайсар Сайтієв

Шведський борець Івар Юханссон, який став триразовим олімпійським чемпіоном, здобувши одну золоту медаль у вільній боротьбі (1932), а дві – у греко-римській (1932 і 1936 рр.)

Український спортсмен Сергій Белоглазов, який, виступаючи за збірну СРСР, став дворазовим олімпійським чемпіоном з вільної боротьби (1980 і 1988 рр.)

у ваговій категорії до 97 кг, 1968 р. – у ваговій категорії понад 97 кг, 1972 р. – у ваговій категорії понад 100 кг); борець з Росії Бувайсар Сайтієв (1996, 2004, 2008 рр. – у ваговій категорії до 74 кг); Артур Таймазов з Узбекистану (2004, 2008, 2012 рр. – у ваговій категорії до 120 кг). Однак потім – за результатами проведених через кілька років повторних аналізів проб допінг-контролю, взятих під час Ігор Олімпіад у їх учасників, – узбецький борець вільного стилю Артур Таймазов рішенням МОК був позбавлений однієї з трьох золотих медалей – тієї, якої

Дворазовий олімпійський чемпіон з вільної боротьби (2004 і 2012 рр.) Артур Таймазов з Узбекистану; цей спортсмен мав ще одну золоту олімпійську медаль, вручену йому після змагань з цього виду спорту в 2008 р. на Іграх у Пекіні, але через кілька років після повторного аналізу проби допінг-тесту узбецький борець був позбавлений тієї нагороди

цей спортсмен був удостоєний на іграх-2008. Таким чином, Артур Таймазов став не триразовим, а дворазовим олімпійським чемпіоном (у нього залишилися золоті нагороди Ігор-2004 і Ігор-2012).

Крім того, слід зазначити і те, що в 1930-і роки триразовим олімпійським чемпіоном став спортсмен зі Швеції Івар Юханссон, який одну зі своїх трьох золотих медалей завоював у вільній боротьбі, а дві – у греко-римській. На Іграх-1932 він виступав у двох видах боротьби і в обох переміг (у вільній боротьбі – у ваговій категорії до 79 кг, у греко-римській боротьбі – у ваговій категорії до 72 кг), на Іграх-1936 здобув першість у греко-римській боротьбі (у ваговій категорії до 79 кг).

В олімпійських змаганнях серед жінок з вільної боротьби найбільшу кількість золотих медалей завоювала спортсменка з Японії Каорі Іто, яка зуміла перемогти на чотирьох Іграх поспіль (2004–2016) і стати чотириразовою олімпійською чемпіонкою у ваговій категорії до 63 кг.

Триразовою олімпійською чемпіонкою з вільної боротьби стала японська спортсменка Саорі Йосіда: вона була першою в 2004 і 2008 рр. – у ваговій категорії до 56 кг, у 2012 р. – у ваговій категорії до 55 кг (крім того, в її активі є й четверта олімпійська медаль – срібна – на Іграх-2016 у ваговій категорії до 53 кг).

По дві золоті медалі в олімпійських змаганнях з вільної боротьби виграли у різні роки 15 спортсменів: Джордж Менерт зі США (1904 і 1908 рр.), Кустая Піхлямякі з Фінляндії (1924 і 1936 рр.), Юхан Рихтгофф зі Швеції (1928 і 1932 рр.), Мустафа Дагістанли з Туреччини (1956 і 1960 рр.), Йодзіро Уетаке з Японії (1964 і 1968 рр.), грузинський борець зі збірної СРСР Леван

Одна з перших олімпійських чемпіонок з вільної боротьби українська спортсменка Ірині Мерлені, яка здобула золоту медаль на Іграх XXVIII Олімпіади-2004 в Афінах (у ваговій категорії до 48 кг)

Тедіашвілі (1972 і 1976 рр.), російські спортсмени зі збірної СРСР Іван Яригін (1972 і 1976 рр.) і Сослан Андієв (1976 і 1980 рр.), український борець зі збірної СРСР Сергій Белоглазов (1980 і 1988 рр.), спортсмени з США Брюс Баумгартнер (1984 і 1992 рр.) і Джон Сміт (1988 і 1992 рр.), узбецькі борці Махарбек Хадарцев (1988 р. – у збірній СРСР, 1992 р. – в Об'єднаній команді СНД) і Арсен Фадзаєв (1988 р. – у збірній СРСР, 1992 р. – в Об'єднаній команді СНД), Кім Іл Йон з Кореїської Народно-Демократичної Республіки (1992 і 1996 рр.), Мавлет Батиров з Росії (2004 і 2008 рр.).

Слід зазначити, що спортсмен з Естонії Крістіан Палусалу на Іграх-1936 іступав у змаганнях і з вільної, і з греко-римської боротьби (у ваговій категорії понад 87 кг). В обох змаганнях цей борець переміг, вигравши дві золоті олімпійські медалі.

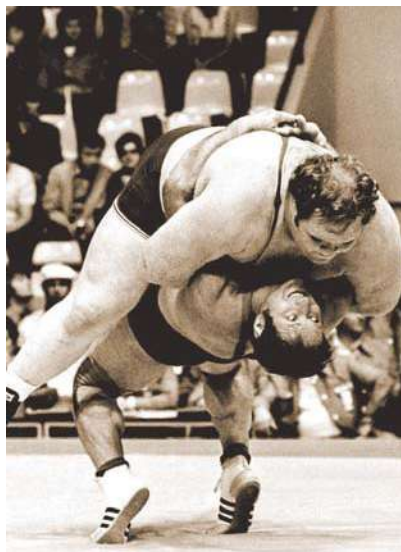
Чотириразова олімпійська чемпіонка з вільної боротьби (2004–2016) японська спортсменка Каорі Іто

Найбільшу кількість олімпійських нагород різного гатунку – п'ять – завоював на чотирьох Іграх Олімпіад німецький борець із ФРН Вільфрід Дітріх, причому дві медалі він виграв у вільній боротьбі (1960 р. – золоту, 1968 р. – бронзову), а три – у греко-римській боротьбі (1956 р. – срібну, 1960 р. – срібну, 1964 р. – бронзову).

Згадане в цьому розділі позбавлення борця вільного стилю з Узбекистану Артура Таймазова олімпійської медалі (за результатами повторного аналізу проби допінг-контролю, взятої під час Ігор-2008), на жаль, виявилось не єдиним у цьому виді спорту. Серед тих, хто в різні роки на Іграх Олімпіад стали олімпійськими чемпіонами або призерами у вільній боротьбі, було виявлено кілька спортсменів, викритих у використанні допінгу і яких рішен-

Триразова олімпійська чемпіонка з вільної боротьби (2004–2012) японська спортсменка Саорі Йосіда

Німецький борець з ФРН Вільфрід Дітріх – володар п'яти олімпійських медалей різного гатунку, здобутих цим спортсменом у змаганнях як з вільної, так і з греко-римської боротьби; у вільній боротьбі він виграв одну золоту (1960) і одну бронзову (1968) нагороди, а у греко-римській – дві срібні (1956 і 1960 рр.) та одну бронзову (1964)

нями МОК було позбавлено олімпійських нагород. Це Александр Ляйпольд з Німеччини (2000), український борець Василь Федоришин (2008) і Сослан Тигієв з Узбекистану (2008 і 2012 рр.).

Греко-римська боротьба

Греко-римська боротьба – вид спорту, який являє собою єдиноборство двох спортсменів з допомогою різних технічних прийомів (що застосовуються не нижче пояса), в якому кожен із борців прагне покласти суперника на лопатки (чиста перемога) або ж добитися виграшу за очками (нараховуються суддями за ті або інші виконані прийоми). У греко-римській боротьбі, на відміну від вільної боротьби, заборонені захоплення нижче пояса, заборонені і технічні прийоми, що виконуються за допомогою ніг (підсічки і підніжки).

Змагання з греко-римської боротьби проводяться тільки серед чоловіків.

Для керівництва розвитком греко-римської боротьби, як і боротьби вільної, в 1912 р. було засновано Міжнародну любительську федерацію боротьби (FILA), яка згодом (зберігши свою колишню аббревіатуру) стала називатися по-новому – Міжнародна федерація асоціацій боротьби. У 2017 р. отримала нову назву – Об'єднаний світ боротьби (UWW). На сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) UWW об'єднує 176 національних федерацій та асоціацій.

До олімпійської програми змагання з цього виду спорту входять, починаючи з Ігор I Олімпіади, і донині (за винятком Ігор II і III Олімпіад).

На Іграх I Олімпіади учасники змагань з греко-римської боротьби, що проводилися без поділу спортсменів на вагові категорії, виборювали один комплект олімпійських нагород, а першим олімпій-

Першим олімпійським чемпіоном з греко-римської боротьби став німецький спортсмен Карл Шуман, який переміг на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах (від лівої)

ским чемпіоном в цьому виді спорту став борець з Німеччини Карл Шуман (який на цих Іграх завоював ще три нагороди найвищого ґатунку в олімпійських змаганнях зі спортивної гімнастики).

На Іграх IV Олімпіади (1908) у змаганнях з греко-римської боротьби учасники виборювали медалі в чотирьох вагових категоріях: до 66,6 кг, до 73 кг, до 93 кг, понад 93 кг.

У 1912 р. на Іграх V Олімпіади кількість вагових категорій у змаганнях з греко-римської боротьби збільшилася з чотирьох до п'яти і змінилися їхні межі: до 60 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, понад 82,5 кг.

Аналогічною була програма змагань в цьому виді спорту на Іграх VII Олімпіади 1920 р. Слід зазначити, що раніше кількість спортсменів, яких кожна країна могла виставити в олімпійських змаганнях з греко-римської боротьби в тій чи іншій ваговій категорії, була не лімітованою, а на Іграх-1920 у кожній ваговій категорії могли виступати не більше двох борців від однієї країни.

На Іграх VIII Олімпіади 1924 р. кількість вагових категорій у цьому виді боротьби збільшилася з п'яти до шести, а їх межі мали такий вигляд: до 58 кг, до 62 кг, до 67,5 кг, до 75 кг, до 82,5 кг, понад 82,5 кг. У кожній ваговій категорії від однієї країни могли виступати по два спортсмени.

Починаючи з Ігор IX Олімпіади (1928) стало діяти нове обмеження: у кожній ваговій категорії країну міг представляти тільки один борець (у той час спортсмену надавалося право брати участь в олімпійських змаганнях як з греко-римської, так і з вільної боротьби). Кількість вагових категорій (шість) та їх межі на Іграх-1928 залишилися такою самою.

На Іграх X Олімпіади 1932 р. кількість вагових категорій збільшилася з шести до семи, а їхні межі були такими: до 56 кг, до 61 кг, до 66 кг, до 72 кг, до 79 кг, до 87 кг, понад 87 кг.

Аналогічними були змагання в цьому виді спорту на Іграх XI Олімпіади 1936 р.

На Іграх XIV Олімпіади (1948 р.) кількість вагових категорій у змаганнях з греко-римської боротьби збільшилася з семи до восьми, а їх межі набули такого вигляду: до 52 кг, до 57 кг, до 62 кг, до 67 кг, до 73 кг, до 79 кг, до 87 кг, понад 87 кг.

Такою самою була програма змагань з греко-римської боротьби на Іграх XV–XVII Олімпіад (1952–1960).

На Іграх XVIII Олімпіади (1964 р.) змагання з цього виду спорту проводилися у восьми вагових категоріях, але було змінено межі деяких із них: до 52 кг, до 57 кг, до 63 кг, до 70 кг, до 78 кг, до 87 кг, до 97 кг, понад 97 кг.

Такими самими були змагання з греко-римської боротьби на Іграх XIX Олімпіади 1968 р.

На Іграх XX Олімпіади (1972) кількість вагових категорій було збільшено з восьми до десяти, а їх межі набули такого вигляду: до 48 кг, до 52 кг, до 57 кг, до 62 кг, до 68 кг, до 74 кг, до 82 кг, до 90 кг, до 100 кг, понад 100 кг.

Аналогічною – як за кількістю вагових категорій (10), так і за їх межами – була програма змагань в цьому виді спорту на Іграх XXI–XXIII Олімпіад (1976–1984).

На Іграх XXIV Олімпіади (1988) у змаганнях з греко-римської боротьби збереглася кількість вагових категорій, але було змінено межі найважчої вагової категорії: якщо до цього вона позначалася “понад 100 кг”, то відтепер стала іменуватися “до 130 кг” (тобто із зазначенням верхньої межі). FILA прагнула обмежити масу тіла спортсменів, які виступають у суперважкій ваговій категорії, – з тим, щоб борці, які відрізняються від суперників набагато більшою масою і використовують цей фактор для досягнення переваги на килимі, постали перед дилемою: або зменшити свою масу нижче від рівня 130 кг, або залишитися “за бортом” олімпійських та інших змагань у цьому виді спорту.

Такою самою, як на Іграх-1988, програма змагань з греко-римської боротьби залишилася на Іграх XXV і XXVI Олімпіад (1992 і 1996 рр.).

На Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. кількість вагових категорій скоротилася з десяти до восьми, а їх межі стали такими: до 54 кг, до 58 кг, до 63 кг, до 69 кг, до 76 кг, до 85 кг, до 97 кг, до 130 кг.

У 2004 р. на Іграх XXVIII Олімпіади кількість вагових категорій знову було скорочено – з восьми до семи – з такими їх межами: до 55 кг, до 60 кг, до 66 кг, до 74 кг, до 84 кг, до 96 кг, до 120 кг.

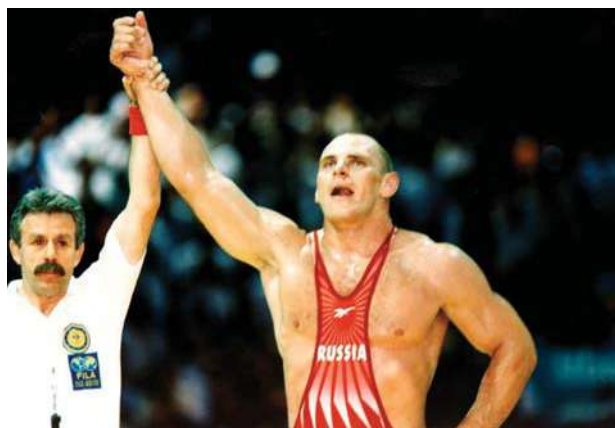
Аналогічними – як за кількістю вагових категорій (сім), так і за їх межами – були змагання в цьому виді спорту на Іграх XXIX і XXX Олімпіад (2008 і 2012 рр.).

На Іграх XXXI Олімпіади, що проходили в 2016 р. в Ріо-де-Жанейро, програму з греко-римської боротьби було знову скорочено – з семи до шести видів змагань, а межі вагових категорій набули такого вигляду: до 59 кг, до 66 кг, до 75 кг, до 85 кг, до 98 кг, до 130 кг.

За 120-річну історію проведення змагань з греко-римської боротьби на Іграх Олімпіад (1896–2016) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей в цьому виді спорту – по три – виграли три спортсмени: Карл Вестергрен зі Швеції (1920 р. – у ваговій категорії до 75 кг, 1924 р. – у ваговій категорії понад 87 кг); російський борець Олександр Карелін (1988 р. – виступаючи у складі збірної СРСР, 1992 р. – в Об'єднаній команді СНД, 1996 р. – у збірній Росії, всі у ваговій категорії до 130 кг); кубинський спортсмен Міхаїл Лопес (2008 і 2012 рр. – у ваговій категорії до 120 кг, 2016 р. – у ваговій категорії до 130 кг).

Триразовий олімпійський чемпіон з греко-римської боротьби шведський спортсмен Карл Вестергрен (1920, 1924 і 1932 рр.)

Триразовий олімпійський чемпіон з греко-римської боротьби російський спортсмен Олександр Карелін (на Іграх-1988 – у складі збірної СРСР, на Іграх-1992 – в Об'єднаній команді СНД, на Іграх-1996 – у збірній Росії)

Триразовий олімпійський чемпіон з греко-римської боротьби кубинський спортсмен Міхаїл Лопес (на Іграх 2008–2016 рр.)

Дворазовий олімпійський чемпіон з греко-римської боротьби український спортсмен Олександр Колчинський (від лівої), який, виступаючи за збірну СРСР, здобув золоті медалі на Іграх 1976 і 1980 рр.

Дворазовий олімпійський чемпіон з греко-римської боротьби Крістіан Палусалу з Естонії, який обидві нагороди здобув на Іграх-1936: одну – в греко-римській боротьбі, другу – у вільній боротьбі

Слід згадати і те, що в 1930-ті роки триразовим олімпійським чемпіоном став згадуваний у попередньому розділі спортсмен зі Швеції Івар Юханссон, який дві зі своїх трьох золотих медалей виграв у греко-римській боротьбі (на Іграх-1932 – у ваговій категорії до 72 кг і на Іграх-1936 – у ваговій категорії до 79 кг), а одну – у вільній боротьбі (на Іграх-1932 – у ваговій категорії до 79 кг).

По дві золоті олімпійські медалі в змаганнях з греко-римської боротьби виграли у різні роки 19 спортсменів: борець із Фінляндії Еміл Ернст Вяре (1912 і 1920 рр.), Клас Юханссон зі Швеції (1912 і 1920 рр.), Оскарі Фриман з Фінляндії (1920 і 1924 рр.), шведський спортсмен Рудольф Свенссон (1928 і 1932 рр.), борець з Фінляндії Вайно Коккінен (1928 і 1932 рр.), шведський спортсмен Аксель Гренберг (1948 і 1952 рр.), борець з Туреччини Мітхат Байрак (1956 і 1960 рр.), болгарський спортсмен Боян Радєв (1964 і 1968 рр.), борець з Угорщини Іштван Козма (1964 і 1968 рр.), болгарський борець Петр Кіров (1968 і 1972 рр.), казахстанський спортсмен зі збірної СРСР Валерій Резанцев (1972 і 1976 рр.), український борець зі збірної СРСР Олександр Колчинський (1976 і 1980 рр.), спортсмен з Італії Вінченцо Маєнца (1984 і 1988 рр.), норвезький борець Йон Реннінген (1988 і 1992 рр.), Сім Гвон Хо з Республіки Корея (1996 і 2000 рр.), Армен Назарян (у 1996 р. виступав за Вірменію, у 2000 р. – за Болгарію), кубинський борець Філіберто Аскуї (1996 і 2000 рр.), Хамза Ерліка з Туреччини (1996 і 2000 рр.), спортсмен з Росії Роман Власов (2012 і 2016 рр.).

Слід також назвати згаданого в попередньому розділі дворазового олімпійського чемпіона – спортсмена з Естонії Крістіана Палусалу, який на Іграх-1936 одну зі своїх золотих медалей виграв у греко-римській боротьбі, а іншу – у вільній боротьбі (обидві нагороди – у ваговій категорії понад 87 кг).

Найбільшу серед борців кількість олімпійських медалей різного ґатунку – п'ять – завоював вже згадуваний в попередньому розділі німецький спортсмен із ФРН Вільфрід Дітріх, у якого три нагороди – в греко-римській боротьбі (1956 р. – срібна, 1960 р. – срібна, 1964 р. – бронзова), а дві – у вільній боротьбі (1960 р. – золота, 1968 р. – бронзова медаль), тобто загалом одна золота, дві срібні та дві бронзові олімпійські нагороди.

На жаль, такий олімпійський вид спорту, як греко-римська боротьба, не обійшли стороною допінгові скандали, пов'язані з тим, що деякі борці, які піднімалися на п'єдестал пошани і отримували медалі, потім – за результатами допінг-контролю – були дискваліфіковані і МОК позбавив їх олімпійських нагород. Серед персонажів допінгових скандалів різних років – такі призери олімпійських змагань з греко-римської боротьби, як швед Томас Юханссон (1984), Віталій Рахімов з Азербайджану (2008), Асет Мамбетов з Казахстану (2008), Хасан Баро з Росії (2008).

Дзюдо

Дзюдо – японська національна боротьба, яка набула значного поширення в багатьох країнах світу і стала міжнародно визнаним видом спорту.

У дзюдо двоє спортсменів (одягнені в кімоно – довгі куртки з поясом і штани, без взуття) борються на татамі (спеціальних матах). У дзюдо дозволені кидки, больові прийоми, що проводяться тільки руками, і задушливі прийоми.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1951 р. було засновано Міжнародну федерацію дзюдо (International Judo Federation – IJF). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) IJF об'єднує 203 національні федерації.

Триразовий олімпійський чемпіон з дзюдо японський спортсмен Тадахіро Номура (1996–2004)

Дворазова олімпійська чемпіонка з дзюдо японська спортсменка Рьоко Тані (2000 і 2004 рр.), яка також має у своєму активі дві срібні нагороди (1992 і 1996 рр.) та одну бронзову (2008) (загалом п'ять)

Дворазова олімпійська чемпіонка з дзюдо японська спортсменка Аюмі Танімото (2004 і 2008 рр.)

До олімпійської програми змагання з дзюдо входять, починаючи з Ігор XVIII Олімпіади (1964) і донині (окрім Ігор XIX Олімпіади).

На Іграх XVIII–XXIV Олімпіад (1964–1988) олімпійські змагання в цьому виді спорту проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з Ігор XXV Олімпіади 1992 р., програма з дзюдо включає змагання серед чоловіків і серед жінок.

На Іграх XVIII Олімпіади дзюдоїсти виборювали чотири комплекти олімпійських нагород – у трьох вагових категоріях (до 68 кг, до 80 кг, понад 80 кг) і в абсолютній першості (у ній міг брати участь будь-який спортсмен незалежно від його маси).

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1964 стали (в порядку вагових категорій) – Такехіде Накатані, Ісао Окано, Ісао Інокума, а в абсолютній першості – Антоніус Йоханнес Гесінк з Нідерландів.

На Іграх XX Олімпіади (1972) у змаганнях з дзюдо суперництво велося за шість комплектів олімпійських нагород – у п'яти вагових категоріях (до 63 кг, до 70 кг, до 80 кг, до 93 кг, понад 93 кг) і в абсолютній першості.

Аналогічною, як і на Іграх-1972, була програма змагань у цьому виді спорту на Іграх XXI Олімпіади (1976).

У 1980 р. на Іграх XXII Олімпіади дзюдоїсти виборювали вже вісім комплектів нагород – у семи вагових категоріях (до 60 кг, до 65 кг, до 71 кг, до 78 кг, до 86 кг, до 95 кг, понад 95 кг) і в абсолютній першості.

Такою самою, як на Іграх-1980, була програма змагань у цьому виді спорту і на Іграх XXIII Олімпіади (1984).

На Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. кількість видів змагань у програмі з дзюдо скоротилася з колишніх восьми до семи: було скасовано абсолютну першість. Межі семи вагових категорій залишилися незмінними.

На Іграх XXV Олімпіади (1992) за олімпійські медалі в дзюдо змагалися вже не тільки чоловіки, а й жінки (в окремих змаганнях).

Чоловіча частина програми в цьому виді спорту на Іграх-1992 включала змагання в семи колишніх вагових категоріях (до 60 кг, до 65 кг, до 71 кг, до 78 кг, до 86 кг, до 95 кг, понад 95 кг), а жіноча – в таких семи вагових категоріях: до 48 кг, до 52 кг, до 56 кг, до 61 кг, до 66 кг, до 72 кг, понад 72 кг. Першими олімпійськими чемпіонками з дзюдо на Іграх-1992 стали (в порядку вагових категорій): Сесіль Новак (Франція), Альмудена Муньос (Іспанія), Міріам Бласко (Іспанія), Катрін Флері (Франція), Одаліс Реве (Куба), Кім Мі Юн (Республіка Корея), Чжуан Сяоянь (Китай).

Такою самою, як і на Іграх-1992, була програма змагань з дзюдо на Іграх XXVI Олімпіади (1996).

На Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. кількість видів змагань у цьому виді спорту не змінилася, проте змінилися межі деяких вагових категорій. Чоловіки змагалися в таких вагових категоріях: до 60 кг, до 66 кг, до 73 кг, до 81 кг, до 90 кг, до 100 кг, понад 100 кг, а жінки – до 48 кг, до 52 кг, до 57 кг, до 63 кг, до 70 кг, до 78 кг, понад 78 кг.

Такою самою була програма з дзюдо на Іграх XXVIII–XXXI Олімпіад (2004–2016).

За 52-річну історію проведення змагань з дзюдо серед чоловіків на Іграх Олімпіад (1964–2016) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей –

Дворазова олімпійська чемпіонка з дзюдо спортсменка з Китаю Сянь Дунмей (2004 і 2008 рр.)

три – виграв японський спортсмен Тадахіро Номура (1996, 2000, 2004 рр. – всі у ваговій категорії до 60 кг).

По дві золоті олімпійські медалі виграла семеро дзюдоїстів-чоловіків: Віллем Рюска з Нідерландів (обидві в 1972 р. – у ваговій категорії понад 93 кг і в абсолютній першості); Петер Зайсенбахер з Австрії (у 1984 і 1988 рр. – у ваговій категорії до 86 кг); японський спортсмен Хітосі Сайто (у 1984 і 1988 рр. – у ваговій категорії понад 95 кг); польський дзюдоїст Вальдемар Легень (у 1988 р. – у ваговій категорії до 78 кг, у 1992 р. – у ваговій категорії до 86 кг); Давід Дуйє з Франції (1996 р. – у ваговій категорії понад 95 кг, а в 2000 р. – у ваговій категорії понад 100 кг); Масато Утісіба з Японії (у 2004 і 2008 рр. – у ваговій категорії до 66 кг); французький спортсмен Тедді Рінер (у 2012 і 2016 рр. – у ваговій категорії понад 100 кг).

Дворазова олімпійська чемпіонка з дзюдо японська спортсменка Масеа Уено (2004 і 2008 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з дзюдо спортсменка зі США Кайла Харрісон (2012 і 2016 рр.)

Серед жінок-дзюдоїсток найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по дві – мають у своєму активі п'ять спортсменок: японка Рьоко Тані (у 2000 і 2004 рр. – у ваговій категорії до 48 кг); Сянь Дунмей з Китаю (у 2004 і 2008 рр. – у ваговій категорії до 52 кг); японка Аюмі Танімото (у 2004 і 2008 рр. – у ваговій категорії до 63 кг); її співвітчизниця Масеа Уено (у 2004 і 2008 рр. – у ваговій категорії до 70 кг); Кайла Харрісон з США (у 2012 і 2016 рр. – у ваговій категорії понад 78 кг).

Найбільшу серед жінок-дзюдоїсток кількість олімпійських медалей різного ґатунку – п'ять (причому на п'яти Іграх поспіль) – завоювала японська спортсменка Рьоко Тані (дві срібні – у 1992 і 1996 рр., дві золоті – у 2000 і 2004 рр., одна бронзова – у 2008 р.).

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з дзюдо Анжело Парізі (від правої): бронзову здобув в абсолютній першості на Іграх-1972, виступаючи за Велику Британію; три інші нагороди завоював, виступаючи за Францію, зокрема, золоту медаль у ваговій категорії понад 95 кг і срібну в абсолютній першості – на Іграх-1980, а срібну медаль у ваговій категорії понад 95 кг – на Іграх-1984

Серед чоловіків-дзюдоїстів найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – завоював Анджело Парізі (у 1972 р., виступаючи за Велику Британію, – бронзова нагорода в абсолютній першості; у 1980 р., виступаючи за Францію, – золота медаль у ваговій категорії понад 95 кг і срібна в абсолютній першості; у 1984 р., виступаючи за Францію, – срібна нагорода у ваговій категорії понад 95 кг).

Тхеквондо

Тхеквондо – вид спорту, який являє собою єдиноборство, в якому двоє спортсменів, які виступають в захисному спорядженні, наносять один одному удари руками і ногами в повний контакт. Правилами тхеквондо заборонені будь-які захоплення, торкання тулуба суперника і удари руками в голову. Перемога може бути досягнута як після закінчення часу поєдинку – за очками (причому найбільшу кількість очок приносять удари ногою в голову суперника), так і достроково – внаслідок нокауту, явної переваги одного зі спортсменів, дискваліфікації за порушення правил, нездатності (або відмови) суперника продовжувати поєдинок.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1973 р. було засновано Всесвітню федерацію тхеквондо (WTF), яка згодом дещо змінила свою назву на World Taekwondo (WT). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) WT об'єднує 208 національних федерацій.

До олімпійської програми змагання з тхеквондо (серед чоловіків і серед жінок) входять, починаючи з Ігор XXVII Олімпіади 2000 р., і донині.

Програма в цьому виді спорту на Іграх Олімпіад є стабільною і включає вісім видів змагань, у тому

Дворазовий олімпійський чемпіон з тхеквондо іранський спортсмен Хаді Саєї (від лівої) (2004 і 2008 рр.)

числі чотири – серед чоловіків і чотири – серед жінок. У чоловічій частині програми спортсмени розділені на такі вагові категорії: до 58 кг, до 68 кг, до 80 кг, понад 80 кг. У жіночій частині програми спортсменки змагаються в таких вагових категоріях: до 49 кг, до 57 кг, до 67 кг, понад 67 кг.

Першими олімпійськими чемпіонами з тхеквондо серед чоловіків на Іграх-2000 стали (в порядку вагових категорій): спортсмен з Греції Михайл Муруцос, Стівен Лопес з США, кубинець Анхел Матос, спортсмен з Республіки Корея Кім Кьон Хун. У змаганнях серед жінок у цьому виді спорту першими олімпійськими чемпіонками на Іграх-2000 стали (в порядку вагових категорій): австралійка Лоренс Бернс, спортсменка з Республіки Корея Чжун Чже Юн, її співвітчизниця Лі Сун Хі, спортсменка з Китаю Чень Чжонь.

На Іграх XXVIII–XXXI Олімпіад (2004–2016) програма змагань у цьому виді спорту залишалася такою самою, якою була на Іграх-2000, – і за кількістю вагових категорій, і за їх межами.

Дворазовий олімпійський чемпіон з тхеквондо Стівен Лопес (від лівої) зі США (2000 і 2004 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з тхеквондо спортсменка із Китаю Чень Чжонь (2000 і 2004 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з тхеквондо спортсменка із Республіки Корея Хван Гьон Сон (2008 і 2012 рр.)

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у змаганнях з тхеквондо серед чоловіків – по дві – виграли двоє спортсменів: Стівен Лопес із США (у 2000 р. – у ваговій категорії до 68 кг, у 2004 р. – у ваговій категорії до 80 кг) і Хаді Саєї з Ірану (у 2004 р. – у ваговій категорії до 68 кг, у 2008 р. – у ваговій категорії до 80 кг).

Дворазова олімпійська чемпіонка з тхеквондо спортсменка із Китаю Лі Цзиньюй (2008 і 2012 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з тхеквондо спортсменка зі США Джейд Джонс (2012 і 2016 рр.)

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у змаганнях з тхеквондо серед жінок – по дві – мають у своєму активі чотири спортсменки: Чень Чжонь з Китаю (у 2000 і 2004 рр. – у ваговій категорії понад 67 кг); Хван Гьон Сон з Республіки Корея (у 2008 і 2012 рр. – у ваговій категорії до 67 кг); Лі Цзиньюй з Китаю (у 2008 і 2012 рр. – у ваговій категорії до 49 кг); Джейд Джонс з Великої Британії (у 2012 і 2016 рр. – у ваговій категорії до 57 кг).

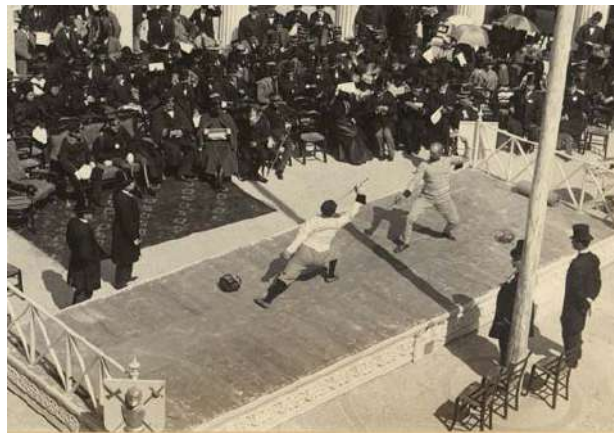
Фехтування

Фехтування – вид спорту, який являє собою єдиноборство двох спортсменів, що відбувається в різних видах зброї (рапіра, шпага, шабля). Уколи й удари, нанесені фехтувальниками, визначалися суддями спочатку візуально, а в подальшому (і нині) – за допомогою електрофіксатора. У фехтуванні спортсмени виступають у легких захисних куртках, у масках з металевою сіткою (останніми роамки – з “віконцем” з прозорого захисного матеріалу) і з рукавичкою на руці, що тримає зброю.

До олімпійської програми змагання з фехтування входять, починаючи з Ігор I Олімпіади, і донині.

На Іграх I–VII Олімпіад (1896–1920) за олімпійські нагороди у фехтуванні змагалися тільки чоловіки. Починаючи з Ігор VIII Олімпіади (1924) в олімпійській програмі з фехтування, поряд зі змаганнями серед чоловіків, з’явилися і змагання серед жінок.

У цьому виді спорту на Іграх I Олімпіади суперництво велося за три комплекти нагород (усі – в особистій першості): у фехтуванні на рапірах, у фехтуванні на шаблях, у фехтуванні на рапірах серед маестро (так тоді називали викладачів фехтування).

Момент фінального двобою в змаганнях з фехтування на рапірах у 1896 р. на Іграх I Олімпіади в Афінах, де француз Ежен-Анрі Гравелот (від лівої) переміг свого співвітчизника Анрі Калло і став олімпійським чемпіоном

**Олімпійський чемпіон
Ігор-1896 з фехтування на
шаблях грецький спортсмен
Іоанніс Георгіадіс**

**Олімпійський чемпіон
Ігор-1896 з фехтування
на рапірах серед маестро
Леонідас Піргос із Греції**

Першими олімпійськими чемпіонами у фехтуванні на Іграх-1896 стали спортсмен з Франції Ежен-Анрі Гравелот (рапіра), Іоанніс Георгіадіс з Греції (шабля) і його співвітчизник Леонідас Піргос (у фехтуванні на рапірах серед маестро).

Програма в цьому виді спорту на Іграх II Олімпіади 1900 р. передбачала вже сім видів змагань (усі – в особистій першості): у фехтуванні на рапірах, на шаблях, на шпагах, на рапірах серед маестро, на шпагах серед маестро, на шаблях серед маестро і для любителів.

На Іграх III Олімпіади 1904 р. фехтувальники змагалися за п'ять комплектів олімпійських нагород: два – на рапірах (в особистій та командній першості), один – на шаблях (в особистій першості), один – на шпагах (в особистій першості) і один – у фехтуванні на палицях (в особистій першості).

Програма з фехтування на Іграх IV Олімпіади (1908) включала чотири види змагань: два – на шаблях (в особистій та командній першості) і два – на шпагах (в особистій та командній першості). На цих Іграх змагання у фехтуванні на рапірах не проводилися.

На Іграх V Олімпіади 1912 р. фехтувальники змагалися за п'ять комплектів олімпійських нагород: один – на рапірах (в особистій першості), два – на шаблях (в особистій та командній першості), два – на шпагах (в особистій та командній першості).

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1913 р. було засновано Міжнародну федерацію фехтування (FIE). На сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) FIE об'єднує 145 національних федерацій.

До програми з фехтування на Іграх VII Олімпіади (1920) входили шість видів змагань (як і раніше тільки серед чоловіків): два – на рапірах (в особистій та командній першості), два – на шаблях (в особистій та командній першості), два – на шпагах (в особистій та командній першості).

На Іграх VIII Олімпіади 1924 р. програма з фехтування включала суперництво за сім комплектів

нагород: до згаданих шести видів змагань серед чоловіків вперше додався один вид змагань серед жінок – у фехтуванні на рапірах (в особистій першості). Першою олімпійською чемпіонкою в цьому виді спорту на Іграх-1924 стала фехтувальниця-рапіристка з Данії Еллен Осйєр.

Такою самою, як на Іграх-1924 (що включала сім видів змагань, у тому числі шість у чоловіків і один у жінок) була олімпійська програма з фехтування протягом досить тривалого періоду – на Іграх IX–XI, XIV–XVI Олімпіад (1928–1936, 1948–1956).

На Іграх XVII Олімпіади 1960 р. програма з фехтування збільшилася з семи до восьми видів змагань: у жіночій частині програми до особистої першості серед рапіристок додалася командна першість у цьому виді зброї, тоді як чоловіча частина програми залишилася без змін.

Аналогічною (вісім видів змагань, у тому числі шість у чоловіків і два у жінок) була програма з фехтування на Іграх XVIII–XXV Олімпіад (1964–1992).

На Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. у програмі з фехтування кількість видів змагань збільшилася з восьми до десяти. При цьому чоловіча частина програми залишилася без змін (ті самі шість видів змагань), тоді як жіноча частина програми розширилася з двох видів змагань до чотирьох: до фехтування на рапірах (в особистій та командній першості) додалася фехтування на шпагах (в особистій та командній першості).

Такою самою, як на Іграх-1996, була програма з фехтування на Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. (10 видів змагань, у тому числі шість у чоловіків і чотири у жінок).

На Іграх XXVIII Олімпіади (2004) чоловіча частина програми залишилася незмінною. А в жіночій її частині збереглася кількість видів змагань (чотири), але відбулися деякі зміни у змісті програми: у фехтуванні на рапірах залишилася тільки особиста першість (командні змагання в цьому виді зброї в Афінах не проводилися), додалася особиста першість у фехтуванні на шаблях і було збережено два види змагань у фехтуванні на шпагах – в особистій та командній першості.

У 2008 р. на Іграх XXIX Олімпіади в програмі з фехтування збереглася загальна кількість видів змагань (10), проте в ній було здійснено ряд змін. У чоловічій її частині кількість видів змагань зменшилася з шести до п'яти: було виключено командні змагання рапіристів, тоді як інші види змагань залишилися. А в жіночій частині програми кількість видів змагань збільшилася з чотирьох до п'яти: у фехтуванні на рапірах до особистої першості додалася командна; у фехтуванні на шаблях до особистої першості додалася командна; у фехтуванні на шпагах було виключено командну першість і залишено тільки особисту.

На Іграх XXX Олімпіади 2012 р. у програмі з фехтування було збережено загальну кількість видів змагань (10), але відбулися зміни в її змісті. У чоловічій

Семиразовий олімпійський чемпіон з фехтування угорський шабліст Аладар Геревич – на Іграх 1932–1960 рр. На його рахунку також одна срібна і дві бронзові медалі (загалом 10)

Шестиразовий олімпійський чемпіон з фехтування італійський спортсмен Недо Наді – на Іграх 1912 р. (одна золота медаль) та на Іграх 1920 р. (відразу п'ять золотих медалей)

частині програми (п'ять видів змагань) у фехтуванні на рапірах суперництво велося не тільки в особистій першості, як на попередніх Іграх-2008, а й в командній першості; у фехтуванні на шпагах залишилася особиста першість і було виключено командну; у фехтуванні на шаблях залишилася і особиста, і командна першість. У жіночій частині програми (п'ять видів змагань) у фехтуванні на шаблях залишилася особиста першість і було виключено командну; у фехтуванні на рапірах і в фехтуванні на шпагах проводилася як особиста, так і командна першість.

У 2016 р. на Іграх XXXI Олімпіади в програмі з фехтування загальна кількість видів змагань збереглася (10), однак знову було здійснено зміни в її змісті. У чоловічій частині програми (п'ять видів змагань) у фехтуванні на шаблях було виключено командну першість і залишено особисту; у фехтуванні на рапірах залишено як особисту, так і командну першість; у фехтуванні на шпагах збережено особисту першість і додано командну. У жіночій частині програми (п'ять видів змагань) фехтуванні на рапірах залишилася тільки було збережено особисту першість і виключено командну; у фехтуванні на шаблях збережено особисту першість і додано командну; у фехтуванні на шпагах збережено як особисту першість, так і командну.

За 120-річну історію проведення змагань з фехтування серед чоловіків на Іграх Олімпіад (1896–2000) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – сім – виграв угорський спортсмен Аладар Геревич, причому всі сім – у фехтуванні на шаблях (у 1932 і 1936 рр. – у командній першості; у 1948 р. – в особистій і командній першості; у 1952, 1956 і 1960 рр. – у командній першості).

По шість золотих олімпійських медалей виграли четверо фехтувальників: італійський спортсмен Недо Наді (у 1912 р. – в особистій першості на рапірах,

а в 1920 р. – одразу п'ять нагород найвищого ґатунку, в тому числі у фехтуванні на рапірах – в особистій та командній першості, у фехтуванні на шаблях – в особистій та командній першості, у фехтуванні на шпагах – у командній першості); італійський фехтувальник Едоардо Манджаротті (у 1936 р. – у командній першості на шпагах; у 1952 р. – в особистій та командній першості на шпагах; у 1956 р. – у командній першості на шпагах і в командній першості на рапірах; у 1960 р. – у командній першості на шпагах); угорський спортсмен Пал Ковач (у 1936 і 1948 рр. – у командній першості на шаблях; у 1952 р. – в особистій та командній першості на шаблях; у 1956 і 1960 рр. – у командній першості на шаблях); угорський фехтувальник Рудольф Карпаті (в 1948 і 1952 рр. – у командній першості на шаблях; у 1956 р. – в особистій та командній першості на шаблях; у 1960 р. – в особистій та командній першості на шаблях).

Шестиразовий олімпійський чемпіон з фехтування італієць Едоардо Манджаротті – на Іграх 1936, 1952–1960 рр.; в його активі також п'ять срібних медалей і дві бронзові (загалом 13)

Шестиразовий олімпійський чемпіон з фехтування угорський шабліст Пал Ковач – на Іграх 1936–1960 рр.

Шестиразовий олімпійський чемпіон з фехтування угорський шабліст Рудольф Карпаті – на Іграх 1948–1960 рр.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у змаганнях з фехтування серед жінок – шість – виграла рапіристка з Італії Валентина Веццалі (у 1996 р. – у командній першості; у 2000 р. – в особистій та командній першості; у 2004 і 2008 рр. – в особистій першості; у 2012 р. – у командній першості).

По чотири золоті олімпійські медалі у кожній мають у своєму активі дві фехтувальниці – білоруська рапіристка Олена Белова (Новикова) зі збірної СРСР (в 1968 р. – в особистій та командній першості; в 1972 і 1976 рр. – у командній першості) та італійська рапіристка Джованна Трілліні (у 1992 р. – в особистій та командній першості; у 1996 і 2000 рр. – у командній першості).

Найбільшу серед фехтувальників-чоловіків кількість олімпійських медалей різного ґатунку – 13 – виграв італійський спортсмен Едоардо Манджаротті (шість золотих, п'ять срібних і дві бронзові – на

Чотириразова олімпійська чемпіонка з фехтування білоруська рапіристка Олена Белова (Новикова), яка виступала за збірну СРСР на Іграх 1968–1976 рр.

Шестиразова олімпійська чемпіонка з фехтування італійська рапіристка Валентина Веццалі – на Іграх 1996–2012 рр.; в її активі також одна срібна і дві бронзові медалі (загалом 9)

Чотириразова олімпійська чемпіонка з фехтування італійська рапіристка Джованна Трілліні – на Іграх 1992–2000 рр.; також в її активі на Іграх 1992–2008 рр. одна срібна і три бронзові медалі (загалом 8)

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з фехтування на шпагах український спортсмен Григорій Крісс, який виступав за збірну СРСР: в його активі одна золота нагорода (Токіо-1964 – в особистій першості) дві срібні (Мехіко-1968 – в особистій і командній першості) та одна бронзова (Мюнхен-1972 – у командній першості)

Іграх 1936–1960 рр.).

Десять олімпійських нагород різного ґатунку завоював угорський фехтувальник Аладар Геревич (сім золотих, одну срібну, дві бронзові – на Іграх 1932–1960 рр.); дев'ять – італієць Джуліо Гаудіні (три золоті, чотири срібні, дві бронзові на Іграх 1928–1936 рр.); по вісім – французькі фехтувальники Роже Дюкре (три золоті, чотири срібні, одну бронзову – на Іграх в 1920–1928 рр.) і Філіпп Катьо (три золоті, чотири срібні, одну бронзову – на Іграх в 1920–1936 рр.).

Найбільшу серед жінок-фехтувальниць загальну кількість олімпійських нагород різного ґатунку –

Володарка чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з фехтування на шаблях українська спортсменка Ольга Харлан: на її рахунку одна золота нагорода (Пекін-2008 – у командній першості), одна срібна (Ріо-де-Жанейро-2016 – у командній першості) та дві бронзові (Лондон-2012 і Ріо-де-Жанейро-2016 – обидва рази в особистій першості)

дев'ять – здобула італійська спортсменка Валентина Веццалі (шість золотих, одну срібну, дві бронзові – на Іграх 1996–2012 рр.).

Вісім олімпійських нагород різного ґатунку має в своєму активі італійська фехтувальниця Джованна Трілліні (чотири золоті, одну срібну, три бронзові – на Іграх 1992–2008 рр.); сім – угорська спортсменка Ільдико Уйлакі-Рейтьо, в тому числі дві золоті, три срібні, дві бронзові (на Іграх 1960–1976 рр.).

Спортивні ігри

Бадмінтон

Бадмінтон – вид спорту, який являє собою спортивну гру з опереним м'ячем (воланом) і ракеткою. Суттю цієї гри є прагнення приземлити волан на стороні суперника і не допустити падіння волана на своїй стороні. У бадмінтоні гра проводиться через сітку, висота якої – 1,55 м, на майданчику, розміри якого становлять 13,4 x 6,1 м.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1934 р. було засновано Міжнародну федерацію бадмінтону (IBF). 24 вересня 2006 р. на позачергових загальних зборах цієї федерації в Мадриді було ухвалено рішення про зміну її назви на Badminton World Federation (BWF), що перекладається з англійської як Всесвітня федерація бадмінтону. На сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) BWF об'єднує 187 національних федерацій.

До олімпійської програми змагання з бадмінтону (і серед чоловіків, і серед жінок) входять, починаючи з Ігор XXV Олімпіади 1992 р. і донині.

На Іграх-1992 у цьому виді спорту суперництво велось за чотири комплекти олімпійських нагород, у тому числі два – у чоловіків (в одиночному і парному розрядах) і два у жінок (в одиночному і парному розрядах). Першими олімпійськими чемпіонами з бадмінтону стали: у чоловіків – Алан Буді Кусума з Індонезії (в одиночному розряді) і спортсмени з Республіки Корея Кім Мун Су і Пак Чжу Бон (у парному), а у жінок – Сусі Сусанті Хадітоно з Індонезії (в одиночному розряді) і спортсменки з Республіки Корея Хван Хе Юн і Чун Со Юн (у парному).

На Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті програма з бадмінтону включала вже не чотири, як було на попередніх Іграх-1992, а п'ять видів змагань: додався змішаний розряд (мікст), у якому в парі виступають спортсмен і спортсменка.

Такою самою, як на Іграх-1996 (п'ять видів змагань) була олімпійська програма з бадмінтону на Іграх XXVII–XXXI Олімпіад (2000–2016).

Дворазовий олімпійський чемпіон з бадмінтону спортсмен з Республіки Корея Кім Дон Мун (від правої), який одну з двох золотих медалей здобув на Іграх-1996 (у змішаному розряді), а другу – на Іграх-2004 (у чоловічому парному)

Дворазові олімпійські чемпіони з бадмінтону спортсмени з Китаю Гао Лін і Чжан Цзюнь завоювали золоті медалі на Іграх 2000 і 2004 рр. (обидва рази – у змішаному розряді)

Дворазовий олімпійський чемпіон з бадмінтону спортсмен з Китаю Лінь Дань (на Іграх 2008 і 2012 рр. – обидва рази в чоловічому одиночному розряді)

рями золотих медалей 18 раз ставали представники Китаю, сім – Індонезії, шість – Республіки Корея, по одному разу – Данії, Іспанії, Японії.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту серед чоловіків – по дві – здобули п'ятеро бадмінтоністів: Кім Дон Мун з Республіки Корея (1996 р. – у змішаному розряді, 2004 р. – у чоловічому парному), Чжан Цзюнь з Китаю (2000 і 2004 рр. – обидва рази в змішаному розряді), його співвітчизники Лінь Дань (2008 і 2012 рр. – у чоловічому одиночному розряді), Чжан Нань (2012 р. – у змішаному розряді, 2016 р. – у чоловічому парному) і Фу Хайфен (2012 і 2016 рр. – у чоловічому парному розряді).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по дві – мають у своєму активі п'ять бадмінтоністок: Ге Фей і Гу Цзюнь з Китаю (1996 і 2000 рр. – у жіночому парному розряді), їх співвітчизниці Гао Лін (2000 і 2004 рр. – у змішаному розряді), Чжан Нін (2004 і 2008 рр. – у жіночому одиночному розряді), Чжао Юньлей (двічі в 2012 р. – у жіночому парному і в змішаному розряді).

За 24-річну історію проведення змагань з бадмінтону на Іграх Олімпіад (1992–2016), де було розіграно 34 комплекти олімпійських нагород, волода-

Дворазовий олімпійський чемпіон з бадмінтону спортсмен з Китаю Чжан Нань (на Іграх-2012 – у змішаному розряді, на Іграх-2016 – у чоловічому парному)

Дворазовий олімпійський чемпіон з бадмінтону спортсмен з Китаю Фу Хайфен (2012 і 2016 рр. – обидва рази у чоловічому парному розряді)

Дворазові олімпійські чемпіонки з бадмінтону спортсменки з Китаю Ге Фей та Гу Цзюнь (1996 і 2000 рр. – обидва рази у жіночому парному розряді)

Найбільшу серед жінок-бадмінтоністок кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – завоювала спортсменка з Китаю Гао Лін: у неї, крім уже згаданих двох золотих нагород, є ще одна срібна (2004 р. – у жіночому парному розряді) і одна бронзова (2000 р. – теж у жіночому парному розряді).

Найбільшу серед чоловіків-бадмінтоністів кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по три – завоювали двоє спортсменів: Кім Дон Мун з Республіки Корея, у якого, крім двох золотих нагород є одна бронзова (2000 р. – у чоловічому парному розряді) і Чжан Нань з Китаю, у якого крім згаданих двох золотих медалей є одна бронзова (2016 р. – у змішаному розряді).

Баскетбол

Баскетбол – вид спорту, що належить до командних спортивних ігор, у якій кожна з двох команд прагне закинути м'яч у кошик суперників і завадити їм закинути м'яч у свій кошик.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1932 р. було засновано Міжнародну аматорську федерацію баскетболу (FIBA). З 2000 р. вона має змінену назву – Міжнародна федерація баскетболу (зі збереженням колишньої аббревіатури – FIBA). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) FIBA об'єднує 213 національних федерацій.

До олімпійської програми змагання з баскетболу входять, починаючи з Ігор XI Олімпіади (1936 р. і донині).

На Іграх XI–XX Олімпіад (1936–1972) за олімпійські нагороди в цьому виді спорту змагалися тільки чоловічі команди. Починаючи з Ігор XXI Олімпіади

Дворазова олімпійська чемпіонка з бадмінтону спортсменка з Китаю Чжан Нін (на Іграх 2004 і 2008 рр. – обидва рази в жіночому одиночному розряді)

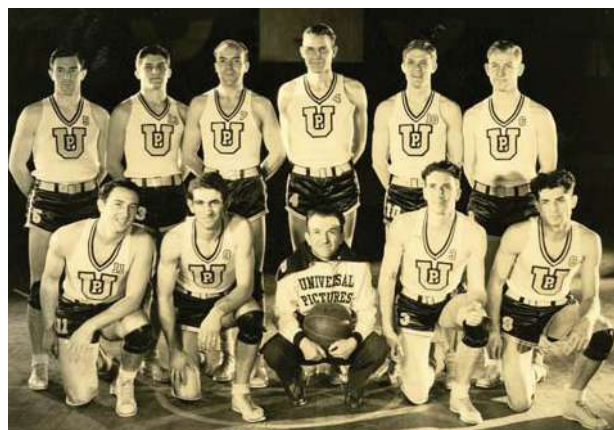

Дворазова олімпійська чемпіонка з бадмінтону спортсменка з Китаю Чжао Юньлей (на Іграх-2012 – у жіночому парному і змішаному розрядах)

1976 р., олімпійські змагання з баскетболу проводять як серед чоловічих, так і серед жіночих команд.

Першим олімпійським чемпіоном з баскетболу на Іграх-1936 стала чоловіча команда США. Баскетбольні команди цієї країни перемагали і на шести наступних Іграх Олімпіад у 1948–1968 рр.

У змаганнях з цього виду спорту на Іграх-1972 гегемонію американських баскетболістів на олімпійських майданчиках було вперше порушено: в напруженому фінальному протистоянні збірна СРСР, зумівши закинути вирішальний м'яч в останні три секунди драматичного поєдинку (це зробив

Команда США – перший олімпійський чемпіон з баскетболу на Іграх-1936 у Берліні, де цей вид спорту дебютував в олімпійській програмі

Баскетболістки збірної СРСР, які стали першими олімпійськими чемпіонками серед жіночих команд на Іграх-1976 у Монреалі

Олександр Белов), перемогла збірну США з рахунком 51:50 – і стала володарем олімпійського “золота”.

На Іграх XXI Олімпіади (1976), поряд з олімпійськими змаганнями серед чоловічих баскетбольних команд, вперше було проведено олімпійські змагання серед жіночих команд. Золоті медалі на цих Іграх завоювали чоловіча команда США і жіноча команда СРСР.

Надалі на Іграх Олімпіад суперництво в змаганнях з баскетболу також велося за два комплекти нагород – серед чоловічих і серед жіночих команд. На Іграх XXII Олімпіади (1980) володарями золотих медалей стали чоловіча команда Югославії і жіноча команда СРСР; на Іграх XXIII Олімпіади (1984) – чоловіча і жіноча команди США; на Іграх XXIV Олімпіади (1988) – чоловіча команда СРСР і жіноча команда США.

Починаючи з 1992 р., в олімпійських змаганнях з баскетболу отримали можливість брати участь (у складах збірних своїх країн) кращі баскетболісти-професіонали, які виступали в клубах Національної баскетбольної асоціації (NBA).

Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх XXV Олімпіади (1992) стали: у змаганнях серед чоловіків – команда США, серед жінок – Об'єднана команда СНД; на Іграх XXVI Олімпіади (1996) – чоловіча і жіноча команди США; на Іграх XXVII Олімпіади (2000) – також чоловіча та жіноча команди США; на Іграх XXVIII Олімпіади (2004) – чоловіча команда Аргентини і жіноча команда США; на Іграх XXIX Олімпіади (2008) – чоловіча і жіноча команди США; на Іграх XXX Олімпіади (2012) – також чоловіча та жіноча команди США; на Іграх XXXI Олімпіади (2016) – знову чоловіча і жіноча команди США.

За 80-річну історію проведення змагань з баскетболу на Іграх Олімпіад (1936–2016) олімпійськими чемпіонами найчастіше ставали чоловічі команди США, які перемагали в 15 з 19 олімпійських баскетбольних

Олімпійські чемпіони Ігор-1992 у Барселоні – спортсмени чоловічої збірної США, в якій уперше були зібрані найкращі гравці американського професійного баскетболу Майкл Джордан, Ірвін Джонсон, Чарлз Барклі, Скотті Піппен та інші, завдяки чому ця збірна отримала неофіційну красномовну назву – Great Team (з англійської – “Команда мрії”)

турнірів (двічі золоті медалі завоювали баскетболісти СРСР, по одному разу – Югославії та Аргентини).

За 40-річний період (1976–2016), протягом якого на Іграх Олімпіад проводяться змагання з цього виду спорту серед жіночих команд, найчастіше олімпійськими чемпіонками ставали баскетболістки США, які були першими у 8 з 11 олімпійських баскетбольних турнірів (двічі володарками золотих нагород ставала жіноча збірна СРСР, один раз – баскетболістки Об'єднаної команди СНД).

Найбільшу кількість золотих медалей в олімпійських змаганнях серед жінок – по чотири – мають у своєму активі п'ять баскетболісток зі США: Тереза Едвардс (у 1984, 1988, 1996, 2000 рр.), Лайза Леслі (у 1996, 2000, 2004, 2008 рр.), Сюзанна Бьорд, Таміка

Чотириразова олімпійська чемпіонка з баскетболу американка Тереза Едвардс, яка виступала у складі переможниць – збірних команд США на Іграх 1984, 1988, 1996 і 2000 рр.; на її рахунку також одна бронзова медаль Ігор-1992

Чотириразова олімпійська чемпіонка з баскетболу американка Лайза Леслі, яка виступала у збірних США на Іграх 1996–2008 рр.

Чотириразова олімпійська чемпіонка з баскетболу американка Дайана Таурази, яка виступала у збірних США на Іграх 2004–2016 рр.

Кетчінгс, Дайана Таурази (всі три спортсменки – у 2004, 2008, 2012 і 2016 рр.).

По три золоті олімпійські медалі завоювали п'ять баскетболісток зі США: Шеріл Свупс і Дон Стейлі (обидві – у 1996, 2000, 2004 рр.), Кеті Сміт (у 2000, 2004, 2008 рр.), Сеймон Огастус і Сільвія Фаулз (обидві – у 2008, 2012 і 2016 рр.).

Дворазовими олімпійськими чемпіонками стали в різні роки 20 баскетболісток, у тому числі вісім зі збірної СРСР – Тетяна Овечкіна, Ангеле Рупшене, Тетяна Надирова (Захарова), Ольга Сухарнова, Неллі Ферябнікова, Ольга Коростельова (Баришева), Надія Ольхова, Іуліана Семенова (всі – у 1976 і 1980 рр.) і 12 із команд США – Енн Донован (у 1984 і 1988 рр.), Катріна Мак-Клейн (у 1988 і 1996 рр.), Руті Болтон-Холіфілд і Ніккі Мак-Крей (обидві – в 1996 і 2000 рр.), Іоланда Гріффіт (у 2000 і 2004 рр.), Деліша Мілтон-Джонс (у 2000 і 2008 рр.), Тіна Томпсон (в 2004 і 2008 рр.), Кен-

діс Паркер (у 2008 і 2012 рр.), Ліндсі Вейлен, Енджел Мак-Катрі, Майя Мур, Тіна Чарлз (всі чотири спортсменки – у 2012 і 2016 рр.).

В олімпійських змаганнях з цього виду спорту серед чоловіків найбільшу кількість золотих медалей – три – виграв баскетболіст із США Кармело Ентоні (на Іграх XXIX–XXXI Олімпіад поспіль).

По дві золоті олімпійські медалі завоювали 18 баскетболістів зі США: Роберт Керланд (у 1948 і 1952 рр.), Вільям Хаугленд (у 1952 і 1956 рр.), Бердетт Халдорсон (у 1956 і 1960 рр.), Майкл Джордан, Кріс Маллін, Патрік Юінг (всі три спортсмени – у 1984 і 1992 рр.), Скотті Піппен, Чарльз Барклі, Карл Мелоун, Джон Стоктон, Девід Робінсон (всі п'ятеро – у 1992 і 1996 рр.), Гері Пейтон (в 1996 і 2000 рр.), Джейсон Кідд (у 2000 і 2008 рр.), Леброн Джеймс, Дерон Вільямс, Кобі Брайант, Кріс Пол (всі четверо – у 2008 і 2012 рр.), Кевін Дюрант (у 2012 і 2016 рр.).

Чотириразова олімпійська чемпіонка з баскетболу американка Сюзанна Бьорд, яка виступала у збірних США на Іграх 2004–2016 рр.

Чотириразова олімпійська чемпіонка з баскетболу американка Таміка Кетчінгс, яка виступала у збірних США на Іграх 2004–2016 рр.

Триразовий олімпійський чемпіон з баскетболу американець Кармело Ентоні, який виступав у збірних США на Іграх 2008–2016 рр.; на його рахунку також одна бронзова медаль на Іграх-2004

Серед жінок-баскетболісток найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – п'ять – завойовувала Тереза Едвардс із США: у неї, крім уже згаданих чотирьох золотих нагород (1984, 1988, 1996, 2000 рр.), є одна бронзова (1992 р.).

Серед чоловіків-баскетболістів найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по чотири – мають у своєму активі три спортсмени: двоє з СРСР – Геннадій Вольнов (дві срібні – у 1960 і 1964 рр., одна бронзова – у 1968 р. і одна золота – у 1972 р.) і Сергій Белов (бронзова – у 1968 р., золота – у 1972 р. і ще дві бронзові – у 1976 і 1980 рр.) і баскет-

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з баскетболу – гравець збірних команд СРСР Сергій Белов, на рахунку якого одна золота нагорода (Мюнхен-1972) та три бронзові (Мехіко-1968, Монреаль-1976 і Москва-1980)

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з баскетболу – гравець збірних команд СРСР Геннадій Вольнов, на рахунку якого одна золота нагорода (Мюнхен-1972), дві срібні (Рим-1960 і Токіо-1964) та одна бронзова (Мехіко-1968)

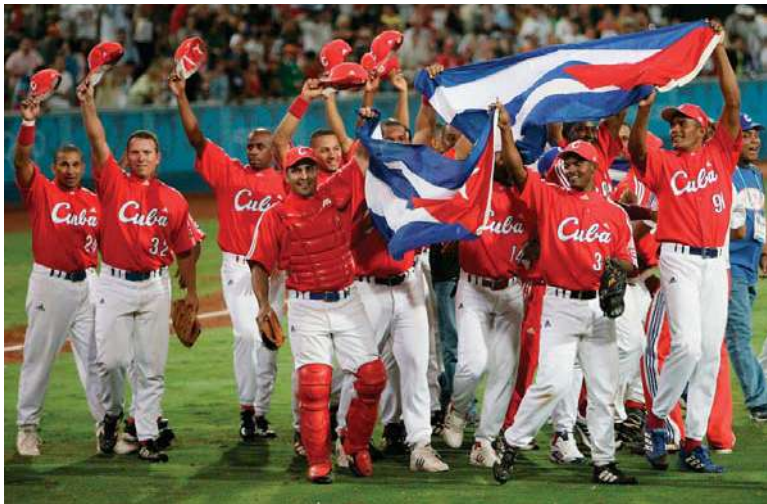
боліст зі США Кармело Ентоні (одна бронзова нагорода – у 2004 р. та три вже згадані золоті – у 2008–2016 рр.).

Бейсбол

Бейсбол – вид спорту, який являє собою командну спортивну гру з м'ячем і битами, в якій дві команди (по дев'ять чоловік у кожній) по черзі виконують певні, визначені правилами, атакуючі і захисні дії. У бейсбол грають тільки чоловічі команди.

Бейсболісти збірної команди Куби – перші олімпійські чемпіони у цьому виді спорту (на Іграх-1992 у Барселоні)

Гравці збірної команди Куби з бейсболу – олімпійські чемпіони Ігор-2004 в Афінах

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1938 р. було засновано Міжнародну асоціацію бейсболу (IBA), яка пізніше стала Міжнародною федерацією бейсболу (IBAF). У 2013 р. відбулося злиття Міжнародної федерації бейсболу (IBAF) і Міжнародної федерації софтболу (ISF) – й було створено Всесвітню конфедерацію бейсболу та софтболу (World Baseball Softball Confederation – WBSC). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) WBSC об'єднує 143 національні асоціації і федерації зі 145 країн.

До олімпійської програми змагання з бейсболу входили на Іграх XXV–XXIX Олімпіад (1992–2008). Надалі МОК виключив цей вид спорту з олімпійської програми, і змагань з бейсболу на Іграх XXX і XXXI Олімпіад не було. Однак потім МОК повернув цей вид спорту до олімпійської програми – і змагання з бейсболу знову проводитимуться на Іграх XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо.

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1992 стали бейсболісти Куби, друге і третє призові місця посіли, відповідно, команди Китайського Тайпея (Тайвань) і Японії.

На Іграх XXVI Олімпіади (1996) золоту медаль у цьому виді спорту знову виграла команда Куби, срібним призером стала команда Японії, а бронзовим – США.

У 2000 р. на Іграх XXVII Олімпіади перемогла команда США, а на друге і третє призові місця вийшли, відповідно, команди Куби і Республіки Корея.

На Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. кращими були бейсболісти Куби, володарем срібної медалі стала команда Австралії, а бронзової – команда Японії.

На Іграх XXIX Олімпіади змагання з бейсболу виграла команда Республіки Корея, а друге і третє призові місця посіли, відповідно, бейсболісти Куби і США.

Таким чином, за п'ять турнірів на Іграх Олімпіад (1992–2008) найкращих сумарних результатів домоглися команди бейсболістів Куби, в активі яких п'ять олімпійських нагород (три золоті і дві срібні).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по дві – мають у своєму активі десять кубинських бейсболістів: Луїс Уласія, Омар Лінарес, Антоніо Пачеко, Орестес Кінделан, Омар Ахете, Альберто Ернандес, Ласаро Варгас, Хуан Паділья (у 1992 і 1996 рр.), Антоніо Скуль і Педро Луїс Ласо (у 1996 і 2004 рр.).

Найбільшу загальну кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – завоював кубинський бейсболіст Педро Луїс Ласо (згадувані дві золоті – у 1996 і 2004 рр., а також дві срібні – у 2000 і 2008 рр.).

Водне поло

Водне поло – вид спорту, який являє собою командну спортивну гру в воді, в якій дві команди прагнуть закинути м'яч в ворота суперників і не пропустити м'яч у свої ворота.

Розвитком водного поло, як і плавання, стрибків у воду і синхронного плавання, керує Міжнародна федерація плавання (FINA). У складі FINA з 1926 р. функціонує комітет з водного поло.

До олімпійської програми змагання з водного поло входять, починаючи з Ігор II Олімпіади 1900 р., і донині.

На Іграх II–XXVI Олімпіад (1900–1996) в олімпійських змаганнях з водного поло брали участь тільки чоловічі команди. Починаючи з Ігор XXVII Олімпіади (2000 р.), олімпійські змагання в цьому виді спорту проводяться як серед чоловічих, так і серед жіночих команд.

Збірна команда Великої Британії – олімпійські чемпіони з водного поло на Іграх 1912 р. у Стокгольмі

Збірна команда Угорщини – олімпійський чемпіон з водного поло на Іграх-1964 у Токіо

Першим олімпійським чемпіоном з водного поло на Іграх-1900 стала команда Великої Британії; на другому місці були ватерполісти Бельгії, третє розділили дві команди – обидві з Франції.

На Іграх III Олімпіади 1904 р. у змаганнях з водного поло брали участь три команди, причому всі з однієї країни – США, тому американські ватерполісти стали там володарями всіх нагород.

На Іграх IV, V і VII Олімпіад (1908, 1912 і 1920 рр.) олімпійськими чемпіонами з водного поло тричі поспіль ставали команди Великої Британії.

У 1924 р. на Іграх VIII Олімпіади перемогли ватерполісти Франції, в 1928 р. на Іграх IX Олімпіади – команда Німеччини, а в 1932 і 1936 рр. на Іграх X і XI Олімпіад – ватерполісти Угорщини.

На Іграх XIV Олімпіади (1948) першими були ватерполісти Італії; на Іграх XV і XVI Олімпіад – команди Угорщини; на Іграх XVII Олімпіади 1960 р. – спортсмени Італії; на Іграх XVIII Олімпіади (1964) – команда Угорщини; на Іграх XIX Олімпіади (1968) – ватерполісти Югославії; на Іграх XX Олім-

піади – збірна СРСР; на Іграх XXI Олімпіади (1976) – ватерполісти Угорщини; на Іграх XXII Олімпіади (1980) – збірна СРСР; на Іграх XXIII і XXIV Олімпіад (1984 і 1988 рр.) – команди Югославії; на Іграх XXV Олімпіади – ватерполісти Італії; на Іграх XXVI Олімпіади (1996) – команда Іспанії.

У 2000 р. на Іграх XXVII Олімпіади крім чоловічого турніру вперше було проведено олімпійські змагання в цьому виді спорту серед жіночих команд. Олімпійськими чемпіонами на Іграх-2000 стали ватерполісти Угорщини і ватерполістки Австралії.

На Іграх XXVIII Олімпіади (2004) перемогли чоловіча команда Угорщини і жіноча команда Італії; на Іграх XXIX Олімпіади (2008) – чоловіча команда Угорщини (втретє поспіль) і жіноча команда Нідерландів; на Іграх XXX Олімпіади (2012) – чоловіча команда Хорватії і жіноча команда США; на Іграх XXXI Олімпіади (2016) – чоловіча команда Сербії і жіноча команда США.

За 116-річну історію проведення змагань з цього виду спорту на Іграх Олімпіад (1900–2016) у чоловічих олімпійських ватерпольних турнірах найчастіше – дев'ять разів – перемогли команди Угорщини. Всього ватерполісти-чоловіки цієї країни піднімалися на олімпійські п'єдестали пошани 15 разів, завоювавши не тільки дев'ять комплектів золотих нагород, а й три срібні, і три бронзові.

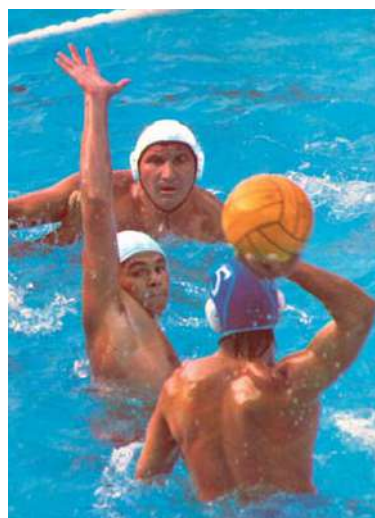
Чотири рази ставали олімпійськими чемпіонами ватерполісти Великої Британії, по три рази – чоловічі команди Італії та Югославії, двічі – СРСР, по одному разу – команди США, Франції, Німеччини, Іспанії, Хорватії, Сербії.

У п'яти жіночих турнірах з цього виду спорту на Іграх Олімпіад (2000–2016) найбільших успіхів добилися команди США: в активі ватерполісток цієї країни – два "золота", а також два "срібла" і одна "бронза" (тобто жіночі команди США з водного поло входили в трійки призерів на всіх п'яти згаданих Іграх).

Чоловіча збірна команда Угорщини – олімпійський чемпіон з водного поло на Іграх-2008 у Пекіні

Спортсмен із Великої Британії Пол Радмілович – триразовий олімпійський чемпіон з водного поло (1908, 1912, 1920 рр.), а також олімпійський чемпіон з плавання на Іграх-1908 (в естафеті 4 x 200 м вільним стилем)

Володар трьох олімпійських медалей різного ґатунку з водного поло український спортсмен Олексій Баркалов, який у складі збірних команд СРСР здобув дві золоті (на Іграх 1972 і 1980 рр.) й одну срібну (1968) нагороди

По одному разу ставали олімпійськими чемпіонами жіночі ватерпольні команди Австралії, Італії, Нідерландів.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по три – завоювали в різні роки десять ватерполістів, у тому числі троє з Великої Британії – Джордж Вілкінсон (у 1900, 1908 і 1912 рр.), Пол Радмілович і Чарлз Сміт (обидва – у 1908, 1912, 1920 рр.) і семеро з Угорщини – Дьордь Карпаті і Дежо Дьярматі (обидва – у 1952, 1956, 1964 рр.), Тамаш Мольнар, Гергей Кіш, Золтан Сечі, Тамаш Касаш і Тібор Бенедек (всі п'ятеро – у 2000, 2004, 2008 рр.).

Один зі спортсменів, які виграли по три золоті медалі в олімпійських змаганнях з водного поло, – Пол Радмілович (Велика Британія) – завоював також одну золоту олімпійську нагороду в змаганнях з плавання – на Іграх-1908 р., де виступав у складі команди Великої Британії, яка перемогла в естафеті 4 x 200 м вільним стилем. Таким чином, британ-

ський спортсмен Пол Радмілович є чотириразовим олімпійським чемпіоном.

В олімпійських змаганнях з водного поло серед жіночих команд найбільшу кількість золотих медалей – по дві – завоювали чотири спортсменки зі США: Кемерін Крейг, Мелісса Зайдеман, Кортні Метьюсон, Меггі Стеффенс (всі – у 2012 і 2016 рр.).

Найбільшу загальну кількість олімпійських нагород різного ґатунку серед ватерполістів-чоловіків – п'ять – завоював угорський спортсмен Дежо Дьярматі, у якого, крім уже згаданих трьох золотих нагород (1952, 1956 і 1964 рр.), були також одна срібна (1948) і одна бронзова (1960).

Найбільшу в цьому виді спорту кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед жінок – по чотири – мають у своєму активі дві ватерполістки зі США – Хізер Петрі і Бренда Вілла (у кожній – срібна нагорода у 2000 р., бронзова у 2004 р., срібна у 2008 р. і золота в 2012 р.).

Володарка чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з водного поло американка Хізер Петрі, яка у складі збірних команд США здобула одну золоту нагороду (2012), дві срібні (2000 і 2008 рр.) та одну бронзову (2004)

Володарка чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з водного поло американка Бренда Вілла, яка у складі збірних команд США здобула одну золоту нагороду (2012), дві срібні (2000 і 2008 рр.) та одну бронзову (2004)

Волейбол

Волейбол – вид спорту, який являє собою командну спортивну гру, в якій дві команди прагнуть руками так направити м'яч на сторону суперників, щоб він приземлився на їх половині майданчика або щоб гравець команди, що захищається, допустив помилку. За кожну виграну подачу команді нараховується очко.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1947 р. було засновано Міжнародну федерацію волейболу (Fédération Internationale de Volleyball – FIVB). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) FIVB об'єднує 204 національні федерації.

До олімпійської програми змагання з волейболу (як серед чоловічих, так і серед жіночих команд) входять, починаючи з Ігор XVIII Олімпіади 1964 р., і донині.

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1964 стали чоловіча команда СРСР і жіноча команда Японії.

Чоловіча збірна команда СРСР з волейболу – олімпійський чемпіон Ігор-1964 у Токіо (де цей вид спорту дебютував в олімпійській програмі) під час церемонії нагородження

Перемогу святкують гравці жіночої збірної команди Японії з волейболу – перші олімпійські чемпіонки в цьому виді спорту (на Іграх-1964)

Надалі на Іграх Олімпіад перемагали: в Мехіко-1968 – чоловіча і жіноча команди СРСР; у Мюнхені-1972 – Японія (чоловіки) і СРСР (жінки); у Монреалі-1976 – Польща (чоловіки) і Японія (жінки); у Москві-1980 – чоловіча і жіноча команди СРСР; у Лос-Анджелесі-1984 – США (чоловіки) і Китай (жінки); у Сеулі-1988 – США (чоловіки) і СРСР (жінки); у Барселоні-1992 – Бразилія (чоловіки) і Куба (жінки); в Атланті-1996 – Нідер-

Дворазовий олімпійський чемпіон український волейболіст Едуард Сибіряков – гравець збірних команд СРСР у 1964 і 1968 рр.

Дворазовий олімпійський чемпіон український волейболіст Юрій Поярков – гравець збірних команд СРСР у 1964 і 1968 рр.

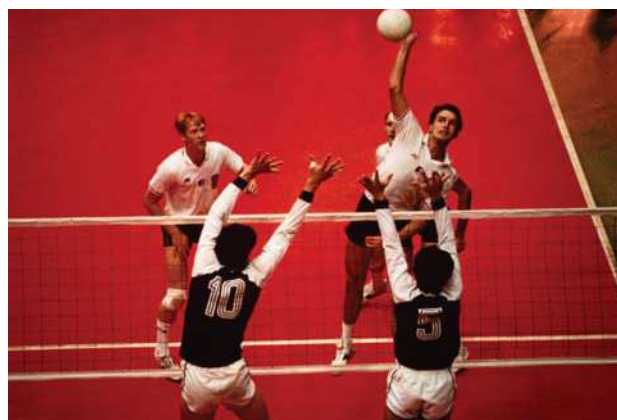

Дворазовий олімпійський чемпіон з волейболу гравець збірної команди США Крейг Бакк (на фото він у червоній формі – за сіткою в момент атаки), який здобув золоті медалі на Іграх 1984 і 1988 рр.

Дворазовий олімпійський чемпіон з волейболу гравець збірної команди США Чарлз Кіралі, який здобув золоті медалі на Іграх 1984 і 1988 рр.

Дворазовий олімпійський чемпіон з волейболу гравець збірної Бразилії Маурісіу Ліма (на фото він під номером 6), який здобув золоті медалі на Іграх 1992 і 2004 рр.

Дворазовий олімпійський чемпіон з волейболу гравець збірної команди США Девід Сандерс (на фото він праворуч у білій формі – за сіткою в момент атаки), який здобув золоті медалі на Іграх 1984 і 1988 рр.

Дворазовий олімпійський чемпіон (на Іграх 2004 і 2016 рр.) бразильський волейболіст Сержіу Дутра Сантос

Дворазовий олімпійський чемпіон з волейболу гравець збірної команди США Стів Тіммонс (на фото він у синій формі – за сіткою в момент атаки), який здобув золоті медалі на Іграх 1984 і 1988 рр.

ланди (чоловіки) і Куба (жінки); у Сідней-2000 – чоловіча команда Югославії і жіноча команда Куби (у третій раз поспіль); в Афінах-2004 – Бразилія (чоловіки) і Китай (жінки); у Пекіні-2008 – США (чоловіки) і Бразилія (жінки); у Лондоні-2012 – Росія (чоловіки) і Бразилія (жінки), в Ріо-де-Жанейро 2016 – Бразилія (чоловіки) і Китай (жінки).

За 52-річну історію проведення змагань з волейболу на Іграх Олімпіад (1964–2016) найчастіше олімпійськими чемпіонами ставали чоловічі команди СРСР, США і Бразилії (по три рази).

А серед жіночих команд чотири рази перемагали волейболістки СРСР, по три рази – Куби та Китаю.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків-волейболістів – по дві – завоювали в різні роки 10 спортсменів, у тому числі четверо з СРСР – Іван Бугаєнков, Георгій Мондзюлев-

Волейболістки жіночої збірної команди Куби – олімпійські чемпіонки Ігор-2000 у Сідней

ський, Юрій Поярков та Едуард Сибіряков (всі – у 1964 і 1968 рр.), четверо зі США – Чарлз Кіралі, Крейг Бакк, Девід Сандерс і Стів Тіммонс (всі – у 1984 і 1988 рр.), двоє з Бразилії – Маурісіо Ліма (у 1992 і 2004 рр.) і Сержіу Дутра Сантос (2004 і 2016 рр.).

Серед жінок-волейболісток найбільшу кількість золотих олімпійських нагород – по три – мають у своєму активі семеро кубинських спортсменок – Регла Белл Мак-Кензі, Марленіс Коста Бланко, Ана Ібіс Фернандес Валльє, Ідальміс Гато Моя, Лілія Іск'єдро Агірре, Мірея Луїс Ернандес, Регла Торрес Еррера (всі – у 1992, 1996 і 2000 рр.).

Найбільшу серед чоловіків-волейболістів кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по чотири – завоювали двоє спортсменів: Самуеле Папі з Італії (1996 р. – срібну, 2000 р. – бронзову, 2004 р. – срібну, 2012 р. – бронзову) і Сержіу Дутра Сантос з Бразилії (2004 р. – золоту, 2008 р. – срібну, 2012 р. – срібну, 2016 р. – золоту).

Найбільшу кількість олімпійських нагород різного ґатунку – по чотири – завоювали дві спортсменки: гравець збірної СРСР Інна Рискаль (1964 р. – срібну, 1968 р. – золоту, 1972 р. – золоту, 1976 р. – срібну) і гравець команди Куби Ана Ібіс Фернандес Валльє (три вже згадані золоті медалі – у 1992–2000 рр., а також бронзова – у 2004 р.).

Волейбол пляжний

Волейбол пляжний (біч-волейбол) – вид спорту, що належить до командних спортивних ігор, у якій дві команди по дві особи на піщаному майданчику, розділеному сіткою, прагнуть руками так направити м'яч на сторону суперників, щоб він приземлився на їхній половині майданчика або щоб гравець команди, що захищається, допустив помилку.

На Іграх XXVI в Атланті (1996) олімпійськими чемпіонами з пляжного волейболу серед чоловіків стали спортсмени зі США Чарлз Кіралі та Кент Стеффенс

Розвитком цього виду спорту, як і звичайного волейболу, керує Міжнародна федерація волейболу (FIVB).

До олімпійської програми змагання з пляжного волейболу (серед чоловіків і серед жінок) входять, починаючи з Ігор XXVI Олімпіади 1996 р., і донині.

Першими олімпійськими чемпіонами з пляжного волейболу на Іграх-1996 стали: серед жінок – спортсменки з Бразилії Жакі Круж Сілва і Сандра Піреш Тавареш, а серед чоловіків – спортсмени із США Чарлз Кіралі і Кент Стеффенс. Цікаво відзначити, що для Чарлза Кіралі ця золота медаль стала вже третьою олімпійською нагородою найвищого ґатунку: дві попередні медалі цей спортсмен завоював у традиційному волейболі – у складах команд США на Іграх 1984 і 1988 рр.

На Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. олімпійськими чемпіонами в пляжному волейболі стали: серед чоловіків – спортсмени з США Дейн Блентон і Ерік

Олімпійські чемпіонки з пляжного волейболу на Іграх-1996 бразильські спортсменки Жакі Круж Сілва і Сандра Піреш Тавареш

Володар трьох олімпійських медалей різного ґатунку з пляжного волейболу бразильський спортсмен Алекс Рікарду Сантуш, в активі якого одна золота нагорода (2004), одна срібна (2000) і одна бронзова (2008)

Володар трьох олімпійських медалей різного ґатунку з пляжного волейболу бразильський спортсмен Емануел Реґо, в активі якого одна золота нагорода (2004), одна срібна (2012) і одна бронзова (2008)

Фоноймоана, а серед жінок – спортсменки з Австралії Наталі Кук і Керрі Енн Поттхерст.

У 2004 р. на Іграх XXVIII Олімпіади золоті медалі в змаганнях з пляжного волейболу вибороли: серед чоловіків – бразильці Алекс Рікарду Сантуш і Емануел Реґо, а серед жінок – американки Керрі Волш і Місті Мей.

На Іграх XXIX Олімпіади володарями нагород найвищого ґатунку стали: серед чоловіків – Тодд Роджерс і Філіп Далхоссер з США, серед жінок – їх співвітчизниці Керрі Волш Дженнінгс і Місті Мей-Трейнор, повторили свій олімпійський тріумф чотирирічної давності.

У 2012 р. на Іграх XXX Олімпіади в змаганнях з пляжного волейболу олімпійськими чемпіонами стали: серед чоловіків – спортсмени з Німеччини Юліус Брінк і Йонас Рекерман, серед жінок – втретє поспіль – спортсменки з США Керрі Волш Дженнінгс і Місті Мей-Трейнор.

Триразові олімпійські чемпіонки з пляжного волейболу спортсменки зі США Керрі Волш Дженнінгс і Місті Мей-Трейнор

На Іграх XXXI Олімпіади золоті нагороди виграли бразильські спортсмени Алісон Серутті і Бруно Оскар Шмідт, а серед жінок перемогли спортсменки з Німеччини Лаура Людвіг і Кіма Валькенхорст.

За 20-річну історію проведення змагань з пляжного волейболу на Іграх Олімпіад (1996–2016) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед жінок вибороли спортсменки з США Керрі Волш Дженнінгс і Місті Мей-Трейнор, що стали триразовими олімпійськими чемпіонками (2004, 2008 і 2012 рр.).

В олімпійських змаганнях з пляжного волейболу серед чоловіків на Іграх різних років спортсменам поки не вдалося повторити свій успіх.

Найбільшу в пляжному волейболі кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – виграла спортсменка із США Керрі Волш Дженнінгс, яка до трьох золотих нагород, завойованих у 2004, 2008 і 2012 рр., додала в Ріо-де-Жанейро бронзову медаль Ігор-2016 (виступаючи вже з іншою партнеркою).

В олімпійських змаганнях з пляжного волейболу серед чоловіків володарями найбільшої кількості медалей різного ґатунку – по три – стали двоє бразильських спортсменів: Рікарду Сантуш (у 2000 р. – срібна медаль, у 2004 р. – золота, у 2008 р. – бронзова) й Емануел Реґо (у 2004 р. – золота, у 2008 р. – бронзова, у 2012 р. – срібна).

Гандбол

Гандбол – вид спорту, що належить до командних спортивних ігор, у якій дві команди прагнуть руками закинути м'яч у ворота суперників (кидки дозволяються не ближче 6-метрової зони) і не пропустити м'яч у свої ворота. Перемагає в грі команда, що закинула більше м'ячів.

Епізод одного з матчів олімпійського турніру з гандболу (у варіанті 11 : 11) на Іграх-1936 у Берліні

До олімпійської програми змагання з гандболу (тільки серед чоловічих команд) уперше було включено на Іграх XI Олімпіади 1936 р., при цьому суперництво за олімпійські нагороди єдиний раз велося у варіанті гандболу 11 : 11 (тобто в кожній команді на майданчику одночасно було по одинадцять спортсменів). Олімпійськими чемпіонами на тих Іграх стали гандболісти Німеччини.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1946 р. було засновано Міжнародну федерацію гандболу (International Handball Federation – IHF). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) IHF об'єднує 209 національних федерацій.

На Іграх XIV–XIX Олімпіад (1948–1968) гандбол не входив до олімпійської програми.

Потім на зміну гандболу 11 : 11 прийшов гандбол 7 : 7. Уперше змагання з гандболу 7 : 7 було включено до олімпійської програми (серед чоловіків) на Іграх XX Олімпіади 1972 р., при цьому олімпійськими чемпіонами стали гандболісти Югославії.

Починаючи з Ігор XXI Олімпіади (1976) і донині в олімпійських змаганнях з гандболу (7 : 7) розігруються два комплекти нагород – один серед чоловічих команд і один серед жіночих.

На гандбольних турнірах Ігор XXI–XXXI Олімпіад перемагали: Монреаль-1976 – чоловіча і жіноча команди СРСР; Москва-1980 – НДР (чоловіки) і СРСР (жінки); Лос-Анджелес-1984 – чоловіча і жіноча команди Югославії; Сеул-1988 – СРСР (чоловіки) і Республіка Корея (жінки); Барселона-1992 – Об'єднана команда СНД (чоловіки) і знову Республіка Корея (жінки); Атланта-1996 – Хорватія (чоловіки) і Данія (жінки); Сідней-2000 – Росія (чоловіки) і Данія (жінки); Афіни-2004 – Хорватія (чоловіки) і Данія (жінки); Пекін-2008 – Франція (чоловіки) і Норвегія (жінки); Лондон-2012 – знову Франція (чоловіки) і Норвегія (жінки); Ріо-де-Жанейро 2016 – Данія (чоловіки) і Росія (жінки).

У чоловічих олімпійських гандбольних турнірах найчастіше – по два рази – перемагали команди Югославії, СРСР, Хорватії та Франції; по одному

Олімпійські чемпіони з гандболу (11 : 11) на Іграх-1936 – гравці збірної команди Німеччини – з руками, піднятими у нацистському вітанні

В атаці Мілан Лазаревич (під номером 11) – гравець команди Югославії, яка на Іграх XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені стала переможцем перших олімпійських змагань з гандболу у варіанті 7 : 7

разу перемогли гандболісти Німеччини (1936 р. – у варіанті 11 : 11), збірні НДР, Росії та Данії, Об'єднана команда СНД.

Видатний тренер Ігор Турчин і гандболістки очолюваної ним жіночої збірної СРСР – команди, яка двічі (на Іграх-1976 у Монреалі та на Іграх-1980 у Москві) здобувала золоті олімпійські нагороди

Українська спортсменка Зінаїда Турчина, яка, виступаючи у складі збірної команди СРСР з гандболу, стала дворазовою олімпійською чемпіонкою (1976 і 1980 рр.), а згодом була визнана найкращою гандболісткою XX ст.

Дворазова олімпійська чемпіонка з гандболу (1976 і 1980 рр. – у складі збірної команди СРСР) українська спортсменка Лариса Карлова

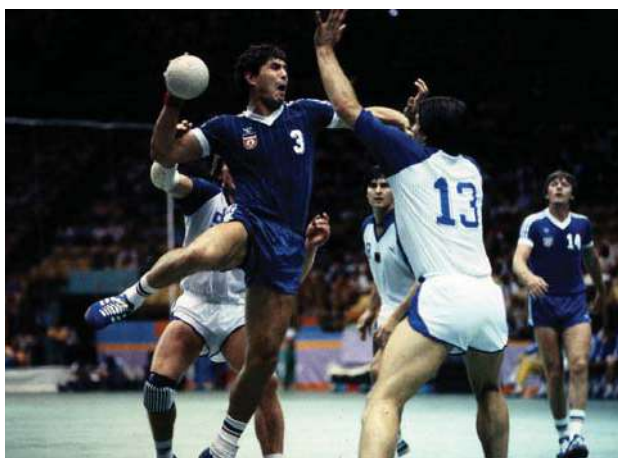
У жіночих гандбольних олімпійських турнірах найчастіше – три рази, причому поспіль – першою була команда Данії, по два рази – СРСР, Республіки Корея і Норвегії, по одному разу – Югославії і Росії.

Найбільшу серед чоловіків-гандболістів кількість золотих олімпійських медалей – три – завоював воротар Андрій Лавров, який на Іграх у Сеулі (1988) захищав ворота збірної СРСР, на Іграх у Барселоні (1992) – Об'єднаної команди СНД, а на Іграх у Сіднеї (2000) – команди Росії.

По дві золоті олімпійські медалі серед чоловіків мають 18 спортсменів, у тому числі Ігор Чумак і Валерій Гопін (обидва в 1988 р. входили до складу збірної СРСР і в 1992 р. – до Об'єднаної команди СНД), Олександр Тучкін (1988 р. – збірна СРСР, 2000 р. – команда

Росії), Павло Сукосян, В'ячеслав Горпішин і Василь Кудінов (всі троє в 1992 р. – Об'єднана команда СНД і в 2000 р. – команда Росії), двоє гандболістів з Хорватії – Веніо Лосерт і Вальтер Матошевіч (обидва – у 1996 і 2004 рр.), десять спортсменів з Франції – Люк Абало, Мікаель Гігу, Ніколя Карабатич, Дауда Карабубе, Дідьє Дінар, Бертран Жиль, Гійом Жиль, Даніель Нарцисс, Жером Фернандес, Тьеррі Омейє (всі – у 2008 і 2012 рр.).

Серед жінок-гандболісток найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по дві – завоювали 31 спортсменка; серед них сім із СРСР – Зінаїда Турчина, Людмила Порадник (Бобрусь), Тетяна Кочергіна (Макарец), Любов Одинокова (Бережна), Наталія Тімошкіна (Шерстюк), Лариса Карлова, Алдона Нененене (Чесайтіте) (всі – у 1976 і 1980 рр.), три з

Епізод фінального матчу змагань з гандболу серед чоловічих команд на Іграх XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі, де зустрілися збірні Югославії (у синій формі) і Федеративної Республіки Німеччина (у білій формі); перемогли югославські гандболісти, які здобули олімпійське "золото"

Епізод фінального матчу змагань з гандболу серед чоловічих команд на Іграх XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі між збірними СРСР (у білій формі) і Республіки Корея (у червоній формі); перемогли гандболісти СРСР, які стали олімпійськими чемпіонами

Триразовий олімпійський чемпіон з гандболу – воротар Андрій Лавров, який першу золоту медаль завоював у Сеулі-1988, виступаючи за збірну СРСР, другу – у Барселоні-1992 у складі Об'єднаної команди СНД, а третю – у Сідней-2000, виступаючи за збірну Росії

Збірна Хорватії, яка на Іграх-2004 в Афінах стала олімпійським чемпіоном з гандболу серед чоловічих команд

Збірна Франції, яка на Іграх-2012 у Лондоні стала олімпійським чемпіоном з гандболу серед чоловічих команд

Республіки Корея – Мін Х'є Сук, Хан Х'ю Сук, Лі Мін Юн (всі – у 1988 і 1992 рр.), дванадцять із Данії – Камілла Андерсен, Тіна Боттзау, Анетте Хоффманн-Моберг, Тоньє К'єргаард, Янне Коллінг, Лене Рантала (всі шестеро – у 1996 і 2000 рр.), Крістін Андерсен (у 1996 і 2004 рр.), Катрін Фрюлунд, Метте Вестергор, Лотте К'ярскоу, Карен Брьосгор, Карін Мортенсен (всі п'ятеро – у 2000 і 2004 рр.), дев'ять із Норвегії – Каролін Дюре Брейванг, Маріт Мальм Фрафьорд, Карі Олвік Грімсбе, Катрін Лунде Харальдсен, Карі Метте Йохансен, Тоньє Ньостволл, Лінн-Крістін Р'егельхут-Корен, Гьоріл Снорруеген, Крістін Лунде-Боргерсен (всі – у 2008 і 2012 рр.).

Найбільшу серед чоловіків-гандболістів кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – має воротар Андрій Лавров, у якого, крім трьох золотих медалей (у 1988, 1992, 2000 рр.), є ще й бронзова, здобута на Іграх-2004 у складі команди Росії.

Серед жінок-гандболісток найбільшу кількість олімпійських нагород різного ґатунку – по три – мають дев'ять спортсменок, у тому числі дві з СРСР – Зінаїда Турчина та Лариса Карлова (у обох крім двох золотих медалей, завойованих у 1976 і 1980 рр., є ще й бронзова з Ігор-1988), три з Республіки Корея – Лім О К'юн, О Сун Ок, Мун Х'ян Я (у кожній з них “золото” Ігор-1992 і два “срібла”, завойовані на Іграх-1996 і Іграх-2004), чотири з Норвегії – Карі Олвік Грімсбе, Лінн-Крістін Р'егельхут-Корен, Маріт Мальм Фрафьорд, Катрін Лунде Харальдсен (у кожній в 2008 р. – “золото”, у 2012 р. – “золото”, у 2016 р. – “бронза”).

Збірна Данії, яка на Іграх-2004 в Афінах здобула олімпійське “золото” у змаганнях з гандболу серед жіночих команд

Гольф

Гольф – вид спорту, який являє собою спортивну гру з маленьким м'ячем і ключками, в якій учасники (команди) змагаються між собою, заганняючи в певному порядку м'ячик у спеціальні лунки (їх зазвичай 18) ударами ключок і прагнучи пройти дистанцію за мінімальну кількість ударів.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1958 р. було засновано Всесвітню аматорську раду гольфу (World Amateur Golf Council – WAGC), яку в 2003 р. було перейменовано на Міжнародну федерацію гольфу (International Golf Federation – IGF). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) IGF об'єднує 149 національних федерацій.

До олімпійської програми гольф вперше було включено на Іграх II Олімпіади. Там суперництво велось за два комплекти нагород: один – у змаганнях чоловіків і один – у змаганнях жінок.

Першим олімпійським чемпіоном з гольфу серед чоловіків на Іграх-1900 став Чарлз Сендс зі США, а друге і третє призові місця посіли, відповідно, Волтер Резерфорд і Девід Робертсон (обидва – з Великої Британії). Першою олімпійською чемпіонкою серед жінок стала Маргарет Еббот зі США, срібним і бронзовим призерами були її співвітчизниці – відповідно, Полін Віттер і Дарія Претт.

На Іграх III Олімпіади (1904) у змаганнях з гольфу, що проводилися тільки серед чоловіків, розігрувалися два комплекти олімпійських нагород – в особистій і командній першості. Хоча більшість учасників тих олімпійських змагань були із США, проте в особистій першості переміг гольфіст із Канади Джордж Лайон, який залишив на другому місці представника США Чендлера Ігена. Третє місце розділили двоє американських гольфістів – Берт Мак-Кіні і Френсіс Ньютон. У командній першості воло-

Перша олімпійська чемпіонка з гольфу серед жінок Маргарет Еббот із США – на Іграх-1900 у Парижі

дарями трьох олімпійських нагород стали команди із США.

За підсумками змагань з гольфу на Іграх II і III Олімпіад (1900 і 1904 рр.) дворазових олімпійських чемпіонів в цьому виді спорту не було.

По дві олімпійські нагороди різного ґатунку вибороли на Іграх-1904 троє гольфістів зі США – Чендлер Іген (срібна медаль в особистій першості і золота в командній), Берт Мак-Кіні (бронзова медаль в особистій першості і бронзова в командній) і Френсіс Ньютон (бронзова нагорода в особистій першості і бронзова в командній).

Надалі гольф було виключено з олімпійської програми, і протягом тривалого (понад сто років) періоду, на Іграх IV–XXX Олімпіад (1908–2012) олімпійські змагання з цього виду спорту не проводилися.

У 2009 р. МОК на своїй 121-й сесії, що проходила в Копенгагені, більшістю голосів (63 – за, 27 – проти)

Перший олімпійський чемпіон з гольфу серед чоловіків Чарлз Сендс із США – на Іграх-1900 у Парижі

Джастін Роуз з Великої Британії, який на Іграх XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро (2016) став олімпійським чемпіоном з гольфу

Спортсменка з Республіки Корея Пак Ін Бі, яка на Іграх-2016 стала олімпійською чемпіонкою з гольфу

повернув гольфу олімпійський статус, включивши його до програми Ігор XXXI Олімпіади 2016 р. в Ріо-де-Жанейро.

На цих Іграх в змаганнях з гольфу (в особистій першості) суперництво велося за два комплекти олімпійських нагород, один з яких виборювали чоловіки, а інший – жінки. Серед чоловіків олімпійським чемпіоном став Джастін Роуз з Великої Британії, срібним призером – шведський гольфіст Хенрік Стенсон, бронзовим – Метт Кучар (США). А в змаганнях серед жінок олімпійською чемпіонкою стала гольфістка з Республіки Корея Пак Ін Бі, володарками срібної і бронзової нагород – відповідно, Лідія Ко (Нова Зеландія) і Фен Шаньшань з Китаю.

Регбі

Регбі – вид спорту, що являє собою командну спортивну гру, в якій кожна з двох команд передачею м'яча руками партнерам або ногами прагне занести м'яч у залікову зону суперників (за їх лицьовою

Перший олімпійський чемпіон з регбі команда Франції на Іграх II Олімпіади 1900 р. у Парижі (у варіанті регбі-15)

Чоловіча команда Фіджі, яка стала олімпійським чемпіоном з регбі (у варіанті регбі-7) на Іграх XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро-2016

лінією) або ж забити м'яч ногою в верхню частину Н-подібних воріт.

Існують кілька варіантів регбі, основний із яких – той, у якому на полі одночасно грає по 15 гравців з кожної команди. Також популярними є регбі-13 і регбі-7.

Для керівництва розвитком регбі в 1886 р. було засновано Міжнародну раду регбі-футболу (International Rugby Football Board – IRFB). У 1998 р. організацію було перейменовано на Міжнародну раду регбі (International Rugby Board – IRB), а з 2014 р. – в World Rugby (WR). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) WR об'єднує 114 національних організацій регбі.

До олімпійської програми регбі вперше було включено (у варіанті регбі-15) на Іграх II Олімпіади, де змагання проводилися тільки серед чоловіків. Першим олімпійським чемпіоном з регбі на Іграх-1900 стала команда Франції, на другому і третьому місцях були, відповідно, регбісти Німеччини і Великої Британії (всього брали участь тільки три команди).

У 1908 р. на Іграх IV Олімпіади в змаганнях з регбі-15 брали участь лише дві чоловічі команди. Першими були регбісти Австралізії (так тоді називалася об'єднана команда Австралії і Нової Зеландії), які перемогли суперників з Великої Британії.

На Іграх VII Олімпіади 1920 р. у змаганнях з регбі-15 брали участь лише дві чоловічі команди – США і Франції. Перемогли американські спортсмени.

У 1924 р. на Іграх VIII Олімпіади у змаганнях з регбі-15 брали участь три команди. Олімпійськими чемпіонами стали регбісти США, друге і третє місця посіли команди Франції та Румунії.

Четверо американських регбістів – Чарлз Доу, Джон О'Ніл, Джон Патрік і Рудольф Шольц, які виступали у складах команд США на Іграх-1920 і на Іграх-1924, стали дворазовими олімпійськими чемпіонами.

Жіноча команда Австралії, яка здобула олімпійське “золото” у змаганнях з регбі (варіанті регбі-7) на Іграх-2016 у Ріо-де-Жанейро

Надалі МОК виключив регбі з олімпійської програми, і на Іграх IX–XXX Олімпіад (1928–2012) змагання з цього виду спорту не проводилися.

У 2009 р. МОК схвалив включення регбі (але вже у варіанті регбі-7) до олімпійської програми, починаючи з Ігор XXXI Олімпіади 2016 р., причому як серед чоловічих, так і серед жіночих команд.

У чоловічих змаганнях з регбі-7 на Іграх-2016 олімпійським чемпіоном стала команда Фіджі, срібні медалі – у регбістів Великої Британії, бронзові – у команди Південно-Африканської Республіки.

На Іграх-2016 серед жінок олімпійськими чемпіонками стали регбістки Австралії, друге і третє призові місця посіли, відповідно, команди Нової Зеландії і Канади.

Софтбол

Софтбол – вид спорту, який являє собою командну спортивну гру з м'ячем і битами (“жіночий” різновид бейсболу).

Перший олімпійський чемпіон з софтболу – збірна США (на Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті)

Триразова олімпійська чемпіонка з софтболу Ліза Фернандес зі США (на Іграх 1996–2004 рр.)

Змагання з софтболу проводяться тільки серед жіночих команд.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1952 р. було засновано Міжнародну федерацію софтболу (ISF). У 2013 р. відбулося злиття міжнародної федерації софтболу (ISF) і Міжнародної федерації бейсболу (IBAF) – й було створено Всесвітню конфедерація бейсболу та софтболу (World Baseball Softball Confederation – WBSC). Нині WBSC об'єднує 143 національні асоціації і федерації зі 145 країн.

До олімпійської програми змагання з софтболу входили на Іграх XXVI–XXIX Олімпіад (1996–2008).

Надалі МОК виключив цей вид спорту з олімпійської програми, і змагань з софтболу на Іграх XXX і XXXI Олімпіад (в Лондоні-2012 і Ріо-де-Жанейро 2016) не було.

Однак потім МОК повернув цей вид спорту до олімпійської програми – і змагання з софтболу будуть проводитися на Іграх XXXII Олімпіади, які відбудуться в 2020 р. у Токіо.

Першими олімпійськими чемпіонками в цьому виді спорту на Іграх-1996 стали софтболістки США;

Триразова олімпійська чемпіонка з софтболу Лорі Харріган зі США (на Іграх 1996–2004 рр.)

Триразова олімпійська чемпіонка з софтболу Ліа О'Брайєн-Аміко зі США (на Іграх 1996–2004 рр.)

друге і третє призіві місця посіли команди Китаю та Австралії.

На Іграх XXVII (2000) золоті медалі в софтболі знову завоювала команда США, володарками срібних нагород стали софтболістки Японії, а "бронзу", як і за чотири роки до цього, здобула команда Австралії.

У 2004 р. на Іграх XXVIII Олімпіади знову – втретє поспіль – першою була збірна США; на другому і третьому призових місцях були, відповідно, команди Австралії і Японії.

На Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. софтболістки США вперше не змогли здобути перемогу в олімпійських змаганнях з цього виду спорту, посівши друге місце і ставши володарками срібних нагород. Золоті медалі на Іграх-2008 завоювала команда Японії, а бронзові – софтболістки Австралії.

Отже, за чотири турніри з софтболу на Іграх Олімпіад (1996–2008) найкращих сумарних результатів домоглися команди США, в активі яких – чотири олімпійські нагороди (три золоті і одна срібна). У софтболісток Японії – одна золота, одна срібна й одна бронзова нагорода, в Австралії – одна золота і три бронзові, у Китаю – одна срібна.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по три – завоювали чотири софтболістки з США – Лора Берг, Ліза Фернандес, Лорі Харріган, Ліа О'Брайєн-Аміко (всі – у 1996, 2000 і 2004 рр.).

По дві нагороди найвищого ґатунку, завойовані в олімпійських змаганнях із софтболу, мають п'ять спортсменок із США – Дороті Річардсон, Мішель Сміт, Кріста Лі Вільямс (всі троє – у 1996 і 2000 рр.), Крістл Бастос і Стейсі Ньюмен (обидві – у 2000 і 2004 рр.).

Найбільшу серед софтболісток кількість олімпійських нагород різного ґатунку – чотири – завоювала спортсменка з США Лора Берг, у якої, крім трьох золотих медалей (у 1996, 2000, 2004 рр.), є також срібна нагорода Ігор-2008.

Лора Берг зі США – триразова олімпійська чемпіонка з софтболу (на Іграх 1996–2004 рр.) та володарка срібної медалі (на Іграх 2008 р.)

Теніс

Теніс – вид спорту, який являє собою спортивну гру з м'ячем і ракетками, що ведеться на корті. Спортсмени ударом ракетки посилають м'яч на половину майданчика суперника так, щоб той не зміг повернути м'яч назад (ударом з льоту або після одного відскоку).

До олімпійської програми змагання з тенісу (тільки серед чоловіків) вперше було включено на Іграх I Олімпіади Там тенісисти змагалися за два комплекти олімпійських нагород – в одиночному і парному розрядах.

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1896 стали: в чоловічому одиночному розряді – ірландець Джон Боленд з Великої Британії (Ірландія у ті часи входила до складу Великої Британії), а в чоловічому парному розряді – той самий Джон Боленд і Фрідріх Траун з Німеччини (тоді в Іграх Олімпіад могли брати участь дуети зі спортсменів різних країн).

Ірландець Джон Боленд з Великої Британії, який у змаганнях з тенісу на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах став дворазовим олімпійським чемпіоном (в одиночному і парному розрядах)

Триразовий олімпійський чемпіон з тенісу Реджиналд Френк Догерті, який здобув дві золоті медалі на Іграх-1900 (у чоловічому парному і змішаному розрядах), а ще одну – на Іграх-1908 (у чоловічому парному розряді)

Дворазова олімпійська чемпіонка з тенісу Шарлотта Купер з Великої Британії (на Іграх 1900 р.)

На Іграх II Олімпіади програма з тенісу включала вже чотири види змагань, у тому числі два серед чоловіків (одиночний і парний розряди) і – вперше – два серед жінок (одиночний і парний розряди).

У 1904 р. на Іграх III Олімпіади змагання з тенісу проводилися тільки серед чоловіків – у двох розрядах (одиночному і парному).

Значно ширшою була програма з тенісу на Іграх IV Олімпіади (1908), яка включала шість видів змагань, у тому числі три – на відкритих кортах (у чоловічому одиночному розряді, чоловічому парному і жіночому одиночному) і три – на закритих кортах (у чоловічому одиночному розряді, чоловічому парному і жіночому одиночному).

У 1912 р. на Іграх V Олімпіади програма з тенісу збільшилася з шести до восьми видів змагань, у тому числі чотири були на відкритих кортах (чоловічий одиночний і чоловічий парний розряди, жіночий

одиночний розряд і змішаний розряд, у якому в парі виступають спортсмен і спортсменка) і чотири – на закритих кортах (чоловічий одиночний і чоловічий парний розряди, жіночий одиночний розряд і змішаний розряд).

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1912 р. було засновано Міжнародну федерацію лаун-тенісу, яка з 1977 р. стала Міжнародною федерацією тенісу (International Tennis Federation – ITF). На сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) ITF об'єднує 202 національні федерації.

На Іграх VII і VIII Олімпіад (1920 і 1924 рр.) програми з тенісу включали по п'ять видів змагань: у чоловічому одиночному і чоловічому парному розрядах, жіночому одиночному і жіночому парному розрядах і в змішаному розряді.

Надалі, оскільки цей вид спорту став професійним, Міжнародним олімпійським комітетом було

Сестри Вільямс зі США – Вінус (від лівої) і Серена, кожна з яких є чотириразовою олімпійською чемпіонкою з тенісу (на Іграх 2000, 2008 і 2012 рр.)

Дворазова олімпійська чемпіонка з тенісу французька спортсменка Сюзанн Ленглен (на Іграх 1920 р.)

Дворазові олімпійські чемпіонки з тенісу Хейзел Вайтмен і Хелен Віллз зі США (на Іграх 1924 р.)

виключено теніс з олімпійської програми і на Іграх IX–XXIII Олімпіад (1928–1984) змагань з цього виду спорту не було.

До олімпійської програми після досить довгої, тривалістю 64 роки (1924–1988), перерви змагання з тенісу було повернуто на Іграх XXIV Олімпіади в Сеулі. Суперництво велося за чотири комплекти олімпійських нагород – у чоловічому одиночному і чоловічому парному розрядах, у жіночому одиночному і жіночому парному розрядах.

Такою самою, як на Іграх-1988 (у чотирьох розрядах), була програма змагань з тенісу на Іграх XXV–XXIX Олімпіад (1992–2008).

На Іграх XXX Олімпіади 2012 р. програма з тенісу збільшилася до п'яти видів змагань: до колишніх чотирьох розрядів додалися змагання в змішаному розряді.

Аналогічною була програма з тенісу на Іграх XXXI Олімпіади 2016 року.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у змаганнях з тенісу серед чоловіків – три – виграв Реджиналд Френк Догерті з Великої Британії (дві нагороди на Іграх-1900 – у чоловічому парному і змішаному розрядах, а ще одна – на Іграх-1908 у чоловічому парному розряді).

По дві золоті олімпійські медалі завоювали десять чоловіків-тенісистів: ірландець Джон Боленд з Великої Британії – на Іграх-1896 в одиночному і парному розрядах; Хью Лоуренс Догерті (Велика Британія) – на Іграх-1900 в одиночному і парному розрядах; Білс Райт (США) – на Іграх-1904 в одиночному і парному розрядах; Артур Гор (Велика Британія) – на Іграх-1908 в одиночному і парному розрядах на закритих кортах; Чарлз Вінслоу (Південно-Африканський Союз) – на Іграх-1912 в одиночному і парному розрядах на відкритих кортах; Андре Жобер (Франція) – на Іграх-1912 в одиночному і парному розрядах на закритих кортах; Вінсент Річардс (США) – на Іграх-

Олімпійська чемпіонка з тенісу Штеффі Граф із ФРН, яка здобула золоту медаль на Іграх-1988, а також срібну нагороду на Іграх-1992

1924 в одиночному і парному розрядах; Ніколас Массу (Чилі) – на Іграх-2004 в одиночному і парному розрядах; Рафаель Надаль (Іспанія) – на Іграх-2008 в одиночному розряді і на Іграх-2016 в парному розряді; Енді Маррей (Велика Британія) – на Іграх-2012 і Іграх-2016 – обидва рази в одиночному розряді.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед жінок – по чотири – завоювали сестри Вінус Вільямс і Серена Вільямс зі США, які виступали як в одиночному розряді, так і разом – у парному. В активі Вінус Вільямс дві золоті нагороди на Іграх-2000 (в одиночному і парному розрядах), одна – на Іграх-2008 (у парному розряді) і ще одна – на Іграх-2012 (також у парному розряді). У Серени Вільямс одна золота медаль – на Іграх-2000 (у парному розряді), одна – на Іграх-2008 (у парному розряді) і дві – на Іграх-2012 (в одиночному і парному розрядах).

Дворазові олімпійські чемпіонки з тенісу Мері Джо Фернандес та Беатріс Фернандес зі США (на Іграх 1992 і 1996 р.)

По дві золоті олімпійські медалі завоювали семеро тенісисток: Шарлотта Купер з Великої Британії – на Іграх-1900 в жіночому одиночному і змішаному розрядах; її співвітчизниця Едіт Хеннем – на Іграх-1912 у жіночому одиночному і змішаному розрядах на закритих кортах; Сюзанн Ленглен (Франція) – на Іграх-1920 у жіночому одиночному і змішаному розрядах; Хелен Віллз (США) – на Іграх-1924 у жіночому одиночному і жіночому парному розрядах; її співвітчизниця Хейзл Вайтман – на Іграх-1924 у жіночому парному і змішаному розрядах; Мері Джо Фернандес і Беатріс Фернандес із США – на Іграх-1992 і Іграх-1996 (обидва рази – в жіночому парному розряді).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед жінок – по п'ять – завоювали дві спортсменки: Кетлін Мак-Кейн з Великої Британії (три – на Іграх-1920, у тому числі бронзова – в одиночному розряді, золота – у парному, срібна – у змішаному; дві – на Іграх-1924, у тому числі бронзова – в одиночному розряді і срібна – у змішаному) і Вінус Вільямс із США, яка до своїх чотирьох золотих нагород на Іграх 2000, 2008 і 2012 рр., додала срібну медаль у змішаному розряді на Іграх-2016.

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед чоловіків – по чотири – завоювали троє спортсменів: Реджиналд Френк Догерті з Великої Британії (у нього, крім трьох золотих нагород – на Іграх-1900 (у парному і змішаному розрядах) і на Іграх-1908 (у парному розряді), була ще й “бронза” в одиночному розряді на Іграх-1900); Чарльз Діксон з Великої Британії (Ігри-1908 – бронзова медаль у парному розряді на відкритих кортах; Ігри-1912 – срібна в одиночному розряді, бронзова в парному розряді, золота у змішаному розряді, всі – на відкритих кортах) і Гуннар Сеттервал зі Швеції (Ігри-1908 – бронзова медаль у парному розряді на закритих кортах; Ігри-1912 – срібна нагорода в змішаному розряді на відкритих кортах, срібна в парному розряді на закритих кортах і бронзова в змішаному розряді на закритих кортах).

Теніс настільний

Теніс настільний – вид спорту, який являє собою спортивну гру з целулоїдним м'ячиком і ракетками, що ведеться на столі, розділеному на дві половини сіткою. Спортсмени ударом ракетки посилають м'ячик на сторону суперника так, щоб той не зміг повернути м'ячик назад.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1926 р. було засновано Міжнародну федерацію настільного тенісу (International Table Tennis Federation – ITTF). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) ITTF об'єднує 226 національних федерацій.

Чотириразова олімпійська чемпіонка з настільного тенісу спортсменка з Китаю Ден Япін (на Іграх 1992 і 1996 рр.)

До олімпійської програми змагання з настільного тенісу (як серед чоловіків, так і серед жінок) входять, починаючи з Ігор XXIV Олімпіади 1988 р., і донині.

На Іграх-1988 суперництво в цьому виді спорту велось за чотири комплекти олімпійських нагород, у тому числі два – серед чоловіків (в одиночному і парному розрядах) і два – серед жінок (в одиночному і парному розрядах). Першими олімпійськими чемпіонами з настільного тенісу стали: Ю Нам Гю з Республіки Корея (у чоловічому одиночному розряді), Чен Лонкан і Вей Цинуан з Китаю (у чоловічому парному розряді), Чен Цжинь з Китаю (у жіночому одиночному розряді), Хьун Чжун Ха і Ян Юн Я з Республіки Корея (у жіночому парному розряді).

Такою самою, як на Іграх-1988 (у чотирьох згаданих розрядах), була програма олімпійських змагань з настільного тенісу на Іграх XXV–XXVIII Олімпіад (1992–2004).

Чотириразова олімпійська чемпіонка з настільного тенісу спортсменка з Китаю Ван Нань (на Іграх 2000–2008 рр.); на її рахунку також є одна срібна медаль

Чотириразова олімпійська чемпіонка з настільного тенісу спортсменка з Китаю Чжан Інін (на Іграх 2004 і 2008 рр.)

На Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. у програмі з цього виду спорту загальна кількість видів змагань залишилася такою самою, як і раніше (чотири), проте у зміст програми було внесено зміни: замість виключених з програми змагань у чоловічому парному і жіночому парному розрядах було включено командні змагання в одиночному розряді серед чоловіків і командні змагання в одиночному розряді серед жінок, а особисті змагання в чоловічому одиночному і жіночому одиночному розрядах було збережено.

Такою самою, як на Іграх-2008, була програма змагань з настільного тенісу на Іграх XXX і XXXI Олімпіад (2012 і 2016 рр.).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед жінок – по чотири – виграли три спортсменки з Китаю: Ден Япін – двічі на Іграх-1992 (в одиночному і парному розрядах) і двічі на Іграх-1996 (в одиночному і парному розрядах); Ван Нань – двічі на Іграх-2000 (в одиночному і парному розрядах), один раз на

Триразовий олімпійський чемпіон з настільного тенісу спортсмен із Китаю Чжан Цзіке (на Іграх 2012 і 2016 рр.)

Триразовий олімпійський чемпіон з настільного тенісу спортсмен із Китаю Ма Лін (на Іграх 2004 і 2008 рр.)

Іграх-2004 (у парному розряді) і один раз на Іграх-2008 (у командній першості); Чжан Інін – двічі на Іграх-2004 (в одиночному і парному розрядах) і двічі на Іграх-2008 (в одиночному розряді і в командній першості).

По три золоті олімпійські медалі мають у своєму активі дві спортсменки з Китаю: Дін Нін – одна нагороджена на Іграх-2012 (у командній першості) і дві – на Іграх-2016 (в одиночному розряді і в командній першості) і Лі Сяоя – дві нагороди на Іграх-2012 (в одиночному розряді і в командній першості) і одна – на Іграх-2016 (у командній першості).

Серед чоловіків найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по три – виграли три китайські спортсмени: Ма Лін – один раз на Іграх-2004 (у парному розряді) і двічі на Іграх-2008 (в одиночному розряді і в командній першості); Чжан Цзіке – двічі на Іграх-2012 (в одиночному розряді і в командній першості) і один раз на Іграх-2016 (у командній першості); Ма Лун – один раз на Іграх-2012 (у команд-

Триразовий олімпійський чемпіон з настільного тенісу спортсмен з Китаю Ма Лун (на Іграх 2012 і 2016 рр.)

Володар п'яти олімпійських медалей різного ґатунку з настільного тенісу спортсмен з Китаю Ван Хао, у якого дві золоті нагороди (2008 і 2012 рр.) та три срібні (2004–2012 рр.)

Стадіон “Велодром”, на якому в Парижі відбувалися матчі олімпійського футбольного турніру на Іграх-1900

ній першості) і два на Іграх-2016 (в одиночному розряді і в командній першості).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед чоловіків – п'ять – завоював спортсмен з Китаю Ван Хао (на Іграх-2004 – срібна нагорода в одиночному розряді, двічі на Іграх-2008 – срібна в одиночному розряді і золота в командній першості, двічі на Іграх-2012 – срібна в одиночному розряді і золота в командній першості).

Найбільшу кількість олімпійських нагород різного ґатунку серед жінок – п'ять – здобула спортсменка з Китаю Ван Нань: у неї, крім уже згаданих чотирьох золотих медалей (на Іграх 2000, 2004 і 2008 рр.), є ще й одна срібна (в одиночному розряді на Іграх-2008).

Футбол

Футбол являє собою спортивну гру на трав'яному полі, в якій дві команди, що протидіють одна одній (по 11 гравців у кожній), використовуючи ведення і передачі м'яча ногами чи іншою частиною тіла (крім рук), прагнуть забити його у ворота суперника і не пропустити у власні ворота.

Момент одного з матчів футбольного турніру на Іграх II Олімпіади 1900 р. у Парижі, де першим чемпіоном у цьому виді спорту стала команда Великої Британії (її гравці – у білих футболках)

До олімпійської програми футбол входить, починаючи з Ігор II Олімпіади 1900 р., і до сьогодні (окрім Ігор 1932).

На Іграх II–XXV Олімпіад (1900–1992) за олімпійські нагороди у футболі змагалися тільки чоловічі команди. Починаючи з Ігор XXVI Олімпіади 1996 р., олімпійські змагання з футболу проводяться також серед жіночих команд.

Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1900 стали футболісти Великої Британії, друге місце посіли французи, а третє – бельгійці (в тому олімпійському футбольному турнірі брали участь лише три команди, причому це були не збірні країн, а клубні команди).

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1904 р. було засновано Міжнародну федерацію футбольних асоціацій (Fédération Internationale de Football Association – FIFA). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) FIFA об'єднує 198 національних федерацій і асоціацій.

В олімпійському турнірі з футболу на Іграх III Олімпіади 1904 р. брали участь лише три команди (не збірні країн, а клубні команди – одна з Канади і дві з США). Переможцем стала канадська команда.

Команда Франції, яка посіла друге місце в олімпійському футбольному турнірі на Іграх-1900

На Іграх IV і V Олімпіад (1908 і 1912 рр.) олімпійськими чемпіонами двічі ставала команда Великої Британії.

У 1920 р. на Іграх VII Олімпіади у фінальному матчі олімпійського футбольного турніру зустрілися команди Бельгії та Чехословаччини. За шість хвилин до кінця першого тайму – при рахунку 2 : 0 на користь бельгійців – чехословацькі футболісти на знак протесту проти упередженого, на їхню думку, суддівства матчу покинули поле. Матч так і не дограли. Розгляд цього демаршу команди Чехословаччини завершився її дискваліфікацією. Олімпійськими чемпіонами з футболу на Іграх-1920 було проголошено команду Бельгії.

Надалі олімпійське “золото” в футбольних змаганнях Ігор Олімпіад вигравали команди таких країн: 1924 і 1928 рр. – двічі футболісти Уругваю, 1936 р. – Італії, 1948 р. – Швеції, 1952 р. – Угорщини, 1956 р. – СРСР.

До олімпійських змагань з футболу на Іграх XVII Олімпіади 1960 р., відповідно до рішення FIFA, не

Команда Великої Британії – олімпійський чемпіон з футболу на Іграх IV Олімпіади в Лондоні (1908)

Команда Бельгії, яка посіла третє місце (при загальній кількості – три учасники) в олімпійському футбольному турнірі на Іграх-1900

були допущені ті футболісти, які виступали на чемпіонаті світу з футболу, що відбувся в 1958 р. Це, як і ряд наступних рішень FIFA, підтриманих МОК, мотивувалося прагненням не допустити футболістів-професіоналів на Олімпійські ігри, брати участь у яких могли тільки спортсмени-любители. Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-1960 стали футболісти Югославії.

До змагань з футболу на Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. у Токію, відповідно до рішення FIFA, не були допущені футболісти, що брали участь у чемпіонатах світу 1958 і 1962 рр. Олімпійським чемпіоном Ігор-1964 стала команда Угорщини. Футболісти збірної цієї країни повторили свій олімпійський успіх і через чотири роки – на Іграх-1968.

Надалі FIFA неодноразово здійснювала різні обмежувальні заходи, покликани відокремити олімпійські футбольні турніри від головних у світі професійного футболу змагань – чемпіонатів світу. Наслідком цих заходів стало зниження рівня гри на

Команда Великої Британії – олімпійський чемпіон з футболу на Іграх V Олімпіади у Стокгольмі (1912)

Команда Угорщини – олімпійський чемпіон з футболу на Іграх XV Олімпіади у Гельсінкі (1952)

олімпійських футбольних турнірах у порівнянні з рівнем чемпіонатів світу з футболу, де за перемогу змагалися дійсно всі найсильніші команди в цьому виді спорту.

На Іграх-1972 олімпійським чемпіоном з футболу стала команда Польщі, на Іграх-1976 – футболісти Німецької Демократичної Республіки, на Іграх-1980 – команда Чехословаччини, на Іграх-1984 – футболісти Франції, на Іграх-1988 – команда СРСР, на Іграх-1992 – футболісти Іспанії.

У 1996 р. на Іграх XXVI Олімпіади у змаганнях з футболу вперше було розіграно два комплекти нагород: один – серед чоловічих команд, інший – серед жіночих. Володарями олімпійського “золота” на Іграх-1996 стали чоловіча команда Нігерії і жіноча команда США.

Надалі олімпійськими чемпіонами з футболу на Іграх Олімпіад ставали команди таких країн: Сідней-2000 – Камерун (чоловіки) і Норвегія (жінки); Афіни-2004 – Аргентина (чоловіки) і США (жінки); Пекін-2008 – знову Аргентина (чоло-

Футболістки збірної США – перші олімпійські чемпіонки у цьому виді спорту серед жіночих команд (на Іграх XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті)

віки) і США (жінки); Лондон-2012 – Мексика (чоловіки) і США (жінки), причому втретє поспіль; Ріо-де-Жанейро-2016 – чоловіча команда Бразилії і жіноча команда Німеччини.

Цікаво відзначити, що футболісти чоловічих команд Бразилії, чий збірні п'ять разів (більше, ніж команди будь-якої іншої країни) перемагали в цьому виді спорту на чемпіонатах світу, дуже

Жіноча команда Норвегії – олімпійський чемпіон з футболу на Іграх XXVII Олімпіади в Сідней (2000)

Жіноча команда США – олімпійський чемпіон з футболу на Іграх XXX Олімпіади у Лондоні (2012)

Жіноча команда Німеччини – олімпійський чемпіон з футболу на Іграх XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро (2016)

довго не могли виграти олімпійське “золото” (Ігри-1984 – “срібло”, Ігри-1988 – знову “срібло”, Ігри-1996 – “бронза”, Ігри-2008 – знову “бронза”, Ігри-2012 – “срібло”). Але, нарешті, на Іграх-2016, перемігши у фінальному матчі принципових суперників з Німеччини (основний час завершився внічию – 1: 1) у серії післяматчевих пенальті (5 : 4), футболісти Бразилії вперше стали олімпійськими чемпіонами.

За 116-річну історію проведення змагань з футболу на Іграх Олімпіад (1900–2016) найчастіше в олімпійських чоловічих турнірах у цьому виді спорту – по три рази – перемагали команди двох країн – Великої Британії (в 1900, 1908, 1912 рр.) й Угорщини (в 1952, 1964, 1968 рр.). По два рази перемагали футболісти трьох країн – Уругваю (в 1924 і 1928 рр.), СРСР (в 1956 і 1988 рр.) і Аргентини (в 2004 і 2008 рр.). Команди чотирнадцяти інших країн (Канади, Бельгії, Італії, Швеції, Югославії, Польщі, НДР, Чехословаччини, Франції, Іспанії, Нігерії, Камеруну, Мексики, Бразилії) перемагали по одному разу.

Протягом 20-річної (1996–2016) історії проведення на Іграх Олімпіад змагань з футболу серед жіночих команд найчастіше – у чотирьох олімпійських турнірах з шести – першими були збірні США, по одному разу – команди Норвегії та Німеччини.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед гравців жіночих команд – по три – виграла чотири футболістки з США – Хізер Міттс, Шеннон Бокс, Хізер О’Рейллі, Крісті Пірс-Ремпоун (всі – у 2004, 2008 і 2012 рр.).

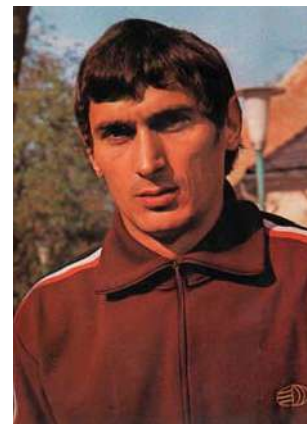
По дві золоті олімпійські нагороди завоювали 17 футболісток із США – Бренді Честейн, Джоя Ф’юккет, Джулія Фоді, Міа Хемм, Крістін Лілі, Брайна Шаррі, Сінді Перлу (всі сім спортсменок – у 1996 і 2004 рр.), Кеті Майкграф, Елі Вагнер, Енджел Х’юклс, Ліндсей Терплі (всі чотири спортсменки – у 2004 і 2008 рр.), Рейчел Бюлер, Емі Родрігес, Тобін Хіз, Хоуп Соло, Каерлі Ллойд, Лоурен Чені (всі шість спортсменок – у 2008 і 2012 рр.).

Триразова олімпійська чемпіонка з футболу Крісті Пірс-Ремпоун – гравець команди США на Іграх 2004–2012 рр.]

Дворазовий олімпійський чемпіон з футболу – гравець команди Угорщини на Іграх 1964 і 1968 рр. Дежо Новак, в активі якого, крім двох золотих медалей, є і бронзова нагорода Ігор-1960

Дворазовий олімпійський чемпіон з футболу – гравець команд Угорщини на Іграх 1964 і 1968 рр. Антал Дунаї, на рахунку якого, крім двох золотих медалей, є і срібна нагорода Ігор-1972

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед гравців чоловічих команд – по дві – виграла 13 футболістів, у тому числі двоє з Великої Британії – Артур Беррі і Вівіан Вудворд (обидва – у 1908 і 1912 рр.), вісім з Уругваю – Хосе Леандро Андраде, Педро Аріспе, Хосе Педро Сеа, Педро Петроне, Андрес Масалі, Хосе Насассі, Ектор Скароне, Сантос Урдіанан (всі спортсмени – у 1924 і 1928 рр.), два з Угорщини – Дежо Новак і Антал Дунаї (обидва – у 1964 і 1968 рр.), Хав’єр Маскерано з Аргентини – (у 2004 і 2008 рр.).

Найбільшу серед жінок-футболісток кількість олімпійських медалей різного ґатунку – чотири – завоювала спортсменка з США Крісті Пірс-Ремпоун, у якої, крім уже згадуваних трьох золотих нагород (у 2004, 2008, 2012 рр.), є також срібна медаль Ігор-2000.

Серед чоловіків-футболістів найбільшу кількість олімпійських нагород різного ґатунку – по три – завоювали двоє угорських футболістів – Дежо Новак і Антал Дунаї. У Дежо Новака, крім двох вже згаданих двох золотих медалей (1964 і 1968 рр.), була також бронзова Ігор-1960, а в Антала Дунаї, крім двох золотих нагород (1964 і 1968 рр.), – срібна Ігор-1972.

Хокей на траві

Хокей на траві – вид спорту, який являє собою командну спортивну гру на трав’яному полі, в якій дві команди (по 11 осіб у кожній), передаючи партнерам м’яч ключками, прагнуть забити його у ворота суперників і не пропустити в свої ворота.

Команда Великої Британії (Англії) – перший олімпійський чемпіон з хокею на траві (у Лондоні на Іграх-1908)

До олімпійської програми хокей на траві входить, починаючи з Ігор IV Олімпіади 1908 р., і донині (окрім Ігор-1912 та Ігор-1924).

На Іграх IV–XXI Олімпіад (1908–1976) олімпійські змагання з цього виду спорту проводилися тільки серед чоловічих команд. Починаючи з Ігор XXII Олімпіади завершився 1980 р., до олімпійської програми з хокею на траві входять два види змагань: один – серед чоловічих команд, інший – серед жіночих.

На Іграх-1908 на першому олімпійському турнірі з хокею на траві за участі шести команд (з трьох країн) Британська імперія була представлена чотирма командами – Англії, Шотландії, Уельсу та Ірландії (в ті часи Ірландія була частиною Великої Британії). Першим олімпійським чемпіоном у цьому виді спорту стала команда Великої Британії (Англія); друге місце посіла команда Великої Британії (Ірландія); а третє місце розділили дві команди – Великої Британії (Шотландія) і Великої Британії (Уельс).

Олімпійський турнір з хокею на траві в 1920 р. на Іграх VII Олімпіади завершився перемогою збірної Великої Британії.

Збірна Зімбабве – перший олімпійський чемпіон з хокею на траві серед жіночих команд (у Москві на Іграх-1980 р.)

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1924 р. було засновано Міжнародну федерацію хокею на траві (Fédération Internationale de Hockey – FIH). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) FIH об'єднує 128 національних федерацій.

З 1928 р. у цьому виді спорту на Іграх Олімпіад почався тривалий період гегемонії команд Індії, які перемагали шість разів поспіль – у 1928–1956 рр.

На Іграх XVII Олімпіади 1960 р. олімпійським чемпіоном вперше стала команда Пакистану, яка у фіналі перемогла суперників з Індії.

У 1964 р. на Іграх XVIII Олімпіади в змаганнях з хокею на траві першою знову була команда Індії. На Іграх XIX Олімпіади перемогла команда Пакистану; на Іграх XX Олімпіади – команда Федеративної Республіки Німеччини; а на Іграх XXI Олімпіади (1976) – команда Нової Зеландії.

У 1980 р. на Іграх XXII Олімпіади суперництво за нагороди в хокеї на траві велося за два комплекти олімпійських нагород: один – серед чоловіків, другий – уперше – серед жінок. Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на стали чоловіча команда Індії і жіноча команда Зімбабве.

Надалі на Іграх Олімпіад у змаганнях з хокею на траві перемагали команди таких країн: у Лос-Анджелесі-1984 – Пакистан (чоловіки) і Нідерланди (жінки); у Сеулі-1988 – Велика Британія (чоловіки) і Австралія (жінки); у Барселоні-1992 – Німеччина (чоловіки) і Іспанія (жінки); в Атланті-1996 – Нідерланди (чоловіки) і Австралія (жінки); у Сідней-2000 – знову Нідерланди (чоловіки) і Австралія (жінки); в Афінах-2004 – Австралія (чоловіки) і Німеччина (жінки); у Пекіні-2008 – Німеччина (чоловіки) і Нідерланди (жінки); у Лондоні-2012 – знову Німеччина (чоловіки) і Нідерланди (жінки); у Ріо-де-Жанейро-2016 – Аргентина (чоловіки) і Велика Британія (жінки).

За 108-річну історію проведення на Іграх Олімпіад (1908–2016) змагань з хокею на траві найчастіше – вісім

Жіноча команда Австралії – олімпійський чемпіон з хокею на траві у 2000 р. на Іграх XXXVII Олімпіади в Сідней

Жіноча команда Нідерландів – олімпійський чемпіон з хокею на траві у 2012 р. на Іграх XXX Олімпіади в Лондоні

разів – перемагали чоловічі команди Індії (у 1928–1956, 1964, 1980 рр.), чотири рази – команди Німеччини (у 1972, 1992, 2008, 2012 рр.), по три рази – команди Великої Британії (у 1908, 1920, 1988 рр.) і Пакистану (у 1960, 1968, 1984 рр.), двічі – команди Нідерландів (у 1996 і 2000 рр.), по одному разу – команди Нової Зеландії (1976), Австралії (2004), Аргентини (2016).

За 36-річну історію проведення на Іграх Олімпіад (1980–2016) змагань з цього виду спорту серед жінок найчастіше – по три рази – були першими команди Нідерландів (у 1984, 2008, 2012 рр.) і Австралії (у 1988, 1996, 2000 рр.), по одному разу – команди Зімбабве (1980), Іспанії (1992), Німеччини (2004), Великої Британії (2016).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей, серед чоловіків, які брали участь у змаганнях Ігор Олімпіад з хокею на траві, – по три – завоювали семеро спортсменів з Індії – Річард Джеймс Аллен і Дхьян Чанд Бейс (обидва – у 1928, 1932, 1936 рр.), Леслі Волтер Клаудіус, Рандганандхан Френсіс, Досенж Белбір Сінгх, Рандхір Сінгх Джентлі (всі четверо – у 1948, 1952, 1956 рр.) і Удахам Сінгх Куллар (у 1952, 1956, 1964 рр.).

Триразовий олімпійський чемпіон з хокею на траві – гравець команд Індії (1948–1956) Леслі Волтерс Клаудіус, в активі якого, крім трьох золотих медалей, була також одна срібна нагорода (1960)

Триразова олімпійська чемпіонка з хокею на траві – гравець команд Австралії (1988, 1996 і 2000 рр.) Рейчел Хоукс (на фото вона в центрі – з номером 14)

Найбільшу кількість золотих олімпійських нагород серед жінок, які брали участь у змаганнях з хокею на траві, – три нагороди – завоювала спортсменка з Австралії Рейчел Хоукс (в 1988, 1996 і 2000 рр.).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед чоловіків, які брали участь у змаганнях з хокею на траві, – по чотири – завоювали двоє спортсменів з Індії – Леслі Волтер Клаудіус, у якого, крім трьох згаданих золотих нагород (у 1948, 1952, 1956 рр.), була ще одна срібна (на Іграх-1960), й Удахам Сінгх Куллар, у якого, крім згаданих трьох золотих медалей (у 1952, 1956, 1964 рр.), була також одна срібна (на Іграх-1960).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед жінок, які брали участь у змаганнях з хокею на траві, – по три – завоювали, крім триразовою олімпійської чемпіонки Рейчел Хоукс (1988, 1996, 2000), шість спортсменок із Нідерландів: Мінто Доннерс (1996 р. – бронзова, 2000 р. – бронзова, 2004 р. – срібна), Ева Де Гоеде, Еллен Хоог, Марті Паума, Лідевій Велта, Наомі ван Ас (у всіх п'ятьох – “золото” у 2008 і 2012 рр., “срібло” у 2016 р.).

Триразовий олімпійський чемпіон з хокею на траві – гравець команд Індії (1952, 1956, 1964 рр.) Удахам Сінгх Куллар, на рахунку якого, крім трьох золотих медалей, була також одна срібна нагорода (1960)

Багатоборства і комбіновані види спорту

Сучасне п'ятиборство

Сучасне п'ятиборство – вид спорту, який являє собою багатоборство, що включає верхову їзду на коні з подоланням перешкод (конкур), фехтування на шпагах (до першого уколу), стрільбу з пістолета, плавання вільним стилем і легкоатлетичний крос.

До олімпійської програми це багатоборство входить, починаючи з Ігор V Олімпіади 1912 р., і донині.

До 1948 р. змагання з цього виду спорту раніше називалися офіцерським п'ятиборством, у якому могли брати участь тільки спортсмени-офіцери. У 1948 р. воно отримало нову назву “сучасне п'ятиборство”, і з того часу перестало діяти колишнє обмеження.

На Іграх V–XXVI Олімпіад (1912–1996) у змаганнях з цього виду спорту змагалися тільки чоловіки. Починаючи з Ігор XXVII Олімпіади (2000), суперництво за олімпійські медалі у сучасному п'ятиборстві ведеться як серед чоловіків, так і серед жінок.

На Іграх V–XV Олімпіад (1912–1952) підсумкове місце спортсмена в змаганнях з офіцерського (потім сучасного) п'ятиборства визначалося за сумою місць, зайнятих спортсменом у кожному з п'яти видів, що входять до цього багатоборства.

Починаючи з Ігор XVI Олімпіади (1956), для оцінки виступів учасників почали використовувати іншу систему, відповідно до якої спортсмену в кожному з п'яти видів залежно від показаних результатів нараховують ту чи іншу кількість очок, а підсумкове місце п'ятиборця визначають за сумою очок, набраних у всіх п'яти видах багатоборства.

На Іграх-1912 суперництво в офіцерському п'ятиборстві велося тільки за один комплект олімпійських нагород – в особистій першості, а першим

олімпійським чемпіоном в цьому виді спорту став Густав Ліллієхьок зі Швеції. Цікаво, що на тих Іграх за результатами змагань у першій шістці п'ять місць (перше, друге, третє, четверте і шосте) посіли шведські спортсмени.

У 1920 р. на Іграх VII Олімпіади у змаганнях з офіцерського п'ятиборства також домінували спортсмени Швеції, які посіли перше, друге, третє і четверте місця, а олімпійське “золото” виграв Густав Дюрссон.

На Іграх VIII Олімпіади 1924 р. шведські спортсмени посіли всі три призові місця – перше, друге і третє, а олімпійським чемпіоном став Бу Ліндман.

У 1928 р. на Іграх IX Олімпіади спортсмени зі Швеції вибороли перше і друге місця, а олімпійське “золото” виграв Свен Тофельт.

На Іграх X Олімпіади 1932 р. шведські спортсмени також посіли перше і друге місця, а володарем золотої олімпійської медалі став Юхан Оксенсьєрна.

У 1936 р. на Іграх XI Олімпіади в змаганнях з офіцерського п'ятиборства вперше переміг спортсмен не зі Швеції: олімпійським чемпіоном там став представник Німеччини Готтхардт Хандрік.

Для керівництва розвитком цього виду спорту, перейменованого в 1948 р. на сучасне п'ятиборство, в тому самому 1948 р. було засновано Міжнародний союз сучасного п'ятиборства (Union Internationale de Pentathlon Modern – UIPM). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) UIPM об'єднує 110 національних федерацій.

На Іграх XIV Олімпіади 1948 р. у змаганнях із сучасного п'ятиборства, які проводилися тільки в особистій першості, олімпійським чемпіоном став спортсмен зі Швеції Вільям Грут.

Починаючи з Ігор XV Олімпіади (1952), суперництво велося вже не за один, а за два комплекти олімпійських нагород: до особистої першості додалася командна (кожна команда складалася з трьох спортсменів, а її підсумкове місце визначалося за сумою підсумкових результатів усіх трьох учасників). На Іграх-1952 в особистій першості переміг шведський спортсмен Ларс Халл, а в командній – збірна Угорщини.

Момент нагородження першого олімпійського чемпіона з офіцерського п'ятиборства (на Іграх V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі) Густава Ліллієхьока зі Швеції

Надалі на Іграх Олімпіад у змаганнях з сучасного п'ятиборства олімпійськими чемпіонами ставали: у Мельбурні-1956 – знову Ларс Халл зі Швеції в особистій першості, а в командній – збірна СРСР; у Римі-1960 – угорський спортсмен Ференц Немет (в особистій першості) і збірна Угорщини (в командній); у Токіо-1964 – угорський п'ятиборець Ференц Тьорек (в особистій першості) і збірна Угорщини (в командній); у Мехіко-1968 – спортсмен зі Швеції Бьорн Ферм (в особистій першості) і збірна Угорщини (в командній); у Мюнхені-1972 – угорський п'ятиборець Андраш Бальцо (в особистій першості) і збірна СРСР (у командній); у Монреалі-1976 – польський спортсмен Януш Пічак-Печак (в особистій першості) і збірна Великої Британії (в командній); у Москві-1980 – спортсмен з СРСР Анатолій Старостін (в особистій першості) і збірна СРСР (у командній); у Лос-Анджелесі-1984 – італійський п'ятиборець Даніеле Масала (в особистій першості) і збірна Італії (в командній); у Сеулі-1988 – угорський спортсмен Янош Мартінек (в особистій першості) і збірна Угорщини (в командній); в Барселоні-1992 – польський п'ятиборець Аркадіуш Скжипашек (в особистій першості) і збірна Польщі (в командній).

Після Ігор-1992 Міжнародний союз сучасного п'ятиборства (UIPM) кілька разів вносив зміни до правил проведення змагань – для того, щоб зробити змагання в цьому виді спорту більш динамічними і підвищити їх видовищність. Зокрема, у фехтуванні час поєдинку було скорочено з трьох хвилин до однієї, у плаванні дистанцію зменшили з 300 до 200 м, у конкурі (верховій їзді з подоланням перешкод) дистанцію скоротили з 600 до 350–450 м, у легкоатлетичному кросі дистанцію було зменшено з 4000 до 3000 м. А головне – змагання з сучасного п'ятиборства, які раніше тривали п'ять днів (щодня – по одному виду), стали проводити протягом одного дня. І якщо послідовність змагань у п'яти видах раніше була такою – верхова їзда, фехтування на шпагах, стрільба з пістолета, плавання, легкоатлетичний крос, то після внесення змін іншим став і порядок видів, що входять до багатоборства, – стрільба з пневматичного пістолета, фехтування на шпагах, плавання, верхова їзда, легкоатлетичний крос.

Також в олімпійських змаганнях із сучасного п'ятиборства було скасовано командну першість, у зв'язку з чим, починаючи з Ігор XXVI Олімпіади 1996 р., суперництво в цьому виді спорту (як і раніше – тільки серед чоловіків) велося за один комплект нагород – в особистій першості. Олімпійським чемпіоном на Іграх-1996 став п'ятиборець з Казахстану Олександр Паригін.

На Іграх XXVII Олімпіади (2000) до програми з сучасного п'ятиборства вперше було включено змагання в особистій першості серед жінок. Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту на Іграх-

Угорські спортсмени вітають свого лідера – Андраша Бальцо з перемогою в особистій першості із сучасного п'ятиборства на Іграх XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені. Спортсмен став триразовим олімпійським чемпіоном у цьому виді спорту (до того були дві золоті медалі у складі збірних Угорщини в командній першості – на Іграх 1960 і 1968 рр.)

2000 стали: у чоловіків – Дмитро Сватковський (Росія), у жінок – Стефані Кук (Велика Британія).

Згаданому раніше корекцією правил проведення змагань UIPM не обмежився, знову змінивши порядок видів, що входять до багатоборства: плавання (200 м вільним стилем), фехтування на шпагах (до першого уколу), верхова їзда з подоланням перешкод (конкур), а стрільбу і біг було об'єднано у так званий “комбайн” (combine, що з англійської перекладається як “комбінувати”), коли спортсмен (спортсменка) змагається, чергуючи стрільбу і біг.

На Іграх Олімпіад в XXI ст. у цьому виді спорту перемагали: в Афінах-2004 у чоловіків – Андрій Моїсєєв (Росія), у жінок – Жужана Ворош (Угорщина); у Пекіні-2008 у чоловіків – знову російський спортсмен Андрій Моїсєєв, а у жінок першою олімпійською чемпіонкою стала Лена Шонеборн з Німеччини; у Лондоні-2012 у чоловіків – Давід Свобода (Чехія), у жінок – Лаура Асадаускайте (Литва); у Ріо-де-Жанейро-2016 у чоловіків – Олександр Лесун (Росія), у жінок – Хлої Еспозіто (Австралія).

За 104-річну історію проведення змагань на Іграх Олімпіад (1912–2016) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків – три – виграв угорський п'ятиборець Андраш Бальцо (1960 р. – у командній першості, 1968 р. – також у командній першості, 1972 р. – в особистій першості).

По дві золоті олімпійські медалі в цьому виді спорту завоювали десять п'ятиборців, у тому числі шведський спортсмен Ларс Халл (1952 і 1956 рр. – обидва рази в особистій першості), Ігор Новіков зі збірної СРСР (1956 і 1964 рр. – обидва рази в командній першості), угорський п'ятиборець Ференц Немет (1960 р. – в

Володар семи олімпійських медалей різного ґатунку з сучасного п'ятиборства український спортсмен Павло Ледньов, який, виступаючи у збірних командах СРСР, здобув дві золоті нагороди (1972 і 1980 рр.), три срібні (1968 р. – дві й 1976 р.) та дві бронзові (1972 і 1980 рр.)

особистій та командній першості), його співвітчизник Ференц Тьорек (1964 р. – в особистій першості, 1968 р. – в командному), Павло Ледньов зі збірної СРСР (1972 і 1980 рр. – обидва рази в командній першості), Анатолій Старостін зі збірної СРСР (1980 р. – в особистій та командній першості), італійський п'ятиборець Даніеле Масала (1984 р. – в особистій та командній першості), Янош Мартінек з Угорщини (1988 р. – в особистій та командній першості), польський спортсмен Аркадіуш Скжипашек (1992 р. – в особистій та командній першості), Андрій Моїсєєв з Росії (2004 і 2008 рр. – обидва рази в особистій першості).

У змаганнях із сучасного п'ятиборства серед жінок на Іграх Олімпіад (2000–2016) жодній з п'яти переможниць у цьому виді спорту поки не вдалося стати дворазовою олімпійською чемпіонкою.

Найбільшу серед п'ятиборців кількість олімпійських медалей різного ґатунку – сім (дві золоті, три срібні, дві бронзові) – завоював український спортсмен зі збірної СРСР Павло Ледньов: 1968 р. – дві срібні (в особистій та командній першості); 1972 р. – бронзову в особистій першості і золоту в командній; 1976 р. – срібну в особистій першості; 1980 р. – бронзову в особистій першості і золоту нагороду в командній.

В олімпійських змаганнях із сучасного п'ятиборства серед жінок жодній зі спортсменок, які на п'яти Іграх Олімпіад (2000–2016) посідали призове місце, поки не вдалося завоювати більше ніж одну олімпійську медаль.

Олімпійська історія сучасного п'ятиборства знає не тільки видатних спортсменів та їх досягнення, а й, на жаль, недостойні вчинки. Так, у 1976 р. на Іграх XXI Олімпіади збірну СРСР з сучасного п'ятиборства знеславив один із трьох учасників команди – Борис Онищенко, в активі якого на той час були срібна медаль Ігор-1968 (у командній першості) і дві медалі Ігор-1972 – срібна в особистій першості і золота в командній. На Іграх-1976 під час змагань у фехту-

ванні він попався на махінаціях з фехтувальною зброєю, в якій було приховано потаємну кнопку, натиснувши на яку спортсмен запалював на електрофіксаторі лампу, сигналізуючи про нібито завданий суперникові укол. У результаті цього викриття Борис Онищенко був дискваліфікований і видалений з Олімпійських ігор, а збірна СРСР на Іграх-1976 не тільки втратила всі шанси на успіх у командній першості з сучасного п'ятиборства, а й опинилася в центрі гучного скандалу, не обмеженого суто спортивними рамками. При цьому згаданий спортсмен не був позбавлений олімпійських медалей, завойованих ним на попередніх Іграх.

Тріатлон

Тріатлон – вид спорту, який являє собою багатоборство, що включає три складові – плавання, велосгонку і біг.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1987 р. було засновано Міжнародний союз тріатлону (International Triathlon Union – ITU), який нині (станом на 1 січня 2019 р.) об'єднує 172 національні федерації.

До олімпійської програми змагання з тріатлону (серед чоловіків і серед жінок) входять, починаючи з Ігор XXVII Олімпіади 2000 р.

В олімпійських змаганнях з тріатлону спортсмени (спортсменки) послідовно долають уплав 1,5 км, після чого їдуть на велосипедах 40 км, а потім біжать 10 км. Реєструється загальний час проходження спортсменом (спортсменкою) всієї дистанції, а переможцем стає той (та), хто першим перетне лінію фінішу.

Першими олімпійськими чемпіонами з тріатлону на Іграх-2000 стали: серед чоловіків – Саймон Вайтфілд з Канади, серед жінок – Брігіт Макмехон зі Швейцарії.

Перший олімпійський чемпіон з тріатлону – канадський спортсмен Саймон Вайтфілд, який переміг у змаганнях з цього виду спорту на Іграх XXVII Олімпіади в Сідней (2000), а також здобув срібну медаль на Іграх-2008 у Пекіні

Перша олімпійська чемпіонка з триатлону – спортсменка зі Швейцарії Брігіт Макмехон (на Іграх-2000 у Сідней)

На Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. у змаганнях серед чоловіків переміг новозеландець Хеміш Картер, а серед жінок – спортсменка з Австрії Кейт Аллен.

У Пекіні на Іграх XXIX Олімпіади (2008) серед чоловіків переміг Ян Фродено з Німеччини, а серед жінок – австралійка Емма Сноусілл.

На Іграх XXX Олімпіади 2012 р. змагання з триатлону серед чоловіків виграв Алістер Браунлі з Великої Британії, серед жінок першою фінішувала Нікола Шпіріг зі Швейцарії.

У 2016 р. на Іграх XXXI Олімпіади, що відбулися в Ріо-де-Жанейро, в змаганнях з триатлону олімпійськими чемпіонами стали: серед чоловіків – знову Алістер Браунлі з Великої Британії, а серед жінок – спортсменка зі США Гвен Йоргенсен.

Хоча олімпійська історія триатлону є відносно короткою, охоплюючи лише п'ять Ігор Олімпіад (2000–2016), але в цьому виді спорту серед чоловіків вже є дворазовий олімпійський чемпіон – Алістер Браунлі з Великої Британії, який переміг на Іграх 2012 і 2016 рр.

У змаганнях з триатлону серед жінок на Іграх Олімпіад (2000–2016) поки жодній спортсменці не вдалося стати дворазовою олімпійською чемпіонкою.

Найбільшу серед чоловіків-триатлоністів кількість олімпійських медалей різного ґатунку (крім володаря двох золотих нагород Ігор 2012 і 2016 рр. Алістера Браунлі з Великої Британії) – по дві медалі – мають три спортсмени: канадець Саймон Вайтфілд (2000 р. – золота, 2008 р. – срібна), новозеландець Бівен Докерті (2004 р. – срібна, 2008 р. – бронзова) і Джонатан Браунлі з Великої Британії (2012 р. – бронзова, 2016 р. – срібна).

Серед жінок-триатлоністок тільки одна спортсменка є володаркою двох олімпійських медалей різного ґатунку – це швейцарка Нікола Шпіріг, в активі якої – золота нагорода Ігор-2012 і срібна Ігор-2016.

Дворазовий олімпійський чемпіон з триатлону спортсмен з Великої Британії Алістер Браунлі, який переміг на Іграх-2012 у Лондоні і на Іграх-2016 у Ріо-де-Жанейро

Цікавою є географія розподілу тридцяти олімпійських медалей різного ґатунку на змаганнях з триатлону, що відбулися на п'яти Іграх Олімпіад. У цілому в активі кожної з трьох країн – Великої Британії, Швейцарії, Австралії – по п'ять олімпійських нагород різного ґатунку: у Великої Британії – два “золота”, одне “срібло” і дві “бронзи”; у Швейцарії – два “золота”, одне “срібло” і дві “бронзи”; в Австралії – одне “золото”, два “срібла” і дві “бронзи”. Три олімпійські медалі в цьому виді спорту у Нової Зеландії (одне “золото”, одне “срібло” й одна “бронза”), по дві – у Німеччині (одне “золото” й одне “срібло”), Канади (одне “золото” й одна “бронза”), США (одне “золото” й одна “бронза”), по одній медалі – в Австрії (“золото”), Іспанії (“срібло”), Португалії (“срібло”), Швеції (“срібло”), Чехії (“бронза”), Південно-Африканської Республіки (“бронза”).

Олімпійська чемпіонка з триатлону швейцарська спортсменка Нікола Шпіріг (від правої) під час її переможного фінішу на Іграх XXX Олімпіади 2012 р. у Лондоні); крім цього у неї в активі також срібна медаль Ігор-2016 у Ріо-де-Жанейро

Розділ 39

Спортивні змагання, представлені в програмах зимових Олімпійських ігор

У програмах зимових Олімпійських ігор представлені види спорту, що належать до п'яти груп:

- циклічні – лижні гонки, швидкісний біг на ковзанах, шорт-трек;
- швидкісно-силові – стрибки на лижах з трампліна;
- складно-координаційні – бобслей, гірськолижний спорт, скелетон, сноубордінг, фрістайл, фігурне катання на ковзанах;
- спортивні ігри – кьорлінг, хокей на льоду;
- багатоборства та комбіновані види – біатлон, лижне двоєборство.

За аналогією з видами спорту, включеними до програми Ігор Олімпіад, Міжнародний олімпійський комітет класифікує зимові види спорту за їхньою належністю до Міжнародних спортивних федерацій. Зокрема, до сфери діяльності Міжнародної федерації лижного спорту (FIS) входить розвиток лижних гонок, лижного двоєборства, стрибків на лижах з трампліна, гірськолижного спорту, фрістайлу, сноубордінгу. Міжнародний союз ковзанярів (ISU) займається швидкісним бігом на ковзанах, шорт-треком, фігурним катанням на ковзанах. Бобслей і скелетон розвиваються під егідою Міжнародної федерації бобслею і скелетону (IBSF). Решта зимових видів спорту належить до відповідних міжнародних федерацій.

Циклічні види спорту

Лижні гонки

Лижні гонки – вид спорту, в якому спортсмени на лижах по снігу прагнуть якомога швидше подолати ту чи іншу змагальну дистанцію.

Розвитком лижних гонок, як і гірськолижного спорту, стрибків на лижах з трампліна, лижного двоєборства, сноубордінгу, фрістайлу, керує заснована в 1924 р. Міжнародна федерація лижного спорту (International Ski Federation – FIS). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) FIS об'єднує 123 національні федерації.

До олімпійської програми лижні гонки входять, починаючи з I зимових Олімпійських ігор, що відбулися в 1924 р. в Шамоні, і донині.

Програма лижних гонок на I зимових Олімпійських включала два види змагань серед чоловіків – гонки на дистанціях 18 км і 50 км. Першим олімпійським чемпіоном у цьому виді лижного спорту став

Перший олімпійський чемпіон з лижних гонок – норвезький спортсмен Турлейф Хауг, який на I зимових Олімпійських Іграх у Шамоні (1924) переміг на обох дистанціях (18 і 50 км)

спортсмен із Норвегії Турлейф Хауг, який переміг на обох дистанціях.

На II і III зимових Олімпійських іграх (1928 р., Санкт-Моріц і 1932 р., Лейк-Плесід) програма лижних гонок передбачала ті самі два види змагань, що і на зимових Олімпійських іграх-1924.

На IV зимових Олімпійських іграх (Гарміш-Партенкірхен-1936) до програми змагань було додано естафету 4 x 10 км.

Аналогічною була програма лижних гонок на V зимових Олімпійських іграх 1948 р. у Санкт-Моріці.

На VI зимових Олімпійських іграх, що проводилися в 1952 р. в Осло, програма лижних гонок включала вже чотири види змагань. Поряд із чоловічими гонками на 18 км та 50 км і естафетою чоловічих команд 4 x 10 км, уперше за олімпійські медалі в лижних гонках змагалися жінки на дистанції 10 км, де першою олімпійською чемпіонкою в цьому виді лижного спорту стала Лідія Відеман з Фінляндії.

На VII зимових Олімпійських іграх (Кортіна-д'Ампеццо-1956) суперництво велося вже за шість комплектів олімпійських нагород – чотири в чоловічій частині програми (гонки на дистанціях 15, 30 і 50 км і естафета 4 x 10 км) і два в жіночій її частині (гонка на 10 км і естафета 3 x 5 км).

Слід зазначити, що на I–VI зимових Олімпійських іграх змагання в лижних гонках проходили за значної переваги спортсменів трьох скандинавських країн – Норвегії, Швеції і Фінляндії, які здобували всі місця на олімпійських п'єдесталах пошани в цьому виді спорту. За період з 1924 по 1952 рр. у лижних гонках на зимових Олімпійських іграх було розіграно 16 комплектів нагород і всього було вручено 48 олімпійських медалей: із них у Швеції – 17 (7 золотих, 5 срібних, 5 бронзових), у Фінляндії – 16 (5 золотих, 5 срібних, 6 бронзових), у Норвегії – 15 (4 золотих, 6 срібних, 5 бронзових).

Починаючи з Кортіна-д'Ампеццо-1956, в суперництві за олімпійські нагороди з фаворитами в лижних гонках із трьох згаданих скандинавських країн впевнено вступили спортсмени і спортсменки СРСР, які до цього не брали участі у зимових Олімпійських іграх.

На VIII зимових Іграх 1960 р. у Скво-Веллі програма в лижних гонках була такою самою, як у Кортіна-д'Ампеццо-1956 (6 видів змагань, у тому числі чотири у чоловіків і два у жінок).

У 1964 р. на IX зимових Олімпійських іграх суперництво велося вже за сім комплектів олімпійських нагород: чоловіча частина програми в цьому виді спорту залишилася без змін (гонки на 15, 30 і 50 км і естафета 4 x 10 км), а в жіночій її частині до гонки на 10 км й естафети 3 x 5 км додався третій вид змагань – гонка на 5 км.

Аналогічною (ті самі сім видів змагань) була програма лижних гонок на X і XI зимових Олімпійських іграх (Гренобль-1968 і Саппоро-1972).

На XII зимових Олімпійських іграх, що відбулися в 1976 р. в Інсбруку, кількість видів змагань у лижних гонках (сім, включаючи чотири чоловічих і три жіночих) збереглася, причому залишилися без змін шість із семи номерів програми, а в жіночій її частині естафету 3 x 5 км замінила естафета 4 x 5 км.

Такою самою, як в Інсбруку-1976, була програма лижних гонок на XIII зимових Олімпійських іграх (Лейк-Плесід-1980).

У 1984 р. на XIV зимових Олімпійських іграх чоловіча частина програми залишилася без змін – як за кількістю видів змагань (чотири), так і за змістом, а в жіночій її частині кількість видів змагань було збільшено з трьох до чотирьох за рахунок гонки на 20 км.

Аналогічною (вісім видів змагань, у тому числі чотири у чоловіків і чотири у жінок) була програма лижних гонок на XV зимових Олімпійських іграх 1988 р. в Калгарі.

У 1992 р. на XVI зимових Олімпійських іграх, що проходили в Альбервілі, в лижних гонках суперництво велося вже за 10 комплектів олімпійських нагород (п'ять у чоловіків і п'ять у жінок). При цьому відбулося не тільки кількісне розширення програми, а й змінився її зміст, що було спрямовано на підвищення динамічності і видовищності лижних гонок. До чоловічої частини програми входили такі п'ять видів змагань: гонка на 10 км класичним стилем; гонка-переслідування (персьют) – змагання-комбінація, де враховується результат, показаний лижником напередодні в гонці на 10 км класичним стилем, і результат у гонці на 15 км вільним стилем; гонка на 30 км вільним стилем; гонка на 50 км класичним стилем; естафета 4 x 10 км. Жіноча частина програми виглядала таким чином: гонка на 5 км класичним стилем; гонка-переслідування (персьют) – змагання-комбінація, де враховується результат, показаний лижницею напередодні в гонці на 5 км класичним стилем, і результат у гонці на 10 км вільним стилем; гонка на 15 км вільним стилем; гонка на 30 км класичним стилем; естафета 4 x 5 км.

На XVII зимових Олімпійських іграх (Ліллегаммер-1994), програма лижних гонок як і раніше включала 10 видів змагань (п'ять у чоловіків і п'ять у жінок), проте в її змісті знову відбулися деякі зміни – у чоловічій і жіночій естафетах перші два етапи потрібно пройти класичним стилем, а останні два – вільним).

Такою самою, як у Ліллегаммері-1994, була програма і за кількістю видів змагань, і за її змістом на XVIII зимових Олімпійських іграх 1998 р. у Нагано.

На XIX зимових Олімпійських іграх (Солт-Лейк-Сіті-2002) програма лижних гонок була кількісно розширена – з 10 до 12 видів змагань (шість у чоловіків і шість у жінок) – і знову дещо змінився її зміст. При цьому чоловіча частина програми набула такого

вигляду: спринтерська гонка на 1,5 км вільним стилем (з'явилася вперше); гонка переслідування (персьют) – 10 км класичним стилем плюс 10 км вільним стилем; гонка на 15 км класичним стилем; гонка на 30 км вільним стилем; гонка на 50 км класичним стилем; естафета 4 x 10 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем). Жіноча частина програми була такою: спринтерська гонка на 1,5 км вільним стилем (з'явилася вперше); гонка переслідування (персьют) – 5 км класичним стилем плюс 5 км вільним стилем; гонка на 10 км класичним стилем; гонка на 15 км вільним стилем; гонка на 30 км класичним стилем; естафета 4 x 5 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем).

У 2006 р. на XX зимових Олімпійських іграх в Турині програма лижних гонок збереглася кількісно (12 видів змагань, у тому числі шість у чоловіків і шість у жінок), але в її змісті знову відбулися зміни. Чоловіча частина програми виглядала так: індивідуальний спринт на 1,3 км вільним стилем; командний спринт класичним стилем, що з'явився вперше (в кожній команді – по два учасника по черзі змінюють один одного); гонка з роздільним стартом на 15 км класичним стилем; скіатлон (15 км класичним стилем плюс 15 км вільним стилем); гонка з масового старту на 50 км вільним стилем; естафета 4 x 10 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем). Жіноча частина програми мала такий вигляд: індивідуальний спринт на 1,1 км вільним стилем; командний спринт класичним стилем, що з'явився вперше (в кожній команді – по дві учасниці по черзі змінюють одна одну); гонка з роздільним стартом на 10 км класичним стилем; скіатлон (7,5 км класичним стилем плюс 7,5 км вільним стилем); гонка з масового старту на 30 км вільним стилем; естафета 4 x 5 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем).

На XXI зимових Олімпійських іграх (Ванкувер-2010) програма лижних гонок кількісно включала 12 видів змагань (шість у чоловіків і шість у жінок), проте в її змісті знову відбулися зміни. Чоловіча частина програми мала такий вигляд: індивідуальний спринт на 1,5 км класичним стилем; командний спринт вільним стилем (у кожній команді – по два учасники по черзі змінюють один одного); гонка з роздільного старту на 15 км вільним стилем; скіатлон (15 км класичним стилем плюс 15 км вільним стилем); естафета 4 x 10 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем). Жіноча частина програми виглядала так: індивідуальний спринт на 1,5 км класичним стилем; командний спринт вільним стилем (у кожній команді – по дві учасниці по черзі змінюють одна одну); гонка з роздільного старту на 10 км вільним стилем; скіатлон (7,5 км класичним стилем плюс 7,5 км вільним сти-

лем); гонка з масового старту на 30 км класичним стилем; естафета 4 x 5 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем).

У 2014 р. на XXII зимових Олімпійських іграх, що проходили в Сочі, програма лижних гонок збереглася кількісно (12 видів змагань, у тому числі шість у чоловіків і шість у жінок), але знову було проведено зміни в її змісті. Чоловіча частина програми на цей раз була такою: індивідуальний спринт вільним стилем; командний спринт класичним стилем (у кожній команді – по два учасники по черзі змінюють один одного); гонка з роздільного старту на 15 км класичним стилем; скіатлон (15 км класичним стилем плюс 15 км вільним стилем); гонка з масового старту на 50 км вільним стилем; естафета 4 x 10 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем). Жіноча частина програми мала такий вигляд: індивідуальний спринт вільним стилем; командний спринт класичним стилем (у кожній команді – по дві учасниці по черзі змінюють одна одну); гонка з роздільного старту на 10 км класичним стилем; скіатлон (7,5 км класичним стилем плюс 7,5 км вільним стилем); гонка з масового старту на 30 км вільним стилем; естафета 4 x 5 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем).

На XXIII зимових Олімпійських іграх (Пхьончхан-2018) програма лижних гонок кількісно залишилася такою самою, якою була раніше – однієї з найбільш медалемістких серед зимових видів спорту (12 видів змагань, у тому числі шість у чоловіків і шість у жінок), проте знову відбулися зміни в її змісті. Чоловіча частина програми стала такою: індивідуальний спринт класичним стилем; командний спринт вільним стилем (у кожній команді – по два учасники по черзі змінюють один одного); гонка з роздільного старту на 15 км вільним стилем; скіатлон (15 км класичним стилем плюс 15 км вільним стилем); гонка з масового старту на 50 км класичним стилем; естафета 4 x 10 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем). Жіноча частина програми виглядала так: індивідуальний спринт класичним стилем; командний спринт вільним стилем (у кожній команді – по дві учасниці по черзі змінюють одна одну); гонка з роздільного старту на 10 км вільним стилем; скіатлон (7,5 км класичним стилем плюс 7,5 км вільним стилем); гонка з масового старту на 30 км класичним стилем; естафета 4 x 5 км (два етапи – класичним стилем, два етапи – вільним стилем).

За 94-річну історію проведення лижних гонок на зимових Олімпійських іграх (1924–2018) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків – вісім – виграв спортсмен із Норвегії Бьорн Делі, у тому числі три в 1992 р. (у гонці 10 км + 15 км, у гонці на 50 км і в естафеті 4 x 10 км); дві – у 1994 р. (у гонці на 10 км і в гонці 10 км + 15 км); три – у 1998 р. (у гонці на 10 км, у гонці на 50 км і в естафеті 4x 10 км).

Восьмиразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – спортсмен з Норвегії Бьорн Делі, який здобув золоті медалі на зимових Олімпійських іграх 1992–1998 рр., а також має в активі чотири срібні нагороди (загалом 12)

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – норвезький спортсмен Томас Алсгорд, який завойовувала золоті медалі на зимових Олімпійських іграх 1994–2002 рр.

П'ять золотих олімпійських нагород у лижних гонках завоював норвезький спортсмен Томас Алсгорд, у тому числі одну – в 1994 р. (у гонці на 30 км), дві – у 1998 г. (у гонці 10 км + 15 км і в естафеті 4 x 10 км), дві – у 2002 г. (у гонці 10 км + 10 км і в естафеті 4 x 10 км).

По чотири золоті олімпійські медалі у різні роки виграли п'ять спортсменів: Сікстен Ернберг зі Швеції (1956 р. – у гонці на 50 км; 1960 р. – у гонці на 30 км; 1964 р. – дві: у гонці на 50 км і в естафеті 4 x 10 км); його співвітчизник Томас Ларс Вассберг (1980 р. – у гонці на 15 км; 1984 р. – дві: у гонці на 50 км і в естафеті 4 x 10 км; 1988 р. – в естафеті 4 x 10 км); Микола Зімятов зі збірної СРСР (1980 р. – три: в гонці на 30 км, у гонці на 50 км, в естафеті 4 x 10 км; 1984 р. – у гонці на 30 км); Андерс Гунде Сван зі Швеції (1984 р. – дві: у гонці на 15 км і в естафеті 4 x 10 км; 1988 р. – дві: у гонці на 50 км і в естафеті 4 x 10 км); Даріо Колонья

зі Швейцарії (2010 р. – у гонці на 15 км, 2014 р. – дві: у гонці на 15 км і в скіатлоні 15 км + 15 км, 2018 р. – у гонці на 15 км (до речі, він переміг тричі поспіль на 15-кілометровій дистанції)).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед жінок – вісім – виграла спортсменка з Норвегії Маріт Бьорген (2010 р. – три: в індивідуальному спринті, в скіатлоні 7,5 км + 7,5 км і в естафеті 4 x 5 км; 2014 р. – три: в командному спринті, в скіатлоні 7,5 км + 7,5 км і в гонці з мас-старту на 30 км; 2018 р. – дві: в гонці на 30 км і в естафеті 4 x 5 км).

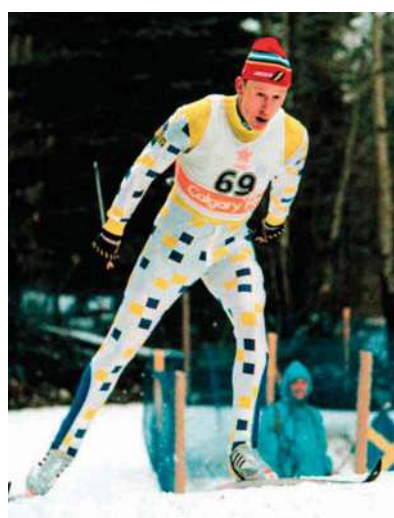
Шість золотих олімпійських нагород у лижних гонках здобула російська спортсменка Любов Єгорова, в тому числі три – у 1992 р. (у гонці 5 км + 10 км, у гонці на 15 км і в естафеті 4 x 5 км у складі Об'єднаної команди СНД) і три – у 1994 р. (у гонці на 5 км, у гонці 5 км + 10 км і в естафеті 4 x 5 км у складі команди Росії).

Чотириразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – спортсмен з Швеції Сікстен Ернберг (1956–1964)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – шведський спортсмен Томас Ларс Вассберг (1980–1988)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – російський спортсмен Микола Зімятов, який виступав у складі збірної СРСР (1980, 1984 рр.)

Чотириразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – спортсмен зі Швеції Андерс Гунде Сван (1984, 1988 рр.)

П'ять золотих олімпійських медалей у лижних гонках має у своєму активі російська спортсменка Лариса Лазутіна, в тому числі одну – у 1992 р. (в естафеті 4 x 5 км у складі Об'єднаної команди СНД), одну – у 1994 р. (в естафеті 4 x 5 км у складі команди Росії) і три – у 1998 р. (у гонці на 5 км, у гонці 5 км + 10 км і в естафеті 4 x 5 км у складі команди Росії). Виступала Лариса Лазутіна і на ХІХ зимових Олімпійських іграх 2002 р., однак там вона опинилася в центрі допінгового скандалу, була дискваліфікована за вживання забороненого препарату і позбавлена тих медалей, які отримала в Солт-Лейк-Сіті-2002 (нагороди, завойовані ще раніше – на Іграх в Альбервілі-1992, Ліллегаммері-1994 і Нагано-1998 – у неї збереглися).

По чотири золоті олімпійські нагороди в лижних гонках завойовували дві російські спортсменки, які виступали на Іграх у складах збірних СРСР: Галина Кулакова (1972 р. – три: в гонці на 5 км, у гонці на 10 км і в естафеті 3 x 5 км; 1976 р. – в естафеті 4 x 5 км)

і Раїса Сметаніна (1976 р. – дві: в гонці на 10 км і в естафеті 4 x 5 км у складі збірної СРСР; 1980 р. – у гонці на 5 км, виступаючи за СРСР; 1992 р. – в естафеті 4 x 5 км у складі Об'єднаної команди СНД).

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку в лижних гонках серед чоловіків – 12 – виграв спортсмен із Норвегії Бьорн Делі, в активі якого, крім уже згадуваних восьми золотих нагород (завойованих у 1992–1998 рр.), є також чотири срібні (одна – у 1992 р., дві – у 1994 р., одна – у 1998 р.).

Серед жінок у лижних гонках найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – 15 (це найбільша кількість медалей, завойованих на зимових Олімпійських іграх незалежно від статі та виду спорту) – виграла норвезька спортсменка Маріт Бьорген, у якої, крім уже восьми золотих медалей (завойованих у 2010–2018 рр.), є також чотири срібні (по одній – у 2002–2018 рр.) і три бронзові (одна – у 2010 р. і дві – у 2018 р.).

Чотириразовий олімпійський чемпіон з лижних гонок – спортсмен зі Швейцарії Даріо Колонья (2010–2018)

Шестиразова олімпійська чемпіонка з лижних гонок – російська спортсменка Любов Єгорова, яка три з цих медалей здобула, виступаючи за Об'єднану команду СНД (1992), а три – за збірну Росії (1994)

Восьмиразова олімпійська чемпіонка з лижних гонок – норвезька спортсменка Маріт Бьорген, яка здобула золоті медалі на зимових Олімпійських іграх 2010–2018 рр., а також має в активі чотири срібні та три бронзові нагороди (загалом 15)

Цікаво відзначити, що кілька спортсменів-лижників у різні роки здобували на зимових Олімпійських іграх медалі не тільки в лижних гонках, а й в іншому виді спорту – лижному двоеборстві. Так, норвежець Турлейф Хауг до двох золотих олімпійських медалей, виграних у 1924 р. на I зимових Олімпійських іграх у лижних гонках (на 18 км і на 50 км), додав і третю нагороду найвищого ґатунку – в лижному двоеборстві – на тих самих зимових Іграх-1924. Норвезький спортсмен Йохан Грьоттумсбротен на

Російська спортсменка Лариса Лазутіна, яка у лижних гонках здобула п'ять золотих медалей (1992 р. – в Об'єднаній команді СНД, 1994 і 1998 рр. – у збірній Росії), а на зимових Олімпійських іграх 2002 р. за результатами допінг-контролю була дискваліфікована і позбавлена нагород, які вона отримала у Солт-Лейк-Сіті

I зимових Олімпійських іграх завоював срібну нагороду в лижній гонці на 18 км, бронзову в лижній гонці на 50 км і бронзову в лижному двоеборстві, на II зимових Олімпійських іграх (1928) – золоту медаль у лижній гонці на 18 км і ще одне “золото” – в лижному двоеборстві, на III зимових Олімпійських іграх (1932) – золоту нагороду в лижному двоеборстві, що в цілому склало шість олімпійських медалей різного ґатунку (3 золоті, 1 срібна, 2 бронзові). Норвежець Туралф Стремстад на I зимових Олімпійських іграх став володарем двох срібних медалей, у тому числі однієї – в лижній гонці на 50 км і однієї – в лижному двоеборстві. Норвезький спортсмен Оддбьорн Хаген на III зимових Олімпійських іграх (1936) завоював три медалі: дві срібні – в лижній гонці на 18 км і в естафеті 4 x 10 км і одну золоту – в лижному двоеборстві. На зимових Іграх-1936 норвежець Олаф Хоффсбаккен став володарем двох срібних нагород, одна з яких – у лижній естафеті 4 x 10 км, інша – в лижному двоеборстві, а його співвітчизник Сверре Бродаль був нагороджений срібною медаллю в естафеті 4 x 10 км і бронзовою – в лижному двоеборстві. Лижник з Фінляндії Хейккі Хасу завоював золоту нагороду в естафеті 4 x 10 км на IV зимових Олімпійських іграх (1952), а в лижному двоеборстві – “золото” на V зимових Олімпійських іграх-1948 і “срібло” на VI зимових Олімпійських іграх-1952.

Швидкісний біг на ковзанах

Швидкісний біг на ковзанах – вид спорту, в якому спортсмени-ковзанярі прагнуть якомога швидше подолати ту чи іншу змагальну дистанцію, що пролягає на льоду замкненим 400-метровим овалом. Спортсмени стартують парами: один – малою (внутрішньою) доріжкою, інший – великою (зовнішньою); через кожне коло ковзанярі змінюються доріжками.

Розвитком швидкісного бігу на ковзанах, як і фігурного катання на ковзанах, і шорт-треку, керує Міжнародний союз ковзанярів (International Skating Union – ISU), заснований в 1892 р. Нині (станом на 1 січня 2019 р.) ISU об'єднує 98 національних федерацій.

До олімпійської програми швидкісний біг на ковзанах входить, починаючи з I зимових Олімпійських ігор і понині.

На I–VII зимових Олімпійських іграх (1924–1956) змагання в швидкісному бігу на ковзанах проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з VIII зимових Олімпійських ігор (1960), суперництво за олімпійські нагороди в цьому виді спорту ведеться як серед чоловіків, так і серед жінок.

На I зимових Олімпійських іграх до програми зі швидкісного бігу на ковзанах входили п'ять видів змагань, у тому числі на чотирьох дистанціях –

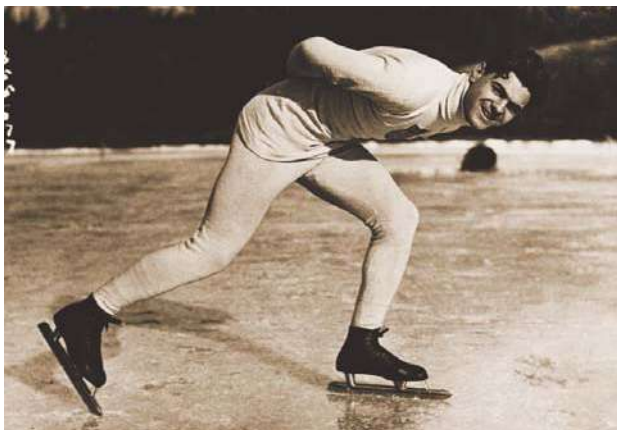
Спортсмен з Фінляндії Клас Тунберг, який на I зимових Олімпійських іграх у Шамоні (1924) здобув три золоті медалі у швидкісному бігу на ковзанах на дистанціях 1500 м, 5000 м і в багатоборстві, а на II зимових Олімпійських іграх-1928 у Санкт-Моріці завоював ще дві золоті нагороди, ставши таким чином п'ятиразовим олімпійським чемпіоном; крім того, в його активі було ще дві медалі – одна срібна і одна бронзова (обидві – у 1924 р.)

500, 1500, 5000 і 10 000 м, а також у багатоборстві (за сумою результатів на чотирьох дистанціях) – у перший і останній раз в історії цього виду спорту на зимових Олімпійських іграх. Першими олімпійськими чемпіонами зі швидкісного бігу на ковзанах стали: Чарлз Джутроу зі США (на дистанції 500 м), спортсмен з Фінляндії Клас Тунберг, який переміг у Шамоні тричі – на дистанціях 1500 м, 5000 м і в багатоборстві), та його співвітчизник Юліус Скунтабб – на дистанції 10 000 м.

На II зимових Олімпійських іграх 1928 р. програма зі швидкісного бігу на ковзанах включала чотири види змагань (на дистанціях 500, 1500, 5000 і 10 000 м). Однак переможці були визначені тоді лише на трьох із цих дистанцій (500, 1500 і 5000 м), оскільки через відлигу не вдалося розіграти олімпійські медалі на дистанції 10 000 м.

На III зимових Олімпійських іграх (1932) їх аме-

Спортсмен зі США Чарлз Джутроу – перший олімпійський чемпіон у швидкісному бігу на ковзанах (в 1924 р. на I зимових Олімпійських іграх у Шамоні на дистанції 500 м)

риканські організатори наполягли на тому, щоб змагання в швидкісному бігу на ковзанах проводилися не за традиційними міжнародними правилами (парами), а за правилами, що діють у Північній Америці, – групами із загального старту, що було незвичним для спортсменів з країн Європи. Через це багато сильних європейських ковзанярів відмовилися від участі в зимових Іграх-1932, а ті з них, хто все ж вирішили брати участь у змаганнях, не змогли на рівних змагатися зі спортсменами зі США і Канади. Наслідком цього стало те, що на всіх чотирьох дистанціях (500, 1500, 5000 і 10 000 м) перемогли ковзанярі зі США, а з дванадцяти розіграних у цьому виді спорту олімпійських медалей (4 золотих, 4 срібних, 4 бронзових) на частку спортсменів із Європи прийшлося лише два “срібла” (завойованих норвежцями), тоді як у представників США і Канади було по п'ять нагород (у американців – чотири золоті й одна срібна, а у канадців – одна срібна і чотири бронзові).

На IV зимових Олімпійських іграх, що проходили в 1936 р., у змаганнях зі швидкісного бігу на ковзанах повернулися до традиційних міжнародних правил (забіги парами). Олімпійськими чемпіонами на всіх чотирьох дистанціях (500, 1500, 5000 і 10 000 м) стали норвезькі ковзанярі. До речі, із загальної кількості розіграних у Німеччині у цьому виді спорту медалей різного ґатунку (12), у спортсменів Норвегії їх було шість (чотири золоті і дві срібні), Фінляндії – чотири (дві срібні і дві бронзові), по одній бронзовій нагороді у представників Австрії та США.

Такою самою, як у Гармш-Партенкірхені-1936, була програма змагань з ковзанярського спорту на V–VII зимових Олімпійських іграх (1948–1956).

На VIII зимових Олімпійських іграх 1960 р. у Скво-Веллі програма зі швидкісного бігу на ковзанах включала вже вісім видів змагань: крім чотирьох у чоловіків (на звичних дистанціях 500, 1500, 5000 і 10 000 м), вперше було проведено олімпійські змагання в цьому виді спорту серед жінок (на дистанціях – 500, 1000, 1500 і 3000 м).

Аналогічною була програма змагань в Інсбруку-1964, Греноблі-1968 і Саппоро-1972 на IX, X і XI зимових Олімпійських іграх.

На XII зимових Олімпійських іграх (1976) програма зі швидкісного бігу на ковзанах збільшилася з восьми до дев'яти видів змагань: у чоловічій її частині додалася п'ята дистанція – 1000 м, тоді як жіноча частина програми залишилася без змін.

Такою самою, як в Інсбруку-1976, була програма в цьому виді спорту на XIII і XIV зимових Олімпійських іграх (1980 і 1984 рр.).

На XV зимових Олімпійських іграх 1988 р. у Калгарі програму було розширено з дев'яти до десяти видів змагань: у жіночій її частині додалася п'ята дистанція – 5000 м, а чоловіча частина залишилася без змін.

Аналогічною була програма в цьому виді спорту на XVI і XVII зимових Олімпійських іграх (в Альбервілі-1992 і Ліллегаммері-1994).

У 1998 р. на XVIII зимових Олімпійських іграх програма не змінилася кількісно, але на дистанції 500 м (і у чоловіків, і у жінок) стали проводити по два забіги, а підсумкове місце кожного з ковзанярів на цій дистанції визначалося за сумою показників часу в першому і другому забігах.

Такою самою, як у Нагано-1998, була програма змагань зі швидкісного бігу на ковзанах на XIX зимових Олімпійських іграх 2002 р.

На XX зимових Олімпійських іграх (2006) програма в цьому виді спорту включала вже не 10, а 12 видів змагань: і у чоловіків, і у жінок вона поповнилася командною гонкою переслідування (дистанція для чоловіків – 3200 м, для жінок – 2400 м).

Не змінилася програма зі швидкісного бігу на ковзанах у Ванкувері-2010 і в Сочі-2014 – на XXI і XXII зимових Олімпійських іграх: 12 видів змагань, у тому числі у чоловіків – шість (дистанції 500, 1000, 1500, 5000 і 10 000 м, командна гонка переслідування на дистанції 3200 м) і у жінок – шість (дистанції 500, 1000, 1500, 3000 і 5000 м, командна гонка переслідування на дистанції 2400 м).

На XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьончхані програму в цьому виді спорту знову розширили – на цей раз до 14 видів змагань, додавши змагання з мас-старту – у чоловіків і у жінок, завдяки чому швидкісний біг на ковзанах став наймедалемістким на зимових Іграх. Слід зазначити, що в змаганнях на дистанції 500 м (і у чоловіків, і у жінок) від виявлення найсильніших у ковзанярському спринті за сумою часу в двох забігах (так було на XVII–XXII зимових Олімпійських іграх) повернулися до визначення підсумків цих змагань за часом, показаним кожним із ковзанярів, що стартував на 500-метровці тільки один раз.

За 94-річну історію проведення на зимових Олімпійських іграх (1924–2018) змагань з цього виду спорту найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків-ковзанярів – по п'ять – здобули два спортсмени: Клас Тунберг із Фінляндії – у 1924 р. три (1500 і 5000 м, багатоборство), а в 1928 р. дві (500 і 1500 м), і Ерік Хейден із США – всі п'ять нагород найвищого ґатунку завойовані ним у 1980 р. (він переміг тоді на всіх п'яти дистанціях – 500, 1000, 1500, 5000 і 10 000 м, що безсумнівно є унікальним досягненням).

По чотири золоті олімпійські медалі завоювали четверо ковзанярів: норвежець Івар Баллангруд, у тому числі в 1928 р. – одну (5000 м), а в 1936 р. – три (500, 5000 і 10 000 м); Євгеній Гришин із СРСР, у тому числі в 1956 р. – дві (500 і 1500 м) і в 1960 р. – дві (500 і 1500 м); норвежець Юхан-Олаф Косс, у тому числі в 1992 р. – одну (1500 м), а в 1994 р. – три (1500, 5000

П'ятиразовий олімпійський чемпіон у швидкісному бігу на ковзанах спортсмен з США Ерік Хейден, який всі золоті медалі здобув на XIII зимових Олімпійських іграх у Лейк-Плесіді (на дистанціях 500, 1000, 1500, 5000 і 10 000 м)

і 10 000 м); Свен Крамер із Нідерландів, у тому числі у 2010 р. – одну (5000 м), у 2014 р. – дві (на дистанції 5000 м і в командній гонці переслідування), у 2018 р. – одну (5000 м, причому на цій дистанції він переміг на трьох зимових Іграх поспіль).

Серед жінок-ковзанярок найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту – шість – здобула спортсменка з СРСР Лідія Скоблікова, в тому числі дві – у 1960 р. (1500 і 3000 м) і чотири – в 1964 р. (тоді вона перемогла на всіх чотирьох дистанціях, що входили у ті часи до олімпійської програми, – 500, 1000, 1500 і 3000 м).

По п'ять золотих олімпійських нагород виграла три ковзанярки: Бонні Кетлін Блейр зі США, у тому числі одну – у 1988 р. (500 м), дві – у 1992 р.

Чотириразовий олімпійський чемпіон зі швидкісного бігу на ковзанах спортсмен з Нідерландів Свен Крамер, який одну золоту медаль здобув на Іграх-2010 (на дистанції 5000 м), дві на Іграх-2014 (5000 м і у командній гонці переслідування), а ще одну – на Іграх-2018 (5000 м), крім того на його рахунок дві срібні та три бронзові нагороди (загалом 9)

Шестиразова олімпійська чемпіонка зі швидкісного бігу на ковзанах російська спортсменка Лідія Скоблікова, яка, виступаючи у складі збірної СРСР, дві медалі завоювала на Іграх-1960 (на дистанціях 1500 і 3000 м), а чотири – на Іграх-1964 (500, 1000, 1500 і 3000 м)

(500 і 1000 м) і дві – у 1994 р. (500 і 1000 м); Клаудія Пехштайн з Німеччини, в тому числі одну – у 1994 р. (5000 м), одну – у 1998 р. (5000 м), дві – у 2002 р. (3000 і 5000 м), одну – в 2006 р. (у командній гонці переслідування); Ірен Вюст з Нідерландів, у тому числі одну – у 2006 р. (3000 м), одну – у 2010 р. (1500 м), дві – у 2014 р. (на дистанції 3000 м і в командній гонці переслідування), одну – в 2018 р. (1500 м).

Найбільшу серед чоловіків-ковзанярів кількість

П'ятиразова олімпійська чемпіонка зі швидкісного бігу на ковзанах спортсменка з Нідерландів Ірен Вюст, яка одну золоту медаль здобула на Іграх-2006 (на дистанції 3000 м), одну – на Іграх-2010 (1500 м), дві – на Іграх-2014 (3000 м і у командній гонці переслідування), одну на Іграх-2018 (1500 м); крім того в її активі п'ять срібних медалей і одна бронзова (загалом 11)

Володарка п'яти олімпійських медалей різного ґатунку спортсменка з НДР Кріста Людінг-Ротенбургер, яка чотири з цих нагород здобула у змаганнях зі швидкісного бігу на ковзанах – дві золоті, одну срібну та одну бронзову (на Іграх-1984–1992 рр.), а одну (бронзову) – у велосипедному спорті на треку (на Іграх-1988)

олімпійських медалей різного ґатунку – дев'ять – завоював спортсмен із Нідерландів Свен Крамер, у якого, крім чотирьох його золотих нагород (у 2010–2018 рр.), є також два срібні (у 2006, 2014 рр.) і три бронзові (у 2006, 2010, 2018 рр.).

Серед жінок-ковзанярок найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – одинадцять – здобула спортсменка з Нідерландів Ірен Вюст, у якої, крім п'яти золотих нагород (у 2006–2018 рр.), є також п'ять срібних медалей (три – в 2014 р., дві – у 2018 р.) і одна бронзова (2006).

Багатогранністю характеризувався спортивне обдарування Крісти Людінг-Ротенбургер (Німецька Демократична Республіка). Із виграних п'яти олімпійських медалей різного ґатунку чотири нагороди було завойовано на зимових Олімпійських іграх в швидкісному бігу на ковзанах (Сараєво-1984 – “золото” на дистанції 500 м; Калгарі-1988 – “золото” на 1000 м і “срібло” на 500 м; Альбервіль-1992 – “бронза” на 500 м). Ще одну медаль – срібну – Кріста Людінг-Ротенбургер здобула у велосипедному спорті (на Іграх Олімпіади 1988 р. – у спринтерській гонці на треку).

Представляють інтерес досягнення спортсменки з Нідерландів Йорін Тер Морс. Вона виграла в олімпійських змаганнях зі швидкісного бігу на ковзанах три золоті медалі (дві на Іграх-2014 – на дистанції 1500 м і в командній гонці переслідування, одну – на Іграх-2018 – на дистанції 1000 м), а крім цього завоювала бронзову олімпійську нагороду в іншому виді ковзанярського спорту – шорт-треку (на Іграх-2018 в естафеті на 3000 м у складі команди Нідерландів).

Триразова олімпійська чемпіонка зі швидкісного бігу на ковзанах спортсменка з Нідерландів Йорін Тер Морс, яка дві золоті медалі здобула на Іграх-2014, одну – на Іграх-2018, крім того, має в своєму активі ще й одну бронзову олімпійську нагороду в шорт-треку – на Іграх-2018

Спортсмен зі США Ерік Флейм став володарем двох срібних медалей: однієї – у швидкісному бігу на ковзанах (дистанція 1500 м на XV зимових Олімпійських іграх-1988), а другої – у шорт-треку (в естафеті на дистанції 5000 м на XVII зимових Олімпійських іграх-1994).

Шорт-трек

Шорт-трек – вид спорту, який являє собою специфічний різновид швидкісного бігу на ковзанах, у якому спортсмени прагнуть якомога швидше подолати змагальну дистанцію, розмічену на льоду по замкнутому овалу всередині майданчика для хокею з шайбою. При цьому спортсмени біжать групами по овалу майданчика проти годинникової стрілки певну (залежно від довжини дистанції) кількість кіл (кожне з них – 111,12 м). А в естафетах спортсмени, які виступають в одній команді, можуть змінювати один одного (дотиком до будь-якої частини тіла партнера) у будь-якій точці дистанції.

Розвитком шорт-треку, як і класичного швидкісного бігу на ковзанах, і фігурного катання на ковзанах, керує Міжнародний союз ковзанярів (ISU), при якому в 1975 р. було створено технічний комітет з бігу на коротких доріжках.

До олімпійської програми змагання з шорт-треку (серед чоловіків і серед жінок) входять, починаючи з XVI зимових Олімпійських ігор 1992 р. і донині.

На зимових Іграх-1992 програма з шорт-треку включала чотири види змагань, у тому числі два у чоловіків (на дистанції 1000 м і в естафеті на 5000 м) і два у жінок (на дистанції 500 м і в естафеті на

3000 м). Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали: серед чоловіків – Кім Кі Хун з Республіки Корея (на дистанції 1000 м) і команда Республіки Корея, за яку виступали Кім Кі Хун, Лі Чжун Хо, Мо Чжі Су і Сон Чже Кун, – в естафеті на 5000 м, а серед жінок – Кеті Тернер із США (на дистанції 500 м) і команда Канади, в якій виступали Анжела Кютрон, Сільві Дейгл, Наталі Ламбер і Анні Перро, – в естафеті на 3000 м.

На XVII зимових Олімпійських іграх, що проходили в 1994 р. у Ліллегаммері, програму було розширено з чотирьох до шести видів змагань: у чоловіків додали дистанцію 500 м, а у жінок – 1000 м.

Такою самою, як на зимових Іграх-1994 (шість видів змагань, у тому числі три у чоловіків і три у жінок), програма з шорт-треку була на XVIII зимових Олімпійських іграх 1998 р. у Нагано.

На XIX зимових Олімпійських іграх (Солт-Лейк-Сіті-2002) учасники змагалися вже не за шість, а за вісім комплектів нагород: і у чоловіків, і у жінок додалася дистанція 1500 м.

Аналогічною – вісім видів змагань, у тому числі чотири у чоловіків (500, 1000 і 1500 м й естафета на 5000 м) і чотири у жінок (500, 1000 і 1500 м й естафета на 3000 м) – залишалася програма змагань з шорт-треку на XX–XXIII зимових Олімпійських іграх (2006–2018).

За 26-річну історію проведення змагань з шорт-треку на зимових Олімпійських іграх (1992–2018) було розіграно 56 комплектів нагород. Із них володарями золотих олімпійських медалей 24 рази ставали представники Республіки Корея (на частку спортсменів цієї країни припадає понад 42 % нагород найвищого ґатунку), у Китаю – 10 золотих меда-

Триразовий олімпійський чемпіон Кім Кі Хун спортсмен із Республіки Корея (від лівої), який здобув дві золоті медалі з шорт-треку на XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р. в Альбервілі, де цей вид спорту дебютував в олімпійській програмі, а ще одну – на Іграх-1994 у Ліллегаммері

Шестиразовий олімпійський чемпіон з шорт-треку Ан Хьон Су, який три золоті медалі завоював на Іграх-2006 у Турині, виступаючи за Республіку Корея, а ще три – на Іграх-2014 у Сочі, виступаючи вже за Росію; крім того, в його активі є і дві бронзові нагороди (загалом 8)

лей, Канади – 9, США – 4, Росії – 3, Італії – 2, Японії, Австралії, Угорщини, Нідерландів – по одній.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту серед чоловіків – шість – завоював Ан Хьон Су, який на зимових Іграх-2006 виступав за Республіку Корея, а на зимових Іграх-2014, змінивши громадянство, – за Росію (вже як Віктор Ан). У Турині-2006 цей корейський спортсмен виграв три нагороди найвищого ґатунку (дві – на дистанціях 1000 і 1500 м, одну – в естафеті на 5000 м у складі команди Республіки Корея), а в Сочі-2014 – ще три золоті медалі вже як представник Російської

Чотириразова олімпійська чемпіонка з шорт-треку спортсменка із Республіки Корея Чон Лі К'юн, яка дві золоті медалі здобула на Іграх-1994 у Ліллегаммері, а ще дві – на Іграх-1998 у Нагано

Федерації (дві – на дистанціях 500 і 1000 м, а одну – в естафеті на 5000 м у складі команди Росії).

По три золоті медалі в олімпійських змаганнях з цього виду спорту серед чоловіків завоювали три спортсмени: Кім Кі Хун з Республіки Корея, в тому числі дві – у 1992 р. (на дистанції 1000 м і в естафеті на 5000 м) і одну – у 1994 р. (на дистанції 1000 м); Марк Ганьон з Канади, у тому числі одну – в 1998 р. (в естафеті) і дві – у 2002 р. (на дистанції 500 м і в естафеті на 5000 м); його співвітчизник Шарль Амелі, в тому числі дві – у 2010 р. (на дистанції 500 м і в естафеті) і одну – в 2014 р. (на дистанції 1500 м).

Чотириразова олімпійська чемпіонка з шорт-треку спортсменка із Китаю Ван Мен, яка одну золоту медаль здобула на Іграх-2006 у Турині, а три – на Іграх-2010 у Ванкувері

Триразовий олімпійський чемпіон з шорт-треку канадський спортсмен Марк Ганьон, який одну золоту медаль завоював на Іграх-1998 у Нагано, а дві – на Іграх-2002 у Солт-Лейк-Сіті

Володар вісьмох олімпійських медалей різного ґатунку з шорт-треку спортсмен зі США Аполо Антон Оно, на рахунку якого дві золоті нагороди (2002 і 2006 рр.), дві срібні (2002 і 2010 рр.) та чотири бронзові (2006 і 2010 рр.)

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед жінок – по чотири – виграли дві спортсменки: Чон Лі К'юн з Республіки Корея, в тому числі дві – у 1994 р. (на дистанції 1000 м і в естафеті) і дві – у 1998 р. (на тій самій дистанції 1000 м і в естафеті), і Ван Мен із Китаю, у тому числі одну – у 2006 р. (на дистанції 500 м) і три – у 2010 р. (на дистанціях 500 і 1000 м і в естафеті).

Три золоті медалі в олімпійських змаганнях з цього виду спорту серед жінок завоювала спортсменка з Республіки Корея Чин Сон Ю – всі у 2006 р. (на дистанціях 1000 і 1500 м і в естафеті).

Найбільшу кількість медалей різного ґатунку в олімпійських змаганнях з шорт-треку серед чоловіків – по вісім – завоювали два спортсмени: Аполо Антон Оно зі США, у тому числі дві золоті (у 2002, 2006 рр.), дві срібні (у 2002, 2010 рр.) і чотири бронзові (2006 р. – дві, 2010 р. – дві); і вже згадуваний Ан Хьон Су з Республіки Корея у 2006 р. (він же – Віктор Ан з Росії у 2014 р.), на рахунку якого крім шести золотих медалей (у 2006, 2014 рр.), були також дві "бронзи" (у 2006, 2014 рр.).

Найбільшу кількість медалей різного ґатунку в олімпійських змаганнях з шорт-треку серед жінок – вісім – завоювала спортсменка з Італії Аріанна Фонтана, в тому числі одну золоту нагороду (2018), дві срібні (у 2014, 2018 рр.) і п'ять бронзових (у 2006, 2010 рр., у 2014 – дві, у 2018 р.).

Цікавий і навіть курйозний випадок стався на змаганнях з шорт-треку на XIX зимових Олімпійських іграх – у фіналі у чоловіків на дистанції 1000 м. Один із учасників – спортсмен з Австралії Стівен Бредбері – був помітно слабший за своїх суперників (таких, як американець Аполо Антон Оно, канадець Меттью Тюркотт, представники Республіки Корея Ан Хьон Су і Кім Дон Сун) – і під час забігу відстав від

Володарка восьми олімпійських медалей різного ґатунку з шорт-треку італійська спортсменка Аріанна Фонтана, в активі якої одна золота нагорода (2018), дві срібні (2014 і 2018 рр.) і п'ять бронзових (2006–2018 рр.)

них. Але раптово в групі, що лідирувала, стався завал (упали, перешкодивши один одному, відразу кілька спортсменів). А австралієць Стівен Бредбері, не розгубившись, об'їхав групу і, поки ті піднімалися на ноги і продовжили просування вперед, фінішував першим, ставши олімпійським чемпіоном.

Варто відзначити й те, що згаданий випадок, коли спортсмен з Республіки Корея – триразовий олімпійський чемпіон зимових Ігор-2006 Ан Хьон Су, потім, змінивши громадянство, завоював ще три золоті олімпійські медалі на зимових Іграх-2014 вже як представник Росії Віктор Ан, – не єдиний у шорт-треку приклад залучення таким чином (зі зміною громадянства) сильних спортсменів з інших країн – лідерів у цьому виді спорту. На зимових Іграх-2018 у Пхьончхані у змаганнях з шорт-треку серед чоловіків в естафеті на 5000 м олімпійське "золото" виграла команда Угорщини. Цікаво, що з чотирьох учасників цієї угорської естафетної команди двоє – китайці Лю Шаолін і Лю Шаоан, які змінили громадянство.

Швидкісно-силові види спорту

Стрибки на лижах з трампліна

Стрибки на лижах з трампліна – вид спорту, в якому спортсмени стрибають зі спеціально обладнаних трамплінів різної потужності. Кожен стрибок оцінюється як за дальністю, так і за технікою (стилем) його виконання, що дає сумарну оцінку в балах.

Розвитком стрибків на лижах з трампліна, як і лижних гонок, лижного двоеборства, гірськолиж-

Перший олімпійський чемпіон зі стрибків на лижах з трампліна норвезький спортсмен Якоб Туллін Тамс (на I зимових Олімпійських іграх 1924 р. у Шамоні)

ного спорту, сноубордингу, фрістайлу, керує Міжнародна федерація лижного спорту (FIS).

До олімпійської програми змагання зі стрибків на лижах з трампліна входять, починаючи з I зимових Олімпійських ігор і донині.

На I–XXI зимових Олімпійських іграх (1924–2010) змагання в цьому виді спорту проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з XXII зимових Олімпійських ігор (2014), змагання зі стрибків на лижах з трампліна проходять і серед чоловіків, і серед жінок.

На I зимових Олімпійських іграх-1924 у Шамоні суперництво в цьому виді спорту велось за один комплект нагород – на трампліні потужністю 70 м. Першим олімпійським чемпіоном став спортсмен з Норвегії Якоб Туллін Тамс.

Аналогічною (стрибки з трампліна потужністю 70 м) була програма в цьому виді спорту на II–VII зимових Олімпійських іграх. Олімпійськими чемпіонами у цих змаганнях були, відповідно, кілька норвезьких спортсменів – Альф Стен Андерсен (Санкт-Моріц-1928), Біргер Рууд (двічі – в Лейк-Плесіді-1932 і Гарміш-Партенкірхені-1936), Петтер Хугстед (Санкт-Моріц-1948) і Арнфінн Бергман (Осло-1952), а в Кортіна-д'Ампеццо-1956 – спортсмен з Фінляндії Антті Хювярінен.

На VIII зимових Олімпійських іграх 1960 р. в Скво-Веллі змагання в цьому виді спорту проводилися на трампліні потужністю 80 м. Олімпійське “золото” завоював спортсмен з НДР Хельмут Рекнагель, який виступав у складі Об'єднаної німецької команди (ОНК).

У 1964 р. на IX зимових Олімпійських іграх в Інсбруку суперництво за нагороди велось вже не на одному, а на двох трамплінах – потужністю 70 м і потужністю 90 м. Олімпійськими чемпіонами стали, відповідно, Вейкко Канкконен з Фінляндії і норвежець Туралф Енган.

Аналогічною була програма в цьому виді спорту на X–XIV зимових Олімпійських іграх (1968–1984). Володарями золотих олімпійських медалей у тих змаганнях були: в 1968 р. – Іржі Рашка з Чехословаччини (на трампліні потужністю 70 м) і Володимир Белоусов з СРСР (на трампліні потужністю 90 м); 1972 р. – відповідно, японець Юкіо Касая і поляк Войцех Фортуна; 1976 р. – німецький спортсмен Ханс-Георг Ашенбах з НДР і австрієць Карл Шнабль; 1980 р. – австрійський спортсмен Антон Іннауер і Йоуко Тьормянен з Фінляндії; 1984 р. – німець Йенс Вайсфлог з НДР і Матті Ньюкянен з Фінляндії.

На XV зимових Олімпійських іграх 1988 р. програму було розширено з двох до трьох видів змагань: до особистої першості на трамплінах потужністю 70 м і 90 м додали командну першість на трампліні потужністю 90 м (у кожній команді – по чотири спортсмени, результати яких підсумовують). Олімпійськими чемпіонами на зимових Іграх-1988 стали: фінський спортсмен Матті Ньюкянен (в особистій першості на обох трамплінах) і збірна Фінляндії (в командній першості).

У 1992 р. на XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервілі кількість видів змагань у стрибках на лижах з трампліна не змінилася (три, в тому числі два в особистій першості і один у командній), але більшою стала потужність трамплінів (була 70 м і 90 м, а починаючи з Ігор-1992, – 90 м і 120 м). Володарями олімпійських золотих нагород у цьому виді спорту стали: в особистій першості – австрієць Ернст Ветторі (на трампліні потужністю 90 м) і фінн Тоні Ніємінен (на трампліні потужністю 120 м), а в командній першості – збірна Фінляндії.

Аналогічною була програма змагань на XVII–XIX зимових Олімпійських іграх. На Іграх-1994 у Ліллегаммері олімпійськими чемпіонами стали: в осо-

Чотириразовий олімпійський чемпіон зі стрибків на лижах з трампліна спортсмен із Фінляндії Матті Ньюкянен, який одну золоту медаль здобув на Іграх-1984 у Сараєво, а три – на Іграх-1988 у Калгарі; крім того в його активі є одна срібна нагорода (загалом 5)

Чотириразовий олімпійський чемпіон зі стрибків на лижах з трампліна швейцарський спортсмен Сімон Амман, який дві золоті медалі здобув на Іграх-2002 у Солт-Лейк-Сіті, а ще дві – на Іграх-2010 у Ванкувері

Триразовий олімпійський чемпіон зі стрибків на лижах з трампліна німецький спортсмен Йєнс Вайсфлог, який одну золоту медаль здобув на Іграх-1984 у Сараєво, виступаючи за НДР, а дві – на Іграх-1994 у Ліллегаммері, виступаючи за Німеччину

бистій першості – норвежець Еспен Бредесен (на трампліні потужністю 90 м) і спортсмен з Німеччини Йєнс Вайсфлог (на трампліні потужністю 120 м), а в командній першості (на трампліні потужністю 120 м) – збірна Німеччини. На Іграх-1998 у Нагано: в особистій першості – відповідно, фінський спортсмен Яні Сойнінен і японець Кацуйосі Фунакі, а в командній першості – збірна Японії. На Іграх-2002 у Солт-Лейк-Сіті: в особистій першості – двічі Сімон Амман зі Швейцарії (на обох трамплінах) і збірна Німеччини (в командній першості).

У 2006 р. на XX зимових Олімпійських іграх програма в стрибках на лижах з трампліна включала, як і раніше, три види змагань (два в особистій першості і один у командній), але більшою стала потужність трамплінів (була 90 м і 120 м, а починаючи з Ігор-2006, – 95 м і 125 м, з відповідними позначками: середній (“нормальний”) трамплін – NH і великий

трамплін – LH). Олімпійське “золото” в цих змаганнях здобули: в особистій першості – норвежець Ларс Бістол (на трампліні NH) і австрієць Томас Моргенштерн (на трампліні LH), а в командній першості (на трампліні LH) – збірна Австрії.

На XXI зимових Олімпійських іграх 2010 р. програма в стрибках на лижах з трампліна була такою самою, як на попередніх Іграх-2006. Олімпійськими чемпіонами: в особистій першості швейцарець Сімон Амман (двічі – на обох трамплінах), а в командній першості – збірна Австрії.

На XXII зимових Олімпійських іграх в Сочі програма зі стрибків на лижах з трампліна була розширена до чотирьох видів змагань: до трьох колишніх (де за олімпійські нагороди змагалися чоловіки) додали змагання серед жінок в особистій першості (на трампліні NH). Першою олімпійською чемпіонкою стала спортсменка з Німеччини Каріна Фогт.

Триразовий олімпійський чемпіон зі стрибків на лижах з трампліна австрійський спортсмен Томас Моргенштерн, який дві золоті медалі здобув на Іграх-2006 у Турині, а одну – на Іграх-2010 у Ванкувері

Триразовий олімпійський чемпіон зі стрибків на лижах з трампліна польський спортсмен Каміль Стох, який дві золоті медалі здобув на Іграх-2014 у Сочі, а одну – на Іграх-2018 у Пхьончхані

У змаганнях серед чоловіків олімпійське “золото” завоювали: в особистій першості – польський спортсмен Каміль Стох (двічі – на обох трамплінах), у командній першості – збірна Німеччини.

На XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьончхані програма зі стрибків на лижах з трампліна була такою самою, як на попередніх Іграх. У змаганнях серед чоловіків олімпійськими чемпіонами стали: в особистій першості – Андреас Веллінгер з Німеччини (на трампліні NH) і поляк Каміль Стох (на трампліні LH), а в командній першості – збірна Норвегії. У змаганнях серед жінок в особистій першості (на трампліні NH) олімпійське “золото” виграла норвезька спортсменка Марен Лундбю.

За 94-річну історію проведення змагань зі стрибків на лижах з трампліна на зимових Олімпійських іграх (1924–2018) було розіграно 49 комплектів нагород. Із них 11 раз олімпійські золоті медалі вигравали представники Норвегії, 10 разів – Фінляндії, 9 разів – німецькі спортсмени (у тому числі один – ОКГ, два – НДР, шість – Німеччини), шість разів – Австрії, по чотири рази – Польщі та Швейцарії, тричі – Японії, по одному разу – Чехословаччини та СРСР.

Найбільшу серед стрибунів на лижах з трампліна кількість золотих олімпійських медалей – по чотири – виграла два спортсмени: фін Матті Ньюкянен (1984 р. – одна: в особистій першості, 1988 р. – три, в тому числі в особистій першості на обох трамплінах і в командній першості) і швейцарець Сімон Амман (2002 р. – дві: в особистій першості на обох трамплінах, 2010 р. – дві: також в особистій першості на обох трамплінах).

По три золоті олімпійські медалі в цьому виді спорту виграла три спортсмени: німець Йенс Вайсфлог (1984 р. – одна: в особистій першості, виступаючи за НДР, і 1994 р. – дві в особистій та командній першості, виступаючи за Німеччину), поляк Каміль Стох (2014 р. – дві в особистій першості на обох трамплінах, 2018 р. – одна в особистій першості), австрієць Томас Моргенштерн (2006 р. – дві в особистій та командній першості, 2010 р. – одна в командній першості).

По дві золоті олімпійські медалі завоювали шість стрибунів на лижах з трампліна: норвежець Біргер Рууд (1932 і 1936 рр. – обидва рази в особистій першості), фін Арі-Пекка Ніккола (1988 і 1992 рр. – обидва рази в командній першості), його співвітчизник Тоні Ніемінен (1992 р. – в особистій та командній першості), японець Кацуйосі Фунакі (1998 р. – в особистій та командній першості), австрієць Андреас Кофлер (2006 і 2010 рр. – обидва рази в командній першості), німець Андреас Веллінгер (2014 р. – у командній першості, 2018 р. – в особистій першості).

Серед жінок, які виступають у змаганнях зі стрибків на лижах з трампліна, беручи до уваги нетривалу історію лише двох таких змагань на зимових Олім-

пійських іграх (2014 і 2018 рр.), поки немає жодної дворазової олімпійської чемпіонки. Жодній спортсменці не вдалося двічі стати призером зимових Ігор у цьому виді спорту.

Найбільшу серед стрибунів на лижах з трампліна кількість олімпійських медалей різного ґатунку – п'ять – виграв спортсмен з Фінляндії Матті Ньюкянен (1984 р. – одну золоту й одну срібну, 1988 р. – три золоті).

Чотири олімпійські медалі різного ґатунку в цьому виді спорту завоювали шість спортсменів: німець Йенс Вайсфлог (1984 р. – одна золота й одна срібна нагорода; 1994 р. – дві золоті), фін Матті Хаутамякі (2002 р. – одна срібна й одна бронзова; 2006 р. – дві срібні), поляк Адам Малиш (2002 р. – одна срібна й одна бронзова; 2010 р. – дві срібні), австрієць Томас Моргенштерн (2006 р. – дві золоті медалі, 2010 р. – одна золота, 2014 р. – одна срібна), його співвітчизник Грегор Шліренцауер (2010 р. – одна золота і дві бронзові, 2014 р. – одна срібна), німець Андреас Веллінгер (2014 р. – одна золота, 2018 р. – одна золота і дві срібні нагороди).

Складнокоординаційні види спорту

Бобслей

Бобслей – вид спорту, який являє собою швидкісний спуск з гір спеціально обладнаною льодовою трасою (жолобом з рядом різних за крутизною поворотів з віражами) на керованих санях обтічної форми, закріплених на двох парах ползів-ковзанів (передня пара – рухома, задня – нерухома). Бобслейні сани – двомісні (двійка) і чотиримісні (четвірка) – обладнані кермом і гальмом. Підсумкові місця спортсменів у змаганнях з бобслею визначаються за сумою часу, показаного кожним екіпажем у чотирьох заїздах.

Розвитком бобслею, як і скелетону, керує Міжнародна федерація бобслею і скелетону (International Bobsleigh and Skeleton Federation – IBSF), яка до червня 2015 р. називалася “Міжнародна федерація бобслею і тобогану” (тобогган – поширені серед індіанців Канади безполосні дерев'яні сани, які в дещо зміненому вигляді стали використовувати як спортивний інвентар; на початку XX ст. проводилися офіційні змагання зі спуску з гір на тобогані, потім це слово за традицією збереглося у назві згаданої міжнародної федерації – аж до її перейменування). Цю федерацію було засновано у 1924 р. Нині

Перші олімпійські чемпіони з бобслею – спортсмени зі Швейцарії, які перемогли у змаганнях з цього виду спорту на I зимових Олімпійських іграх 1924 р. у Шамоні: Едуард Шеррер, Альфред Невьо, Альфред Шлеппі та Хайнріх Шлеппі

(за станом на 1 січня 2019 р.) IBSF об'єднує 71 національну федерацію.

До олімпійської програми змагання з бобслею входять, починаючи з I зимових Олімпійських ігор і донині (окрім VIII зимових Олімпійських ігор 1960 р.).

На I–XVIII зимових Олімпійських іграх (1924–1998) змагання з бобслею проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з XIX зимових Олімпійських ігор (2002), такі змагання проводять як серед чоловіків, так і серед жінок.

На I зимових Олімпійських іграх суперництво в бобслеї велося тільки за один комплект олімпійських нагород – у четвірках. Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали спортсмени зі Швейцарії Едуард Шеррер, Альфред Невьо, Альфред Шлеппі і Хайнріх Шлеппі.

Чотириразові олімпійські чемпіони з бобслею спортсмени з Німеччини Андре Ланге і Кевін Куске, які здобули золоті медалі на Іграх-2002 (у четвірці), на Іграх-2006 (двічі – у двійці і в четвірці) та на Іграх-2010 (у двійці)

На II зимових Олімпійських іграх (Санкт-Моріц-1928) у змаганнях з бобслею розігрувався тільки один комплект нагород, але за змагання не на чотиримісних, а на п'ятимісних санях (вперше і востаннє в олімпійській історії цього виду спорту).

На III зимових Олімпійських іграх в Лейк-Плесіді (1932) бобслеїсти виборювали вже два комплекти медалей – у змаганнях двійок та у змаганнях четвірок.

Такою самою була програма у цьому виді спорту на IV–XVIII зимових Олімпійських іграх (1936–1998).

На XIX зимових Олімпійських іграх у Солт-Лейк-Сіті (2002) програма з бобслею вперше включала суперництво за три комплекти олімпійських нагород: до двох колишніх – серед чоловіків (у двійках і в четвірках) було додано змагання серед жінок (у двійках).

Аналогічною (три види змагань, у тому числі два у чоловіків і один у жінок) залишилася програма з бобслею на XX–XXIII зимових Олімпійських іграх (2006–2018).

За 94-річну історію проведення змагань з бобслею на зимових Олімпійських іграх (1924–2018) найбільшу кількість золотих медалей серед чоловіків – по чотири – виграли два спортсмени з Німеччини – Андре Ланге і Кевін Куске, які стали олімпійськими чемпіонами у 2002 р. – у складі екіпажу четвірки, у 2006 р. – двічі (у двійці і в складі екіпажу четвірки), а в 2010 р. – у двійці.

По три золоті олімпійські медалі завоювали спортсмени з Німецької Демократичної Республіки Майнхард Немер і Бернхард Гермесхаузен: у 1976 р. – у двійці і в складі екіпажу четвірки, у 1980 р. – у складі екіпажу четвірки.

У змаганнях з бобслею серед жінок дворазовими олімпійськими чемпіонками стали спортсменки з Канади Кейлі Хемфріс і Хізер Мойс, які перемагали

Дворазові олімпійські чемпіонки з бобслею спортсменки з Канади Кейлі Хемфріс і Хізер Мойс, які перемагали у змаганнях з цього виду спорту на Іграх 2010 і 2014 рр.

Екіпаж четвірки НДР, який переміг у змаганнях з бобслею на XIII зимових Олімпійських іграх 1980 р. у Лейк-Плесіді; один із членів цього екіпажу – Богдан Мусіол – згодом став володарем сімох олімпійських медалей різного ґатунку; крім однієї золотої, в його активі – п'ять срібних нагород і одна бронзова (на Іграх 1980–1988 – у складі збірної НДР, а у 1992 р. – у складі збірної Німеччини)

на двох поспіль зимових Олімпійських іграх – у 2010 і 2014 рр.

Найбільшу кількість олімпійських нагород різного ґатунку серед чоловіків-бобслеїстів – сім (у тому числі одну золоту, п'ять срібних, одну бронзову) – завоював німецький спортсмен Богдан Мусіол, який на зимових Іграх 1980–1988 рр. виступав за НДР, а в 1992 р. – за Німеччину. У Лейк-Плесіді-1980 він завоював золоту медаль у четвірці і бронзову в двійці, у Сараєво-1984 – дві срібні (у

двійці і в четвірці), у Калгарі-1988 – також дві срібні (у двійці і в четвірці), а в Альбервілі-1992 – одну срібну нагороду (в четвірці).

По шість олімпійських медалей різного ґатунку завоювали троє бобслеїстів: італієць Еудженіо Монті (дві золоті – у 1968 р. (у двійці і в четвірці), дві срібні – у 1956 р. (у двійці і в четвірці), дві бронзові – у 1964 р. (у двійці і в четвірці); Вольфганг Хоппе (НДР, потім Німеччина) – дві золоті – у 1984 р. (у двійці і в четвірці), три срібні – дві у 1988 р. (у двійці і в четвірці), одну у 1992 р. (в четвірці) і одну бронзову нагороду – 1994 р. (у четвірці); Кевін Куске з Німеччини, у якого, крім чотирьох золотих медалей, є ще дві срібні (у 2010 р. та в 2018 р. – обидва рази в четвірці).

Серед жінок-бобслеїсток за 16-річну історію їх виступів на зимових Олімпійських іграх найбільшу кількість медалей різного ґатунку – по три – завоювали дві спортсменки: канадка Кейлі Хемфріс (дві золоті нагороди у 2010 і 2014 рр., бронзова у 2018 р.) і Ілана Мейерс зі США (бронзова медаль у 2010 р., дві срібні у 2014 і 2018 рр.).

Як уже зазначалося, підсумкові місця спортсменів за результатами змагань в бобслеї визначаються за сумою показників часу кожного екіпажу в чотирьох заїздах. Цікаво, що в історії проведення олімпійських змагань у цьому виді спорту серед чоловіків були три випадки, коли, незважаючи на те, що час в заїздах фіксується з точністю до сотих часток секунди, суми часу в чотирьох заїздах виявлялися у двох екіпажів абсолютно однаковими.

У першому такому випадку – на X зимових Олімпійських іграх (1968) у змаганнях двійок однакова сума часу в чотирьох заїздах – по 4 хв 41,54 с – виявилася в італійців Еудженіо Монті і Лучано де Паоліс і у німецьких спортсменів з ФРН Хорста Флота і Йозефа Бадера. Але перше місце (і звання олімпійських чемпіонів) було присуджено італійським бобслеїстам – за кращим часом, показаним ними в останньому

Володар шести олімпійських медалей різного ґатунку з бобслею італієць Еудженіо Монті, який здобув дві золоті нагороди (у 1968 р.), дві срібні (у 1956 р.) і дві бронзові (у 1964 р.)

Володарка трьох олімпійських медалей різного ґатунку з бобслею спортсменка з Канади Ілана Мейерс, на рахунку якої дві срібні нагороди (2014, 2018 рр.) та одна бронзова (2010)

Володар шести олімпійських медалей різного ґатунку з бобслею німецький спортсмен Вольфганг Хоппе, який здобув дві золоті нагороди (у 1984 р.), виступаючи за НДР, три срібні, з них дві (у 1988 р.), виступаючи за НДР, а одну (у 1992 р.), виступаючи за Німеччину, та одну бронзову (у 1994 р.), виступаючи за Німеччину

заїзді (такими були тоді правила проведення змагань); німецькі ж спортсмени стали срібними призерами.

У двох інших випадках – у 1998 р. і в 2018 р., коли правила змагань було змінено, – за однакової кількості сум показників часу в чотирьох заїздах переможцями Ігор визнавалися обидва екіпажі. Так, на XVIII зимових Олімпійських іграх у Нагано в змаганнях бобслеїстів у двійках Гюнтер Хубер і Антоніо Тарталья з Італії і канадці П'єр Людерс і Девід МакІчерн набрали однакові суми часу в чотирьох заїздах (по 3 хв 37,24 с) – й обидва екіпажі були проголошені олімпійськими чемпіонами і нагороджені золотими медалями. На XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані у змаганнях у двійках абсолютно однакові суми часу в чотирьох заїздах – по 3 хв 16,86 с – набрали Джастін Кріппс і Олександр Копач із Канади і спортсмени з Німеччини Франческо Фрідріх і Торстен Маргіс, наслідком чого стало проголошення обох екіпажів олімпійськими чемпіонами та нагородження їх золотими медалями.

Слід також згадати про те, що російські бобслеїсти Олександр Зубков і Олексій Воевода (володарі срібних нагород зимових Ігор-2006 у змаганнях четвірок, "бронзи" зимових Ігор-2010 у змаганнях двійок і двох золотих медалей зимових Ігор-2014 – у змаганнях двійок і четвірок) виявилися серед тих спортсменів Росії (у тому числі переможців і призерів Ігор-2014 з лижних гонок, бобслею, санного спорту, скелетону, швидкісного бігу на ковзанах, біатлону), щодо яких – на підставі розслідування скандалу, пов'язаного із підміною проб допінг-кон-

ролю на XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі, – Міжнародним олімпійським комітетом у листопаді 2017 р. було застосовано санкції. Зокрема, 24 листопада 2017 р. МОК дискваліфікував російських бобслеїстів Олександра Зубкова та Олексія Воеводу і позбавив їх двох золотих олімпійських медалей Ігор-2014 (олімпійські нагороди Ігор-2006 і Ігор-2010 залишилися у цих спортсменів).

Гірськолижний спорт

Гірськолижний спорт – вид спорту, який являє собою спуск з гір на лижах спеціальними сніжними трасами, якими спортсмени (спортсменки) прагнуть якомога швидше подолати змагальну дистанцію, не пропустивши при цьому жодних воріт, відзначених спеціальними віхами з прапорцями.

Види змагань у гірськолижному спорті (слалом, гігантський слалом, супергігантський слалом, швидкісний спуск) відрізняються довжиною траси, кількістю воріт, через які обов'язково необхідно пройти на дистанції, і перепадом висот між стартом і фінішем. Ще одним видом змагань у гірськолижному спорті є альпійська комбінація, що включає слалом і швидкісний спуск.

Розвитком гірськолижного спорту, як і лижних гонок, стрибків на лижах з трампліна, лижного двоєборства, сноубордингу, фрістайлу, керує Міжнародна федерація лижного спорту (FIS).

До олімпійської програми гірськолижний спорт входить, починаючи з IV зимових Олімпійських ігор 1936 р. у Гарміш-Партенкірхені і донині.

На IV зимових Олімпійських іграх суперництво велося за два комплекти нагород: в альпійському двоєборстві у чоловіків і у жінок. При цьому результати (час), показані спортсменом (спортсменкою)

Перший олімпійський чемпіон з гірськолижного спорту німець Франц Пфнюр, який переміг у змаганнях з альпійського двоєборства на IV зимових Олімпійських іграх 1936 р. у Гарміш-Партенкірхені

Перша олімпійська чемпіонка з гірськолижного спорту німкеня Крістль Кранц, яка перемогла у змаганнях з альпійського двоєборства на IV зимових Олімпійських іграх 1936 р. у Гарміш-Партенкірхені

в кожній із двох складових альпійського двоєборства, переводили в бали, які підсумовували (максимальна кількість балів показувала найкращий результат). Першими олімпійськими чемпіонами стали представники Німеччини: серед чоловіків – Франц Пфнюр, а серед жінок – Крістль Кранц, які набрали найбільші суми балів в альпійському двоєборстві.

У 1948 р. на V зимових Олімпійських іграх в Санкт-Моріці програма з гірськолижного спорту включала вже шість видів змагань, по три у чоловіків і жінок (слалом, швидкісний спуск, альпійське двоєборство). При цьому в альпійському двоєборстві бали, в які переводилися показники часу спортсмена у кожній із двох складових двоєборства, нараховувалися інакше – чим меншою була сума балів, тим кращим був підсумковий результат, а переможцем ставав учасник з найменшою сумою балів.

На VI зимових Олімпійських іграх 1952 р. кількість видів змагань у гірськолижному спорті залишилася тією самою, проте відбулися зміни у змісті олімпійської програми: було виключено (і у чоловіків, і у жінок) альпійське двоєборство, але включено до програми (і у чоловіків, і у жінок) змагання в гігантському слаломі.

Аналогічною була програма змагань у гірськолижному спорті на VII–XIV зимових Олімпійських іграх (1956–1984).

У 1988 р. на XV зимових Олімпійських іграх програму було розширено з шести до десяти видів змагань: і у чоловіків, і у жінок до слалому, гігантського слалому і швидкісного спуску було додано супергігантський слалом та альпійську комбінацію, що включає швидкісний спуск і слалом. При цьому

в альпійській комбінації показники часу спортсмена у кожній із двох складових переводили у бали, які підсумовували, – менша сума балів дозволяла посісти більш високе місце у цьому виді змагань.

Такою самою, як у Калгарі-1988, була програма змагань в гірськолижному спорті на XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р. в Альбервілі (десять видів змагань, у тому числі п'ять у чоловіків і п'ять у жінок).

Починаючи з XVII зимових Олімпійських ігор (1994) у програмі з гірськолижного спорту відбулися зміни в порядку визначення результатів змагань в альпійській комбінації (і у чоловіків, і у жінок). На відміну від зимових Ігор 1988 і 1992 рр., де показники часу спортсмена в кожній з двох складових цього двоєборства переводили у бали, які підсумовували, на зимових Іграх-1994 і надалі визначення підсумків в альпійській комбінації здійснювалося по-іншому – безпосереднім підсумовуванням показників часу спортсмена в кожній із двох складових цього двоєборства. Переможцем ставав той, у кого сума показників часу була найменшою.

Такою самою, як на Іграх-1994, була програма змагань з цього виду спорту на XVIII–XXII зимових Олімпійських іграх (1998–2014).

На XXIII зимових Олімпійських іграх (Пхьончхан-2018) програму було збільшено з колишніх десяти видів змагань (п'ять у чоловіків і п'ять у жінок) до одинадцяти за рахунок включення командної першості. При цьому до складу команди кожної країни входять три чоловіки і три жінки, а змагання проводяться за системою з вибуванням: 1/8 фіналу, 1/4 фіналу, 1/2 фіналу, після чого команди, які перемогли в півфіналах, розігрують у фіналі "А", кому з них дістануться золоті медалі, кому срібні, а дві команди, що програли в півфіналах, змагаються у фіналі "В" за бронзові медалі.

Повертаючись до олімпійської історії гірськолижного спорту, слід зазначити події, що відбувалися на початку 1970-х років і були викликані негативним ставленням до цього виду спорту з боку тодішнього президента Міжнародного олімпійського комітету Ейвері Брендеджа. Він активно боровся з порушеннями "Правила 26" (параграфу Олімпійської хартії, введеного в дію з 5 квітня 1971 р., який визначав статус спортсмена-любителя). Брендедж вважав неприпустимим, що гірськолижники під час змагань заодно рекламують лижний інвентар різних фірм перед мільйонами телеглядачів. Після численних протистоянь з Міжнародною федерацією лижного спорту (FIS) президент МОК Ейвері Брендедж навіть вніс пропозицію про повне виключення змагань з гірськолижного спорту з програми XI зимових Олімпійських ігор 1972 р. Але Міжнародний олімпійський комітет не погодився з його пропозицією – і гірськолижний спорт залишився в олімпійській програмі. Однак

Чотириразовий олімпійський чемпіон з гірськолижного спорту норвежець К'етіль Андре Омотд, який одну золоту медаль здобув на Іграх-1992 в Альбервілі, дві – на Іграх-2002 у Солт-Лейк-Сіті, а одну – на Іграх-2006 у Турині; крім того, в його активі дві срібні та дві бронзові нагороди (загалом 8)

під санкції тоді потрапив відомий австрійський гірськолижник Карл Шранц, звинувачений у тому, що в ході змагань, що проводилися перед Іграми-1972, він нібито рекламував продукцію фірми – виробника його лиж, у зв'язку з чим не був допущений до зимових Ігор-1972 у Саппоро.

За 82-річну історію проведення змагань з гірськолижного спорту на зимових Олімпійських іграх (1936–2018) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у цьому виді спорту серед чоловіків – чотири – виграв гірськолижник з Норвегії К'етіль Андре Омотд: одну – в Альбервілі-1992 (у супергігантському слаломі), дві – у Солт-Лейк-Сіті-2002 (у супергігантському слаломі і в альпійській комбінації), одну – в Турині-2006 (у супергігантському слаломі).

По три золоті олімпійські нагороди у змаганнях з гірськолижного спорту серед чоловіків завоювали у різні роки три спортсмени: Антон Зайлер (Австрія), Жан-Клод Кіллі (Франція) й Альберто Томба (Італія). На VII зимових Олімпійських іграх (1956) австрієць Антон Зайлер переміг у всіх трьох видах змагань, що входили до програми – у слаломі, гігантському слаломі і швидкісному спуску. На X зимових Олімпійських іграх (1968) француз Жан-Клод Кіллі здобув першість у всіх трьох видах змагань тодішньої програми – у слаломі, гігантському слаломі і швидкісному спуску. Італійський гірськолижник Альберто Томба дві зі своїх трьох золотих олімпійських медалей виграв на XV зимових Олімпійських іграх (1988), де переміг у слаломі і гігантському слаломі, ще одну – на XVI зимових Олімпійських іграх (1992), де був першим у гігантському слаломі.

В олімпійських змаганнях з гірськолижного спорту серед жінок найбільшу кількість золотих медалей – чотири – здобула спортсменка з Хорватії Яніца Костеліч. Три з них вона завоювала на XIX зимових Олімпійських іграх (2002), де перемогла у слаломі, гігантському слаломі і в альпійській комбінації, а одну – на XX зимових Олімпійських іграх (2006), де була першою в альпійській комбінації.

По три золоті олімпійські нагороди в змаганнях серед жінок вибороли чотири спортсменки – Френі Шнайдер (Швейцарія), Катя Зайцінгер (Німеччина), Дебора Компаньоні (Італія) і Марія Хофль-Ріш (Німеччина). Швейцарська гірськолижниця Френі Шнайдер дві золоті медалі виграла на XV зимових Олімпійських іграх 1988 р. (у слаломі і гігантському слаломі), а одну – на XVII зимових Олімпійських іграх 1994 р. (у слаломі). Німецька спортсменка Катя Зайцінгер одну золоту медаль завоювала на XVII зимових Олімпійських іграх 1994 р. (у швидкісному спуску) і дві – на XVIII зимових Олімпійських іграх 1998 р. (у швидкісному спуску і в альпійській комбінації). Італійка Дебора Компаньоні одну золоту медаль здобула на XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р. (у супергігантському слаломі), а ще дві – на XVII і XVIII зимових Олімпійських іграх (у гігантському слаломі). Німецька гірськолижниця Марія Хофль-Ріш дві з трьох золотих медалей виграла на XXI зимових Олімпійських іграх 2010 р. (вона виступала там як Марія Ріш, а перемогла в слаломі і в альпійській комбінації) і одну нагороду найвищого ґатунку – на XXII зимових Олімпійських іграх 2014 р. (під подвійним прізвиськом Хофль-Ріш спортсменка була першою в альпійській комбінації).

Чотириразова олімпійська чемпіонка з гірськолижного спорту Яніца Костеліч із Хорватії, яка здобула три золоті медалі на Іграх-2002 у Солт-Лейк-Сіті, а одну – на Іграх-2006 у Турині; крім того, в її активі також дві срібні нагороди (загалом 6)

Володарка шести олімпійських медалей різного ґатунку з гірськолижного спорту Аня Персон (зі Швеції), в активі якої одна золота нагорода (2006), одна срібна (2002) і чотири бронзові (одна – у 2002 р., дві – у 2006 р., одна – у 2010 р.)

Найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку серед чоловіків-гірськолижників – вісім – виграв норвезький спортсмен К'етіль Андре Омотт: крім чотирьох золотих нагород (завойованих у 1992, 2002 і 2006 рр.), у його колекції також два "срібла" (обидва – у 1994 р.) і дві "бронзи" (у 1992 і 1994 рр.).

По п'ять олімпійських медалей різного ґатунку завоювали два гірськолижники – Альберто Томба і Лассе Кьюз. Італієць Альберто Томба, крім згаданих трьох золотих медалей (виграних у 1988 і 1992 рр.), завоював також дві срібні нагороди (1992 і 1994 рр.). Норвежець Лассе Кьюз виграв одну золоту медаль (1994), три срібні (дві – у 1998 р., одну – в 2002 р.) і одну бронзову нагороду (2002).

Найбільшу серед жінок-гірськолижниць кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по шість – завоювали дві спортсменки – Яніца Костеліч і Аня Персон. Хорватка Яніца Костеліч, крім чотирьох золотих нагород (виграних у 2002 і 2006 рр.), має також дві срібні (2002 і 2006 рр.). Спортсменка зі Швеції Аня Персон виграла одну золоту медаль (2006), одну срібну (2002) і чотири бронзові (одну – в 2002 р., дві – у 2006 р., одну – у 2010 р.).

По п'ять олімпійських медалей різного ґатунку завоювали дві гірськолижниці – Френі Шнайдер і Катя Зайцінгер. Швейцарська спортсменка Френі Шнайдер, крім золотих нагород (виграних у 1988 і 1994 рр.), була удостоєна також однієї срібної медалі і однієї бронзової (обидві – 1994 р.). Німецька спортсменка Катя Зайцінгер, крім трьох золотих нагород (виграних у 1994 і 1998 рр.), завоювала також дві бронзові медалі (одну – в 1992 р., одну – в 1998 р.).

Неординарне досягнення встановила на XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. спортсменка з

Чехії Естер Ледеца, яка у Пхьончхані виграла дві золоті медалі у двох різних видах спорту: у змаганнях з гірськолижного спорту вона перемогла у супергігантському слаломі, а в змаганнях зі сноубордингу – в паралельному гігантському слаломі.

В олімпійській історії відомі кілька випадків, коли два гірськолижники показували абсолютно однакові результати (хоча час подолання дистанції фіксується з точністю до сотих часток секунди) – і організаторам змагань доводилося вручати обом спортсменам олімпійські медалі однакового ґатунку. Так, на XVI зимових Олімпійських іграх (1992) американка Дайан Рофф і австрійка Аніта Вахтер подолали дистанцію гігантського слалому за 2 хв 13,71 с – і обидві були нагороджені срібними медалями. На XVIII зимових Олімпійських іграх (1998) австрієць Ханс Кнаусс і швейцарець Дідьє Кюш у супергігантському слаломі фінішували, показавши результат 1 хв 35,43 с, внаслідок чого обидва стали володарями срібних нагород. На XXII зимових Олімпійських іграх (2014) у змаганнях зі швидкісного спуску дві спортсменки – Тіна Мазе зі Словенії та Домініка Гізін зі Швейцарії – завершили дистанцію з однаковими показниками часу (1 хв 41,57 с), а оскільки їх результати виявилися найкращими в цьому виді змагань, то обидві були проголошені олімпійськими чемпіонками і нагороджені золотими медалями.

Санний спорт

Санний спорт – вид спорту, який являє собою швидкісний спуск з гір на спортивних санях, що не мають рульового управління, спеціально обладнаною льодовою трасою (жолобом з рядом різних за крутизною поворотів з віражами). Спортсмени лежать на санях (одномісних або двомісних) горілиць ногами вперед, а рухом саней керують за рахунок зміни навантаження на полози.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1957 р. було засновано Міжнародну федерацію санного спорту (Fédération Internationale de Luge de Course – FIL), а до цього існувала секція санного спорту в Міжнародній федерації бобслею і тобогану (FIBT). На сьогодні (станом на 1 січня 2019 р.) FIL об'єднує 54 національні федерації.

До олімпійської програми змагання з санного спорту входять, починаючи з IX зимових Олімпійських ігор і донині.

Місця спортсменів у змаганнях з санного спорту визначаються за сумою показників часу в чотирьох заїздах (на одномісних санях) і в двох заїздах (на двомісних санях).

Перші олімпійські змагання з санного спорту відбулися на зимових Іграх-1964 в Інсбруку, де розігрувалися три комплекти олімпійських нагород, у

Чотириразові олімпійські чемпіони із санного спорту Тобіас Вендль і Тобіас Арльт з Німеччини, які дві золоті медалі здобули на Іграх-2014 у Сочі і ще дві – на Іграх-2018 у Пхьончхані

Триразовий олімпійський чемпіон із санного спорту Фелікс Лох з Німеччини, який одну золоту медаль здобув на Іграх-2010 у Ванкувері, а дві – на Іграх-2014 у Сочі

тому числі два – у чоловіків (на одномісних і двомісних санях), один – у жінок (на одномісних санях). Першими олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали: серед чоловіків на одномісних санях – спортсмен з НДР Томас Кьолер (виступав за Об'єднану німецьку команду), на двомісних санях – Йозеф Файстмантль і Манфред Штенгль з Австрії, а серед жінок на одномісних санях – спортсменка з НДР Ортрун Ендерляйн (Об'єднана німецька команда).

Аналогічною залишалася програма з санного спорту на X–XXI зимових Олімпійських іграх (1968–2010).

На XXII зимових Олімпійських іграх 2014 р. програму з цього виду спорту було збільшено з трьох до чотирьох видів змагань: додалася командна естафета, в якій у складі кожної команди виступають спортсмен на одномісних санях, спортсменка на одномісних санях і чоловічий екіпаж на двомісних санях.

Триразовий олімпійський чемпіон із санного спорту Георг Хаккль з Німеччини, який золоті медалі здобув (тричі поспіль) на Іграх 1992–1998 рр.

Такою самою, як на Іграх-2014, була програма змагань на XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р.

За 54-річну історію проведення змагань з санного спорту на зимових Олімпійських іграх (1964–2018) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків-саночників, які виступали на двомісних санях, здобули спортсмени з Німеччини Тобіас Вендль і Тобіас Арльт, у яких по чотири нагороди найвищого ґатунку: дві – в Сочі-2014 (у змаганнях на санях-двійках і в командній естафеті) і дві – у Пхьончхані-2018 (у таких само змаганнях).

По три золоті олімпійські медалі в цьому виді спорту серед чоловіків завоювали два спортсмени – Георг Хаккль з Німеччини (в Альбервілі-1992, у Ліллегаммері-1994 і Нагано-1998 – всі три на одномісних санях) і його співвітчизник Фелікс Лох (одну в Ванкувері-2010 – на одномісних санях і дві в Сочі-2014 – на одномісних санях і в командній естафеті).

По дві золоті олімпійські медалі в змаганнях з санного спорту серед чоловіків завоювали в різні роки дев'ять спортсменів: Томас Кьолер з НДР, який виступав за Об'єднану німецьку команду (1964 р. – на одномісних санях, 1968 р. – на двомісних), Пауль Хільдгартнер з Італії (1972 р. – на двомісних санях, 1984 р. – на одномісних), Ханс Рінн і Норберт Хан з НДР (1976 і 1980 рр. – обидва рази на двомісних санях), Штефан Краузе і Ян Берендт з Німеччини (1992 і 1998 рр. – обидва рази на двомісних санях), Армін Цоггелер з Італії (2002 і 2006 рр. – обидва рази на одномісних санях), Андреас Лінгер і Вольфганг Лінгер з Австрії (2006 і 2010 рр. – обидва рази на двомісних санях).

Серед жінок в олімпійських змаганнях з санного спорту найбільшу кількість золотих медалей – чотири – виграла Наталі Гайзенбергер з Німеччини: в Сочі-2014 – дві (на одномісних санях і в командній естафеті) і в Пхьончхані-2018 – дві (також на одномісних санях і в командній естафеті).

Володар шести олімпійських медалей різного ґатунку із санного спорту Армін Цоггелер (з Італії), в активі якого дві золоті нагороди (2002 і 2006 рр.), одна срібна (1998) та три бронзові (1994, 2010 і 2014 рр.)

По дві золоті олімпійські медалі у кожній в цьому виді спорту завоювали у різні роки дві німецькі спортсменки – Штеффі Вальтер-Мартін з НДР (1984, 1988) і Сільке Отто, яка представляла Німеччину (2002, 2006).

Найбільшу серед чоловіків-саночників кількість олімпійських нагород різного ґатунку – шість – завоював, виступаючи на одномісних санях, спортсмен з Італії Армін Цоггелер – дві золоті медалі (2002, 2006), а також одну срібну (1998) і три бронзові (1994, 2010, 2014).

Серед жінок-саночниць найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – п'ять – завоювала спортсменка з Німеччини Наталі Гайзенбергер

Чотириразова олімпійська чемпіонка із санного спорту Наталі Гайзенбергер з Німеччини, яка дві золоті медалі здобула на Іграх-2014 у Сочі, а ще дві – на Іграх-2018 у Пхьончхані; крім того, у неї ще є одна бронзова нагорода (загалом 5)

гер, у якій, крім уже згаданих чотирьох золотих нагород (виграних у 2014 і 2018 рр.), є й одна бронзова медаль (2010).

Олімпійська історія санного спорту містить не тільки видатні досягнення спортсменів з різних країн, а й таку скандальну подію, яка сталася під час змагань з цього виду спорту серед жінок на Х зимових Олімпійських іграх 1968 р. Три спортсменки з Німецької Демократичної Республіки, які вважалися фаворитками цих Ігор, – Ортрун Ендерляйн (олімпійська чемпіонка попередніх зимових Ігор-1964) і її колеги по збірній НДР Анжела Кнозель і Анна-Марія Мюллер – були дискваліфіковані, оскільки виявилося, що вони – з метою прискорення руху саней льодовим жолобом – перед стартом нагрівали їх полози, що правилами заборонено.

Є в олімпійській історії санного спорту і такий цікавий епізод, коли в змаганнях чоловіків на двомісних санях на XI зимових Олімпійських іграх (1972) олімпійськими чемпіонами були проголошені одразу два екіпажі двійок, оскільки (при фіксації часу з точністю до сотих часток секунди) у Хорста Хьорнляйна і Райнхарда Бредова з НДР і у Пауля Хільдгартнера і Вальтера Пляйкнера з Італії виявилися абсолютно рівними суми показників часу в двох заїздах – по 1 хв 28,35 с.

Можна також відзначити універсалізм двох спортсменок, які завоювали медалі на зимових Олімпійських іграх у змаганнях із санного спорту і в змаганнях з бобслею. Спортсменка з Німеччини Зузі Ердман двічі – на зимових Іграх 1992 і 1994 рр. ставала призером у санному спорті (бронзова медаль в Альбервілі та срібна – в Ліллегаммері), а на зимових Іграх 2002 р. вона здобула бронзову нагороду в бобслеї. Спортсменка з Італії Герда Вайсенштайнер на зимових Іграх-1994 стала олімпійською чемпіонкою у санному спорті, а через дванадцять років – на зимових Іграх-2006 – була нагороджена бронзовою медаллю в змаганнях з бобслею.

Слід згадати і про те, що російський саночник Альберт Демченко (володар срібної нагороди Ігор-2006 у змаганнях на одномісних санях і двох срібних медалей Ігор-2014 у змаганнях на одномісних санях і в командній естафеті) виявився в числі тих спортсменів Росії (у тому числі переможців і призерів Ігор-2014 з лижних гонок, санного спорту, бобслею, скелетону, біатлону, швидкісного бігу на ковзанах), до яких – на підставі розслідування скандалу, пов'язаного із підміною проб допінг-контролю на XXII зимових Олімпійських іграх 2014 р. у Сочі, – Міжнародним олімпійським комітетом у листопаді 2017 р. було застосовано санкції. Зокрема, МОК дискваліфікував саночника Альберта Демченка і позбавив його двох срібних медалей Ігор-2014 (срібна нагорода Ігор-2006 залишилася у цього спортсмена).

Скелетон

Скелетон – вид спорту, який являє собою швидкісний спуск з гір спеціально обладнаною льодовою трасою (жолобом з різними за крутизною поворотами з віражами) на одномісних санях без рульового управління, з обтяженою рамою (до 50 кг) завдовжки 70 см і завширшки 38 см, закріпленою на сталевих полозах. Спортсмен, який виступає в скелетоні, лежить на санях головою вперед, обличчям вниз, а рухом саней управляє за допомогою шипів на носках черевиків.

Розвитком скелетону, як і бобслею, керує Міжнародна федерація бобслею і скелетону (IBSF), яка до червня 2015 р. мала назву “Міжнародна федерація бобслею і тобогган” і була заснована у 1924 р.

До олімпійської програми змагання зі скелетону (тільки серед чоловіків) уперше було включено в 1928 р. на II зимових Олімпійських іграх. Першим олімпійським чемпіоном у цьому виді спорту став спортсмен зі США Дженнісон Хітон, який залишив на другому призовому місці співвітчизника – свого молодшого брата Джона Хітона, а третім був Девід Карнегі (граф Нортеск) з Великої Британії.

Потім в олімпійській біографії скелетону настала 20-річна перерва, після якої змагання (знову тільки серед чоловіків) вдруге відбулися в 1948 р. на V зимових Олімпійських іграх, що проводилися в Санкт-Моріці, де проходили і зимові Ігри-1928 (справа в тому, що в ті часи лише там була траса для скелетону, що відповідала міжнародним правилам). Олімпійським чемпіоном у 1948 р. став італієць Ніно Біббія. Срібну медаль завоював спортсмен зі США Джон Хітон (той самий, що був срібним призером за 20 років до цього – на зимових Іграх-1928), а володарем бронзової нагороди став Джон Греммонд із Великої Британії.

Перший олімпійський чемпіон зі скелетону спортсмен зі США Дженнісон Хітон, який переміг на II зимових Олімпійських іграх у Санкт-Моріці (1928)

Після цих зимових Ігор в олімпійській історії скелетона знову настала досить велика перерва – тривалістю у 54 роки.

І тільки в 2002 р. на XIX зимових Олімпійських іграх скелетон знову було повернуто до олімпійської програми – і надалі змагання з цього виду спорту проводилися на всіх наступних зимових Олімпійських іграх. Причому на кожних із них суперництво велося вже не за один комплект олімпійських нагород, як було раніше, а за два: один – серед чоловіків і один – серед жінок.

Місця спортсменів за підсумками змагань у скелетоні визначаються за сумою показників часу кожного з них у чотирьох заїздах.

Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту серед чоловіків ставали: спортсмен зі США Джим Ші (2002), канадець Дафф Гібсон (2006), його співвітчизник Джон Монтгомері (2010), російський спортсмен Олександр Третьяков (2014), Юн Сун Бін з Республіки Корея (2018).

Серед жінок-скелетоністок олімпійськими чемпіонками у різні роки ставали: Трістан Гейл зі США (2002), швейцарка Майя Педерсен (2006), Емі Вільямс з Великої Британії (2010), її співвітчизниця Елізабет Ярнолд (2014, 2018).

У змаганнях серед жінок найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – дві – виграла Елізабет Ярнолд з Великої Британії, яка була переможцем на двох зимових Іграх поспіль – у Сочі і в Пхьончхані (2014 та 2018 рр.).

В олімпійських змаганнях з цього виду спорту серед чоловіків поки жодному скелетоністу не вдалося стати дворазовим олімпійським чемпіоном.

По дві олімпійські медалі різного ґатунку у різні роки завоювали чотири скелетоністи: Джон Хітон зі США (срібні у 1928 і 1948 рр.), швейцарець Грегор Штелі (бронзові у 2002 і 2006 рр.), Мартінс Дукурс з

Олімпійський чемпіон зі скелетону італійський спортсмен Ніно Біббія, який переміг на V зимових Олімпійських іграх у Санкт-Моріці (1948)

Дворазова олімпійська чемпіонка зі скелетону спортсменка з Великої Британії Елізабет Ярнолд (2014 і 2018 рр.)

Латвії (срібні у 2010 і 2014 рр.), російський спортсмен Олександр Третьяков (бронзову у 2010 р. та золоту у 2014 р.).

Слід зазначити, що Олександр Третьяков опинився серед тих російських спортсменів, до яких на підставі розслідування скандалу, пов'язаного з підміною проб допінг-контролю на Іграх-2014 у Сочі, Міжнародним олімпійським комітетом у 2017 р. було застосовано санкції. Зокрема, 22 листопада 2017 р. МОК дискваліфікував російського скелетоніста Олександра Третьякова і позбавив його золотої олімпійської медалі Ігор-2014. І хоча Спортивний арбітражний суд (CAS) 1 лютого 2018 р. ухвалив рішення про повернення Олександрові Третьякову золотої медалі зимових Ігор-2014, Міжнародний олімпійський комітет дискваліфікацію цього скелетоніста не відмінив. У результаті Олександр Третьяков, як і ряд інших російських спортсменів, які потрапили під санкції, не був допущений МОК до участі в XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьончхані.

Цікаво відзначити універсалізм двох спортсменів, які завойовували на зимових Олімпійських іграх медалі у скелетоні і бобслеї. Перший олімпійський чемпіон у скелетоні – Дженнісон Хітон зі США – на тих самих II зимових Олімпійських іграх-1928 став срібним призером у бобслеї (у складі екіпажу своєї країни). А його співвітчизник і молодший брат Джон Хітон, крім двох згаданих срібних медалей у скелетоні (1928, 1948), здобув також бронзову у бобслеї на III зимових Олімпійських іграх-1932, де виступав у змаганнях двійок.

Сноубординг

Сноубординг – вид спорту, в якому спортсмени, стоячи на спеціальній дошці, здійснюють спуск трасами, прокладеними на засніженому схилі (у таких дисциплінах сноубордингу, як гігантський слалом,

паралельний гігантський слалом, паралельний слалом, бордер-крос), або ж виконують акробатичні елементи в спеціальній споруді, що має напівовальну форму, – “напівтрубі” (у такій дисципліні сноубордингу, як хаф-пайп; з англ. *half* – половина, *pipe* – труба), або ж змагаються на прокладеній на схилі трасі, що включає проходження перил і трамплінів для виконання акробатичних стрибків (у такій дисципліні сноубордингу, як слоуп-стайл; з англ. *slope* – схил, *style* – стиль), або ж змагаються, розганяючись і стрибаючи зі спеціального великого трампліна – з виконанням у польоті різних акробатичних елементів, які оцінюються за складністю, динамікою, красою і чистотою виконання (у такій дисципліні сноубордингу, як біг-ейр; з англ. *big* – великий, *air* – повітря).

До олімпійської програми сноубординг (змагання серед чоловіків і серед жінок) входить, починаючи з XVIII зимових Олімпійських ігор 1998 р. і донині.

На зимових Іграх-1998 за олімпійські нагороди зі сноубордингу суперництво велося в чотирьох видах змагань у двох дисциплінах – хаф-пайп (у чоловіків і у жінок) і гігантському слаломі (у чоловіків і у жінок). Першими олімпійськими чемпіонами стали: у хаф-пайпу у чоловіків – Жан Сіммен (Швейцарія), у жінок – Ніколя Тост (Німеччина); у гігантському слаломі у чоловіків – Росс Ребальяті (Канада), у жінок – Карін Рубі (Франція).

На XIX зимових Олімпійських іграх 2002 р. кількість видів змагань у програмі зі сноубордингу була такою самою, як на попередніх Іграх. Однак у змісті програми відбулися зміни: і у чоловіків, і у жінок гігантський слалом було замінено на більш видовищний паралельний гігантський слалом, у якому спортсмени змагаються попарно, долаючи дистанцію паралельними трасами. А змагання в хаф-пайпі залишилися без змін.

У 2006 р. на XX зимових Олімпійських іграх в Турині програму зі сноубордингу було розширено з колишніх чотирьох видів змагань до шести: до хаф-пайпу і паралельного гігантського слалому було додано (і у чоловіків, і у жінок) бордер-крос – спуск на дошці-сноуборді нерівною трасою, протяжність якої перевищує довжину траси гігантського слалому.

Програма зі сноубордингу на XXI зимових Олімпійських іграх 2010 р. залишилася такою самою, як і на попередніх Іграх-2006.

На XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі програму зі сноубордингу було розширено з шести до десяти видів змагань: до хаф-пайпу, паралельного гігантського слалому і бордер-кросу було додано (і у чоловіків, і у жінок) паралельний слалом (на дистанції меншої довжини, ніж дистанція в паралельному гігантському слаломі) і слоуп-стайл.

Триразовий олімпійський чемпіон зі сноубордингу спортсмен зі США Шон Вайт, який переміг у хаф-пайпі на Іграх-2006 у Турині, Іграх-2010 у Ванкувері та Іграх-2018 у Пхьончхані

На XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані у програмі зі сноубордингу кількість видів змагань залишилася такою самою, як на попередніх Іграх. Однак у змісті відбулися зміни: з неї було виключено паралельний слалом (і у чоловіків, і у жінок), а додано (і у чоловіків, і у жінок) біг-ейр.

Протягом 20 років (1998–2018) у змаганнях зі сноубордингу було розіграно в цілому (сумарно серед чоловіків і серед жінок) 40 комплектів нагород. При цьому 14 разів олімпійське “золото” вигравали представники США, вісім разів – Швейцарії, по чотири рази – Канади і Франції, по два рази – Австрії, Росії та Чехії, по одному разу – Німеччини, Австралії, Нідерландів, Італії.

Дворазова олімпійська чемпіонка зі сноубордингу спортсменка зі США Джеймі Андерсон, яка перемогла у слоуп-стайлі на Іграх-2014 у Сочі та на Іграх-2018 у Пхьончхані; крім того, у неї – срібна нагорода тих самих Ігор у біг-ейрі

Найбільшу серед чоловіків-сноубордистів кількість золотих олімпійських медалей – три – виграв спортсмен зі США Шон Вайт, який перемагав у хаф-пайпі на XX, XXI і XXIII зимових Іграх.

По дві золоті олімпійські медалі завоювали четверо сноубордистів-чоловіків: швейцарець Філіпп Шох (першість у паралельному гігантському слаломі у Солт-Лейк-Сіті-2002 і Турині-2006); Сет Вескотт зі США (переміг у бордер-кросі у Турині-2006 і Ванкувері-2010); Вік Вайлд – американець, який одружився на росіянці, прийняв російське громадянство і виступав за Росію на зимових Іграх-2014 в Сочі (де здобув першість двічі – у паралельному гігантському слаломі і в паралельному слаломі); французький спортсмен П'єр Вольтье (переміг у бордер-кросі у Сочі-2014 і в Пхьончхані-2018).

Серед жінок, які виступали в сноубордингу, поки тільки одна спортсменка – Джеймі Андерсон зі США – зуміла виграти дві золоті олімпійські медалі в цьому виді спорту (вона була першою в слоуп-стайлі у Сочі-2014 і в Пхьончхані-2018).

Також слід зазначити, що чеська спортсменка Естер Ледецька на XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. встановила вражаюче досягнення, завоювавши золоті медалі у двох різних видах спорту: у сноубордингу першою була в паралельному гігантському слаломі, а в змаганнях з гірськолижного спорту перемогла в супергігантському слаломі.

Серед сноубордистів-чоловіків, крім уже згаданого триразового олімпійського чемпіона в хаф-пайпі (2006, 2010, 2018) спортсмена зі США Шона Вайта, три олімпійські медалі різного ґатунку має Жан Кошир зі Словенії, який завоював одну срібну (у паралельному слаломі в 2014 р.) і дві бронзові наго-

Дворазова олімпійська чемпіонка Естер Ледецька (з Чехії), яка на Іграх-2018 у Пхьончхані здобула одну золоту медаль у сноубордингу (в паралельному гігантському слаломі), а другу – в гірськолижному спорті (у супергігантському слаломі)

роди (у паралельному гігантському слаломі – у 2014, 2018 рр.).

Серед жінок-сноубордисток найбільшу кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по три – завоювали дві спортсменки – Келлі Кларк із США (всі три нагороди – в хаф-пайпі: “золото” у 2002 р., і дві “бронзи” – у 2010, 2014 рр.) та її співвітчизниця Джеймі Андерсон (у неї, крім двох золотих нагород у слоуп-стайлі, завойованих у 2014 і 2018 рр., є також “срібло” 2018 р. – у біг-ейрі).

Фрістайл

Фрістайл – вид спорту, в якому спортсмени на лижах змагаються в тій чи іншій дисципліні, що входить в нього, у тому числі в могулі (спуску на лижах горбистою трасою з ухилом 27°, ускладненому виконанням стрибків з двох трамплінів); у лижній акробатиці (виконанні під час стрибка зі спеціально спрофільованого трампліну серії різних за складністю акробатичних елементів), у скі-кросі (гонці спеціальною гірськолижною трасою, що включає перешкоди у вигляді різних трамплінів, “хвиль”, віражів), у лижному хаф-пайпі (спуску спеціально обладнаним схилом – хаф-пайпом, або “напівтрубою”), у слоуп-стайлі (виконанні серії акробатичних стрибків на трамплінах, перилах й інших елементах, розташованих протягом траси).

Розвитком фрістайлу, як і лижних гонок, стрибків на лижах з трампліна, лижного двоєборства, гірськолижного спорту, сноубордингу, керує Міжнародна федерація лижного спорту (FIS).

До олімпійської програми фрістайл (змагання серед чоловіків і серед жінок) входить, починаючи з XVI зимових Олімпійських ігор 1992 р. в Альбервілі, і донині.

На зимових Іграх-1992 за олімпійські нагороди у фрістайлі суперництво велося в двох видах змагань в одній дисципліні – у могулі. Першими олімпійськими чемпіонами з фрістайлу стали: у чоловіків – французький спортсмен Едгар Гроспірон, у жінок – спортсменка зі США Донна Вейнбрехт.

У Ліллегаммері-1994. програму з фрістайлу було розширено з двох видів змагань до чотирьох: до могулу додано (і у чоловіків, і у жінок) лижну акробатику.

Аналогічною була програма з цього виду спорту на XVIII–XX зимових Олімпійських іграх (1998–2006).

На XXI зимових Олімпійських іграх 2010 р. програму з фрістайлу було розширено з чотирьох видів змагань до шести: до могулу і лижної акробатики додано (і в чоловіків, і у жінок) скі-крос (з англ. *ski* – лижа).

У 2014 р. на XXII зимових Олімпійських іграх програму було розширено з шести видів змагань до десяти за рахунок лижного хаф-пайпу і слоуп-стайлу (і в чоловіків, і у жінок).

Перший олімпійський чемпіон з фрістайлу французький спортсмен Едгар Гроспірон, який переміг у змаганнях з могулу на XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервілі (1992)

На XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані програма з фрістайлу була такою самою, як і на попередніх Іграх.

За 26 років (1992–2018) у змаганнях з фрістайлу на восьми зимових Олімпійських іграх було розіграно в цілому (сумарно серед чоловіків і серед жінок) 44 комплекти нагород. При цьому 12 разів олімпійське “золото” в цьому виді спорту вигравали представники Канади, дев’ять разів – США, по чотири рази – Швейцарії та Білорусі, по три рази – Франції, Норвегії та Австралії, по одному разу – Узбекистану, Японії, Фінляндії, Чехії, Китаю і України.

Варто відзначити, що з чотирьох золотих медалей, виграних в олімпійських змаганнях з цього виду спорту представниками Білорусі, дві нагороди найвищого ґатунку вибороли (на Іграх-2014)

Перша олімпійська чемпіонка з фрістайлу спортсменка зі США Донна Вейнбрехт, яка перемогла у змаганнях з могулу на XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервілі (1992)

Дворазовий олімпійський чемпіон з фрістайлу канадський спортсмен Александр Білодо, який переміг у змаганнях з могулу на Іграх-2010 у Ванкувері і на Іграх-2014 у Сочі

Дворазовий олімпійський чемпіон з фрістайлу спортсмен зі США Девід Вайз, який переміг у лижному хаф-пайпі на Іграх-2014 у Сочі та на Іграх-2018 у Пхьончхані

колишні українські фрістайлісти – Алла Цупер і Антон Кушнір, які змінили громадянство України на білоруське громадянство.

Найбільше серед чоловіків-фрістайлістів кількість золотих олімпійських медалей – по дві у кожного – виграли два спортсмени – канадець Александр Білодо (2010, 2014 рр. – у могулі) і Девід Вайз із США (2014, 2018 рр. – у лижному хаф-пайпі).

Серед жінок-фрістайлісток поки немає жодної дворазової олімпійської чемпіонки.

По дві олімпійські медалі різного ґатунку вибороли вісім чоловіків-фрістайлістів: Едгар Гроспірон (Франція) – у могулі (1992 р. – “золото”, 1994 р. – “бронза”); Янне Лахтела (Фінляндія) – у могулі (1998 р. – “срібло”, 2002 р. – “золото”); Дмитро Дашинський (Білорусь) – у лижній акробатиці

(1998 р. – “бронза”, 2006 р. – “срібло”); Олексій Гришин (Білорусь) – в лижній акробатиці (2002 р. – “бронза”, 2010 р. – “золото”); Дейл Бегг-Сміт (Австралія) – у могулі (2006 р. – “золото”, 2010 р. – “срібло”); Мікаель Кінгсбері (Канада) – у могулі (2014 р. – “срібло”, 2018 р. – “золото”); Цзя Цзун’ян (Китай) – у лижній акробатиці (2014 р. – “бронза”, 2018 р. – “срібло”); Ніколас Геппер (США) – у слуп-стайлі (2014 р. – “бронза”, 2018 р. – “срібло”).

Три олімпійські медалі різного ґатунку завойувала фрістайлістка з Норвегії Карі Тро, яка в змаганнях з могулу завойувала бронзову нагороду в 1998 р., золоту в 2002 р. і срібну в 2006 р.

По дві олімпійські медалі різного ґатунку вибороли одинадцять жінок-фрістайлісток: Єлизавета Кожевнікова – у могулі (1992 р. виступаючи за Об’єд-

Фрістайлісти Антон Кушнір (фото ліворуч) і Алла Цупер (фото праворуч) у різні роки змінили громадянство України на білоруське, тому завойовані ними після цього золоті олімпійські нагороди на Іграх-2014 у Сочі пішли у скарбничку Білорусі в неофіційному медальному заліку країн-учасниць зимових Олімпійських ігор

Володарка трьох олімпійських медалей різного ґатунку з фрістайлу (могул) норвезька спортсменка Карі Тро, яка має в активі одну золоту медаль (2002), одну срібну (2006) і одну бронзову нагороду (1998)

нану команду СНД, – “срібло”, 1994 р., виступаючи за Росію, – “бронза”); Стіне Хаттестад (Норвегія) – у могулі (1992 р. – “бронза”, 1994 р. – “золото”); Тае Сатоя (Японія) – у могулі (1998 р. – “золото”, 2002 р. – “бронза”); Аліса Кемплін (Австралія) – у лижній акробатиці (2002 р. – “золото”, 2006 р. – “бронза”); Шеннон Барк (США) – у могулі (2002 р. – “срібло”, 2010 р. –

Олімпійський чемпіон з фрістайлу (у повітряній акробатиці) український спортсмен Олександр Абраменко, який здобув золоту медаль на XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані (2018)

“бронза”); Дженніфер Хейл (Канада) – у могулі (2006 р. – “золото”, 2010 р. – “срібло”); Лі Ніна (Китай) – в лижній акробатиці (2006 р. – “срібло”, 2010 р. – “срібло”); Ханна Кірні (США) – у могулі (2010 р. – “золото”, 2014 р. – “бронза”); Лідія Лассіла (Австралія) – у лижній акробатиці (2010 р. – “золото”, 2014 р. – “бронза”); Жустін Дюфур-Лапуант (Канада) – у могулі (2014 р. – “золото”, 2018 р. – “срібло”); Келсі Серва (Канада) – у скі-кросі (2014 р. – “срібло”, 2018 р. – “золото”).

Фігурне катання на ковзанах

Фігурне катання на ковзанах – вид спорту, основу якого становлять рухи спортсменів по льоду (на одній або на двох ногах) зі зміною напрямку ковзання, різними обертаннями і стрибками.

Розвитком фігурного катання на ковзанах, як і швидкісного бігу на ковзанах, і шорт-треку, керує Міжнародний союз ковзанярів (ISU).

Олімпійські змагання з фігурного катання на ковзанах уперше було проведено за 16 років до I зимових Олімпійських ігор – у 1908 р. на Іграх IV Олімпіади в Лондоні. Там суперництво велось за чотири комплекти олімпійських нагород – в одиночному катанні серед чоловіків, в одиночному катанні серед жінок, у змаганнях спортивних пар і у виконанні спеціальних фігур (змагання серед чоловіків).

Першими олімпійськими чемпіонами з фігурного катання на ковзанах на Іграх-1908 стали: шведський спортсмен Ульріх Сальхов (у чоловічому одиночному катанні), спортсменка з Великої Британії Флоренс Сайерс (у жіночому одиночному катанні), Анна Хюблер і Генріх Бюргер з Німеччини (у змаганнях спортивних пар), російський спортсмен Микола Панін-Коломенкін (у виконанні спеціальних фігур).

На Іграх IV Олімпіади в Лондоні (1908), де вперше до олімпійської програми було включено змагання з фігурного катання на ковзанах, олімпійським чемпіоном у чоловічому одиночному катанні став спортсмен зі Швеції Ульріх Сальхов

У змаганнях з фігурного катання на ковзанах у 1908 р. на Іграх IV Олімпіади в Лондоні олімпійською чемпіонкою у жіночому одиночному катанні стала спортсменка з Великої Британії Флоренс Сайєрс

У змаганнях з фігурного катання на ковзанах (серед спортивних пар) на Іграх-1908 у Лондоні олімпійськими чемпіонами стали спортсмени з Німеччини Анна Хюблер і Генріх Бюргер

Наступні олімпійські змагання з фігурного катання на ковзанах відбулися на Іграх VII Олімпіади, що проходили у 1920 р. в Антверпені, де було розіграно три комплекти олімпійських нагород – у чоловічому одиночному катанні, в жіночому одиночному катанні і в змаганнях спортивних пар.

Надалі змагання з фігурного катання на ковзанах входили до програми усіх зимових Олімпійських ігор, починаючи з перших, що проходили в 1924 р. у Шамоні, і донині.

Програма в цьому виді спорту на Іграх-1924 включала ті самі три види змагань, які були на Іграх VII Олімпіади-1920, – чоловіче одиночне катання, жіноче одиночне катання, змагання спортивних пар.

Аналогічною була програма змагань у фігурному катанні на ковзанах на II–XI зимових Олімпійських іграх (1928–1972).

На XII зимових Іграх 1976 р. програму з цього виду спорту було розширено з трьох видів змагань до чотирьох: відбувся олімпійський дебют спортивних танців на льоду (хоча вони з 1951 р. входили до програми чемпіонатів світу з фігурного катання на ковзанах). Першими олімпійськими чемпіонами у спортивних танцях на льоду стали на зимових Іграх-1976 Людмила Пахомова та Олександр Горшков – дует з СРСР.

Аналогічною була програма XIII–XXI зимових Олімпійських ігор (1980–2010).

Слід зазначити зміни, що відбулися в складових програми змагань з фігурного катання на ковзанах. Якщо протягом багатьох років у кожному з видів змагань було дві складові – обов'язкова і довільна програми, то потім – з метою підвищення видовищності змагань – виконання обов'язкової програми було скасовано. У чоловічому одиночному катанні, жіночому одиночному катанні і в зма-

У змаганнях з фігурного катання на ковзанах в 1908 р. на Іграх IV Олімпіади у Лондоні олімпійським чемпіоном у виконанні спеціальних фігур став російський спортсмен Микола Панін-Коломенкін

Триразовий олімпійський чемпіон з фігурного катання на ковзанах шведський спортсмен Гіллєс Графстрьом, який завоював золоті медалі (в одиночному катанні) на Іграх VII Олімпіади в Антверпені (1920), на I зимових Олімпійських іграх у Шамоні (1924) і на II зимових Олімпійських іграх у Санкт-Моріці (1928), а також здобув срібну нагороду на III зимових Олімпійських іграх у Лейк-Плесіді (1932)

Триразова олімпійська чемпіонка з фігурного катання на ковзанах норвежка спортсменка Соня Хені, яка здобула золоті медалі (в одиночному катанні) на II зимових Олімпійських іграх у Санкт-Моріці (1928), III зимових Олімпійських іграх у Лейк-Плесіді (1932) та на IV зимових Олімпійських іграх у Гарміш-Партенкірхені (1936)

ганнях спортивних пар виступи фігуристів стали включати виконання під музику спочатку короткої програми (що включає запропоновані елементи з єднальними кроками), а потім – довільної програми; у спортивних танцях на льоду – виконання під музику двох обов'язкових танців, оригінального танцю (з необхідним ритмом) і довільного танцю. Зміни відбулися також у системі нарахування суддями фігуристам оцінок за техніку й артистичність виступів.

На XXII зимових Олімпійських іграх 2014 р. програму з фігурного катання на ковзанах було розширено до п'яти видів змагань: до чотирьох попередніх додано командну першість.

Аналогічною (п'ять видів змагань) була програма в цьому виді спорту на XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані.

За 110-річну історію проведення олімпійських змагань з фігурного катання на ковзанах (1908–2018) найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – по три – виграли п'ятеро фігуристів: шведський спортсмен Гілліс Графстрьом (1920, 1924 і 1928 рр. – в чоловічому одиночному катанні), норвежка Соня Хені (1928, 1932 і 1936 рр. – у жіночому одиночному катанні), спортсменка з СРСР Ірина Родніна (у змаганнях спортивних пар: у 1972 р. – з Олексієм Улановим, у 1976 і 1980 рр. – з Олександром Зайцевим); канадці Тесса Верту і Скотт Мойр (2010 р. – у спортивних танцях на льоду, 2018 р. двічі – у спортивних танцях на льоду і в командній першості).

По дві золоті олімпійські медалі у фігурному катанні на ковзанах завоювали 17 спортсменів: Андре Жолі-Брюне (Жолі) і П'єр Брюне з Франції (1928 і 1932 рр. – у змаганнях спортивних пар); австрієць Карл Шефер (1932 і 1936 рр. – у чоловічому одиночному катанні); Річард Баттон зі США (1948 і 1952 рр. – у чоловічому одиночному катанні); Люд-

мила Белоусова та Олег Протопопов з СРСР (1964 і 1968 рр. – у змаганнях спортивних пар); Олександр Зайцев з СРСР (1976 і 1980 рр. – у змаганнях спортивних пар – з Іриною Родніною); німецька спортсменка Катаріна Вітт з НДР (1984 і 1988 рр. – у жіночому одиночному катанні); Катерина Гордеева і Сергій Гриньков (у змаганнях спортивних пар: у 1988 р., виступаючи за СРСР, у 1994 р. – за Росією); Артур Дмитрієв (у змаганнях спортивних пар: у 1992 р. – з Наталією Мішкутьюнок, виступаючи за Об'єднану команду СНД, а в 1998 р. – з Оксаною Казаковою, виступаючи за Росією); Оксана Гришук і Євгеній Платов з Росії (1994 і 1998 рр. – у спортивних танцях на льоду); Євгеній Плющенко з Росії (2006 р. – у чоловічому одиночному катанні, 2014 р. – у командній першості); Тетяна Волосоженко і Максим Траньков з Росії (2014 р. – двічі: у змаганнях спортивних пар і в командній першості); японський спортсмен Юдзуру Ханю (2014, 2018 рр. – у чоловічому одиночному катанні).

Найбільша кількість олімпійських медалей різного ґатунку в фігурному катанні на ковзанах – по п'ять – завоювали спортсмени з Канади Тесса Верту і Скотт Мойр: у них, крім трьох золотих нагород (виграних у 2010 і 2018 рр.), є також дві срібні (2014 р. – у спортивних танцях на льоду і в командній першості).

По чотири олімпійські медалі різного ґатунку – у двох фігуристів – шведа Гілліса Графстрьома (крім трьох золотих нагород у чоловічому одиночному катанні, виграних у 1920–1928 рр., мав також “срібло”, завоюване в 1932 р.) і спортсмена з Росії Євгенія Плющенко (крім двох золотих медалей (2006, 2014), має також два “срібла”, здобутих у 2002 і 2010 рр. – у чоловічому одиночному катанні).

Висвітлюючи різні події в олімпійській історії фігурного катання на ковзанах, варто відзначити, що видатні ленінградські фігуристи Людмила Белоусова та Олег Протопопов (дворазові олімпійські чемпіони у змаганнях спортивних пар – у 1964 і 1968 рр.) через свавілля спортивних чиновників СРСР були позбавлені можливості поборотися за третє олімпійське “золото” на зимових Іграх-1972. На відбірковому чемпіонаті СРСР у Києві, де визначали три спортивні пари, які мали вирушити на Ігри в Саппоро, судді змагань, виконуючи волю керівництва, несправедливо заниженими оцінками в довільній програмі перемістили Белоусову і Протопопова, які лідирували після обов'язкової програми, на четверте місце, що залишило їх поза складом олімпійської збірної СРСР. Надалі ці фігуристи, “видавлені” у своїй країні з великого спорту, перебуваючи у зарубіжній поїздці, вирішили за краще не повертатися до СРСР, отримавши політичний притулок у Швейцарії, а потім і громадянство цієї країни, і виступали в змаганнях з фігурного катання на ковзанах серед професіоналів.

Дворазові олімпійські чемпіони з фігурного катання на ковзанах (у змаганнях спортивних пар) Людмила Белоусова і Олег Протопопов, які, виступаючи за збірну СРСР, здобули золоті медалі на IX зимових Олімпійських іграх в Інсбруку (1964) і на X зимових Олімпійських іграх у Греноблі (1968)

За 110 років проведення олімпійських змагань з фігурного катання на ковзанах (1908–2018) було розіграно 90 комплектів олімпійських нагород. Але був єдиний випадок, коли замість звичайного комплекту медалей (золота, срібна і бронзова) було вручено дві золоті і бронзову. Це сталося на XIX зимових Олімпійських іграх 2002 р. під час змагань фігуристів серед спортивних пар, де основними претендентами на перемогу були два дуети – Олена Бережна з Антоном Сіхарулідзе з Росії і Жамі Сале з Давідом Пеллетье з Канади. Після виконання короткої програми лідували росіяни, а довільну програму краще відкатала канадська пара. Однак результати, що висвітилися на табло, перекреслили надії канадців: їм віддали першість четверо суддів, тоді як п'я-

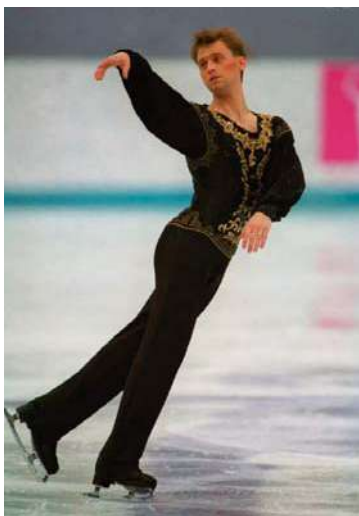

Триразова олімпійська чемпіонка з фігурного катання на ковзанах (у змаганнях спортивних пар) Ірина Родніна, виступаючи за збірну СРСР, одну золоту медаль здобула на XI зимових Олімпійських іграх 1972 р. в Саппоро (з Олексієм Улановим), а ще дві золоті – на XII зимових Олімпійських іграх 1976 р. в Інсбруку і на XIII зимових Олімпійських іграх 1980 р. у Лейк-Плесіді (з Олександром Зайцевим)

теро присудили перемогу росіянам. Після того, як Канадська олімпійська асоціація подала протест, було проведено розслідування, в ході якого з'ясувалося, що одна з арбітрів, – французенка Марі-Рен Ле Гунь у своїй оцінці на користь росіян була тенденційною, в чому вона сама зізналася. У результаті розгляду цієї ситуації Міжнародним олімпійським комітетом та Міжнародним союзом ковзанярів було ухвалено рішення проголосити обидві спортивні пари – російську і канадську – олімпійськими чемпіонами.

Історія фігурного катання на ковзанах знає ряд прикладів, коли спортсмени, не задоволені умовами для тренувальної і змагальної діяльності в своїй країні, змінювали громадянство – і завойовували

Олімпійський чемпіон з фігурного катання на ковзанах український спортсмен Віктор Петренко, який, виступаючи за Об'єднану команду СНД на XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р. в Альбервілі, здобув золоту медаль в одиночному катанні

Олімпійська чемпіонка з фігурного катання на ковзанах спортсменка з України Оксана Байул, яка на XVII зимових Олімпійських іграх 1994 р. в Ліллегаммері здобула золоту медаль в одиночному катанні

Олімпійські чемпіони з фігурного катання на ковзанах (у змаганнях спортивних пар) на XIX зимових Олімпійських іграх у Солт-Лейк-Сіті (2002) спортсмени з Росії Олена Бережна і Антон Сіхарулідзе (ліворуч) та канадці Жамі Сале і Давід Пеллетьє (праворуч)

медалі на чемпіонатах світу, Олімпійських іграх та інших міжнародних змаганнях вже для іншої країни. Одним із прикладів цього може бути українська фігуристка Олена Савченко, яка в змаганнях спортивних пар (зі Станіславом Морозовим), представляючи Україну на XIX зимових Олімпійських іграх (2002), посіла 15-е місце. Не маючи належної підтримки у своїй країні, Олена Савченко емігрувала до Німеччини. Виступаючи за цю країну в змаганнях спортивних пар, вона з Робіном Шелкови на XX зимових Олімпійських іграх (2006) була на шостому місці; потім двічі – у 2010 і 2014 рр. – ставала бронзовим призером зимових Олімпійських ігор. Надалі,

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з фігурного катання на ковзанах російський спортсмен Євгеній Плющенко, який у змаганнях в одиночному катанні здобув дві золоті медалі (2006 і 2014 рр.) і дві срібні нагороди (2002 і 2010 рр.)

Триразові олімпійські чемпіони з фігурного катання на ковзанах канадські спортсмени Тесса Верту і Скотт Мойр, які здобули “золото” (у спортивних танцях на льоду) в 2010 р. на XXI зимових Олімпійських іграх у Ванкувері, і ще два “золота” (у спортивних танцях на льоду і у командній першості) – у 2018 р. на XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані

змінивши партнера і продовжуючи виступати за Німеччину вже з Брюно Массо, який також змінив громадянство (з французького на німецьке), Олена Савченко на зимових Іграх-2018 нарешті стала (в 34-річному віці!) олімпійською чемпіонкою.

Ще одним прикладом спортивних перемог після зміни громадянства стала українська фігуристка Тетяна Волосожар. Вона, змінивши громадянство України на громадянство Росії і виступаючи за цю

Дворазові олімпійські чемпіони з фігурного катання на ковзанах Тетяна Волосожар і Максим Траньков (Росія) на XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі здобули два “золота” (у змаганнях спортивних пар і в командній першості)

Олімпійські чемпіони з фігурного катання на ковзанах спортсмени з Німеччини Олена Савченко і Брюно Массо на XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьончхані завоювали "золото" у змаганнях спортивних пар; раніше в Олені Савченко були дві бронзові медалі, здобуті на Іграх-2010 у Ванкувері і на Іграх-2014 в Сочі (тоді у неї був інший партнер – Робін Шелкови)

країну з росіянином Максимом Траньковим на зимових Іграх-2014, стала дворазовою олімпійською чемпіонкою – у змаганнях спортивних пар і в командній першості.

За згадані 110 років (1908–2018) переможцями олімпійських змагань з фігурного катання на ковзанах 15 разів ставали спортсмени США, 14 – Російської Федерації, 10 – СРСР, сім – Австрії, шість – Канади, по п'ять разів – Швеції і Великої Британії, по три – Німеччини, Норвегії, Франції, НДР, Об'єднаної команди СНД, Японії, по одному разу – Росії (мається на увазі Російська імперія в 1908 р.), Фінляндії, Бельгії, ФРН, Об'єднаної німецької команди, Нідерландів, Чехословаччини, України, Китаю, Республіки Корея, ОАР ("Олімпійські атлети з Росії").

Спортивні ігри

Кьорлінг

Кьорлінг – вид спорту, котрий являє собою спортивну гру, в якій дві команди, що змагаються (грають на майданчику по чотири гравця, з п'ятим запасним у кожній команді), діючи за допомогою спеці-

альних (округлих з плоским дном) гранітних каменів (з ручкою на такому камені для його розгону по льодовій поверхні), прагнуть зупинити свої камені якомога ближче до центру "дому" (його окружності розмічені на льоду) і вибити звідти камені команди-суперника.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1966 р. було засновано Всесвітню федерацію кьорлінгу (World Curling Federation – WCF). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) WCF об'єднує 61 національну федерацію.

До олімпійської програми змагання з кьорлінгу входять, починаючи з XVIII зимових Олімпійських ігор 1998 р. і донині.

На XVIII–XXII зимових Олімпійських іграх суперництво за нагороди у кьорлінгу велося у двох видах змагань: серед чоловічих та серед жіночих команд. На XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані, крім двох традиційних видів змагань з кьорлінгу, у яких до складу команди входять п'ять спортсменів, до олімпійської програми було включено третій вид змагань – дабл-мікст, у якому команда має змішаний склад (два учасники: спортсмен і спортсменка).

На XVIII зимових Олімпійських іграх у Нагано (1998) першими олімпійськими чемпіонами з кьорлінгу стали чоловіча команда Швейцарії і жіноча команда Канади.

У 2002 р. на XIX зимових Олімпійських іграх у Солт-Лейк-Сіті в цьому виді спорту золоті медалі завоювали чоловіча команда Норвегії і жіноча команда Великої Британії.

На XX зимових Олімпійських іграх 2006 року у Турині володарями золотих медалей стали чоловіча команда Канади і жіноча команда Швеції.

У 2010 р. на XXI зимових Олімпійських іграх у Ванкувері в змаганнях з кьорлінгу перемогли, як і на попередніх Іграх-2006, чоловіча команда Канади і жіноча команда Швеції.

На XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі олімпійське "золото" в кьорлінгу виграла обидві команди Канади – і чоловіча, і жіноча.

У змаганнях з цього виду спорту на Іграх-2018 олімпійськими чемпіонами стали: чоловіча команда США і жіноча команда Швеції, а в дабл-міксті – команда Канади.

За 20-річний період (1998–2018), протягом якого на шести зимових Олімпійських іграх проводилися змагання з кьорлінгу, всього було розіграно 13 комплектів нагород. Із них шість разів олімпійські золоті медалі завоювали команди Канади (тричі – чоловічі, двічі – жіночі, один раз – у дабл-міксті), тричі – команди Швеції (всі три рази – жіночі), по одному разу команди Швейцарії (чоловіки), Норвегії (чоловіки), Великої Британії (жінки), США (чоловіки).

Найбільшу сумарну кількість медалей різного ґатунку (іх у цілому 39) в олімпійських змаганнях з

Дворазовий олімпійський чемпіон з кьорлінгу (на Іграх 2010 і 2018 рр.) канадський спортсмен Джон Морріс

кьорлінгу завоювали команди Канади, в активі яких, 6 золотих нагород, 3 срібні і 2 бронзові (всього 11). За ними – команди Швеції – 3 золоті, 2 срібні і 2 бронзові (всього 7), Швейцарії – 1 золота, 3 срібні і 3 брон-

зові (всього 7), Норвегії – 1 золота, 1 срібна і 2 бронзові (всього 4), Великої Британії – 1 золота, 1 срібна і 1 бронзова (всього три), США – 1 золота і одна бронзова (всього 2), Фінляндії, Данії та Республіки Корея (по 1 срібній медалі), Китаю і Японії (по 1 бронзовій).

Найбільшу серед чоловіків-кьорлінгістів кількість золотих олімпійських медалей – дві – має канадський спортсмен Джон Морріс, який одну нагороду завоював на Іграх-2010 (у складі чоловічої команди Канади), а іншу – на Іграх-2018 (у дабл-міксті).

Найбільшу серед жінок-кьорлінгісток кількість золотих олімпійських медалей – по дві – виграли чотири спортсменки: троє зі Швеції – Анетт Норберг, Єва Лунд і Катрін Ліндал (які виступали у складі команд своєї країни, що перемогли на зимових Іграх в Турині-2006 і в Ванкувері-2010) і Кейтлін Лоус з Канади (в Сочі-2014 – у складі жіночої команди своєї країни, а в Пхьончхані-2018 – у дабл-міксті).

Дворазова олімпійська чемпіонка з кьорлінгу (2006 і 2010 рр.) шведська спортсменка Анетт Норберг

Дворазова олімпійська чемпіонка з кьорлінгу (2006 і 2010 рр.) шведська спортсменка Єва Лунд

Дворазова олімпійська чемпіонка з кьорлінгу (2006 і 2010 рр.) шведська спортсменка Катрін Ліндал

Дворазова олімпійська чемпіонка з кьорлінгу (2014 і 2018 рр.) канадська спортсменка Кейтлін Лоус

На жаль, і в кьорлінгу не обійшлося без допінгових скандалів. Зокрема, на XXIII зимових Олімпійських іграх у Пхьончхані в змаганнях у дабл-міксті дует ОАР (“Олімпійські атлети з Росії”) у складі Олександра Крушельницького і Анастасії Бризгалової у грі за третє місце виграв у суперників з Норвегії і був нагороджений олімпійською бронзовою медаллю. Однак за результатами допінг-контролю, що виявив у Крушельницького наявність в організмі забороненого препарату, було оголошено про дискваліфікацію команди ОАР у дабл-міксті – і обох учасників позбавлено бронзових медалей, володарями яких стали спортсмен і спортсменка команди Норвегії.

Хокей на льоду

Хокей на льоду (в Україні, як і в деяких інших країнах, він називається також хокей з шайбою) – вид спорту, який являє собою спортивну гру на розміченому й огороженому бортами льодовому майданчику, в якій спортсмени кожної з двох команд-суперників (що грають у спеціальному захисному екіпіруванні), передаючи ключками шайбу, прагнуть якомога частіше закинути її у ворота суперників і не пропустити в свої ворота.

Для керівництва розвитком цього виду спорту в 1908 р. було засновано Міжнародну лігу хокею на льоду, яку в 1979 р. було перейменовано на Міжнародну федерацію хокею на льоду (International Ice Hockey Federation – ІІНФ). Нині (станом на 1 січня 2019 р.) ІІНФ об'єднує 76 національних федерацій.

Олімпійські змагання з хокею на льоду (тільки серед чоловічих команд) уперше було проведено за чотири роки до I зимових Олімпійських ігор – на Іграх VII Олімпіади, що проходили у 1920 р. в Антверпені. Першим олімпійським чемпіоном у цьому виді спорту на Іграх-1920 стала команда Канади; друге і третє призові місця посіли, відповідно, команди США і Чехословаччини.

Надалі хокей на льоду постійно входив до програми зимових Олімпійських ігор, починаючи з перших і донині.

На I–XVII зимових Олімпійських іграх (1924–1994) змагання з хокею на льоду проводилися тільки серед чоловічих команд. Починаючи з XVIII зимових Олімпійських ігор у Нагано (1998) у цьому виді спорту проходять змагання і серед жіночих команд.

У турнірі з хокею на льоду в Шамоні-1924 перемогли хокеїсти Канади. До речі, тоді цю країну представляла не хокейна збірна, а найкраща аматорська команда клубу “Торонто Гранітс”, що не завадило канадцам виграти всі п'ять матчів олімпійського хокейного турніру з феноменальним сумарним рахунком закинутих і пропущених шайб 110 : 3.

Хокейні команди Канади виграли “золото” також на II і III зимових Олімпійських іграх (Санкт-Моріц-1928 і Лейк-Плесід-1932).

На IV зимових Олімпійських іграх 1936 р. переможцем турніру з хокею на льоду стала команда Великої Британії, яка залишила канадських хокеїстів на незвичному для них другому місці. Втім слід уточнити, що за хокейну команду Великої Британії на зимових Іграх-1936 виступали уродженці цієї країни, які грали в різних канадських клубах.

Команди Канади стали олімпійськими чемпіонами з хокею на льоду в 1948 і 1952 рр. на V і VI зимових Олімпійських іграх.

На VII зимових Олімпійських іграх 1956 р. у Кортіна-д'Ампеццо перемогу в турнірі з хокею на льоду здобула збірна СРСР, для якої ті змагання були її олімпійським дебютом.

Команда Канади – перший олімпійський чемпіон з хокею на льоду (на Іграх VII Олімпіади 1920 р. в Антверпені)

Збірна команда СРСР – переможець змагань з хокею на льоду в 1988 р. на XV зимових Олімпійських іграх у Калгарі

Збірна США – перший олімпійський чемпіон з хокею на льоду серед жіночих команд (на XVIII зимових Олімпійських іграх 1998 р., що проходили у Нагано)

У 1960 р. олімпійський турнір з хокею на льоду у Скво-Веллі завершився перемогою команди США.

На IX–XII зимових Олімпійських іграх (1964–1976) чотири рази поспіль олімпійське “золото” виграла жіноча збірна СРСР.

На XIII зимових Олімпійських іграх 1980 р. у Лейк-Плесіді тривалу серію олімпійських перемог збірної СРСР перервала команда США, яка у вирішальній грі здолала радянських хокеїстів і стала олімпійським чемпіоном.

Надалі в турнірах з хокею на льоду в Сараєво-1984 і Калгарі-1988 першою була збірна СРСР. А на XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервілі (1992) перемогу здобули хокеїсти Об'єднаної команди СНД.

У 1994 р. на XVII зимових Олімпійських іграх у Ліллегаммері олімпійськими чемпіонами вперше стали спортсмени збірної Швеції.

Збірна Канади – переможець змагань з хокею на льоду серед чоловічих команд у 2014 р. на XXII зимових Олімпійських іграх, що проходили в Сочі

На XVIII зимових Олімпійських іграх 1998 р. у Нагано у змаганнях з хокею на льоду суперництво велося вже не за один, а за два комплекти нагород: поряд із турніром чоловічих команд уперше відбувся турнір жіночих команд. Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту в Нагано-1998 стала чоловіча команда Чехословаччини, яка перемогла у фіналі збірну Росії, і жіноча команда США, яка виграла у фіналі у суперниць з Канади.

У 2002 р. на XIX зимових Олімпійських іграх у Солт-Лейк-Сіті змагання з хокею на льоду завершилися перемогами обох команд Канади – і чоловічої, і жіночої.

Слід зазначити, що, починаючи з Ігор-2002, в олімпійських хокейних турнірах серед чоловічих команд стали брати участь багато найсильніших хокеїстів різних країн, які виступають у клубах Національної хокейної ліги (NHL).

На XX зимових Олімпійських іграх (Турин-2006) у турнірах з хокею на льоду переможцями стали чоловіча команда Швеції і жіноча команда Канади; на XXI зимових Олімпійських іграх у Ванкувері (2010) – чоловіча і жіноча команди Канади; на XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі – знову чоловіча і жіноча команди Канади, причому канадські хокеїстки завоювали олімпійське “золото” в четвертий раз поспіль.

У 2018 р. керівництво Національної хокейної ліги відмовилося зробити перерву у своїх змаганнях за Кубок Стенлі, через що чоловічі команди різних країн, які виступали в олімпійському турнірі Ігор-2018 з хокею на льоду, залишилися без багатьох найсильніших хокеїстів, які грають у клубах NHL. Особливо сильно це послабило склад чоловічої олімпійської команди Канади, яка посіла на Іграх-2018

Триразові олімпійські чемпіони з хокею на льоду захисники збірної СРСР Віталій Давидов і Віктор Кузькін (на IX–XI зимових Олімпійських іграх у 1964–1972 рр.)

лише третє призове місце. Переможцем чоловічого турніру з хокею на льоду цих Ігор стала команда ОАР ("Олімпійські атлети з Росії"), яка у фінальному поєдинку з командою Німеччини в додатковому овертаймі вирвала перемогу з рахунком 4:3. А в жіночому хокейному турнірі Ігор-2018 олімпійське "золото" виграла команда США, яка перемогла у фіналі суперниць з Канади.

За 98-річну (1920–2018) історію олімпійських змагань у цьому виді спорту серед чоловічих команд було проведено 24 хокейні турніри. Із них дев'ять разів олімпійськими чемпіонами ставали хокеїсти Канади, сім разів – СРСР, по два рази – США і Швеції, по одному разу – команда Великої Британії, Об'єднана команда СНД, команда Чехословаччини і команда ОАР ("Олімпійські атлети з Росії").

Триразовий олімпійський чемпіон з хокею на льоду воротар збірної СРСР Владислав Третьяк (на XI, XII і XIV зимових Олімпійських іграх у 1972, 1976, 1984 рр.)

За 20-річну (1998–2018) історію змагань з хокею на льоду серед жіночих команд на шести зимових Олімпійських іграх чотири рази перемагали хокеїстки Канади і двічі – США.

Таким чином, за сумою результатів виступів у чоловічих і жіночих олімпійських турнірах з цього виду спорту (всього їх було $24 + 6 = 30$), на рахунку хокейних команд Канади – 13 перемог. Крім того, в активі команд Канади з хокею на льоду сім разів було олімпійське "срібло" (п'ять – у чоловіків і два – у жінок) і тричі – олімпійська "бронза" (всі три – у чоловіків). Тобто в 30 олімпійських хокейних турнірах команди Канади піднімалися на п'єдестали за нагородами Ігор 23 рази.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей серед чоловіків – по три – завоювали шестеро

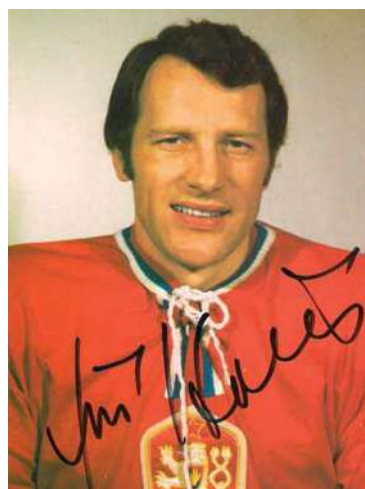

Триразовий олімпійський чемпіон з хокею на льоду захисник збірної СРСР Олександр Рагулін (на IX–XI зимових Олімпійських іграх у 1964–1972 рр.)

Триразовий олімпійський чемпіон з хокею на льоду нападаючий збірної СРСР Анатолій Фіров (на IX–XI зимових Олімпійських іграх у 1964–1972 рр.)

Триразовий олімпійський чемпіон з хокею на льоду Андрій Хомутов (на XIV зимових Олімпійських іграх-1984 і на XV зимових Олімпійських іграх-1988 – у складі збірної СРСР, а на XVI зимових Олімпійських іграх-1992 – у складі Об'єднаної команди СНД)

Володар чотирьох олімпійських медалей різного ґатунку з хокею на льоду нападаючий збірної Чехословаччини Іржі Холік, на рахунку якого дві срібні (1968 і 1976 рр.) та дві бронзові (1964 і 1972 рр.) нагороди

хокеїстів зі збірних команд СРСР різних років: Віталій Давидов, Віктор Кузькін, Олександр Рагулін, Анатолій Фірсов (у 1964, 1968 і 1972 рр.), Владислав Трет'як (1972, 1976 і 1984 рр.), Андрій Хомутов (1984 і 1988 рр. – у складі збірної СРСР, 1992 р. – у складі Об'єднаної команди СНД).

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей в цьому виді спорту серед жінок – по чотири – виграли три канадські хокеїстки: Хейлі Віккенхейзер, Каролін Веллетт і Джейн Хеффорд (усі – в 2002, 2006, 2010 і 2014 рр.).

По три золоті олімпійські медалі завоювали вісім хокеїсток з Канади: Кім Сен-П'єр, Шері Пайпер, Беккі Келлар, Коллін Состорікс, Дженніфер Боттерілл (всі п'ятеро – в 2002, 2006 і 2010 рр.), Меган Агоста, Шарлін Лабонте, Джилліан Еппс (усі троє – в 2006, 2010 і 2014 рр.).

Найбільшу серед чоловіків в хокеї на льоду кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по

чотири – завоювали вісім хокеїстів: Іржі Холік з Чехословаччини (1964 р. – “бронза”, 1968 р. – “срібло”, 1972 р. – “бронза”, 1976 р. – “срібло”); Владислав Трет'як з СРСР (1972 р. – “золото”, 1976 р. – “золото”, 1980 р. – “срібло”, 1984 р. – “золото”); Ігор Кравчук (1988 р. – “золото” в складі збірної СРСР; 1992 р. – “золото” в складі Об'єднаної команди СНД; 1998 р. – “срібло” в складі збірної Росії, 2002 р. – “бронза” в складі збірної Росії); спортсмени з Фінляндії Саку Койву, Вілле Пелтонен і Йєре Лехтінен (1994 р. – “бронза”, 1998 р. – “бронза”, 2006 р. – “срібло”, 2010 р. – “бронза”), їхні співвітчизники Теему Селянне і Кіммо Тімонен (1998 р. – “бронза”, 2006 р. – “срібло”, 2010 р. – “бронза”, 2014 р. – “бронза”).

Найбільшу серед жінок у хокеї на льоду кількість олімпійських медалей різного ґатунку – по п'ять – мають у своєму активі дві канадські спортсменки – Хейлі Віккенхейзер і Джейн Хеффорд; у них, крім уже згаданих чотирьох золотих нагород (2002, 2006, 2010, 2014), є ще й “срібло” Ігор-1998.

Чотириразові олімпійські чемпіонки з хокею на льоду – гравці жіночої збірної команди Канади (від лівої): Каролін Веллетт, Джейн Хеффорд, Хейлі Віккенхейзер

Багатоборства і комбіновані види спорту

Біатлон

Біатлон – комбінований вид спорту, який являє собою комплексні змагання, в яких поєднуються лижна гонка (на ту чи іншу дистанцію) і стрільба з малокаліберної гвинтівки (до 1976 р. включно – стрільба з карабіна) на декількох вогневих рубежах (з положення лежачи та з положення стоячи). За кожний промах на стрільбищі в одних видах зма-

Перший олімпійський чемпіон з біатлону шведський спортсмен Клас Лестандер, який переміг на VIII зимових Олімпійських іграх 1960 р. у Скво-Веллі

гань з біатлону передбачено штрафне коло (150 м), а в інших – до результату за часом подолання дистанції додається штрафна хвилина.

Розвитком біатлону з 1993 р. керує Міжнародний союз біатлону (International Biathlon Union – IBU), а до цього – Міжнародний союз сучасного п'ятиборства і біатлону (UIPMB), заснований у 1969 р. на базі Міжнародного союзу сучасного п'ятиборства (UIPM), утвореного в 1948 р. У 1957 р. Міжнародний союз сучасного п'ятиборства визнав біатлон самостійним видом спорту – і з 1958 р. стали проводитися чемпіонати світу з біатлону. У 1993 р. на конгресі Міжнародного союзу сучасного п'ятиборства і біатлону, що проходив у Лондоні, було ухвалено рішення про його поділ і створення двох самостійних організацій – Міжнародноо союзу сучасного п'ятиборства (UIPM) і Міжнародного союзу біатлону (IBU). Нині (станом на 1 січня 2019 г.) IBU об'єднує 55 національних організацій.

До олімпійської програми біатлон входить, починаючи з VIII зимових Олімпійських ігор 1960 р. і донині.

На VIII–XV зимових Олімпійських іграх (1960–1988) змагання з біатлону проводилися тільки серед чоловіків. Починаючи з XVI зимових Олімпійських ігор (1992) олімпійська програма в цьому виді спорту включає змагання і серед чоловіків, і серед жінок.

На VIII зимових Олімпійських іграх у Скво-Веллі біатлоністи змагалися за один комплект нагород в особистій першості – у лижній гонці на 20 км зі стрільбою з карабіна на декількох вогневих рубежах (причому тоді за кожний промах до результату спортсмена за часом подолання дистанції додавалися дві штрафні хвилини). Першим олімпійським

чемпіоном з біатлону став спортсмен зі Швеції Клас Лестандер.

Аналогічною (один вид змагань) була програма з цього виду спорту на IX зимових Іграх-1964 в Інсбруку.

У 1968 р. на X зимових Олімпійських іграх у Греноблі програму було розширено з одного до двох видів змагань: додалася естафета 4 x 7,5 км, у якій за кожний промах під час стрільби спортсмен змушений був бігти по одному штрафному колу. А в гонці на 20 км за кожний промах під час стрільби до часу подолання дистанції додавалося вже не по дві штрафні хвилини, як було на попередніх зимових Іграх-1964, а по одній штрафній хвилині.

Такою самою, як на Іграх-1968, залишилася програма змагань з біатлону в Саппоро-1972 і Інсбруку-1976.

У 1977 р. Міжнародний союз сучасного п'ятиборства і біатлону (UIPMB) ухвалив рішення про заміну в змаганнях з біатлону стрільби з бойової зброї (карабіна) на стрільбу з малокаліберної гвинтівки. Це, з одного боку, відображало тенденцію до демілітаризації спорту, а з іншого – сприяло збільшенню кількості спортсменів, які займаються біатлоном, і зростанню популярності цього виду спорту в різних країнах.

На XIII зимових Олімпійських іграх 1980 р. у Лейк-Плесіді програму з біатлону було розширено з двох до трьох видів змагань (як і раніше – тільки серед чоловіків): до 20-кілометрової гонки та естафети 4 x 7,5 км додалася гонка на 10 км, у якій за кожний промах під час стрільби спортсмен отримував штрафне коло.

Аналогічною була програма змагань у цьому виді спорту на XIV і XV зимових Олімпійських іграх у Сараєво і Калгарі.

На XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р. у Альбервілі суперництво в біатлоні велося вже за шість комплектів нагород: поряд із трьома згаданими видами змагань серед чоловіків до олімпійської програми вперше було включено три види змагань серед жінок – гонку на 7,5 км (де за кожний промах під час стрільби спортсменці доводилося долати по одному штрафному колу), гонку на 15 км (де за кожний промах під час стрільби до часу, показаного на дистанції, додавалося по одній штрафній хвилині) й естафету 3 x 7,5 км (де промахи під час стрільби каралися штрафними колами). Першими олімпійськими чемпіонками в біатлоні стали Анфіса Резцова з Об'єднаної команди СНД (на дистанції 7,5 км), біатлоністка з Німеччини Антье Мізерскі (на дистанції 15 км) і команда Франції – Корінн Ніогре, Веронік Клодель, Анн Бріан (в естафеті 3 x 7,5 км).

У 1994 р. на XVII зимових Олімпійських іграх чоловіча частина програми з біатлону (три види змагань) залишилася незмінною, а в жіночій її частині від-

булася зміна: естафету 3 x 7,5 км було замінено на естафету 4 x 7,5 км, тоді як два інші види змагань (на дистанціях 7,5 і 15 км) залишилися без змін.

Такою самою, як на Іграх-1994 (шість видів змагань, у тому числі три у чоловіків і три у жінок), залишилася програма в цьому виді спорту на XVIII зимових Олімпійських іграх у Нагано (1998).

На XIX зимових Олімпійських іграх (Солт-Лейк-Сіті-2002) програму з біатлону було розширено з шести видів змагань до восьми (чотири у чоловіків і чотири у жінок): у чоловічій її частині додалася гонка переслідування на 12,5 км, а в жіночій частині програми – гонка переслідування на 10 км, що зробило змагання біатлоністів і біатлоністок більш видовищними.

У 2006 р. на XX зимових Олімпійських іграх у Турині суперництво в біатлоні велося вже не за вісім, за десять комплектів нагород. У чоловічій частині олімпійської програми в цьому виді спорту до чотирьох колишніх видів змагань додалася індивідуальна гонка на 20 км. У жіночій частині збереглися без змін три їх види (спринтерська гонка на 7,5 км, гонка переслідування на 10 км і гонка з масового старту на 12,5 км), але додалася індивідуальна гонка на 15 км, а колишня естафета 4 x 7,5 км була замінена на естафету 4 x 6 км.

Аналогічною (десять видів змагань, у тому числі п'ять у чоловіків і п'ять у жінок) залишилася програма з біатлону на XXI зимових Олімпійських іграх 2010 р. у Ванкувері.

На XXII зимових Олімпійських іграх 2014 р. у Сочі програму з біатлону було розширено до 11 видів змагань: до колишніх десяти (п'ять у чоловіків і п'ять у жінок) додалася змішана естафета, в якій у кожному команді входять дві спортсменки і двоє спортсменів. При цьому жінки виступають на першому і другому етапах естафети (завдовжки 6 км кожний), а чоловіки – на третьому і четвертому її етапах (по 7,5 км кожний).

Такою самою, як на Іграх-2014 (11 видів змагань), була програма з цього виду спорту на XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьончхані.

За 58-річну історію проведення змагань з біатлону на зимових Олімпійських іграх (1960–2018) найбільшу серед чоловіків-біатлоністів кількість золотих олімпійських медалей – вісім – виграв видатний норвезький спортсмен Оле-Ейнар Бьорндален (Нагано-1998 – одне “золото” в гонці на 10 км; Солт-Лейк-Сіті-2002 р. – чотири “золота” у всіх чотирьох видах змагань: у спринтерській гонці на 10 км, у гонці переслідування на 12,5 км, в індивідуальній гонці на 20 км і в естафеті 4 x 7,5 км; Ванкувер-2010 – одне “золото” в естафеті 4 x 7,5 км; Сочі-2014 – два “золота”: у спринтерській гонці на 10 км і в естафеті 4 x 7,5 км).

Володарем п'яти олімпійських медалей найвищого ґатунку став французький біатлоніст Мартен

Восьмиразовий олімпійський чемпіон з біатлону норвезький спортсмен Оле-Ейнар Бьорндален, який здобув ці золоті медалі на XVIII (Нагано-1998), XIX (Солт-Лейк-Сіті-2002), XXI (Ванкувер-2010) і XXII (Сочі-2014) зимових Олімпійських іграх; крім того, в його активі – чотири срібні нагороди і одна бронзова (загалом 13)

Фуркад (Сочі-2014 – два “золота”: в гонці переслідування на 12,5 км і в індивідуальній гонці на 20 км; Пхьончхан-2018 – три “золота”: в гонці переслідування на 12,5 км, у гонці з масового старту на 15 км і в змішаній естафеті).

По чотири олімпійські нагороди найвищого ґатунку завоювали в різні роки четверо чоловіків-біатлоністів: Олександр Тихонов з СРСР (у 1968–1980 рр. – всі чотири “золота” в естафетах 4 x 7,5 км); спортсмен з Німеччини Рікко Грос (у 1992–1998 і 2006 рр. – всі чотири “золота”: в естафетах 4 x 7,5 км); його співвітчизник Свен Фішер (у 1994 і 1998 рр. – два “золота”: в естафетах 4 x 7,5 км, у 2006 р. – два “золота”: в спринтерській гонці на 10 км і в естафеті 4 x 7,5 км); норвезький біатлоніст Еміль Хегле

П'ятиразовий олімпійський чемпіон з біатлону французький спортсмен Мартен Фуркад, який завоював золоті медалі на XXII (Сочі-2014) і XXIII (Пхьончхан-2018) зимових Олімпійських іграх; крім того, на його рахунку є дві срібні нагороди

Чотириразова олімпійська чемпіонка з біатлону спортсменка з Білорусі Дар'я Домрачева, яка золоті медалі здобула на XXII (Сочі-2014) і XXIII (Пхьончхан-2018) зимових Олімпійських іграх; крім того, в її активі – одна срібна і одна бронзова нагороди

Свендсен (у 2010 р. – два “золота”: в індивідуальній гонці на 20 км і в естафеті 4 x 7,5 км; у 2014 р. – два “золота”: в гонці з масового старту на 15 км і в змішаній естафеті).

По три олімпійські нагороди найвищого ґатунку завоювали троє чоловіків-біатлоністів: Марк Кірхнер з Німеччини (у 1992 р. – два “золота”: у спринтерській гонці на 10 км і в естафеті 4 x 7,5 км, у 1994 р. – одне “золото” в естафеті 4 x 7,5 км); Халвар Ханеволд з Норвегії (у 1998 р. – “золото” в індивідуальній гонці на 20 км, у 2002 р. – “золото” в естафеті 4 x 7,5 км, у 2010 р. – “золото” в естафеті 4 x 7,5 км); Міхаель Грайс з Німеччини (у 2006 р. – три “золота”: в гонці з масового старту на 15 км, в індивідуальній гонці на 20 км і в естафеті 4 x 7,5 км).

Серед жінок-біатлоністок найбільшу кількість золотих олімпійських медалей – чотири – здобула спортсменка з Білорусі Дар'я Домрачева (у 2014 р. – три “золота”: в гонці переслідування на 10 км, у гонці з масового старту на 12,5 км, в індивідуальній гонці на 20 км; у 2018 р. – одне “золото” в естафеті 4 x 6 км).

По три олімпійські нагороди найвищого ґатунку вибороли дві біатлоністки: Каті Вільгельм із Німеччини (у 2002 р. – два “золота”: в спринтерській гонці на 7,5 км і в естафеті 4 x 6 км; у 2006 р. – одне “золото” в гонці переслідування на 10 км) і Анастасія Кузьміна, яка виступає за Словаччину (у 2010 р. – “золото” в спринтерській гонці на 7,5 км, у 2014 р. – знову “золото” у спринтерській гонці на 7,5 км, у 2018 р. – “золото” в гонці з масового старту на 12,5 км).

Найбільшу серед чоловіків-біатлоністів кількість олімпійських медалей різного ґатунку – 13 – має в своєму активі норвезький спортсмен Оле-Ейнар

Триразова олімпійська чемпіонка з біатлону німецька спортсменка Каті Вільгельм, яка золоті медалі завоювала на XIX (Солт-Лейк-Сіті-2002) і XX (Турін-2006) зимових Олімпійських іграх

Бьорндален: у нього, крім згаданих восьми золотих нагород зимових Олімпійських ігор (завойованих у 1998, 2002, 2010 і 2014 рр.), є ще чотири “срібла” (одне – у 1998 р., два – у 2006 р., одне – у 2010 р.) і одна “бронза” (2006).

По вісім олімпійських нагород різного ґатунку виграли троє чоловіків-біатлоністів: Рікко Грос із Німеччини (у нього, крім чотирьох золотих медалей зимових Олімпійських ігор, завойованих у 1992, 1994, 1998 і 2006 рр., є також три “срібла” (у 1992, 1994, 2002 рр.) і одна “бронза” (2002)); його співвітчизник Свен Фішер (у нього, крім чотирьох золотих меда-

Триразова олімпійська чемпіонка з біатлону Анастасія Кузьміна, яка, виступаючи за Словаччину, здобула золоті медалі на XXI (Ванкувер-2010), XXII (Сочі-2014) і XXIII (Пхьончхан-2018) зимових Олімпійських іграх

Володарка дев'яти олімпійських медалей різного ґатунку з біатлону німецька спортсменка Урсула Дізль: в її активі дві золоті нагороди (1998, 2002 рр.), чотири срібні (1992, 1994, 1998, 2002 рр.) і три бронзові (1994, 1998, 2006 рр.)

лей зимових Олімпійських ігор, завойованих у 1994, 1998 і 2006 рр., є ще два “срібла” (обидва – 2002 р.) і дві “бронзи” (по одній у 1994 і 2006 рр.); норвежець Еміль Хегле Свендсен (у нього, крім чотирьох золотих медалей, завойованих у 2010 і 2014 рр., є також три “срібла” (одне – у 2010 р., два – у 2018 р.) і одна “бронза” (у 2018 р.)).

Сім олімпійських нагород різного ґатунку завойовав французький біатлоніст Мартен Фуркад (у

Жіноча команда України у біатлонній естафеті 4 x 6 км, яка на XXII зимових Олімпійських іграх у Сочі (2014) завойовала “золото”. Олімпійськими чемпіонками стали Валентина Семеренко, Олена Підгрушна, Юлія Джима та Віта Семеренко

нього, крім п'яти золотих медалей, завойованих у 2014 і 2018 рр., є ще і два “срібла” (одне – у 2010 р., одне – у 2014 р.)).

Найбільшу серед жінок-біатлоністок кількість олімпійських нагород різного ґатунку – 9 – здобула спортсменка з Німеччини Урсула Дізль: у неї дві золоті медалі (1998, 2002), чотири срібні (1992, 1994, 1998, 2002) і три бронзові (1994, 1998, 2006).

По шість олімпійських нагород різного ґатунку завойовали дві біатлоністки: Дар'я Домрачева з Білорусі, у якої, крім чотирьох золотих медалей, виграних у 2014 і 2018 рр., є ще й одне “срібло” (2018) і одна “бронза” (2010), і Анастасія Кузьміна, яка виступає за Словаччину (у неї, крім трьох золотих медалей, завойованих у 2010, 2014 і 2018 рр., є також три “срібла”: одне – у 2010 р. і два – у 2018 р.).

Цікаво, що в сімейній колекції норвезького біатлоніста Оле-Ейнара Бьорндалена і біатлоністки з Білорусі Дар'ї Домрачової (вони – чоловік і дружина) нині в цілому – 19 олімпійських медалей різного ґатунку, в тому числі 12 золотих, 5 срібних і 2 бронзові.

У біатлон спортсмени і спортсменки нерідко приходять з лижних гонок, часом добираючись високих результатів в обох видах спорту. Одним із прикладів цього може слугувати російська спортсменка Анфіса Резцова: на XV зимових Олімпійських іграх 1988 р. вона, виступаючи в лижних гонках у складі збірної СРСР, здобула “золото” (в естафеті 4 x 5 км) і “срібло” (на дистанції 20 км); потім, перейшовши в біатлон, на XVI зимових Олімпійських іграх 1992 р., виступаючи в Об'єднаній команді СНД, виграла “золото” в гонці біатлоністок на 7,5 км і “бронзу” в естафеті 3 x 7,5 км, а на XVII зимових Олімпійських іграх 1994 р. – “золото” в естафеті 4 x 7,5 км у складі команди Росії. Таким чином, Анфіса Резцова стала триразовою олімпійською чемпіонкою, вигравши одне “золото” в лижних гонках і два “золота” в біатлоні.

На жаль, у біатлоні, як і в інших видах спорту, в різні роки на зимових Олімпійських іграх траплялися допінгові скандали. Наприклад, російська біатлоністка Ольга Пильова (олімпійська чемпіонка Ігор-2002 у гонці переслідування на 10 км) на наступних Іграх-2006 в одній із гонок посіла друге призове місце, але за результатами допінг-контролю була дискваліфікована і позбавлена срібної медалі. Також за підсумками розслідування скандалів, пов'язаних з підміною допінг-проб на Іграх-2014 у Сочі, МОК 27 листопада 2017 р. дискваліфікував двох російських біатлоністок – учасниці російської команди в естафеті 4 x 6 км – Яну Романову і Ольгу Вілухіну (яка була нагороджена в Сочі ще однією срібною медаллю – в гонці на 7,5 км), позбавивши їх цих срібних нагород.

1 грудня 2017 р. МОК позбавив срібної медалі ще одну учасницю тієї російської естафетної команди – Ольгу Зайцеву – і довічно дискваліфікував її.

Лижне двоєборство

Лижне двоєборство (його ще називають північним двоєборством) – вид спорту, який являє собою багатоборство, що включає стрибки на лижах з трампліна і лижні гонки.

Змагання в лижному двоєборстві проводяться тільки серед чоловіків.

Результати у цьому виді спорту протягом багатьох років визначалися сумою балів, що нараховуються спортсмену за його результатами в кожному з двох складових лижного двоєборства. Починаючи з 1998 р. з метою підвищення видовищності змагань було здійснено перехід на іншу систему визначення місць, зайнятих кожним спортсменом у двоєборстві: в лижній гонці першим стартує той, хто перед цим показав найкращий результат у стрибках на лижах з трампліна, за ним – другий, третій і т. д., причому інтервали між ними за часом старту в лижній гонці залежать від результатів у стрибках (у перерахунку з їх оцінок на час), а підсумкове місце у двоєборстві – за черговістю фінішу в лижній гонці.

Розвитком лижного двоєборства, як і лижних гонок, стрибків на лижах з трампліна, гірськолижного спорту, сноубордингу, фрістайлу, керує Міжнародна федерація лижного спорту (FIS).

До олімпійської програми змагань з лижного двоєборства входять, починаючи з I зимових Олімпійських ігор і донині.

На I зимових Олімпійських іграх 1924 р. суперництво в цьому виді спорту велося за один комплект нагород, причому спортсмени-двоєборці змагалися у стрибках на лижах з трампліна потужністю 60 м і в лижній гонці на 18 км. Першим олімпійським чемпіоном з лижного двоєборства став норвежець Турлейф Хауг.

Аналогічною була програма змагань з лижного двоєборства на II–VI зимових Олімпійських іграх (1928–1952).

Слід зазначити, що за підсумками змагань у лижному двоєборстві на зимових Олімпійських іграх, що проводилися у 1920–1930-ті роки, всі три сходинки п'єдесталу пошани займали по три спортсмена з однієї країни – Норвегії. А олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту – слідом за норвежцем Турлейфом Хаугом (1924) – ставали його співвітчизники Юхан Грьоттумсбротен (1928, 1932) і Оддбьорн Хаген (1936).

На Iграх-1948 у лижному двоєборстві переміг Хейккі Хасу з Фінляндії, а на Iграх-1952 першість здобув норвежець Сімон Слоттвік.

У 1956 р. на VII зимових Олімпійських іграх спортсмени як і раніше змагалися за один комплект медалей, але відбулися зміни в параметрах обох складових лижного двоєборства: воно стало включати стрибки на лижах з трампліну потужністю 70 м

і лижну гонку на 15 км. Олімпійським чемпіоном на Iграх-1956 став норвезький двоєборець Сверре Стейнерсен.

Такою самою, як на зимових Iграх-1956, залишилася програма змагань з лижного двоєборства на VIII–XIV зимових Олімпійських іграх. Олімпійськими чемпіонами в цьому виді спорту стали Георг Тома з ФРН, який виступав за Об'єднану німецьку команду – ОГК (Скво-Веллі-1960), норвежець Турмуд Кнутсен (Інсбрук-1964), німець з ФРН Франц Келлер (Гренобль-1968), німець з НДР Ульріх Велінг (тричі поспіль – в Саппоро-1972, Інсбруку-1976, Лейк-Плесіді-1980), норвезький спортсмен Томас Сандберг (Сараєво-1984).

На XV зимових Олімпійських іграх 1988 р. у Калгарі програму з лижного двоєборства було розширено до двох видів змагань: крім особистої першості (стрибки на лижах з трампліна потужністю 70 м і лижна гонка на 15 км), уперше з'явилася командна першість (стрибки на лижах з трампліна потужністю 90 м, де підсумовувалися результати трьох учасників кожної команди, і лижна естафета 3 x 10 км). Олімпійським чемпіоном у цьому виді спорту на Iграх-1988 в особистій першості став швейцарець Іпполіт Кемпф, а в командному – збірна ФРН.

У 1992 р. на XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервілі програма змагань в особистій першості змінилася за параметрами однієї зі складових: тепер вона включала стрибки на лижах з трампліна потужністю 90 м (раніше в особистій першості потужність трампліна становила 70 м) і, як раніше, лижну гонку на 15 км. У командній першості зміст програми залишився таким самим. Олімпійським чемпіоном в особистій першості став француз Фабріс Гі, а в командному – збірна Японії.

Перший олімпійський чемпіон з лижного двоєборства норвезький спортсмен Турлейф Хауг, який переміг у цьому виді спорту на I зимових Олімпійських іграх у Шамоні

Аналогічною була програма з лижного двоєборства на XVII зимових Олімпійських іграх (1994). Олімпійським чемпіоном в особистій першості там став норвежець Фред-Бьорре Лундберг, а в командному – збірна Японії.

На XVIII зимових Олімпійських іграх (Нагано-1998) суперництво в лижному двоєборстві як і раніше велося в двох видах змагань, однак у командній першості замість лижної естафети 3 x 10 км з'явилася лижна естафета 4 x 5 км (тобто кількісний склад команди збільшився з трьох до чотирьох осіб, а довжина кожного етапу зменшилася вдвічі). Олімпійським чемпіоном в особистій першості став Б'єрте Енген Вік з Норвегії, а в командному – збірна цієї країни.

У 2002 р. на XIX зимових Олімпійських іграх програму з лижного двоєборства було розширено до трьох видів змагань: до двох колишніх додалося ще одне змагання в особистій першості, що включало стрибки на лижах з трампліна потужністю 120 м і лижну гонку на 7,5 км. Дворазовим олімпійським чемпіоном в особистій першості став спортсмен з Фінляндії Самппа Лауенен, а в командному – збірна цієї країни (до якої входив і Самппа Лауенен, що здобув третю золоту медаль).

На XX зимових Олімпійських іграх 2006 р. у Турині програма з лижного двоєборства, як і на Іграх-2002, включала три види змагань (два в особистій першості і один в командній), але дещо змінилися параметри потужності трамплінів. Один із двох видів змагань з двоєборства в особистій першості включав стрибки на лижах з трампліна потужністю 95 м ("нормальний" трамплін – позначення NH) і лижну гонку на 15 км, а інший – стрибки на лижах з великого трампліна потужністю 125 м (позначення LH) і лижну гонку на 7,5 км. У командній першості суперництво велося у стрибках на лижах з "нормального" трампліна потужністю 95 м (NH) і лижній естафеті 4 x 5 км. Олімпійськими чемпіонами в особистій першості стали німець Георг Хеттіх і австрієць Фелікс Готтвальд, а в командному – збірна Австрії.

На XXI зимових Олімпійських іграх у Ванкувері програма з лижного двоєборства, як і раніше, включала три види змагань (два в особистій першості і один в командній). Однак в обох видах змагань в особистій першості при збереженні параметрів у стрибках на лижах з трампліна (відповідно, NH і LH) змінилася протяжність дистанції лижних гонок, що стала в обох випадках 10-кілометровою (раніше було в одному випадку 15 км, в іншому – 7,5 км). А змагання з двоєборства в командній першості тепер включали стрибки на лижах з великого трампліна – LH (раніше команди двоєборців змагалися на менш потужному "нормальному" трампліні – NH) і, як і раніше, лижну естафету 4 x 5 км. Олімпійськими чемпіонами в особистій першості

Триразовий олімпійський чемпіон з лижного двоєборства спортсмен з Фінляндії Самппа Лауенен, який здобув всі три золоті нагороди на XIX зимових Олімпійських іграх у Солт-Лейк-Сіті (2002)

стали француз Жейсон Ламі-Шаппюї і Білл Демонг з США, а в командному – збірна Австрії.

Такою самою, як на Іграх-2010, залишилася програма з лижного двоєборства на XXII і XXIII зимових Олімпійських іграх (у Сочі-2014 і Пхьончхані-2018). Олімпійськими чемпіонами на Іграх-2014 стали німець Ерік Френцель і норвежець Йорген Гробак в особистій першості і збірна Норвегії – в командній. На Іграх-2018 перемогли той самий німецький спортсмен Ерік Френцель і його співвітчизник Йоханнес Рідцек в особистій першості і збірна Німеччини – в командній.

За 94-річну історію проведення змагань з лижного двоєборства на зимових Олімпійських іграх

Триразовий олімпійський чемпіон з лижного двоєборства австрійський спортсмен Фелікс Готтвальд, який дві золоті медалі здобув на XX зимових Олімпійських іграх (Турин-2006) і ще одну – на XXI зимових Олімпійських іграх (Ванкувер-2010)

Триразовий олімпійський чемпіон з лижного двоєборства німецький спортсмен Ерік Френцель, який одну золоту медаль завоював на XXII зимових Олімпійських іграх (Сочі-2014) і ще дві – на XXIII зимових Олімпійських іграх (Пхьончхан-2018)

(1924–2018) всього було розіграно 36 комплектів нагород. З них найбільша кількість олімпійського “золота” у двоєборців Норвегії – 13. Німецькі двоєборці завоювали “золото” 10 разів (у тому числі в ОГК – один, ФРН – один, НДР – три, Німеччина – п’ять), Фінляндії – чотири, Австрії – три, Франції та Японії – по два, Швейцарії і США – по одному.

Найбільшу кількість золотих олімпійських медалей у лижному двоєборстві – по три – виграли четверо спортсменів: Ульріх Велінг з НДР (1972, 1976 і 1980 рр. – всі три в особистій першості); Самппа Лаюнен з Фінляндії (2002 р. – дві нагороди найвищого ґатунку в особистій першості і одна в командній); Фелікс Готтвальд з Австрії (2006 р. – дві: одна в особистій першості і одна в командній, 2010 р. – одна в командній); Ерік Френцель з Німеччини (2014 р. – одна золота медаль в особистій першості, 2018 р. – дві нагороди найвищого ґатунку: одна в особистій першості, одна в командній).

По дві золоті медалі у змаганнях з лижного двоєборства на зимових Олімпійських іграх здобули вісім спортсменів: норвежець Юхан Грьоттумсбротен (1928, 1932 рр. – обидва рази в особистій першості); Таканорі Коно з Японії (1992, 1994 рр. – обидва рази в командній першості); його співвітчизник Кендзі Огівара (1992, 1994 рр. – обидва рази в командній першості); спортсмен з Норвегії Фред Бьорре Лундберг (1994 р. – в особистій першості, 1998 р. – у командній); його співвітчизник Б’ерте Енген Вік (1998 р. двічі – в особистій та командній першості), Маріо Штехер з Австрії (2006, 2010 рр. – обидва рази в командній першості); норвежець Йорген Гробак (у

2014 р. двічі – в особистій та командній першості); Йоханнес Рідцек з Німеччини (2018 р. двічі – в особистій та командній першості).

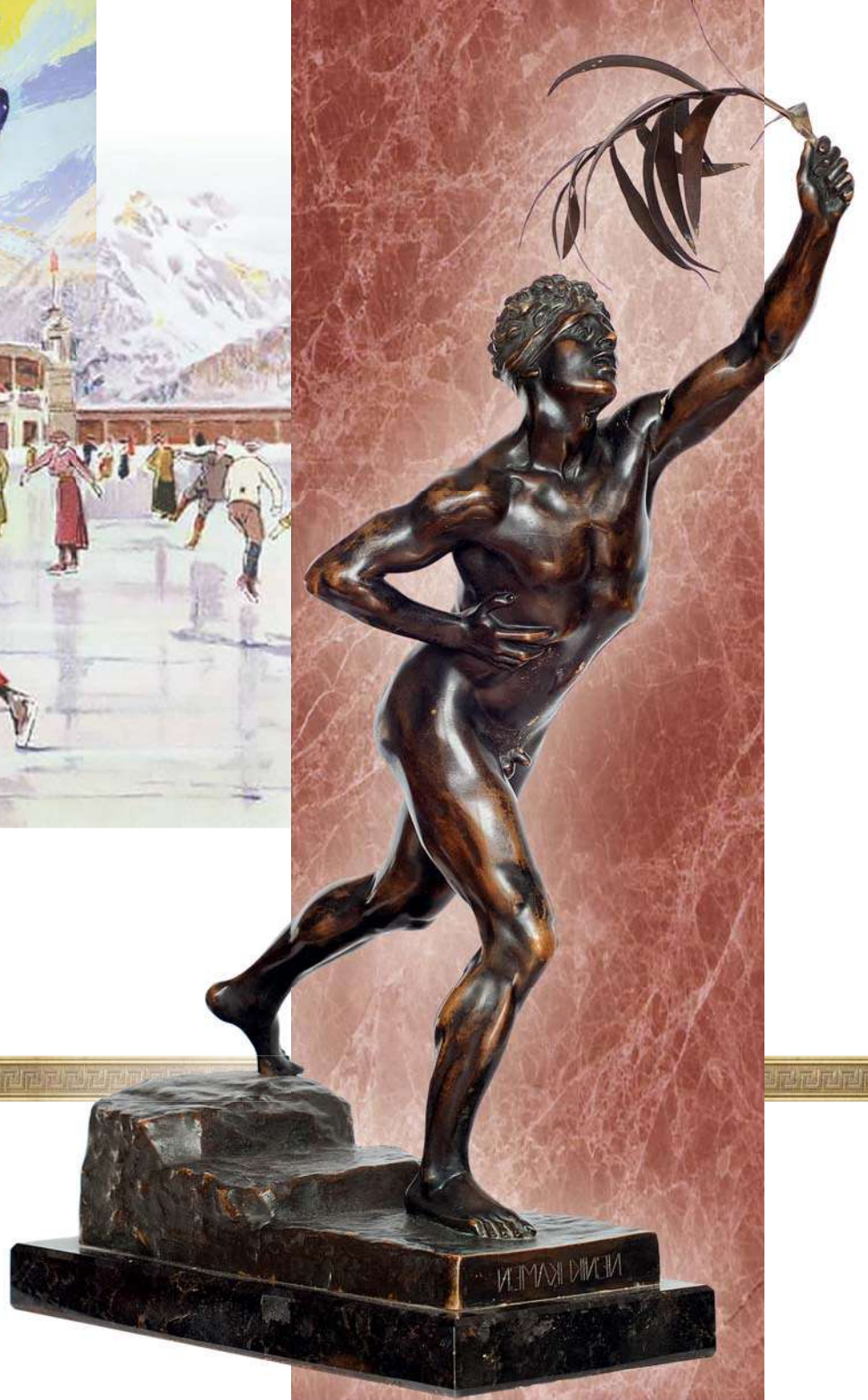
Найбільшу серед двоєборців кількість медалей різного ґатунку – сім – завоював австрійський спортсмен Фелікс Готтвальд: у нього, крім трьох золотих нагород (виграних у 2006 і 2010 рр.), є також одне “срібло” (2006) і три “бронзи” (всі в 2002 р.).

Володарем шести олімпійських медалей різного ґатунку в цьому виді спорту став спортсмен з Німеччини Ерік Френцель: у нього, крім трьох золотих нагород (здобутих у 2014 і 2018 рр.), є ще одне “срібло” (2014) і дві “бронзи” (2010, 2018).

По п’ять олімпійських медалей різного ґатунку вибороли в лижному двоєборстві два спортсмена: Самппа Лаюнен з Фінляндії (у нього, крім трьох золотих нагород, виграних у 2002 р., є також два “срібла” – обидва в 1998 р.) і Маріо Штехер з Австрії (у нього, крім двох згаданих золотих медалей, виграних у 2006 і 2010 рр., є ще й три “бронзи” – у 2002, 2014 і 2018 рр.).

У різні роки вісім спортсменів досить успішно поєднували виступи на зимових Олімпійських іграх у таких видах спорту, як лижне двоєборство і лижні гонки. Зокрема, норвежець Турлейф Хауг став у 1924 р. триразовим олімпійським чемпіоном, перемігши в лижному двоєборстві та двічі – в лижних гонках (на 18 км і на 50 км). Його співвітчизник Юхан Грьоттумсбротен у 1924 р. завоював три олімпійські медалі, в тому числі дві у лижних гонках (срібну на 18 км і бронзову на 50 км) і одну в лижному двоєборстві (бронзову); у 1928 р. він виграв дві золоті медалі – одну в лижній гонці на 18 км і одну в лижному двоєборстві; у 1932 р. знову здобув “золото” в лижному двоєборстві, ставши таким чином триразовим олімпійським чемпіоном. Норвежець Туралф Стремстад у 1924 р. завоював два “срібла”: одне – в лижному двоєборстві, друге – в лижній гонці на 50 км. Оддбьорн Хаген з Норвегії в 1936 р. став олімпійським чемпіоном у лижному двоєборстві, а також завоював два “срібла” – в лижній гонці на 18 км і в лижній естафеті 4 x 10 км. Ще один норвежець – Олаф Хоффсбаккен у 1936 р. став володарем двох срібних медалей – однієї в лижному двоєборстві та однієї в лижних гонках (естафета 4 x 10 км). Тоді ж, у 1936 р., норвезький спортсмен Сверре Бродаль завоював “бронзу” в лижному двоєборстві та “срібло” в лижних гонках (естафета 4 x 10 км). Спортсмен із Фінляндії Хейккі Хасу в 1948 р. став олімпійським чемпіоном у лижному двоєборстві, а в 1952 р. здобув “золото” в лижних гонках (естафета 4 x 10 км) і “срібло” в лижному двоєборстві. Швейцарець Алоїс Келін у 1968 р. став срібним призером в олімпійських змаганнях з лижного двоєборства, а в 1972 р. – бронзовим призером у лижних гонках (естафета 4 x 10 км).

Частина VII

И.М. КУЗНЕЦОВ

Розділ 40.
Основоположні
принципи олімпійського
спорту і структура
міжнародної
олімпійської системи

Розділ 41.
Міжнародний
олімпійський комітет та
основи його діяльності

Розділ 42.
Національні олімпійські
комітети

Розділ 43.
Міжнародні спортивні
федерації

Міжнародна олімпійська система

Розділ 40

Основоположні принципи олімпійського спорту і структура міжнародної олімпійської системи

Принципи олімпійського спорту, розроблені наприкінці XIX ст. П'єром де Кубертенем, його однодумцями і соратниками, в основних своїх рисах збереглися і донині, що свідчить про їх обґрунтованість і життєвість. Причому це цілком природно, оскільки в основу олімпійського спорту Кубертен поклав взяті з історії Стародавньої Греції та трансформовані відповідно до реалій сьогодення філософію, ідеологію і прагнення, що базуються на таких фундаментальних принципах олімпізму, як його культурні, етичні, гуманістичні цінності й використання спорту як засобу гармонійного розвитку людини, і на таких найважливіших закономірностях, як регулярне проведення Олімпійських ігор з чотирирічними інтервалами і сучасним характером видів спорту в програмах олімпійських змагань.

У той самий час зрозуміло, що зміни, які відбувалися у світі протягом 125 років після установчого конгресу 1894 р. в Парижі й набули вигляду відроджених Олімпійських ігор, вимагали постійного вдосконалення міжнародної олімпійської системи і приведення її у відповідність як до реалій світової спільноти, що змінюється, так і до особливостей самого спорту вищих досягнень на тому чи іншому етапі його розвитку.

П'єр де Кубертен надзвичайно цінував основоположні принципи олімпійського спорту і робив все для їх збереження і розвитку. Однією з ілюстрацій цього можуть слугувати витяги з його листа, адресованого учасникам Ігор IX Олімпіади, що відбулися в 1928 р. в Амстердамі. У цьому зверненні почесний президент МОК (нагадаємо, що П'єр де Кубертен у 1925 р. подав у відставку з поста президента МОК, пояснивши тим, що стан здоров'я не дозволяє йому бути серед учасників Олімпійських ігор), писав: "Я прошу вас зберегти полум'я оновле-

ного олімпізму і відстояти властиві йому принципи й інститути:

- передусім рівність основних видів спорту;
- змагання у сфері мистецтва, які додають до прекрасної фізичної діяльності твори розуму, пронизані ідеями спорту;
- клятву спортсменів, що спирається на почуття честі, вміщує початок єдиного засобу ефективного вирішення проблеми аматорства;
- олімпійський прапор, який віддзеркалює кольори всіх народів і символізує п'ять частин світу, об'єднаних спортом;
- церемоніал і ритуал відкриття і закриття Ігор із заключним вшануванням еллінізму, від якого вони беруть свій початок;
- і, наостанок, авторитет Міжнародного олімпійського комітету".

З основоположних принципів олімпійського спорту впливає тісний взаємозв'язок олімпізму з вихованням, освітою і гармонійним розвитком людини. На це звертав увагу П'єр де Кубертен, кажучи про те, що "олімпізм є не системою, а способом мислення, яке може проникнути в різноманітні форми виховання, і жодна раса або епоха не можуть претендувати на його виняткову монополію", а проведені один раз на чотири роки Олімпійські ігри надають прекрасну можливість в урочистій святковій обстановці показати світу виховну основу олімпійської ідеї.

Громадський прогрес, згідно з уявленнями П'єра де Кубертена, розглядається як рух до гуманізму, обумовлений впливом всебічного виховання на розум людини. Значна роль у цьому процесі відводиться спорту, який, у поєднанні з моральним, інтернаціональним, патріотичним вихованням, розширенням ініціативи, зміцненням здоров'я, сприяє розвитку людини з позиції нерозривної єдності його духовної, фізичної та суспільної діяльності.

Підхід П'єра де Кубертена до олімпізму і до його проникнення в життя світової спільноти виявився зрозумілою і широко прийнятою вихідною позицією для розвитку олімпійського руху та олімпійського спорту. Вже на початку своєї діяльності Кубертен привернув до кола своїх прихильників людей, які мали високий соціальний статус і володіли солідною політичною вагою, великою власністю і фінансовими ресурсами. Це дозволяло їм вести незалежну політику, а в окремих випадках – фінансувати розвиток олімпійського руху. Як підкреслював Л. Кун (Кун, 1982), Кубертену і його прихильникам вдалося створити базис олімпійського руху з освічених аристократів, незалежних у практичному вирішенні господарських і політичних питань. Однак цей “класовий тил” від початку створив умови, які унеможлилювали засудження причин соціальної нерівності між спортсменами, ліквідацію соціальних забобів стосовно жінок (у тому числі у сфері спорту) і дискримінаційних заходів щодо окремих країн. Слід зазначити, що вся історія розвитку спорту в докубертєнівський період заклала міцні основи для такого підходу.

Уже з перших років існування МОК створив передумови для майбутніх соціальних і політичних конфліктів у цій сфері, які в більшій чи меншій мірі проявлялися протягом всієї історії олімпійського руху.

П'єр де Кубертен ясно уявляв собі небезпеку, яку приховує у собі міжнародне поширення змагального спорту, і те, що за своїм характером змагальний спорт може стати як засобом реалізації гуманістичних ідей, зміцнення миру, подолання станових, расових, національних обмежень і міжнародних конфліктів, так і засобом поглиблення протиріч між різними соціальними групами і різними соціально-політичними системами, джерелом формування соціальних і політичних конфліктів.

Процеси розвитку олімпійського руху та олімпійського спорту з об'єктивних причин неодноразово виявлялися в сфері діяльності людей і організацій, які не здатні в повній мірі реалізувати ту життєву філософію, яку сповідував Кубертен. І знадобилося не одне десятиліття, щоб олімпійський рух і олімпійський спорт перетворилися на цілісну і досить струнку систему, яка стабільно функціонує, незважаючи на постійно виникаючі проблеми і протиріччя.

У сучасній концепції олімпізму можна виділити три основні ідеї – політичну, гуманістичну та філософсько-педагогічну.

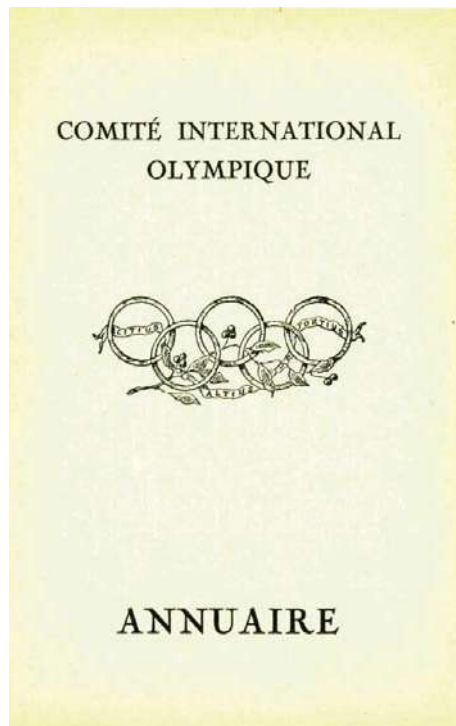
Політична ідея полягає в спільності і примиренні всіх народів світу, в підтримці міжнародного антивоєнного руху. Прагнення Кубертєна поставити олімпійську ідею мирного спілкування народів вище від міждержавних конфліктів і протиріч стає в наш час все більш реальним.

Гуманістична ідея олімпізму полягає в утвердженні рівності людей, у прагненні через спортивний рух довести людству необхідність подолання станових, національних, расових, майнових протиріч.

Філософсько-педагогічна ідея олімпізму полягає в тому, щоб, спираючись на переваги спортивно-ігрового методу виховання, забезпечити вільний і всебічний розумовий, моральний і фізичний розвиток особистості, пов'язати заняття спортом з діяльністю в інших сферах суспільного життя. В основі цієї ідеї лежить прагнення людини до особистої досконалості, до максимально доступного розвитку своїх здібностей, до рекордних досягнень.

Олімпійська хартія

Основи Олімпійської хартії були розроблені П'єром де Кубертеном. Проведений за його ініціативою у червні 1894 р. в Парижі міжнародний установчий конгрес (який увійшов в історію як Перший олімпійський) одним зі своїх рішень затвердив Олімпійську хартію, основними положеннями якої визначалися принципи олімпізму, головні цілі МОК і правові основи олімпійського спорту.

Обкладинка
Олімпійської
хартії

У цьому документі передусім було зафіксовано, що в інтересах моралі Міжнародний конгрес і окремі країни вважають за необхідне відродити на міжнародній основі Олімпійські ігри в сучасній формі, але з дотриманням стародавніх традицій. Зазначалося, що до участі в цих Іграх слід запрошувати спортивні об'єднання всіх країн і що кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Встановлювалося, що перед Олімпійськими іграми, які будуть проводитися кожні чотири роки, окремі країни повинні проводити відбіркові або попередні змагання – з тим, щоб країни були представлені найкращими спортсменами. Перелічувалися види спорту і спортивні дисципліни, що включалися до програми Олімпійських ігор (біг, стрибки, метання диска – в легкій атлетиці, важка атлетика, вітрильний спорт, плавання, веслування, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, гімнастика, велосипедний спорт, спортивна стрільба, ковзанярський спорт).

В Олімпійській хартії визначалося, що, за винятком фехтування, в змаганнях на Олімпійських іграх з усіх інших видів спорту можуть брати участь тільки любителі і що ті, для кого спорт є професією, не можуть брати участі в олімпійських змаганнях. У додатку до цього документа давалося роз'яснення щодо поняття “аматорство” в олімпійському спорті. Статус спортсмена-аматора визначався таким чином: “це людина, яка ніколи не брала участі у професійних змаганнях, за які отримував би матеріальну винагороду, і ніколи не була викладачем фізичного виховання”. Також зазначалося: “До змагань не допускаються ті, хто професійно займається спортом, і ті, хто отримував у минулому або отримує зараз грошову винагороду за заняття спортом. Саме тому на Олімпійських іграх ніколи не можна призначати грошові призи, а можна вручати тільки почесні нагороди”.

В Олімпійській хартії обумовлювалося, що МОК має право не допускати до участі у змаганнях на Іграх тих, хто будь-коли виступав проти олімпійської ідеї або проти ідеї сучасних Олімпійських ігор.

Відповідно до Олімпійської хартії, ухваленої на Конгресі (Париж, 1894), на МОК покладалося регулярне проведення Ігор, а також турбота про те, щоб вони були гідними їх славної історії і високих ідеалів. Крім того, на МОК покладалося керівництво аматорським спортивним рухом, сприяння поглибленню дружби між спортсменами, заохочення зростання числа організацій, що сприяють проведенню змагань спортсменів-аматорів.

У подальшому до змісту Олімпійської хартії вносилися зміни і доповнення (часом досить істотні). Однак ці зміни не вступали у протиріччя з основоположними принципами олімпізму, запропонованими П'єром де Кубертеном, які він послідовно відстоював і протягом усього періоду діяльності на

посаді президента МОК, і в подальшому – до кінця свого життя.

Ми не ставимо тут завдання розповісти про всі численні зміни в Олімпійській хартії за роки існування сучасного олімпійського руху. Обмежимося лише кількома характерними прикладами.

Особливо помітних змін зазнавали в Олімпійській хартії такі поняття, як “аматорство” в спорті, “спортсмен-аматор” тощо. П'єр де Кубертен в силу об'єктивних причин був змушений стати прихильником аматорства в олімпійському спорті. Це фактично означало визначення олімпійського спорту як захоплення елітарним, що охоплює відносно вузької верстви тодішнього суспільства.

У цьому відношенні найбільш красномовною і наочною ілюстрацією ситуації, що склалася в ті часи у цій сфері був англійський спорт, який протягом ХІХ ст. розвивався як справа аристократії, як засіб відділення “джентльменів” від простого люду, як складова частина буржуазного способу життя. На службу реалізації цієї політики було поставлено і відокремлення так званого любительського спорту від спорту професійного. Наприклад, у статуті Аматорського атлетичного клубу, заснованого в Лондоні у 1866 р., було положення, згідно з яким не тільки тренери або особи, які коли-небудь отримували гроші за участь у змаганнях, а й будь-які працівники фізичної праці не могли опинитися в числі членів цього клубу або брати участь в аматорських спортивних змаганнях.

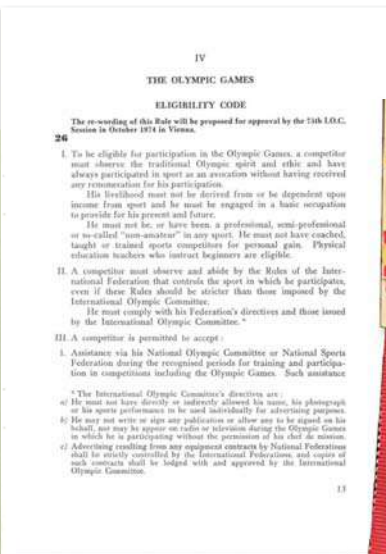
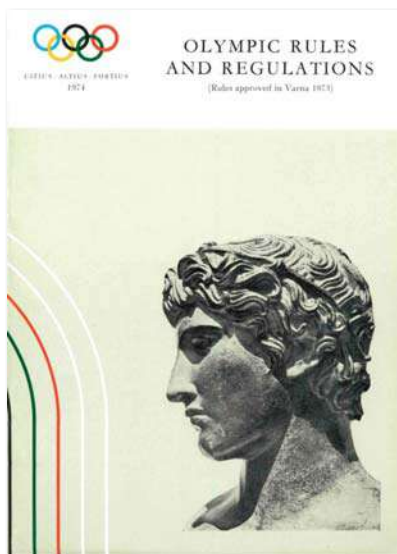
Подібні підходи в досить короткий час було реалізовано в різних видах спорту як у самій Великій Британії, так і в ряді інших країн. Також вони поширилися на міжнародні спортивні федерації, що створювалися в наприкінці ХІХ ст. Зрозуміло, що керівництво всіма цими організаціями виявилось в руках представників правлячих класів і вищих верств суспільства.

Таку ситуацію П'єр де Кубертен вважав ненормальною і неодноразово наголошував, що не можна позбавляти величезну кількість спортсменів участі в Олімпійських іграх – свого роду всесвітніх молодіжних фестивалів, святах “весни людства” і вищих зусиль – на тій підставі, що їх стан, майнове і соціальне становище, рід діяльності не відповідають анахронічним уявленням англо-саксонської класової системи і її недолугій ідеї аматорства.

Почесний президент МОК П'єр де Кубертен заперечував і проти того, щоб неприйняття соціально-політичного устрою країни членами МОК позбавляло спортсменів цієї країни права брати участь в Олімпійських іграх.

Однак такі погляди Кубертена мало впливали на позицію МОК, члени якого більше були схильні підтримувати в цьому питанні тодішнього президента МОК Анрі де Байє-Латура, який говорив, що більшо-

На 75-й сесії МОК, яка проводилася у Відні у 1974 р., було внесено суттєві зміни до правила 26, що стало називатися “Положення про допуск” замість “Положення про аматорство”

Знак учасника 75-ї сесії МОК

вики поставили себе поза суспільством і що поки він очолює МОК, радянський прапор не з'явиться на олімпійському стадіоні.

Підсумки Другої світової війни і вирішальна роль СРСР у перемозі над нацистською Німеччиною, утворення ряду соціалістичних держав, що опинилися під радянським впливом, а також досягнення спортсменів СРСР, які вийшли у повоєнні роки на міжнародну спортивну арену, спонукали МОК і міжнародні спортивні федерації змінити їхнє ставлення до Радянського союзу. Цьому багато в чому сприяла і нова політика керівництва СРСР, яке змінило свій багаторічний ізоляціоністський підхід на прагнення до входження до складу різних міжнародних (включаючи спортивні) організацій та активну діяльність у них, у тому числі для поширення своїх поглядів та ідеології.

Але й у цих умовах багато керівників міжнародних спортивних федерацій і чимало членів МОК все ще негативно ставилися до включення спортсменів СРСР до системи міжнародного спорту, всіляко гальмували процес визнання спортивних федерацій СРСР і допуск радянських спортсменів до найбільших міжнародних змагань.

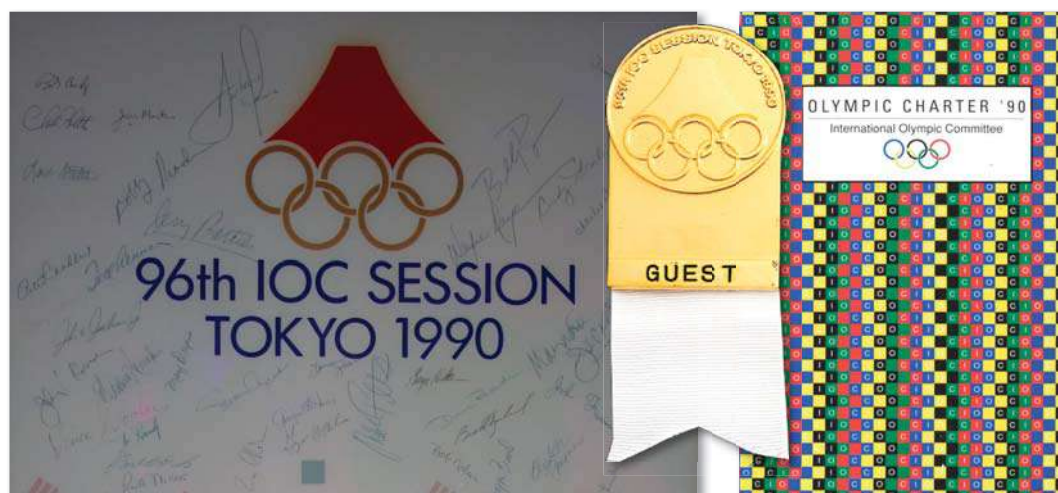
У 1947 р. у Стокгольмі на сесії Міжнародного олімпійського комітету було заслухано доповідь Комісії з вивчення проблеми аматорства, очолюваної тодішнім віце-президентом МОК Ейвері Брендеджем, і прийнято запропоноване нею визначення спортсмена-аматора як людини, пов'язаної зі спортом, але такої, яка ніколи не вилучала з нього матеріальної вигоди будь-якого роду. Це формулювання, що визначило статус спортсмена-аматора, було кілька разів підтверджене в період, коли Міжнародний олімпійський комітет очолював у 1952 р.

Ейвері Брендедж, – зокрема, на сесії МОК, що проходила в 1955 р. в Парижі, і на сесії МОК, що відбулася в 1958 р. в Токіо.

У 1960-ті роки предметом неодноразових бурхливих дискусій (і не тільки на сесіях МОК) стало правило 26 Олімпійської хартії, що визначало поняття аматорства у спорті. Тодішній президент МОК Ейвері Брендедж виступав як безкомпромісний захисник Кодексу аматора, відстоюючи принцип абсолютного аматорства і вважаючи професійний спорт розвагою.

Однак проблеми в цій сфері залишилися. І реалії світового спорту наполегливо вимагали коригування горезвісного правила 26, оскільки вже у 1970-х роках навіть найпалкіші поборники “чистого аматорства” стали усвідомлювати, що спорт вищих досягнень перетворився на діяльність, у ході якої спортсменам доводиться напружено працювати, постійно переносити дуже високі фізичні і психологічні навантаження, що, відповідно, вимагає не тільки моральної, а й матеріальної (у тому числі фінансової) зацікавленості.

На 75-й сесії МОК у Відні (1974) Міжнародний олімпійський комітет вніс істотні зміни до правила 26, яке стало називатися вже не “Положення про аматорство”, а “Положення про допуск”. Новою редакцією цих правил Олімпійської хартії спортсменам було дозволено отримувати відшкодування заробітної плати за період підготовки до змагань та участі в них, а також допомогу для оплати харчування і розміщення, транспортних витрат, спортивного інвентарю і спортивної форми, страхування, вартості лікування, фізіотерапії та оплати тренерів. Крім того, спортсменам-студентам дозволялося отримувати спортивні та академічні стипендії.

96-та сесія МОК 1990 р. у Токіо схвалила нову редакцію Олімпійської хартії

Найбільш активні і суттєві зміни в цій сфері відбулися після того, як у 1980 р. президентом Міжнародного олімпійського комітету був обраний Хуан Антоніо Самаранч. Так, на спільному засіданні МОК з представниками міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів обговорювався “Кодекс атлета”, який пропонувалося ввести замість правила 26. Відповідно до цього документа, до участі в Олімпійських іграх міг бути допущений будь-який спортсмен, який підтримує Олімпійську хартію і Кодекса атлета і дотримується їх. Це означало, що фактично стираються грані між спортсменами-аматорами і спортсменами-професіоналами, – і для професійних спортсменів відкривалася можливість участі в Олімпійських іграх. До того ж вирівнювалися шанси спортсменів різних країн (соціалістичних, капіталістичних та інших) на Іграх, а оскільки брати участь в них могли всі найсильніші спортсмени (без їх поділу на любителів і професіоналів), то істотно підвищувалася конкуренція на олімпійських змаганнях, зростали їх спортивний рівень і видовищність. Нововведеннями по суті знімалися всі обмеження на фінансування олімпійської підготовки спортсменів, а основні вимоги для їх допуску на Ігри були зведені до поваги духу “фейр плей” (“чесної гри”), відмови від насильства і дотримання Медичного кодексу МОК. У той же час була збережена заборона учасникам Олімпійських ігор під час їх проведення використовувати свою особистість, прізвище, зображення або спортивний результат з метою реклами.

На 96-й сесії МОК, що проходила в 1990 р. у Токіо, було схвалено нову редакцію Олімпійської хартії, робота над якою тривала близько восьми років. Як зазначив президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, нова редакція Олімпійської хартії не змінює принципи олімпізму, але сильніше виділяє концепцію чесної гри, незалежність організацій і єдність олімпійського руху.

Завдяки досить відчутним змінам в Олімпійській хартії в 1990-ті роки на Олімпійських іграх отримали можливість виступати всі найсильніші спортсмени в таких видах спорту, як баскетбол, хокей на льоду (з шайбою), велосипедний спорт і ряд інших.

Істотні зміни в Олімпійській хартії було зроблено на 110-й сесії МОК, що відбулася у грудні 1999 р. у Лозанні. Ці зміни (їх виявилось близько п’ятдесяти) торкнулися структури і складу МОК, його ролі й організації діяльності.

Надалі окремі положення Олімпійської хартії змінювалися і на ряді наступних сесій МОК.

Тепер положенням Олімпійської хартії не суперечить навіть те, що напередодні кожних чергових Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор у різних державах абсолютно відкрито й офіційно оголошуються суми грошових винагород (премій), які будуть отримані спортсменами цієї країни у разі здобуття ними золотих, срібних і бронзових олімпійських медалей.

Сьогодні (станом на кінець 2019 р.) діє Олімпійська хартія в редакції, яка вступила в силу з 26 червня 2019 р.

Олімпійська хартія, як зазначається в передмові, є зведенням основних принципів олімпізму, правил та роз’яснень, затверджених Міжнародним олімпійським комітетом. Вона регламентує організацію, механізм дії та процеси олімпійського руху і визначає умови проведення Олімпійських ігор.

В цілому Олімпійська хартія виконує три основні завдання: як головний інструмент, що має конституційний характер, регламентує основні принципи і невід’ємні цінності олімпізму; є статутом МОК; визначає основні права й обов’язки трьох головних складових міжнародного олімпійського руху – Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів з прове-

дення Олімпійських ігор, які зобов'язані виконувати положення Олімпійської хартії.

В Олімпійській хартії після передмови і преамбули, що слідує за нею (в ній називаються дати основних подій відродження Олімпійських ігор і створення МОК), йде розділ, де викладено такі сім фундаментальних принципів олімпізму.

1. Олімпізм представляє собою філософію життя, що звеличує та об'єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі та розуму. Поєднуючи спорт із культурою та освітою, олімпізм намагається створити такий спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу, соціальної відповідальності та повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів.

2. Мета олімпізму полягає в тому, щоб поставити спорт на служіння гармонійному розвитку людини з наміром підтримати встановлення мирного суспільства, зацікавленого в збереженні людської гідності.

3. Олімпійський рух – це концентрована, організована, універсальна і постійна діяльність всіх осіб та організацій, яких надихають цінності олімпізму, що проводиться під керівництвом МОК. Ця діяльність охоплює п'ять континентів. Вершиною її є об'єднання спортсменів усього світу на великому спортивному святі – Олімпійських іграх. Його символом є п'ять переплетених кілець.

4. Заняття спортом – одне з прав людини. Кожен повинен мати можливість займатися спортом, без будь-якої дискримінації, в дусі олімпізму, взаєморозуміння, дружби, солідарності та чесної гри.

5. Розуміючи, що спорт функціонує в рамках суспільства, спортивні організації в олімпійському русі повинні мати права й обов'язки, притаманні автономним організаціям, які включають неза-

лежне створення спортивних правил та контроль за ними, визначення структури та керівництво своїми організаціями, дотримання права на проведення виборів, вільних від будь-якого зовнішнього впливу, а також відповідальність за забезпечення застосування принципів добросовісного управління.

6. Здійснення прав і свобод, викладених у цій Олімпійській хартії, має бути забезпечене без будь-якої дискримінації, наприклад, расового характеру, за кольором шкіри, статтю, сексуальною орієнтацією, мовою, віросповіданням, політичними чи іншими переконаннями, національним або соціальним походженням, майновим станом, народженням чи іншим статусом.

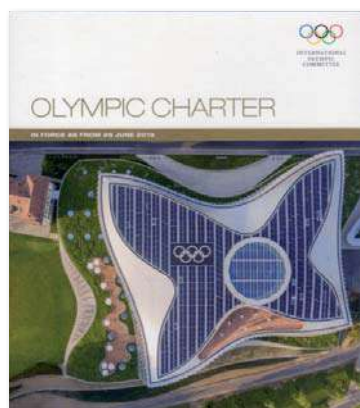
7. Належність до Олімпійського руху вимагає обов'язкового дотримання положень Олімпійської хартії та визнання МОК.

Крім передмови, преамбули і розділу, присвяченого основним принципам олімпізму, Олімпійська хартія включає в себе шість розділів: "Олімпійський рух", "Міжнародний олімпійський комітет", "Міжнародні федерації", "Національні олімпійські комітети", "Олімпійські ігри", "Заходи і санкції, дисциплінарні процедури та вирішення суперечок".

У розділі 1 Олімпійської хартії викладено склад і загальну організацію олімпійського руху, завдання і роль МОК; визначено належність різних спортивних організацій до олімпійського руху та їх визнання МОК; представлено порядок скликання олімпійських конгресів, що мають консультативне значення і збирають представників усіх структур, які складають олімпійський рух; показано цілі і завдання програми "Олімпійська солідарність" (організація допомоги національним олімпійським комітетам, зокрема, тим НОК, які найбільше її потребують); наведено тлумачення поняття "Олімпійські

Суттєві зміни та модернізація олімпійського руху знайшли відображення у новій редакції Олімпійської хартії, що була прийнята у березні 1999 р. на 108-й сесії МОК

29 червня 2019 р.
вступила в силу
оновлена версія
Олімпійської хартії

ігри” і терміну “Олімпіада”; роз’яснено права на Олімпійські ігри й олімпійську власність, а також такі поняття, як “олімпійський символ”, “олімпійський прапор”, “олімпійське гасло”, “олімпійські емблеми”, “олімпійський гімн”, “олімпійський вогонь”, “олімпійські факели”, “олімпійські знаки” і їх юридичний захист.

Підкреслюється, що Олімпійські ігри – це змагання не країн, а спортсменів в індивідуальних і командних видах спорту. Констатується, що на Олімпійські ігри збираються спортсмени, відібрані відповідними національними олімпійськими комітетами, заявки на яких були затверджені МОК. На Олімпійських іграх спортсмени змагаються за технічними регламентами відповідних міжнародних спортивних федерацій.

Олімпійські ігри складаються з Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор. При цьому в Олімпійській хартії зазначено, що зимовими вважаються тільки ті види спорту, якими займаються на снігу або на льоду.

З офіційного роз’яснення випливає, що Олімпіада – це період із чотирьох календарних послідовних років, який починається 1 січня першого року і завершується 31 грудня четвертого року. Нумерація Ігор Олімпіад ведеться послідовно з Ігор I Олімпіади, що святкувалися в Афінах у 1896 р.

Зимові Олімпійські ігри нумеруються в тому порядку, в якому вони проводилися.

Олімпійські ігри є винятковою власністю МОК, якому належать всі права та дані, пов’язані з ними.

Олімпійські символи, прапор, гасло, позначення, знаки, емблеми, вогонь і факели є олімпійською власністю. Всі права на кожний елемент окремо і на всі елементи олімпійської власності разом належать винятково МОК, включаючи їх використання у комерційних цілях, для отримання доходу і в рекламних цілях.

Олімпійський символ складається з п’яти переплетених кілець однакового розміру (олімпійські кільця), які використовуються в одноколірному або

багатобарвному виконанні, від лівої – блакитного, жовтого, чорного, зеленого і червоного кольорів. Вони переплітаються зліва направо. Блакитне, чорне і червоне кільця розташовані вгорі, а жовте і зелене – внизу. Олімпійські кільця символізують діяльність олімпійського руху, союз п’яти континентів і зустріч атлетів з усього світу на Олімпійських іграх.

Олімпійський прапор має білу основу без кантів. У центрі полотнища розташований олімпійський символ (кільця) в п’яти кольорах.

Олімпійський девіз “Citius. Altius. Fortius” (“Швидше. Вище. Сильніше”) висловлює послання олімпійського руху.

Олімпійська емблема – складна композиція, в якій олімпійські кільця пов’язані з іншим характерним елементом.

Олімпійський гімн – музичний твір “Олімпійський гімн”, написаний Спіросом Самаросом.

Олімпійський вогонь – це вогонь, що запалюється в Олімпії під егідою МОК, а олімпійським факелом – факел, або його переносна модель, що затверджені МОК і призначені для запалювання олімпійського вогню.

Олімпійськими знаками є будь-які візуальні або аудіо-відтворення в будь-якій асоціації або у зв’язку з Олімпійськими іграми, олімпійським рухом або його складовою частиною.

У розділі 2 Олімпійської хартії відображено юридичний статус Міжнародного олімпійського комітету, членство в МОК, у тому числі питання комплектування МОК, порядок обрання його членів і їх обов’язки; представлено організаційну структуру МОК (сесія МОК, виконком МОК, президент МОК, комісії МОК); викладено заходи і санкції, які можуть бути застосовані сесією МОК, виконкомом МОК або Дисциплінарної комісією МОК у випадках порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу або будь-якого іншого нормативного акту – щодо членів МОК, почесного президента МОК, почесних членів МОК, міжнародних спортивних федерацій та їх асоціацій, національних олімпійських комітетів і їх асоціацій, міст-організаторів Олімпійських ігор, оргкомітетів з їх проведення, міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор, інших визнаних МОК асоціацій та організацій, індивідуальних спортсменів і команд, інших осіб, акредитованих на Олімпійських іграх.

В Олімпійській хартії зазначено, що офіційними мовами МОК є французька та англійська, а також відзначено, що на всіх сесіях МОК повинно бути організовано синхронний переклад на французьку, англійську, німецьку, іспанську, російську й арабську мови.

У другому розділі Олімпійської хартії зазначено, що МОК може приймати в дар і в спадок і вишукувати будь-які інші ресурси для виконання своїх завдань і посилення підтримки атлетів. МОК отри-

мує доходи від використання своїх прав, включаючи, крім інших, телевізійні права, спонсорство, ліцензії та олімпійську власність, а також від проведення Олімпійських ігор. Відзначено, що МОК підтримує атлетів головним чином через фінансування, яке Міжнародний олімпійський комітет надає національним олімпійським комітетам, міжнародним спортивним федераціям і організаційним комітетам Олімпійських ігор.

Розділ 3 Олімпійської хартії присвячений опису місії і ролі міжнародних спортивних федерацій в олімпійському русі та умов їх визнання Міжнародним олімпійським комітетом.

У розділі 4 Олімпійської хартії відображено місією і роль національних олімпійських комітетів в олімпійському русі, їх повноваження, завдання, права та обов'язки, склад національних олімпійських комітетів і членство в них, а також взаємини НОК з національними спортивними федераціями.

Розділ 5 Олімпійської хартії містить чотири підрозділи: "Святкування, організація та управління Олімпійськими іграми", "Участь в Олімпійських іграх", "Програма Олімпійських ігор", "Протокол".

До розділу "Святкування, організація та управління Олімпійськими іграми" входять правила, які охоплюють терміни і порядок проведення Олімпійських ігор, вибори міста-організатора, завдання оргкомітету Ігор і порядок його діяльності, функції Координаційної комісії МОК з Олімпійських ігор і взаємодія між МОК, оргкомітетами Ігор, міжнародними спортивними федераціями і національними олімпійськими комітетами, а також питання, пов'язані з організацією олімпійського селища (для проживання в одному місці спортсменів, що беруть участь в Іграх, офіційних осіб і персоналу команд), і з культурною програмою, яка забезпечується оргкомітетом під час Олімпійських ігор.

У розділі "Участь в Олімпійських іграх" основну увагу приділено Кодексу допуску спортсменів на Ігри, громадянству учасників Олімпійських ігор, віковим аспектам, порядку і термінам розсилки МОК всім, визнаним МОК, національним олімпійським комітетам запрошень для участі в Іграх і подачі НОК заявок на участь в Олімпійських іграх. Олімпійською хартією передбачено, що Антидопінговий кодекс є обов'язковим для всього Олімпійського руху.

Розділ "Програма Олімпійських ігор" містить опис порядку формування програм Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор (за видами спорту, дисциплінами і видами змагань). Відзначено, що відбір видів спорту для програми Ігор, а також визначення критеріїв та умов для включення виду спорту до програми Олімпійських ігор є прерогативою сесії МОК. Зазначено, що до програми Ігор включаються і залишаються в ній тільки ті види спорту, які (в особі відповідних міжнародних спортивних федерацій)

приймають Всесвітній антидопінговий кодекс і керуються ним.

Рішення про включення до програми Ігор тієї чи іншої спортивної дисципліни або виду змагань є прерогативою виконкому МОК.

В одному з правил цього розділу висвітлюються технічні положення, що стосуються повноважень і діяльності міжнародних спортивних федерацій на Олімпійських іграх (кожна МСФ відповідає за технічний контроль і управління своїм видом спорту, стежить за тим, щоб правилами відповідної міжнародної спортивної федерації повністю відповідали всі технічні елементи, включаючи розклад змагань, місця їх проведення і місця для тренування спортсменів і все обладнання).

У правилах відображено питання, пов'язані з висвітленням Олімпійських ігор засобами масової інформації, порядком випуску видань, що належать до Ігор, а також із порядком та умовами розміщення реклами (включаючи заборону будь-якої реклами комерційного характеру на стадіонах, у місцях проведення олімпійських змагань і на інших спортивних аренах та заборона будь-якої політичної, релігійної або расової пропаганди на олімпійських об'єктах і в інших місцях проведення змагань Олімпійських ігор).

У розділі "Протокол" підкреслено, що протягом всього періоду Олімпійських ігор тільки виконком МОК має право визначати протокол, застосований на всіх об'єктах, що знаходяться під відповідальністю оргкомітету з проведення Олімпійських ігор (ОКОІ). Цей розділ включає правило, присвячене олімпійському посвідченню особи й акредитаційній карті – документам, які дають їх власникам право брати участь в Олімпійських іграх. Також тут висвітлено порядок використання олімпійського прапора та основні аспекти використання олімпійського вогню.

Особливо прописано вимоги до порядку проведення церемоній відкриття і закриття Олімпійських ігор, у тому числі чітко сформульовано слова, які під час відкриття Ігор промовляє вища посадова особа держави, на території якої знаходиться місто-організатор проведення Олімпійських ігор, а також те, що під час церемоній відкриття і закриття Ігор право виголосити коротку промову мають тільки президент МОК і президент оргкомітету Ігор. Також детально розписано порядок церемоній нагородження переможців та призерів Олімпійських ігор із врученням їм медалей і дипломів.

У розділі 6 висвітлено заходи і санкції, які можуть бути застосовані сесією МОК, виконавчим комітетом МОК або Дисциплінарною комісією МОК у випадках порушень Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу, Кодексу олімпійського руху з метою запобігання маніпуляціям на змаганнях. Також зазначається, що будь-яка супе-

речка щодо застосування або тлумачення рішень МОК може вирішуватися винятково виконкомом МОК і, в окремих випадках, через арбітраж в Арбітражному спортивному суді (CAS), а будь-яке спірне питання у зв'язку з Олімпійськими іграми подається винятково до Спортивного арбітражного суду відповідно до Кодексу спортивного арбітражу.

Загальна структура міжнародної олімпійської системи

Міжнародна олімпійська система включає Міжнародний олімпійський комітет, міжнародні спортивні федерації, національні олімпійські комітети, організаційні комітети з проведення Олімпійських ігор, національні асоціації, клуби та особи, які є членами МСФ і НОК, і, особливо, спортсменів, а також суддів, рефері, тренерів, інших спортивних офіційних осіб і технічних фахівців. Крім того, до олімпійської системи входять інші організації й установи, що сприяють олімпійському руху і визнані Міжнародним олімпійським комітетом.

Відповідно до Олімпійської хартії, МОК може визнавати не тільки національні олімпійські комітети (або організації, які виконують їх роль) і міжнародні спортивні федерації, а й інші організації, які створені з метою сприяння олімпійському руху і функціонують відповідно до Олімпійської хартії. До числа таких організацій належать асоціації національних олімпійських комітетів та асоціації міжнародних спортивних федерацій, а також деякі пов'язані зі спортом неурядові організації, які діють на міжнародному рівні.

За роки існування сучасного олімпійського руху міжнародна олімпійська система набула складної багаторівневої структури, в якій є велика кількість різних організацій, котрі виконують ті або інші функції в системі олімпійського спорту.

У даний час у структурі міжнародної олімпійської системи можна виділити два основні напрями, що відрізняються чітко розділеними функціями. Перший з них базується на діяльності національних олімпійських комітетів (або установ, що виконують їх роль) на всіх рівнях організації олімпійського спорту. Другий напрям пов'язаний з діяльністю міжнародних спортивних федерацій, які займаються розвитком різних видів спорту.

Але все це – лише загальна схема структури міжнародної олімпійської системи. Фактично ж ситуація в практиці олімпійського спорту набагато

складніша. Зокрема, необхідно врахувати, що олімпійська система (з її структурою та функціями) є частиною міжнародної організаційної системи і пов'язана з нею спільними інтересами. Сфери діяльності олімпійської системи перетинаються зі сферами діяльності різних міжнародних організацій (таких, наприклад, як ООН, ЮНЕСКО та інші), а також з міждержавними організаціями та з багатонаціональними корпораціями. Взаємодія з ними дає міжнародній олімпійській системі можливість відповідним чином реагувати на політичну обстановку, що склалася (або складається), зміцнювати олімпійський спорт, удосконалювати його організаційну, фінансову і матеріально-технічну базу.

Уся історія сучасного олімпійського спорту переконливо показала, що успішність діяльності міжнародної олімпійської системи у вирішальній мірі залежить від її автономії – самостійності в рішеннях, несхильності перед політичними, економічними та іншими впливами.

Автономія Міжнародного олімпійського комітету була б неможливою, якби ця організація не мала достатніх власних фінансових ресурсів і залежала б від контролюваного фінансування із зовнішніх джерел. Нинішній вельми солідний фінансовий стан МОК дозволяє йому не тільки зберігати свою незалежність, а й надавати (здебільшого через програму “Олімпійська солідарність”) підтримку різним національним олімпійським комітетам та іншим ланкам міжнародного олімпійського руху (Pound, 2009).

І все таки сучасний олімпійський спорт перебуває у складному становищі. З одного боку, він прагне до незалежності і всіляко відстоює свою специфічність і самостійність. З іншого боку, розвиток олімпійського спорту і його успіхи у тій чи іншій країні у вирішальній мірі залежать від можливостей і діяльності відповідної держави і комерційних структур. Без підтримки держу з їхнього боку на всіх його напрямках і у всіх ланках (дитячі спортивні школи, спортивні центри, спортивні споруди, спортивне обладнання, спортивний інвентар та інші складові матеріально-технічної бази, фінансування підготовки спортсменів, її наукове і медичне забезпечення тощо) ефективний і успішний розвиток олімпійського спорту просто неможливий.

Таке взаємовигідне співробітництво є необхідним. Причому в ньому слід розрізняти сфери, в яких державне втручання є корисним, і сфери, в яких воно неприпустиме (вибори, самостійність рішень тощо), а також сфери, в яких можливі компроміси.

У наш час автономія олімпійського спорту є стратегічною проблемою для олімпійського руху і в той же час – повсякденним викликом для нього, оскільки він у реалізації своєї місії все ж залежить від партнерів у політиці, корпоративному світі, культурі та суспільстві (Bach, 2009). Тільки за останні

роки спостерігалось чимало випадків, коли уряди різних держав втручалися в справи національних спортивних організацій своїх країн. Були й такі випадки, коли уряди деяких країн намагалися впливати на загальні збори відповідних національних олімпійських комітетів і навіть робили спроби безпосередньо призначити членів виконавчого органу національної спортивної організації.

У той же час, наприклад, у Німеччині в сфері спорту відбулося злиття двох структур – громадської (національний олімпійський комітет) і державної (DSB), які об'єдналися в DOSB, що проілюструвало повагу уряду країни до автономного положення німецького спорту. У Німеччині нині відносини між спортом (в особі DOSB) і урядом засновані на трьох принципах – автономії, субсидуванні та співробітництві, а згадане злиття суттєво посилило позиції спорту в цій країні. DOSB співпрацює як з федеральним урядом Німеччини, так і з одинадцятьма її міністерствами, що підтримують німецький спорт через відповідні бюджети, але завжди поважають його автономію. І якщо до злиття суспільної і державної структур у спортивному середовищі цієї країни були спроби деяких політичних діячів управляти спортивними організаціями згідно з давньоримським принципом “розділяй і володарюй”, то після об'єднання, як зазначає Томас Бах (Bach, 2009), DOSB перебуває в постійному діалозі з федеральним президентом, федеральним канцлером і більшістю міністрів – і всі вони поважають автономію спорту.

На думку члена МОК для Швейцарії Патріка Баумана (Baumann, 2009), взаємини між Міжнародним олімпійським комітетом, національними олімпійськими комітетами, міжнародними та національними спортивними федераціями повинні базуватися на принципах автономії олімпійського та спортивного руху і враховувати як основні універсальні принципи доброго врядування, так і Кодекс етики, і, за необхідності, Кодекс поведінки.

При цьому основні принципи управління охоплюють чотири взаємопов'язані галузі роботи спортивної організації. Це, зокрема: чітке визначення її місії і стратегії діяльності; структура організації та демократичні процеси її функціонування; компетентність обраних чиновників, цілісність системи управління і дотримання етичних стандартів; взаємне врахування майнових та інших інтересів. Кодекс поведінки (який ще належить розробити), сумісний з первинним Кодексом етики, повинен забезпечити членам організації певне практичне керівництво.

Значущість автономії олімпійського та спортивного руху підтверджується неодноразовим обговоренням цієї теми на різних міжнародних форумах, у тому числі на двох спеціально присвячених їй семінарах, які відбулися в Лозанні у вересні 2006 р. і в лютому 2008 р., а також її включенням до порядку

Діяльність МОК перетинається зі сферами діяльності різних міжнародних організацій (ООН, ЮНЕСКО та ін.). Президент Томас Бах виступає на засіданні ООН

денного XIII Олімпійського конгресу, що проходив у жовтні 2009 р. у Копенгагені. Як зазначав у своєму виступі на цьому конгресі тодішній член виконкому МОК і президент Міжнародної федерації футбольних асоціацій Йозеф Блаттер (Blatter, 2009), спорт повинен володіти такою самостійністю, яка б захищала його цілісність, специфічність і несхильність політичних чи інших впливів, а співпраця спортивних організацій з урядами має ґрунтуватися на компетентності та взаємній повазі. Слід протистояти різним загрозам, які посягають на самостійність спорту, в тому числі спробам тиску з боку державних структур на національні спортивні федерації, утвердженню таких національних законів про спорт або таких доповнень до вже існуючих законів, які опосередковано спрямовані на зміну статутів федерацій (Blatter, 2009).

З урахуванням всіх позитивних і негативних чинників в олімпійській системі дозріла переконаність у тому, що у всіх країнах, чий національний спортивний організації визнані Міжнародним олімпійським комітетом (станом на кінець 2019 р. їх кількість – 206), повинні бути укладені угоди між державою (в особі його уряду) і національним олімпійським комітетом, які офіційно закріплюють принцип невтручання державних структур у справи національних спортивних організацій.

Крім згаданих аспектів, міжнародна олімпійська система, постійно розвиваючись, оптимізуєчись і вдосконалюєчись, сприяє більш значному поширенню олімпійського спорту в світі, сприяє появі нових видів спорту та спортивних дисциплін, а також створенню нових спортивних організацій. При цьому необхідно враховувати й особливості розвитку спорту в різних регіонах світу, які відіграють важливу роль і проявляються, зокрема, в своєрідності характерних рис тих чи інших видів спорту, поширених у цих регіонах.

Розділ 41

Міжнародний олімпійський комітет та основи його діяльності

Міжнародний олімпійський комітет, створений 23 червня 1894 р. на установчому конгресі в Парижі, є вищим керівним органом олімпійського руху.

Згідно з Правилем 15 Олімпійської хартії МОК є міжнародною неурядовою неприбутковою організацією з необмеженим терміном дії, у формі асоціації зі статусом юридичної особи, визнаної Федеральною Радою Швейцарії, відповідно до договору, який набрав чинності 1 листопада 2000 р.

Штаб-квартира Міжнародного олімпійського комітету

З 1915 р. МОК знаходиться в Лозанні (Швейцарія).

Природно, може виникнути питання: чому вибір П'єра де Кубертена припав саме на це швейцарське місто (адміністративний центр кантону Во), розташоване на північному березі Женевського озера.

Під час створення МОК у 1894 р. було введено правило, згідно з яким його резиденція протягом кожних чотирьох років повинна була знаходитися в місті, обраному місцем проведення чергових Олімпійських ігор. На 15-й (14-й) сесії, що відбулася в червні 1912 р. у Стокгольмі, МОК надав право на проведення Ігор VI Олімпіади (1916) Берліну. Однак у 1914 р. почалася Перша світова війна, внаслідок чого Ігри VI Олімпіади не відбулися. Давній соратник П'єра де Кубертена – барон Годфруа де Блоне (член МОК для Швейцарії з 1898 р., ініціатор створення Швейцарського олімпійського комітету, видатний учений-єгиптолог і власник великого маєтку неподалік від Лозанни) запропонував президенту МОК

допомогу в розміщенні на час війни архівів МОК у нейтральній Швейцарії. Коли ж П'єр де Кубертен як істинний патріот Франції, яка брала участь у війні, пішов служити і не міг очолювати МОК, протягом декількох місяців Міжнародним олімпійським комітетом керував Годфруа де Блоне – і саме тому штаб-квартира МОК опинилася в Лозанні.

Годфруа де Блоне

Кубертен у військовій формі. 1915 р.

У 1918 р. президент МОК переїхав до Лозанни, де жив і працював у віллі Мон-Репо

У 1916 р. П'єр де Кубертен створив у цьому місті Олімпійський інститут і Міжнародне бюро спортивної педагогіки. А в 1918 р. президент МОК переїхав до Лозанни, де жив і працював на віллі Мон-Репо, яку муніципальна влада надали у володіння МОК.

Через 50 років, у 1968 р., за погодженням з муніципалітетом Лозанни штаб-квартиру МОК було переведено до замку Шато де Віді.

Але ніхто з чотирьох президентів, які очолювали МОК після П'єра де Кубертена (Анрі де Байє-Латур, Юханнес Зігфрід Едстрем, Ейвері Брендедж, Майкл Морріс Кілланін), не жив постійно в Лозанні.

Після того, як на 83-й сесії МОК, що відбулася в липні 1980 р. у Москві, Хуана Антоніо Самаранча було обрано сьомим президентом МОК, він влаштувався в Лозанні, де істотно розширив сферу діяльності Міжнародного олімпійського комітету. Від міської влади було отримано дозвіл на будівництво призначеної для штаб-квартири МОК нової будівлі, зведення якого завершилося в 1986 р.

У 1980-ті роки відносини між Міжнародним олімпійським комітетом і муніципалітетом Лозанни змінилися внаслідок того, що Федеральною Радою Швейцарії МОК було визнано юридичною особою на території країни, а потім він отримав статус міжнародної організації, після чого в 1983 р. було підписано відповідну угоду, що визначає взаємини між швейцарською владою і МОК.

23 червня 2019 р. під час урочистостей, присвячених 125-річчю Міжнародного олімпійського комітету, в Лозанні було відкрито Олімпійський дім, який дав можливість об'єднати під одним дахом п'ятсот співробітників МОК, які раніше працювали в чотирьох різних місцях.

Зведенням у Лозанні такої унікальної споруди, як Олімпійський дім, розташований у районі Віді,

У 1968 р. штаб-квартиру МОК було переведено до замку Шато де Віді у Лозанні

МОК підтвердив свою прихильність до цього міста як олімпійської столиці. Олімпійський дім став однією з визначних пам'яток Лозанни, втілюючи найвищі стандарти архітектурного дизайну, ефективності використання енергії та води, відмінних умов для здоров'я співробітників і їх благополуччя.

Сьомий президент МОК Хуан Антоніо Самаранч розширив штаб-квартиру організації. У 1986 р. запрацювала нова будівля, розташована у прекрасному парку на березі Женевського озера

У 1983 р. було підписано спеціальну угоду між Швейцарською владою та МОК. Мер міста Лозанна з документом про визнання Лозанни як олімпійської столиці

23 червня 2019 р. у день святкування 125-ї річниці створення МОК президент МОК Томас Бах відчинив двері унікальної споруди – нового олімпійського дому у Лозанні

Крім Олімпійського дому, МОК використовує в Лозанні ще один об'єкт (розташований в районі Оучи) – Олімпійський музей і Центр олімпійських досліджень.

Цілі, завдання та загальна політика Міжнародного олімпійського комітету

Відповідно до правила 1 Олімпійської хартії, МОК є верховною владою олімпійського руху, мета якого – сприяти побудові мирного і кращого світу за допомогою виховання молоді засобами спорту відповідно до ідеалів олімпізму і його цінностей.

Основним завданням МОК є поширення олімпізму в світі і керівництво олімпійським рухом.

Шістнадцятьма параграфами правила 2 Олімпійської хартії визначено різні напрями діяльності МОК.

Перш за все відзначається, що завданнями МОК є поширення олімпізму в світі і керівництво олімпійським рухом. Роль МОК полягає в тому, щоб заохочувати і підтримувати поширення етики та принципів добросовісного керівництва в спорті, а також виховувати молодь за допомогою спорту й направляти зусилля на те, щоб у спорті панував дух чесної гри, а насильство було заборонено.

Міжнародний олімпійський комітет заохочує і підтримує організацію, розвиток і координацію спорту і спортивних змагань, забезпечує регулярне святкування Олімпійських ігор, співпрацює з відповідними громадськими та приватними організаціями та органами для того, щоб поставити спорт на служіння людству, тим самим сприяючи боротьбі за мир, бере участь у заходах, спрямованих на зміцнення єдності і захист незалежності олімпійського

руху, підтримку його політичного нейтралітету і збереження автономії спорту, протидіє будь-яким формам дискримінації, що завдає шкоди олімпійському руху, домагається здійснити принцип рівності чоловіків і жінок у спорті на всіх рівнях і у всіх структурах.

Міжнародний олімпійський комітет захищає чистих спортсменів і цілісність спорту, веде боротьбу з допінгом, а також проти всіх форм маніпуляції змаганнями і пов'язаної з цим корупції, заохочує і підтримує заходи з медичного обслуговування та здоров'я атлетів, протистоїть будь-яким політичним чи комерційним зловживанням спортом і спортсменами, підтримує зусилля спортивних організацій та органів громадського управління, спрямованих на забезпечення соціального та професійного майбутнього атлетів, а також розвиток масового спорту (спорту для всіх).

Ще одним напрямом діяльності МОК є заохочення і підтримка відповідального підходу до проблем охорони навколишнього середовища і сприяння сталому розвитку в спорті, включаючи те, щоб

Роль МОК полягає у тому, щоб заохочувати і підтримувати поширення етики у спорті, а також виховувати молодь у дусі чесної гри

МОК захищає чесних спортсменів і цілісність спорту, ведучи боротьбу з допінгом

Олімпійські ігри проводилися відповідно до вимог екології.

Міжнародний олімпійський комітет сприяє отриманню позитивної спадщини від проведення Олімпійських ігор містом і країною, що їх організують.

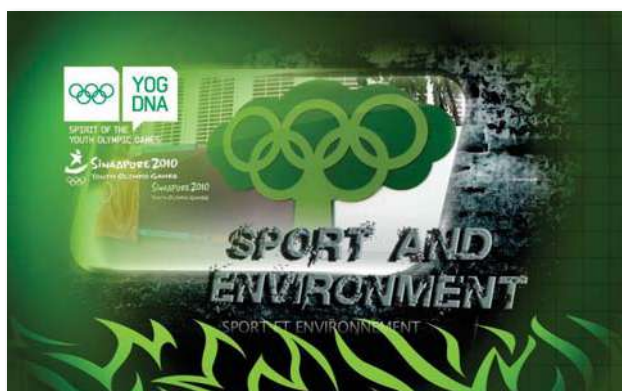
Міжнародний олімпійський комітет заохочує ініціативи, які об'єднують спорт з культурою та освітою, заохочує і підтримує діяльність Міжнародної олімпійської академії та інших навчальних закладів, діяльність яких присвячена олімпійській освіті.

Як зазначено в офіційному роз'ясненні до правила 2 Олімпійської хартії, виконком Міжнародного олімпійського комітету може надати патронат МОК міжнародним, регіональним, континентальним або всесвітнім комплексним змаганням на тих умовах, які вважатиме слушними, – за умови, що ці змагання будуть проводитися відповідно до Олімпійської хартії і будуть організовані під контролем національних олімпійських комітетів, визнаних МОК, за сприяння відповідних міжнародних спортивних федерацій і при дотриманні їх технічних правил.

Виконком МОК також може надати патронат МОК й іншим спортивним заходам – за умови, що їх завдання відповідають цілям олімпійського руху.

Крім основних змагань, які проводяться МОК один раз на чотири роки, – Олімпійських ігор (Ігор Олімпіад з 1896 р. і зимових Олімпійських ігор з 1924 р.), під егідою Міжнародного олімпійського комітету також проводяться (з чотирирічними інтервалами) літні Юнацькі Олімпійські ігри (з 2010 р.) і зимові Юнацькі Олімпійські ігри (з 2012 р.), у яких беруть участь спортсмени і спортсменки віком 14–18 років, основною метою яких було визначено залучення спортивної молоді до олімпійського руху і виявлення юних талантів для їх подальшої підготовки до майбутніх Олімпійських ігор.

На сесії Міжнародного олімпійського комітету, що відбулася в Монако у 2014 р., було обговорено та схвалено документ, ініційований президентом МОК Томасом Бахом, – “Олімпійський порядок денний 2020”, спрямований на збільшення кількості видів змагань у програмах Ігор Олімпіад та зимових Олім-

МОК відповідально ставиться до проблем охорони довкілля і сприяє сталому розвитку у спорті, вимагаючи забезпечення умов, за яких Олімпійські ігри повинні відповідати вимогам екології

Президент МОК Томас Бах і президент НОК України Сергій Бубка на відкритті виставки дитячого малюнка "Олімпійські ігри – очима дітей"

Міжнародний олімпійський комітет сприяє розвитку не тільки спорту, а й культури освіти

LAUSANNE
2020

YOUTH
OLYMPIC
GAMES

На 127-й сесії МОК у Монако було затверджено програму реформування олімпійського руху до 2020 р., яка вміщує 40 важливих рекомендацій – "Олімпійський порядок денний-2020"

пійських ігор, а також на зміни в цих олімпійських програмах, що відображають прагнення до гендерної рівності, як шляхом збільшення в них кількості жіночих і змішаних видів змагань, так і збільшення частки жінок, які беруть участь в Олімпійських іграх, у загальній кількості їх учасників.

Членство в Міжнародному олімпійському комітеті і його комплектування

Відповідно до частини 1 правила 16 Олімпійської хартії, члени МОК є фізичними особами, а загальне їх число не повинно перевищувати 115 осіб. Цим правилом обумовлено, що МОК складається з: більшості членів МОК, чиє членство в ньому не пов'язане з будь-якою офіційною функцією або посадою (їх загальна кількість у МОК не повинна перевищувати 70 осіб); діючих спортсменів (їх загальне число в МОК не повинно перевищувати 15 осіб); президентів міжнародних спортивних федерацій або осіб, що займають виконавчі або керівні посади в МСФ, асоціаціях МСФ або інших організаціях, визнаних МОК (загальна кількість таких членів МОК не повинна перевищувати 15 осіб); президентів національних олімпійських комітетів або осіб, що займають виконавчі або керівні посади в НОК або у всесвітніх або континентальних асоціаціях НОК (загальне число таких членів МОК не повинна перевищувати 15 осіб).

Згідно з Правилем 16, МОК поповнює свої ряди та обирає своїх членів із числа осіб, яких він вважає кваліфікованими. При цьому в офіційних роз'ясненнях до правила 16 Хартії зазначено, що членом МОК може бути обрано будь-яку фізичну особу, яка досягла 18 років або старшу, за умови, що кандидатура відповідає певним критеріям, представлена належним чином, розглянута Комісією за номінаціями МОК і обрання запропоновано сесії виконкомом МОК.

Пропонувати кандидатури для виборів у члени Міжнародного олімпійського комітету мають право члени МОК, міжнародні спортивні федерації та їх асоціації, національні олімпійські комітети, їх всесвітні або континентальні асоціації та інші організації, визнані МОК.

Якщо кандидат запропонований для обрання у члени МОК як діючий спортсмен, він повинен бути обраний або призначений членом Комісії атлетів МОК не пізніше від останніх Ігор Олімпіади або зимових Олімпійських ігор, у яких цей кандидат брав участь як спортсмен.

Якщо кандидат, запропонований для обрання у члени МОК, виконує функцію в міжнародній спортивній федерації або в асоціації МСФ, або в іншій організації, визнаній МОК, він повинен бути президентом міжнародної спортивної федерації, асоціації або організації, або займати пост в їх виконкомі або керівництві.

Якщо кандидат, запропонований для обрання у члени МОК, займає пост в національному олімпійському комітеті, у всесвітній або континентальній асоціації НОК, він повинен бути президентом національного олімпійського комітету або президентом асоціації НОК або бути іншим їх вищим керівником або членом виконкому.

Будь-яка інша пропозиція щодо кандидатури для обрання у члени МОК має стосуватися незалежної індивідуальної особи, яка є громадянином країни, в якій проживає, в якій має центр інтересів і де є НОК (визнаний Міжнародним олімпійським комітетом).

Тільки сесія МОК компетентна обрати будь-якого його члена. Голосування на сесії таємне, рішення приймається більшістю голосів.

Під час церемонії, присвяченої прийому в МОК нових членів, кожний із них підтверджує згоду виконувати покладені на нього обов'язки і дає таку клятву:

“Удостоюючись честі стати членом Міжнародного олімпійського комітету і заявляючи, що усвідомлюю відповідальність цього звання, я зобов'язуюсь служити Олімпійському рухові в повну міру своїх можливостей, дотримуватись і вимагати дотримання усіх положень Олімпійської хартії і рішень Міжнародного олімпійського комітету, які я приймаю беззастережно; дотримуватись Кодексу етики; залишатись вільним від політичного і комерційного впливу, як і від усіх міркувань расового і релігійного порядку; боротися з усіма іншими формами дискримінації і захищати за будь-яких обставин інтереси Міжнародного олімпійського комітету та Олімпійського руху”.

Відповідно до Олімпійської хартії, члени Міжнародного олімпійського комітету є його представниками і розповсюджувачами інтересів МОК і олімпійського руху в своїх країнах і в тих організаціях, що входять в олімпійський рух, у яких вони служать. Підкреслюється, що члени МОК не можуть приймати від урядів, організацій або інших сторін будь-яких доручень або посад, які пов'язували б їх або перешкоджали свободі їх дій або незалежності під час голосування.

Згадані вище формулювання, зокрема, означають, що члени МОК не є представниками (делегатами) своїх країн в МОК, як часом помилково трактується в ряді видань з цієї тематики.

Також некоректними видаються міркування деяких видань про те, що в складі МОК є по кілька

громадян ряду країн, тоді як громадян інших країн у МОК немає взагалі тощо. Подібні міркування є неправомірними – і не тільки тому, що МОК – це аж ніяк не Організація Об'єднаних Націй, в якій своїх представників має кожна країна (з одним голосом), але ще і в зв'язку з тим, що, як уже зазначалося, крім тих членів Міжнародного олімпійського комітету, які обрані в МОК поза їх зв'язком із будь-якою офіційною функцією або посадою, є члени МОК, обрані до нього за квотами, відведеними Олімпійською хартією для діючих спортсменів, для міжнародних спортивних федерацій і асоціацій МСФ, для національних олімпійських комітетів та асоціацій НОК. Саме наявністю цього фактора (а зовсім не дискримінацією одних країн і привілеями для інших) пояснюється те, що в цілому серед усіх членів МОК є (у тому числі і в даний час) по кілька громадян деяких держав.

Принцип самопоповнення Міжнародним олімпійським комітетом свого складу був закладений засновником сучасного олімпійського руху П'єром де Кубертеном і зберігається в МОК і понині (незважаючи на неодноразові, але марні спроби переглянути ці положення Олімпійської хартії), і покликаний забезпечувати повну незалежність МОК.

Зазвичай у перший період діяльності МОК до його складу обиралося по одному діячу, який був громадянином тієї чи іншої країни. Однак надалі в МОК стали обирати і по два члени МОК – громадян тих країн, де проводилися Ігри Олімпіад або зимові Олімпійські ігри.

У перші 50 років функціонування Міжнародного олімпійського комітету під час обрання членів МОК велике значення надавалося їх аристократичному походженню. Присутність аристократів у складі МОК мала на меті забезпечувати йому високу громадську позицію і, за образним висловом П'єра де Кубертена, створювати Міжнародному олімпійському комітету “його золоте обрамлення”.

У різні періоди діяльності МОК система обрання його членів неодноразово зазнавала критики як з боку ряду країн (досить згадати у 1950–1960-ті роки безуспішні спроби СРСР і деяких держав соціалістичної співдружності запропонувати замість самопоповнення МОК інший принцип – делегування країнами своїх представників до МОК), так і з боку різних міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів та інших організацій олімпійського руху, ніяк не представлених у МОК (деякі з цих пропозицій у подальшому було враховано в Олімпійській хартії, у тому числі в тому, що стосується виборів нових членів МОК).

Гострі судження з цих питань висловлювали іноді й деякі державні діячі. Наприклад, президент Фінляндії Урхо Калева Кекконен свого часу дещо несподівано висловив на адресу МОК такі критичні

зауваження: “Міжнародний олімпійський комітет є занадто суверенним у питаннях своєї діяльності і не підлягає жодному контролю. Його рішення є остаточними і не підлягають оскарженню. Я знаю багатьох членів цього могутнього, виняткового органу. Ці люди повсюдно шановні і заслуговують поваги. Але вони не можуть бути владиками в демократичному суспільстві, оскільки їх влада не може розповсюдитися на громадський орган ... Не думаю, що це буде наклепом, бо це правда, що внаслідок довголітнього терміну повноважень, без будь-якого контролю з боку, члени МОК відірвалися від реалій спорту і загрузли у своїх правах і ритуалах” (Charmetant, 2003).

Ще більш категоричним у своїх судженнях щодо МОК був багаторічний лідер Куби Фідель Кастро, який у 1985 р. заявив: “Олімпійський рух виник в епоху колоніалізму. Багато з його методів, стиль, концепції вкоренилися в застарілих ідеях колоніальної епохи, а ми на ділі вже не є колоніями, у нас вже немає необхідності, щоб графи, маркизи або мільйонери радили нам, що робити в галузі спорту. Олімпійський рух слід перебудувати, перетворити, оскільки справи так не можуть йти далі. Є невеликі європейські країни, в яких майже немає спортсменів, а у них по два представники в Міжнародному олімпійському комітеті, у той час як інші країни з великим спортивним авторитетом не мають жодного представника в Комітеті. Комітет – не представницький орган окремих країн, а олігархічна самодержавна установа, яка існує сама по собі, і саме вона призначає своїх представників у країнах світу”.

Як відомо, структура Міжнародного олімпійського комітету відрізняється від традиційних пірамідальних структур, характерних для багатьох інших сфер діяльності. І ця структура, яка витримала випробування часом і значною мірою сприяє автономності, незалежності і стабільності Міжнародного олімпійського комітету, – далеко не у всіх в олімпійському русі викликає беззастережну підтримку (причому не тільки з боку міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, а й навіть у деякого в самому МОК). Зокрема, лунають заклики до збільшення представництва в МОК міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів і самих спортсменів.

Наприклад, член виконкому МОК і президент Асоціації літніх олімпійських міжнародних спортивних федерацій (ASOIF) швейцарець Деніс Освальд (Oswald, 2009) стверджував, що визнані МОК міжнародні спортивні федерації та національні олімпійські комітети не беруть участі в прийнятті рішень у МОК, які безпосередньо стосуються їх, – наприклад, під час виборів міста-організатора чергових Олім-

Франческо Річчі-Бітті – президент Асоціації олімпійських міжнародних спортивних федерацій (ASOIF)

Джан Франко Каспер – президентом Асоціації міжнародних олімпійських зимових спортивних федерацій

пійських ігор. Той же Д. Освальд вважав, що “користувачі” (передусім – атлети, які є, за його висловом, “розумом спортивного руху”, а також МСФ і НОК) повинні керувати організацією і становити її вищу владу. Виходячи з цього, Д. Освальд (Oswald, 2009) вважав, що МОК повинен “повторно винайти себе” і стати свого роду “світовим спортивним парламентом”, 140 членів якого будуть складатися з 35 президентів міжнародних спортивних федерацій (на період тривалості їх мандатів у МСФ), 35 представників національних олімпійських комітетів (яких обирають кожні чотири роки континентальними асоціаціями НОК, відповідно до такого формату розподілу, який враховував би відносну важливість кожного континенту в олімпійському спорті), 35 атлетів (обираються атлетами з розширенням періоду наступності порівняно з нинішньою ситуацією) і 35 індивідуальних членів МОК.

З подібними пропозиціями, на наш погляд, не можна погодитися з ряду причин. Передусім тому, що в разі їх реалізації Міжнародний олімпійський комітет може неминуче втратити свою автономність і незалежність і перетворитися на арену протистояння між різними національними олімпійськими комітетами, що відстоюють свої інтереси (за якими стоять відповідні держави) і міжнародними спортивними федераціями, також схильними насамперед піклуватися про власні інтереси, про свої види спорту, а не про спільні цінності олімпійського руху в цілому (Pound, 2009).

До того ж добре відомо, що в багатьох країнах ані національні олімпійські комітети, ані національні спортивні федерації не є органами, що визначають політику в галузі спорту, а реальна влада в сфері спорту вищих досягнень (у тому числі розвитку олімпійського спорту в країні) перебуває у

руках відповідних міністерств або інших державних структур (така ситуація, наприклад, у Китаї, Франції, Норвегії, Росії та багатьох інших країнах).

Не відповідає дійсності і згадане вище твердження Д. Освальда (Oswald, 2009) про те, що, мовляв, атлети (спортсмени) є “розумом спортивного руху”. На цю роль безсумнівно швидше можуть претендувати не атлети, а керівники спортивних організацій, тренери, науковці, менеджери та інші фахівці, які створюють і вдосконалюють міжнародну і національні системи спорту та їх різні структури, в яких і вирощуються найбільш талановиті та перспективні спортсмени, які домагаються видатних перемог на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та інших найбільших міжнародних змаганнях. Наприклад, понад половину олімпійських медалей, завойованих спортсменами Франції на Іграх-2008 у Пекіні, виграли вихованці одного центру – Національного інституту спорту та фізичного виховання в Парижі. Спортсмени-студенти невеликого шведського університету Даларна в Фалуне-Бурленге за останні 20 років завоювали для своєї країни понад 80 медалей на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи з різних видів спорту (Nybelius, 2009).

Аналогічні приклади можна навести і щодо Австралії, Великої Британії, Японії, Італії, Норвегії та інших країн, де створено високоефективні національні системи, що дозволяють не тільки домагатися вражаючих результатів на світових спортивних аренах (і передусім на Олімпійських іграх), а й гармонійно поєднувати спорт вищих досягнень з освітою та професійним навчанням спортсменів, з турботою про їх здоров'я, соціальну адаптацію та післяспортівне майбутнє. До речі, актуальність і важливість цих проблем відзначаються не тільки на рівні тих чи інших країн, а й на міжнародному

рівні – наприклад, в Європейському Союзі, виконавчим органом якого (Європейською Комісією) у 2007 р. у “Білій книзі про спорт” було підкреслено необхідність гарантувати інтеграцію професійних спортсменів у трудовий ринок після завершення їхньої спортивної кар’єри (Nybelius, 2009).

Фахівці також відзначають, що великих успіхів на міжнародних спортивних аренах частіше домагаються країни, в яких створено дієву систему розвитку спорту, ніж ті, де (не зважаючи на високорозвинену економіку) така система відсутня або вона не відрізняється високою ефективністю.

Протягом понад семи десятиліть у складі Міжнародного олімпійського комітету були тільки чоловіки. Наприкінці 1970-х років член МОК для Франції Моріс Ерцог запропонував обирати членами МОК і жінок. Ця пропозиція була підтримана – і вже на початку 1980-х років до складу МОК уперше були обрані жінки, зокрема Пір’є Хагман (Фінляндія) і Флор Ісава Фонсека (Венесуела), обрані в 1981 р., Мері Елісон Глен-Хейг (Велика Британія), обрана у 1982 р., і деякі інші.

Багато керівників олімпійського руху дотримуються думки про те, що його життєздатність протягом багатьох років пояснюється елітарною структурою МОК і самопоповненням його складу. І хоча, як заперечують опоненти цієї точки зору, така позиція затушовує ідеали, прийнятні для представників різних політичних і соціально-економічних систем, націй, класів, рас, віросповідань, ця міжнародна олімпійська система представляється досить ефективною і переконливою, що підтверджується численними успішними практичними результатами діяльності МОК.

Відповідно до правила 16 Олімпійської хартії, кожен член МОК обирається на восьмирічний термін і може бути переобраний на один або кілька додаткових строків. Процедура перевиборів визначає виконком МОК.

Якщо вести мову про обов’язки членів МОК, то нині вони визначаються параграфом 2 правила 16 Олімпійської хартії. Відповідно цього пункту кожен член МОК зобов’язаний дотримуватися Олімпійської хартії, Кодексу етики МОК та інших правил МОК, брати участь у сесіях МОК і в роботі відповідних його комісій (тих, членом яких він є), сприяти розвитку олімпійського руху та стежити за тим, як у його країні або в тій організації олімпійського руху, де він перебуває на службі, реалізуються програми МОК, а також інформувати про все це президента МОК і виконувати його доручення.

У параграфі 3 правила 16 Олімпійської хартії наведено обставини, за яких припиняється членство в МОК. Серед цих факторів – відставка члена МОК за його власним бажанням; відсутність його переобрання на наступний термін; втрата членства

в МОК у зв’язку з обмеженням за віком (про це мова піде нижче); невідвідування сесій або неучасть в активній роботі МОК; зміна громадянства або переміщення центру основних інтересів тощо.

Члени МОК, обрані до його складу як діючі спортсмени, втрачають членство в МОК після припинення членства в Комісії атлетів МОК.

Обрані членами МОК президенти національних олімпійських комітетів і особи, що займають виконавчі або вищі посади в НОК, у всесвітніх або континентальних асоціаціях НОК, у міжнародних спортивних федераціях, асоціаціях МСФ або інших організаціях, визнаних МОК, втрачають членство в МОК у випадках припинення виконання тих функцій у згаданих структурах, які вони виконували на момент обрання в МОК.

Що стосується вікових обмежень, то параграфом 3.3 правила 16 встановлено, що член МОК втрачає членство в Міжнародному олімпійському комітеті наприкінці календарного року, протягом якого члену МОК виповнилося 70 років. Проте наголошується, що сесія МОК за пропозицією виконкому МОК може продовжити граничний вік для будь-якого з членів МОК, але не більше, ніж для п’яти членів МОК і не більше, ніж на чотири роки.

Сьогодні (станом на кінець 2019 р.) у складі Міжнародного олімпійського комітету – 105 членів МОК, у тому числі 69 чоловіків і 36 жінок. Серед них найбільший стаж перебування в Міжнародному олімпійському комітеті (вже протягом 41 року) має член МОК для Канади Річард Паунд, обраний у 1978 р. Крім нього, з нинішнього складу МОК дев’ять членів обрані в 1980-х роках; 19 – у 1990-х; 13 – у першому десятилітті XXI ст.; 63 – у другому десятилітті XXI ст.

На сьогодні у складі Міжнародного олімпійського комітету є два члени МОК для України – Вале-

Річард Паунд – член МОК для Канади (обраний у 1978 р.) має найбільший стаж перебування в Міжнародному олімпійському комітеті – 41 рік

Дворазовий олімпійський чемпіон Валерій Борзов – член МОК з 1994 р.

Олімпійський чемпіон, президент НОК України Сергій Бубка – член МОК з 2000 р., член виконкому МОК з 2000 р.

рій Борзов, обраний у 1994 р., і Сергій Бубка (як спортсмен і член Комісії атлетів МОК – з 1999 по 2008 рр., а з 2008 р. і донині – за квотою національних олімпійських комітетів як президент НОК України).

У нинішньому складі МОК чимало відомих спортсменів, які в минулому в різні роки ставали чемпіонами та призерами Олімпійських ігор у різних видах спорту: крім уже згаданих вище українців Валерія Борзова (легка атлетика) і Сергія Бубки (легка атлетика), це Пал Шмітт (Угорщина, фехтування), Гі Дрю (Франція, легка атлетика), Наваль Ель Мутавакель (Марокко, легка атлетика), Френк Фредерікс (Намібія, легка атлетика), Тоні Естанжже (Франція, веслувальний слалом), Пол Тергат (Кенія, легка атлетика), Стефан Хольм (Швеція, легка атлетика), Хейлі Віккенхейзер (Канада, хокей на льоду), Брітта Хайдеманн (Німеччина, фехтування), Олена Ісінбаєва (Росія, легка атлетика) та інші.

Параграф 3.8 правила 16 Олімпійської хартії передбачає підстави та порядок виключення з членів МОК. Це може статися у тому випадку, якщо сесія МОК вважатиме, що член МОК порушив клятву, дану ним під час обрання до МОК, або знехтував чи свідомо зрадив інтереси МОК, або діяв негідно члена МОК.

Рішення про виключення приймається сесією МОК більшістю в дві третини голосів членів МОК, присутніх на сесії.

Одним із наочних прикладів цього може служити те, що сталося на 108-й сесії МОК у Лозанні (1999), – виключення шести членів МОК за їх негідну поведінку – після того, як у ході розслідування було встановлено факти “стимулювання” цих осіб (тим чи іншим способом) за їх голосування під час виборів міста, де мали відбутися ХІХ зимові Олімпійські ігри 2002 р. Тоді, у 1999 р., з МОК було виключено Агустіна Карлоса Аройо (член МОК для Еквадору з

1968 р.), Ламіна Кейта (член МОК для Малі з 1977 р.), Зейн Ель Абдіна Мохаммеда Ахмеда Абдель Гадіра (член МОК для Судану з 1983 р.), Жана-Клода Гангу (член МОК для Конго з 1986 р.), Сеюлі Пол Воллуорка (член МОК для Західного Самоа з 1987 р.), Серхіо Сантандера Фантіні (член МОК для Чилі з 1992 р.). Деякі причетні до скандалу, зокрема, Пір’є Хагман (член МОК для Фінляндії з 1981 р.) і Башир Мохаммед Аттарабулсі (член МОК для Лівії з 1977 р.), забажали самі подати заяви про відставку зі складу МОК.

Після того як Мохаммад Хасан (член МОК для Індонезії з 1994 р.) у себе в країні був засуджений і опинився у в’язниці, він був виключений з МОК на 116-й сесії МОК, що відбулася в серпні 2004 р. в Афінах.

Кім Ун Ен (член МОК для Республіки Корея з 1986 р., віце-президент МОК, президент НОК Республіки Корея, президент Міжнародної федерації тхеквондо, член парламенту своєї країни) у 2004 р. був тимчасово виведений зі складу МОК у зв’язку з тим, що був засуджений Сеульським окружним судом за зловживання службовим становищем з отриманням при цьому фінансової вигоди – і опинився у в’язниці. Аби не допустити доведення справи до виключення з членів МОК, Кім Ун Ен на сесії МОК, що відбулася у травні 2005 р. вважав за краще сам подати заяву про відставку зі складу МОК.

Іван Славков (член МОК для Болгарії з 1987 р., президент НОК Болгарії, голова Болгарського футбольного союзу) у зв’язку з висунутими проти нього, за матеріалами журналістського розслідування, проведеного британською телекомпанією ВВС, звинуваченнями у причетності до корупційних діянь (з обіцянкою забезпечити голоси на виборах міста, яке мало прийняти Ігри ХХХ Олімпіади 2012 р.) у 2004 р. рішенням виконкому МОК був тимчасово виведений зі складу МОК і позбавлений акредитації

на Іграх XXVIII Олімпіади в Афінах. На 117-й сесії МОК, що відбулася в 2005 р. у Сінгапурі, Івана Славкова виключили з числа членів МОК.

Відповідно до пункту 4.1 правила 16 Олімпійської хартії сесія МОК – за пропозицією виконкому МОК – може обрати як почесного президента МОК того члена МОК, який зробив неоцінений внесок своєю діяльністю на посаді президента Міжнародного олімпійського комітету.

Наразі почесним президентом МОК є Жак Рогге, який керував МОК з 2001 по 2013 рр.

Параграфом 4.2 правила 16 визначено, що будь-який член МОК, який іде у відставку після не менше ніж десяти років своєї діяльності в МОК і має перед ним виняткові заслуги, за поданням виконкому МОК може бути обраний сесією МОК почесним членом МОК (англ. *honorary member*).

Існує і така категорія (визначена параграфом 4.3 правила 16), як член пошани (англ. *honour member*), який не був раніше членом МОК, але надавав виняткові послуги МОК.

Згідно з параграфом 4.4 правила 16 Олімпійської хартії, почесний президент МОК (*honorary president*), почесні члени МОК (*honorary members*) і члени пошани МОК (*honour members*) обираються довічно (але в певних випадках вони можуть бути позбавлені свого статусу рішенням сесії МОК), не мають права голосу і не обираються на посади в МОК.

Нині (станом на кінець 2019 р.) статус почесного члена МОК мають 45 осіб, а статус члена пошани – двоє: Генрі Кіссінджер зі США (відомий у минулому американський політичний діяч) та Юссуфа Ндіаяя із Сенегалу.

Що ж стосується наявності серед членів МОК монархів і членів їх родин, принців, принцес, герцогів тощо, то, по-перше, їх у нинішньому складі МОК не так вже й багато. По-друге, їх, як правило, обирали в члени МОК переважно не з причини їх монархічного статусу, а за ті чи інші заслуги в спортивному середовищі (одні з таких членів МОК активно опікуються розвитком спорту у своїх країнах, інші ж у різні роки брали участь як спортсмени в Іграх Олімпіад або в зимових Олімпійських іграх).

Наприклад, князь Альбер II – нинішній правитель князівства Монако, обраний у члени МОК у 1986 р., – був активним спортсменом-олімпійцем, брав участь (ще будучи наслідним принцом) у змаганнях з бобслею у складі команди Монако на XV–XIX зимових Олімпійських іграх 1988, 1992, 1994, 1998 і 2002 рр. – в Калгарі, Альбервилі, Ліллегаммері, Нагано, Солт-Лейк-Сіті.

Королівська принцеса Анна (Велика Британія) свого часу була вправною наїзницею і брала участь у змаганнях з кінного спорту на Іграх XXI Олімпіади 1976 р. у Монреалі, а в члени МОК її обрали в 1988 р.

Король Константин (Греція) обраний у члени МОК у 1963 р. і нині є одним із почесних членів МОК. Ще, будучи принцем, він не просто брав участь у змаганнях з вітрильного спорту на Іграх XVII Олімпіади, а став олімпійським чемпіоном, перемігши в класі яхт “Дракон”.

Основні органи Міжнародного олімпійського комітету

Відповідно до Олімпійської хартії, органами Міжнародного олімпійського комітету є: сесія МОК, виконком МОК, президент МОК.

Сесія МОК є загальними зборами членів МОК. Рішення сесії, що є вищим органом МОК, остаточні.

Зазвичай сесія МОК проводиться один раз на рік. Позачергова сесія МОК скликається з ініціативи президента МОК або на письмову вимогу не менше однієї третини членів МОК.

Сесія МОК має такі повноваження: приймати або вносити поправки до Олімпійської хартії; обирати членів МОК, почесного президента, почесних членів і членів-доброчинців; обирати президента, віце-президентів і всіх інших членів виконавчого комітету МОК; обирати місто, що буде організовувати Олімпійські ігри; обирати місто, де буде проводитись чергова сесія МОК (президент МОК визначає, в якому місті буде проводитись позачергова сесія); затвер-

Жак Рогге – почесний президент МОК, очолював МОК з 2001 до 2013 рр.

джувати щорічний звіт і фінансову звітність МОК; призначати незалежного аудитора МОК; ухвалювати рішення стосовно визнання або позбавлення визнання НОК, асоціацій НОК, МФ, асоціацій МФ та інших організацій; виключати членів МОК, позбавляти статусу почесного президента МОК, почесного члена і членів-доброчинців; приймати або вносити поправки до Декларації прав і обов'язків атлетів за рекомендацією Комісії атлетів і сприяти шанобливому ставленню до цієї Декларації в олімпійському русі; приймати рішення й голосувати з усіх інших питань, які вона має право вирішувати відповідно до законодавства або до Олімпійської хартії.

На сесії МОК головує президент МОК, а в разі його відсутності або неможливості виконувати обов'язки – старший за посадою віце-президент МОК, або ж, у разі його відсутності або неможливості виконувати обов'язки, – старший за посадою член виконкому МОК.

Необхідний кворум сесії МОК становить половину всіх членів Міжнародного олімпійського комітету плюс один, а рішення сесії МОК приймаються простою більшістю голосів. Однак для внесення змін до основоположних принципів олімпізму, в правила Олімпійської хартії або в будь-яку її частину потрібно, щоб на сесії були присутні не менше двох третин членів МОК з правом голосу.

Кожний член МОК має один голос. Під час підрахунку голосів не враховуються ті, що утрималися, а також порожні і зіпсовані бюлетені. На сесії МОК не дозволяється голосувати уповноваженим представником. Таємне голосування проводиться тоді, коли

Відомий американський політичний діяч Генрі Кіссінджер – член пошани МОК

це потрібно відповідно до Олімпійської хартії, або за рішенням головуючого на сесії, або на прохання не менше чверті присутніх на сесії членів МОК. У разі рівного розподілу голосів рішення приймає головуючий на сесії.

Відповідно до Олімпійської хартії сесія МОК може передати повноваження виконкому МОК.

Виконавчий комітет складається з президента, чотирьох віце-президентів і десяти інших членів виконкому.

Усі члени виконкому МОК обираються на сесії МОК таємним голосуванням – більшістю поданих голосів. При цьому передбачено, що термін мандатів кожного з чотирьох віце-президентів МОК і десяти інших членів виконкому МОК становить чотири роки і що один член виконавчого комітету може мати у виконкомі МОК два послідовних мандати (тобто два терміни по чотири роки), які б обов'язки вони не виконували. Встановлено, що у разі, якщо член виконкому МОК використовує два послідовних мандати, то знову може бути обраний членом виконавчого комітету МОК тільки мінімум через два роки.

Однак це положення не стосується виборів на пост президента МОК, для якого не передбачено будь-якого терміну очікування (у разі висунення на черговий чотирирічний період після завершення восьмирічного терміну виконання президентом МОК своїх обов'язків на цій посаді).

Нині (станом на кінець 2019 р.) до складу виконкому Міжнародного олімпійського комітету входять такі 15 членів МОК: президент МОК Томас Бах (Німеччина), чотири віце-президенти МОК – Угур Енденер (Туреччина), Хуан Антоніо Самаранч (Іспанія) [він – син сьомого президента МОК Хуана Антоніо Самаранча], Аніта Дефрантц (США), Ю Цайкін (Китай); 10 членів виконкому МОК – Сергій Бубка (Україна), Сер Міанг Нг (Сингапур), Віллі Кальтшмітт Луджі

Юса Ндіая з Сенегалу – член пошани МОК

Сесія – загальні збори членів МОК, які проводяться один раз на рік. 2017 р.

(Гуан), Ніколь Ховертс (Аруба), Деніс Освальд (Швейцарія), Ненад Лаловіч (Сербія), Кірсті Ковентрі (Зімбабве), Іво Ферріані (Італія), принц Фейсал Аль-Хуссейн (Йорданія). Обов'язки директора виконкому МОК нині виконує Крістоф де Кеппер.

Виконком МОК має такі повноваження, відповідальність і обов'язки: контролює дотримання Олімпійської хартії; затверджує всі положення внутрішнього керування, що стосуються його організації; складає річний звіт і фінансову звітність МОК відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності і законодавства Швейцарії та надає їх на затвердження сесії разом з аудиторських звітом; подає звіт на сесію стосовно будь-яких запропонованих змін до правил або роз'яснення до них; подає на сесію МОК прізвища осіб, яких він рекомендує для обрання до МОК; визначає та наглядає за процедурою прийняття та відбору кандидатів на організацію Олімпійських ігор; визначає порядок денний сесій МОК; за пропозицією Президента призначає, а також звільняє генерального директора. Президент вирішує питання про його винагороди і може застосовувати санкції; забезпечує зберігання всіх протоколів, звітів та інших архівів МОК відповідно до законодавства, включаючи протоколи всіх сесій, засідань виконавчого комітету МОК та інших комісій та робочих груп; приймає всі рішення та видає положення МОК, які є юридично обов'язковими, у тій формі, яку він вважає найбільш доцільною, наприклад, кодекси, нормативні акти, норми, директиви, керівництва, посібники, інструкції, вимоги та інші рішення, включаючи зокрема, будь-які необхідні положення для належного виконання Олімпійської хартії та організації Олімпійських ігор; організує періодичні засідання з міжнародними федераці-

ями та національними олімпійськими комітетами не менше одного разу на два роки. Ці збори очолює президент МОК, який визначає процедуру та порядок денний після консультацій з відповідними органами; створює та вручає почесні відзнаки МОК; застосовує повноваження та виконує всі обов'язки, які за законом або згідно з Олімпійською хартією не передані сесії або президенту.

Президент МОК, відповідно до правила 20 Олімпійської хартії, обирається сесією МОК таємним голосуванням із числа членів МОК, терміном на вісім років, з можливістю одноразового продовження терміну на чотири роки.

Президент представляє МОК та головує на всіх заходах Міжнародного олімпійського комітету. Президент може діяти або приймати рішення від імені Міжнародного олімпійського комітету, якщо умови не дозволяють сесії МОК або виконкому МОК зробити це, причому такі дії повинні бути негайно передані на схвалення компетентного органу.

Якщо президент Міжнародного олімпійського комітету не в змозі виконувати свої обов'язки, його замінює старший віце-президент МОК – до того часу, поки президент МОК не буде здатний приступити до виконання покладених на нього обов'язків, або ж, якщо президент постійно не зможе виконувати свої обов'язки, то – до обрання нового президента Міжнародного олімпійського комітету під час чергової сесії МОК.

Поточну діяльність Міжнародного олімпійського комітету здійснює його адміністрація, керована генеральним директором, підпорядкованим президенту МОК. Адміністрація МОК забезпечує:

- підготовку та виконання рішень сесії МОК, виконавчого комітету МОК і президента МОК;

Члени виконкому Міжнародного олімпійського комітету. Пхьончхан. 2019 р.

- контроль за діяльністю комісії МОК;
- зв'язок з міжнародними спортивними федераціями, національними олімпійськими комітетами й організаційними комітетами Олімпійських ігор;
- координацію підготовки до Олімпійських ігор та інших спортивних подій;
- розповсюдження інформації, консультування різних організацій;
- відносини з багатьма міжнародними організаціями, діяльність яких пов'язана зі спортом, освітою, культурою;
- виконання багатьох інших завдань постійного або поточного характеру, що впливають із вказівок президента МОК і рішень виконавчого комітету МОК.

Діяльність адміністрації МОК забезпечується різними її підрозділами, керованими директорами: канцелярія президента, канцелярія генерального директора, канцелярія заступника генерального директора зі зв'язків з олімпійським рухом, департамент Олімпійських ігор, департамент корпоративного розвитку, сталого розвитку, департамент фінансів, департамент спорту, департамент технологій та інформації, департамент стратегічних комунікацій, з питань телебачення і маркетингу, департамент з правових питань, департамент медицини і науки, "Олімпійська солідарність", Олімпійський фонд культури та спадщини тощо.

Відповідно до правила 21 Олімпійської хартії, з метою підготовки рекомендацій для сесій МОК, для виконкому МОК або для президента МОК можуть створюватися комісії МОК.

Президент МОК у разі потреби призначає постійні комісії та інші інституціональні або спеціальні комісії і робочі групи. Крім випадків, особливо

обумовлених в Олімпійській хартії або в спеціальних нормативних актах, встановлених виконкомом МОК, президент МОК затверджує коло завдань комісій, призначає їх членів та вирішує питання про розпуск комісій, коли вважає їх завдання виконаними. Жодні збори комісії або робочої групи не можуть відбутися без попередньої згоди президента МОК, крім тих випадків, що зазначені в Олімпійській хартії або в інших нормативних актах або регламентах, встановлених виконкомом МОК. Президент МОК є повноправним членом усіх комісій і робочих груп і старшим на їх зборах, де він присутній.

Деякі комісії МОК і робочі групи МОК у разі повного виконання покладених на них завдань можуть бути скасовані. Наприклад, припинили свою діяльність: Комісія МОК-2000, заснована в свій час відповідно до рішення 108-ї (позачергової) сесії МОК, що відбулася у березні 1999 р. у Лозанні, і займалася розробкою пропозицій щодо вдосконалення структури, організації та принципів діяльності МОК і порядку вибору міст-організаторів Олімпійських ігор; Пленарна комісія МОК (що включала велику кількість фахівців, які представляли різні організації, що входили в міжнародну олімпійську систему, й інші організації), яка розробляла рекомендації щодо вдосконалення структури олімпійської системи та оптимізації її функціонування.

Оціночні комісії МОК створюються для вивчення міст-кандидатів, що претендують на організацію Ігор Олімпіади і зимових Олімпійських ігор. Відповідно, президент МОК формує дві оціночні комісії по містах-кандидатах.

До кожної з оціночних комісій входять члени МОК, представники міжнародних спортивних федерацій, НОК, Комісії атлетів МОК і представники

Члени першої Комісії атлетів МОК (від лівої): Себастьян Кое, Владислав Третьяк, Томас Бах, Светла Оцетова, Пітер Таллберг, Кіп Кейно та Івар Формо

Міжнародного паралімпійського комітету (МПК) (оскільки в тих самих містах, де проходять Ігри Олімпіади та зимові Олімпійські ігри, проводяться, відповідно, літні та зимові Паралімпійські ігри).

Згідно з офіційним роз'ясненням до правила 34, членом оціночної комісії МОК не може бути громадянин країни, яка висуває своє місто як кандидат на проведення Олімпійських ігор.

Кожна оціночна комісія вивчає кандидатури міст-кандидатів, інспектує місця проведення змагань і представляє всім членам МОК письмовий звіт по всіх кандидатурах не пізніше ніж за один місяць до відкриття тієї сесії МОК, на якій буде обрано місто-організатор Олімпійських ігор. Вибори міста-організатора Олімпійських ігор відбуваються після розгляду сесією МОК звіту оціночної комісії МОК.

Координаційні комісії МОК створюються для того, щоб сприяти поліпшенню організації Олімпійських ігор і взаємодії між МОК, МСФ, НОК і оргкомітетами з підготовки та проведення Олімпійських ігор (ОКОІ). Президент МОК створює координаційні комісії відповідно до правила 38 Олімпійської хартії й офіційних роз'яснень до цього правила. До кожної координаційної комісії повинні входити представники МОК, МСФ, НОК і представники спортсменів.

У сферу компетенції координаційної комісії МОК входять: контроль за діяльністю Організаційного комітету Олімпійських ігор; розгляд всіх основних питань організації Олімпійських ігор; встановлення зв'язків між ОКОІ і МОК, МСФ і НОК; усунення розбіжностей, що виникають між усіма учасниками згаданих сторін; забезпечення інформованості всіх МСФ і НОК (як через ОКОІ, так і через координаційну комісію з її власної ініціативи) про всі події, пов'язані з організацією Олімпійських ігор; доведення до відома виконкому МОК повної інформації про думки, які висловлюються ОКОІ, МСФ і НОК з прин-

ципових питань, що стосуються Олімпійських ігор; пропозиція й обговорення з ОКОІ (після отримання схвалення від виконкому МОК) проблем, пов'язаних із проведенням місць змагань, розміщенням і облаштуванням в олімпійському селищі, вартістю участі, розміщення та інших послуг, пропонованих ОКОІ, організацією транспорту і місць розміщення учасників Олімпійських ігор та офіційних осіб; інспектування місць проведення змагань, місць тренування спортсменів та інших об'єктів – з доповіддю виконкому МОК про невіршені проблеми. Крім того, координаційна комісія МОК повинна стежити за тим, щоб ОКОІ своєчасно реагував на думки міжнародних спортивних федерацій і керівників делегацій (від національних олімпійських комітетів).

На Олімпійських іграх обов'язки координаційної комісії МОК переходять до виконкому МОК. При цьому голова координаційної комісії МОК може бути запрошений для участі в щоденних координаційних зустрічах з ОКОІ.

Після завершення Олімпійських ігор координаційна комісія МОК повинна провести аналіз організації Ігор і доповісти про результати виконкому МОК.

Комісія атлетів МОК була заснована президентом МОК (тоді ним був Хуан Антоніо Самаранч) 27 жовтня 1981 р. Ця комісія відіграє роль сполучної ланки між діючими спортсменами і МОК.

Більшість членів Комісії атлетів МОК повинні становити спортсмени, які обираються атлетами-учасниками Олімпійських ігор. Вибори проходять під час Ігор Олімпіади (серед спортсменів, які представляють літні види спорту) і під час зимових Олімпійських ігор (серед спортсменів, які представляють зимові види спорту) – відповідно до регламенту, встановленого виконкомом МОК, і у співпраці з Комісією атлетів МОК.

Інформація про майбутні вибори до Комісії атлетів МОК повідомляється міжнародним спортивним федераціям і національним олімпійським комітетам за рік до проведення Олімпійських ігор, на яких відбудуться вибори.

Реформи, проведені МОК у 1999 р., дозволили істотно підвищити роль і значущість Комісії атлетів, оскільки 15 її членів (включаючи всіх обраних спортсменами-учасниками Олімпійських ігор) стали повноправними членами МОК (з правом голосу).

Комісія атлетів МОК є гарантом того, що МОК під час ухвалення рішень враховує точку зору спортсменів і що їх права дотримуються.

Комісія атлетів МОК висуває представників від спортсменів в інші комісії МОК і в інші сполучні органи, забезпечуючи висловлення думки спортсменів у різних сферах олімпійського руху та олімпійського спорту.

Під час Олімпійських ігор Комісія атлетів МОК знаходиться в олімпійському селищі і надана в розпорядження спортсменів-учасників Ігор.

Комісія атлетів МОК виробляє рекомендації та пропозиції і вносить їх до виконкому МОК, у тому числі з організації Олімпійських ігор, внесення змін до Олімпійської хартії тощо.

Комісія атлетів МОК відстоює права спортсменів, у тому числі:

- кращі спортсмени повинні мати шанс брати участь в Олімпійських іграх та інших спортивних заходах;
- ані національні олімпійські комітети, ані державні чи недержавні органи, приватні, юридичні або громадські організації не повинні перешкоджати спортсмену взяти участь в Олімпійських іграх;
- не повинно бути встановлено вікових обмежень для спортсменів, що беруть участь в Олімпійських іграх, – за винятком тих випадків, коли причиною вікового обмеження виступають питання здоров'я спортсменів або їх безпеки;
- програма Олімпійських ігор повинна відображати еволюцію спорту і надавати однакові можливості для участі в Іграх спортсменів обох статей;
- необхідно, щоб кращі спортсмени світу оцінювалися на Іграх кращими суддями і рефері, що має гарантуватися інтернаціональним представництвом і максимальною нейтральністю суддівського складу.

Комісія атлетів МОК бореться з усіма видами допінгу в спорті, веде боротьбу за координацію правил антидопінгового контролю на міжнародному рівні, у тому числі за здійснення допінг-тестів поза змаганнями, за дієву співпрацю між спортивними, урядовими та іншими організаціями, яких це стосується, веде роз'яснювальну роботу щодо попередження спортсменів про небезпеки, якими загрожує прийняття харчових добавок, і бере участь у кампаніях з координації правил нанесення маркування на такі продукти.

Комісія атлетів МОК також веде боротьбу за рівноправність чоловіків і жінок на всіх рівнях олімпійського руху, включаючи збалансовану участь спортсменів і спортсменок у змаганнях, підтримку тих жінок, для яких участь у спортивних змаганнях утруднена з причин походження або з релігійних міркувань, а також за те, щоб жінки були представлені в спортивних адміністраціях на всіх рівнях.

Комісія атлетів МОК. Лозанна. 2019 р.

Представництво діючих атлетів у різних адміністративних спортивних організаціях допомагає цим структурам повніше враховувати потреби і сподівання спортсменів.

Медична та наукова комісія МОК створюється президентом МОК і виконує такі обов'язки: застосовує Всесвітній антидопінговий кодекс та інші правила МОК з допінг-контролю, особливо на Олімпійських іграх; розробляє директиви щодо здоров'я спортсменів і надання їм медичної допомоги. Крім того, Медична комісія МОК займається виданням спеціальної літератури з медико-біологічних основ спорту вищих досягнень та проведенням міжнародних конгресів з наук, що мають відношення до цієї сфери.

Члени цієї комісії не виконують жодних медичних обов'язків всередині делегацій національних олімпійських комітетів під час Олімпійських ігор і не беруть участі в суперечках щодо недотримання Всесвітнього антидопінгового кодексу членами відповідних делегацій національних олімпійських комітетів.

Комісія МОК з олімпійської програми розробляє рекомендації, спрямовані на вдосконалення програм Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор, і подає свої пропозиції виконкому МОК.

Комісія МОК з етики, створена в 1999 р., повинна визначати і сприяти застосуванню етичних принципів, які включають Кодекс етики, заснований на цінностях і принципах, викладених у цій Хартії, і є її невід'ємною частиною. Будь-яка зміна в Кодексі етики, в статуті комісії МОК і в будь-якому іншому нормативному акті або зміна умов його застосування, що виходить від цієї Комісії, повинна бути затверджена виконкомом МОК.

Крім згаданих функцій, комісія МОК проводить розслідування за скаргами, пов'язаними з незнанням зазначених вище етичних принципів або з їх невиконанням, включаючи випадки порушення Кодексу етики, і пропонує виконкому МОК, в разі необхідності, застосування санкцій.

Комісія МОК з етики не займається справами, пов'язаними з випадками використання спортсменами допінгу.

У випадках порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу або будь-якого іншого нормативного акту сесією МОК або виконкомом МОК – за результатами розгляду відповідних питань Дисциплінарної комісією МОК – можуть бути прийняті різні заходи і санкції щодо членів МОК, почесного президента МОК, почесних членів і членів пошани МОК, міжнародних спортивних федерацій і їх асоціацій, національних олімпійських комітетів і їх асоціацій, міст-організаторів Олімпійських ігор та їх оргкомітетів, інших визнаних МОК асоціацій і організацій, спортсменів та команд, офіційних осіб, голів і членів будь-якої делегації, арбітрів та членів журі, всіх інших акредитованих осіб.

Метою Комісії призначень МОК є розгляд кандидатур для обрання в члени МОК і надання виконкому МОК письмового звіту по кожній кандидатурі. У такому звіті викладаються обставини, що дозволяють зробити висновок, чи володіє кандидат якими, необхідними для обрання в члени МОК. Звіт подається виконкомом МОК до його письмової пропозиції щодо кандидатури, яка направляється на розгляд сесії МОК. Голова Комісії призначень має право повідомити сесії МОК думку комісії щодо тієї чи іншої кандидатури.

Комісія МОК з “Олімпійської солідарності” створена для виконання завдань, покладених на неї відповідно до правила 5 Олімпійської хартії й офіційних роз'яснень до цього правила. У згаданому правилі наголошується, що завданням “Олімпійської солідарності” є організація допомоги національним олімпійським комітетам, зокрема тим, хто найбільше її потребує. Така допомога, що надається МОК у рамках “Олімпійської солідарності”, має

форму програм, розроблених спільно МОК і НОК, за технічною допомогою МСФ, якщо це необхідно. Ці програми контролюються Комісією МОК з “Олімпійської солідарності”.

До завдань програм, прийнятих “Олімпійською солідарністю”, входять: розгляд основних принципів олімпізму; здійснення допомоги НОК у підготовці спортсменів і команд для участі в Олімпійських іграх; удосконалення знання технічних аспектів спорту спортсменами і тренерами; підвищення технічного рівня спортсменів і тренерів у співпраці з НОК і МСФ, у тому числі за допомогою виплати стипендій; підготовка спортивних керівників; співпраця з організаціями та структурами, що ставлять перед собою аналогічні завдання, зокрема в олімпійській освіті та пропаганди спорту; створення там, де це необхідно, простих, функціональних і економічних спортивних споруд, у співпраці з національними та міжнародними органами; підтримка організації змагань національного, регіонального та континентального рівнів під керівництвом або патронатом НОК, а також надання сприяння НОК в організації, підготовці та участі їх делегацій у регіональних або континентальних іграх; заохочення спільних двосторонніх і багатосторонніх програм співробітництва між національними олімпійськими комітетами. Також програми “Олімпійської солідарності” покликані спонукати уряди і міжнародні організації включати спорт до їхніх офіційних програм розвитку і сприяння.

Комісія МОК з питань культури й олімпійської освіти була створена в 2000 р. у результаті злиття Комісії МОК з питань культури і Комісії МОК з Міжнародної олімпійської академії, яка у 2005 р. була реформована у дві комісії: Комісію з культури та олімпійської спадщини і Комісію з олімпійської освіти.

Діяльність Комісії МОК з культури та олімпійської спадщини спрямована на реалізацію плану дій МОК, пов'язаного з культурою; пошук шляхів розвитку культурної діяльності олімпійського руху в майбутньому; сприяння синергії між різними культурними платформами в рамках олімпійського руху: академіями, музеями, комісіями НОК та ОКОІ з культури, дослідницькими центрами, університетами тощо.

Комісія МОК з олімпійського освіти опікується питаннями просування олімпійської освіти, заснованої на цінностях, та забезпечує стратегічне керівництво програмами й заходами МОК,

Медична та наукова комісія МОК. 2017 р.

Комісія МОК з “Олімпійської солідарності”

пов'язаними з освітою молоді через спорт. До її компетенції належить: розробка і реалізація стратегії навчання олімпійським цінностям; інтеграція олімпійських цінностей до шкільних програм; пропаганда важливості спорту та фізичної активності для розвитку та освіти молоді; реалізація освітньої програми “Олімпійські цінності”; розробка методичного супроводу для педагогічних працівників тощо.

Комісія МОК “Спорт і навколишнє середовище” була створена відповідно до рішень XII Олімпійського конгресу, що відбувся в 1994 р. у Парижі. Завдання комісії: консультування МОК щодо проблематики збереження навколишнього середовища, включаючи проведення Олімпійських ігор з урахуванням важливих екологічних вимог; необхідність дбайливого ставлення до природи під час будівництва спортивних споруд та інших спортивних об'єктів; різні аспекти підтримки рівноваги фізичного і психічного стану людини і навколишнього середовища. Ця комісія працює у співпраці з координаційними комісіями Олімпійських ігор.

Комісія МОК “Жінка в спорті” була створена рішенням президента МОК у 1996 р. (тоді це була робоча група, яка в подальшому трансформувалася в комісію). Основним завданням комісії, до складу якої входять представники МОК, НОК і МСФ, а також спортсмени і незалежні експерти, є консультування МОК з різних питань, пов'язаних із роз-

ширенням участі жінок у всіх сферах спортивної діяльності, включаючи управлінські структури. Діяльність Комісії МОК “Жінка в спорті” здійснюється у співпраці з Комісією МОК з “Олімпійської солідарності”, з національними олімпійськими комітетами, міжнародними спортивними федераціями та іншими партнерами.

Комісія МОК “Спорт для всіх” була сформована в 1983 р., тобто тоді, коли в різних країнах помітно зріс інтерес до рухової активності та масового спорту як найважливіших факторів зміцнення здоров'я, поліпшення фізичного стану людей, гармонізації їх дозвілля та впровадження здорового способу життя. У своїй діяльності Комісія популяризує ту олімпійську ідею, відповідно до якої всі люди – незалежно від їх статі, расової належності, соціального стану та інших факторів – мають право на заняття спортом і повинні мати для цього необхідні умови.

Сфера діяльності таких комісій МОК, як Комісія з фінансів, Юридична комісія, Комісія з аудиту, Комісія з маркетингу, Комісія з культури та олімпійської спадщини, Комісія по пресі, Комісія по радіо і телебаченню, Комісія “Спорт і закон”, Комісія з телевізійних прав і нових медіа, Комісія з антуражу атлетів, Комісія з міжнародних зв'язків, Комісія з цифрових технологій, зрозуміла з їх назв.

Комісія МОК з олімпійської освіти. Лозанна. 2017 р.

Арбітражний спортивний суд (CAS) був створений МОК у 1984 р. як міжнародний суд для вирішення в арбітражному порядку спорів у сфері спорту.

З 1994 р. Арбітражний спортивний суд став незалежним, а за його діяльністю спостерігає Міжнародна арбітражна рада з питань спорту. Арбітражний спортивний суд займається вирішенням спортивних суперечок і приймає рішення зі спорів приватного характеру, пов'язаних зі спортом.

Згадані суперечки поділяються на дві категорії. Одні з них – це суперечки договірної характеру (наприклад ті, що виникають із договорів про спонсорство або про передачу прав на телетрансляції), інші – це суперечки дисциплінарного характеру (наприклад, у зв'язку з результатами допінг-контролю і висновками та санкціями, що слідували за ними).

Звертатися до Арбітражного спортивного суду можуть спортсмени, спортивні федерації, спортивні клуби, спонсори, постачальники, телекомпанії тощо.

Рішення Арбітражного спортивного суду еквівалентні рішенням звичайного суду. Переваги Арбітражного суду для вирішення спорів у сфері спорту полягають у тому, що цей міжнародний суд є спеціалізованим і складається з експертів зі спортивних законів, а процедура в CAS – простою, швидкою, гнучкою і недорогою.

Головний офіс Арбітражного спортивного суду знаходиться в Лозанні (Швейцарія), а тому арбі-

Головний офіс Арбітражного спортивного суду знаходиться в Лозанні (Швейцарія)

раж у ньому заснований на швейцарському законі з арбітражу та на Кодексі CAS.

Олімпійські конгреси

На олімпійські конгреси, які мають консультативне значення, збираються представники різних структур, що складають олімпійський рух. Відповідно правила 4 Олімпійської хартії, терміни проведення конгресів встановлює МОК.

Учасники 134-ї сесії МОК. Лозанна. 2019 р.

Олімпійський конгрес скликається президентом МОК за рішенням сесії МОК, яка визначає місце проведення конгресу і його терміни. Президент МОК головує на конгресі і визначає його процедуру.

Відповідно до Олімпійської хартії, олімпійські конгреси скликаються один раз на вісім років за рішенням сесії МОК або його президента. У конгресах беруть участь представники трьох основних партнерів з олімпійського руху – МОК, НОК і МСФ. Для обговорення на конгрес виносяться найбільш актуальні проблеми олімпійського руху, що визначають перспективи його розвитку. Вся діяльність конгресів має консультативний характер.

За всю історію сучасного олімпійського руху було проведено 13 конгресів. Перший основоположний Олімпійський конгрес відбувся в Парижі в 1894 р. У наступні роки Олімпійські конгреси скликалися: II – у 1897 р. (Гавр), III – у 1905 р. (Брюссель), IV – у 1906 р. (Париж), V – у 1913 р. (Лозанна), VI – у 1914 р. (Париж), VII – у 1921р. (Лозанна), VIII – у 1925 р. (Прага), IX – у 1930 р. (Берлін), X – у 1973 р. (Варна), XI – у 1981 р. (Баден-Баден), XII – у 1994 р. (Париж), XIII – у 2009 р. (Копенгаген).

Неважко переконатися, що конгреси проводилися нерегулярно. За перші чотири неповних десятиліття відбулося дев'ять конгресів. За наступні роки конгреси скликалися лише чотири рази. Перерва між IX і X Олімпійськими конгресами склала 43 роки.

Олімпійські конгреси відрізнялися як за кількістю учасників, так і за значущістю розглянутих питань. Перший конгрес був присвячений проблемам організації Олімпійських ігор на сучасній основі, заснуванню МОК, статусу спортсмена-аматора. У ньому взяли участь 2000 осіб із 13 країн світу.

На II конгресі розглядалися питання гігієни, педагогіки, історії фізичних вправ та інших наукових дисциплін, що належать до фізичного виховання і спорту. Основна тема III конгресу – аналіз взаємовідносин МОК і міжнародних спортивних федерацій. На IV конгресі 60 видних діячів спорту та мистецтва обговорювали можливість включення до програми Ігор Олімпіад конкурсів мистецтв з архітектури, живопису, скульптури й музики. На V конгресі вирішувалися проблеми спортивної психології і фізіології. На VI конгресі було встановлено єдине законодавство з питань організації та проведення змагань з видів спорту на Олімпійських іграх. VII Олімпійський конгрес розглядав питання суддівства, про сесії МОК і надав Олімпійським конгресам статус верховного органу МОК. У 1925 р. на VIII конгресі обговорювалися правила і програма Ігор, проблема аматорства, участі жінок, права НОК, взаємини МОК, НОК і федерацій. Ця ж проблема обговорювалася і в 1930 р. на IX конгресі.

Проведений в 1973 р. у нових історичних умовах X Олімпійський конгрес проаналізував стан і перспективи розвитку олімпійського руху. На XI конгресі в Баден-Бадені розглядалися проблеми міжнародного співробітництва в спорті, аматорства і професіоналізму, програми Ігор, взаємин між МОК, НОК, МСФ тощо. Особлива увага на цьому конгресі приділялася формуванню комісії з олімпійського руху (не менше 31 члена), що включала представників трьох олімпійських гілок – Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів.

XII Олімпійський конгрес був проведений на честь 100-річчя олімпійського руху сучасності в 1994 р. у Парижі. Учасники конгресу – члени та почесні члени МОК, делегати НОК, спортсмени, представники оргкомітетів Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор, засобів масової інформації, тренери з видів спорту, судді, гості, члени комісії МОК.

На конгресі розглядалися чотири основні теми:

1. Внесок олімпійського руху в сучасне суспільство (олімпізм і його етика, структура олімпійського

Програма установчого комітету МОК, 1894 р., Париж

Пам'ятна медаль Міжнародного конгресу у Парижі, який проголосив відродження Олімпійських ігор

Другий Олімпійський конгрес відбувся у 1897 р. у французькому місті Гавр

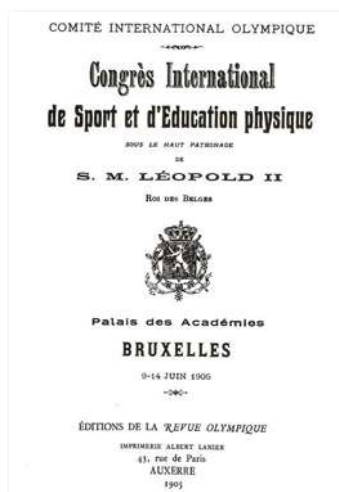
руху, спорт і навколишнє середовище, майбутнє Олімпійських ігор, їх програма, олімпійський рух і міжнародне взаєморозуміння тощо).

2. Сучасний спортсмен (становлення спортсмена, його місце і роль у суспільстві, організація спорту вищих досягнень, спортивна наука і сучасне тренування, потенційні небезпеки для спортсмена тощо).

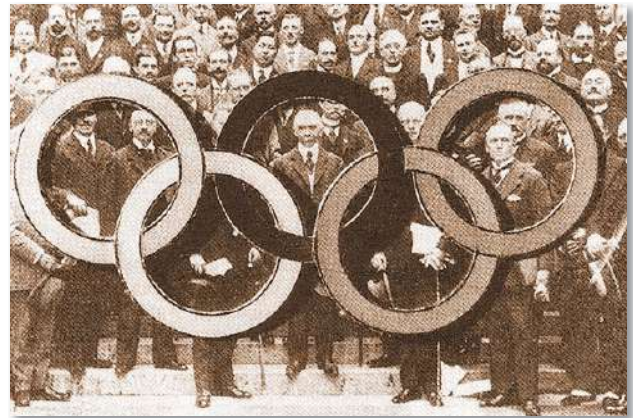
3. Спорт у соціальному контексті (спорт і політика, спорт і економіка, спорт в країнах, що розвиваються, спорт для всіх тощо).

4. Спорт і засоби масової інформації (внесок засобів масової інформації в розвиток олімпійського руху, вплив спорту на засоби масової інформації, розвиток взаємовідносин між спортом, телебаченням та іншими засобами масової інформації тощо).

За підсумками XII конгресу було прийнято заключний документ, у якому відображено майбутню політику в олімпійському спорті, дії МОК, МСФ, НОК і всіх інших учасників олімпійського руху.

III Олімпійський конгрес, який отримав офіційну назву "Міжнародний конгрес зі спорту та фізичного виховання", проводився у палаці Академії у Брюсселі у червні 1905 р.

Учасники VI Олімпійського конгресу. Париж. 1914 р.

XIII Олімпійський конгрес, який відбувся в жовтні 2009 р. у Копенгагені, мав назву "Олімпійський рух і суспільство".

За пропозицією Комісії МОК по Олімпійському конгресу-2009 і на підставі консультацій з НОК і МСФ виконком МОК визначив п'ять основних тем, включених до порядку денного конгресу та розглянутих на його засіданнях. У кожній з цих п'яти тем – по три підтеми.

Тема 1. "Спортсмени" (1.1. Відносини між спортсменами, клубами, федераціями та національними олімпійськими комітетами. 1.2. Охорона здоров'я спортсменів під час тренування і змагань. 1.3. Соціальне і професійне життя спортсменів під час та після елітних змагань).

Тема 2. "Олімпійські ігри" (2.1. Як утримати Ігри на рівні головних змагань? 2.2. Олімпійські цінності. 2.3. Універсальність Ігор і країни, що розвиваються).

Тема 3. "Структура олімпійського руху" (3.1. Автономія олімпійського руху. 3.2. Добре управління та

Лозанна прийняла учасників V Олімпійського конгресу. 1913 р.

Лідери Міжнародного олімпійського комітету (від лівої): Юханнес Зіґфрід Едстрем, П'єр де Кубертен, Анрі де Байє-Латур, Годфруа де Блоне. 1920 р.

етика. 3.3. Відносини між олімпійським рухом і його зацікавлені сторони).

Тема 4. "Олімпізм і молодь" (4.1. Рух до активного суспільства. 4.2. Чи збереже змагальний спорт свою привабливість? 4.3. Спортивні змагання серед молоді).

Тема 5. "Революція цифрових технологій" (5.1. Нове управління правами у сфері спорту. 5.2. Як збільшити кількість спортивних глядачів? 5.3. Співкування із зацікавленими сторонами в столітті цифрових технологій).

XIII Олімпійський конгрес наочно показав серйозні розбіжності в діяльності ланок міжнародної олімпійської системи (МОК, національні олімпійські комітети, міжнародні спортивні федерації), з одного боку, і численних представників різних напрямів спортивної науки та провідних наукових шкіл, які вивчають і розробляють проблематику олімпійського спорту – з іншого.

Впадає в очі те, що практика олімпійського спорту і спортивна наука розвиваються паралельними курсами, майже не перетинаючись. Це призводить до того, що окремі найважливіші проблеми сучасного спорту взагалі випадають з поля діяльності організацій, що керують розвитком світового спорту; при вирішенні ж інших проблем використовуються не науково обґрунтовані підходи, як годилося б, а усталені стереотипи, політичні, економічні чи корпоративні інтереси. Для підтвердження наявності настільки згубної ситуації досить відзначити, що в тематиці XIII Олімпійського конгресу не знайшлося місця для розгляду таких найважливіших для олімпійського спорту проблем, як раціональна побудова спортивного тренування і нау-

ково обґрунтовані підходи до планування календаря змагань. Хоча сучасною наукою більш ніж переконливо доведено, що безліч гострих проблем як у дитячо-юнацькому спорті, так і в спорті вищих досягнень є прямим наслідком відсутності належної уваги до питань спортивного відбору, раціональної побудови процесу багаторічної і річної підготовки спортсменів, визначення оптимальних навантажень, поєднання тренувальної та змагальної діяльності тощо.

Питанням боротьби з допінгом було приділено на XIII Олімпійському конгресі достатню увагу, однак лише в напрямку підтримки суперечливої й відверто неефективної діяльності Всесвітнього антидопінгового агентства (WADA). Що ж стосується альтернативних позицій, багато з яких мають серйозну наукову основу, то вони не тільки не обговорювалися на засіданнях конгресу, а й штучно замов-

VIII Міжнародний олімпійський конгрес відбувся у Празі у 1925 р.

IX Олімпійський конгрес проводився з особливим розмахом у 1930 р. у Берліні

чувалися; більш того, виразники альтернативних точок зору навіть не були долучені до участі у цьому форумі.

Подібна ж ситуація склалася і щодо розвитку жіночого спорту. У цьому питанні нині явно преважує не науковий підхід, а примітивне прагнення до того, щоб вирівняти чоловіків і жінок як за кількістю видів змагань у програмах Олімпійських ігор, так і за кількістю їх учасників. Нині, на жаль, в основу розвитку жіночого спорту покладено лише два критерії: один із них – домогтися рівних кількостей чоловіків і жінок серед учасників Олімпійських ігор, а інший – надати жінкам право змагатися на Іграх у тих самих видах спорту, в яких змагаються чоловіки (Round, 2009). При цьому не враховуються ті міркування історичного, естетичного, соціального,

медичного порядку, які переконливо свідчать про примітивність такого підходу і його неприпустимість. Також не береться до уваги і те, що реально в світі процентне співвідношення чоловіків і жінок, які займаються спортом, становить аж ніяк не 50 : 50, а приблизно 75 : 25, не кажучи вже про країни з переважанням мусульманського населення, де частка жінок, що займаються спортом, у багато разів менша.

У резолюціях, прийнятих XIII Олімпійським конгресом, містяться рекомендації по кожній з п'яти тем, винесених на обговорення цього форуму.

За першою темою ("Атлет") підкреслено, що спортсмени, які становлять основу олімпійського руху і вносять у нього головний внесок, повинні відігравати важливу роль в організації та розвитку спорту в XXI ст. і всіляко підтримуватися Міжнарод-

ним олімпійським комітетом, національними олімпійськими комітетами, міжнародними та національними спортивними федераціями. Наголошено на необхідності забезпечення об'єктивного неупередженого суддівства спортивних змагань, важливості високої якості і стандартизації спортивного інвентарю та обладнання. Актуальним визнано захист фізичного і психічного здоров'я атлетів, який, як і боротьба проти використання допінгу в спорті, належить до числа пріоритетів олімпійського руху. Тому всім структурам, які є учасниками олімпійського руху, рекомендується реалізувати відповідні інформаційні та освітні програми, а календар змагань не повинен бути надто перевантаженим. Велику увагу також слід приділяти питанням поєднання занять спортом з навчанням спортсменів у вищих та інших закладах освіти, а також вирішенню проблем, пов'язаних з оптимізацією життя спортсменів після завершення їх кар'єри у великому спорті.

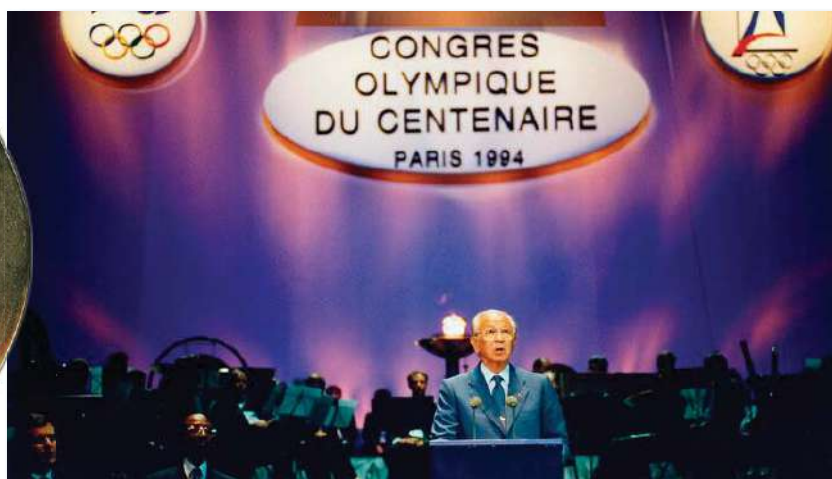
За другою темою ("Олімпійські ігри") відзначено широко визнану роль Ігор як знаменної події у сфері спорту в усьому світі. Підкреслено особливу значущість принципу універсальності олімпійського спорту. Конгрес констатував, що олімпійський рух має гарантувати підтримку олімпійських цінностей, у тому числі гендерної рівності, пріоритетність просування жінок у спорті і через спорт, важливість захисту навколишнього середовища під час підготовки і проведення Олімпійських ігор. Акцентовано увагу і на тому, що МОК повинен розглянути і визначити мінімальні вимоги, яким повинні відповідати міста, що висувають свої кандидатури для участі в конкурсі на право проведення Олімпійських ігор.

За третьою темою ("Структура олімпійського руху") зазначено, що це глобальний рух, заснований на понятті його автономії, який досягає єдності через різноманітність. Підтверджено, що олімпійському руху необхідні єдність і тісна співпраця між усіма його учасниками, а також зміцнення відносин з Організацією Об'єднаних Націй та іншими міжнародними установами, з державними структурами країн тощо. Олімпійський рух має зміцнювати зв'язки між спортом, культурою та освітою і підтримувати Міжнародну олімпійську академію, національні олімпійські академії і мережу олімпійських музеїв. У всіх спортивних організаціях на всіх рівнях повинні існувати прозорі механізми вирішення суперечок. Якщо ж вони не можуть бути улагоджені

Олімпійський конгрес "Спорт заради миру на землі" з успіхом пройшов у 1981 р. Президент МОК Ейвері Брендедж з учасниками конгресу

Олімпійський конгрес "Спорт заради миру на землі" з успіхом пройшов у 1981 р. Президент МОК Ейвері Брендедж з учасниками конгресу

XII Олімпійський конгрес, що проводився через 100 років після I Олімпійського конгресу, отримав назву “Конгрес століття”. Париж. 1994 р.

шляхом компромісу або за допомогою місцевого арбітражу або посередництва, то суперечку необхідно представити на розгляд CAS – Спортивного арбітражного суду, рішення якого повинні прийматися до виконання всіма учасниками олімпійського руху.

За четвертою темою (“Олімпізм і молодь”) зазначено, що олімпійський рух має посилювати свій вплив на молодь у всьому світі, використовуючи спорт як каталізатор її освіти й виховання, і всіляко

популяризувати здоровий спосіб життя. Підкреслюється роль Юнацьких олімпійських ігор та інших подібних заходів.

За п'ятою темою (“Цифрова революція”) було відзначено, що олімпійський рух і всі його учасники повинні в своїй діяльності враховувати науково-технічні та інші досягнення в сфері сучасних інформаційних технологій, у тому числі для більш ефективного поширення ідей і цінностей олімпізму і популяризації Олімпійських ігор.

121st IOC SESSION & XIII OLYMPIC CONGRESS
COPENHAGEN 2009
DENMARK

XIII Олімпійський конгрес проводився у 2009 р. у столиці Данії – Копенгагені. Президент МОК Жак Рогге сформулював нові перспективи олімпійського руху

Розділ 42

Національні олімпійські комітети

Національні олімпійські комітети, поряд з Міжнародним олімпійським комітетом і міжнародними спортивними федераціями, є найважливішими структурами в міжнародній олімпійській системі.

Створення національних олімпійських комітетів, їх цілі та завдання

Перші національні олімпійські комітети (НОК) були визнані МОК ще наприкінці XIX ст. – у період підготовки до Ігор I Олімпіади 1896 р., у тому числі НОК Греції і НОК Франції – у 1894 р., НОК Австралії, НОК Австрії, НОК Угорщини, НОК США – у 1895 р., НОК Чилі – у 1896 р.

Російський олімпійський комітет був визнаний МОК у 1911 р., а припинив свою діяльність у 1917 р.

Всі п'ять континентів уперше були представлені на Іграх V Олімпіади 1912 р. у Стокгольмі (зокрема, першою азіатською країною на Олімпійських іграх стала Японія).

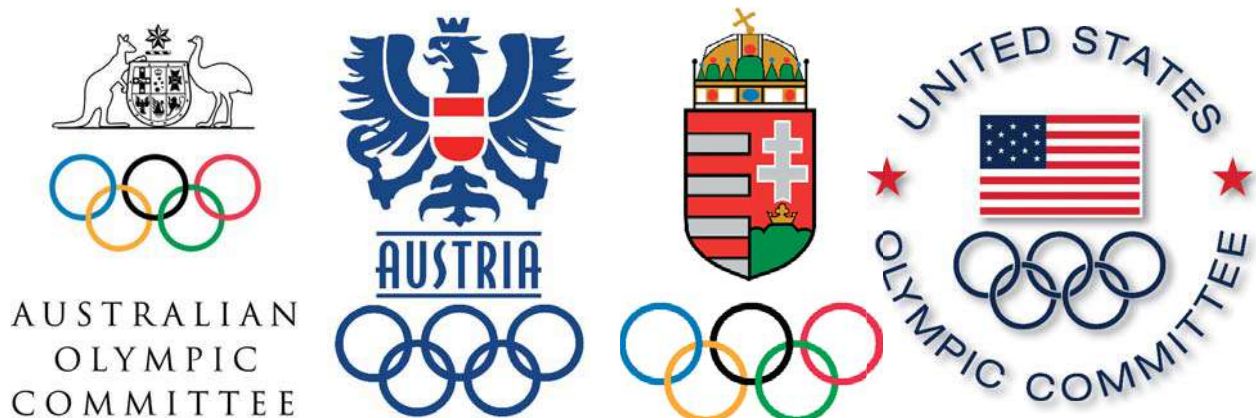
У період між Першою і Другою світовими війнами (1918–1939) МОК були визнані національні олімпійські комітети ряду країн Латинської Америки (Аргентини, Бразилії, Уругваю, Еквадору, Панами, Мексики, Колумбії, Болівії, Коста-Рики і ін.), національні олімпійські комітети таких європейських країн, як Іспанія, Польща і Мальта, НОК такої азіатської країни, як Філіппіни тощо.

Олімпійський комітет СРСР був визнаний МОК у 1951 р. і функціонував до розпаду Радянського Союзу, що відбувся в грудні 1991 р.

Після Другої світової війни на території Німеччини утворилися (1949) дві держави – Федеративна Республіка Німеччина і Німецька Демократична Республіка. Національний олімпійський комітет ФРН був визнаний МОК у 1950 р., а Національний олімпійський комітет НДР – у 1955 р. тимчасово (за умови, що спортсмени НДР братимуть участь в Олімпійських іграх у складі Об'єднаної німецької команди – разом зі спортсменами ФРН, що і відбувалося на Іграх в 1956, 1960 і 1964 рр.). У 1968 р. НОК НДР був визнаний МОК остаточно. Починаючи з X зимових Олімпійських ігор, що відбулися в 1968 р. у Греноблі, і Ігор XIX Олімпіади в Мехіко – спортсмени НДР і ФРН виступали на Іграх окремими командами аж до об'єднання Німеччини в 1990 р. У зв'язку зі входженням НДР до складу ФРН, НОК НДР припинив свою діяльність, після чого, починаючи з 1992 р. і донині, в Олімпійських іграх бере участь команда Німеччини.

Національні олімпійські комітети Греції та Франції були визнані МОК ще у 1894 р.

Національні олімпійські комітети Австралії, Австрії, Угорщини та США отримали визнання МОК у 1895 р.

НОК Китайської Народної Республіки (столиця – Пекін) був вперше визнаний МОК у 1956 р. Однак після того, як Міжнародним олімпійським комітетом визнаний НОК Китайської Республіки (на острові Тайвань), КНР відмовилася від участі в олімпійському русі. Національний олімпійський комітет Китайської Народної Республіки був знову визнаний МОК у 1979 р. Тоді ж були збережені і права того НОК, який знаходився в Тайпеї (острів Тайвань), але цьому НОК довелося діяти вже під іншою назвою. Починаючи з XIV зимових Олімпійських ігор у Сараєво та Ігор XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі, що відбулися в 1984 р., команди спортсменів КНР виступають на Іграх під назвою “Китай”, а команди спортсменів з острова Тайвань – під назвою “Китайський Тайпей”.

Національний олімпійський комітет Республіка Корея (Південна Корея) був визнаний МОК у 1947 р. – і з 1948 р. команди цієї країни беруть участь в Олімпійських іграх, виступаючи під назвою “Корея”. НОК Корейської Народно-Демократичної Республіки (Північна Корея) був визнаний МОК під назвою цієї держави в 1963 р. – і з 1964 р. команди КНДР беруть участь в Олімпійських іграх.

У 1960–1970-ті та наступні роки ХХ ст. МОК визнав національні олімпійські комітети багатьох країн Африки, Азії і ряду інших регіонів планети, внаслідок чого команди цих країн, які здобули незалежність, отримали можливість брати участь в Олімпійських іграх.

Після розпаду СРСР (грудень 1991 р.) і утворення на його території – замість колишніх союзних республік – нових незалежних держав виникло питання про визнання МОК створених у них національних олімпійських комітетів.

Національний олімпійський комітет Чилі отримав визнання МОК у 1896 р.

Оскільки ще у 1920–1930-ті роки були створені національні олімпійські комітети Латвії, Литви та Естонії, визнані МОК, а потім припинили своє функціонування у зв'язку з окупацією трьох прибалтійських країн Радянським Союзом у 1940 р. та їх включенням до СРСР, відродження незалежності цих держав, що вийшли на початку 1990-х років зі складу СРСР, дозволило виконанню МОК у вересні 1991 р. прийняти рішення про повернення НОК Латвії, НОК Литви і НОК Естонії в олімпійський рух. Унаслідок цього спортсмени трьох згаданих країн отримали право брати участь самостійними командами в XVI зимових Олімпійських іграх в Альбервілі та Іграх XXV Олімпіади в Барселоні, що відбулися в 1992 р., і у всіх наступних Олімпійських іграх.

Що ж стосується інших дванадцяти колишніх союзних республік СРСР, що здобули державну незалежність і утворили Співдружність Незалежних Держав (СНД), то на Іграх 1992 р. в Альбервілі та в Барселоні їм довелося виступати у складі Об'єднаної команди СНД. А повноправними членами міжнародного олімпійського руху національні олімпійські комітети, створені в цих дванадцяти нових державах – Азербайджані, Вірменії, Білорусі, Грузії, Казахстані, Киргизстані, Молдові, Російській Федерації, Узбекистані, Україні, Таджикистані, Туркменістані, стали вже після закінчення Ігор XXV Олімпіади 1992 р., коли були визнані МОК.

Нині (станом на кінець 2019 р.) Міжнародним олімпійським комітетом визнані 206 національних олімпійських комітетів.

Із усіх національних олімпійських комітетів, визнаних МОК, 50 належать до Європи: Австрія, Азербайджан, Албанія, Андорра, Вірменія, Білорусь, Белгія, Болгарія,

Національні олімпійські комітети незалежних держав, що утворилися після розпаду СРСР, не були визнані МОК у 1992 р. Тому МОК ухвалив рішення про виступ спортсменів цих країн у складі Об'єднаної команди СНД під олімпійським прапором. Атлети команди СНД на церемонії відкриття Ігор Олімпіади 1992 р. у Барселоні

Боснія і Герцеговина, Велика Британія, Угорщина, Німеччина, Греція, Грузія, Данія, Ізраїль, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Косово, Латвія, Литва, Ліхтенштейн, Люксембург, Мальта, Молдова, Монако, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Республіка Північна Македонія, Російська Федерація, Румунія, Сан-Марино, Сербія, Словаччина, Словенія, Туреччина, Україна, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чорногорія, Чеська Республіка, Швейцарія, Швеція, Естонія.

Тут необхідно зазначити, що хоча географічно Ізраїль розташований в Азії, однак у всіх видах спорту спортсмени цієї держави і його команди (як збірні, так і клубні) беруть участь саме в європейських змаганнях. Справа в тому, що в регіоні Азії багато арабських країн не визнають Ізраїль (а деякі з них перебувають з єврейською державою в стані перманентних

військових конфліктів) – і тому участь ізраїльських спортсменів у чемпіонатах Азії з різних видів спорту і в інших змаганнях, що проводяться в цьому регіоні, є складною, а часом і неможливою.

В Азії функціонують 44 НОК (Афганістан, Бангладеш, Бахрейн, Бруней, Бутан, В'єтнам, Гонконг, Індія, Індонезія, Йорданія, Ірак, Іран, Ємен, Казахстан, Камбоджа, Катар, Китайська Народна Республіка (КНР), Китайський Тайпай (острів Тайвань), Корейська Народно-Демократична Республіка (КНДР), Республіка Корея, Кувейт, Киргизстан, Лаос, Ліван, Малайзія, Мальдіви, Монголія, М'янма (колишня Бірма), Непал, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Оман, Пакистан, Палестина, Саудівська Аравія, Сингапур, Сирія, Таджикистан, Таїланд, Демократична Республіка Вільний Тимор, Туркменістан, Узбекистан, Філіппіни, Шрі-Ланка, Японія).

Першому президенту НОК України Валерію Борзову президент МОК вручає документ про визнання Національного олімпійського комітету України. 1993 р.

До Африки належать 54 НОК (Алжир, Ангола, Бенін, Ботсвана, Буркіна-Фасо, Бурунді, Габон, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Біссау, Джибуті, Єгипет, Замбія, Зімбабве, Кабо-Верде, Камерун, Кенія, Коморські Острови, Конго (столиця – Браззавіль), Демократична Республіка Конго (раніше – Заір; столиця – Кіншаса), Кот-д'Івуар, Лесото, Ліберія, Лівія, Маврикій, Мавританія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Марокко, Мозамбік, Намібія, Нігер, Нігерія, Руанда, Сан-Томе і Принсіпі, Свазіленд, Сейшельські Острови, Сенегал, Сомалі, Судан, Сьєрра-Леоне, Танзанія, Того, Туніс, Уганда, Центральноафриканська Республіка, Чад, Екваторіальна Гвінея, Еритрея, Ефіопія, Південно-Африканська Республіка (ПАР), Південний Судан.

В Америці діє 41 НОК (Антигуа і Барбуда, Аргентина, Аруба, Багамські Острови, Барбадос, Беліз, Бермудські Острови, Болівія, Бразилія, Британські Віргінські Острови, Венесуела, Віргінські Острови, Гаїті, Гайана, Гватемала, Гондурас, Гренада, Домініка, Домініканська Республіка, Кайманові Острови, Канада, Колумбія, Коста-Рика, Куба, Мексика, Нікарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Пуерто-Рико, Сальвадор, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сполучені Штати Америки, Суринам, Тринідад і Тобаго, Уругвай, Чилі, Еквадор, Ямайка).

До Океанії належать 17 НОК (Австралія, Американське Самоа (раніше – Східне Самоа), Вануату, Гуам, Кірибаті, Маршаллові Острови, Науру, Нова Зеландія, Острови Кука, Палау, Папуа-Нова Гвінея, Самоа (раніше – Західне Самоа), Соломонові Острови, Тонга, Тувалу, Фіджі, Мікронезія).

Як уже зазначалося, Міжнародним олімпійським комітетом нині визнані 206 НОК, тоді як кількість держав, що входять в ООН, – 193. Це пояснюється тим, що стосовно до міжнародного олімпійського руху поняття “країна” означає не тільки незалежні держави (як в ООН), а і деякі території з іншим статусом, які не є незалежними державами.

Початок цьому було покладено ще в ті часи, коли на чолі МОК був П'єр де Кубертен. Зокрема, у період від початку ХХ ст. до Першої світової війни, крім національних олімпійських комітетів Австрії та Угорщини, на території тодішньої Австро-Угорської імперії діяв ще один НОК, також визнаний МОК, – Національний олімпійський комітет Богемії (так тоді називалася Чехія), спортсмени якої самостійною делегацією брали участь в Іграх II Олімпіади в Парижі (1900), Іграх IV Олімпіади в Лондоні (1908) і Іграх V Олімпіади в Стокгольмі (1912).

У той самий період Фінляндія була частиною Російської імперії (і в її рамках користувалася обмеженою автономією), але Міжнародним олімпійським

Чотири спортсмени зі Східного Тимора отримали можливість взяти участь в Олімпійських іграх 2000 р. у Сідней як індивідуальні олімпійські атлети, виступаючи під Олімпійським прапором

пійським комітетом вже тоді був визнаний НОК Фінляндії, – і фінські спортсмени представляли свою країну на Іграх IV Олімпіади в Лондоні (1908) та Іграх V Олімпіади в Стокгольмі (1912, а також, природно, на всіх подальших Олімпійських іграх після того, як Фінляндія в 1917 р. здобула державну незалежність.

Розташовані в Атлантичному океані Бермудські острови є володінням Великої Британії. Але ще в 1930-ті роки на цій території був створений НОК, визнаний МОК, після чого Бермудські Острови самостійною делегацією беруть участь в Олімпійських іграх (починаючи з Ігор XI Олімпіади 1936 р. у Берліні).

Пуерто-Рико (займає однойменний острів, розташований між Атлантичним океаном і Карибським морем) ще з 1898 р. було володінням США. У 1952 р., після прийняття обмеженої конституції, Пуерто-Рико отримало статус “держави, що вільно приєдналася до США”. Однак створений там НОК Пуерто-Рико після Другої світової війни був визнаний МОК – і пуерториканські спортсмени самостійною делегацією беруть участь в Олімпійських іграх (починаючи з Ігор XIV Олімпіади 1948 р. у Лондоні).

Хоча Гонконг ще з середини ХІХ ст. був британською колонією (і перебував під управлінням Великої Британії аж до кінця ХХ ст., коли був переданий до складу Китайської Народної Республіки), проте в Гонконзі був створений свій НОК, визнаний МОК – і спортсмени Гонконгу самостійною делегацією беруть участь в Олімпійських іграх (починаючи з Ігор XV Олімпіади 1952 р. у Гельсінкі і донині, коли Гонконг входить до складу КНР).

У 1980-ті роки Міжнародним олімпійським комітетом були визнані національні олімпійські комітети, створені на таких територіях, які не є незалежними державами, як Британські Віргінські Острови (володіння Великої Британії в Карибському морі), Віргінські Острови (володіння США в Карибському морі), Кайманові Острови (володіння Великої Британії в Карибському морі), Американське Самоа (володіння США в Тихому океані), Гуам (володіння США в Тихому океані), Острови Кука (територія в Тихому океані, що має внутрішнє самоврядування й одночасно перебуває у "вільній асоціації" з Новою Зеландією). З того часу спортсмени цих територій беруть участь в Олімпійських іграх самостійними делегаціями: Британські Віргінські Острови, Віргінські Острови, Кайманові Острови – починаючи з Ігор XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі, а Американське Самоа, Гуам, Острови Кука – починаючи з Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі.

Палестинські території, розташовані на західному березі річки Йордан і в секторі Газа, не є окремою незалежною державою, а являють собою автономне утворення у складі Ізраїлю. Але існує НОК Палестини, визнаний МОК, – і палестинські спортсмени самостійною делегацією беруть участь в Олімпійських іграх (починаючи з Ігор XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті).

У 1990-х роках МОК визнав НОК Аруби (Аруба – це володіння Нідерландів, що знаходиться на однойменному острові в Карибському морі), після чого, починаючи з Ігор XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті спортсмени з цієї території беруть участь в Олімпійських іграх самостійною делегацією.

Перелік таких прикладів може бути продовжений.

Місія національних олімпійських комітетів, як зазначено в пункті 1 правила 27 Олімпійської хартії, полягає в розвитку, просуванні і захисті олімпійського руху в своїх країнах.

Параграф 2 згаданого правила визначає роль національних олімпійських комітетів, яка полягає в такому:

- просувати фундаментальні принципи і цінності олімпізму у своїх країнах, зокрема у сфері спорту й освіти, реалізуючи програми олімпійської освіти на всіх рівнях у школах, інститутах фізичного виховання і спорту та університетах, а також спонукати до створення закладів олімпійської освіти, таких як національні олімпій-

ські академії, олімпійські музеї та інші програми, включаючи культурні, що мають відношення до Олімпійського руху;

- забезпечувати дотримання Олімпійської хартії в своїх країнах;
- сприяти розвитку спорту високих досягнень, а також спорту для всіх;
- сприяти підготовці спортивних адміністраторів, організовуючи навчальні курси та слідкуючи за тим, щоб такі курси пропагували фундаментальні принципи олімпізму;
- вживати заходів проти всіх форм дискримінації і насильства в спорті;
- приймати і забезпечувати виконання Всесвітнього антидопінгового кодексу;
- заохочувати і підтримувати заходи, пов'язані з медичним обслуговуванням і здоров'ям атлетів.

Національні олімпійські комітети мають виключні повноваження представляти свої країни на Олімпійських іграх, на регіональних, континентальних і світових комплексних змаганнях, що проводяться під патронатом МОК.

Крім того, кожен НОК зобов'язаний брати участь в Іграх Олімпіади, посылаючи туди спортсменів своєї країни. Винятки в цьому відношенні в останні роки були дуже рідкісними, по суті одиничними: в Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. в Афінах не брав участі НОК Джибуті (держави в Африці), а на Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. у Пекіні серед їх учасників не було делегації НОК Брунею (держави в Азії).

Національні олімпійські комітети мають виняткові повноваження у виборі і призначенні міста у відповідній країні, яке може виставити свою кан-

Історична подія відбулася на церемонії відкриття зимових Олімпійських ігор 2018 р. у Пхьончхані – команди НДР та КНР пройшли єдиною делегацією під білим прапором із зображенням єдиної Кореї

дидатуру для організації Олімпійських ігор.

Національні олімпійські комітети з метою виконання своїх завдань можуть співпрацювати з урядовими або неурядовими органами, з якими НОК повинні розвивати гармонійні відносини.

Однак НОК не повинні брати участі у будь-якій діяльності, що суперечить Олімпійській хартії.

У правилі 27 Олімпійської хартії сказано, що НОК повинні зберегти свою автономію і протидіяти будь-якому тиску, включаючи політичний, юридичний, релігійний, економічний тощо, що могло б зашкодити їм виконувати Олімпійську хартію.

У правилі 27 наведено права, якими володіють національні олімпійські комітети:

- позначати, ідентифікувати і називати себе “національними олімпійськими комітетами” (НОК), до того ж їх позначення та ідентифікація повинні бути в їх назві або належати на назви;
- відправляти атлетів, офіційних осіб та інших осіб команди на Олімпійські ігри відповідно до Олімпійської хартії;
- використовувати допомогу “Олімпійської солідарності”;
- користуватись деякою олімпійською власністю під контролем МОК і відповідно до Правил 7–14 та офіційного роз’яснення до Правил 7–14;
- брати участь у діяльності, яка керується або здійснюється під патронатом МОК, включаючи регіональні ігри;
- входити в асоціації НОК, які визнанні МОК;
- подавати пропозиції до МОК щодо Олімпійської хартії та олімпійського руху, включаючи організацію Олімпійських ігор;
- висловлювати свою думку щодо кандидатур на організацію Олімпійських ігор;
- брати участь, на прохання МОК, у діяльності комісій МОК;
- співпрацювати у підготовці Олімпійських конгресів;
- користуватись іншими правами, які їм надає Олімпійська хартія і МОК.

Національні олімпійські комітети складають, організують і керують своїми делегаціями на Олімпійських іграх і на регіональних, континентальних і світових комплексних спортивних змаганнях, що проводяться під патронатом МОК, ухвалюють рішення про подачу заявок на спортсменів, представлених відповідними національними спор-

Відповідно до рішення МОК спортсмени – олімпійці з Росії змушені були виступати під олімпійським прапором на зимових Олімпійських іграх у 2018 р. у Пхьончхані

тивними федераціями, причому цей відбір ґрунтується не тільки на спортивних досягненнях атлета, але й на його здатності бути прикладом для молодих спортсменів його країни.

Національні олімпійські комітети забезпечують екіпіровку, транспортування та розміщення членів їх делегацій, укладають відповідні страхові контракти на випадок смерті, отримання інвалідності, хвороби, медичних і фармацевтичних витрат. НОК несуть відповідальність за поведінку членів своїх делегацій.

Національні олімпійські комітети наділені винятковим правом і повноваженнями з визначення одягу, уніформи та екіпірування, використовуваних членами їх делегації на Олімпійських іграх і на всіх пов’язаних з ними змаганнях і церемоніях. Ці виняткові повноваження не поширюються на спеціальне екіпірування, яке використовують спортсмени їх делегацій під час спортивних змагань. При цьому під спеціальним екіпіруванням мається на увазі таке екіпірування, яке визнане НОК за своїми спеціальними характеристиками, що мають реальне значення для досягнення спортсменами високих результатів.

Найменування НОК має відповідати територіальному кордону і традиціям його країни і має бути затверджене МОК.

МОК не вимагає уніфікації назв НОК. Вони в різних країнах називаються по-різному: наприклад, Національний олімпійський комітет України, Олімпійський комітет Росії, у Великій Британії – Британська олімпійська асоціація, в Німеччині – Німецький олімпійський спортивний союз тощо.

Національні олімпійські комітети, їх взаємодія з Міжнародним олімпійським комітетом, національними спортивними федераціями та державними органами

Правилом 28 Олімпійської хартії (в редакції 2019 р.) визначено, що НОК, незалежно від свого складу, повинен включати:

- всіх членів МОК для відповідної країни, якщо такі є;
- всі національні спортивні федерації, які є членами відповідних міжнародних спортивних федерацій, чиї види спорту включені до програми Олімпійських ігор (або їх представників);
- всіх діючих або спортсменів, які пішли зі спорту і брали участь в Олімпійських іграх (проте спортсмени, які пішли зі спорту, повинні покинути свій пост у НОК не пізніше, ніж після закінчення трьох Олімпіад з моменту їх останньої участі в Олімпійських іграх).

Також до складу НОК як його члени можуть входити національні спортивні федерації, які є членами відповідних міжнародних спортивних федерацій, визнаних МОК, чиї види спорту не входять до програми Олімпійських ігор, і представники груп комплексних видів спорту, інші організації спортивного призначення, а також особи, які мають громадянство цієї країни, можуть підвищувати ефективність МОК і мають видатні заслуги у справі спорту і в популяризації олімпізму.

У правилі 28 також підкреслюється, що уряд або інші державні органи не можуть призначати членів НОК. Однак НОК може, на свій розсуд, прийняти рішення про обрання своїми членами представників цих органів влади.

Що стосується процедури визнання національного олімпійського комітету Міжнародним олімпійським комітетом, то вона викладена в офіційному роз'ясненні до правил 27 і 28 Олімпійської хартії. Національна спортивна організація, яка є кандидатом на визнання в якості НОК, повинна подати в МОК заявку, яка демонструвала б, що організація-кандидат задовольняє всім необхідним умовам Олімпійської хартії. Повинні бути представлені докази того, що національні спортивні федерації, які є членами НОК, займаються специфічною реальною спортивною діяльністю в своїй країні і на міжнародному рівні, зокрема, організують і беруть участь у змаганнях і здійснюють тренувальні програми для спортсменів. НОК не повинен визнавати

більше однієї національної спортивної федерації (НСФ) для кожного виду спорту, якою опікується відповідна міжнародна спортивна федерація (МСФ). Такі національні спортивні федерації або обрані ними представники повинні становити голосуючу більшість НОК і його виконавчого органу. До складу НОК повинні входити не менше п'яти національних спортивних федерацій від своїх підшефних міжнародних спортивних федерацій з видів спорту, включених до програми Олімпійських ігор.

Відповідно до правила 29, для того щоб бути визнаною НОК своєї країни і бути прийнятою як член цього НОК, національна спортивна федерація повинна займатися конкретною, реальною і довготривалою спортивною діяльністю, бути членом міжнародної спортивної федерації, визнаної МОК, і за всіма аспектами відповідати Олімпійській хартії та правилам відповідної МСФ.

Національний олімпійський комітет проводить Генеральну асамблею своїх членів не рідше одного разу на рік (відповідно до статуту НОК). До порядку денного Генеральної асамблеї НОК повинні включатися щорічні звіти про виконану роботу і звіти про фінансовий стан, а також, у разі необхідності, вибори посадових осіб і членів виконавчого органу НОК. Посадові особи і члени виконавчого органу обираються відповідно до статуту національного олімпійського комітету на термін, що не перевищує чотири роки, і можуть обиратися повторно.

Члени НОК, за винятком професійних спортивних керівників, не повинні приймати ніякого виду компенсацій або грошових винагород, пов'язаних з послугами з боку члена НОК або з виконанням ним своїх обов'язків. Члени НОК можуть отримувати грошову компенсацію за проїзд, розміщення та інші виправдані витрати під час виконання своїх службових обов'язків.

Правилом 31 Олімпійської хартії встановлено, що прапор, емблема і гімн, прийняті НОК для використання у своїй діяльності, включаючи Олімпійські ігри, повинні бути затверджені виконкомом МОК.

Міжнародний олімпійський комітет допомагає національним олімпійським комітатам виконувати їхню місію, використовуючи свої різні підрозділи та "Олімпійську солідарність".

МОК рекомендує національним олімпійським комітатам регулярно (за можливості щорічно) організувати в своїх країнах Олімпійський день або Олімпійську тиждень з метою популяризації олімпійського руху, включати в свою діяльність пропаганду культури і мистецтва в галузі спорту й олімпізму, брати участь у програмах "Олімпійської солідарності", шукати джерела фінансування – тими способами, які сумісні з фундаментальними принципами олімпізму.

У разі порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу і будь-якого іншого

нормативного акту, сесією МОК або виконкомом МОК щодо національного олімпійського комітету можуть бути застосовані такі заходи і санкції, як тимчасове відсторонення (вирішує виконком МОК), тимчасове позбавлення визнання (вирішує виконком МОК), повне позбавлення визнання (вирішує сесія МОК), скасування права організувати сесію МОК або Олімпійський конгрес (вирішує сесія МОК).

Окрім заходів та санкцій, передбачених у разі порушення Олімпійської хартії, МОК може вживати всіх необхідних заходів для захисту олімпійського руху в країні того чи іншого НОК (а саме – призупинення або позбавлення визнання такого національного олімпійського комітету), якщо діючі в цій країні конституція, законодавство або інші нормативні акти або будь-який акт урядового органу або будь-якої іншої організації заважають діяльності НОК або формуванню і вираженню його волі.

Серед причин, що стали підставою для тимчасового позбавлення визнання МОК того чи іншого НОК, можна навести випадки, пов'язані з відсутністю автономії національного олімпійського комітету від уряду своєї країни (що було зроблено МОК – тимчасово – щодо НОК Венесуели в 1993 р., НОК Афганістану в 1999 р., НОК Іраку в 2003 р.). В інших випадках санкції МОК застосовувалися відносно деяких НОК у зв'язку зі здійснюваною владою відповідних країн расовою дискримінацією (наприклад, щодо Південно-Африканської Республіки в 1960–1991 рр. і відносно Родезії в 1972–1979 рр.) (Chappelet, 2008).

У кількох окремих випадках МОК відступав від одного зі своїх правил, відповідно до якого спортсмени кожної країни беруть участь в Олімпійських іграх у складі делегації, що формується відповідним національним олімпійським комітетом. Наприклад, щоб дати можливість брати участь в Іграх XXV Олімпіади 1992 р. у Барселоні спортсменам Югославії – держави, щодо якої у той час діяли міжнародні санкції, включаючи ембарго на різні контакти з цією країною, – МОК дозволив югославським спортсменам виступати як “незалежним учасникам”. Аналогічне рішення було прийнято і для того, щоб в Іграх XXVII Олімпіади 2000 р. у Сіднеї змогли взяти участь спортсмени зі Східного Тимору (Timor-Leste – Вільний Тимор) – країни, що звільнилася від окупації її території Індонезією, що тривала з 1976 р., і висловилося на референдумі за незалежність, але до часу Ігор-2000 ще не набула її офіційно.

Через широкий міжнародний резонанс допінгового скандалу, що вибухнув уже після проведених у Сочі XXII зимових Олімпійських ігор 2014 р. у зв'язку з виявленням маніпуляцій з підмінами допінг-проб російських спортсменів у сочинській лабораторії на тих Іграх, Міжнародний олімпійський комітет не допустив команду Російської Федерації до участі в XXIII зимових Олімпійських іграх 2018 р. у Пхьон-

чхані. Однак було зроблено виняток для окремих чистих (підтверджено в допінг-контролі) спортсменів цієї країни – і вони отримали можливість виступати на зимових Іграх-2018, але не як спортсмени олімпійської збірної Російської Федерації, а як “олімпійські атлети з Росії”, причому без використання державного прапора та державного гімну Росії, а також без будь-яких емблем цієї держави на формі спортсменів.

Відносини між МОК і національними олімпійськими комітетами протягом тривалого часу були аж ніяк не безпроблемними і час від часу в цих відносинах виникала серйозна напруженість. Наприклад, у 1960–1980-ті роки на МОК постійно тиснули олімпійські комітети двох найбільших країн – СРСР і США, які протиставляли як на політичній, так і на спортивних аренах, у тому числі в олімпійському русі і на Олімпійських іграх.

Досить згадати наполегливі (але невдалі) спроби Олімпійського комітету СРСР домогтися внесення істотних змін у ті правила Олімпійської хартії, якими визначалися аматорство в спорті і допуск спортсменів на Олімпійські ігри (щоб таким чином якось зняти гостроту проблеми, пов'язаної зі звинуваченнями на адресу спорту в Радянському Союзі і у його союзників – країн соціалістичного табору – в тому, що називалося в західній пресі “державним аматорством”, або уїдливо – “державним професіоналізмом”).

Ще одним прикладом тиску на МОК може служити те, що, як вважають багато фахівців, саме тиск на МОК з боку Олімпійського комітету США (USOC) призвів до того, що в другій половині 1960-х – на початку 1970-х років була суттєво розширена олімпійська програма з плавання: з 15 видів змагань на Іграх XVII Олімпіади 1960 р. у Римі і 18 видів змагань на Іграх XVIII Олімпіади 1964 р. у Токіо – до 29 видів змагань на Іграх XIX Олімпіади 1968 р. у Мехіко і стількох же – на Іграх XX Олімпіади 1972 р. у Мюнхені. Це дозволило американським плавцям, які зайняли на той час лідируюче положення в світовому плаванні, вагомо підвищити свій внесок у загальні медальні результати виступів збірних команд США на Олімпійських іграх у Мехіко і Мюнхені порівняно з Римом і Токіо.

Розширення олімпійської програми лише в одному виді спорту – плаванні – кардинально вплинуло (природно, у бік поліпшення) на досягнення збірних США в загальнокомандному неофіційному медальному заліку. Досить звернути увагу на те, що на Іграх Олімпіад 1968 і 1972 рр. американські плавці здобули відповідно 48,6 % і 45,7 % загальної кількості медалей різного ґатунку, виграних представниками всіх видів спорту, що входили до збірних команд США. Серед нагород найвищого ґатунку внесок американських плавців у загальні золотомедальні досяг-

нення команд США на тих двох Іграх Олімпіад виглядає настільки ж вражаюче: на Іграх-1968 у Мехіко – 46,7% (тобто трохи менше половини), а на Іграх-1972 у Мюнхені – 51,5% (тобто більше половини).

У ті роки в жодному з інших, не менш популярних, ніж плавання, олімпійських видах спорту, в яких спортсмени США були тоді далекі від лідируючих позицій у світі (наприклад, у велосипедному спорті, академічному веслуванні, веслуванні на байдарках і каное), відповідним міжнародним спортивним федераціям, підтриманим багатьма НОК, не вдалося розширити олімпійську програму.

Протягом ряду років МОК неодноразово стикався з різними деструктивними акціями різних національних олімпійських комітетів, що мали на меті розхитування олімпійського руху.

Такими негативними акціями були перш за все бойкоти з боку національних олімпійських комітетів різних країн, пов'язані з Іграми Олімпіад 1976, 1980 і 1984 рр. Найбільшим із них був бойкот деякими країнами Ігор XXII Олімпіади 1980 р. у Москві, організований на знак протесту проти вторгнення радянських військ в Афганістан Олімпійським комітетом США і підтриманий великою кількістю інших національних олімпійських комітетів. У відповідь відбувся бойкот Ігор XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі, ініційований Олімпійським комітетом СРСР і підтриманий національними олімпійськими комітетами ряду держав соціалістичної співдружності (крім Румунії) і ще кількох країн, залежних у той час від Радянського Союзу.

Не менше занепокоєння, ніж тривалі протистояння між олімпійськими комітетами СРСР і США, забезречили МОК досить гострі конфлікти між НОК ФРН і НОК НДР, між НОК Китайської Народної Республіки (зі столицею Пекін) і НОК Китайської Республіки (зі столицею Тайпей на острові Тайвань), між НОК Республіки Корея (Південна Корея) і НОК Корейської Народно-Демократичної Республіки (Північна Корея), а також між національними олімпійськими комітетами, створеними в колишніх союзних республіках СРСР, які стали самостійними державами, у зв'язку з участю в 1992 р. Об'єднаної команди СНД в Іграх XXV Олімпіади в Барселоні.

Після розпаду СРСР, що стався на початку 1990-х років, США робили спроби зайняти чільне місце в олімпійському русі, диктувати свої умови і будь-якими шляхами домагатися реалізації цих вимог.

У різні роки чимало неприємних для МОК подій було пов'язано і з претензіями з боку національних олімпійських комітетів деяких інших потужних у спортивному, економічному і політичному відношенні країн.

Зрозуміло, що в більшості випадків, пов'язаних із бойкотами Олімпійських ігор, із взаємною ворожнечею, політичними демаршами і іншими негатив-

ними явищами, національні олімпійські комітети тих чи інших країн діяли не самостійно, а були знаряддям у руках політиків, державних діячів та інших можновладців, які прагнули за рахунок олімпійського руху, олімпійського спорту, Олімпійських ігор і спортсменів вирішувати свої політичні, економічні та інші проблеми, дуже далекі від спорту і його інтересів. Природно, наявність такого знаряддя, як НОК, у руках недобросовісних політиків і правителів країн неабияк ускладнювало роботу МОК під час вирішення проблем і усунення конфліктів.

Проблеми, які в різні роки виникали у МОК у зв'язку з діяльністю окремих НОК, неодноразово викликали вкрай хворобливу і різку реакцію у президентів МОК.

Зокрема, п'ятий президент МОК Ейвері Брендедж дуже різко виступав проти необґрунтованих домагань олімпійських комітетів СРСР і США і активно протидіяв подібним їх спробам.

Шостому президенту МОК Майклу Морісу Кілланіну довелося витримати важкий тиск з боку Олімпійського комітету США (USOC) і ряду інших національних олімпійських комітетів у зв'язку з проведенням Ігор XXII Олімпіади 1980 р. у Москві.

Сьомому президенту МОК Хуану Антоніо Самаранчу довелося розплутувати великий клубок проблем, пов'язаних з агресивною політикою групи національних олімпійських комітетів (СРСР і деяких інших країн соціалістичної співдружності) щодо Ігор XXIII Олімпіади 1984 р. у Лос-Анджелесі, а також проблем, породжених негативним ставленням деяких країн до проведення Ігор XXIV Олімпіади 1988 р. у Сеулі (на щастя, їх бойкотували національні олімпійські комітети тільки трьох країн – КНДР, Куби та Ефіопії).

Об'єднання національних олімпійських комітетів

Для координації діяльності з розвитку олімпійського спорту національні олімпійські комітети об'єднуються в асоціації, сформовані на всесвітньому, континентальному (регіональному) рівнях і визнані МОК.

Такою організацією всесвітнього рівня, визнаною МОК, є Асоціація національних олімпійських комітетів (Association of National Olympic Committees – АНОС), офіційно створена в 1979 р. (Chappelet, 2008) після проведення протягом ряду років (1960–1970-і роки) різних заходів з налагодження співпраці між НОК у справі розвитку олімпійського спорту.

**Асоціація національних олімпійських комітетів (АНОС)
об'єднала 206 національних олімпійських комітетів**

До створення цієї організації контакти між МОК і національними олімпійськими комітетами мали здебільшого односторонній характер – від МОК до НОК – й обмежувалися інструктивними листами МОК і епізодичними нарадами керівників МОК і національних олімпійських комітетів. Діячі НОК неодноразово звертали увагу на ненормальність стану, при якому МОК принижує роль національних олімпійських комітетів, ігнорує їх думки щодо розвитку олімпійського спорту (Платонов, 2009).

Після створення АНОС зв'язки між МОК і національними олімпійськими комітетами активізувалися, і НОК стали значно сильніше впливати на розвиток олімпійського руху.

До основних напрямів діяльності АНОС входять: забезпечення тісної співпраці між МОК і національними олімпійськими комітетами; поширення передового досвіду роботи та обмін інформацією; розробка і внесення до МОК проектів і пропозицій, спрямованих на вдосконалення олімпійського

руху; посилення ролі НОК у спортивному русі країн; надання в різній формі широкої технічної допомоги національним олімпійським комітетам в організаційних питаннях, підготовці кадрів, будівництві спортивних споруд тощо.

Нині (станом на кінець 2019 р.) членами АНОС є 206 національних олімпійських комітетів. У керівництво Асоціації національних олімпійських комітетів входять: президент, старший віце-президент, генеральний секретар.

Міжнародним олімпійським комітетом визнані також різні континентальні (регіональні) об'єднання НОК. Такі об'єднання покликані сприяти розвитку олімпійського руху та олімпійського спорту на континентальному і регіональному рівнях.

Серед цих об'єднань – такі п'ять основних, як Асоціація національних олімпійських комітетів Африки (Association of National Olympic Committees of Africa – ANOCA); Олімпійська рада Азії (Olympic Council of Asia – OCA); Європейські олімпійські комітети (The European Olympic Committees – EOC); Панамериканська спортивна організація (Pan-American Sports Organisation – PASO); Національні олімпійські комітети Океанії (Oceania National Olympic Committees – ONOC).

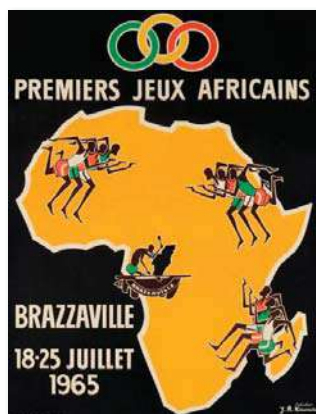
Функціонують і такі регіональні об'єднання, як Спортивна організація Південної Америки (Organizacion Deportiva Sudamericana – ODESUR), Спортивна організація Центральної Америки і Карибського басейну (Organizacion Deportiva Centroamericana y del Caribe – ODECABE).

Основним завданням цих об'єднань, статuti яких відповідають Олімпійської хартії і схвалені МОК, є розвиток олімпійського спорту на відповідних континентах і в регіонах світу.

Найбільшими комплексними спортивними заходами, проведеними згаданими вище організаціями, є континентальні (регіональні) ігри – Панамериканські (з 1951 р.), Азіатські (з 1951 р.), Південні Тихоокеанські (з 1963 р.), Африканські (з 1965 р.), Європейські (з 2015 р.) та ін.

На XXIII Генеральній асамблеї АНОС у 2018 р. лідер організації шейх Ахмад Аль-Фахад Аль-Сабах тимчасово склав свої повноваження. Вибори президента організації відклали на невизначений термін

Африканські ігри проводяться ANOCA з 1965 р.

Логотип Олімпійської ради Азії

Азійські ігри проводяться Олімпійською Радою Азії з 1951 р.

Панамериканські ігри проводяться з 1951 р.

Логотип Панамериканської спортивної організації

Логотип Національного олімпійського комітету Океанії

Південно-Тихоокеанські ігри проводяться з 1963 р.

Логотип Європейських олімпійських комітетів

Другі Європейські ігри проводилися у столиці Білорусі Мінську. Як і попередні ігри, що проходили у Баку (2016), вони стали справжнім спортивним святом

Розділ 43

Міжнародні спортивні федерації

Відповідно правила 25 Олімпійської хартії (в редакції 2019 р.), для розвитку і просування олімпійського руху МОК може визнавати в якості міжнародних спортивних федерацій (МСФ) міжнародні неурядові організації, які керують одним або декількома видами спорту на світовому рівні і включають в себе організації, що управляють цими видами спорту на національному рівні (тобто національні спортивні федерації). Статути МСФ і їх діяльність в олімпійському русі повинні відповідати Олімпійській хартії, зокрема в тому, що стосується прийняття і застосування Всесвітнього антидопінгового кодексу, а також Кодексу олімпійського руху щодо запобігання маніпуляціям на змаганнях.

З урахуванням вищевикладеного, кожна МСФ зберігає свою незалежність і автономію в управлінні своїм видом спорту.

Цілі, завдання та засади діяльності міжнародних спортивних федерацій

Місія і роль МСФ в олімпійському русі, згідно з правилом 26 Олімпійської хартії, полягають у наступному:

- встановлювати та виконувати в дусі олімпізму правила свого виду спорту і слідкувати за їх дотриманням;
- забезпечувати розвиток свого виду спорту у всьому світі;
- сприяти реалізації викладених в Олімпійській хартії цілей, а саме через поширення олімпізму й олімпійської освіти;

- надавати підтримку МОК у розгляді кандидатур на організацію Олімпійських ігор щодо своїх видів спорту;
 - брати на себе відповідальність за контроль і керівництво своїми видами спорту на Олімпійських іграх;
 - для інших міжнародних комплексних змагань, які проводяться під патронатом МОК, МФ можуть брати на себе або делегувати відповідальність за контроль і керівництво своїми видами спорту;
 - забезпечувати технічну допомогу для реалізації програм “Олімпійської солідарності”;
 - заохочувати і підтримувати заходи, пов’язані з медичним обслуговуванням і здоров’ям атлетів.
- Крім того, відповідно до Олімпійської хартії, міжнародні спортивні федерації мають право:
- подавати пропозиції до МОК стосовно Олімпійської хартії і Олімпійського руху;
 - брати участь у підготовці Олімпійських конгресів;
 - брати участь, на прохання МОК, у діяльності комісії МОК.

Вищим органом, який визначає політику міжнародної спортивної федерації, є її конгрес або генеральна асамблея. Цей орган тієї чи іншої МСФ складається з усіх визнаних національних спортивних федерацій з відповідного виду спорту, що діють у країнах. До функцій цього органу входить затвердження статуту та внесення до нього змін, обрання членів виконкому МСФ, прийняття правил, схвалення календаря основних змагань, що проводяться МСФ, схвалення її бюджету, прийняття в МСФ нових членів.

На конгресі (або генеральній асамблеї) обирається виконавчий орган міжнародної спортивної федерації (рада або виконком), до складу якого входять президент МФ, один або декілька віце-президентів, генеральний секретар, скарбник і декілька інших членів.

Створення міжнародних спортивних федерацій

У початковий період діяльності Міжнародного олімпійського комітету та міжнародних спортивних федерацій відносини між ними були не такими, як нині.

Відзначимо, що кілька міжнародних спортивних федерацій з деяких видів спорту організаційно оформилися раніше, ніж у 1894 р. був сформований МОК.

У зв'язку з пробудженням масового інтересу до спорту наприкінці XIX ст. стали проводитися міжнародні змагання з різних видів спорту між спортсменами різних європейських країн, а також між спортсменами США і деяких країн Європи. Найбільшу популярність отримали змагання з велосипедного спорту, легкої атлетики, гімнастики, ковзанярського спорту, боксу, тенісу.

Але вже перші міжнародні змагання з різних видів спорту переконали організаторів, спортсменів і тренерів у тому, що відсутність єдиних правил і норм, що регламентують проведення змагань, гальмує розвиток інтернаціональних спортивних зв'язків. Це послужило поштовхом до формування міжнародних об'єднань з видів спорту. Першим таким об'єднанням стала Міжнародна федерація гімнастики (FIG), створена в 1891 р. У 1892 р. було створено Міжнародну федерацію веслувальних товариств (FISA) і Міжнародний союз ковзанярів (USI).

Уже наприкінці XIX ст. деякі міжнародні спортивні об'єднання провели велику роботу з упорядкування системи міжнародних змагань і порівняння спортивних результатів, показаних на різних змаганнях.

В останній чверті XIX ст. проводилася велика кількість неофіційних змагань, організатори яких прагнули надати їм статус чемпіонатів світу, чемпіонатів Європи, чемпіонатів Південної Америки тощо. Ці змагання організовувалися різними установами й організаціями (газетно-журнальними видавництвами, спортивними товариствами тощо). Деякі з таких змагань (наприклад, першість Англії з тенісу на трав'яних кортах, уперше проведена в 1877 р. у Вімблдоні) стали традиційними й отримали міжнародне визнання. Однак більшість тодішніх міжнародних турнірів проходили безладно, супроводжувалися суперечками і конфліктами, що не сприяло зростанню авторитету спорту. Особливо гостра ситуація склалася у важкій атлетиці, плаванні та боротьбі, де протягом року неодноразово проводилося по кілька змагань, кожному з яких їх організатори намагалися надати статус чемпіонату світу або чемпіонату Європи, не піклуючись при цьому

Міжнародна федерація гімнастики (FIG) була заснована у 1891 р. Штаб-квартира федерації розташована в Лозанні (Швейцарія)

ні про адекватні склади учасників, ні про рівень їх спортивної майстерності.

Наприкінці XIX ст. організація чемпіонатів світу та чемпіонатів Європи з деяких видів спорту поступово стала переходити у відання створених міжнародних спортивних федерацій, які проводили такі змагання з дотриманням єдиних умов і правил. Наприклад, у Гамбурзі (Німеччина) в 1891 р. відбулася європейська першість з фігурного катання на ковзанах. У Відні (Австрія) в 1892 р. пройшов чемпіонат Європи зі швидкісного бігу на ковзанах, а в 1893 р. в Амстердамі (Нідерланди) – чемпіонат світу з цього виду спорту. В Італії в 1893 р. відбувся перший чемпіонат Європи з веслування. У Санкт-Петербурзі (Росія) в 1896 р. був проведений чемпіонат світу з фігурного катання на ковзанах, а в 1896 р. у Ліоні (Франція) – чемпіонат світу зі стрільби. У 1903 р. Міжнародна федерація гімнастики провела великі міжнародні змагання, в подальшому визнані офіційною першістю світу. Згадані змагання відрізнялися високим для того часу рівнем організації, великою кількістю учасників і високими спортивними досягненнями.

Створенням у 1894 р. Міжнародного олімпійського комітету і початком регулярного проведення Ігор Олімпіад стимулювалося формування ряду міжнародних спортивних федерацій. Крім

**UNITED WORLD
WRESTLING**

Міжнародна федерація греко-римської боротьби, вільної боротьби і жіночої боротьби – об'єднаного світу боротьби була заснована в 1912 р. Штаб-квартира організації розміщена в Корсьє-Сюр-Веє, передмісті Лозанни (Швейцарія)

трьох раніше створених, названих вище, у період до Першої світової війни з'явилися: в 1900 р. – Міжнародний союз велосипедистів (UCI); у 1904 р. – Міжнародна федерація футбольних асоціацій (FIFA); у 1907 р. – Міжнародний союз стрілецького спорту (ISSF) і Міжнародний союз вітрильного спорту (ISAF); у 1908 р. – Міжнародна любительська федерація плавання (FINA) і Міжнародна ліга хокею на льоду (IIHF); у 1912 р. – Міжнародна любительська легкоатлетична федерація (IAAF), Міжнародна федерація тенісу (ITF) і Міжнародна любительська федерація боротьби (FILA); у 1913 р. – Міжнародна федерація фехтування (FIE). Крім того, в 1904 р. була створена Міжнародна федерація автомобільного спорту (FIA), що управляє розвитком цього виду спорту, яка ніколи не входила до програми Олімпійських ігор, хоча і визнана МОК.

У період між Першою і Другою світовими війнами були створені ще кілька міжнародних спортивних федерацій, у тому числі: в 1920 р. – Міжнародна федерація важкої атлетики (IWF); у 1921 р. – Міжнародна федерація кінного спорту (FEI); у 1924 р. – Міжнародна федерація каное (ICF), Міжнародна федерація хокею на траві (FIH), Міжнародна федерація бобслею і тобогану (FIBT) і Міжнародна федерація лижного спорту (FIS); у 1926 р. – Міжнародна федерація настільного тенісу (ITTF); у 1931 р. – Міжнародна федерація стрільби з лука (FITA); у 1932 р. – Міжнародна любительська федерація баскетболу (FIBA); у 1934 р. – Міжнародна федерація бадмінтону (IBF); у 1938 р. – Міжнародна асоціація бейсболу (IBA).

Після Другої світової війни (у другій половині 1940-х – першій половині 1950-х років) були створені такі міжнародні спортивні федерації: 1946 р. – Міжнародна асоціація аматорського боксу (AIBA) і Міжнародна федерація гандболу (IHF); 1947 р. – Міжнародна федерація волейболу (FIVB); 1948 р. – Міжнародний союз сучасного п'ятиборства (UIPM); 1951 р. – Міжнародна федерація дзюдо (IJF); 1952 р. – Міжнародна федерація софтболю (ISF).

Надалі були створені такі міжнародні спортивні федерації: 1957 р. – Міжнародна федерація санного спорту (FIL); 1966 р. – Всесвітня федерація кьорлінгу (WCF); 1973 р. – Всесвітня федерація тхеквондо (WTF); 1987 р. – Міжнародний союз триатлону (ITU); 1998 р. – Міжнародний союз біатлону (IBU) (до цього біатлон розвивався під егідою Міжнародного союзу сучасного п'ятиборства і біатлону).

Слід зазначити, що в початковому періоді проведення декількох Ігор Олімпіад сучасності міжнародні спортивні федерації не брали участі у формуванні програм олімпійських змагань з відповідних видів спорту, у визначенні їх правил і в суддівстві змагань. Вся відповідальність за вирішення цих питань покладалася на спортивні організації тієї країни, чие місто приймало Олімпійські ігри.

Однак після розбіжностей між представниками США і Великої Британії на Іграх IV Олімпіади 1908 р. у Лондоні багато членів МОК висловили думку, що національні спортивні органи повинні бути позбавлені повноважень з формування програм Олімпійських ігор, системи відбору учасників тощо. Особливо активно вимагав перегляду сформованої практики видатний діяч міжнародного спортивного руху, член МОК для США з 1894 р. Вільям Слоен, який обґрунтовано ставив питання про створення такої міжнародної системи, яка забезпечувала б формування програми Олімпійських ігор, відбір їх учасників та правила змагань (в архіві МОК зберігся адресований П'єру де Кубертену лист Вільяма Слоена, що містив детальний аналіз ситуації, що склалася).

У 1914 р. у Парижі відбулася зустріч членів МОК з представниками міжнародних спортивних федерацій. На цій зустрічі МОК передав МСФ право контролю над відповідними видами спорту, що входять до програми Олімпійських ігор.

Міжнародні спортивні федерації уніфікували правила своїх видів спорту, що зробило можливим розвиток міжнародного спортивного обміну.

Кількість міжнародних спортивних федерацій, яким МОК надавав право на включення керованих ними видів спорту до програми Олімпійських ігор, все збільшувалася.

Вже зазначалося, що відносини між МОК, НОК і МСФ, об'єднаними в олімпійську систему, є досить складними і приховують у собі протиріччя, які

нерідко можуть призвести, а в окремих випадках і призводять до конфліктів. При цьому кожна з трьох складових олімпійського руху не раз прагнула збільшити свої можливості і вплив, часто – на шкоду інтересам інших. Зокрема, інтереси МСФ, як правило, обмежені винятково розвитком своїх видів спорту, а Олімпійські ігри цікавлять МСФ переважно в тій мірі, в якій це корисно для популярності відповідного виду спорту і фінансового благополуччя відповідної міжнародної спортивної федерації. Наприклад, ніякі зусилля МОК (включаючи погрози про виключення виду спорту з олімпійської програми) не змусили Міжнародну федерацію футбольних асоціацій (FIFA) змінити те положення, відповідно до якого в олімпійських футбольних турнірах можуть брати участь лише молоді гравці віком до 23 років (виняток було зроблено тільки для трьох гравців, старших цього вікового обмеження в кожній з команд), що істотно знижує спортивний рівень і популярність футбольних турнірів на Олімпійських іграх порівняно з чемпіонатами світу з футболу, де у складах команд-учасниць виступають всі найсильніші гравці без будь-яких вікових обмежень.

МОК серйозно стурбований таакож розширенням комерційної діяльності міжнародних спортивних федерацій, через що спортивний календар в різних олімпійських видах спорту перевантажений різноманітними комерційними змаганнями. Це призводить до того, що найчастіше спортсмени об'єктивно не мають можливості оптимально поєднати ефективну і цілеспрямовану підготовку до головних змагань чотириріччя – Олімпійських ігор – з участю в численних змаганнях, що проводяться по лінії міжнародних і континентальних спортивних федерацій.

Стурбований МОК і перспективами популярності чемпіонатів світу з деяких видів спорту, оскільки вважає, що ці чемпіонати можуть привести до зниження популярності змагань з тих самих видів спорту на Олімпійських іграх. Наприклад, сьомого президента МОК Хуана Антоніо Самаранча у 1980-ті роки стурбувала ініціатива тодішнього президента Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації (IAAF) Прімо Небіоло про проведення – за рік до Ігор Олімпіад – чемпіонатів світу з легкої атлетики. Занепокоєння президента МОК посилилося після того, як перший чемпіонат світу з легкої атлетики, що відбувся в 1983 р., пройшов успішно, при заповнених глядачами трибунах, високій активності спонсорів і великій увазі з боку засобів масової інформації. Президент IAAF П. Небіоло згодом оголосив, що чемпіонати світу з легкої атлетики будуть проводитися не один раз на чотири роки, як спочатку задумувалося, а частіше – один раз на два роки.

Втім, як показав подальший розвиток подій, для особливої стурбованості президента МОК все ж не було серйозних підстав. Адже жодні змагання з того чи іншого виду спорту (навіть найбільш популярні і видовищні з них) не йдуть ні в яке порівняння з тим величезним інтересом, який проявляється до Олімпійських ігор – міжнародної події воістину всесвітнього масштабу, де спортивна складова найтіснішим чином переплітається з політичною, економічною та інформаційною. В цьому відношенні, мабуть, правильної точки зору дотримувався член МОК Річард Паунд (Канада), який так заспокоював президента МОК Хуана Антоніо Самаранча у зв'язку з акціями Прімо Небіоло: “Найкраще, що Небіоло може зробити для МОК – це організувати проведення своїх проклятих чемпіонатів щороку або кожні шість місяців. Вони стали б нескінченною і нудною подією, що не привертає уваги. Олімпійські ігри від цього тільки виграли б” (Round, 2009).

Спроби міжнародних спортивних федерацій підняти свою значущість в олімпійській системі за рахунок МОК мали місце і в більш віддалені роки історії олімпійського руху та олімпійського спорту. Досить згадати хоча б висловлені ще в 1960–1970-ті

Міжнародна федерація легкої атлетики була заснована в 1912 р. у Стокгольмі. Штаб-квартира організації розташована у князівстві Монако, у Монте-Карло

роки претензії тодішнього президента Міжнародної федерації веслувальних товариств (FISA) швейцарця Томаса Келлера, який відстоював доцільність концентрації влади в олімпійському русі не в руках МОК і національних олімпійських комітетів, а у міжнародних спортивних федерацій, які керують змаганнями і без яких проведення Олімпійських ігор неможливо. Подібні претензії (а в них Томас Келлер мав ще кілька прихильників із числа керівників деяких МСФ) стали предметом обговорення на X Олімпійському конгресі, що відбувся в 1973 р. у Варні, проте були відхилені делегатами форуму як необґрунтовані, хоча і не залишилися без наслідків для відносин між МСФ і НОК.

Міжнародні спортивні федерації, представлені в програмах Олімпійських ігор

До програми Ігор XXXII Олімпіади, які відбудуться в 2020 р. в Токіо, будуть входити змагання з 44 олімпійських видів спорту, які підпорядковуються 33 міжнародним спортивним федераціям (табл. 43.1).

До програми XXIV зимових Олімпійських ігор, які відбудуться у 2022 р. в Пекіні, будуть входити змагання з 15 олімпійських видів спорту, які перебувають у віданні 7 міжнародних спортивних федерацій (табл. 43.2).

Таблиця 43.1 Міжнародні спортивні федерації та види спорту, представлені в програмі Ігор XXXII Олімпіади

Назва міжнародної спортивної федерації			Види спорту, представлені в програмі Ігор Олімпіади
аббревіатура	офіційна назва	українською	
AIBA	Association Internationale de Boxe	Міжнародна асоціація любительського боксу	бокс
BWF	Badminton World Federation	Міжнародна федерація бадмінтону	Бадмінтон
FEI	Fédération Equestre Internationale	Міжнародна федерація кінного спорту	Кінний спорт
FIBA	Fédération Internationale de Basketball	Міжнародна федерація баскетболу	Баскетбол, баскетбол 3 x 3
FIE	Fédération Internationale d'Escrime	Міжнародна федерація фехтування	Фехтування
FIFA	Fédération Internationale de Football Association	Міжнародна федерація футбольних асоціацій	Футбол
FIG	Fédération Internationale de Gymnastique	Міжнародна федерація гімнастики	Гімнастика спортивна, гімнастика художня, стрибки на батуті
FIH	Fédération Internationale de Hockey	Міжнародна федерація хокею	Хокей на траві
FINA	Fédération Internationale de Natation	Міжнародна федерація плавання	Плавання, стрибки у воду, водне поло, синхронне плавання
FISA	Fédération Internationale des Sociétés D'Aviron	Міжнародна федерація веслувальних товариств	Веслування академічне
FIVB	Fédération Internationale de Volleyball	Міжнародна федерація волейболу	Волейбол, пляжний волейбол
IAAF	International Association of Athletics Federation	Міжнародна асоціація легкоатлетичних федерацій	Легка атлетика
ICF	International Canoe Federation	Міжнародна федерація каное	Веслування на байдарках і каное, веслувальний слалом
IFSC	International Federation of Sport Climbing	Міжнародна федерація спортивного скелелазіння	Спортивне скелелазіння
IGF	International Golf Federation	Міжнародна федерація гольфу	Гольф
IHF	International Handball Federation	Міжнародна федерація гандболу	Гандбол
IJF	International Judo Federation	Міжнародна федерація дзюдо	Дзюдо
ISA	International Surfing Association	Міжнародна асоціація серфінгу	Серфінг
ISSF	International Shooting Sport Federation	Міжнародна федерація стрільцького спорту	Стрільба кульова, стрільба стендова
ITF	International Tennis Federation	Міжнародна федерація тенісу	Теніс
ITTF	International Table Tennis Federation	Міжнародна федерація настільного тенісу	Настільний теніс
ITU	International Triathlon Union	Міжнародний союз триатлону	Триатлон
IWF	International Weightlifting Federation	Міжнародна федерація важкої атлетики	Важка атлетика

Закінчення таблиці 43.1

Назва міжнародної спортивної федерації			Види спорту, представлені в програмі Ігор Олімпіади
аббревіатура	офіційна назва	українською	
UCI	Union Cycliste Internationale	Міжнародний союз велосипедистів	Велоспорт (шосе, трек, маунтенбайк, BMX)
UIPM	Union Internationale de Pentathlon Moderne	Міжнародний союз сучасного п'ятиборства	Сучасне п'ятиборство
UWW	United World Wrestling	Об'єднаний світ боротьби	Вільна боротьба, греко-римська боротьба
WA	World Archery	Всесвітня стрільба з лука	Стрільба з лука
WBSC	World Baseball Softball Confederation	Всесвітня конфедерація бейсболу і софтболу	Бейсбол, софтбол
WKF	World Karate Federation	Всесвітня федерація карате	Карате
WR	World Rugby	Всесвітнє регбі	Регбі 7х7
WS	World Sailing	Всесвітній вітрильний спорт	Вітрильний спорт
	World Skate	Всесвітній скейт	Скейтбординг
WT	World Taekwondo	Всесвітнє тхэквондо	ТхЕквондо

Таблиця 43.2 Міжнародні спортивні федерації та види спорту, представлені у програмі XXIV зимових Олімпійських ігор

Назва міжнародної спортивної федерації			Види спорту, представлені у програмі зимових Олімпійських ігор
аббревіатура	офіційна назва	українською	
FIL	Fédération Internationale De Luge De Course	Міжнародна федерація санного спорту	Санний спорт
FIS	International Ski Federation	Міжнародна федерація лижного спорту	Лижні гонки, гірськолижний спорт, стрибки на лижах з трампліна, лижне двоєборство, сноубординг, фрістайл
IBSF	International Bobsleigh and Skeleton Federation	Міжнародна федерація бобслею і скелетону	Бобслей, скелетон
IBU	International Biathlon Union	Міжнародний союз біатлону	Біатлон
IIHF	International Ice Hockey Federation	Міжнародна федерація хокею на льоду	Хокей на льоду (з шайбою)
ISU	International Skating Union	Міжнародний союз ковзанярського спорту	Швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання на ковзанах, шорт-трек
WCF	World Curling Federation	Всесвітня федерація кьорлінгу	Кьорлінг

Об'єднання міжнародних спортивних федерацій

Найбільш значною організацією світового масштабу, що об'єднує різні міжнародні спортивні федерації (як з олімпійських, так і з неолімпійських видів спорту), а також ряд інших структур, що мають те чи інше відношення до спорту та суміжних з ним сфер, є Глобальна асоціація міжнародних спортивних федерацій (Global Association of International Sports Federations – GAISF).

Вона була створена в 1967 р. в Лозанні, де зібралися представники 26 міжнародних федерацій (і з

олімпійських, і з неолімпійських видів спорту), – під назвою Генеральна асоціація міжнародних федерацій (General Association of International Federations – GAIF). У 1976 р. GAIF трансформувалася в GAISF – і так іменується нині.

Коли в 1980 р. президентом МОК був обраний Хуан Антоніо Самаранч, серед проблем, з якими йому довелося зіткнутися в олімпійському русі, виявилися непрості відносини з тодішнім президентом GAISF швейцарцем Томасом Келлером (він очолював цю асоціацію протягом 17 років – з 1969 по 1986 рр.), який був відомий як прихильник підвищення ролі міжнародних спортивних федерацій в олімпійському спорті (на протигагу МОК і національним олімпійським комітетам).

Щоб якось нівелювати ті небажані для МОК тенденції, джерелом яких був Томас Келлер, президент МОК Хуан Антоніо Самаранч сприяв створенню в 1982 р. двох асоціацій міжнародних спортивних федерацій, визнаних МОК. Одна з них – Асоціація літніх олімпійських міжнародних федерацій (Association of Summer Olympic International Federations – ASOIF), першим президентом якої у 1982 р. став тодішній президент Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації італієць Прімо Небіоло, а інша – Асоціація міжнародних олімпійських зимових спортивних федерацій (Association of the International Olympic Winter Sports Federations – AIOWSF), першим президентом якої у 1982 р. став член МОК для Швейцарії (з 1963 р.) Марк Ходлер.

Після того, як позиції Томаса Келлера в олімпійському русі ослабли, він у 1986 р. пішов у відставку з поста президента GAISF. На цій посаді його змінив Кім Ун Ен (член МОК для Республіки Корея з 1986 р., президент НОК цієї країни, президент Всесвітньої федерації тхеквондо, а в подальшому – віце-президент МОК). Кім Ун Ен очолював Генеральну асоціацію міжнародних спортивних федерацій (GAISF) до того часу, поки йому вимушено не довелося піти у відставку зі всіх своїх постів через звинувачення в корупції, висунуті проти нього в Республіці Корея у 2004 р., що завершилося судом і тюремним ув'язненням.

Наступним президентом GAISF (з 2004 р.) став президент Міжнародного союзу велосипедистів, тоді – член МОК для Нідерландів (з 1996 р.) Хейн Фербрюгген, а потім почесний член МОК.

У Лозанні було започатковано Глобальну асоціацію міжнародних спортивних федерацій (GAISF)

У 1982 р. було створено Асоціацію літніх олімпійських міжнародних федерацій (ASOIF)

Нині президентом GAISF є італієць Раффаеле Чіуллі, обраний на цей пост у 2019 р. З 2007 р. Раффаеле Чіуллі – президент Міжнародного союзу водно-моторного спорту (Union Internationale Motonautique – UIM), з 2013 р. – президент ARISF (про цю асоціацію буде розказано в цьому ж розділі книги далі), а також з 2019 р. – президент “SportAccord” – форуму, який організовує спільні зустрічі міжнародних спортивних федерацій і бізнес-структур, численні тематичні виставки та конференції.

У даний час GAISF, штаб-квартира якої знаходиться в Монако, об'єднує 95 олімпійських та неолімпійських міжнародних спортивних федерацій та інших міжнародних спортивних організацій.

Виконавчим органом GAISF є рада цієї асоціації, що складається з дев'яти членів, включаючи президента GAISF, який обирається на Генеральній асамблеї GAISF.

До складу ради GAISF, що складається з трьох членів від Асоціації літніх олімпійських міжнародних федерацій (ASOIF), двох – від Асоціації міжнародних олімпійських зимових спортивних федерацій (AIOWF), двох – від Асоціації міжнародних спортивних федерацій, визнаних МОК (ARISF), одного – від Альянсу незалежних визнаних спортивних членів (AIMS), одного – від асоційованих членів.

GAISF як одне з найбільших міжнародних спортивних об'єднань, координуючи діяльність не тільки різних МСФ, а й багатьох інших організацій спортивної спрямованості, надає їм консультативну допомогу, поширює технічну документацію, збирає статuti, регламенти та інформаційні бюлетені федерацій та інших організацій, що входять в GAISF, координує терміни проведення великих міжнародних змагань і регулярно публікує їх календар.

Як і інші асоціації міжнародних спортивних федерацій, які співпрацюють з МОК, GAISF аналізує й обговорює питання, пов'язані з розвитком олімпійського руху, місцем у ньому МСФ і їх правами.

GAISF також співпрацює з МОК з питань включення до олімпійської програми видів спорту, які розвиваються окремими федераціями, що входять до GAISF, рекомендує своїх представників до складу комісії МОК, робочих груп МОК та інших міжнародних спортивних організацій.

AIOWF

Association of International Olympic Winter Sports Federations

У 1982 р. було засновано Асоціацію зимових олімпійських міжнародних федерацій (AIOWSF)

Завдяки GAISF міжнародні спортивні федерації мають можливість виступати єдиним фронтом і в той самий час зберігати свою автономію по відношенню до різних урядових та інших державних і міждержавних структур і до неурядових організацій (таких, наприклад, як МОК, Асоціація національних олімпійських комітетів тощо).

Крім того, GAISF є органом, що дозволяє учасникам цієї асоціації розвивати співпрацю і з іншими міжнародними організаціями (не тільки спортивними).

На сьогодні (станом на кінець 2019 р.) президентом Асоціації літніх олімпійських міжнародних федерацій є Річчі Бітті, а президентом Асоціації міжнародних олімпійських зимових спортивних федерацій – Джан Франко Каспер.

Штаб-квартира ASOIF знаходиться в Лозанні (Швейцарія), а штаб-квартира AIOWF – в Оберхофені (Швейцарія).

Крім уже названих асоціацій, існує також згадана раніше Асоціація міжнародних спортивних федерацій, визнаних Міжнародним олімпійським комітетом, – ARISF (Association of the IOC Recognized International Sports Federations), які розвивають види спорту, що відповідають принципам олімпізму і значно поширені в світі.

Нині (станом на 2019 р.) президентом ARISF з 2013 р. є згадуваний уже Раффаеле Чіуллі. Ця асоціація наразі об'єднує 42 міжнародні спортивні федерації, визнані МОК.

Серед тих, що входять до ARISF – Всесвітня асоціація організацій кікбоксингу, Всесвітня федерація бріджу, Всесвітня федерація сквошу, Всесвітній боулінг, Міжнародна авіаційна федерація, Міжнародна асоціація федерацій альпінізму і скелелазіння, Міжнародна федерація американського футболу, Міжнародна федерація баскської пелоти, Міжнародна федерація бенді, Міжнародна федерація корфболу, Міжнародна федерація мотоциклетного спорту, Міжнародна федерація нетболу, Міжнародна федерація орієнтування, Міжнародна федерація підводного плавання, Міжнародна федерація поло, Міжнародна федерація рекетболу, Міжнародна федерація самбо, Міжнародна федерація спортивних танців, Міжнародна федерація сумо, Міжнародна федерація ушу, Міжнародна федера-

Association of IOC Recognised International Sports Federations

Логотип Асоціації міжнародних спортивних федерацій, визнаних МОК

ція шахів, Міжнародна рада крикету, Міжнародний союз водно-моторного спорту тощо.

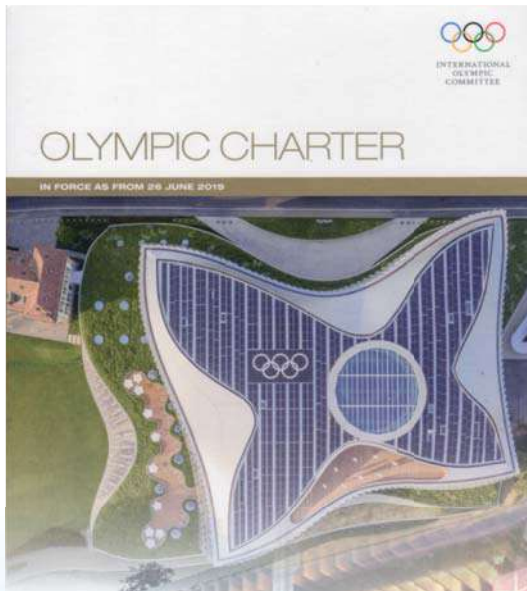
Змагання з видів спорту, що культивуються міжнародними спортивними федераціями, які входять до ARISF, включаються до програм континентальних і регіональних ігор. За цими видами спорту проводяться чемпіонати світу, чемпіонати континентів, а також велика кількість інших змагань.

Федерації, що входять до ARISF, прагнуть до того, щоб їх види спорту були включені до програми Ігор Олімпіад або зимових Олімпійських ігор. Однак цей процес відбувається дуже складно – по-перше, через жорсткі вимоги, що пред'являються МОК до видів спорту, які претендують на включення до програми Олімпійських ігор, а по-друге, через переважаність нинішніх програм Ігор.

До складу ARISF входять:

- Всесвітня асоціація організацій кікбоксингу
- Всесвітня конфедерація більярдного спорту
- Всесвітня конфедерація спорту з кулями
- Всесвітня федерація бріджу
- Всесвітня федерація карате
- Всесвітня федерація підводного плавання
- Всесвітня федерація сквошу
- Всесвітній боулінг
- Міжнародна авіаційна федерація
- Міжнародна асоціація серфінгу
- Міжнародна асоціація федерацій альпінізму і скелелазіння
- Міжнародна федерація американського футболу
- Міжнародна федерація баскської пелоти
- Міжнародна федерація бенді
- Міжнародна федерація боулінгу
- Міжнародна федерація воднолижного спорту
- Міжнародна федерація гольфу
- Міжнародна федерація корфболу
- Міжнародна федерація мотоциклетного спорту
- Міжнародна федерація нетболу
- Міжнародна федерація орієнтування
- Міжнародна федерація перетягування канату
- Міжнародна федерація підводного плавання
- Міжнародна федерація поло
- Міжнародна федерація ролер-спорту
- Міжнародна федерація рекетболу
- Міжнародна федерація самбо
- Міжнародна федерація порятунку життя
- Міжнародна федерація спортивного скелелазіння
- Міжнародна федерація спортивних танців
- Міжнародна федерація сумо
- Міжнародна федерація ушу
- Міжнародна федерація шахів
- Міжнародна рада крикету
- Міжнародна рада з регбі
- Міжнародний союз альпіністських асоціацій
- Міжнародний союз водно-моторного спорту.

Частина VIII

Розділ 44.

Програма Олімпійських ігор

Розділ 45.

Організація та проведення
Олімпійських ігор

Розділ 46.

Символи, ритуали, церемонії,
атрибутика Олімпійських ігор
і супутні заходи

Розділ 47.

Економіка в олімпійському
спорті, економічна політика
МОК і його діяльність у цій
сфері: історія та сучасність

Розділ 48.

Спортсмен в олімпійському
спорті

Розділ 49.

Антураж в олімпійському
спорті

Розділ 50.

Мультикультуралізм
в олімпійському спорті

Розділ 51.

Олімпійський спорт і засоби
масової інформації

Розділ 52.

Жінки в олімпійському спорті

Розділ 53.

Олімпійський спорт і політика

Розділ 54.

Аматорство та професіоналізм
у спорті

Особливості функціонування олімпійської системи

